

مجموعه

نظریات شورای نگهبان

در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری

(۱۳۸۳ - ۱۳۶۱)

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

نشر دادگستر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«نرفع درجات من نشاء و فوق كل ذي علم عليم»
قرآن کریم

مجموعه
نظریات فقهی شورای نگهبان

در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری
(۱۳۸۳ - ۱۳۶۱)

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

نشر دادگستر

شورای نگهبان قانون اساسی. مرکز تحقیقات
مجموعه نظریات فقهی شورای نگهبان: در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری
(۱۳۸۳ - ۱۳۶۱) / مرکز تحقیقات شورای نگهبان. — تهران: دادگستر، ۱۳۸۴.
۶۸۰ ص.

ISBN: 964-6352-33-2-2: ۷۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. ایران. دیوان عدالت اداری. الف. عنوان.
۳۴۷/۵۵۰۲ KMH ۲۷۷۰ / ش ۹ م ۳
کتابخانه ملی ایران

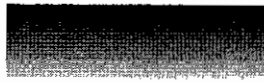
۸۳-۴۱۲۲۸ م

نشر دادگستر

مجموعه نظریات فقهی شورای نگهبان:
در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری (۱۳۸۳ - ۱۳۶۱)
تدوین: مرکز تحقیقات شورای نگهبان
چاپ اول: تابستان ۱۳۸۴
شماره: ۱۵۰۰ نسخه
قیمت: ۷۰۰۰ تومان
شابک: ۹۶۴-۶۳۵۲-۳۳-۲

آدرس: میدان حضرت ولی عصر(عج)، بلوار کشاورز، خ فلسطین،
کوی شهید ذاکری، پلاک ۱۶ - تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵

فهرست مطالب

مقدمه

دوره اول ۱

(۱۳۵۹/۴/۲۶ تا ۱۳۶۵/۴/۲۵)

سال سوم ۳

(۱۳۶۱/۴/۲۶ تا ۱۳۶۲/۴/۲۵)

سال چهارم ۱۱

(۱۳۶۲/۴/۲۶ تا ۱۳۶۳/۴/۲۵)

سال پنجم ۲۵

(۱۳۶۳/۴/۲۶ تا ۱۳۶۴/۴/۲۵)

سال ششم ۳۱

(۱۳۶۴/۴/۲۶ تا ۱۳۶۵/۴/۲۵)

دوره دوم ۳۵

(۱۳۶۵/۴/۲۶ تا ۱۳۷۱/۴/۲۵)

سال اول ۳۷

(۱۳۶۵/۴/۲۶ تا ۱۳۶۶/۴/۲۵)

سال دوم ۵۹

(۱۳۶۶/۴/۲۶ تا ۱۳۶۷/۴/۲۵)

سال سوم ۶۷

(۱۳۶۷/۴/۲۶ تا ۱۳۶۸/۴/۲۵)

سال چهارم ۸۱

(۱۳۶۸/۴/۲۶ تا ۱۳۶۹/۴/۲۵)

سال پنجم ۱۰۷

(۱۳۶۹/۴/۲۶ تا ۱۳۷۰/۴/۲۵)

سال ششم ۱۴۵

(۱۳۷۰/۴/۲۶ تا ۱۳۷۱/۴/۲۵)

دوره سوم ۱۷۹
(۱۳۷۷/۴/۲۵ تا ۱۳۷۱/۴/۲۶)

سال اول ۱۸۱
(۱۳۷۲/۴/۲۵ تا ۱۳۷۱/۴/۲۶)

سال دوم ۲۵۷
(۱۳۷۳/۴/۲۵ تا ۱۳۷۲/۴/۲۶)

سال سوم ۲۷۵
(۱۳۷۴/۴/۲۵ تا ۱۳۷۳/۴/۲۶)

سال چهارم ۳۰۱
(۱۳۷۵/۴/۲۵ تا ۱۳۷۴/۴/۲۶)

سال پنجم ۳۴۳
(۱۳۷۶/۴/۲۵ تا ۱۳۷۵/۴/۲۶)

سال ششم ۳۷۱
(۱۳۷۷/۴/۲۵ تا ۱۳۷۶/۴/۲۶)

دوره چهارم ۴۰۳
(۱۳۸۳/۴/۲۵ تا ۱۳۷۷/۴/۲۶)

سال اول ۴۰۵
(۱۳۷۸/۴/۲۵ تا ۱۳۷۷/۴/۲۶)

سال دوم ۴۲۹
(۱۳۷۹/۴/۲۵ تا ۱۳۷۸/۴/۲۶)

سال سوم ۴۷۵
(۱۳۷۸۰/۴/۲۵ تا ۱۳۷۹/۴/۲۶)

سال چهارم ۵۲۱
(۱۳۸۱/۴/۲۵ تا ۱۳۸۰/۴/۲۶)

سال پنجم ۵۹۹
(۱۳۸۲/۴/۲۵ تا ۱۳۸۱/۴/۲۶)

سال ششم ۶۴۱
(۱۳۸۳/۴/۲۵ تا ۱۳۸۲/۴/۲۶)

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهوری اسلامی ایران نظامی است مبتنی بر ایمان به خدای یکتا و اعتقاد به اختصاص حاکمیت و قانونگذاری به او، که از راه اجتهاد مستمر فقهای جامع الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین علیهم السلام، تحقق قسط و عدل و کرامت و ارزش‌های والای انسان را در عصر غیبت دنبال می‌کند.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به عنوان میثاق ملی مردم برای تحقق اهداف فوق، از یک سو ابتدای کلیه قوانین و مقررات کشور را بر موازین شرع مقدس اسلام اصل پایه‌ای و بنیادین و تغییرناپذیر نظام دانسته و این اصل را بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی نیز حاکم کرده است و از سوی دیگر، تشخیص و تضمین استمرار این مهم را به اسلام‌شناسان عادل و پرهیزگار و متعهد (فقهای شورای نگهبان) واگذارده است.

چنین وظیفه خطیری نه تنها مصوبات مجلس شورای اسلامی، بلکه سایر مقررات موضوعه کشور از جمله تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و نظام‌نامه‌های دولتی را نیز دربرمی‌گیرد. از این رو، گرچه قانون اساسی در اصل یک‌صد و هفتادم مرجع ابطال این مقررات را «دیوان عدالت اداری» دانسته است، اما ماده ۲۵ «قانون تشکیل دیوان عدالت اداری» (مصوب ۱۳۶۰/۱۱/۴ مجلس شورای اسلامی)، این دیوان را مکلف ساخته تا تعیین مخالفت یا عدم مخالفت این تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها با شرع مقدس را از شورای نگهبان استعلام کند و حکم خود را مستند به نظر این شورا نماید.

پیش از مطالعه کتاب، نظر خوانندگان عزیز را به نکات زیر جلب می‌نمایم:

۱- مجموعه‌ای که پیش‌رو دارید مشتمل بر نظریات و پاسخ‌های فقهای شورای نگهبان به استعلامات دیوان عدالت اداری از زمان تشکیل این دیوان در سال ۱۳۶۱ تا پایان دوره چهارم شورای نگهبان (۱۳۸۳/۴/۲۵) است.

۲- در مواردی که فقهای شورای نگهبان آیین نامه یا مصوبه‌ای را خلاف شرع تشخیص داده‌اند علاوه بر نظریه شورا، رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری که به استناد آن صادر شده با شماره و تاریخ درج در روزنامه رسمی، در پاورقی‌ها آمده است.

۳- مواد قانونی، تصویب نامه‌ها، آیین نامه‌ها و بخشنامه‌های مورد استناد استعلامات دیوان عدالت اداری به همراه عناوین منابع، شماره و تاریخ صدور و عنوان مقام صادرکننده، در پاورقی‌ها ذکر شده‌اند.

۴- به منظور دسترسی آسان‌تر و سریع‌تر خوانندگان به مطالب مورد نظر چهار نمایه تحت عناوین «نمایه آیین نامه‌ها و تصویب نامه‌ها»، «نمایه واژه‌های کلیدی»، «نمایه اعلام حقوقی» و «نمایه اعلام حقیقی» از متن کتاب استخراج و ضمیمه گردیده است.

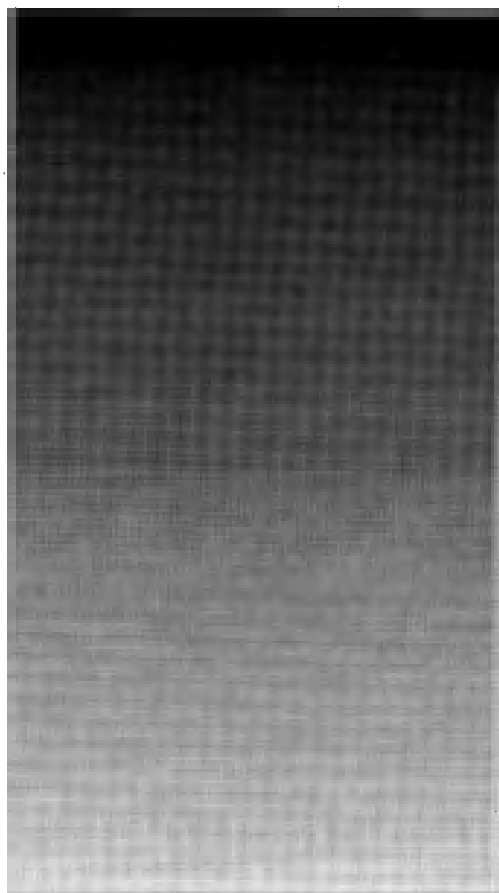
اگرچه در تهیه و گردآوری این مجموعه تلاش فراوان و دقت کافی به کار رفته است، اما آن را مبرا از عیب و نقص نمی‌دانیم و از تمامی صاحب نظران، اساتید، محققان، قضات، وکلا، دانشجویان و دانش پژوهان عزیز انتظار داریم با ارائه دیدگاه‌ها، پیشنهادات و نظرات اصلاحی خود، ما را در ارائه هرچه کاملتر و بی نقص تر چاپ‌های بعدی این کتاب یاری نمایند.

و من الله التوفیق و علیہ التکلان

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

تیرماه ۱۳۸۴

دورهٔ اول

۱۳۵۹/۴/۲۶

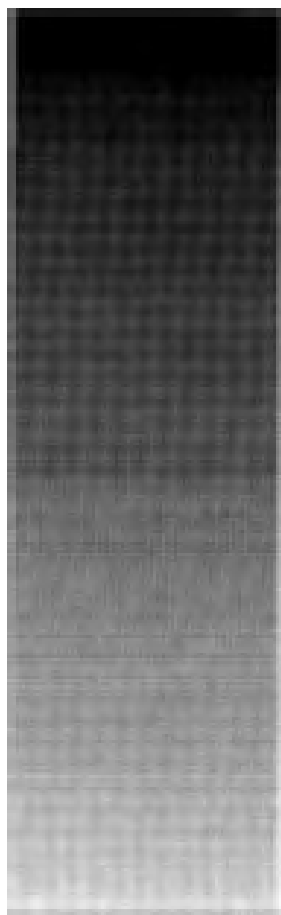
تا

۱۳۶۵/۴/۲۵

اعضای فقهای شورای نگهبان در دوره اول (به ترتیب حروف الفبا) عبارت بودند از: ^(۱)

- ۱- حضرت آیه الله محمد امامی کاشانی ^(۲)
- ۲- حضرت آیه الله احمد جنتی
- ۳- حضرت آیه الله ابوالقاسم خزعلی ^(۳)
- ۴- حضرت آیه الله محمد مهدی ربانی املشی ^(۴)
- ۵- حضرت آیه الله ربانی شیرازی ^(۵)
- ۶- حضرت آیه الله غلامرضا رضوانی
- ۷- حضرت آیه الله لطف الله صافی گلپایگانی
- ۸- حضرت آیه الله یوسف صانعی ^(۶)
- ۹- حضرت آیه الله محمد محمدی گیلانی ^(۷)
- ۱۰- حضرت آیه الله محمد مؤمن ^(۸)
- ۱۱- حضرت آیه الله محمدرضا مهدوی کنی ^(۹)

- (۱) اولین اعضای فقهای شورای نگهبان در اول اسفند ماه سال ۱۳۵۸ توسط بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) منصوب شده و فعالیت آنها عملاً از تاریخ ۱۳۵۹/۴/۲۶ آغاز گردید.
- (۲) حضرت آیه الله امامی کاشانی در تاریخ ۱۳۶۲/۴/۲۶ (سه سال دوم دوره اول) به عضویت شورا در آمدند.
- (۳) حضرت آیه الله خزعلی در تاریخ ۱۳۵۹/۹/۱۲ به عضویت شورا در آمدند.
- (۴) مرحوم حضرت آیه الله ربانی املشی در تاریخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ به عضویت شورا در آمدند.
- (۵) عضویت مرحوم آیه الله ربانی شیرازی در شورا تا تاریخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۱ ادامه یافت.
- (۶) حضرت آیه الله صانعی از ابتدای دوره تا تاریخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ در شورا عضویت داشتند.
- (۷) حضرت آیه الله محمدی گیلانی در تاریخ ۱۳۶۲/۴/۲۶ (سه سال دوم دوره اول) به عضویت شورا در آمدند.
- (۸) حضرت آیه الله مؤمن در تاریخ ۱۳۶۲/۴/۲۶ (سه سال دوم دوره اول) به عضویت شورا در آمدند.
- (۹) حضرت آیه الله مهدوی کنی از ابتدای دوره تا تاریخ ۱۳۵۹/۹/۱۲ در شورا عضویت داشتند و مجدداً در تاریخ ۱۳۶۰/۱۲/۲۱ به عضویت شورا در آمدند.

سال سوم

۱۳۶۱/۴/۲۶

تا

۱۳۶۲/۴/۲۵

۱

عدم مغایرت تبصره ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ آیین نامه استخدامی مشترک بانکها
(مصوب ۱۳۶۰/۶/۳ مجمع عمومی بانکها) با شرع انور

شماره: ۱۰۱۹۴/۱/ش ۴۱

تاریخ: ۱۳۶۱/۱۱/۶

فقه‌های محترم شورای نگهبان

بعد از سلام؛

بند ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ آیین نامه مجمع عمومی مشترک بانکها تقدیم، لطفاً مغایرت
یا عدم مغایرت با شرع مقدس را به دیوان اعلام فرمایید.

ماده ۹۱- وجوه زیر علاوه بر وجوه مذکور در ماده فوق به صندوق بازنشستگی منظور

می‌گردد:

۱- ...

۲- ...

۳- سود تضمین شده پرداختی معادل سپرده ثابت مشتریان مادامی که سود تضمین
شده وجود داشته باشد.

ماده ۹۲- به موجودی صندوق بازنشستگی سالانه مادامی که سود تضمین شده وجود
داشته باشد، معادل سپرده ثابت مشتریان از طرف بانک پرداخت خواهد شد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

محمد امامی کاشانی

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری به موجب نامه شماره ۱۰۱۹۴/۱/ش ۴۱ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۶ در
خصوص مغایرت یا عدم مغایرت تبصره ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ آیین نامه استخدامی
مشترک بانکها (مصوب ۱۳۶۰/۶/۳ مجمع عمومی بانکها) با شرع انور استعلام نموده
است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۴۳۱

تاریخ: ۱۳۶۱/۱۱/۲۴

ریاست کل محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۹۴/۱۰/۱ ش/۴۱ مورخ ۶/۱۱/۶۱؛ تبصره ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ آیین نامه مجمع عمومی مشترک بانکها از نظر انطباق با موازین شرعی در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و بدین شرح اظهار نظر شد:

«اگر قرارداد استخدام به استثنای کسور بازنشستگی باشد و دولت یا بانک دولتی مستقلاً طبق قانون مبلغی را متناسب با حقوق کارمند برای او ذخیره نماید که طبق شرایطی به او پرداخت نماید اشکال ندارد.»

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

عدم مغایرت بند ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ اصلاحی آیین نامه استخدای
 مشترک بانکها (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱ مجمع عمومی بانکها) با شرع انور
 شماره: ۴۱/ش/۱۰۲۱۹
 تاریخ: ۱۳۶۱/۱۲/۵

فقه‌ای محترم شورای نگهبان
 بعد از سلام؛

مجمع عمومی مشترک بانکها، ۲ مورد آیین نامه آن مجمع که قبلاً در شورای محترم
 بررسی شده است را به این صورت اصلاح نموده است:
 ۱- بند ۳- ماده ۹۱: درآمد حاصله از سرمایه گذاری‌هایی که از محل وجوه صندوق
 بازنشستگی صورت گرفته است.
 ۲- ماده ۹۲: به موجودی صندوق بازنشستگی، سالانه درآمد حاصله از
 سرمایه گذاری‌هایی که از محل وجوه صندوق بازنشستگی صورت گرفته است، مادامی
 که وجوه مزبور نزد بانکها نگهداری می شود، از طرف بانک پرداخت خواهد شد.
 خواهشمند است مغایرت و یا عدم مغایرت دو مورد مذکور را با شرع مقدس اعلام
 فرمایید.

رئیس کل دیوان عدالت اداری
 محمد امامی کاشانی

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری به موجب نامه شماره ۴۱/ش/۱۰۲۱۹ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۵
 در خصوص مغایرت یا عدم مغایرت بند ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ آیین نامه اصلاح آیین نامه
 استخدای مشترک بانکها (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱ مجمع عمومی بانکها)^(۱) با شرع انور

(۱) این آیین نامه در اجرای لایحه قانونی اداره امور بانکها مصوب جلسه مورخ ۱۳۵۸/۷/۳ شورای انقلاب اسلامی
 و لایحه متمم لایحه قانونی اداره امور بانکها مصوب جلسه مورخ ۱۳۵۸/۹/۲۸ همان شورا در ۱۳۷ ماده و ۷۷
 تبصره در تاریخ ۱۳۶۰/۶/۳ به تصویب مجمع عمومی بانکها رسید که بند ۳ ماده ۹۱ و برخی دیگر از مواد آن مورد
 اشکال شرعی قرار گرفت. لذا مجمع عمومی بر اساس نظر فقهی شورای نگهبان، در مصوبه مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۱ موارد
 اشکال را اصلاح نمود. استعلام مذکور نیز در خصوص همین مواد اصلاحی است. (فرج الله قربانی، پیشین).

که با لحاظ نظر فقهی شورای نگهبان تصویب شده است^(۱) استعمال نموده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸۳۸

تاریخ: ۱۳۶۱/۱۲/۹

ریاست کل محترم دیوان عدالت اداری
سلام علیکم؛

عطف به نامه شماره ۱۰۲۱۹/اش/۴۱ مورخ ۶۱/۱۲/۵، اصلاحیه ارسالی در
شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت.
به نظر فقهای شورا، با موازین شرعی مغایرت ندارد.

دبیر شورای نگهبان
لطف الله صافی

عدم مغایرت ماده ۶۱ آیین نامه انتظامی نظام پزشکی (مصوب ۱۳۴۸/۳/۳)
 کمیسیونهای مشترک مجلسین ملی و سنا) با شرع انور

شماره: ۵۸۲/۲/ش/۴۱

تاریخ: ۱۳۶۱/۱۲/۸

ریاست دفتر شورای نگهبان

محترماً عین پرونده کلاسه ۹۷-۲/۶۱ مورد شکایت آقای محمد رضوی نسب علیه سازمان نظام پزشکی مرکز شرح دستور مورخه ۶۱/۱۲/۱ حاوی ۲۹ برگ به پیوست ارسال می گردد. خواهشمند است پس از اظهار نظر اعاده فرمایید.

مدیر دفتر شعبه ۲ دیوان عدالت اداری

خلاصه موضوع

«آقای سید محمد رضوی نسب» در دادخواست خود، خواستار ابطال تصمیم سازمان نظام پزشکی به شماره ۱/۹۲۶۱ مورخه ۱۳۶۱/۱۰/۵^(۱) (که بر اساس ماده ۶۱ آیین نامه انتظامی نظام پزشکی مصوب ۱۳۴۸/۳/۳ کمیسیونهای مشترک مجلسین ملی و سنا)^(۲)

(۱) تصمیم شماره ۱/۹۲۶۱ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۵ سازمان نظام پزشکی:

شماره: ۱/۹۲۶۱

تاریخ: ۱۳۶۱/۱۰/۵

آقای محمد رضوی

در پاسخ به شکایت مورخ ۱۳۶۱/۹/۲۱ شما اشعار می دارد بر طبق ماده ۶۱ آیین نامه انتظامی نظام پزشکی، مدت مرور زمان تعقیب انتظامی تخلفات مذکور در آیین نامه، یک سال از تاریخ ارتکاب تخلف مورد شکایت و یا آخرین اقدام تعقیبی است.

بنابراین چون موضوع شکایت شما مربوط به بیش از یک سال است، طبق ماده فوق مشمول مرور زمان می باشد و از طرف نظام پزشکی رسیدگی به آن مقدور نیست.

سازمان نظام پزشکی ایران

(۲) ماده ۶۱ آیین نامه انتظامی نظام پزشکی:

مدت مرور زمان تعقیب انتظامی تخلفات مذکور در این آیین نامه یک سال از تاریخ ارتکاب تخلف مورد شکایت و یا آخرین اقدام تعقیبی است.

تبصره: در مورد ماده ۵۶ مرور زمان از تاریخ خاتمه یافتن اقدامات قانونی در مراجع عمومی شروع می شود. (روزنامه رسمی شماره ۷۱۱۴ مورخ ۱۳۴۸/۴/۲۲).

وی به لحاظ شمول مرور زمان، خلاف شرع انور است. سازمان نظام پزشکی نیز در لایحه جوابیه شماره ۱۰۷۸۸ / ۱ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۹ خود، اعلام کرده است که نظام پزشکی فقط به تخلفات انتظامی پزشکان رسیدگی می‌کند و وفق ماده ۶۱ آیین‌نامه انتظامی پزشکی، مدت مرور زمان تعقیب مربوطه، یک سال از تاریخ ارتکاب تخلف مورد شکایت است؛ در حالی که موضوع شکایت نامبرده مربوط به دو سال پیش می‌باشد. البته رسیدگی به اتهامات مربوطه به جرائم پزشکی که می‌تواند شامل ادعای ضرر و زیان باشد، در صلاحیت مراجع قضایی و مشمول قانون مربوط بوده و آیین‌نامه انتظامی پزشکی بر اساس ماده ۱۱ قانون نظام پزشکی مصوب ۱۳۴۸ مجلس شورای ملی تنظیم شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹۳۷

تاریخ: ۱۳۶۱/۱۲/۱۶

دفتر شعبه ۲ دیوان عدالت اداری

سلام علیکم؛

عطف به نامه شماره ۲/۵۸۲ ش / ۴۱ مورخ ۶۱/۱۲/۸:

موضوع در جلسه آقایان فقهای شورای نگهبان مطرح و به شرح زیر اظهار نظر شد: «با توجه به اینکه آیین‌نامه انتظامی نظام پزشکی در مورد تخلف پزشکان حکومت دارد نه جرائم و امور حقوقی آنان و این آیین‌نامه برای حفظ نظم در جامعه تنظیم شده است، علی‌هذا شمول مرور زمان نسبت به تخلفاتی که در آیین‌نامه مزبور مذکور است مخالفتی با موازین شرعی ندارد. بدیهی است در صورتی که حقوقی از افراد تضییع شده باشد در محاکم دادگستری قابل رسیدگی است.»

دفتر شورای نگهبان

عدم مغایرت تصرفات قرض گیرنده در مورد قرض ربوی با شرع انور

شماره: ۹۳۷-ک-۴۱-ر

تاریخ: ۱۳۶۲/۴/۵

فقههای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

بعد از سلام؛

در دیوان عدالت اداری دعاوی علیه سازمان صنایع ملی مطرح است. خواهشمند است نظر شورای محترم را درباره قرض ربوی به دیوان اعلام فرمایید که آیا تصرفات قرض گیرنده در مبلغ مورد وام صحیح است یا خیر؟

رئیس کل دیوان عدالت اداری

محمد امامی کاشانی

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری پیرو طرح دعاوی علیه سازمان صنایع ملی در آن دیوان، طی نامه شماره ۹۳۷-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۴/۵ در خصوص قرض ربوی و شرعی یا غیر شرعی بودن تصرفات قرض گیرنده در مبلغ مورد وام استعلام نمود. این موضوع در جلسه رسمی فقههای شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظریه شماره ۹۰۳۲ مورخ ۱۳۶۲/۴/۶ اعلام شد.

نظریه فقههای شورای نگهبان

شماره: ۹۰۳۲

تاریخ: ۱۳۶۲/۴/۶

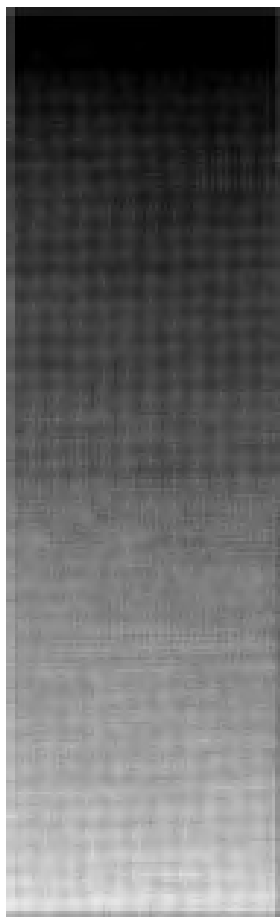
ریاست کل محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۹۳۷-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۴/۵:

موضوع در جلسه رسمی فقههای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت به نظر اکثریت فقههای شورا «گرچه پرداخت و دریافت ربا حرام است و موجب مالکیت دریافت کننده بهره نمی شود ولی تصرفات قرض گیرنده در مبلغ مورد وام صحیح و نافذ است.»

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

سال چهارم

۱۳۶۲/۴/۲۶

تا

۱۳۶۳/۴/۲۵

مغایرت مواد مربوط به اراضی موات در آیین‌نامه اجرایی قانون لغو مالکیت
اراضی شهری (مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۲۲۱۹-ک-ر-۴۱

تاریخ: ۱۳۶۲/۷/۲۳

حضور محترم فقهای معظم و اعضاء شورای نگهبان

سلام علیکم؛

احتراماً به استحضار می‌رساند در مورد آیین‌نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی
موات شهری مصوب ۵۸/۵/۲۲ هیأت وزیران، شکایاتی به دیوان عدالت اداری رسیده
که باید طبق ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری در هیأت عمومی مطرح و رسیدگی شود
و چون قسمت‌هایی از آیین‌نامه مزبور به شرح اطلاعیه مورخ ۵۹/۱۱/۱۴ شورای
نگهبان، غیرشرعی و خلاف قانون اساسی تشخیص داده شده و در این اطلاعیه موادی
که مورد نظر شورای نگهبان بوده ذکر نگردیده، لذا خواهشمند است اعلام فرمایید کدام
ماده یا تبصره از این آیین‌نامه غیرشرعی و خلاف قانون اساسی می‌باشد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

غلامرضا رضوانی

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۲۱۹-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۳، با اشاره
به شکایتهای رسیده در خصوص آیین‌نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی موات
شهری (مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ هیأت وزیران)^(۱) و پیرو اطلاعیه مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۱۴

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۰۰۷۵ مورخ ۱۳۵۸/۷/۳.

شورای نگهبان مبنی بر مغایرت این آیین نامه با شرع و قانون اساسی،^(۱) درخواست نمود که شورای نگهبان دقیقاً نسبت به مواد یا تبصره های خلاف شرع یا قانون اساسی اعلام نظر نماید.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۹۷۷۲

تاریخ: ۱۳۶۲/۸/۳

حضرت آیت الله آقای رضوانی

رئیس کل دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۲۱۹ - ک - ر - ۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۳:

«مفاد نظر شورای نگهبان در مورد آیین نامه قانونی اراضی شهری مربوط به تعریفی است که از اراضی موات شده که در نهایت شامل اراضی بایر مسبوق به احیا و اراضی زراعی و زیر ساختمان می شود. و از این جهت مواد مربوط به این اراضی مغایر شرع

(۱) اطلاعیه شماره ۷۴۹ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۱۴ شورای نگهبان:

شماره: ۷۴۹

تاریخ: ۱۳۵۹/۱۱/۱۴

با توجه به اصل ۴ قانون اساسی آیین نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی شهری در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و از لحاظ انطباق آن با موازین شرعی مورد بحث و بررسی قرار گرفت و با توجه به تعریف آیین نامه مذکور که شامل اراضی بائر مسبوق به احیاء مثل اراضی زراعی و باغها نیز می شود و در بعضی موارد نیز که استثنا شده قیودی در آیین نامه اخذ شده، غیر شرعی به نظر می رسد، شمول آیین نامه مذکور نسبت به زمینهای بائر مسبوق به احیاء غیر شرعی و خلاف قانون اساسی و غیر قابل اجراء تشخیص داده شد، لازم به تذکر است در مورد اموالی که ثابت شود از طرق غیر مشروع مثل اختلاس و ربا و عدم پرداخت وجوه شرعیه فراهم شده است باید طبق ضوابط محکمه اسلامی و قانون اساسی عمل شود.

فقهای شورای نگهبان

(روزنامه رسمی شماره ۱۰۵۸۰ مورخ ۱۳۶۰/۴/۶).

(۱) می باشد.

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۱) رأی شماره ۸ مورخ ۱۳۶۲/۸/۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۲۴/۶۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

در تاریخ ۱۳۶۲/۸/۹ آخرین جلسه هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به ریاست جناب آیت الله آقای غلامرضا رضوانی رئیس کل دیوان عدالت اداری و با حضور کلیه رؤساء شعب دیوان تشکیل و پرونده ۲۴/۶۲ هیأت عمومی مطرح و پس از بررسی موادی از آیین نامه قانون لغو مالکیت اراضی موات شهری مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ و مذاکره و مشاوره در مورد سه (۳) ماده از آیین نامه مزبور به اتفاق آراء به شرح زیر انشاء رأی می نماید:

۱- ماده ۲- آیین نامه قانون اراضی موات شهری و کیفیت عمران آن مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ هیأت وزیران و بندهای نه گانه آن از این جهت که در مقام تعریف اراضی موات، اراضی دائر مسبق به اعیان و اراضی زراعی وزیر ساختمان را هم شامل می شود طبق نظر فقهای محترم شورای نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مغایر شرع شناخته شده و هیأت عمومی دیوان عدالت اداری هم ماده مزبور و شقوق نه گانه آن را خارج از اختیار قوه مجریه و برخلاف قانون تشخیص می دهد.

۲- ماده ۱۳ آیین نامه مزبور به این عبارت (شهرداریها در موقع صدور پروانه ساختمان برای کسانی که طبق تبصره ذیل ماده ۱ قانون می خواهند اقدام به عمران نمایند موظف می باشند تعهد لازم را از مقاضای اخذ نمایند تا چنانچه بعداً ثابت شود که واجد شرایط مندرج در تبصره ذیل ماده یک نبوده تصرف او بر روی زمین تصرف غیر قانونی در تعرض به اموال عمومی تلقی می شود و طبق مقررات با او رفتار خواهد شد).

۳- همچنین ماده ۱۵ آیین نامه مزبور به این عبارت (در مورد زمینهایی که طبق قانون لغو مالکیت اراضی موات شهری و کیفیت عمران آن و قانون اصلاحی آن به تصرف دولت درآمده است اعلام وزارت مسکن و شهرسازی برای ابطال اسناد مالکیت و تفکیک آنها و صدور پروانه ساختمان کافی است و سازمان ثبت اسناد و املاک و شهرداریها مکلف به انجام درخواست وزارت مسکن و شهرسازی خواهند بود) جنبه قانونگذاری دارد که در صلاحیت قوه مقننه و خارج از اختیار قوه مجریه در تهیه و تنظیم آیین نامه است و آیین نامه باید در طریق بیان و توضیح برای وصول به قانون باشد بدون این که دایره قانون را توسعه دهد یا تضییق نماید و یا از محدوده آن تجاوز کند و هیأت وزیران در تصویب ماده ۱۳ و ماده ۱۵ آیین نامه مزبور از حدود وظیفه آیین نامه نویسی خارج شده است.

بنابه مراتب مزبور هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مستنداً به ماده ۲۵ قانون مصوب بهمن ماه ۱۳۶۰ ماده ۲ و شقوق نه گانه آن و ماده ۱۳ و ماده ۱۵ آیین نامه قانون لغو مالکیت اراضی موات شهری و کیفیت عمران آن مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ هیأت وزیران را ابطال می نماید. (روزنامه رسمی، شماره ۱۱۳۰۷، مورخ ۱۳۶۲/۹/۲۹).

مغایرت ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری (مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۲۲۱۸-ک-ر-۴۱

تاریخ: ۱۳۶۲/۷/۲۳

حضور محترم آیات عظام فقهای معظم شورای نگهبان
با سلام؛

احتراماً به استحضار می‌رساند سازمان اوقاف دادخواستی به دیوان عدالت اداری تسلیم نموده و ابطال ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیأت وزیران را درخواست کرده که باید طبق ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری مصوب بهمن ماه ۱۳۶۰ در هیأت عمومی دیوان رسیدگی شود و چون نمایندگان سازمان اوقاف در جلسه مورخ ۶۲/۷/۱۸ هیأت عمومی دیوان اظهار نموده‌اند که ماده ۵۵ آیین نامه مزبور بر خلاف شرع می‌باشد لذا خواهشمند است نظریه آن فقهای معظم در مورد شرعی یا غیرشرعی بودن ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری به دیوان عدالت اداری اعلام شود.

رئیس کل دیوان عدالت اداری
غلامرضا رضوانی

خلاصه موضوع

سازمان اوقاف در دادخواست خود خواستار ابطال ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری (مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰)^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که تنظیم کنندگان آن با عدول از منطوق قسمت اول تبصره ۲ ماده ۱۰ قانون اراضی شهری،^(۲) بر خلاف رویه متعارف، از مفهوم مخالف این

(۱) ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری:

زمینهای وقفی که موات بودن آنها پس از قطعیت نظریه کمیسیون تشخیص، محرز می‌گردد وقف آن باطل و در اختیار سازمان زمین شهری قرار خواهد گرفت. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۸۹۶ مورخ ۱۳۶۱/۵/۳).

(۲) تبصره ۲ ماده ۱۰ قانون اراضی شهری:

تبصره استفاده نموده و با انشای ماده ۵۵ به مجریان اجازه داده‌اند قسمتهای عمده اراضی موقوفات را در کمیسیونهای مقرر در ماده ۱۲ مطرح و احکام موات جاری و اساس موقوفات و وقفنامه‌هایی را که سالها مورد عمل بوده، متزلزل نمایند؛ در حالی که قانونگذار با علم به قاعده «لا وقف الا فی ملک» و با اطلاع از مبطلات وقف، هیچ‌گاه وقفنامه‌های غیر شرعی را تأیید و تنفیذ نکرده است و فتوای حضرت امام (ره) در این خصوص که در آن تصریح شده «زمینهای موقوفه باید به حال وقف بماند و عمل به وقف شود»، مؤید این ادعاست.

ضمن اینکه موقوفاتی که سالها به عنوان وقف معمول بوده و افراد متدین، وقفی بودن آنها را تأیید کرده‌اند، موات نبوده‌اند. ملاک تشخیص کمیسیونهای ماده ۱۲ مبنی بر موات بودن، عکسهای هوایی تهیه شده در دهه اخیر، برگ مالیاتی (که موقوفه معاف از آن بوده) و یا ملاحظه محل است که باعث شده اکثر موقوفات پنجاه ساله اخیر به صورت بایر و متروکه مشابه به موات تشخیص داده شوند، اگر چه موات نمی‌باشند.

نظریه فقههای شورای نگهبان

شماره: ۹۷۷۱

تاریخ: ۱۳۶۲/۸/۱۸

حضرت آیت‌الله آقای رضوانی

رئیس کل دیوان عدالت اداری

سلام علیکم؛

عطف به نامه شماره ۲۲۱۸-ک-ر- ۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲۳:

موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و به نظر اکثریت فقههای شورای نگهبان «شمول ماده ۵۵ آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی شهری

۱- اراضی غیرموات وقفی به وقفیت خود باقی و عمل به وقف می‌شود لکن هرگونه واگذاری اراضی از طرف اوقاف یا آستان قدس رضوی یا سایر متولیان بایستی بر طبق ضوابط شهرسازی با نظر وزارت مسکن و شهرسازی صورت گیرد. شایان ذکر است که مدت حاکمیت قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۰/۱۲/۲۷ مجلس شورای اسلامی، طبق ماده یک قانون، ۵ سال تعیین شده بود و در تاریخ ۱۳۶۶/۲/۸ به علت انقضای مدت اعتبار، قدرت اجرایی خود را از دست داد. (ر.ک: رأی وحدت رویه ۵۶-۱۳۷۱/۴/۲۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به کلاس پرونده ۱۸/۷۱، روزنامه رسمی شماره ۱۴۰۷۹ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۲).

نسبت به مواردی که متولی یا نماینده سازمان اوقاف مسامحه و اهمال در اعتراض کرده باشد شرعی نمی باشد»^(۱).

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۱) آرای شماره ۱۸ و ۱۹ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۱۷/۷۱ و ۱۷/۷۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیأت وزیران علی الاطلاق قطعیت نظریه کمیسیون تشخیص مبنی بر موات بودن اراضی وقفی را مجوز باطل بودن وقف قرارداد که بر انواع قطعیت صدق می کند و شامل مواردی هم می شود که قطعیت مزبور بر اثر اهمال و مسامحه متولی یا نماینده سازمان اوقاف و عدم اعتراض به نظریه کمیسیون تشخیص حاصل شود و چون شورای نگهبان ماده ۵۵ را از این لحاظ که شامل موارد مزبور هم می شود غیر شرعی تشخیص و اعلام نموده لذا هیأت عمومی دیوان عدالت اداری براساس نظریه فقهای محترم شورای نگهبان مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری مصوب بهمن ماه ۱۳۶۰ ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری مصوب ۳۰ خرداد ماه ۱۳۶۱ هیأت وزیران را ابطال می نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۳۵۲ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۲۴).

عدم مغایرت ماده ۲ لایحه متمم قانون حفاظت و توسعه صنایع ملی ایران
(مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۴ شورای انقلاب اسلامی) با شرع انور

شماره: ۲۳۳-ک-ر-۴۱

تاریخ: ۱۳۶۳/۱/۲۸

فقه‌های محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و احترام؛

نظر محترم شما را به رأی صادره درباره ماده ۲ لایحه قانونی متمم قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران مصوب ۵۹/۴/۲۵ شورای انقلاب به تاریخ ۶۱/۷/۲۴ معطوف می‌دارد، اطلاق این ماده به نظر مبارکتان خلاف شرع تشخیص داده شده اکنون این سؤال مطرح است که آیا اجراء این ماده در غیر مورد اشکال (یعنی در مواردی که رأی حاکم شرع جزء آراء اکثریت باشد) بدون تجاوز از محدوده این ماده اشکال دارد یا خیر؟

رئیس کل دیوان عدالت اداری

غلامرضا رضوانی

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۳۳-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۳/۱/۲۸ در خصوص ماده ۲ لایحه قانونی متمم قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران (مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۵ شورای انقلاب اسلامی^(۱))، ضمن اشاره به اینکه اطلاق این ماده قبلاً از

(۱) ماده ۲ لایحه قانونی متمم قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران:

تعیین وضعیت سایر سهامداران مشمول بند (ب):

نظر به اینکه نام بعضی از سهامداران مؤسسات تولیدی در لیست مشمولین بند (ب) قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران منظور نگردیده است لکن لازم است وضع سهامشان روشن گردد. لذا مقرر گردید یک هیأت پنج نفری مرکب از نماینده دادستانی کل کشور، نماینده سازمان اداره کننده مؤسسه، یک نماینده از سوی مجلس شورای اسلامی، یک نفر حاکم شرع و همچنین نماینده ریاست جمهوری مأمور رسیدگی به وضع آنان گردد، نام این اشخاص توسط دادستانی کل کشور و یا وزارت صنایع و معادن به هیأت مذکور ارائه می‌گردد.

از تاریخ ارائه نام اشخاص مزبور هیأت موظف است ظرف مدت سه ماه نظر قطعی خود را در مورد مالکیت و مطالبات اشخاص مزبور از شرکتهای مشمول اعلام نماید. رأی این هیأت به اکثریت آراء قطعی است.

تبصره ۱- تعیین وضع مالکیت آن دسته از مؤسسات که طبق لایحه قانونی نصب مدیران به شماره ۶۷۳۸ مورخ

دیدگاه فقهای شورای نگهبان خلاف شرع تشخیص داده شده،^(۱) سؤال نموده است که

۱۳۵۸/۳/۲۶ و بند ج قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران و سایر تصویبنامه‌های خاص شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران تحت مدیریت یا نظارت دولت قرار گرفته و می‌گیرند نیز به عهده هیأت فوق‌الذکر می‌باشد.
تبصره ۲. چنانچه مؤسسه پس از صدور رأی قطعی به سهامداران آن واگذار شد، سهامداران هیچ‌گونه ادعائی نسبت به سود و زیان مدت عملکرد دولت در آن مؤسسه نخواهند داشت. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۳۶۰ مورخ ۱۳۵۹/۶/۲۹).

(۱) نظریه شماره ۵۷۳۸ مورخ ۱۳۶۱/۷/۲۴ شورای نگهبان:

شماره: ۵۷۳۸

تاریخ: ۱۳۶۱/۷/۲۴

حضرت حجة الاسلام آقای سیدعلی خامنه‌ای

ریاست جمهوری اسلامی ایران (دامت افاضاته)

عطف به نامه شماره ۹۲۴۸ مورخ ۱۳۶۱/۷/۱۷:

قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران مصوب ۱۳۵۸/۴/۱۰ شورای انقلاب اسلامی و تبصره الحاقی آن مصوب ۱۳۵۸/۴/۲۴ و قانون متمم قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۵ شورای انقلاب و آیین‌نامه اجرایی آن و همچنین آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۰ هیأت دولت موقت جمهوری اسلامی ایران در جلسات رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و به شرح زیر به اکثریت آراء اعلام رأی شد:

«۱- در بند (ج) سه اشکال زیر موجود است:

الف - اگر کل بدهی از دارائی خالص کارخانه و مؤسسه بالاتر باشد، ولی صاحب آن، با داشتن امکانات، حاضر به پرداخت بدهی خود باشد، تعلق کارخانه به دولت شرعی نمی‌باشد.

ب - در صورتی که کل بدهی از دارائی خالص بالاتر باشد ولی صاحب کارخانه و مؤسسه به دیگران هم از جهت کارخانه و مؤسسه بدهکار باشد و یا از جهات دیگر بدهکار شده باشد و کارخانه رهن دولت نباشد منظور نکردن حقوق سایر غرماء مخالف موازین شرعی است.

ج - سهم شدن دولت در مالکیت کارخانه به نسبت مطالبات مردم علاوه بر مطالبات خود نیز شرعی نمی‌باشد، در صورتی که مقصود از مطالبات مردم مطالبات مستقیم مردم از کارخانه باشد نه مطالباتی که از طریق سپرده یا حساب جاری در بانک دارند.

۲- ماده (۱) قانون متمم قانون حفاظت و تبصره آن از جهت این که قیمت واقعی سهام را در نظر نگرفته است و مواردی که تعیین ارزش به نحوی که پیشنهاد کرده ممکن نباشد، به رسیدگی و رأی مجمع عمومی سازمان صنایع طبق تبصره مذکوره انجام شده، حق اعتراض برای صاحبان آن باقی است.

۹- در ماده ۲ آیین‌نامه، ارزیابی باید براساس ارزش واقعی و خبره مرضی‌الطرفین یا خبره‌ای که دادگاه تعیین می‌نماید باشد.

۱۰- بند ۳-۲. اطلاق آن به لحاظ این که حق اشخاصی را که به طریق شرعی می‌توانند اثبات نمایند رد کرده است، مغایر با موازین شرعی است.

۱۱- در بند ۲-۴. رسیدگی به دعاوی شرعاً با دادگاه صالح است و رسیدگی مجمع عمومی سازمان حفاظت با استفاده از نظر سه نفر که یک نفر آنها حاکم شرع باشد، کافی نیست.

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

آیا اجرای این ماده در غیر مورد اشکال (در موردی که رأی حاکم شرع جزء آراء اکثریت در مجمع عمومی سازمان حفاظت باشد)، بدون تجاوز از محدوده این ماده اشکال شرعی دارد یا خیر؟

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۰۷

تاریخ: ۱۳۶۳/۲/۴

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۳۳-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۳/۱/۲۸:

«اجرای قانون در غیر مورد اشکال شرعی، مثل صورتی که حاکم شرع در ضمن اکثریت رأی داده باشد و رأی او حاکی از انشای حکم باشد اشکال ندارد».

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

پاسخ به استفساریه در مورد بخشنامه مورخ ۱۳۶۳/۲/۲۲ معاون وزیر صنایع و
مدیرعامل سازمان صنایع ملی ایران با شرح انور

خلاصه موضوع

سهامداران شرکتهای سیمان تهران و شمال با ارسال شکوائیه‌ای به حضرت امام (ره) و دیوان عدالت اداری (به تاریخ ۱۳۶۳/۲/۲۵) خواستار ابطال بخشنامه مورخ ۱۳۶۳/۲/۲۲ معاون وزیر صنایع و مدیرعامل سازمان صنایع ملی ایران^(۱) به دلیل

(۱) بخشنامه مورخ ۱۳۶۳/۲/۲۲ معاون وزیر صنایع و مدیرعامل سازمان صنایع ملی ایران:

مدیریت منتخب دولت در کلیه شرکتهای تحت پوشش

موضوع: جمع‌آوری اسناد تخلف سهامداران و مدیران سابق و تشکیل پرونده آنها جهت طرح در هیأت پنج نفری موضوع ماده ۲ لایحه قانونی متمم قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران.

همان‌گونه که اطلاع دارند، نزدیک دو سال است که اجرای قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران متوقف بوده است لیکن اینکه مقرر گردیده است که هیأت مذکور در فوق که علاوه بر رسیدگی به وضع سهام، سهامدارانی که تاکنون وضع سهامشان در اجرای بند «ب» ماده یک قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران بررسی نشده است، عهده‌دار تعیین تکلیف وضع مالکیت آن دسته از مؤسسات که طبق لایحه قانونی نصب مدیران به شماره ۶۷۳۸ مورخ ۱۳۵۸/۳/۲۶ و بند «ج» قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران و سایر تصویبنامه‌های خاص شورای انقلاب اسلامی ایران تحت مدیریت یا نظارت دولت قرار گرفته و می‌گیرد نیز می‌باشد، تشکیل گردد و به وضع پرونده‌های مذکور رسیدگی نماید، لذا لازم است تا آن شرکت نسبت به جمع‌آوری مدارکی که در رابطه با مواردی که ذیل برشمرده می‌شود اقدام و یک نسخه از پرونده مربوطه را ظرف یک ماه به امور مالی گروه صنایع مربوطه ارسال و یک فرد متعهد و مستعد و مطلع در این زمینه را به عنوان رابط تا تکمیل نهائی پرونده به امور مالی گروه صنایع مربوطه معرفی نماید.

الف - وابستگی به رژیم منحوس طاغوت و تشکیلات جاسوسی بین‌المللی:

۱- عضویت در ساواک منحل؛

۲- عضویت یا فعالیت در تشکیلات فراماسونری و کلوپهای لاینز، روتاری، داینرز و از این قبیل؛

۳- ارتباط با سازمانهای جاسوسی بین‌المللی و سفارتخانه‌ها و کنسولگریهای متوج آنها؛

۴- روابط با عوامل رژیم سابق و دربار و دعوت و شرکت در میهمانی‌های مربوطه و عکسهای آنها؛

۵- اسناد اعطای فرمان شاه معدوم دایر بر انتصاب در مراکز مختلف و دریافت نشانها و مدالهای آنچنانی به لحاظ خوش خدمتی به رژیم منحوس پهلوی؛

۶- اسناد پرداخت و جوهر برای جشنهای کذایی مربوط به حکومت منحوس پهلوی و نیز چاپ لوح یادبود جشنهای منحوس دو هزار پانصد ساله ستم‌شاهی بر روی محصولات و سربرگهای شرکت؛

۷- آگهی‌های روزنامه‌ای و ارسال تلگرافها اعم از ستایش، تبریک و تسلیت به رژیم طاغوت و عوامل سرسپرده آن؛

۸- اجرای نمایشها و نیایشها جهت شاه معدوم و سایر افراد خاندان منحوس پهلوی؛

۹- عضویت در تشکیلات به اصطلاح خیریه وابسته به دربار؛

۱۰- روابط دوستانه با عوامل رژیم گذشته؛

۱۱- سایر موارد از این قبیل.

ب- روابط غیرانسانی در خصوص کارکنان:

۱- معرفی کارکنان شرکت به ساواک منحل؛

۲- ضرب و جرح کارکنان و اعمال تنبیهات بدنی؛

۳- ارتباط با حکومت نظامی در جهت سرکوب اعتصابات کارگری به منظور پیشگیری از وقوع انقلاب اسلامی؛

۴- استخدام بازنشستگان ارتش و شهربانی و گارد سابق جهت سرکوبی کارگران به منظور ایجاد رعب و وحشت و اعمال روشهای ضداسلامی و انسانی در مورد آنها؛

۵- گسیل کارکنان شرکت به منظور برنامه‌های استقبال از طاغوت و عوامل سرسپرده آنها و نیز انجام تظاهرات در جهت تحکیم رژیم طاغوت؛

۶- سایر موارد از این قبیل.

ج- اشاعه فساد اخلاقی و ترویج فرهنگ فساد به منظور کسب منافع بیشتر:

۱- تبلیغات مستهجن در رسانه‌های گروهی و مطبوعات جهت عرضه محصولات؛

۲- چاپ عکسهای فسادانگیز بر روی محصولات و یا بسته‌بندی آنها؛

۳- دایر کردن مجالس فساد و فحشا جهت ترویج و تبلیغ محصولات و یا آلوده کردن کارکنان شرکت به منظور تحمیل آنها جهت استثمار بیشتر؛

۴- روابط نامشروع با کارکنان شرکت و یا اشتغال به فساد؛

۵- مشارکت در قمارخانه‌ها، کازینوها، کاباره و سینماها و همکاری با دایر کنندگان اماکن فحشا و فساد؛

۶- سایر موارد از این قبیل.

د- وابستگی به عوامل رژیم پهلوی و دربار و سرمایه‌گذاری و مشارکت در ایجاد صنایع جهت چپاول امت مسلمان:

۱- واگذاری سهام به خاندان ملعون پهلوی و عوامل ذی‌نفوذ در دربار و مشارکت با آنها و نیز مشارکت با بنیادهای به اصطلاح خیریه وابسته به دربار؛

۲- مشارکت با شرکت‌های و مؤسسات آمریکایی، اسرائیلی، آفریقایی جنوبی و انگلیسی و سایر کشورهای استثمارگر و انعقاد هر نوع قرارداد صنعتی و تجاری با آنها؛

۳- بندوبست با شرکت‌های خارجی و انعقاد قراردادهای یک طرفه با آنها بر خلاف مصالح ملت؛

۴- مشارکت با افرادی که پس از انقلاب در دادگاههای انقلاب اسلامی محکوم گردیده‌اند؛

۵- داشتن سمت‌های وزارت و یا معاونت‌های آن، استانداری، سفارت، وزارت مختار، ریاست و مدیریت بانک‌های دولتی و خصوصی، مدیریت عامل سازمان‌های دولتی و مؤسسات وابسته به دولت، مدیریت کل ثبت اسناد و املاک و اوقاف ریاست گمرک، نمایندگی مجلس شورای ملی و سنا، ریاست دیوانعالی کشور، دادستانی کل، ریاست دادرسی و دادستانی ارتش، امرای ارتش و ژاندارمری و شهربانی و جانشینان آنها در رژیم گذشته؛

۶- اجرا یا نظارت بر اجرای طرح و مراکز و ساختمان‌های اختصاصی نظیر زندانها، مراکز اطلاعاتی، پایگاه‌های سوزی، کاخ‌ها و مراکز ساواک؛

۷- نمایندگی انحصاری شرکت‌های بزرگ خارجی و اقدام به امر صادرات یا واردات کالا برای آنها؛

۸- افزایش قیمت محصولات از طرق غیرمعمول همچون مکاتبه با ساواک منحل و یا گرفتن توصیه از مقامات رژیم

سابق؛

- ۹- روابط با عناصر و عوامل رژیم گذشته جهت اخذ وامهای بانکی؛
- ۱۰- سایر موارد از این قبیل.
- ه - اختلاس، سوء استفاده‌های مالی و خروج ارز:
  - ۱- دزدی و اختلاس و سوء استفاده نسبت به قراردادهای دولتی و انعقاد قراردادهای یک طرفه؛
  - ۲- اخذ پورسانت نسبت به خریدهای دولتی از داخل و خارج؛
  - ۳- پرداخت رشوه به منظور حلیت معاملات دولتی و تحمیل قیمتهای گزاف خارج از شرایط عادی؛
  - ۴- خروج ارز به صورت مستقیم و غیرمستقیم اعم از دریافت کمیسیون خریدهای خارجی، خرید خارجی با اضافه قیمت، گشایش اعتبارات معوق که کالای مرسوله به کشور نرسیده باشد و یا اینکه جزئی از کالا وارد شده و بقیه اعتبار به حساب هزینه گذاشته شده و حساب اعتبار را بسته باشند؛
  - ۵- سرمایه‌گذاری در شرکتهای خارجی و نیز وجود حسابهای بانکی خارج از کشور؛
  - ۶- پرداخت رشوه در جهت اخذ وامهای بانکی؛
  - ۷- ورود ماشین‌آلاتی پست‌تر و با قیمتهای به مراتب نازلتر از آن چیزی که در طرح پیش‌بینی شده و جهت آن اخذ وام گردیده است و یا اضافه جلوه دادن میزان سرمایه‌گذاری در طرح به منظور اخذ وام هنگفت از بانکها و نیز جعل اسناد به این منظور؛
  - ۸- فروش مواد اولیه و ماشین‌آلاتی که به معافیت گمرکی وارد شده است در بازار آزاد؛
  - ۹- جعل و کلاهبرداری و خیانت در امانت؛
  - ۱۰- نقل و انتقالات غیرقانونی اموال؛
  - ۱۱- انتقال اموال و داراییهای ثابت شخصی به قیمتی بیش از قیمتهای معمول در زمان معامله به شرکتی که خود در آن سهامدار بودند؛
  - ۱۲- صرف اعتبارات بانکی بابت امور شخصی از قبیل خرید خانه، ویلا و یا جابجایی آنها به منظور حیف و میل؛
  - ۱۳- سرمایه‌گذاریهای صوری و افزایش سرمایه‌های غیرقانونی؛
  - ۱۴- گرانفروشی و کم فروشی؛
  - ۱۵- افزایش بی‌رویه قیمتها در شرایطی که کارخانه سود ده بوده است؛
  - ۱۶- مباشرت و مشارکت در امر خرید و فروش و یا تولید و توزیع کالاهایی که خرید و فروش آنها شرعاً ممنوع می‌باشد؛
  - ۱۷- استفاده از مواد اولیه فاسد و نامرغوب در جهت سودجویی؛
  - ۱۸- ورود کالا و مواد اولیه با تعرفه مشخص تحت تعرفه‌هایی دیگر که با این عمل بخشی از حقوق گمرکی و سود بازرگانی و حقوق دولت پایمال شده باشد و هرگونه اظهار خلاف واقع به گمرکات کشور؛
  - ۱۹- ورود کالای مغایر و ارزانتر از کالای مندرج در گشایش اعتبارها و ترخیص آنها از گمرکات با تبانی که منجر به خروج غیرقانونی ارز از کشور شده باشد؛
  - ۲۰- عدم پرداخت حقوق دولتی از طریق حساب‌سازی و کتمان آنها چه با انتقال موجودیهای سالم به حساب شخص و چه از طریق عدم ثبت فروش و جعل فاکتور و با ثبت هزینه‌های صوری به حساب قیمت تمام شده؛
  - ۲۱- انتقال بهره و وجه مسدود نزد بانکهای به حسابهای شخصی؛
  - ۲۲- غصب و فروش اراضی موات و یا تملک اراضی غصب شده توسط رژیم گذشته با استفاده از روابط و یا سوء

مخالفت این بخشنامه با شرع انور شده‌اند که در راستای ساماندهی صنایع ایران و در پی اعلام نظر شماره ۵۷۳۸ مورخه ۱۳۶۱/۷/۲۴ شورای نگهبان^(۱) در خصوص لایحه قانونی حفاظت و توسعه صنایع ایران صادر شده است و در توضیح افزوده‌اند عملکرد وزارت صنایع و معادن در جهت مصادره و تملک سهام متعلق به سهامداران شرکتهای صنعتی به نفع دولت و ایذا و هتک حرمت صاحبان آن است که بر خلاف عدل و انصاف و موازین اسلامی می‌باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۲۴۷

تاریخ: ۱۳۶۳/۴/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۳۳-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۳/۱/۲۸^(۲) و پیرو نامه شماره ۲۰۷ مورخ ۱۳۶۳/۲/۴^(۳)

با ارسال شکوائیه واصله، نظر محترم را نسبت به بخشنامه صادره که به استناد موافقت شورای نگهبان صادر شده جلب می‌نماید. خواهشمند است با توجه به مواردی که جهت جمع‌آوری مدارک در نظر گرفته شده سریعاً اقدام لازم معمول فرمائید.

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

استفاده از موقوفات؛

۲۳- رباخواری و محاسبه و دریافت بهره و نزول از بدهکاران و ثبت اینگونه معاملات در حسابهای شخصی و شرکت؛

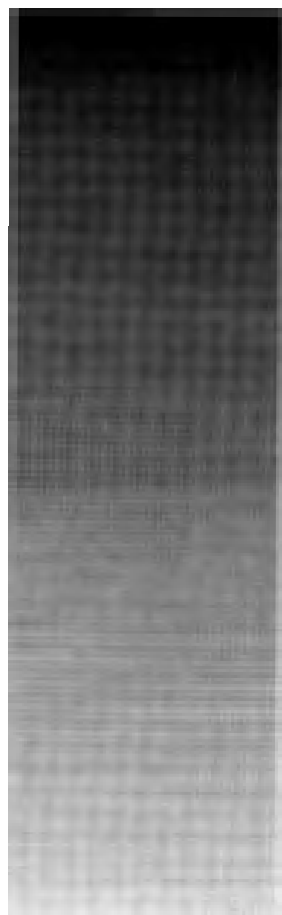
۲۴- سایر موارد از این قبیل.

(۱) همین مجموعه، صفحه ۱۹.

(۲) همین مجموعه، صفحه ۱۸.

(۳) همین مجموعه، صفحه ۲۰.

سال پنجم

۱۳۶۳/۴/۲۶

تا

۱۳۶۴/۴/۲۵

عدم مغایرت قانون حفاظت و توسعه ایران (مصوب ۱۳۵۸/۴/۲۵)

شورای انقلاب اسلامی) با شرع انور

شماره: ۵۴/۶۳/۵

تاریخ: ۱۳۶۳/۱۱/۱

محضر فقهای محترم شورای نگهبان (ادام الله توفیقاتهم)

سلام علیکم؛

کلاس پرونده ۵۴/۶۳۵ مطروحه در هیأت عمومی که در آن بنیاد مستضعفان تقاضای ابطال مواد متعارض موجود در قانون حفاظت و توسعه ایران مصوب ۵۸/۴/۲۵ با متن حکم حکومتی لازم‌الاتباع حضرت امام (مدظله‌العالی) را نموده حسب دستور مورخ ۶۳/۱۱/۱ حضرت آیت الله رضوانی ریاست محترم آن دیوان عدالت اداری جهت اتخاذ تصمیم تقدیم می‌گردد. دستور فرمایید وصول آن را اعلام نمایند.

مدیر دفتر هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

غلامرضا فرخنده

خلاصه موضوع

بنیاد مستضعفان در دادخواست خود خواستار ابطال مواد متعارض موجود در قانون حفاظت و توسعه ایران (مصوب ۱۳۵۸/۴/۲۵) با حکم حکومتی صادره از حضرت امام (ره)^(۱) شده و بیان داشته است که بند (ب) ماده ۱ قانون مذکور^(۲) متضمن تملک

(۱) حکم حکومتی شماره ۱/۱۶۰۷۹ مورخ ۱۳۶۲/۲/۳۰ امام خمینی (ره):

شورای انقلاب اسلامی مأموریت دارد که تمام اموال منقول و غیرمنقول سلسله پهلوی و شاخه‌ها و عمال و مربوطین به این سلسله را که در طول مدت سلسله غیرقانونی از بیت‌المال مسلمین اختلاس نموده‌اند، به نفع مستمندان و کارگران و کارمندان ضعیف مصادره نمایند....

(۲) بند ب ماده ۱ قانون حفاظت و توسعه ایران:

صنایع و معادن بزرگی که صاحبان آن از طریق روابط غیرقانونی با رژیم گذشته، استفاده نامشروع از امکانات و تضييع حقوق عمومی به ثروتهای کلان دست یافته‌اند و برخی از آنها از کشور متواری هستند و دولت طبق لایحه قانونی ۱۳۵۸/۳/۲۶-۶۷۳۸ مدیریت آنها را در اختیار گرفته است به تملک دولت درمی‌آید. هرگونه رسیدگی مالی و فنی و حقوقی نسبت به این گونه اشخاص در اختیار دولت خواهد بود.

دولت و مدیریت آن نسبت به صنایع و معادن بزرگی است که صاحبان آن، آنها را از طریق روابط غیرقانونی با رژیم گذشته، استفاده نامشروع از امکانات و تضییع حقوق عمومی به دست آورده و برخی از کشور متواری شده‌اند.

در تبصره ماده فوق نیز آمده است که بهای سهامی که طبق فرمان امام متعلق به بنیاد مستضعفان می‌شود در صورتی که مازاد بر دیون دولت باشد، از سوی دولت به بنیاد پرداخت می‌شود. در حالی که، اولاً؛ فرمان امام (ره) دلالت بر انتقال اموال مذکور به بنیاد است، ثانیاً؛ طبق همان فرمان اداره این اموال ارتباطی به دولت ندارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۶۹۰

تاریخ: ۱۳۶۳/۱۲/۹

ریاست کل دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۵۷/۶۳ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱:

موضوع پرونده کلاسه ۵۴/۶۳ در جلسه شورای نگهبان مطرح و بررسی شد و به نظر اکثریت فقها مصوبه شورای انقلاب با فرمان حضرت امام (ره) از لحاظ شرعی مغایرت ندارد.

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۱۰

مغایرت اطلاق ماده ۸ آیین نامه لایحه قانونی مربوط به تعیین مدیر یا مدیران موقت (مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۴ وزارت صنایع و معادن - کار و امور اجتماعی) با شرع انور

شماره: ۳۳۸۵-ک-ر-۴۱

تاریخ: ۱۳۶۲/۱۰/۱۷

محضر محترم فقهای شورای نگهبان
سلام علیکم؛

در پرونده کلاسه ۹/۶۱ شکایت ورثه مرحوم نیکیار که در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مطرح می باشد شکایتی عنوان شده به خلاصه اینکه آیین نامه های مصوب وزرای صنایع و معادن - کار و امور اجتماعی - وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه معارض یکدیگر و بر خلاف شرع می باشند. خواهشمند است در مورد شرعی بودن یا شرعی نبودن آیین نامه های مزبور اعلام نظر فرمایید تا سپس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری بر طبق ماده ۲۵ قانون دیوان مصوب بهمن ماه ۱۳۶۰ بتواند به موضوع رسیدگی نماید. یک نسخه از تصویر آیین نامه های مزبور به پیوست تقدیم گردید.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

غلامرضا رضوانی

خلاصه موضوع

وزارت مرحوم «حسین نیک یار» (بازنشسته بانک مسکن) در دادخواست خود خواستار ابطال آیین نامه های لایحه قانونی مربوط به تعیین مدیر یا مدیران موقت (مصوب ۱۳۵۸/۵/۱۶ و ۱۳۵۹/۴/۱۴)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان داشته اند که نامبرده به موجب حکم شماره ۱۳۵۸/۴/۳۱/۱/۴۴۳۶ و به استناد لایحه قانونی مذکور در زمان حاکمیت آیین نامه اول (مصوب ۱۳۵۸/۵/۱۶) از جانب وزیر مسکن و شهرسازی به سمت عضو هیأت مدیره

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۰۰۱۲ مورخ ۱۳۵۸/۴/۱۷ و شماره ۱۰۳۴۱ مورخ ۱۳۵۹/۶/۵.

شرکت اس - آ - ای منصوب و حقوق ایشان مبلغ یک هزار ریال تعیین و پرداخت شده است.

پس از تصویب آیین نامه دوم (۱۳۵۹/۴/۱۴) و عطف به سابق شدن آن، شرکت مذکور طی پرونده کلاسه ۷۰۰/۶۰ نزد شعبه ۳۴ دادگاه عمومی تهران اقامه دعوی و حقوق پرداختی به آن مرحوم را مطالبه کرده که اجرای این دو آیین نامه متضاد، مغایر شرع انور و سبب تضییع حقوق است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۹۰۶

تاریخ: ۱۳۶۴/۱/۲۲

ریاست کل دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۳۳۸۵-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۲ و ۴۴۷۹-ک-ر-۴۱^(۱) مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۲ موضوع در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح شد و به شرح زیر اظهار نظر کردند:

«در صورتی که قرارداد قبلی به طور مشروع منعقد شده باشد اطلاق ماده ۸ آیین نامه نسبت به استرداد حقوقی که طبق قرارداد دریافت کرده، شرعی نمی باشد»^(۲).

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

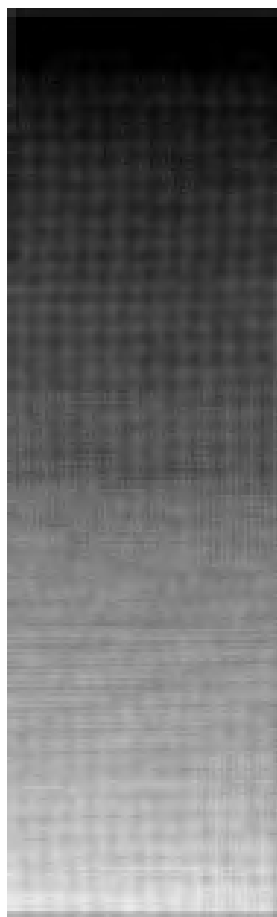
(۱) این نامه پیرو نامه قبلی دیوان عدالت اداری ارسال شده و اعلام نظر شورای نگهبان را در خصوص موضوع، پیگیری نموده است.

(۲) رأی شماره ۲۰ مورخ ۱۳۶۴/۴/۳۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۹/۶۱ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ مذکور به ریاست حجة الاسلام حاج شیخ محمدعلی فیض قائم مقام ریاست کل دیوان و با شرکت آقایان رؤسای شعب دیوان تشکیل گردیده پس از بررسی موضوع و تبادل نظر و اعلام کفایت مذاکرات به اتفاق آراء به شرح آتی انشاء رأی می گردد.

در اجرای مفاد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ماده ۸ آیین نامه منصوب ۱۳۵۹/۴/۱۴ وزراء صنایع و معادن - کار و امور اجتماعی و وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه در رابطه با شکایت شکات به شرح نظریه فقهای محترم شورای نگهبان (در صورتی که قرارداد قبلی به طور مشروع، منعقد شده باشد اطلاق ماده ۸ آیین نامه نسبت به استرداد حقوقی قرارداد دریافت کرده شرعی نمی باشد) ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۸۴۳ مورخ ۱۳۶۴/۸/۴).

سال ششم

۱۳۶۴/۴/۲۶

تا

۱۳۶۵/۴/۲۵

عدم مغایرت تصویبنامه شماره ۸۱۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۱ هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۴۴۷۶-ک-ر-۴۱

تاریخ: ۱۳۶۳/۱۰/۳

محضر محترم فقهای شورای نگهبان (ادام الله توفیقهم)

پس از سلام؛

در کلاس پرونده ۱۸۹/۶۲ دادخواست دانشگاه صنعتی شریف، که در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مطرح می باشد شکایتی به طرفیت هیأت وزیران دولت جمهوری اسلامی ایران به خواسته ابطال تصویبنامه شماره ۸۱۸۷۰ - ۱۳۶۲/۱۰/۱۱ به لحاظ غیرشرعی بودن مطرح شده که خواهشمند است در مورد شرعی بودن یا نبودن تصویبنامه مزبور اعلام نظر فرمایید. سپس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری بر طبق ماده ۲۵ قانون دیوان مصوب بهمن ماه ۱۳۶۰ بتواند به موضوع رسیدگی نماید. یک نسخه از دادخواست و ضمائم به پیوست تقدیم گردید.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

غلامرضا رضوانی

خلاصه موضوع

دانشگاه صنعتی شریف در دادخواست خود مدعی شده که تصویبنامه شماره ۸۱۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۱ هیأت وزیران خلاف شرع است و در توضیح این ادعا شرح داده است که با توجه به ماده ۱۰ قانون مدنی، به مجرد امضا و انعقاد قرارداد استخدامی مذکور در آیین نامه های استخدامی دانشگاهها (موضوع بندهای الف و ب تبصره ۳۶ قانون بودجه سال ۱۳۵۸)، (۱) ۱۵٪ حق بیمه سهمیه دانشگاه، جزء حقوق

(۱) بندهای الف و ب تبصره ۳۶ قانون بودجه سال ۱۳۵۸ کل کشور:

الف - از اول شهریور ماه ۱۳۵۸ قوانین و مقررات استخدامی کادر آموزشی و هیأت علمی دانشگاه تهران درباره کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی (اعم از دولتی و یا غیردولتی) که نام آنها در این قانون در ردیف دستگاههای

مکتسبه مستخدم است و آیین نامه های استخدامی از نوع مذکور در تصویب نامه فوق مخالفتی با قوانین ندارند و شرعاً و قانوناً نافذ و معتبرند.

لذا بند ۲ تصویب نامه^(۱) که مقرر داشته و جوهی که دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی به این گونه صندوقها تحت عنوان وجوه کارفرمایی واریز نموده اند به خزانه دولت واریز گردد و چنانچه وجهی از وجوه اخیر به مستخدمین و اعضای هیأت علمی پرداخت شده باید مسترد شود، موجب تضییع حقوق مکتسبه مستخدمین و بر خلاف شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۰۳۰

تاریخ: ۱۳۶۴/۸/۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۴۴۷۶-ک-ر-۴۱ و ۵۹۱۰-ک-ر-۴۱:

در مورد تصویب نامه شماره ۸۱۸۷۰ هیأت وزیران پس از بحث و بررسی در جلسات متعدد به نظر اکثریت فقهای تصویب نامه دولت از لحاظ اینکه کارمندان را ملزم به ادامه خدمت و قبول ترتیب مقرر در بخشنامه نمی نماید و نظر به اینکه کارمند می تواند بدون دریافت حقوق بازنشستگی با ترک خدمت حقی را که مدعی است از صندوق دریافت

دولتی درج شده است اجرا می شود و مقررات استخدامی مغایر با آن لغو می گردد.

ب- کلیه کارکنان اداری دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی بر اساس آیین نامه ای که بنا به پیشنهاد سازمان اداری و استخدامی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید از تاریخ مذکور مشمول مقررات قانون استخدام کشوری خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۰۶۶ مورخ ۱۳۵۸/۶/۲۲).

(۱) بند ۲ تصویب نامه شماره ۸۱۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۱ هیأت وزیران در خصوص حق بیمه صندوق بازنشستگی اعضای هیأت علمی دانشگاهها:

هرگاه مستخدمین موضوع بندهای الف و ب تبصره ۳۶ قانون بودجه سال ۱۳۵۸ غیر از کسور بازنشستگی یا حق بیمه، وجوهی به عنوان پس انداز، ذخیره و نظایر آن پرداخت نموده باشند وجوه سهم مستخدمین به آنان مسترد می شود و وجوهی که دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی به این گونه صندوقها تحت عنوان وجوه کارفرمایی واریز نموده اند به خزانه دولت واریز خواهد شد و چنانچه وجهی از وجوه اخیر به مستخدمین و اعضای هیأت علمی پرداخت شده باید مسترد شود.

نماید مغایر با شرع شناخته نشد.

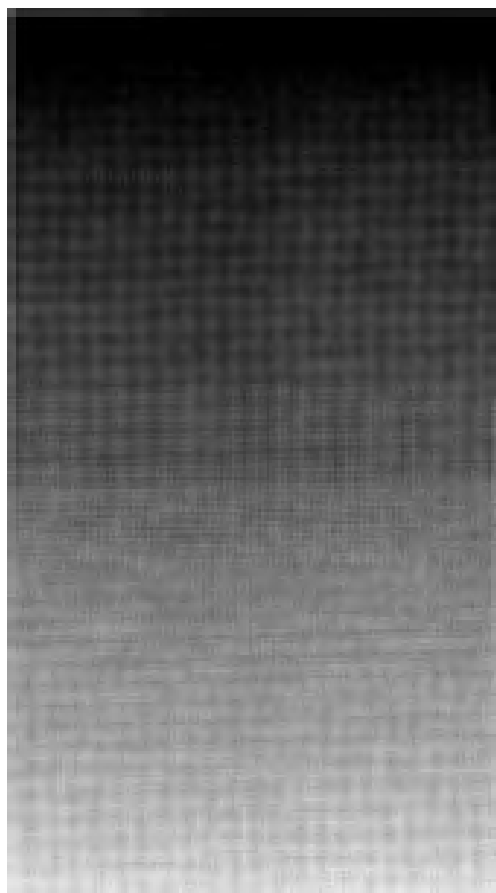
بدیهی است چنانچه به نظر آن دیوان محترم، تصویبنامه با قانون مغایر باشد از سوی دیوان مذکور قابل ابطال است.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

(۱) رأی شماره ۱۸ و ۱۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده‌های ۱۸۹/۶۲ و ۲۳/۶۳ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

هر چند با اجرای مقررات آیین‌نامه استخدامی هیأت علمی دانشگاه تهران درباره اعضای هیأت علمی دانشگاهها موضوع بند الف تبصره ۳۶ قانون بودجه سال ۱۳۵۸ کل کشور از تاریخ ۱۳۵۸/۶/۱ و انشاء آثار مقررات استخدامی سابق دانشگاههای مزبور مصوبه ۸۱۸۷۰-۱۱/۱۰/۱۳۶۲ هیأت وزیران مغایرتی با ماده ۱۰ قانون مدنی ندارد. لیکن چون تعیین تکلیف نسبت به وجوه صندوقهای مقرر در آیین‌نامه استخدامی سابق دانشگاههای فوق‌الذکر از خصائص قوه مقننه است بنابراین مصوبه یاد شده از حدود اختیار قوه مجریه خارج است و مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری از این حیث ابطال می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۲۸ مورخ ۱۳۶۵/۳/۲۶).

دوره دوم

۱۳۶۵/۴/۲۶

تا

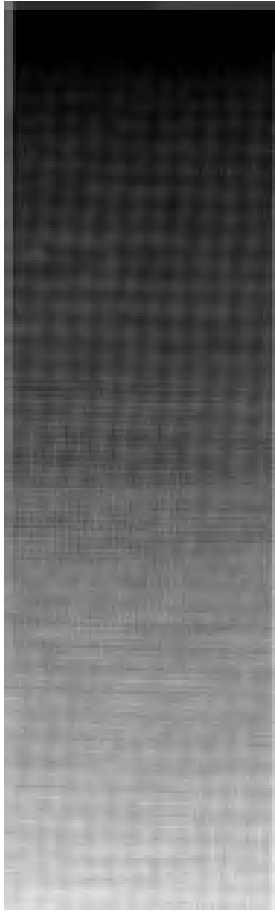
۱۳۷۱/۴/۲۵

اعضای فقه‌های شورای نگهبان در این دوره عبارت بودند از:

- ۱- حضرت آیه الله محمد امامی کاشانی
- ۲- حضرت آیه الله احمد جنتی
- ۳- حضرت آیه الله ابوالقاسم خزعلی
- ۴- حضرت آیه الله لطف الله صافی گلپایگانی^(۱)
- ۵- حضرت آیه الله محمد محمدی گیلانی
- ۶- حضرت آیه الله محمد مؤمن
- ۷- حضرت آیه الله محمد یزدی^(۲)

(۱) حضرت آیه الله صافی تا تاریخ ۱۳۶۷/۴/۴ در شورا عضویت داشتند.

(۲) حضرت آیه الله یزدی در تاریخ ۱۳۶۷/۴/۴ به عضویت شورا درآمدند و عضویت ایشان تا تاریخ ۱۳۶۸/۵/۲۴ ادامه یافت.

سال اول

۱۳۶۵/۴/۲۶

تا

۱۳۶۶/۴/۲۵

مغایرت ماده یک آیین‌نامه تشکیل شرکت تعاونی مسافربری
(مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶ شهرداری تهران) با شرع انور^(۱)

شماره: ۴۱/ش/۶۱

تاریخ: ۱۳۶۳/۴/۳۱

محضر محترم فقهای شورای نگهبان
سلام علیکم؛

در کلاس پرونده ۶۵/۶۲ که در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مطرح رسیدگی می‌باشد اعلام شده که قانون بهره‌برداری از ترمینال مسافربری مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۵۹ شورای انقلاب و آیین‌نامه اجرایی قانون ترمینالها مصوبه شهرداری تهران و ماده یک آیین‌نامه تشکیل شرکتهای تعاونی مسافربری بر خلاف شرع و قانون صادر گردیده و ابطال آن را به استناد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری خواسته‌اند. خواهشمند است در مورد شرعی بودن یا شرعی نبودن آیین‌نامه اجرایی قانون ترمینالها و ماده یک آیین‌نامه نحوه تشکیل تعاونی مسافربری اعلام نظر فرمایید تا سپس موضوع در هیأت عمومی دیوان رسیدگی شود. تصویر شکایات و مدارک مزبور به پیوست تقدیم می‌گردد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری
غلامرضا رضوانی

خلاصه موضوع

اتحادیه صنف مسافربری تهران طی دادخواستی خواستار ابطال آیین‌نامه‌های شهرداری به استناد لایحه قانونی احداث ترمینالهای مسافربری و ممنوعیت تردد اتومبیلهای مسافربری بین شهری در داخل شهر تهران (مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶)^(۲) شده و ادعا نموده است از آنجا که آیین‌نامه اجرایی قانون ترمینالها (مصوب شهرداری تهران)

(۱) ماده یک آیین‌نامه تشکیل شرکت تعاونی مسافربری (مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶):

در اجرای مقررات لایحه قانونی احداث ترمینالهای مسافربری و ممنوعیت تردد اتومبیلهای مسافربری بین شهری در داخل شهر تهران و با توجه به اینکه با تجهیز و آماده شدن ترمینال شماره یک واقع در بزرگراه بعثت از ادامه فعالیت وسایط نقلیه وابسته به مؤسسات و شرکتهای مسافربری در سطح شهر تهران جلوگیری به عمل می‌آید لهذا مقرر می‌شود دارندگان وسایط نقلیه و کارکنان شرکتهای مسافربری حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ اعلام شهرداری نسبت به تشکیل شرکتهای تعاونی مسافربری اقدام نمایند.

(۲) این لایحه در شش ماده و دو تبصره در تاریخ ۱۳۵۹/۲/۹ به تصویب شورای انقلاب اسلامی رسیده است (روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۵۷ مورخ ۱۳۵۹/۲/۲۴).

و ماده یک آیین نامه تشکیل شرکتهای تعاونی مسافربری موجب تضییع حقوق و محرومیت این صنف از ادامه شغل می شوند، خلاف شرع می باشند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۶۱۸۱

تاریخ: ۱۳۶۵/۳/۲۲

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۶۱/ه/ش/۴۱ مورخ ۱۳۶۳/۴/۳۱ و ۴۴۷۷-ک-ر-۴۱(۱) مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۲:

بر حسب نظر اکثریت فقهای شورای نگهبان «از این لحاظ که محرومیت صنف مسافربری از ادامه شغل در محلهای مناسب دیگر از آیین نامه های مورد سؤال استظهار می شود و نیز اتخاذ تصمیماتی که موجب سلب حق این صنف شود با موازین شرعی مغایر است.»^(۲)

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۱) نامه شماره ۴۴۷۷-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۲ در پیگیری نامه قبلی ارسال شده است.

(۲) رأی شماره ۹۰ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۶۵/۶۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

اولاً - نظر به این که فقهای محترم شورای نگهبان ضمن نامه شماره ۷۵۰۵-۱۱/۱۶-۱۳۶۵، مواد ۱ و ۲ آیین نامه تشکیل شرکتهای تعاونی مسافربری مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۲ را به این شرح «حصر مستفاد از ماده ۱ و ۲ آیین نامه که اشتغال به شغل مسافربری را منحصراً از طریق شرکتهای تعاونی مسافربری دارندگان وسایل و کارکنان را (که با رعایت کامل ضوابط شهرداری، در ارتباط با نظم امور حمل و نقل و حفظ نفوس و اموال مدیریت و نظارت بر ترمینالهای جلوگیری از ترافیک زاید بر متعارف و امور دیگر) که حاضر به اشتغال به شغل مسافربری، هستند محروم می نماید. با موازین شرعی مغایر است.» مخالف موازین شرع تشخیص داده اند.

لذا مواد مزبور از جهات مورد نظر فقهای محترم شورای نگهبان، ابطال می گردد.

ثانیاً - تبصره یک ماده ۳ آیین نامه اجرایی تبصره ذیل ماده دوم قانون احداث ترمینالهای مسافربری مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۲ وزارت کشور، از جهت این که تعیین میزان خسارات وارده، به غرفه های مسافربری را منحصراً بدون تراضی طرف قرارداد به تشخیص کارشناس رسمی منتخب شهرداری، واگذار کرده، و نظریه مذکور را غیر قابل اعتراض دانسته است، مخالف قوانین موجد حق تشخیص و ابطال می نماید.

ثالثاً - سایر موارد اعلام شده، از طرف شکات با توجه به مقررات لایحه قانون احداث ترمینالهای مسافربری و ممنوعیت تردد اتومبیلهای مسافربری بین شهری در داخل شهر تهران مصوب ۱۳۵۹/۲/۹، شورای انقلاب اسلامی، مغایرتی با لایحه مزبور و سایر قوانین مورد استناد ندارد. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۲۵۹ مورخ ۱۳۶۶/۱/۱۵).

در این خصوص نظریه دیگری به شماره ۷۵۰۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۱/۱۶ از شورای نگهبان صادر شده است (همین مجموعه، ص ۵۰).

۱۳

میسر نبودن بررسی تمام مواد آیین‌نامه اجرایی تبصره ذیل ماده دوم لایحه قانونی احداث ترمینال‌های مسافربری و آیین‌نامه تشکیل شرکت‌های مسافربری

شماره: ۶۷/۵

تاریخ: ۱۳۶۵/۴/۱۶

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با سلام و تحیت؛

عطف به نامه شماره ۶۱۸۱ مورخ ۶۵/۳/۲۲،^(۱) بدین وسیله تصمیم متخذه در جلسه مورخ ۶۵/۴/۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری را به شرح زیر به استحضار می‌رساند:

با توجه به اینکه نظر فقهای محترم شورای نگهبان در خصوص آیین‌نامه‌های مورد شکایت به صورت کلی اعلام شده و اجرای نظر مزبور مستلزم تشخیص مصادیق و تطبیق حکم بر موارد است و این امر در موارد خلاف شرع بنا به مستنبط از ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری خارج از حدود اختیار قانونی هیأت عمومی دیوان به نظر می‌رسد، لذا از محضر فقهای محترم خواسته شده همان‌گونه که در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی عمل می‌فرمایند، هر یک از مواد آیین‌نامه اجرایی تبصره ذیل ماده دوم لایحه قانونی احداث ترمینال‌های مسافربری و نیز ماده یک آیین‌نامه تشکیل شرکت‌های مسافربری موضوع لایحه قانونی مزبور را جزئاً یا کلاً مخالف موازین شرع انور می‌دانند تصریح فرمایند تا این هیأت بر وفق تکلیف قانونی خود نسبت به ابطال موارد مذکور اقدام نماید.

خواهشمند است، دستور فرمایید نتیجه بررسی و تصمیم فقهای معظم به این دیوان ابلاغ گردد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری طی شماره ۶۷/هـ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۶ با توجه به کلی بودن نظر فقهای شورای نگهبان و اینکه اجرای آن مستلزم تشخیص و تطبیق حکم بر موارد و مصادیق است که در موارد خلاف شرع خارج از محدوده اختیارات قانونی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری می باشد، درخواست بررسی و اظهار نظر جداگانه نسبت به تمامی موارد خلاف شرع در موضوع نموده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۶۴۳۱

تاریخ: ۱۳۶۵/۸/۲۰

رئیس کل محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۶۷/هـ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۶ و پیرو نامه شماره ۶۱۸۱ مورخ

۱۳۶۵/۳/۲۲:

«چون بررسی کل آیین نامه در شورای نگهبان با کثرت مشاغل میسر نیست، مقتضی است هر کدام از مواد که از لحاظ شرعی مورد شبهه است با ذکر جهت آن مرقوم فرمایید تا پاسخ مقتضی داده شود.»

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

عدم مغایرت بند ۵ بخشنامه شماره ۴۳/۱۶۵۸ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۷

سازمان ثبت احوال کشور با شرع انور

شماره: ۳۳۸۶-ک-ر-۴۱

تاریخ: ۱۳۶۲/۱۰/۱۲

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

سلام علیکم؛

در پرونده ۵۰/۶۲ که در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مطرح رسیدگی می باشد اعلام شده که بخشنامه سازمان ثبت احوال کشور بر خلاف شرع و قانون صادر گردیده و ابطال آن را به استناد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری خواسته اند. خواهشمند است در مورد شرعی بودن یا شرعی نبودن بخشنامه مزبور اعلام نظر فرمایید تا سپس هیأت عمومی دیوان بتواند رسیدگی نماید. فتوایی شکایت و بخشنامه مزبور به پیوست تقدیم گردید.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

غلامرضا رضوانی

خلاصه موضوع

رئیس دادگستری شیروان طی دادخواستی مدعی خلاف شرع بودن بند ۵ بخشنامه شماره ۴۳/۱۶۵۸ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۷ سازمان ثبت احوال کل کشور^(۱) شده است. در

(۱) بند ۵ بخشنامه شماره ۴۳/۱۶۵۸ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۷ سازمان ثبت احوال در خصوص ثبت ازدواج:

شماره: ۴۳/۱۶۵۸

تاریخ: ۱۳۶۱/۲/۲۷

دفترخانه.....

در قسمت ماقبل آخر اعلامیه های طلاق، مشخصات ازدواجی که واقعه طلاق براساس آن به ثبت رسیده ذکر شده است، با این ترتیب در صورتی که قبلاً واقعه ازدواج صاحب سند به ثبت نرسیده باشد ابتدا مبادرت به ثبت ازدواج نموده و سپس واقعه طلاق را ثبت خواهند نمود.

(این بخشنامه پیرو بخشنامه ۷۵۱۴-۴۳ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۴ به منظور معرفی نمونه جدید اعلامیه های ازدواج و طلاق از سوی معاون وزارت کشور و رئیس سازمان ثبت احوال کشور صادر شده و حاوی ۷ بند دستورالعمل در این زمینه است).

بند مذکور، از دفاتر اسناد رسمی خواسته شده که در ازدواجهای غیررسمی هنگام وقوع و ثبت طلاق، نخست ازدواج و سپس واقعه طلاق ثبت گردد. اجرای بند مذکور به ویژه در مناطق روستایی که اکثر ازدواجها ثبت نشده است باعث عسر و حرج و سرگردانی مردم خواهد شد؛ به طوری که نه تنها ثبت طلاق برای افراد مستضعف موجب تحمیل هزینه ثبت ازدواج و طلاق خواهد شد، بلکه در اکثر مواردی که زوج دارای همسر عقدی و رسمی دیگری است چون دفترخانه به لحاظ نداشتن اجازه ازدواج از دادگاه (با عنایت به اینکه هنوز رویه مشخصی در تعدد زوجات اتخاذ نشده است) چنین ازدواجی را ثبت نکرده، طلاق آن را نیز نمیتواند ثبت نماید. لذا عملاً مراجعه کنندگان به رغم توافق طرفین، موفق به ثبت واقعه طلاق نخواهند بود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۳۱۳

تاریخ: ۱۳۶۵/۸/۲۱

ریاست کل محترم دیوان عدالت اداری
سلام علیکم؛

عطف به نامه شماره ۵۰/۶۲/هـ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۱۲ و ۳۳۸۶-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۲ و ۵۰/۶۲/هـ مورخ ۱۳۶۳/۴/۲: (۱)

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و به شرح زیر اظهار نظر شد:
«الزام سردفتر به خودداری از ثبت طلاقی که ازدواج آن ثبت رسمی نشده باشد اشکال شرعی ندارد ولی الزام او بر عدم اجرای صیغه طلاق و دادن سند عادی در صورت مفروضه شرعی نیست. علی هذا می تواند صیغه طلاق را اجرا نموده و سند عادی بدهد.»

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۱) نامه های شماره ۵۰/۶۲/هـ مورخ ۱۳۶۳/۴/۲ و ۵۰/۶۲/هـ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۱۲، در پیگیری نامه شماره ۳۳۸۶-ک-ر-۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۲ ارسال شده است.

۱۵

بی‌اشکال بودن تبصره ذیل ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۷ شورای انقلاب اسلامی)

شماره: ۶۶/۵

تاریخ: ۱۳۶۵/۴/۱۴

محضر محترم فقهای شورای نگهبان
با اهداء سلام؛

احتراماً به پیوست فتوایی نامه سرپرست سرچنگلداری کل استان فارس همراه با ضمایم و جوابیه سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و دادخواست جنگلداری شهرستان کرج به انضمام مدارک پیوست آن از جهت اعلام نظر نسبت به غیر شرعی بودن تبصره ذیل ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه^(۱) ارسال می‌گردد؛ تا پس از وصول نظریه، هیأت عمومی دیوان عدالت اداری بر طبق ماده ۲۵ دیوان بتواند به موضوع رسیدگی نماید.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

جنگلداری شهرستان کرج در دادخواست خود خواستار ابطال ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۶۳/۹/۷ هیأت وزیران شده است. همچنین سرچنگلداری کل استان فارس طی نامه‌ای، تبصره ذیل ماده فوق را با توجه به فتوا و مدارک پیوست غیر شرعی دانسته است و در توضیح بیان داشته که بر اساس مدارک پیوست، جنگلها و مراتعی که به وسیله اشخاص وقف شده و بعداً طبق قانون مصوب سال ۱۳۵۶ به تملک دولت درآمده، جزء انفال است و وقف آن

(۱) ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش آب و اراضی موقوفه:

موقوفاتی که در اجرای ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع (مصوب ۱۳۴۲) به عنوان مراتع ملی شده اعلام گردیده از تاریخ تصویب قانون ابطال اسناد و فروش رقبات آب و اراضی موقوفه در اختیار سازمان اوقاف و متولیان مربوط قرار می‌گیرد. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۶۰۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۳).

شروعاً صحیح نیست؛ لذا تقاضای ابطال تبصره مذکور را نموده است.^(۱) در پاسخ استفتای پیوست آمده است: «جنگلها و مراتع از اموال عمومی است و ثبت مملک نیست و وقف آنها هم صحیح نیست مگر اینکه خود شخص جنگل را ایجاد کرده باشد در زمین صاف و یا پدران او ایجاد کرده باشند و به او ارث رسیده باشد.» در رأی شورای عالی قضایی پیوست نیز آمده است: «... با توجه به اینکه زمینهای موات قبل از احیا، ملک کسی نمی شود و غیر از ملک را نمی شود وقف کرد (لاوقف الا فی الملک) و در موضوع مطروحه تصمیم کمیسیون ۵۶ قانون حفاظت و بهره برداری از جنگلها مصوب سال ۱۳۶۴ نسبت به اراضی قریه نصرت آباد کاشف از موات بودن قسمتی از اراضی و در نتیجه عدم صحت وقف در آن قسمت بوده است، علی هذا حکم شماره ۴۰/۶۲ مورخ ۱۳۶۲/۲/۲۷ دادگاه انقلاب اسلامی قم در آن قسمت که معارض تصمیم قطعی کمیسیون مذکور می باشد نقض می گردد.»

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۶۳۷۰

تاریخ: ۱۳۶۵/۸/۲۱

رئیس کل محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۵/ ۶۶ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۴:

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و به شرح زیر اعلام نظر شد: «تبصره ذیل ماده ۱۰ آیین نامه اجرایی ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه با ثبوت وقفیت زمین و مثل سایر موارد از لحاظ شرعی بی اشکال است.»

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۱) تبصره ذیل ماده ۱۰ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش آب و اراضی موقوفه: چنانچه این گونه اراضی از طریق دولت به اشخاص حقیقی یا حقوقی به صورت اجاره یا فروش واگذار شده باشد اسناد تنظیمی با اطلاع دستگاه دولتی ذی ربط با اختلاف مورد باطل و یا اصلاح و یا متصرف نسبت به عرصه سند اجاره تنظیم خواهد شد. بدیهی است کلیه مستحقاتی که در این گونه اراضی توسط متصرفین احداث شده باشند متعلق به آنان خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۴۲۴ مورخ ۱۳۶۳/۲/۳۰ و روزنامه رسمی شماره ۱۱۶۰۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۳).

عدم مغایرت ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی لایحه قانونی راجع به حق التحریر دفاتر اسناد رسمی (مصوب خردادماه ۱۳۶۰ شورایعالی قضایی) با شرع انور

شماره: ۲۹/۶۳/۵

تاریخ: ۱۳۶۵/۲/۹

شورای محترم نگهبان (ایدکم الله تعالی)

پس از اداء سلام و تحیت؛

به پیوست فتوکپی دادخواست آقای سیدکاظم شریعت که مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی لایحه قانونی راجع به حق التحریر دفاتر اسناد رسمی است، طبق ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری خدمت شما ارسال می شود. مقتضی است نظر فقهای آن شورا در رابطه با ماده مزبور اعلام شود تا دیوان بتواند درباره پرونده مزبور طبق مقررات قانونی حکم صادر کند.

دوام توفیق شما را در خدمت به اسلام و انقلاب از خدا خواهیم.

ریاست هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای سیدکاظم شریعت در دادخواست خود خواستار ابطال ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی لایحه قانونی در خصوص حق التحریر دفاتر اسناد رسمی (۱) به علت مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان داشته است که: با توجه به ماده واحده مصوب ۱۳۵۹/۳/۳ شورای انقلاب اسلامی (۲) و تبصره ۲

(۱) ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی لایحه قانونی در خصوص حق التحریر دفاتر اسناد رسمی: دفاتری که فاقد کارمند یا مستخدم بوده و یا باشند، مبالغ مندرج در ماده واحده را کلاً به حساب شماره ۲۳۷۶ مبالغ قابل واریز منظور خواهند نمود. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۳۱۲ مورخ ۱۳۵۹/۱۰/۵).

(۲) ماده واحده در خصوص حق التحریر دفاتر اسناد رسمی (مصوب ۱۳۵۹/۳/۳ شورای انقلاب اسلامی): به منظور کمک به کارکنان دفاتر اسناد رسمی از اول فروردین ماه سال ۱۳۵۸ صدی ۱۵ از حق التحریر دریافتی از اسناد تنظیمی توسط سردفتر هر دفترخانه به حساب ۲۳۷۶ کانون سردفتران و دفتریاران در بانک ملی ایران واریز شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۸۰ مورخ ۱۳۵۹/۳/۲۴).

آن^(۱) که ناظر به دفاتر دارای کارمند است و سردفتر اسناد رسمی را موظف نموده ظرف یک ماه صورت و مشخصات کارکنان خود را که در اول فروردین ماه سال ۱۳۵۸ اشتغال به کار داشته‌اند با ذکر سابقه خدمت آنان به کانون سردفتران تهران ارسال دارند، با تصویب ماده ۱۲ دفاتر فاقد کارمند نیز حکماً به دفاتر واجد کارمند موضوع ماده واحده ملحق می‌شود.

از آنجا که دسترنج سردفتر فاقد کارمند به نفع کارمندان دفاتر دیگر اخذ می‌گردد و مستلزم تضییع حق سردفتر فاقد کارمند و دارا شدن افرادی بدون حق می‌باشد و با عنایت به اخذ این مبالغ در قالب مالیات یا به عنوان تعاون و مانند آن، وجهه قانونی و شرعی ندارد، این ماده خلاف شرع انور بوده و درخواست ابطال آن و مواد مرتبط با آن را دارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۶۰۰۱

تاریخ: ۱۳۶۵/۸/۳۰

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره هـ/ ۶۳ / ۲۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۹:

«با توجه به اینکه سردفتران قبول کرده‌اند طبق ترتیبات و تنظیمات قانونی که از طرف دولت معین می‌شود عمل نمایند مقرر کردن ترتیب مرقوم به موجب قانون عادی با توجه به اینکه سردفتران در ادامه شغل و ترک آن مختارند، اشکال شرعی ندارد».

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

(۱) تبصره ۲ ماده واحده در خصوص حق التحریر دفاتر اسناد رسمی (مصوب ۱۳۵۹/۳/۳ شورای انقلاب اسلامی):

به منظور جلوگیری از تعطیل دفترخانه‌هایی که سردفتر آن به موجب حکم هیأت تصفیه، بازنشسته یا منفصل می‌گردند، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور می‌تواند بدون رعایت ماده سه آیین‌نامه قانون دفاتر اسناد رسمی، شخصی واجد صلاحیت را برابر مقررات جاری به سردفتری آن دفترخانه منصوب کند و در فاصله زمانی بازنشستگی یا انفصال سردفتر بازنشسته یا منفصل تا انتصاب سردفتر جدید کفالت امور دفتر را موقتاً به دفتریار واجد شرایط همان دفترخانه یا سردفتر یا دفتریار واجد شرط دیگری محول سازد. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۸۰ مورخ ۱۳۵۹/۳/۲۴).

مغایرت مواد ۱ و ۲ آیین‌نامه تشکیل شرکتهای تعاونی مسافربری موضوع اجرای قانون احداث ترمینالهای مسافربری مصوب ۱۳۵۹/۲/۹ شورای انقلاب اسلامی (مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶ شهرداری تهران) با شرع انور

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری پیرو نامه شماره ه/ ۶۷ مورخ ۱۳۶۵/۴/۱۶، با پیوست دادخواست اتحادیه صنف مسافربری تهران، اعلام نموده است که شکات پرونده دعوت شدند و رهنمود شورای نگهبان در نامه شماره ۶۴۳۱ مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۰^(۱) برای آنان قرائت شد که حاصل آن به پیوست جهت اظهارنظر ارسال می‌گردد. «شاکي در لایحه ۲۶/۳۰/۴ مورخ ۱۳۶۵/۹/۲۳، ایرادات شرعی خود را به شرح ذیل بیان داشته است:

۱- ماده ۲ لایحه قانونی احداث ترمینالهای مسافربری و ممنوعیت تردد اتومبیلهای مسافربری بین شهری در داخل شهر تهران (مصوب ۱۳۵۹/۲/۹ شورای انقلاب)^(۲) تشکیل شرکتهای مسافربری را در قالب تعاونی و واگذاری غرفه‌های ترمینالها را در قالب اجاره به آنها پیش‌بینی نموده است در حالی که شرکت تعاونی طبق قانون شرکتهای تعاونی (مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶)^(۳) صرفاً در انواع تولید و توزیع خلاصه می‌شود و مطابقت شرکت تعاونی خدمات با شرکت ابداً از نظر شرعی صحیح نیست. به همین جهت در تحریرالوسیله آمده است: «و لا تصح فی الاعمال، و هی المسماة بشركة الأبدان»^(۴) و در ماده یک آیین‌نامه تشکیل شرکتهای

(۱) همین مجموعه، صفحه ۴۱.

(۲) ماده ۲ لایحه قانونی احداث ترمینالهای مسافربری ... (مصوب ۱۳۵۹/۲/۹ شورای انقلاب اسلامی): شهرداری تهران غرفه‌های ترمینالهای شهر را به شرکتهای مسافربری که طبق شرایط خاص تشکیل می‌شود در مقابل اخذ اجاره‌بهایی مناسب به صورت نمایندگی واگذار می‌نماید. شرایط تشکیل این شرکتها بر طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط شهرداری تهران بر اساس قوانین مصوب وزارت راه و ترابری و همکاری آن وزارت تهیه و به تصویب شورای شهر و در غیاب شورای شهر به تصویب وزارت کشور خواهد رسید. شرکتهای تعاونی متشکل از دارندگان اتوبوسها و کارکنان شرکتهای مسافربری موجود اولویت خواهند داشت. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۵۷ مورخ ۱۳۵۹/۲/۲۴).

(۳) روزنامه رسمی شماره ۷۷۱۱ مورخ ۱۳۵۰/۴/۳۰.

(۴) امام خمینی (ره)؛ تحریرالوسیله (عربی)، انتشارات اعتماد، سال ۱۴۰۳ ه‍.ق، جلد ۱، ص ۵۷۴.

تعاونی^(۱) مقرر شده است حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ اعلام شهرداری نسبت به تشکیل شرکتهای مذکور اقدام کند.

۲- اجرای مواد ۲، ۳، ۴ و ۵ آیین نامه مذکور موجب تضییع حقوق مشروع کسب و پیشه و امتیازات شغلی و از بین رفتن نتیجه سالیان متمادی تجربه و کار صاحبان و مدیران بیش از ۶۰ مؤسسه مسافربری اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی می گردد.

۳- احترام محل کسب و سکونت و حقوق مکتسبه افراد، ایجاب می کند که دولت در صورت ضرورت با جلب رضایت مالک بتواند تملک کند، در حالی که در موارد فوق این امر رعایت نشده است.

۴- آیین نامه اجرایی تبصره ذیل ماده ۲ قانون احداث ترمینالهای مسافربری به دلایل ذیل مغایر با موازین شرعی انور است:

- تعیین اجاره بها را به نظر کارشناس رسمی دادگستری که با انتخاب شهرداری تعیین می گردد، واگذار کرده است؛

- تشخیص میزان خسارتی را که به تأسیسات و ساختمان و لوازم ترمینال وارد می شود بدون رسیدگی و اثبات آن، به عهده کارشناس منتخب شهرداری واگذار و نظریه کارشناس را غیرقابل اعتراض عنوان کرده است؛

- قرارداد اجاره به مدت یک سال تنظیم می شود و در صورت موافقت شهرداری صرفاً قابل تمدید خواهد بود؛

- تعیین اجاره بها که برای هر دو سال یک بار قابل تجدید نظر شناخته شده، به نظریه کارشناس رسمی دادگستری منتخب شهرداری، موضوع بند اول موکول و همان را قطعی تلقی کرده است.

(۱) ماده ۱ آیین نامه شرکت های تعاونی مسافربری (مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶ شهرداری تهران):

در اجرای مقررات لایحه قانونی احداث ترمینالهای مسافربری و ممنوعیت تردد اتومبیلهای مسافربری بین شهری در داخل شهر تهران و با توجه به اینکه با تجهیز و آماده شدن ترمینال شماره یک واقع در بزرگراه بعثت از ادامه فعالیت وسایط نقلیه وابسته به مؤسسات و شرکتهای مسافربری در سطح شهر تهران جلوگیری به عمل می آید، لهذا مقرر می شود دارندگان وسایط نقلیه و کارکنان شرکتهای مسافربری حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ اعلام شهرداری نسبت به تشکیل شرکتهای تعاونی مسافربری اقدام نمایند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵۰۵

تاریخ: ۱۳۶۵/۱۱/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۲۸۰۸ / د - ۴۱ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۰ و پیرو نامه شماره

۶۴۳۱ مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۰:

نظر اکثریت فقهای شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می شود:

«حصر مستفاد از ماده ۱ و ۲ آیین نامه که اشتغال به شغل مسافربری را منحصرأ از طریق تشکیل شرکتهای تعاونی مسافربری و دارندگان وسایل و کارکنان را (که با رعایت کامل ضوابط شهرداری در ارتباط با نظم امور حمل و نقل و حفظ نفوس و اموال و مدیریت و نظارت بر ترمینالها و جلوگیری از ترافیک زاید بر متعارف و امور دیگر) حاضر به اشتغال به شغل مسافربری هستند محروم می نماید با موازین شرعی مغایر است.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۱) برای آگاهی از رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری که به استناد این نظریه صادر شده است ر.ک: همین مجموعه، ص ۳۹.

میسر نبودن اظهار نظر به لحاظ کلی بودن موضوع استعلام

شماره: ۳۳/۵

تاریخ: ۱۳۶۵/۲/۲۱

محضر محترم فقهای شورای نگهبان (ادام الله توفیقهم)
پس از سلام؛

در پرونده ۱۷۳/۶۲ دادخواست آقای حیدرقلی سلطانی و غیره که در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مطرح می باشد، شکایتی به طرفیت شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور به خواسته لغو دستورالعمل مورخ ۶۲/۱/۲۲ شورایی عالی مزبور و ابطال بخشنامه ۳/۶۸۸ مورخ ۶۲/۳/۲۲ سازمان ثبت^(۱)

(۱) بخشنامه شماره ۳/۶۸۸ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۲ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور:

شماره: ۳/۶۸۸

تاریخ: ۱۳۶۲/۳/۲۲

بخشنامه

به کلیه مناطق ثبتی.....

رونوشت نامه شماره ۵۵۲۴/ل - ۶۲/۳/۱ سازمان زمین شهری و ضوابط و مقررات شهرسازی مربوط به نحوه افراز و تفکیک باغات و مزارع واقع در محدوده شهری ضمیمه آن جهت اقدام مقتضی پیوست ارسال می شود.

دکتر احمد هاشمی

معاون وزارت دادگستری و رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

شماره: ۵۵۲۴/ل

تاریخ: ۱۳۶۲/۳/۲

جناب آقای دکتر احمد هاشمی

مقام عالی معاون وزارت دادگستری و ریاست محترم سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

محترماً باستحضار می رساند: شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران با اختیار حاصل از بند ۴ ماده ۲ و بند ۲ ماده ۴ قانون تأسیس شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب اسفند ماه ۱۳۵۱ و با توجه به قسمت اخیر تبصره ۱ ماده ۴ لایحه قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۵۹/۳/۳ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران ضوابط و مقررات شهرسازی مربوط به نحوه افراز و تفکیک باغات و مزارع واقع در محدوده شهری را در جلسه مورخ ۶۲/۱/۲۲ تصویب نموده اند اینک فتوکی ضوابط مذکور که طی شماره ۲۷۴۴ - ۶۲/۲/۲۰ نیز به ادارات کل زمین شهری استانها ارسال شده است جهت اقدام شایسته به پیوست تقدیم می گردد.

با تقدیم احترام

قاسم قدس

مدیر امور املاک

ضوابط و مقررات شهرسازی مربوط به نحوه افراز و تفکیک باغات و مزارع واقع در محدوده شهری براساس بند ۴ ماده ۲ و بند ۲ ماده ۴ قانون تأسیس شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران و وظائف محوله در مورد افراز و تفکیک باغات و زمین های زراعتی واقع در محدوده شهری پیشنهادات ذیل ارائه می گردد.

ماده ۱- در این دستورالعمل منظور از محدوده شهری محدوده ایست که شهرداری‌ها با توجه به ضوابط و مقررات موجود مجاز به صدور پروانه احداث ساختمان مسکونی تفکیک و افراز اراضی می‌باشند.

ماده ۲- باغ و زمین زراعتی به زمین‌هایی گفته می‌شود که طبق نظر کمیسیون تشخیص موضوع ماده ۱۲ قانون اراضی شهری دایر محسوب و باغ یا زمین زراعتی اعلام گردد.

ماده ۳- ضوابط شهرسازی در مورد افراز و تفکیک و یا صدور پروانه ساختمان مربوط به اراضی مشجر و باغات در محدوده شهری به شرح زیر تعیین می‌گردد.

۱- حداقل مساحت تفکیک و افراز باغات و اراضی مشجر اعم از اینکه متعلق به یک مالک و یا چند مالک بوده و یا متعلق به ورثه باشد دو هزار مترمربع (۲۰۰۰ مترمربع) تعیین می‌گردد.

۲- سطح اشتغال ساختمان در اراضی مشجر و باغات نباید از ده درصد مساحت آنها تجاوز نماید، در قطعاتی که سطح اشتغال ساختمان با توجه به این نصاب کمتر از یکصد و پنجاه مترمربع گردد حداکثر تا یکصد و پنجاه مترمربع سطح اشتغال مجاز است رعایت مقررات شهرداریها و قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها در کلیه موارد الزامی است.

۳- در اراضی مشجر و باغات که مساحت آنها تا یک هزار و پانصد مترمربع باشد می‌توان فقط یک بلوک ساختمانی احداث نمود و در مساحت‌های بیشتر از یک هزار و پانصد مترمربع می‌توان بازای هر هزار و پانصد مترمربع مساحت زمین اضافی یک بلوک ساختمانی دیگر احداث نمود ضمناً علاوه بر تعداد بلوک‌های مجاز احداث یک واحد ساختمانی یا طبقه به طوری که مساحت آن از پنجاه مترمربع (جهت مصارف نگهداری، انبار و غیره) تجاوز نماید بلامانع است.

بدیهی است مجموع سطح اشتغال در هر حال نبایستی از میزان مشخص شده در ردیف ۲ تجاوز نماید.

۴- حداکثر سطح زیرینا در کل طبقات بیست درصد مساحت باغ یا زمین مشجر بوده و تعداد طبقات هر بلوک ساختمانی باستانی یک طبقه زیرزمین از دو طبقه نبایستی تجاوز نماید پیلوتی یک طبقه محسوب می‌شود و سطح زیرزمین نباید از سطح اشتغال مجاز تجاوز نماید.

تبصره: چنانچه ۲۰٪ سطح زمین از ۳۰۰ متر مربع کمتر باشد مجاز به احداث ساختمان در دو طبقه با رعایت سطح اشتغال مجاز خواهد بود.

۵- در باغات و اراضی مشجر که مساحت آنها کمتر از پانصد مترمربع است به طور کلی سطح اشتغال و مساحت کل ساختمان تابع ضوابط شهرداریها خواهد بود.

ماده ۴- حداقل مساحت تفکیک و افراز اراضی زراعتی اعم از اینکه متعلق به یک مالک و یا چند مالک بوده و یا متعلق به ورثه باشد ده هزار مترمربع تعیین می‌گردد.

ماده ۵- در مناطق واقع در محدوده شهری در هر قطعه زمین زراعتی احداث یک واحد ساختمانی تا تراکم مجاز و حداکثر مساحت ۲۵۰ مترمربع به استثناء یک طبقه زیرزمین مجاز می‌باشد.

ماده ۶- در مناطق که با توجه به شرایط اقلیمی و یا عرف محلی تغییر در ضوابط ساختمان و یا تفکیک زمین (باغ و زمین زراعتی) ضروری باشد، موضوع ابتدا در کمیسیون مرکب از مدیران کل مسکن و شهرسازی، کشاورزی و عمران روستائی، شهرداری و نماینده استانداری و نماینده سازمان زمین شهری بررسی و پس از تأیید کمیته فنی شورایعالی شهرسازی و معماری ایران ابلاغ و به مرحله اجرا درآید.

تبصره: جهت تطابق هر چه بیشتر ضوابط با شرایط اقلیمی کمیسیون مذکور در ماده فوق مکلف است ظرف مدت ۳ ماه از تاریخ ابلاغ دستورالعمل، اشکالات اجرایی ضوابط فوق را بررسی و همراه با پیشنهادات لازم به وزارت مسکن و شهرسازی اعلام نماید.

ماده ۷- در باغات و اراضی مزروعی که سطح اشتغال ساختمان موجود بیشتر از مساحت‌های پیش‌بینی شده در این

به لحاظ غیرشرعی بودن مطرح شده که خواهشمند است نظر خود را در مورد دستورالعمل و بخشنامه مزبور اعلام فرمایید تا سپس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری بر طبق ماده ۲۵ قانون دیوان بتواند به موضوع رسیدگی نماید. یک نسخه از دادخواست و ضمائم به پیوست تقدیم می‌گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۶۰۸۶

تاریخ: ۱۳۶۵/۸/۲۱

رئیس کل محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۵/ ۳۳ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱:

«چون بررسی کل بخشنامه با کثرت مشاغل میسر نیست مقتضی است هر کدام از موارد که از لحاظ شرعی مورد شبهه است مشخص فرمایید تا اعلام نظر گردد».

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

دستورالعمل می‌باشد تجدید بنا تا حد وضع موجود از لحاظ سطح اشتغال تراکم بلامانع است. ماده ۸ پاسخگوئی به سئوالات و ابهاماتی که در مرحله اجرای این ضوابط پیش خواهد آمد در قالب مفاد ضوابط فوق می‌تواند از طریق وزارت مسکن و شهرسازی در کمیته مقرر در ماده ۶ فوق مطرح نسبت به پاسخ سؤال و یا رفع ابهام اظهار نظر شود.

ماده ۹- از زمان تصویب و ابلاغ، ضوابط فوق جایگزین مقررات مغایر موجود و هم چنین ضوابط مصوب مربوطه در طرحهای شهری خواهد بود.

مغایرت بند ۱ ماده ۳ ضوابط مقررات شهرسازی مربوط به نحوه افراز و تفکیک
 باغات و مزارع در محدوده شهری (مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی
 شهرسازی و معماری ایران) با شرع انور

شماره: ۵- ۱۷۳/۶۲

تاریخ: ۱۳۶۶/۲/۲۶

محضر محترم فقهای شورای نگهبان (ایدکم الله تعالی)

پس از سلام و تحیت؛

پیرو نامه شماره ۵- ۳۳ مورخ ۶۵/۲/۲۱ و عطف به نامه شماره ۶۰۸۶، موضوع
 شکایت به طرفیت شورایعالی شهرسازی و معماری ایران، به خواسته لغو دستورالعمل
 مورخ ۶۲/۱/۲۲ مربوط به نحوه افراز و تفکیک باغات و زمینهای زراعی، حسب تصمیم
 متخذه در جلسه مورخ ۶۶/۲/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، یک نسخه از
 فتوکپی دادخواست و ضمائم شکایت آقای ابراهیم زارعیان، که در آن موارد غیر شرعی
 مشخص شده، خدمت شما ارسال می شود.

خواهشمند است، نظر خود را در مورد دستورالعمل، و بخشنامه مزبور، اعلام فرمایید تا
 هیأت عمومی بر طبق ماده ۲۵ قانون دیوان، بتواند به موضوع رسیدگی نماید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای حیدرقلی سلطانی در دادخواست خود خواستار ابطال دستورالعمل مورخ
 ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران و بخشنامه ۳/۶۸۸ مورخ
 ۱۳۶۱/۳/۲۲ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در خصوص نحوه افراز و تفکیک باغات
 و زمینهای زراعی شده است و ادعا کرده از آنجا که در این مصوبات حداقل مساحت
 تفکیک و افراز اراضی زراعی محدوده شهری ده هزار متر مربع و حداقل مساحت
 تفکیک و افراز باغات و اراضی مشجر دو هزار مترمربع تعیین شده است، موجب تضییع
 حقوق مردم در تفکیک و افراز اراضی و باغات خود می شود و مغایر موازین شرعی

است. وی در توضیح ادعای خود می‌افزاید این محدودیت بر خلاف قواعد و اصول فقهی، بالاخص قاعده تسلیط است و موجب بروز مشکلات و مخاطرات برای مردم و گرانی زمین و رکود در امر مسکن می‌شود.

شورای نگهبان طی نامه شماره ۶۰۸۶ مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۱ عطف به نامه شماره ۳۳/۵ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱ دیوان عدالت اداری اعلام نمود: «چون بررسی کل بخشنامه با کثرت مشاغل میسر نیست، مقتضی است هر کدام از موادی که از لحاظ شرعی مورد شبهه است مشخص فرماید تا اعلام نظر گردد.»

دیوان عدالت اداری نیز طی شماره هـ- ۱۷۳/۶۲ مورخ ۱۳۶۶/۲/۲۶ در پاسخ به نامه شورای نگهبان یک نسخه از دادخواست و ضمائم شکایت آقای ابراهیم زارعیان را که در آن موارد غیرشرعی مشخص شده ارسال و درخواست کرد در آن موارد اعلام نظر کنند.

آقای زارعیان در دادخواست خود خواستار ابطال بند ۱ ماده ۳ تصویبنامه مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲^(۱) در خصوص نحوه افراز و تفکیک باغات و زمینهای زراعی در محدوده شهری شده و ادعا نموده است این مصوبه مالکیت اسلامی را متزلزل و حق اعمال مالکیت را عملاً از مالک باغ و باغچه و وارث او سلب و آنان را به احداث خانه ۲۰۰۰ متری مجبور می‌کند. لذا برقراری این ضابطه موجب ایراد ضرر و زیان عمدی به مالک و بی‌اعتباری مالکیت در حد سلب آن است و موجب محرومیت خانواده‌ها از تهیه خانه‌های حداقل ۲۰۰ متری در داخل شهر و گرانی زمینهای کوچک و بدون مصرف ماندن قطعات بزرگتر می‌شود. در ضمن به پیوست دادخواست، استفتائیه‌ای دارد که ذیل آن چنین است:

«مالکیت مشروعه اسلامی در جمهوری اسلامی به قوت خود باقی است. هیچ کس تحت هیچ عنوان حق ندارد بر خلاف آن عملی انجام دهد بلکه حق حکومت اسلامی

(۱) ماده ۳ ضوابط مقررات شهرسازی مربوط به نحوه افراز و تفکیک باغات و مزارع در محدوده شهری (مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران):

ماده ۳: ضوابط شهرسازی در مورد افراز و تفکیک یا صدور پروانه ساختمان مربوط به اراضی مشجر و باغات در محدوده شهری به شرح زیر تعیین می‌گردد.

بند ۱- حداقل مساحت تفکیک و افراز باغات و اراضی مشجر اعم از اینکه متعلق به یک مالک یا چند مالک بوده و یا متعلق به ورثه باشد دو هزار متر مربع (۲۰۰۰ متر مربع) تعیین می‌گردد.

است که در نرخها و در ارتباط با امور مربوط به جامعه از جمله نقشه و خیابان‌کشی و احداث مراقب ضروری و مورد نیاز جامعه نظارت داشته باشد تا جامعه به هرج و مرج و مشکلات مبتلا نشود. ولی در عین حال اگر ضرورتی موجب شد که ملکی از تصرف مالک خارج تا مقداری از آن مورد نیاز در امور مذکوره واقع شود بر عهده مسئولین است که از عهده خسارت و پرداخت قیمت عادلانه آن برآیند.»

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۵۲۹

تاریخ: ۱۳۶۶/۴/۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره هـ/ ۱۷۳/۶۲/۵ مورخ ۱۳۶۶/۲/۲۶:

موضوع در جلسه رسمی فقهی شورای نگهبان مطرح و به شرح زیر اظهار نظر می‌شود:
«بند ۱ ماده ۳ ضوابط مقررات شهرسازی مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران خلاف موازین شرع است».^(۱)

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

(۱) آرای شماره‌های ۴۴ تا ۵۱ مورخ ۱۳۶۶/۸/۱۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۵۱/۶۵ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با توجه به نظریه فقهی شورای نگهبان به شرح نامه شماره ۱۳۶۶/۴/۳ ۸۵۲۹ دایر بر این که بند یک ماده ۳ ضوابط و مقررات شهرسازی مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران خلاف موازین شرع تشخیص شد مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم بر ابطال بند یک ماده ۳ ضوابط و مقررات و شهرسازی صادر و اعلام می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۷۱ مورخ ۱۳۶۶/۹/۲۶).

مغایرت بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری
(مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی) با شرع انور

شماره: ۴/۶۶-۵

تاریخ: ۱۳۶۶/۲/۶

شورای محترم نگهبان (ایدکم الله تعالی)

پس از اداء سلام و تحیت؛

به پیوست، دادخواست آقای محمدرضا بندرچی که مدعی خلاف شرع بودن بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری شده است، طبق ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری، خدمت شما ارسال می شود.

مقتضی است، نظر فقهای محترم آن شورا در رابطه با شرعی بودن یا خلاف شرع بودن مزبور اعلام شود، تا دیوان بتواند درباره، پرونده مورد نظر طبق مقررات قانونی حکم صادر کند.

دوام توفیق شما را در خدمت به اسلام و انقلاب از خدا خواهیم.

ریاست هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای محمدرضا بندرچی در دادخواست خود خواستار ابطال بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی)^(۱) به جهت مغایرت با موازین شرعی شده است. ایشان در توضیح خواسته خود اظهار داشته که در شرع مقدس اسلام قیدی در انتخاب وکیل وجود ندارد، در حالی که بند مذکور مقرر کرده است وکیل باید از بین وکلای دادگستری انتخاب و معرفی شود؛ لذا این بند ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری خلاف شرع به نظر می رسد.

(۱) بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی):

الف: وکیل باید از بین وکلای رسمی دادگستری انتخاب و معرفی شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۲۳۷ مورخ ۱۳۶۲/۷/۲).

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۱۳۱

تاریخ: ۱۳۶۶/۴/۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره هـ- ۴/۶۶ مورخ ۱۳۶۶/۲/۶:

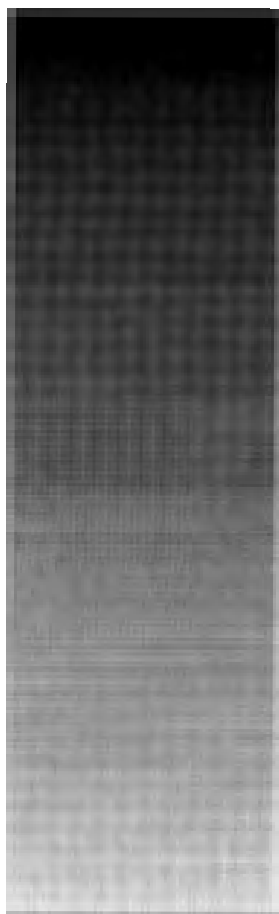
بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت و به نظر اکثریت آقایان فقها، شرط مذکور در بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مغایر با موازین شرعی است.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

(۱) رأی شماره ۵۹ مورخ ۱۳۶۸/۸/۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۴/۶۶ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

حسب نظر اکثریت فقهی محترم شورای نگهبان بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری به لحاظ مغایرت با موازین شرع باطل اعلام می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۲۹ مورخ ۱۳۶۸/۹/۲).

سال دوم

۱۳۶۶/۴/۲۶

تا

۱۳۶۷/۴/۲۵

ارسال نظریه شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۶۳/۴/۲۱ شورای نگهبان در خصوص قانون اصلاحات اراضی و قوانین ناظر به آن

شماره: ۱۰۷۲/۶۵/۱۴

تاریخ: ۱۳۶۶/۳/۱۰

ریاست محترم دبیرخانه شورای نگهبان

محترماً دستور فرمایید با توجه به نامه‌های شماره ۱۳۶۸ مورخ ۶۵/۱/۲۳ و ۷۹۹۹۲ مورخ ۶۴/۱۱/۲۰ مشاور محترم حقوقی نخست وزیر به عنوان وزارت کشاورزی، حسب تصمیم ریاست محترم شعبه ۱۴ دیوان یک نسخه از نظریه مورخ ۶۳/۴/۲۱ شورای نگهبان در خصوص تشخیص غیر شرعی بودن قانون اصلاحات ارضی و قوانین ناظر بر آن را جهت ملاحظه به این شعبه ارسال دارند.

مدیر دفتر شعبه ۱۴ دیوان عدالت اداری

خلاصه موضوع

شعبه ۱۴ دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۱۰۷۲/۶۵/۱۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۱۰ با توجه به نامه‌های مشاور حقوقی نخست وزیر به وزارت کشاورزی و مطرح شدن موضوع در آن شعبه، خواستار ارسال نظریه شورای نگهبان در خصوص قانون اصلاحات ارضی و قوانین ناظر بر آن شده است. شورای نگهبان نیز طی نامه شماره ۸۳۱۰ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۰ با ارسال یک نسخه از اظهار نظر شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۶۳/۴/۲۱ درخواست مذکور را پاسخ داده است.^(۱)

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۳۱۰

تاریخ: ۱۳۶۶/۷/۱۰

دیوان محترم عدالت اداری - شعبه ۱۴

عطف به نامه شماره ۱۰۷۲/۶۵/۱۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۱۰ تصویر نامه شماره ۱۳۷۱

(۱) لازم به ذکر است که شورای نگهبان در ذیل اظهار نظر شماره ۱۰۹۱ مورخ ۱۳۷۸/۸/۳ خطاب به آقای فاضل هندی (نماینده ولی فقیه در ستاد مرکزی هیأت‌های واگذاری و احیای اراضی) در خصوص قانون اصلاحات ارضی تأکید نموده است:

همچنین در ارتباط با قانون اصلاحات ارضی نیز موضوع نظریه شورای نگهبان دستورالعمل شماره ۱۳/۱/۳۳۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲ می‌باشد که بر اساس نظریه مزبور مغایر با موازین شرع اعلام شده است.

مورخ ۱۳۶۳/۴/۲۱ شورای نگهبان ارسال می‌گردد.

سرپرست اداره کل دبیرخانه
سیدعلی مرتضوی

نامه پیوست

شماره: ۱۳۷۱

تاریخ: ۱۳۶۳/۴/۲۱

وزارت کشاورزی

با ارسال فتوکپی نامه آیت الله خادمی^(۱) که در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و بررسی شد، نظر به اینکه دستورالعمل شماره ۱۳۲۱۳/۱/۱۲ مورخه ۱۳۶۱/۱۲/۲ مبنی بر ادامه و استمرار قانون اصلاحات ارضی دوره طاغوت مغایر با موازین شرعی است، خواهش می‌شود سریعاً لغو آن را به ادارات تابعه اعلام فرمایید.

دبیر شورای نگهبان
لطف‌الله صافی

(۱) متن نامه آیت الله خادمی:

تاریخ: ۱۳۶۳/۲/۹

شورای محترم نگهبان

پس از اهداء سلام و تحیات و افره در زمان طاغوت قانونی نسبت به افراد خورده مالک وضع شده که املاک مزروعی خود را با زارعین تقسیم کنند که طبق این قانون بعضی از مالکین اختیاریاً یا اجباراً املاک خود را با زارعین تقسیم نمودند سپس ابلاغ به تمام کشاورزیهای ایران شد هرکس تقسیم نکرده یا اجبار باید به زارعین بفروشد و اگر حاضر نشد اداره کشاورزی مربوطه غیاباً بفروشد و سند انتقال را امضاء کند طبق این دستورالعمل در بعضی از نقاط املاک مردم را انتقال دادند و در بعضی از نقاط عمل نشده و با وجودی که این قانون مابینت کلی با قوانین اسلام دارد فقط اداره کشاورزی اصفهان به اتکاء آخرین دستورالعمل شماره ۱۳۲۱۳/۱/۱۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲ تصمیم بر اجراء آن در بعضی از نقاط نموده و منطقی آن است که چون شورای نگهبان مغایرت آن را با احکام اسلام اعلام نکرده است بقوت خود باقی است لذا بجا و به مورد است شورای محترم نگهبان به حکم وظیفه‌ای که دارد در اسرع وقت دستورات لازم را به وزارت کشاورزی ابلاغ نموده که از آن طریق به ادارات مربوطه ابلاغ شود.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته
حسین الموسوی الخادمی

عدم مغایرت بند ۷۷ از مجموعه بخشنامه‌های ثبتی صادره از سازمان ثبت اسناد و املاک کشور (تا پایان مهر ماه ۱۳۶۵) با شرع انور

شماره: ۷۵/۶۵-۶۶/۶۷۳

تاریخ: ۱۳۶۶/۱۱/۵

محضر فقهای محترم شورای نگهبان (ایدکم الله)
با اهداء سلام؛

پرونده کلاسه ۷۵/۶۵ شکایت آقای محمد اصولی به طرفیت سازمان ثبت اسناد و املاک کشور به خواسته لغو بخشنامه بند ۷۷ ثبتی می‌باشد که شاکی مدعی مغایرت آن با شریعت اسلام گردید. بدین لحاظ فتوایی دادخواست و ضمائم جهت ملاحظه و اظهار نظر از جهت خلاف شرع بودن یا نبودن آن خدمتتان ارسال تا پس از وصول نظریه شورای محترم نگهبان هیأت عمومی دیوان وفق مقررات اقدام به رسیدگی نماید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای محمد اصولی طی دادخواستی خواستار لغو بند ۷۷ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی صادره تا آخر مهرماه ۱۳۶۵ ثبت اسناد و املاک کشور^(۱) به لحاظ مغایرت آن با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده است که این بخشنامه اشخاص را از حقوقی که شرعاً و به حکایت مقدمه احکام وکالت (بندهای ۲۲۵۷ الی ۲۲۷۲)، توضیح المسائل فتاوی امام خمینی (ره) و برابر مواد ۶۵۶ الی ۶۸۳ قانون مدنی، دارا می‌باشند، صراحتاً و بدون مستند قانونی و شرعی منع نموده است.

اداره کل امور اسناد و سردفتران سازمان ثبت طی لایحه شماره ۴۰۵/۳۲۶۸/س/۲/

(۱) بند ۷۷ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی صادره تا آخر مهرماه ۱۳۶۵ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور: سردفتران اسناد رسمی از ثبت وکالت‌نامه‌ای که مدلولاً انتقال ملک غیرمنقول یا وسایط نقلیه به وکیل یا شخص ثالث و یا متضمن معاوضه ملک یا اعیانی تلقی می‌شود، خودداری نمایند. (مجموعه بخشنامه‌های ثبتی تا آخر مهرماه ۱۳۶۵، نشریه روزنامه رسمی، ص ۱۴۳).

مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۵ و ۶۶۹/س/۲ مورخ ۱۳۶۷/۴/۳۰ پاسخ داده است که قانون مدنی هم در خصوص وکالت و هم در خصوص بیع تکلیف را روشن کرده و بخشنامه نمی‌تواند خلاف قانون باشد و در نهایت، تشریفات ثبتی بیع متمایز از تشریفات ثبتی وکالت است. لذا سازمان ثبت اسناد و املاک کشور نمی‌تواند سند وکالتی که مدلولاً بیع باشد تنظیم و ثبت نماید. علاوه بر این برای انتقال اموال غیر منقول، دفاتر اسناد رسمی باید از لحاظ ثبتی و مالیاتی استعلاماتی به عمل آورند و به ممنوع‌المعامله نبودن طرفین توجه داشته باشد؛ در حالی که در خصوص تنظیم سند وکالت چنین نیست و حق‌الثبت تنظیم و ثبت در آن دو یکسان نیست. لذا ایرادی به بند ۷۷ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی وارد نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۰۳۳۵

تاریخ: ۱۳۶۶/۱۲/۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۷۵/۶۶-۲۷۳ مورخ ۱۳۶۶/۱۱/۵:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت، نظر اکثریت آقایان فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«منع سردفتر از ثبت معامله اگر مستند به صلاحیت قانونی باشد با موازین شرعی مغایر نیست و تشخیص صلاحیت قانونی صادرکننده بخشنامه با دیوان عدالت اداری است»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۲۳

اعاده موضوع (قرارداد اجاره خانه سازمانی و دستورالعمل‌های ۱۳۵۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۲/۱۸ و ۷۶۳۵۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۰ نخست‌وزیر) جهت رسیدگی بدوی در دیوان و استعلام در صورت وجود شائبه مغایرت آیین‌نامه یا تصویب‌نامه مربوطه با شرع انور

شماره: ۶۶/۵ - ۲۷۶

تاریخ: ۱۳۶۶/۱۱/۷

محضر فقهای محترم شورای نگهبان (ایدکم الله)
با اهداء سلام؛

در پرونده کلاسه ۵۰/۶۵ شکایت آقای محمدجواد لبیبی به طرفیت نخست‌وزیری به خواسته لغو قرارداد اجاره خانه سازمانی از طرف نخست‌وزیر محترم، شاکی مدعی مغایرت لغو قرارداد یکطرفه با شرع مقدس اسلام گردیده بدین لحاظ فتوایی دادخواست و ضمائم جهت ملاحظه و اظهارنظر از جهت خلاف شرع بودن یا نبودن آن خدمتتان ارسال، تا پس از اظهارنظر آن شورا هیأت عمومی دیوان وفق مقررات اقدام به رسیدگی نماید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای محمدجواد لبیبی در دادخواست خود مدعی مغایرت لغو یکطرفه قرارداد اجاره خانه سازمانی از جانب نخست‌وزیر با شرع مقدس اسلام شده و در توضیح خواسته خود افزوده است در تاریخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۸ یک دستگاه آپارتمان سازمانی را طی قرارداد اجاره از آموزش و پرورش ناحیه ۳ مشهد مطابق تصویب‌نامه شماره ۴۶۲ مورخ ۱۳۵۹/۱/۱۶ شورای انقلاب اسلامی^(۱) اجاره نمودم. در این قرارداد حق فسخ به

(۱) ظاهراً مقصود خواهان، لایحه قانونی راجع به اصلاح لایحه قانونی اجازه فروش خانه‌های سازمانی مصوب ۱۳۵۸/۷/۱۷ بوده است که متن لایحه مذکور مقرر می‌دارد:

ماده واحده: چنانچه کارمند دولت حداقل ۴ سال در خانه سازمانی ساکن بوده و در همان خانه به افتخار بازنشستگی

مالک داده نشده بود؛ حال طبق دستور شماره ۱۳۵۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۲/۱۸ نخست وزیر، قرارداد به صورت یکطرفه فسخ و قرارداد جدیدی جایگزین پیشنهاد شده که در آن هم مدت اجاره تقلیل یافته و هم مبلغ اجاره افزون گشته است و مجدداً طبق دستور شماره ۷۶۳۵۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۰، دستور قبلی لغو و قرارداد جدیدی که مبلغ اجاره بهای آن ۲۰۰٪ اضافه شده، پیشنهاد شده است. با توجه به استفتایی که از حضرت امام (ره) به عمل آمده است دستورات فوق مغایر شرع است و قابلیت عطف به ماسبق شدن ندارند. پاسخ استفتای پیوست چنین است: «اجاره از عقود لازمه است و در مدت اجاره، طرفین حق تغییر آن را ندارند ولی موجر می تواند از مبلغی از مال الاجاره گذشت کند و مستأجر نیز می تواند از مدتی از زمان اجاره صرف نظر نماید.»

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۰۳۳۶

تاریخ: ۱۳۶۶/۱۲/۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۶۶-۲۷۶ مورخ ۱۳۶۶/۱۱/۷:

شایسته است ابتدا دیوان قرارداد تنظیمی بین طرفین، قانون، آیین نامه و تصویبنامه های مربوطه را خود مورد بررسی قرار داده، چنانچه سرانجام آیین نامه یا تصویبنامه خاصی

۳- نایل شده باشد و از مدت ساختمان خانه مذکور حداقل ده سال گذشته باشد و کارمند بازنشسته خود و همسر و اولاد تحت تکلف وی فاقد خانه مسکونی باشند و زیر سازمانی که خانه سازمانی متعلق به آن یا سازمانهای وابسته به آن می باشد می تواند بنا به گزارش اداره کل محل و تایید استاندار اجازه فروش خانه سازمانی را به کارمند بازنشسته مذکور صادر نماید.

تبصره ۱- قیمت خانه سازمانی به وسیله کارشناس رسمی تعیین و ۵۰٪ نقداً اخذ و بقیه در مدت سه سال با اقساط ماهیانه مساوی گرفته خواهد شد.

تبصره ۲- وجوه حاصل از فروش خانه های سازمانی به شرح فوق باید صرف ایجاد خانه های سازمانی جدید گردد.

تبصره ۳- آن دسته از خانه های سازمانی متعلق یا مورد استفاده سازمانهای زیر که فروش آنها به علل امنیتی یا موقعیت محلی ممکن نبوده و یا به مصلحت نمی باشد از شمول این قانون مستثنی می باشند:

الف - نیروهای سه گانه ارتش و نیروهای انتظامی.

ب - وزارت نیرو، سازمان آب و برق منطقه ای، سدها و نیروگاه ها.

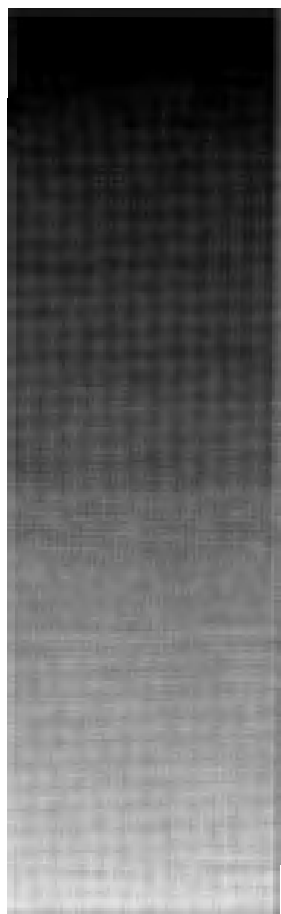
ج - مخابرات.

د - گمرکات. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۰۹ مورخ ۱۳۵۸/۱۲/۱۹ و شماره ۱۰۲۴۳ مورخ ۱۳۵۹/۲/۸).

مورد نظر بود که ادعای خلاف شرع بودن آن شده است متن مورد نظر را به پیوست ضمائم فوق برای این شورا ارسال دارند تا بررسی و اظهار نظر به عمل آید.

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

سال سوم

۱۳۶۷/۴/۲۶

تا

۱۳۶۸/۴/۲۵

عدم مغایرت ماده ۸ آیین نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی
(مصوب ۱۳۶۲/۹/۱۶ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۲/۶۵/ا

تاریخ: ۱۳۶۷/۷/۱۳

شورای محترم نگهبان (سلمکم الله)

پس از سلام؛

به پیوست، یک نسخه از شکایت شرکت مسافرتی و جهانگردی سفرمن و آیین نامه مربوطه، خدمت شما ارسال می گردد.
شرکت شاکی، مدعی است که ماده ۸ آیین نامه، خلاف شرع می باشد. انتظار می رود نسبت به ماده یاد شده، فقهای محترم شورای نگهبان، نظر خود را اعلام دارند تا پرونده در جریان رسیدگی قرار گیرد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

شرکت مسافرتی و جهانگردی سفرمن در دادخواست خود خواستار ابطال آیین نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی مصوب ۱۳۶۲/۹/۲۶ هیأت وزیران شده و ادعای خلاف شرع بودن ماده ۸ آن آیین نامه را دارد.^(۱)

(۱) ماده ۸ آیین نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی:

هر یک از صاحبان سهام و مدیران دفتر خدمات مسافرتی (مدیر عامل - رئیس و اعضای هیأت مدیره) یکی از شرایط مندرج در ماده ۶ را به تشخیص کمیته فنی از دست بدهد پروانه دفتر لغو می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۳۷۶ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۷).

ماده ۶ آیین نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی:

شرایط مدیرعامل، رئیس و اعضای هیأت مدیره به شرح زیر است:

الف - کلیه شرایط مندرج در ماده ۳ آیین نامه به استناد بندهای (د) و (ه)؛

ب - داشتن حداقل ۳۰ سال سن. (همان)

ماده ۳ آیین نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی:

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۵۵۵

تاریخ: ۱۳۶۷/۸/۴

ریاست کل محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲/۶۵/ه مورخ ۱۳/۷/۱۳۶۷:

موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر فقهای شورای نگهبان به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«ماده ۸ آیین‌نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی (مصوب ۱۳۶۲/۹/۲۶ هیأت وزیران) مغایر با موازین شرع تشخیص داده نشد».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

هرگاه درخواست‌کننده تأسیس دفتر خدمات مسافرتی شخص حقیقی باشد، وجود شرایط زیر لازم است:

الف - تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران؛

ب - متدین به دین اسلام یا سایر ادیان رسمی کشور جمهوری اسلامی ایران؛

ج - داشتن اهلیت قانونی و عدم اشتغال به فساد اخلاق و نداشتن پیشینه محکومیت کیفری که موجب سلب حقوق اجتماعی گردد، همچنین عدم اعتیاد به مواد مخدر؛

د - سپردن ضمانت‌نامه بانکی معتبر در وجه وزارت ارشاد اسلامی به منظور حسن انجام کار از یک میلیون تا پنج میلیون ریال، به تشخیص کمیته فنی و قابل تمدید بر اساس دستورالعمل مربوطه؛

ه - ارائه محل مناسب برای دفتر خدمات مسافرتی بر حسب دستورالعمل وزارت ارشاد اسلامی و تأییدیه کمیته فنی؛

و - انجام خدمت مقدس سربازی یا معافیت دائم. (همان).

عدم مغایرت تبصره‌های ۱ و ۳ ماده ۲۰ و ماده ۳۰ آیین نامه اجرایی قانون
حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
شماره: ۵۳/۶۵/۵
تاریخ: ۱۳۶۷/۹/۱۴

فقه‌های محترم شورای نگهبان
با اهداء سلام و تحیات؛

احتراماً به پیوست یک نسخه از دادخواست و ضمائم مربوط به آن در خصوص
شکایت حاج بابا محمد اسماعیل اسماعیلی، به طرفیت اداره کل حج و اوقاف و امور
خیریه که طی آن تبصره ۱ و ۳ ماده ۲۰ و ماده ۳۰ آیین نامه اجرایی قانون حج و اوقاف و
امور خیریه را خلاف شرع دانسته، ارسال می‌گردد. مقتضی است در خصوص ادعای
شاکی، نسبت به موارد مذکور اظهار نظر فرمایید تا موجبات رسیدگی به پرونده
فوق‌الاشعار، فراهم گردد.

من ... التوفیق

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای حاج بابا محمد اسماعیل اسماعیلی طی دادخواستی خواستار ابطال تبصره ۱ و
۳ ماده ۲۰ و ماده ۳۰ آیین نامه اجرایی قانون حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب
۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح خواسته
افزوده است از آنجا که تبصره یک و سه ماده ۲۰ مشمول موقوفات منصوص التولیه شده،
با قانون مغایرت دارد.

تبصره ماده ۳۰ از نظر نوشتاری در به کار بردن کلمه غیر متصرفی و اینکه مانند موقوفات
دارای متولی پیش‌بینی نکرده است که در صورت تخلف اداره اوقاف چه خواهد شد و
در مورد ید امانی اوقاف در مورد مجهول التولیه و فاقد متولی، کلمه ممنوعیت و عزل را
به جای کلمه رفع به کار برده است و در تبصره ۲ ماده ۳۳ نیز برخلاف قانون حج و

اوقاف و امور خیریه که هر نوع دخالت و نظارت سازمان اوقاف را در مورد موقوفات منصوص التولیه نفی کرده است، مقرراتی مغایر وضع شده است.^(۱)

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۱۶۹

تاریخ: ۱۳۶۷/۱۰/۱۴

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۵۳/۶۵ مورخ ۱۳۶۷/۹/۱۴ اشعار می دارد:

«تبصره‌های آیین‌نامه اجرایی قانون حج و اوقاف و امور خیریه که در نامه فوق ذکر شده است در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و به نظر فقهای شورای نگهبان خلاف موازین شرع شناخته نشد».

لازم به تذکر است که ادعای شاکی در مورد تبصره‌های چهارگانه تنها نسبت به خلاف قانون عادی بودن آن تبصره‌ها بوده است که قهراً رسیدگی و پاسخ به آن از صلاحیت

(۱) تبصره‌های ۱ و ۳ ماده ۲۰، تبصره ماده ۳۰ و تبصره ۲ ماده ۳۳ آیین‌نامه اجرایی قانون حج و اوقاف و امور خیریه:

تبصره ۱ ماده ۲۰: اداره حج و اوقاف و امور خیریه موظف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ تنظیم اوراق بودجه‌های موقوفات متصرفی، آنها را به اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه ارسال تا بررسی و در صورتی که طبق مقررات و مدلول وقفنامه یا سیره جاریه تنظیم شده باشد تصویب والا جهت رفع نقص اعاده نماید، بررسی و تصویب بودجه‌های موقوفات غیرمتصرفی به ترتیب فوق به عهده ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل خواهد بود. بدیهی است در خصوص بودجه موقوفات منصوص التولیه که مظنه تعدی و تفریط در آن نباشد، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه فقط وصول بودجه را به متولی منصوص اعلام خواهند داشت.

تبصره ۳ ماده ۲۰: یک نسخه از بودجه‌های تصویب شده در موقوفات غیرمتصرفی به متولی و در موقوفات متصرفی به حسابداری و یک نسخه به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل و یک نسخه به اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه و یک نسخه به اداره تحقیق مربوطه و یک نسخه به سازمان ارسال خواهد شد و سازمان نیز به نوبه خود بودجه‌های واصله را مورد رسیدگی قرار داده و انطباق و یا عدم انطباق آن را با مقررات و دستورالعملهای صادره به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل اعلام می‌دارد.

تبصره ماده ۳۰: هر نوع تخلفی که در مورد موقوفات غیرمتصرفی موجب ممنوعیت و یا عزل متولی می‌شود در خصوص موقوفه متصرفی نیز تخلف محسوب و برابر مقررات اقدام خواهد شد.

تبصره ۲ ماده ۳۳: در مواردی که سرپرست سازمان اعمال نظارت اشخاص یا ادارات حج و اوقاف و امور خیریه را در موقوفات غیرمتصرفی ضروری تشخیص دهند اجرت‌المثل حق‌النظاره را نیز متناسباً تعیین خواهند نمود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱).

شورای نگهبان خارج است.

ان شاء الله امر می فرمایید درخواستهای ارسالی به شورای نگهبان با امان نظر بیشتری در مدلول شکایت تنظیم گردد.

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

خسرو بیژنی

عدم مغایرت ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی طبقه بندی مشاغل

(مصوب ۱۳۶۴/۱۰/۲۴ سازمان امور اداری و استخدامی کشور) با شرع انور

شماره: ۵۳/۶۶/۵

تاریخ: ۱۳۶۷/۹/۲۹

فقه‌های محترم شورای نگهبان

با اهداء سلام و تحیات؛

به پیوست، فتوایی دادخواست و ضمایم مربوط به شکایت آقای محمود مهدی پور خشکرودی ارسال می گردد. نامبرده مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی طبقه بندی مشاغل، موضوع لایحه شماره ۴۲/۲۰۳۴ مورخ ۶۴/۱۰/۲۴ سازمان امور اداری و استخدامی کشور می باشد.

مقتضی است نسبت به مورد مذکور اظهار نظر نمائید تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

من .... التوفیق

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای محمود مهدی پور خشکرودی در دادخواست خود خواستار ابطال ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی طبقه بندی مشاغل^(۱) موضوع لایحه شماره ۴۲/۲۰۳۴ مورخ ۱۳۶۴/۱۰/۲۴ سازمان امور اداری و استخدامی کشور به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و توضیح داده است که اینجانب پس از ۱۷ سال سابقه، مدیر دفتر اجرای شعبه دوم دادگاه بوده و در سال ۱۳۶۴ موفق به اخذ مدرک لیسانس شده ام، لکن مسئولین

(۱) ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی طبقه بندی مشاغل:

تازمانی که فهرست دوره های آموزشی و کار آموزی و تخصصی و اختصاصی و همچنین تحصیلات و نوع تجربه در زمینه یا رشته مربوط یا هم سطح آن مندرج در شرایط احراز طبقات شغلی منضم به این آیین نامه، از طرف سازمان امور اداری و استخدامی کشور رسماً اعلام نشده است، تشخیص مراتب مذکور با کمیته اجرایی مرحله دوم هر وزارتخانه و مؤسسات دولتی ذیربط خواهد بود.

کارگزینی به استناد ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی فوق، ارتقای گروه شغلی را امکان پذیر نمی دانند و دلیل آن را اخذ مدرک در ستین بالا اعلام نموده اند^(۱) در حالی که طبق آموزه های دینی، تحصیل کننده دانش نسبت به غیر، برتری دارد. حال که با مشقت فراوان اقدام به تحصیل کرده و محرومیت هایی را خود و خانواده ام متحمل شده ایم، عدم ارتقا موجب تضییع حقوق و تبعیض ناروا می شود.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۳۳۳۷

تاریخ: ۱۳۶۷/۱۰/۱۴

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره هـ-۶۶-۵۳ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲۹:

«ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی طبقه بندی مشاغل موضوع لایحه مذکور در نامه، در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و به نظر فقهای شورای نگهبان خلاف موازین شرع شناخته نشد».

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

خسرو بیژنی

(۱) شایان ذکر است که در بند ب تبصره یک ماده چهارم دستورالعمل، نحوه احتساب تجربه موضوع ماده ۱۳ آیین نامه فوق آمده است:

برای مشاغل که به گروه های ۸ و بالاتر تخصص می یابند رعایت شرایط زیر الزامی است:
الف: ...

ب: با مدرک تحصیلی لیسانس و بالاتر^۱ تجربه قابل قبول باید پس از اخذ مدرک تحصیلی لیسانس باشد. (این دستورالعمل به شماره ۷۰۷/۲۱ مورخ ۱۳۵۹/۱۱/۲ از سازمان امور اداری و استخدامی کشور صادر شده است).

مغایرت مصوبه ۴/۲۱۷۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۴ استانداری یزد با شرع انور

شماره: ۴۹/۶۶/۵

تاریخ: ۱۳۶۷/۱۰/۱۷

فقهای محترم شورای نگهبان

با اهداء سلام و تحیات؛

به پیوست، فتوایی دادخواست و لایحه جوابیه مشاور حقوقی استانداری یزد، در خصوص شکایت آقای محمدعلی رضائی که طی آن شاکی خواستار ابطال مصوبه شماره ۴/۲۱۷۵ مورخ ۶۵/۶/۱۰ استانداری یزد، به قائم مقامی شورای شهر یزد، به لحاظ مغایرت مصوبه مذکور با شرع و قانون گردیده، ارسال می گردد. مقتضی است نسبت به ادعای شاکی اظهار نظر، تا موجبات رسیدگی به پرونده فوق الاشعار فراهم گردد.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای محمدعلی رضایی در دادخواست خود خواستار ابطال مصوبه ۴/۲۱۷۵ مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۰ استانداری یزد^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده است و توضیح داده

(۱) متن مصوبه استانداری یزد:

شماره: ۴/۲۱۷۵

تاریخ: ۱۳۶۵/۶/۱۰

شهرداری یزد

عطف به نامه شماره ۹۳۳۹ مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۳ به استناد اختیارات تفویضی به قائم مقامی شورای اسلامی شهر با پیشنهاد شهرداری مبنی بر اخذ هدیه از مالکین اراضی که تقاضای تفکیک می نمایند، ضمن رعایت کامل ضوابط و مقررات جاری به شرح زیر موافقت می گردد:

الف - اراضی پانصد متر مربع تا یکصد هزار متر مربع ده درصد مابه التفاوت قیمت اراضی قبل از تفکیک و بعد از آن (طبق نظریه کارشناس)؛

ب - مازاد بر بند الف تا سه هزار متر مربع بیست درصد مابه التفاوت قیمت اراضی قبل از تفکیک و بعد از آن (طبق نظریه کارشناس)؛

که به موجب این مصوبه مبلغ گزافی در موقع تفکیک و افراز اراضی به عنوان حق مرغوبیت طبق نظر کارشناس شهرداری از مالکان اراضی مورد تفکیک و افراز دریافت می‌دارند که طبق نظریه شورای نگهبان در مورد عدم مشروعیت دریافت حق مرغوبیت، این دریافت خلاف شرع است.^(۱)

شهرداری یزد در پاسخ بیان داشته که طبق مصوبه مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۱۹ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران، اضافه ارزش بهای در نظر گرفته شده جهت تفکیک و تغییر کاربریها، بر اساس ضوابط طرح جامع عوارض است. لذا برای اینکه ادامه کار تفکیک اراضی میسر باشد، مقرر گردید موقتاً تا زمان تصویب جدول عوارض، (در مورد کسانی که مضر بر انجام تفکیک قبل از تصویب عوارض اضافه ارزش بها باشند) طبق مصوبه مورد شکایت، مبلغی اهدایی دریافت شود. در غیر این صورت تأیید نقشه تفکیک موکول به ابلاغ جدول عوارض مزبور خواهد بود.

استاندار یزد نیز اعلام داشته با توجه به تفکیک اراضی بیش از پانصد متر، ضمن توسعه شهر، خدماتی از قبیل آسفالت، آب، برق، نظافت و غیره را می‌طلبند که هزینه هنگفتی را بر شهرداری تحمیل می‌کند. لذا سزاوار است شهرداری بخشی از هزینه‌های خدماتی را که ارائه می‌کند از استفاده کنندگان دریافت نماید.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۴۲۴

تاریخ: ۱۳۶۷/۱۲/۱۰

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۴۹/۶۶/هـ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۷ و ضمایم آن:

تذکره - مازاد بر بند ب به بالا سی درصد مابه‌التفاوت اراضی قبل از تفکیک و بعد از آن (طبق نظریه کارشناس)؛
د - در مواردی که متقاضیان رضایت واگذاری قطعه‌ای از زمین به صورت اهدایی به شهرداری داشته باشند حسب مورد پیشنهاد گردد.

استاندار یزد

سید مرتضی فتاح

(۱) مقصود تأیید قانون لغو حق مرغوبیت (مصوب ۱۳۶۰/۸/۲۸ مجلس شورای اسلامی) از سوی شورای نگهبان است. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۷۳۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۱۰).

موضوع سؤال در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر آقایان فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«مبلغی را که به عنوان هدیه (بر اساس درصدی از اضافه ارزش زمین بعد از تفکیک) از مردم می‌گیرند همان حق مرغوبیت است که قانوناً منتفی شده است و چون حق قانونی ندارند خلاف موازین شرع نیز می‌باشد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

(۱) رأی شماره ۴۲ مورخ ۱۳۶۸/۷/۱۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۴۹/۶۶ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با توجه به نظریه فقهای محترم شورای نگهبان در نامه شماره ۳۴۲۴ مورخ ۱۳۶۷/۱۲/۱۰ مبنی بر این که «مبلغی را که به عنوان هدیه از مردم می‌گیرند همان حق مرغوبیت است که قانوناً منتفی شده و چون حق قانونی ندارند خلاف موازین شرع نیز می‌باشد.» بنابراین مصوبه شماره ۴/۲۱۷۵ مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۰ استاندار یزد، خلاف موازین شرع و قانون تشخیص گردیده و ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۲۹ مورخ ۱۳۶۸/۹/۲).

عدم مغایرت اخذ عوارض پذیره به میزان نصف مابه‌التفاوت ارزش سطح مسکونی یا تجاری با شرع انور

شماره: ۲۵/۶۷، ۱۷/۶۷/۵

تاریخ: ۱۳۶۷/۱۰/۱۸

فقه‌های محترم شورای نگهبان

با سلام و تحیات؛

به پیوست، فتوکی دادخواست و ضمایم مربوط به آن، در خصوص شکایت شکات، به طرفیت شهرداری تهران، به خواسته اعتراض به اخذ پذیره، ارسال می‌گردد. مقتضی است، نسبت به مغایرت یا عدم آن با موازین شرعی اظهار نظر فرمایید، تا پرونده در جریان رسیدگی قرار گیرد.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقایان علی اکبر چالشتی، رمضان کبیریان و پرویز مرادی طی دادخواستی به خواسته الزام شهرداری به وصول جریمه و صدور برگ گواهی پایان کار، مدعی خلاف شرع بودن مطالبه پذیره (جریمه ثانوی) از سوی شهرداری برای صدور پایان کار ساختمان شده و در توضیح بیان داشته‌اند که حاضر به پرداخت جریمه محکوم به هستند، لیکن شهرداری مبلغی حدود ۴ برابر اصل جریمه‌ای که دادگاه نسبت به آن حکم صادر کرده است، به عنوان پذیره مطالبه می‌کند و با توجه به اینکه ساختمان با تکیه بر اصول تسلیط و لاضرر در ملک شخصی بنا گردیده و از بابت تخلف تیر، حکم محکمه صادر شده است، اخذ مبلغی علاوه بر آن محمل شرعی نداشته و جریمه ثانوی است که از مرجع غیر صالح مطالبه می‌شود. با عنایت به اینکه تخلف ساختمان در سالهای ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۱ صورت گرفته است و سالها قبل از مصوبه ۱۳۶۴/۲/۶^(۱) شهرداری و وزارت کشور بوده،

(۱) مقصود پیشنهاد شماره ۱۰/۴۹۶۳۶ مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۹ شهرداری تهران طبق بند ۲۶ ماده ۵۵ قانون

مصوبه مذکور در خصوص اخذ عوارض پذیره، عطف بماسبق نمی شود و اعمال آن خلاف قاعده قبح عقاب بلا بیان است.

شهرداری در پاسخ، طی لایحه ای بیان داشته است که: شکات نیز مانند سایر شهروندان از خدمات عمومی که مستقیم یا غیرمستقیم توسط شهرداری ارائه می شود، بهره مند می گردند و اسباب استعداد ملک طلق آنان جهت بنای تجاری و بهره برداری تجاری از آن فراهم می شود. ضمن اینکه دریافت این عوارض امکان ارائه خدمات شهری را فراهم می کند و این خدمات استعداد و تنوع کاربری املاک را در شهر افزایش می دهد و ارزش املاک مذکور را نسبت به املاک خارج از شهر متفاوت می سازد. بدیهی است عدم اخذ عوارض موجب ضرر و زیان مادی و معنوی شهروندان خواهد شد. پذیره نیز با عنوان عوارض پذیره مانند سایر عوارض است و جریمه ثانوی نیست و اخذ آن در عرض هم ممنوعیت شرعی ندارد و تا هنگامی که گواهی ساختمان صادر نشده نمی توان عملیات ساختمان را پایان یافته تلقی کرد. لذا استناد به عطف بماسبق و قبح عقاب بلا بیان صحیح نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۴۲۵

تاریخ: ۱۳۶۷/۱۲/۱۴

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۷۶۷/هـ/۶۷/۲۵ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۸:

موضوع سؤال در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

نظر آقایان فقهای شورای نگهبان به شرح ذیل اعلام می گردد:

شهرداری و موافقت ۲۲۴۵/۲۴۳۵/۱/۲ مورخ ۱۳۶۴/۳/۶ وزارت کشور است که در بند یک آن آمده است:

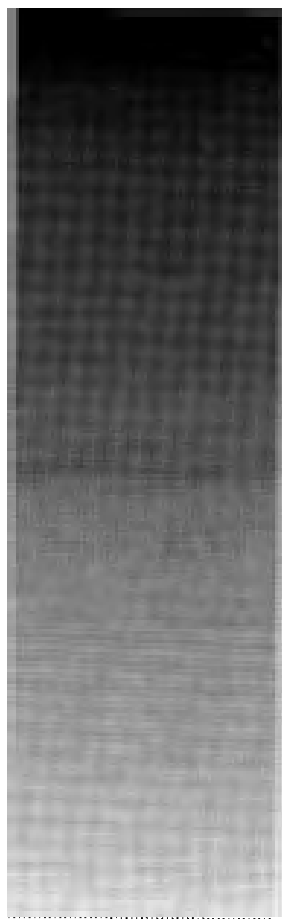
«در مناطق تجاری و مختلط و مناطق مجاز و مشخص شده در طرحهای تفصیلی واقع در محدوده پنج ساله خدماتی بیست و پنج ساله با اخذ مبلغی معادل پنجاه درصد تفاوت ارزش سطح مسکونی با سطح تجاری تحت عوارض پذیره (احداث، توسعه، تبدیل یک واحد به چند واحد، تبدیل کاربری احداث شده از اداری به تجاری) طبق تعرفه ضمیمه با رعایت مقررات مربوطه اجازه اقدام لازم صادر گردد...» این پیشنهاد در بند ۵، به ضمیمه تعرفه پنج برگی مورد موافقت وزارت کشور قرار گرفته است.

«با توجه به اینکه جعل عوارض شهری از اختیارات شورای شهر و قائم مقامی آن است فلذا مجرد اخذ عوارض پذیره به نحو عادلانه با موازین شرعی مغایرت ندارد.»

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

سال چهارم

۱۳۶۸/۴/۲۶

تا

۱۳۶۹/۴/۲۵

مغایرت ماده ۴ ضوابط شهرسازی در خصوص تعیین حداقل ۱۰۰۰ مترمربع
برای افراز و تفکیک اراضی مزروعی (مصوب ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی
شهرسازی و معماری) با شرع انور

شماره: ۲۹۴/۶۴-۹۵/۶۶/۵

تاریخ: ۶۵/۱۱/۲۴

محضر فقهای محترم شورای نگهبان (ایّدکم الله)
با اهداء سلام؛

پیرونامه شماره ۱۷۳/۶۲۵ مورخ ۶۶/۲/۲۶ و عطف به نامه شماره
۸۵۲۹-۶۶/۴/۳، در خصوص شکوائیه آقای شمس‌الدین عالمی به طرفیت شورایعالی
شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی به خواسته ابطال آیین‌نامه افراز و
تفکیک اراضی مزروعی، شاکی مدعی مغایرت آیین‌نامه فوق با قانون و شرع مقدس
اسلام گردید. بدین لحاظ فتوکی نامه اخیر شاکی و دادخواست و ضمائم جهت ملاحظه
و اظهار نظر از جهت خلاف شرع بودن یا نبودن آن خدمتان ارسال تا پس از وصول
نظریه آن شورا هیأت عمومی دیوان وفق مقررات اقدام به رسیدگی نماید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای شمس‌الدین عالمی در دادخواست خود خواستار ابطال آیین‌نامه افراز و
تفکیک اراضی مزروعی و مشجر در محدوده شهرها (مصوب ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی
شهرسازی و معماری ایران) به لحاظ مخالفت با شرع شده و بیان کرده است که با توجه
به درخواست قبلی، فقط بند یک ماده ۳ باطل شده، در حالی که ماده چهارم آن ضوابط
نیز خلاف شرع و قانون است^(۱) و شورایعالی شهرسازی و معماری صلاحیت تعیین

(۱) بند یک ماده ۳ ضوابط و مقررات شهرسازی (مصوب ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و
معماری):

ضابطه در مورد شکایت را ندارد و سپس دلایل خود را در مخالفت ضوابط مذکور با قوانین مختلف بیان کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۹۵۱

تاریخ: ۱۳۶۸/۶/۱۹

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۹۵/۶۶/هـ مورخ ۱۳۶۸/۲/۳:

موضوع در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر اکثریت فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«ماده ۴ ضوابط و مقررات شهرسازی مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران خلاف موازین شرع است.»

لازم به تذکر است که قبلاً در نامه شماره ۸۵۲۹ مورخ ۱۳۶۶/۴/۳ نسبت به بند ۱ ماده ۳ اظهار نظر شده است.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

«حد اقل مساحت تفکیک و افراز باغات و اراضی مشجر، اعم از اینکه متعلق به یک مالک یا چند مالک و یا متعلق به ورثه باشد، دوهزار مترمربع تعیین می‌گردد.

این بند که مورد شکایت بوده و توسط دیوان عدالت اداری مورد استعلام از شورای نگهبان واقع شده بود طی شماره ۸۵۲۹ مورخ ۱۳۶۶/۴/۳ شورای نگهبان پاسخ داده شده و فقهای شورای نگهبان اعلام نمودند:

«بند ۱ ماده ۳ ضوابط و مقررات شهرسازی مصوب جلسه مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران خلاف موازین شرع است.» و بر همین اساس دیوان عدالت اداری آن بند را ابطال نمود.

اکنون شاکي درخواست ابطال ماده چهار ضوابط مذکور را نموده که مقرر می‌کند:

حد اقل مساحت تفکیک و افراز اراضی زراعتی اعم از اینکه متعلق به یک یا چند مالک بوده و یا متعلق به ورثه باشد ده هزار متر مربع تعیین می‌گردد. (همین مجموعه، صفحه ۵۶).

۱) رأی شماره ۴۷ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۹۵/۶۶ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

نظر به این که فقهای محترم شورای نگهبان قانون اساسی در مرقومه شماره ۹۵۱ مورخ ۱۳۶۸/۶/۱۹ ماده چهار ضوابط و مقررات شهرسازی مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران را خلاف موازین شرع تشخیص داده‌اند مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم به ابطال ماده ۴ ضوابط و مقررات شهرسازی مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران صادر و اعلام می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۲۹ مورخ ۱۳۶۸/۹/۲).

مغایرت بند ۶ صورتجلسه ۱۳۶۳/۱/۷ مجمع عمومی سازمان صنایع ایران با شرع انور

شماره: ۲۸۴/۶۶/۵

تاریخ: ۱۳۶۶/۱۱/۲۷

محضر فقهای محترم شورای نگهبان ایدکم الله
با اهداء سلام؛

در پرونده کلاسه ۸/۶۵ شکایت سازمانهای گسترش مالکیت واحدهای تولیدی به طرفیت وزارت صنایع به خواسته ابطال بند ۶ صورتجلسه ۶۳/۱/۷ مجمع عمومی سازمان صنایع ایران و غیره که شاکی مدعی مغایرت بند فوق الذکر با قانون و شرع اسلام گردیده، بدین لحاظ فتوایی دادخواست و ضمایم جهت ملاحظه و اظهار نظر از جهت خلاف شرع بودن یا نبودن آن خدمتتان ارسال تا پس از وصول نظریه آن شورا، هیأت عمومی دیوان وفق مقررات اقدام به رسیدگی نماید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

سازمان مالی گسترش مالکیت واحدهای تولیدی در دادخواست خود خواستار ابطال بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۳/۱/۱۷ مجمع عمومی سازمان صنایع ملی ایران^(۱) و نامه شماره ۲۰۰۴۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۱/۱۹^(۲) وزیر صنایع و

(۱) بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۳/۱/۱۷ مجمع عمومی سازمان صنایع ملی ایران: پیشنهاد سازمان در مورد پرداخت حقوق مدیران (مدیر عامل و هیأت مدیره) شرکتها از سوی سازمان و عدم برداشت هرگونه وجه از سوی مدیران از شرکتها مورد تصویب قرار گرفت و مقرر گردید از ابتدای سال ۱۳۶۲ شرکتها به میزان ۲٪ از فروش خود را به سازمان واریز تا علاوه بر پرداخت مذکور سرمایه گذاریهای لازم در صنایع مورد نیاز صورت گیرد. بدیهی است در این مورد سازمان رعایت وضعیت مالی شرکتها را خواهد نمود.

(۲) نامه شماره ۲۰۰۴۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۱/۱۹ وزیر صنایع:

شماره: ۲۰۰۴۴۷

تاریخ: ۱۳۶۳/۱/۱۹

بخشنامه‌ها^(۱) و دستورالعمل‌های^(۲) صادره مرتبط با صورتجلسه و نامه مزبور، به لحاظ

معاون برادر جعفری بردانی

مدیر عامل صنایع ملی ایران

به پیوست رونوشت صورتجلسه مجمع عمومی صنایع ملی ایران مورخ ۱۳۶۳/۱/۷ ارسال می‌گردد. دستور فرمایید نسبت به اجرای مفاد آن اقدام لازم معمول گردد. همچنین به آن سازمان اختیار داده می‌شود تا نسبت به اجرای بند ۶ صورتجلسه در مورد شرکت‌های مشمول لایحه تعیین مدیر (۶۷۳۸) اقدامات لازم انجام دهد. دستور فرمایید گزارش عملکرد مفاد صورتجلسه برای اینجانب ارسال گردد.

وزیر صنایع و رئیس مجمع عمومی

سیدمصطفی هاشمی

(۱) نامه شماره ۲۰۰۴۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۸/۲۰ وزیر امور اقتصادی و دارایی:

شماره: ۲۰۰۴۴۷

تاریخ: ۱۳۶۳/۸/۲۰

آقای اردشیر داور

مشاور وزیر محترم صنایع

با توجه به تصمیم متخذه در جلسه مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ شورای سازمان مالی گسترش مالکیت واحدهای تولیدی، به موجب این حکم به سمت رئیس کل سازمان مالی گسترش مالکیت واحدهای تولیدی منصوب می‌شوید.

وزیر امور اقتصادی و دارایی

حسین نمازی

(۲) دستورالعمل شماره ۸۳/۷۳۷/۳۷ مورخ ۱۳۶۳/۴/۱۹ وزیر امور اقتصادی و دارایی:

شماره: ۸۳/۷۳۷/۳۷

تاریخ: ۱۳۶۳/۴/۱۹

جناب آقای نبوی

وزیر محترم صنایع سنگین

به طوری که استحضار دارید رئیس هیأت عامل سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران طی بخشنامه شماره ۱۲۳۴/۷۱۲۰۲ مورخ ۱۳۶۳/۳/۲۴ براساس بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۳/۱/۷ مجمع عمومی سازمان صنایع ملی از شرکتهای تابع قانون توسعه و حفاظت صنایع ایران خواسته است که معادل ۲٪ فروش همراه شرکت را به حساب سازمان گسترش نوسازی صنایع ایران واریز نمایند. با توجه به اینکه بنا به دلایل مندرج در نامه شماره ۲۰۳۷-۳۲۷/م مورخ ۱۳۶۳/۳/۹ این وزارت و نامه شماره ۸۷۱/ه مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۶ کل بانک مرکزی ایران عنوان وزارت صنایع، بند ۶ صورتجلسه مذکور و در نتیجه بخشنامه شماره ۱۳۲۷/۸۹۲۲/ب/۱۰۰ مورخ ۱۳۶۳/۲/۴ سازمان صنایع ملی به شرکتهای تابعه و بخشنامه سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران با موازین قانونی منطبق نمی‌باشد، خواهشمند است دستور فرمایید سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران ضمن هماهنگی با وزارت صنایع و سازمان صنایع ملی و با توجه به مفاد نامه‌های فوق‌الذکر سریعاً موضوع را مورد بررسی و تجدید نظر قرار داده و نتیجه را به این وزارت اعلام دارند.

ضمناً تصویر کلیه نامه‌ها و بخشنامه‌های مذکور در این نامه پیوست می‌باشد.

وزیر امور اقتصادی و دارایی

حسین نمازی

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که؛ سازمان صنایع ملی ایران و سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران به ترتیب طی بخشنامه شماره ۱۳۶۳/۲/۴ مورخ ۱۳۶۳/۲/۴ و بخشنامه شماره ۱۳۶۳/۳/۱۴ به مدیران و مسئولین مربوطه دستور داده‌اند که به استناد مصوبه مجمع عمومی سازمان صنایع ملی ایران (مورخ ۱۳۶۳/۱/۷) و نامه شماره ۲۰۰۴۴۷ مورخ ۱۳۶۳/۱/۱۹ وزیر صنایع به میزان دو درصد از فروش شرکت‌های تحت پوشش را از تاریخ ۱۳۶۲/۱/۱ از وجوه شرکت‌ها برداشت نموده و به عنوان حق مدیریت به حساب‌هایی که دو سازمان مذکور تعیین کرده‌اند واریز نمایند. با توجه به اینکه غالب شرکت‌های تحت پوشش، سهامداران غیردولتی دارند و این تصمیم تعدی به حقوق آنان و هزاران کارگر و کشاورز سهامدار است و با عنایت به اینکه شورای نگهبان در مورد مشابهی در تبصره ۳۳ قانون بودجه سال ۱۳۶۳^(۱) به خلاف شرع بودن آن نظر داده است، تقاضای ابطال موارد فوق را دارد.

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران در پاسخ به این مورد طی نامه شماره ۳۰۴۶/۷۵۵۴۷ مورخ ۱۳۶۴/۵/۲۰ بیان کرده است که؛ مالک ملزم است مخارج ضروری را برای اداره اموال و اجرت‌المثل اداره کننده بپردازد و قابل توجیه نیست که سازمان گسترش کلیه امکانات و لوازم خود را از لحاظ مادی و غیرمادی و افراد متخصص در اختیار کلیه شرکت‌های مذکور قرار داده، آن را اداره کند و مسئولیتش را بپذیرد، ولی هزینه و مخارجی که حاصل می‌شود را از بودجه خود تأمین نماید. در این صورت سهامداران سود منافع حاصله از مخارج سازمان را تحصیل می‌کنند. ضمن اینکه

(۱) تبصره ۳۳ قانون بودجه سال ۱۳۶۳:

الف - دولت مکلف است ۲ درصد از درآمد سال ۱۳۶۲ شرکت‌های سود ده تحت پوشش قانونی و مشروع و وابسته به شرکت سهامی گسترش و نوسازی صنایع ایران را به عنوان مالیات اضافی اخذ و به خزانه واریز نماید تا به حساب درآمد عمومی کشور منظور گردد.

ب - اجازه داده می‌شود معادل پنجاه درصد مبالغ وصولی فوق حداکثر تا مبلغ پنج میلیارد (۵/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال با تصویب مجمع عمومی شرکت سهامی گسترش و نوسازی صنایع ایران بر اساس موافقتنامه‌های شرح عملیاتی که با سازمان برنامه و بودجه مبادله می‌شود از خزانه دریافت و به مصرف تأمین هزینه‌های طرح‌های عمرانی شرکت مذکور و شرکت‌های تابعه آن برسد.

ج - نحوه اجرایی این تبصره طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که بنا به پیشنهاد وزارت صنایع سنگین و سازمان برنامه و بودجه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۴۲۲ مورخ ۱۳۶۳/۲/۲۶).

به استناد بند ۱۶ از ماده ۹ اساسنامه سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران،^(۱) تصویب انجام عملیات خرید و فروش و عاملیت و مضاربه و مشارکت، به طور کلی و جزئی در رابطه با فعالیت و اداره شرکتهای تابع و تحت پوشش، جزء وظایف و اختیارات هیأت عامل سازمان است و صدور بخشنامه مورد شکایت نیز مستند بدان است.

با توجه به جریان قاعده تلازم، تمامی لوازم عقلی موضوع نیز تابع حکم خواهند بود و عامل (سازمان) با توجه به مقررات مذکور در عقد جماله و با در نظر گرفتن اصل صحت در فعل مسلم استحقاق اجرت دارد و طبق مواد ۶۵۶ الی ۶۸۳ قانون مدنی و ماده ۳۳۶ آن قانون، حقانیت سازمان محرز است. لذا با توجه به مراتب فوق اخذ دو درصد حق مدیریت از شرکتهای تحت پوشش فقط به مناسبت اعمال تصدی و ارائه خدمات است. همچنین معاون وزیر صنایع و مدیر عامل سازمان صنایع ملی ایران طی مرقومه ۱۰۹۱/۳۴۶۲۸-۲۲۰ مورخ ۱۳۶۴/۴/۲۴ در پاسخ اعلام کرده است که؛ به موجب ماده ۴ قانون اساسنامه^(۲) سازمان صنایع ملی ایران، (مصوب شورای انقلاب) هزینههای سازمان باید از محلی که مجمع عمومی تصویب می کند تأمین شود و مجمع عمومی در تاریخ ۱۳۶۳/۱/۷ مقررات مذکور را تصویب نموده و خلاف شرع نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۷۷

تاریخ: ۶۸/۱۰/۲

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۶۵/۸ مورخ ۱۳۶۸/۲/۳: (۳)

موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر

(۱) بند ۱۶ ماده ۹ اساسنامه سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران:

اتخاذ تصمیم نسبت به هر موضوع دیگری که از طرف مدیر عامل در حدود مقررات این اساسنامه پیشنهاد می شود.

(روزنامه رسمی شماره ۶۶۰۴ مورخ ۱۳۴۶/۷/۲۵).

(۲) ماده ۴ قانون اساسنامه سازمان صنایع ملی ایران (مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۷ شورای انقلاب اسلامی):

مرکز اصلی سازمان در تهران و هزینه های داخلی آن از محلی که به تصویب مجمع عمومی می رسد تأمین خواهد شد.

(روزنامه رسمی شماره ۱۰۱۵۰ مورخ ۱۳۵۸/۱۰/۵).

(۳) این نامه پیرو نامه شماره ه/۶۶/۲۴۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۱/۲۷ صادر شده است.

شورای نگهبان به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«بند ۶ مصوبه مجمع عمومی سازمان صنایع ملی ایران مورخ ۱۳۶۳/۱/۷ مبنی بر واریز ۲٪ فروش شرکتها به سازمان به لحاظ اینکه واریز زائد بر اجرت‌المثل متعارف مدیران و مصرف آن را به صورت سرمایه‌گذاری و غیر آن تصویب کرده است خلاف موازین شرع است»^(۱).

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

(۱) رأی شماره ۸۱ مورخ ۱۳۶۹/۳/۲۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۸/۶۵ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

نظر به این که ققهای محترم شورای نگهبان به شرح نظریه شماره ۱۷۷ مورخ ۶۸/۱۰/۳ اعلام داشته‌اند که: «بند ۶ مصوبه مجمع عمومی سازمان صنایع ملی ایران مورخ ۱۳۶۳/۱/۷ مبنی بر واریز ۲٪ فروش شرکتها به سازمان به لحاظ این که واریز زائد بر اجرت‌المثل متعارف مدیران و مصرف آن به صورت سرمایه‌گذاری و غیر آن تصویب کرده است خلاف موازین شرع است» و با عنایت به این که مطابق نظریه توضیحی و تکمیلی ققهای محترم شورای نگهبان به شرح نامه شماره ۳۴۸ مورخ ۱۳۶۹/۳/۲۰ مقرر گردیده که: «مقصود شورای نگهبان از اجرت‌المثل متعارف مدیران مذکور در نامه شماره ۱۷۷ مورخ ۶۸/۱۰/۳ به عنوان ریاست هیأت عمومی دیوان عدالت اداری همان اجرت‌المثل متعارف مدیریت است و در صورتی که اجرت‌المثل متعارف مدیریت کارخانجات مورد بحث برابر و یا بیش از ۲٪ فروش کارخانه باشد تعیین ۲٪ اشکالی ندارد. بدیهی است تشخیص موضوع خارج از صلاحیت شورای نگهبان می‌باشد». لهذا با تلفیق دو نظریه متعکس در فوق استنتاج می‌شود که آن قسمت از بند ۶ مصوبه مجمع عمومی سازمان صنایع ملی ایران مربوط به تجویز واریز ۲٪ از فروش شرکتها به سازمان جهت پرداخت اجرت‌المثل متعارف مدیریت کارخانجات خلاف شرع نیست و نتیجتاً و تبعاً بخشنامه‌ها و دستورالعملهای صادره نیز تا حدی که متضمن معنا و مفهوم فوق هستند خلاف شرع نمی‌باشد. علیهذا به نظر اکثریت قضات محترم هیأت عمومی دیوان بند شش مصوبه مجمع عمومی سازمان صنایع ملی ایران به استثنای بخشی از آن که به موجب نظریه ققهای محترم شورای نگهبان مخالف شرع و باطل اعلام گردیده خلاف قانون شناخته نشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۲۷۷ مورخ ۱۳۶۹/۷/۱۱).

عدم مغایرت مصوبه ۱۶۰/۱۳۶۸ شهرداری تهران با شرع انور

شماره: ۲۳۱/۸

تاریخ: ۱۳۶۶/۹/۲۱

محضر محترم فقهای شورای نگهبان ایدکم الله
پس از سلام؛

به پیوست، تصویر دادخواست ابطال مصوبه ۱۶۰/۱۳۶۸ عوارض ۱۰٪ تولید
فخاری که وکیل شاکی، مدعی خلاف شرع بودن آن بوده، خدمت شما ارسال می‌گردد.
چنانچه آن را خلاف شرع تشخیص دادید اعلام فرمایید تا با عنایت به ماده ۲۵ قانون
دیوان، اقدام به ابطال آن به عمل آید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

اتحادیه صنف فخّار ایران طی دادخواستی خواستار ابطال مصوبه شماره
۱۶۰/۱۳۶۸ مورخ ۱۳۶۱/۸/۹ شهرداری تهران^(۱) (به عنوان قائم مقام وزیر کشور) به
لحاظ مخالفت با شرع انور شده و بیان کرده است که؛ شهرداری بر اساس این مصوبه بر
مأخذ قیمت فروش محصول در محل کارخانه و یا پای کوره‌ها، به میزان ۱۰٪ عوارض بر
تولید از فخّاران مطالبه می‌نماید. با توجه به عدم توانایی آنان در پرداخت این مبلغ،
شهرداری تاکنون موفق به اخذ عوارض مذکور نشده است. ضمن اینکه وضع چنین
عوارضی مجوز قانونی نداشته و نخست وزیر نیز طی نامه شماره ۷۶۱۰ مورخ
۱۳۶۲/۴/۱۵ دستور لغو آن را صادر کرده است.

قابل توجه است که شهرداری در قبال اخذ عوارض هیچ‌گونه خدماتی به واحدهای
تولیدی فخّار که در خارج از محدوده شهری واقع می‌باشند، ارائه نمی‌کند و صرف
مصرف شدن محصولات در شهر نمی‌تواند دلیل وصول عوارض باشد.

وکیل خواهان نیز طی لایحه شماره ۴۸/۶۵ مورخ ۱۳۶۶/۸/۱۲ در توضیح اضافه نموده

(۱) علی رغم پیگیری‌های مکرر، متن بخشنامه به دست نیامد.

است که اخذ عوارض مذکور موجب تضییع حقوق این صنف است؛ لذا درخواست ابطال آن و مصوبه تکمیلی شماره ۳۸۳/۳۱/۱۶۰ مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۷^(۱) را به لحاظ مخالفت با شرع انور کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۲۸۲

تاریخ: ۱۳۶۸/۱۰/۱۳

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه‌های شماره ه/۴۸/۶۵ مورخ ۱۳۶۸/۸/۲۰ و شماره ه/۲۳۱ مورخ

(۱) مصوبه شماره ۳۸۳/۳۱/۱۶۰ مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۷ وزیر کشور:

شماره: ۱/۱۶۰/۳۱/۳۸۳

تاریخ: ۱۳۶۵/۵/۲۷

جناب آقای حبیبی - شهردار محترم تهران

پیشنهاد شماره ۲۱۱۲۴/۱۰/۱۱۶۸۲/۵/۲۶۲ مورخ ۶۵/۵/۲ موضوع وصول عوارض فخاری بر مبنای ۱۰٪ بهای تولیدات فخاری و اصلاح مصوبه شماره ۱۳۹۸/۱۶۰ مورخ ۶۱/۸/۹ قائم مقامی انجمن شهر سابق تهران با حضور نمایندگان شهرداری تهران بررسی شد.

با توجه به دلایل پیشنهاد و ضرورت اعمال دقت و مراقبت لازم در خصوص وصول بموقع عوارض مقرر مصوبه یادشده به شرح زیر تکمیل و ابلاغ می‌گردد:

۱- عوارض فخاری کمافی‌السابق معادل ۱۰٪ بهای تولیدات فخاری در محل کارخانه و یا پای کوره از انواع آجر فشاری ماشینی و سفال و بلوک و گچ صنعتی و سنتی و آهک و به طور کلی تولیدات فخاری تعیین می‌گردد و صاحبان و متصدیان اینگونه مؤسسات موظفند بموجب ماده ۷۸ قانون شهرداریها عوارض متعلقه را از مصرف‌کنندگان دریافت نموده و پس از کسر ۳٪ از عوارض وصولی بعنوان کارمزد بقیه را بحساب درآمد شهرداری تهران نزد بانک مرکزی واریز و رسید آنرا به اداره کل درآمد شهرداری ارائه نمایند.

۲- سازمان نرخ‌گذار موظف است قیمت‌های رسمی فروش کلیه محصولات فخاری را با احتساب ۱۰٪ عوارض شهرداری تهران در محل کارخانه و یا پای کوره تعیین و اعلام نماید.

۳- صاحبان و متصدیان مؤسسات تولیدکننده محصولات فخاری موظفند برای فروش تولیدات خود از قبوض مخصوص که توسط شهرداری تهران روی کاغذ مارکابل در چاپخانه دولتی تهیه و در قبال اخذ هزینه چاپ در اختیار آنان گذارده می‌شود استفاده نموده و یک نسخه از آن را به اداره کل درآمد شهرداری تهران تسلیم نمایند.

۴- با توجه به اینکه عوارض فخاری مستقیماً از مصرف‌کنندگان دریافت می‌گردد لذا صاحبان و متصدیان مؤسسات مذکور در قبال وجه دریافتی مسئول بوده و در صورت مشاهده تخلف و یا عدم واریز آن در درآمد شهرداری بعنوان متصرف غیرقانونی در اموال دولتی و شهرداری در محاکم کیفری تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

ضمناً به منظور اجرای سریع و صحیح این مصوبه به مامورین انتظامی اعم از شهربانی - ژاندارمری و کمیته‌های انقلاب اسلامی دستور داده شد همه گونه همکاری لازم را با مامورین شهرداری تهران بعمل آورند.

محتشمی - وزیر کشور

۱۳۶۶/۹/۲۱

موضوع سؤال در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر آقایان به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«وضع عوارض مذکور در صورتی که در محدوده قوانین و مقررات باشد مغایر با موازین شرعی شناخته نمی‌شود.»^(۱)

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

حسین مهرپور

(۱) رأی شماره ۱۳۲ مورخ ۱۳۶۹/۵/۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۹۵/۶۴ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

قائم مقام دبیر شورای نگهبان در پاسخ طی نامه شماره ۱۲۸۲ - ۱۳/۱۰/۱۳۶۸ اعلام داشتند: موضوع سؤال در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظر آقایان به شرح ذیل اعلام می‌گردد: وضع عوارض مذکور در صورتی که در محدوده قوانین و مقررات باشد مغایر با موازین شرعی شناخته نمی‌شود. هیأت عمومی دیوان در تاریخ فوق به ریاست آیت الله سیدابوالفضل موسوی تبریزی و با حضور رؤسای شعب دیوان تشکیل شد و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

رأی - نظر به این که مطابق بند ۱ از ماده ۳۵ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری مصوب یکم آذر ماه سال ۱۳۶۱ نحوه تعیین عوارض از طرف شورای شهر مشخص و مقرر گردیده است که «مادامی که درآمدهای پیش‌بینی شده کافی نباشد شورای شهر می‌تواند با تفیذ ولی امر برای تأمین هزینه‌های شهرداری عوارضی متناسب با امکانات اقتصادی محل و خدمات ارائه شده تعیین نماید.» و با عنایت به ماده ۵۳ قانون فوق‌الاشعار و این که از تاریخ تصویب قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری کلیه قوانین مغایر لغو و بلا اثر خواهد بود و نیز با توجه به قانون الحاق یک تبصره به ماده ۵۳ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی مصوب ۱۳۶۴/۷/۲۸ که به موجب آن مقرر گردیده «تا تشکیل شوراهای اسلامی در هر شهر وزیر کشور یا سرپرست وزارت کشور جانشین شورای اسلامی آن شهر در امور مربوط به شهرداریها خواهد بود.» نظر به این که به حکایات نامه شماره ۲۶۲/۴۴۹۸۸ مورخه ۱۳۶۶/۱۰/۶ قائم مقام وزیر کشور و سرپرست شهرداری تهران اساس و اصول عوارض فخاری بر مبنای ۱۰٪ بهای تولیدات فخاری در اجرای بند یک ماده ۳۰ قانون شوراهای اسلامی به تصویب و تفیذ حضرت آیت الله موسوی اردبیلی نماینده محترم ولی امر رسیده است. لهذا مصوبه مورد نظر از این حیث خلاف قانون تشخیص نگردید. و با عنایت به این که مقامات تنظیم و تصویب کننده آیین‌نامه‌ای که تحت عنوان آیین‌نامه اجرایی وصول عوارض فخاری تدوین گردیده در تصویب مواد ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ آن از حدود اختیارات مقامات اجرایی تجاوز نموده به تعیین موارد جرم و تخلف و تعیین جرمیه و مجازات پرداخته‌اند «که این امر در وظایف قوه مقننه است» لهذا مواد یاد شده خلاف قانون تشخیص و مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۳۵۲ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۱۰).

عدم مغایرت بندهای ۵ و ۱۷ آیین‌نامه واگذاری تلفن به کارکنان شرکت مخابرات با شرع انور

شماره: ۸/۶۶/۸۱

تاریخ: ۱۳۶۸/۱۱/۱

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با سلام و تحیات وافره؛

به پیوست، یک نسخه از نامه آقای یوسف آریافر که در آن مدعی خلاف شرع بودن پاره‌ای از مواد آیین‌نامه واگذاری تلفن به کارکنان شرکت مخابرات ایران و وزارت پست و تلگراف و تلفن می‌باشد به انضمام سوابق و لایحه جوابیه رئیس کمیسیون مرکزی واگذاری تلفنهای خارج از نوبت به کارکنان شرکت مخابرات و وزارت پست و تلگراف و تلفن ارسال می‌گردد.

مستدعی است نسبت به موارد مذکور اعلام نظر، تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای یوسف آریافر طی نامه‌ای مدعی خلاف شرع بودن پاره‌ای از مواد آیین‌نامه واگذاری تلفن به کارکنان شرکت مخابرات ایران و وزارت پست و تلگراف و تلفن شده و توضیح داده است که؛ در آیین‌نامه پیش‌بینی شده که بعد از ده سال به هر کارمند تلفن واگذار شود، در حالی که این امکان و امتیاز از بازنشستگان سلب شده است؛ لذا بند ۱۷-۵ این آیین‌نامه^(۱) و برخی دیگر از بندهای آن موجب تضییع حقوق کارمندان و خلاف شرع است.

(۱) بند ۱۷-۵ آیین‌نامه واگذاری تلفن به کارکنان شرکت مخابرات ایران و وزارت پست و تلگراف و تلفن: کلیه بازنشستگان شرکت مخابرات ایران و وزارت پست و تلگراف که بر اساس آرای هیأت‌های پاکسازی و بازسازی سابق و یا هیأت رسیدگی به تخلفات اداری بازنشسته شده و یا می‌شوند و همچنین بازنشستگانی که حکم محکومیت از مراجع قضایی در ارتباط با مسائل اداری در زمان اشتغال داشته باشند، مشمول آیین‌نامه واگذاری تلفن به کارکنان شرکت مخابرات ایران و وزارت پست و تلگراف و تلفن نخواهد بود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۷

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۱۹

حضرت حجة الاسلام و المسلمین آقای سید ابوالفضل موسوی تبریزی

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۸۱/۶۶/هـ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۱ و ۱۳۶۹/۱/۱۴:

موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و رسیدگی قرار گرفت. نظر

حضرات آقایان فقهای شورا به شرح ذیل اعلام می شود:

«بند ۱۷ - ۵ آیین نامه واگذاری تلفن به کارکنان شرکت مخابرات ایران و وزارت پست و

تلگراف و تلفن خلاف موازین شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

۳۳

منوط نمودن اعلام نظر در خصوص دستورالعمل شماره ۱/۵۷۵۹/۳/۳۱
(مصوب ۱۳۶۷/۳/۱۴ استانداری اصفهان) به ضمیمه نمودن سند تنفیذ آن

شماره: ۳۵/۶۷/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۱/۱۹

محضر محترم فقهای شورای نگهبان
با سلام و تحیات وافره؛

پیوست عین دادخواست و ضمائم مربوط به شکایت آقای محسن گیتی و رحمت الله قاسمی، به طرفیت شهرداری نطنز به خواسته ابطال دستورالعمل شماره ۱/۵۷۵۹/۳/۳۱ - ۶۷/۳/۱۴ ارسال می گردد. شکات طی دادخواست مذکور، مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل فوق می باشند.
مقتضی است نسبت به مورد، اظهار نظر فرمایید تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقایان محسن گیتی و رحمت الله قاسمی طی دادخواستی خواستار ابطال دستورالعمل شماره ۱/۵۷۵۹/۳/۳۱ مورخ ۱۳۶۷/۳/۱۴ استانداری اصفهان،^(۱) به

(۱) این دستورالعمل ناظر به ابلاغ صورتجلساتی است که ضمن آنها محدوده قانونی و طرح هادی شهر نطنز و صورتجلسه مورخ ۱۳۶۶/۷/۲ و مورخ ۱۳۶۶/۹/۲۱ کمیسیون فنی استان برای اجرا ابلاغ شده است. بند ۲ این صورتجلسه حاوی ضوابط و مقررات ساختمانی به قرار ذیل است:
۲- ضوابط و مقررات ساختمانی:

۲-۱- ضوابط و مقررات مربوط به مراکز مسکونی:

۲-۱-۱- ضوابط مربوط به حداقل تفکیک، حداکثر مساحت ساختمان زیربنا و حداکثر ارتفاع بر اساس جدول زیر است. بدیهی است به منظور پیشبرد طرحهای عمرانی و امکان تملک فضاهای عمومی پیش بینی شده در طرح هادی، تفکیک زمین به شرح زیر عمل گردد.

۱- چنانچه قطعه مالکیت از ۴۰۰۰ متر مربع بیشتر باشد، ۲۰ درصد قطعه تفکیکی بدون معوض به

لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده‌اند که: دستورالعمل‌های مورد اعتراض مقرر داشته است از املاک تفکیکی یک قطعه جبراً و بر خلاف موازین شرعی به تملک شهرداری درآید و این اضافه بر هزینه‌های دریافتی مربوط به تفکیک املاک می‌باشد که در آن قصد و رضای مالک در نظر گرفته نشده است.

شهردار نطنز در لایحه جوابیه شماره ۲۷۰۱ مورخ ۱۳۶۷/۷/۷ پاسخ داده است که؛ طرح‌های هادی و جامع شهرها به وسیله وزارت مسکن و شهرسازی و دفاتر فنی استانداری، پس از سیر مراحل قانونی و تأیید قائم مقام شورای اسلامی شهر همراه با ضوابط اجرایی جهت اجرا به شهرداری ابلاغ می‌شود و شهردار مکلف به اجرای آنهاست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۸

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۱۹

حضرت حجة الاسلام و مسلمین آقای سید ابوالفضل موسوی تبریزی

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۳۵/۶۷/هـ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۹:

موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و رسیدگی قرار گرفت. نظر آقایان فقهای شورا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«چون عوارض مذکور در دستورالعمل مورد نظر به استناد قائم مقامی شورای شهر وضع

شهرداری تعلق خواهد گرفت.

۲- چنانچه قطعه مالکیت از ۴۰۰۰ مترمربع تا ۳۰۰۰ مترمربع باشد، ۱۵ درصد قطعه مالکیت بدون معوض به شهرداری تعلق خواهد گرفت.

۳- چنانچه قطعه مالکیت از ۲۰۰۰ مترمربع کمتر باشد، به کلی از دو طریق زیر و بر اساس قوانین و مقررات مربوطه اقدام گردد:

۱- یک قطعه پلاک از زمین مذکور معادل حداقل تفکیک واحد مسکونی به شهرداری واگذار گردد.

۲- معادل ۱۰ درصد قطعه تفکیکی بر اساس قیمت روز ارزیابی و بهای آن توسط مالکین پرداخت شود. در این صورت کلیه زمین تفکیک و در اختیار مالک یا مالکین قرار گیرد.

شده و مشروعیت تصمیمات شورای شهر (که در بند ۱ ماده ۳ قانون تشکیل شوراهای اسلامی آمده است) منوط به تنفیذ مقام ولایت امر است باید سند این تنفیذ ضمیمه گردد تا بتوان اظهار نظر نمود».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

۳۴

خارج بودن رسیدگی به مغایرت بخشنامه شماره ۲/۱۶۴۳ (مصوب ۱۳۵۴/۳/۸ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور) با قانون از صلاحیت شورای نگهبان

شماره: ۱۰۰/۶۳/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۱/۱۹

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه در پرونده‌های کلاسه ۱۰۰/۶۳ موضوع گزارش به بازرسی کل کشور و پرونده کلاسه ۱۷/۶۴ موضوع شکایت خانم زهراملوک توکل محلاتی به خواسته ابطال بخشنامه شماره ۲/۱۶۴۳ - ۵۴/۳/۸ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه موصوف گردیده.

مقتضی است نسبت به مورد، اظهار نظر فرمایید تا موجبات رسیدگی به پرونده‌های مذکور فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

خانم زهراملوک توکل محلاتی در دادخواست خود خواستار ابطال بخشنامه شماره ۲/۱۶۴۳ مورخ ۱۳۵۴/۳/۸ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور،^(۱) به لحاظ مخالفت آن

(۱) بخشنامه شماره ۲/۱۶۴۳ مورخ ۱۳۵۴/۳/۸ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور:

شماره: ۲/۱۶۴۳

تاریخ: ۱۳۵۸/۳/۸

اداره ثبت .....

در مورد پرونده‌های اجرایی که عملیات آنها منتهی به مزایده یا حراج گردیده است چنانچه بدهکاران پرونده‌های مزبور حاضر به پرداخت دینی باشند می‌توانند قبل از صدور سند انتقال اجرایی کلیه بدهی خود و اجور و خسارت را تا روز پرداخت وجه در صندوق ثبت، ایداع تا از صدور سند انتقال خودداری به عمل آید. مقتضی است مراتب را به بدهکاران این گونه پرونده‌های اجرایی اخطار نمایید.

احمد زرین لعل

معاون وزیر دادگستری و رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

با موازن شرعی شده و در توضیح خواسته افزوده است که؛ به موجب پرونده اجرایی ۸۰۹-۳/۵، طبق تبصره ۱ ماده ۳۴ قانون ثبت^(۱) اقدام به مزایده و تنظیم و امضای صورتجلسه مزایده نموده و عملیات اجرایی پایان یافته و مهلت‌های لازم منقضی گردید، ولی اداره ثبت با توسل به بخشنامه خلاف قانون فوق، حق قانونی و شرعی مرا ضایع کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۰۰۵۹

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۲۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۰۰/۶۳/هـ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۹:

موضوع در جلسه مورخ بیست و پنج اردیبهشت ماه ۱۳۶۹ شورای نگهبان مطرح شد، چون در دادخواست تقدیمی ضمیمه پرونده و گزارش بازرسی کل کشور، ادعا شده است بخشنامه صادره از ثبت کل کشور خلاف قانون است. اظهار نظر نسبت به مغایرت آن با قوانین با هیأت عمومی دیوان عدالت اداری است و از محدوده صلاحیت شورای نگهبان خارج می‌باشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

(۱) تبصره ۱ ماده ۳۴ قانون ثبت:

املاکی که مورد تقاضای مزایده بوده و هنوز به فروش نرسیده و سند قطعی به خریدار داده نشده از حیث مزایده و تقویم و واگذاری به منتقل‌الیه مشمول این قانون خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۹۷۵ مورخ ۱۳۱۰/۱۲/۲۶).

۳۵

عدم مغایرت ماده ۹ و تبصره ماده ۱۰ و تبصره ۱ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی قانون
تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)
هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۷۶/۶۵/۸

تاریخ: ۱۳۶۸/۸/۷

فقه‌های محترم شورای نگهبان

با سلام و تحیات وافره؛

پیوست، کپی نامه مورخ ۶۵/۸/۴ آقای محمدحسین شریف ثانوی و لایحه جوابیه
شماره ۱۷۵۴۸-۶۸/۳/۲ اداره کل حقوقی نخست وزیری ارسال می‌گردد. با توجه به
اینکه شاکی مدعی خلاف شرع بودن ماده ۹ و تبصره یک از ماده ۱۰ و تبصره یک از ماده
۱۹ آیین نامه اجرایی اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می‌باشد، مقتضی
است نسبت به این موارد نظریه فقها اعلام، تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.
رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای محمد حسینی شریف ثانوی مدعی خلاف شرع بودن ماده ۹ و تبصره یک از
ماده ۱۰ و تبصره یک از ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور
خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۲۲ هیأت وزیران)^(۱) شده و در توضیح خواسته بیان داشته
است که؛ در ماده ۳۰،^(۲) قرار دادن قانون در قبال ولی فقیه و واگذاری وظایف و
مسئولیت‌های متولی به سازمان اوقاف، خلاف شرع است.

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱.

(۲) ماده ۳۰ آیین نامه اجرایی قانون اختیارات سازمان حج و اوقاف:

در مواردی که اداره موقوفه به حکم ولی فقیه یا قانون یا سازمان است کلیه وظایف و مسئولیت‌های متولی به عهده سازمان خواهد بود.

در ماده ۹^(۱) و تبصره یک از ماده ۱۰^(۲) و تبصره یک از ماده ۱۹^(۳) نیز از آنجا که اختیارات متولیان را محدود و استقلال عمل را از آنان سلب کرده، خلاف نیت واقف و خلاف شرع است و نهایتاً آیین‌نامه با توجه به مسائل ۸۳ و ۹۱^(۴) جلد دوم تحریرالوسیله، در مواردی که دخالت سازمان اوقاف را در موقوفاتی که مربوط به ولی

۱) ماده ۹ آیین‌نامه اجرایی قانون اختیارات سازمان حج و اوقاف:

متولی امین موقوفه بوده و موظف است مطابق قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و سایر قوانین و مقررات مربوطه و در صورت ابهام و فقدان مقررات خاص طبق احکام شرع و با عنایت کامل به مندرجات وقفنامه موقوفه تحت تولیت خود را اداره کند و در حفظ عین، منافع، حقوق و حدود موقوفه اقدام و در اجرای نیت خیر واقف کوشش نماید.

۲) تبصره ۱ ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی قانون اختیارات سازمان حج و اوقاف:

متولیان موظفند در اجرای ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و تبصره ذیل آن به هنگام طرح هرگونه دعوی یا اعتراض به ثبت نسخه‌ای از دادخواست یا اعتراض‌نامه تنظیمی را به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل تسلیم و رسید دریافت دارند تا ادارات مذکور در این قبیل موارد برای حفظ حقوق موقوفه جریان دعوی را مستمراً مراقبت و در صورت لزوم در دعوی مطروحه وارد و در جهت حفظ حقوق وقف اقدام نمایند.

۳) تبصره یک ماده ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون اختیارات سازمان حج و اوقاف:

اعتبارات بند ج (مالیات و عوارض و حق التولیه و حق النظارة و مخارج ثبتی و محاکماتی در صورت شمول) به وسیله متولی به مصرف می‌رسد ولی در مورد مصرف اعتبارات بندهای الف (هزینه‌های مربوط به حفظ عین و بقای موقوفه و فراهم نمودن موجبات آبادانی رقبات آن)، ب (تعمیرات جاری و هزینه‌های مربوط به بهره برداری از آن) و د (مصارف مقرر در وقفنامه و یا سیره جاریه)، اطلاع اداره حج و اوقاف و امور خیریه لازم است مگر در موقوفات منصوص التولیه در صورتی که مظنه تعدی و تفریط متولی نباشد. متولی می‌تواند برای موقوفه قرض کند و بعداً برداشت کند و هیچ کس حتی موقوف علیهم، حق مزاحمت ندارند پس به طریق اولی اداره تحقیق اوقاف حق مزاحمت و جلوگیری از صرف عواید بدون بودجه و یا نظر سازمان ندارند. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱).

۴) متن مسائل ۸۳ و ۹۱ چنین است:

مسألة ۸۳- لو عین الواقف وظیفه المتولی و شغله فهو المتعین، و لواطق کانت وظیفته ما هو المتعارف من تعمیر الوقف و اجارته و تحصیل أجرته و قسمتها علی أربابه و أداء خراج و نحو ذلك، کل ذلك علی وجه الاحتیاط و مراعاة الصلاح، و لیس لأحد مزاحمته فی حق الموقوف علیهم، و یجوز أن یجعل الواقف تولیه بعض الأمور لشخص و بعضها الآخر، فجعل أمراً للتعمیر و تحصیل المنافع مثلاً لأحد و أمر حفظها و قسمتها علی أربابها الآخر، أو جعل لواحد أن یکون الوقف بیده و حفظه و للاخر التصرفات و لو فرض الی واحد أمراً للتعمیر و تحصیل الفائدة و أهمل باقی الجهات من الحفظ و القسمة و غیرهما کان الوقف بالنسبة الی غیر ما فوض الیه بلامتول منصوب، فیجری علیه حکمه الآتی. (الإمام الخمينی، تحریرالوسیله، مؤسسة النشر الاسلامی، ۱۴۱۵ هـ، ج ۲، ص ۷۴).

مسألة ۹۱- لو احتاج الوقف الی التعمیر و لم یکن ما یصرف فیہ یجوز للمتولی أن یقترض له قاصداً أداء ما فی ذمته بعد ذلك مما یرجع الیه کمنافعه أمتاع موقوفاته، فیقترض متولی البستان مثلاً لتعمیره بقصد أن یؤدی دینه من عائداته، و متولی المسجد أ المشهد أو المقبرة و نحوها بقصد أن یؤدی من عائدات موقوفاتها، بل یجوز أن یصرف فی ذلك من ماله بقصد الاستیفاء مما ذکر، و لو اقترض له و صرفه لا بقصد الأداء منه أو صرف ماله لا بقصد الاستیفاء منه لم یکن ذلك بعده. (همان، صفحه ۷۶).

فقیه نیست، اثبات کرده، خلاف شرع است و در آن موارد نیز صرفاً با اجازه ولی فقیه مشروعیت دارد.

اداره کل حقوقی نخست وزیری در بررسی و پاسخ به ادعای وی طی لایحه‌ای بیان داشته است:

۱- ماده ۹ تصویب‌نامه که متولی را موظف نموده قانون مذکور و سایر قوانین و مقررات را رعایت و در صورت ابهام یا فقدان مقررات خاص، طبق احکام شرع و با عنایت کامل به مندرجات وقف‌نامه موقوفه را اداره کند، تأکیدی بر وظایف قانونی و شرعی متولی داشته و در جهت تحقق تبصره ۴ ماده ۷ قانون مذکور و سایر مسئولیت‌های متولی در مصوبه منظور شده است.

۲- تبصره ۱ ماده ۱۰ در خصوص الزام متولیان به تسلیم نسخه‌ای از دادخواست یا اعتراض‌نامه تنظیمی به ادارات حج و اوقاف و امور خیریه، به منظور اطلاع ادارات مذکور از دعاوی مطروحه متولیان و انجام وظیفه نظارت سازمان، مندرج در قسمت اخیر ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، در تصویب‌نامه لحاظ شده است.

۳- ایراد شاکی در مورد ماده ۳۰ تصویب‌نامه نیز وارد نیست؛ زیرا طبق صریح ماده ۱ قانون تشکیلات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (بند ۱ و تبصره ۱)، اولاً؛ کلیه وظایفی که مطابق قوانین و مقررات بر عهده متولی است در مورد موقوفات فاقد متولی یا در حکم فاقد متولی (تبصره ۱ ماده ۴) یا مجهول‌التولیه، با سازمان بوده، ثانیاً؛ سازمان در مواردی که مصلحت وقف و بطون لافقه و یا رفع اختلاف موقوف علیهم متوقف بر دخالت ولی فقیه باشد نیز عهده‌دار وظایف است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۵۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۲۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه‌های شماره ۷۶/۶۵/هـ مورخ ۶۸/۸/۲۰ و مورخ ۶۸/۸/۷:

موضوع مورد سؤال در جلسه مورخ بیست و پنجم اردیبهشت ماه ۱۳۶۹ فقهای شورای

نگهبان مطرح گردید و به نظر فقهای شورا، ماده ۹ و تبصره یک ماده ۱۰ و تبصره یک ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی اختیارات سازمان حج و اوقاف مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ مندرج در نامه مزبور مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

عدم مغایرت فعالیت کمیسیون ماده ۱۰۰ قانون شهرداری (و نظریه شماره ۱۰/۲۱۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲ فقهای شورای نگهبان) با شرع انور

شماره: ۲۴۵۳

تاریخ: ۱۳۶۸/۸/۲۷

شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
سلام علیکم؛

عطف به نظریه مورخه ۱۳۶۲ آن شورای محترم به این شرح:
«بسم الله الرحمن الرحيم»

شهرداری محترم تهران

عطف به نامه شماره ۱۰/۲۱۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲، آرای کمیسیون ماده صد چون مبنی بر حکم حاکم شرع نمی باشد شرعی نیست و حکم حاکم شرع معین شده از سوی شورای عالی قضایی که طبق مقررات قضایی شرعی و قانونی رأی می دهد، شرعی و قانونی است. «دبیر شورای نگهبان - لطف الله صافی»

و با توجه به اینکه طبق بند ۲ ماده ۱۱ قانون دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۰/۱۱/۴) آرا و تصمیمات قطعی کمیسیون موضوع ماده صد قانون شهرداری، قابل شکایت و رسیدگی در دیوان عدالت اداری است و از اواخر سال ۱۳۶۷ مجدداً کمیسیون مذکور شروع به کار نموده و آرای صادر نموده اند که از آن آراء، از طرف افراد ذی نفع به دیوان عدالت اداری شکایت شده، که در جریان رسیدگی هستند. مستدعی است نظریه آن شورای محترم را مرقوم فرمایند که نسبت به نظریه فوق، تجدید نظری صورت گرفته است یا خیر؟ و با توجه به اهمیت و فوریت موضوع در صورت امکان پاسخ را سریعاً مرقوم فرمایید.

رئیس شعبه ۱۴ دیوان عدالت اداری. توکلی

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۴۵۳ مورخ ۱۳۶۸/۸/۲۷، با توجه به شکایت واصله علیه کمیسیون ماده ۱۰۰ قانون شهرداری از سوی افراد و با لحاظ اظهار نظر

شرعی شورای نگهبان به شماره ۱۰/۲۱۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲^(۱) که به موجب آن آرای کمیسیون ماده ۱۰۰ قانون شهرداری به دلیل اینکه مبنی بر حکم حاکم شرع نمی‌باشند غیر شرعی اعلام کرده، نظر آن شورا را در خصوص آرای جدید^(۲) صادره از کمیسیونهای مذکور که پس از شروع به کار مجدد از اواخر سال ۱۳۶۷ صادر گردیده‌اند، جویا شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۶۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۲۹

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه‌های شماره ۳۰۵۷ مورخ ۶۸/۱۰/۱۸^(۳) و شماره ۲۴۵۳ مورخ ۶۸/۸/۲۷

موضوع سؤال در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نظریه

(۱) نظریه شماره ۱۰/۲۱۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲ فقهای شورای نگهبان:

شماره: ۱۰/۲۱۱۶

تاریخ: ۱۳۶۲/۱/۲۲

شهرداری محترم تهران

«آرای کمیسیون ماده صد چون مبنی بر حکم حاکم نمی‌باشد شرعی نیست و حکم حاکم شرع معین شده از سوی شورایعالی قضایی که طبق مقررات قضایی شرعی و قانونی رأی می‌دهد، شرعی و قانونی است.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

(۲) شایان ذکر است که پس از مواجه شدن با ایراد شرعی، قائم مقام وزیر کشور و سرپرست شهرداری تهران نامه‌ای در تاریخ ۱۳۶۷/۱/۱۴ به حضرت امام (ره) نوشته و مشکلات ناشی از تعطیلی کمیسیون ماده صد قانون شهرداری، از جمله سرگردانی مردم، عدم امکان کنترل و رسیدگی، جلوگیری از تخلفات ساختمانی افراد فرصت طلب و سودجو و زیانهای وارده از ساخت و ساز بدون پروانه را متذکر شده و خواستار تأسیس مجدد کمیسیونهای نیست‌گانه ماده صد قانون شهرداری و شروع فعالیت آنها شد. حضرت امام (ره) تصمیم‌گیری در این خصوص را به حضرت آیه‌الله خامنه‌ای، رئیس جمهور وقت محول نمودند. سرپرست شهرداری تهران مجدداً نامه‌ای به شماره ۱۰/۳۳۳۴۸ مورخ ۱۳۶۷/۷/۲۰ خطاب به ریاست جمهوری نگاشته و مطالبی را به همان مضمون متذکر شده و تقاضای ابقای کمیسیون ماده صد را نمودند. رئیس جمهور نیز به موجب نامه شماره ۱۱/۳۲۷۵ مورخ ۱۳۶۷/۷/۲۵ فعالیت کمیسیونهای ماده ۱۰۰ قانون شهرداری را ابقا و بلامانع اعلام نمودند.

(۳) درخواست تسریع در ارسال پاسخ از سوی دیوان عدالت اداری است.

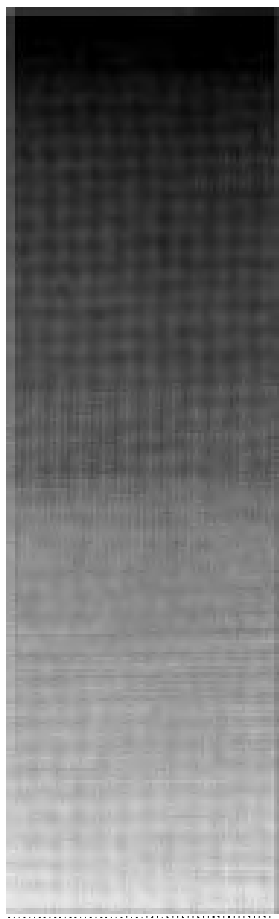
فقها را به شرح زیر اعلام می‌دارد:

«پس از بررسی سوابق تجدید فعالیت کمیسیون ماده صد با عنایت به اینکه فعالیت مجدد کمیسیون مستند به تنفیذ بالواسطه حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف) بوده است، اصل فعالیت کمیسیون مذکور خلاف موازین شرعی تشخیص داده نشد.»

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

حسین مهرپور

سال پنجم

۱۳۶۹/۴/۲۶

تا

۱۳۷۰/۴/۲۵

عدم مغایرت بند ۳ بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۷ مورخ ۱۳۶۸/۴/۶

وزارت آموزش و پرورش با شرع انور

شماره: ۸۳/۶۸/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۳/۲۰

محضر محترم فقهای محترم شورای نگهبان

با سلام و تحیات؛

پیوست یک نسخه از دادخواست و ضمائم مربوط به کلاسه پرونده ۸۳/۶۸ هیأت عمومی موضوع شکایت آقای سید عباس رجائی، به طرفیت وزارت آموزش و پرورش، به خواسته لغو بند ۳ بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۷ مورخ ۶۸/۴/۶ ارسال می‌گردد.

با توجه به ادعای شاکی مبنی بر مخالفت بند مذکور با شرع مقدس اسلام مقتضی است نسبت به مورد مزبور اظهار نظر فرموده، تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای سید عباس رجایی طی دادخواستی خواستار لغو بند ۳ بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۷ مورخ ۱۳۶۸/۴/۶ وزارت آموزش و پرورش،^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع

(۱) بند ۳ بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۷ مورخ ۱۳۶۸/۴/۶ وزارت آموزش و پرورش:

اداره کل آموزش و پرورش استان .....

به منظور ایجاد هماهنگی با اصلاحات طرحهای طبقه‌بندی مشاغل موضوع بخشنامه شماره ۷۱۰/۱۴ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۲ که در خصوص افزایش طبقه رشته‌های شغلی کارشناس در گروه ۸ جدول حقوقی قرار گرفته است مصوبات قبلی شورای حقوق و دستمزد که برای رشته‌های شغلی حسابدار، کارگزین، مسئول چاپ و انتشارات و کتابدار تصویب و طی بخشنامه شماره ۷۱۲/۲۰ مورخ ۱۳۶۷/۷/۷ اعلام شده است به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

الف - متصدیان این مشاغل تا گروه ۷ حداکثر ۶۰۰۰ ریال افزایش فوق‌العاده شغل و از گروه ۸ و بالاتر ۱۲۰۰۰ ریال افزایش خواهند داشت.

ب - مستخدمینی که دارای مدرک تحصیلی فوق دیپلم می‌باشند و در گروههای ۶ و ۷ رشته‌های شغلی مذکور قرار می‌گیرند، حداکثر از ۹۰۰۰ ریال افزایش بهره‌مند می‌شوند.

ضمناً توجه داشته باشند افزایش فوق‌العاده شغل یا مزایای شغل متصدیان رشته‌های شغلی یادشده (حسابدار - کارگزین -

مقدس اسلام شده و در توضیح آن بیان کرده است که؛ این بند از بخشنامه، مشعر بر کاهش ۶۰۰۰ ریال فوق العاده شغل آن دسته از متصدیان مشاغل حسابداری و کارگزینی است که پس از تاریخ ۱۳۶۸/۲/۱ به گروه ۷ ارتقا یافته‌اند؛ در حالی که مشمولین قبل از آن تاریخ، ولو یک روز، کماکان این مبلغ را دریافت می‌دارند و این تبعیض ناروا بین دو قشر از کارمندانی است که در مدارک و سمت و شغل در شرایط مساوی به سر می‌برند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۶۳

تاریخ: ۱۳۶۹/۷/۱۷

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

بعد السلام و التحیه؛

عطف به نامه شماره ه/۶۸/۸۳ مورخ ۱۳۶۹/۳/۲۰:

موضوع در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و بند ۳ بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۷ مورخ ۶۸/۴/۶ آموزش و پرورش خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

مسئول چاپ و انتشارات و کتابدار که قبل از تاریخ ۱۳۶۸/۲/۱ به گروه ۷ ارتقا یافته و فوق العاده شغل آنان به میزان ۱۲۰۰۰ ریال اضافه گردیده است، در اجرای این بخشنامه کسر نمی‌گردد.

محمدعلی نجفی

وزیر آموزش و پرورش

عدم مغایرت ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت،
درمان و آموزش پزشکی (مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۹/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۴/۳۱

محضر فقهای شورای نگهبان

با سلام و تحیات وافره؛

پیوست یک نسخه از دادخواست و ضمایم مربوط به شکایت خانم فریده نیرومند و
غیره، به طرفیت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی به خواسته ابطال و فسخ ماده
۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی،
مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ هیأت دولت، به همراه لایحه جوابیه مدیر کل دفتر امور حقوقی
وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، ارسال می گردد.

با توجه به اینکه شکات در دادخواست خود مدعی خلاف شرع بودن ماده ۵ آیین نامه
اجرایی مذکور گردیده اند، مقتضی است نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده، تا
موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

خانم فریده نیرومند و غیره در دادخواست خود خواستار ابطال ماده ۵ آیین نامه
اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (مصوب
۱۳۶۵/۵/۲۶ هیأت دولت)^(۱) به لحاظ مخالفت با دین مبین اسلام شده و در توضیح

(۱) ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی:
در مواردی که مؤسس یا یکی از مؤسسين فوت شود، به وراث قانونی حداکثر ۱۸ ماه مهلت داده می شود که مرکز یا
مؤسسه را به فرد یا افراد واجد شرایط که صلاحیت آنان به تأیید کمیسیون قانونی مربوطه رسیده باشد واگذار نمایند. در
مدت مذکور مسئول فنی می تواند محل را اداره نماید و پس از انقضای مدت مقرر، مرکز یا مؤسسه تعطیل و در صورتی
که پس از انقضای ۲۴ ماه از تاریخ فوت، نسبت به واگذاری اقدام مؤثر صورت نگیرد در موردی که مؤسس یک نفر

خواسته خود افزوده اند که؛ از آنجایی که انتقال مادرک به ورثه طبق موازین اسلامی قهری است و مؤسسه درمانی باقیمانده از متوفی، جزء مادرک اوست و ارزش اقتصادی ناشی از کار و تلاش در آن، که موجب رونق و اعتبار مؤسسه درمانی می شوند نیز جزء مادرک متوفی محسوب می گردد و با توجه به اینکه صدور پروانه تأسیس درمانگاه برای غیرپزشک ممنوعیتی ندارد و تأسیس آن به اعتبار شخص نیست بلکه افراد واجد صلاحیت را مؤسس باید معرفی نماید، مؤسسه جزء دارایی شخص حساب می شود و قهرآ به ارث می رسد.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در لایحه ای اظهار داشته است که؛ به موجب ماده ۳ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و مواد خوردنی و آشامیدنی،^(۱) پروانه مؤسسات پزشکی قائم به شخص دارنده آن است و قابل واگذاری به دیگران نیست. لذا واگذاری و استفاده از آن جرم است. علاوه بر این، صلاحیت متقاضیان تأسیس مؤسسات پزشکی طبق قانون، باید به تأیید کمیسیونهای تشخیص موضوع ماده ۲۰ برسد که این امر شرط تأسیس است. بنابراین؛ پروانه پزشکی ماهیتاً جواز است نه حق مالی و پس از ارتفاع شرایط، جواز باطل می گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۶۱

تاریخ: ۱۳۶۹/۷/۲۷

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

بعد السلام و التحیه؛

عطف به نامه شماره ۱۹/۶۹/هـ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳۱:

بسم الله الرحمن الرحیم
 بوده است پروانه تأسیس فاقد اعتبار قانونی خواهد بود و در موردی که پروانه تأسیس گروهی باشد نام متوفی از پروانه حذف خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۱۰/۳ مورخ ۱۳۶۵/۶/۲۹).

(۱) ماده ۳ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و مواد خوردنی و آشامیدنی:

هر کس بدون داشتن پروانه رسمی پزشکی - داروسازی - دندانپزشکی به فنون مزبور اشتغال ورزد و یا بدون اخذ پروانه از وزارت بهداشت اقدام به تأسیس یکی از مؤسسات پزشکی مصرح در ماده یک نماید و یا پروانه خود را به دیگری واگذار نموده و یا پروانه دیگری را مورد استفاده قرار دهد، بلافاصله محل کار او از طرف وزارت بهداشت تعطیل و به حبس تأدیبی از شش ماه تا دو سال و پرداخت غرامت از پنج هزار ریال تا پنجاه هزار ریال محکوم خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۳۰۸۷ مورخ ۱۳۳۴/۶/۲۳).

موضوع در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و «ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ خلاف موازین شرع شناخته نشد».^(۱)

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

(۱) رأی شماره ۱۷۹ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۱۹/۶۹ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

هیأت عمومی دیوان با توجه به این که شکات اعلام خلاف شرع بودن ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ هیأت دولت را در دادخواست تقدیمی نموده اند، تصویر سوابق امر جهت اعلام نظر فقهای محترم شورای نگهبان به شورای مذکور ارسال و دبیر محترم شورای نگهبان طی نامه شماره ۵۶۱-۱۷/۷/۱۳۶۹ در پاسخ اعلام داشته اند: ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ خلاف موازین شناخته نشد. با تکمیل پرونده هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست آیت الله سید ابوالفضل موسوی تبریزی و با حضور رؤسای شعب دیوان تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ هیأت وزیران با عبارت «در مواردی که مؤسس یا یکی از مؤسسين فوت شود به وراث قانونی حداکثر ۱۸ ماه مهلت داده می شود که مرکز یا مؤسسه را به فرد یا افراد واجد شرایط که صلاحیت آنان به تأیید کمیسیون قانونی مربوطه رسیده باشد واگذار نمایند. در مدت مذکور مسئول فنی می تواند محل را اداره نماید و پس از انقضای مدت مقرر مرکز یا مؤسسه تعطیل و در صورتی که پس از انقضای ۲۴ ماه از تاریخ فوق نسبت به واگذاری اقدام مؤثر صورت نگیرد در موردی که مؤسس یک نفر بوده است پروانه تأسیس فاقد اعتبار قانونی خواهد بود و در موردی که پروانه تأسیس گروهی باشد نام متوفی از پروانه حذف خواهد شد» خارج از اختیارات قوه مجریه برای تهیه و تنظیم آیین نامه است علیهذا هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به استناد ماده ۲۵ مصوب بهمن ماه ۱۳۶۰ مجلس شورای اسلامی ماده ۵ آیین نامه اجرایی فوق الاشعار را با اکثریت آراء ابطال می نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۴۰۹ مورخ ۱۳۶۷/۱۲/۲۵).

عدم مغایرت ماده ۲ آیین نامه اجرایی در مورد کیفیت فنی و رعایت اصول
شهرسازی و معماری و کنترل و نظارت بر امور مهندسين ناظر
(مصوب ۱۳۶۸/۵/۴ وزارت کشور) با شرع انور

شماره: ۱۱/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۴/۲۵

محضر محترم فقهای شورای نگهبان
با اهداء سلام و تحیات؛

پیوست تصویر دادخواست و ضمائم مربوط به سیدعلی میرکتولی به انضمام لوایح
جوابیه شهرداری گرگان و استانداری مازندران، ارسال می گردد.
با توجه به اینکه شاکی در دادخواست خود مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲ آیین نامه
اجرایی در مورد کیفیت فنی و رعایت اصول شهرسازی و معماری و کنترل و نظارت بر
امور مهندسين ناظر می باشد، مقتضی است نسبت به مورد مذکور اظهار نظر فرموده، تا
موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای سیدعلی میرکتولی طی دادخواستی، خواستار ابطال ماده ۲ آیین نامه اجرایی در
مورد کیفیت فنی و رعایت اصول شهرسازی و معماری و کنترل و نظارت بر امور
مهندسين ناظر مصوب ۱۳۶۸/۵/۴ وزارت کشور،^(۱) به لحاظ مخالفت آن با موازین

(۱) ماده ۲ آیین نامه اجرایی در مورد کیفیت فنی ... (مصوب ۱۳۶۸/۵/۴ وزارت کشور):
به منظور افزایش کیفیت نظارت بر امر ساختمان و تقسیم عادلانه کار بین مهندسين مجاز، تقسیم کار بر اساس فرمولهای
کار بر اساس فرمولهای زیر انجام می گیرد:
$$A \times B \times \frac{\text{میزان مساحت پروانه های صادره در سال قبل}}{\text{تعداد مهندسين فعال}} = \text{سهمیه نظارت هر دوره مهندسين ناظر.}$$

$$A \times B \times \frac{\text{میزان مساحت پروانه های اضافه اشکوب در سال قبل}}{\text{تعداد مهندسين فعال}} = \text{سهمیه نظارت استحکام هر دوره مهندسين ناظر.}$$

اسلامی شده و بیان کرده است که؛ این ماده ناظر به سهمیه‌بندی و توزیع کوبن برای هر یک از مهندسین ساختمانی است. به طوری که آنان در حد سهمیه می‌توانند نقشه ساختمان ترسیم یا بر آن نظارت نمایند و در این امر تفاوت چندانی بین مهندسینی که از این طریق امرار معاش می‌کنند با دیگرانی که کارمند دولت و یا سایر مراکز شغلی هستند قائل نشده است؛ لذا این محدودیت در کار و کسب حلال خلاف موازین شرعی است. شهرداری‌گران نیز در پاسخ بیان کرده است که؛ ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی کیفیت فنی و رعایت اصول فنی و شهرسازی شماره ۳۳/۹۸۶۷-۳ مورخ ۱۳۶۸/۵/۴ با لحاظ رعایت کامل عدل و انصاف و در چارچوب قوانین حاکم تدوین شده و مورد حمایت کامل جامعه مهندسین گران است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۵۱۰

تاریخ: ۱۳۶۹/۷/۲۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۱/۶۹/هـ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۵:

در جلسه رسمی فقهی شورای نگهبان مطرح گردید که نظر به شرح زیر اعلام می‌گردد: «ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی در مورد کیفیت فنی و رعایت اصول شهرسازی و معماری و کنترل و نظارت بر امور مهندسین ناظر خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

ضرب A بر اساس سابقه کار مهندسین از زمان اخذ آخرین مدرک تحصیلی تعیین می‌گردد.

برای مهندسین با سابقه کار کمتر از ده سال $A=1$

برای مهندسین با سابقه کار بیشتر از ده سال $A=1\frac{1}{4}$

بدیهی است کسانی که مدرک تحصیلی بالاتر از لیسانس دارند مدت اضافه دوره تحصیل جزء سابقه کار آنان منظور خواهد گردید.

ضرب B بر اساس تشخیص شهردار محل و با توجه به افزایش یا کاهش احداث بنا تعیین می‌گردد. این ضرب حداکثر $1\frac{1}{4}$ خواهد بود.

ضمناً چنانچه با مجوز شهرداری از همکاری فوق دیپلمه‌ها در شهرهای مشمول تبصره ۲ ماده ۶ قانون نظام معماری استفاده شود، برای هر فوق دیپلم مقدار $\frac{1}{4}$ سهمیه دوره مهندس ناظر با ضرب $A=1$ منظور می‌گردد.

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۱۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۰
وزارت آموزش و پرورش با شرع انور

شماره: ۶/۵-۳۳/۶۶

تاریخ: ۱۳۶۷/۱/۲۲

محضر فقهای محترم شورای نگهبان ایدکم الله
با اهداء سلام؛

آقای محمدباقر نصیری در دادخواست تقدیمی به طرفیت وزارت آموزش و پرورش به خواسته ابطال بخشنامه ۱/۱۱۳-۶۵/۱۲/۲۰ آموزش و پرورش مدعی مغایرت بخشنامه فوق‌الذکر با قانون شرع مقدس اسلام گردیده، بدین لحاظ فتوکی دادخواست و ضمایم و فتوکی لایحه جوابیه جهت ملاحظه و اظهار نظر از جهت خلاف شرع بودن یا نبودن آن خدمتتان ارسال تا پس از وصول نظریه آن شورا هیأت عمومی دیوان وفق مقررات اقدام به رسیدگی نماید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای محمدباقر نصیری در دادخواست خود، خواستار ابطال بخشنامه شماره ۱/۱۱۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۰^(۱) وزارت آموزش و پرورش، به لحاظ مخالفت آن با شرع

(۱) بخشنامه شماره ۱/۱۱۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۰ وزارت آموزش و پرورش:

شماره: ۱/۱۱۳

تاریخ: ۱۳۶۵/۱۲/۲۰

اداره کل آموزش و پرورش استان .....

۱- احتساب ایام تحصیل کسانی که از تاریخ ۱۳۵۴/۷/۱ به بعد وارد مراکز تربیت معلم، از قبیل مراکز تربیت مربی کودک و دانشسراهای عشایری - مقدماتی - راهنمایی تحصیلی - عالی و هنرسراهای مقدماتی و مراکز تربیت دبیر فنی و حرفه‌ای شده‌اند و پس از فراغت از تحصیل در برابر مدت تحصیل خود که کمتر از ۵ سال نخواهد بود در آموزش و پرورش خدمت کرده ایشای تعهد نموده‌اند و مشمول ماده قانون فوق و تبصره‌های آن شناخته می‌شوند جزء سابقه خدمت محسوب شده از لحاظ اعطای پایه و ارتقای گروه و بازنشستگی و وظیفه با رعایت سایر مقررات بلاشکال خواهد بود.

۲- چنانچه افرادی قبل از تاریخ ۱۳۵۴/۷/۱ وارد دانشسراها یا مراکز مورد نظر شده و تحصیلات آنان کماکان تا

انور شده و در توضیح بیان کرده است که؛ به موجب این بخشنامه دوران کارآموزی افرادی که از تاریخ ۱۳۵۴/۷/۱ به بعد در مراکز تربیت معلم دوره دیده و حداقل ۵ سال پس از فراغت از تحصیل خدمت کرده باشند جزء سابقه خدمت رسمی آنان به حساب می آید، در حالی که افرادی که قبل از آن وارد شده اند از چنین مزایایی برخوردار نیستند؛ لذا این تبعیض ناروا و مخالف شرع مقدس اسلام است.

وزارت آموزش و پرورش در لایحه شماره ۶۴۰۹ مورخ ۱۳۶۶/۵/۲۲ اعلام نموده است که؛ این بخشنامه در اجرای ماده ۱۸ الحاقی به قانون تأسیس دانشگاه های مقدماتی و عالی و قسمت آخر تبصره ۳^(۱) آن صادر شده است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۴۵۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۸/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۳۳/۶۶/هـ مورخ ۱۳۶۹/۳/۲۷: (۲)

در خصوص بخشنامه ۱/۱۱۳ - ۶۵/۱۲/۲۰ آموزش و پرورش موضوع در جلسه فقهی شورای نگهبان مطرح و خلاف موازین شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

تاریخ ۱۳۵۴/۷/۱ و بعد از آن نیز ادامه داشته است با توجه به تبصره ۳ ماده فوق الذکر فقط آن مدت از تحصیل آنان که از ۱۳۵۴/۷/۱ به بعد در اجرای این ماده ۹ از حقوق کارآموزی استفاده نموده اند جزء سنوات خدمت آن به منظور اعطای پایه و ارتقاگروه و بازنشستگی و وظیفه با رعایت سایر مقررات قابل احتساب می باشند. بنابراین احتساب ایام تحصیل قبل از ۱۳۵۴/۷/۱ این قبیل فارغ التحصیلان مجوزی ندارند.

۳- تاریخ اجرای این بخشنامه ۱۳۶۶/۱/۱ می باشد. در خاتمه جهت مزید اطلاع، فتوایی قانون الحاق ۲ ماده (۱۸ و ۱۹) به قانون اجازه تأسیس دانشگاه های مقدماتی و عالی مصوب ۱۳۱۲ به پیوست ارسال می گردد.

سید کاظم اکرمی

وزیر آموزش و پرورش

(۱) تبصره ۳ ماده ۱۸ الحاقی به قانون تأسیس دانشگاه های مقدماتی و عالی:

مدت تحصیل این کارآموزان در صورت استخدام در حکم خدمت آزمایش محسوب و حکم استخدام قطعی آنان پس از فراق از تحصیل صادر خواهد شد و در صورتی که سالیان تحصیل جزء سابقه خدمت رسمی آنان منظور خواهد شد که دو برابر آن خدمت نموده باشند که در هر حال این مدت از ۵ سال کمتر نخواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۸۸۹۶ مورخ ۱۳۵۴/۴/۲۸ و شماره ۱۰۳۱۶ مورخ ۱۳۵۹/۵/۵).

(۲) این نامه برای پیگیری نامه شماره ۳۳/۶۶ - ۶/هـ مورخ ۱۳۶۷/۱/۲۲ صادر شده است.

عدم مغایرت بند ب ماده ۸ اساسنامه شرکت مرغداران مرکز (مصوب سازمان مرکزی تعاون روستایی) با شرع انور

شماره: ۱۸/۶۳/۵

تاریخ: ۱۳۶۸/۲/۳

فقه‌های محترم شورای نگهبان
با اهدا سلام و تحیت؛

پیرو نامه شماره ۱۸/۶۳/۵ مورخ ۶۵/۳/۴ در خصوص شکایت آقایان سیدمسعود حقیقت و غیره به طرفیت سازمان مرکزی تعاون روستایی که در آن وکیل شکات ادعا نموده است موادی از اساسنامه تنظیمی از طرف سازمان مزبور خلاف شرع می‌باشند. مقتضی است در رابطه با اساسنامه، نظریه فقه‌های محترم اعلام شود تا هیأت عمومی وفق مقررات قانونی رأی صادر کند.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای سیدمسعود حقیقت و غیره طی دادخواستی خواستار ابطال مواد مخالف شرع اساسنامه تدوینی سازمان مرکزی تعاون روستایی شده و در توضیح خواسته خود افزوده‌اند که؛ شرکتهای تعاونی، تحت پوشش وزارت تعاون و امور روستا بوده و آن سازمان اساسنامه‌ای را برای شرکت مرغداران مرکز (که در حقیقت به صورت شرکت سهامی اداره می‌شود) تدوین نموده که به تصویب مجمع عمومی مربوطه رسیده است. نظر به اینکه برخی از موارد مربوط به اخراج صاحبان سهام در آن اساسنامه ناظر به سلب حقوق و مالکیت بدون مجوز و سبب شرعی می‌باشد، اساسنامه در این موارد خلاف موازین اسلامی است.

در بند ۵ دادخواست وکیل شاکی آمده است که؛ بند ب ماده ۸ اساسنامه،^(۱) مستند

(۱) ماده ۸ اساسنامه سازمان مرکزی تعاون روستایی:

هیأت مدیره شرکت در صورت تحقق یک یا چند مورد زیر می‌تواند عضو شرکت را پس از رسیدگی، اخراج کند و

اخراج را ذکر ننموده و فقط به این موضوع اشاره کرده است که در صورت از دست دادن یکی از شرایط عضویت شرکت اخراج تحقق می‌یابد. در حالی که موکلین با وجود احراز شرایط عضویت شرکت طبق ماده ۶^(۱) اخراج شده‌اند.

سازمان مرکزی تعاون روستایی در پاسخ اعلام نموده که؛ اساسنامه ۷۶ ماده‌ای و ۲۵ تبصره‌ای مورد عمل شرکت مذکور، با رعایت مقررات قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶^(۲) تدوین و در آن تعارض و مغایرتی با شرع مقدس اسلام ملاحظه نمی‌شود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۵۳

تاریخ: ۶۹/۸/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۸/۶۳/هـ مورخ ۶۸/۲/۳ و نامه شماره ۱۸/۶۳/هـ مورخ ۶۹/۲/۲۲ در خصوص خلاف شرع بودن اساسنامه تنظیمی سازمان مرکزی تعاون

مکاتبات مراتب را به نحو مقتضی به اطلاع عضو اخراج شده برساند.

الف - در صورت طفره و تعلل از پرداخت بدهی خود به شرکت، پس از سررسید مقرر یا خودداری از انجام تعهداتی که در مقابل شرکت به عهده گرفته است؛

ب - در صورت مبادرت به اعمالی که موجب زیان مادی یا معنوی شرکت یا رقابت با آن شود؛

پ - در صورت از دست دادن یکی از شرایط عضویت در شرکت.

۱) ماده ۶ اساسنامه سازمان مرکزی تعاون روستایی:

عضویت شرکت با تصویب هیأت مدیره برای کلیه افرادی که به تمام یا قسمتی از خدمات شرکت احتیاج داشته باشند با رعایت مقررات مندرج در این ماده آزاد است، مشروط بر اینکه با تشخیص هیأت مدیره ظرفیت فنی تأسیسات و وسائل و امکانات شرکت اجازه قبول عضویت را بدهد.

الف - در حوزه عمل شرکت در رشته‌های کشاورزی - دامداری - صنایع روستایی فعالیت داشته باشد؛

ب - تسلیم درخواست کتبی عضویت که به خودی خود حاکی از قبول اساسنامه و مقررات شرکت است؛

پ - پرداخت حداقل بهای یک سهم.

تبصره ۱ - عضو شرکت در صورتی که بخواهد سهم یا سهام دیگری را به اقساط خریداری کند می‌تواند بهای آن را به اقساط ماهانه متساوی که در هر حال از ده قسط تجاوز نکند بپردازد.

تبصره ۲ - هیأت مدیره شرکت می‌تواند به تشخیص خود تقاضای عضویت کسانی را که واجد شرایط عضویت نیستند رد کند. (روزنامه رسمی شماره ۷۳۴۰ مورخ ۱۳۴۹/۲/۲).

۲) روزنامه رسمی شماره ۷۷۱۱ مورخ ۱۳۵۰/۴/۳۰.

روستایی، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بحث و بررسی نظر فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«ماده ۸ اساسنامه به منزله شرط ضمن‌العقد است و اخراج عضو بر اساس این ماده خلاف شرع نمی‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

مغایرت بند ۵ آیین‌نامه شماره ۱۲۳ (مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۹ سازمان تأمین اجتماعی) با شرع انور

شماره: ۶۰/۶۴/۵

تاریخ: ۱۳۶۷/۳/۲۶

فقه‌های محترم شورای نگهبان (سلمکم الله)

پس از اداء تحیت و سلام؛

به پیوست، فتوکپی دادخواست و ضمائم شکایت شرکت ریسمان رسی سمنان و شرکت نساجی پارس تهران و همچنین لایحه جوابیه سازمان تأمین اجتماعی خدمت شما ارسال می‌گردد. با توجه به مفاد دادخواست شکات، علاوه از خلاف قانون دانستن بند ۵ آیین‌نامه شماره ۱۲۳ سازمان تأمین اجتماعی مدعی خلاف شرع بودن آن نیز می‌باشند. مستدعی است نظر خود را نسبت به مورد شکایت، از نظر خلاف شرع بودن، اعلام فرمایید تا هیأت عمومی دیوان عدالت اداری بتواند نسبت به پرونده مزبور اتخاذ تصمیم نماید.

وفقکم ...! لما یجب و یرضی

رئیس کل دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

شرکت ریسمان رسی سمنان و شرکت نساجی پارس تهران طی دادخواستی خواستار ابطال بند ۵ آیین‌نامه شماره ۱۲۳ سازمان تأمین اجتماعی،^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان داشته‌اند که؛ بند ۵ آیین‌نامه مذکور، بند ۲ قسمت ب

(۱) بند ۵ آیین‌نامه شماره ۱۲۳ مورخ ۱۳۶۱/۷/۲۹ سازمان تأمین اجتماعی:

نظر به اینکه به موجب بند الف تبصره ۱ ماده واحده قانون منع دریافت خسارت و جرایم و بهره مقرر گردیده، اقساط پرداختی کارفرمایانی که بدهی آنان قبلاً تقسیط و در حال پرداخت باشد به حساب اصل حق بیمه منظور گردد. بنابراین کارفرمایانی که بدهی خود را قبل از اجرای قانون (۱۳۶۱/۶/۱) به تقسیط و تعدادی از اقساط بدهی خود را در اجرای قانون پرداخته و در زمان اجرای قانون به علت عدم پرداخت اقساط ماهانه شرایط پرداخت عملاً قطع شده باشد، مشمول این تبصره نموده و بند ۲ قسمت ب بخشنامه ۱۲۰ درآمد بدینوسیله اصلاح می‌گردد و فقط کارفرمایانی از پرداخت خسارات و جرایم و بهره و اقساط پرداخت نشده معاف می‌باشند.

از بخشنامه ۱۲۰ مورخ ۱۳۶۱/۵/۱۰^(۱) تحت عنوان دستورالعمل اجرایی سازمان تأمین اجتماعی که بر اساس قانون منع دریافت خسارات و جرائم و بهره (مصوب ۱۳۶۱/۴/۱۳ مجلس شورای اسلامی)^(۲) تنظیم گردیده است، نسبت به کارفرمایانی که اقساط بدهی خود را قبل از اجرای قانون تقسیط و تعدادی از اقساط بدهی خود را قبل از اجرای قانون پرداخته و از زمان اجرای قانون به علت عدم پرداخت اقساط ماهانه رابطه پرداخت عملاً قطع شده باشد، تخصیص زده و از شمول بند الف تبصره یک ماده واحده خارج نموده است. بر همین اساس سازمان مذکور اصل بهره و خسارات و مانده اقساط متشکل از بهره و جرائم را مطالبه می نماید و این از مصادیق ربا و خلاف موازین اسلامی است.

سازمان تأمین اجتماعی در لایحه شماره ۱۰/۶۰۹۸ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۲۸ پاسخ داده است که؛ مفهوم مخالف بند الف تبصره یک قانون منع دریافت خسارات و جرائم و بهره مفید، خارج شدن بدهیهای تقسیطی که اقساط آن قبل از اجرای قانون پرداخت شده و بدهیهای تقسیط شده ای که تعدادی از اقساط آن پرداخت نشده و در واقع رابطه پرداخت اقساط عملاً قطع گردیده، از شمول مقررات آن تبصره است و بخشنامه شماره ۱۲۳ درآمد، این موارد را تفکیک نموده در همین ارتباط صادر شده و مکمل بخشنامه شماره ۱۲۰ است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۵۶

تاریخ: ۶۹/۸/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۶۰/۶۴/هـ مورخ ۶۷/۳/۲۶ و نامه شماره ۶۰/۶۴/هـ مورخ

۱) بند ۲ قسمت ب دستورالعمل شماره ۱۲۰ مورخ ۱۳۶۱/۵/۱۰ سازمان تأمین اجتماعی:

۲- کارفرمایانی که بدهی خود را قبل از اجرای این قانون تمام یا تعدادی از اقساط خود را نپرداخته باشند اقساط پرداخت شده باید اصل حق بیمه محسوب نشود.

۲) تبصره ۱ ماده واحده قانون منع دریافت خسارت و جرائم و بهره مندرج در قانون تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۶۱/۴/۱۳ مجلس شورای اسلامی):

۱- در مورد کارفرمایانی که بابت حق بیمه بدهکارند به ترتیب زیر عمل خواهد شد:

الف- هرگاه بدهی کارفرما قبلاً تقسیط شده و اقساط آن در حال پرداخت باشد کلیه اقساط پرداخت شده بابت اصل حق بیمه محسوب و خسارات و جرائم مقرر و بهره تقسیط از بدهی کارفرما و اقساطی که باید پرداد کسر خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۹۰۷ مورخ ۱۳۶۱/۵/۱۶).

۶۹/۳/۲۷ در خصوص خلاف قانون دانستن بند ۵ آیین‌نامه شماره ۱۲۳ درآمد سازمان تأمین اجتماعی، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بحث و بررسی، نظریه فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«بند ۵ بخشنامه شماره ۱۲۳ مورخ ۶۱/۷/۲۹ از این نظر که جرائم دیرکرد و بهره حق بیمه پرداخت نشده را به حساب اصل بدهی بیمه محسوب نداشته است، خلاف موازین شرع شناخته شد.» (۱)

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

(۱) رأی شماره ۲۰۰ مورخ ۱۳۶۹/۹/۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۶۰/۶۴ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

نظر بر این که بند ۵ بخشنامه شماره ۱۲۳ درآمد سازمان تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۹ به موجب نظریه شماره ۰۴۵۶ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۶ شورای نگهبان از این نظر که جرائم دیرکرد و بهره حق بیمه پرداخت نشده را به حساب اصل بدهی محسوب نداشته است خلاف موازین شرع شناخته شده و از طرفی قید شرط «و در زمان اجرای قانون به علت عدم پرداخت اقساط ماهانه، رابطه پرداخت عملاً قطع شده باشد» در بند ۵ بخشنامه مزبور مخالف اطلاق بند الف تبصره ۱ ماده واحده قانون منع دریافت خسارات و جرائم بهره مندرج در قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۶۱/۴/۱۳ مجلس شورای اسلامی می‌باشد علیهذا بند ۵ بخشنامه شماره ۱۲۳ سازمان تأمین اجتماعی که در جهت اصلاح بند ۲ قسمت «ب» بخشنامه ۱۲۰ آن سازمان تصویب گردیده از جهت مخالف با شرع و قانون ابطال می‌گردد.

(روزنامه رسمی شماره ۱۳۳۸۲، مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۷).

مغایرت دستورالعمل شماره ۳۷۵۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ اداره کل زمین شهری
استان اصفهان با شرع انور

شماره: ۵۴/۶۷/۸

تاریخ: ۱۳۶۹/۱/۲۹

محضر فقهای محترم شورای نگهبان
با سلام و تحیات و افره؛

پیوست یک نسخه از دادخواست و ضمایم مربوط به شکایت آقایان محمد عابدی ارانی و سیدعلی رضا علوی دهکردی به طرفیت اداره کل زمین شهری استان اصفهان، به خواسته ابطال دستورالعمل شماره ۳۷۵۵۲-۱۳۶۶/۱۲/۵ ارسال می‌گردد. نظر به اینکه شاکی به شرح دادخواست مذکور، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه موصوف گردیده است مقتضی است نسبت به مورد، اظهارنظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقایان محمد عابدی ارانی و سیدعلیرضا علوی دهکردی در دادخواست خود، خواستار ابطال دستورالعمل شماره ۳۷۵۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ اداره کل زمین شهری استان اصفهان،^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده‌اند که؛

(۱) دستورالعمل اداره کل زمین شهری استان اصفهان:

شماره: ۳۷۵۵۲

تاریخ: ۱۳۶۶/۱۲/۵

اداره زمین شهری نجف‌آباد

نظر به اینکه برآورد هزینه خدمات انجام شده در شهرک منتظر به توسط مالکین قبلی آن با اشکالاتی مواجه گردیده به موجب این دستورالعمل هنگام واگذاری اراضی در شهرک یاد شده به ازای هر متر مربع عرصه هر پلاک، مبلغ ۱۵۰۰ ریال به طور علی‌الحساب در حساب جاری ۹۱۸۷۶ نزد بانک ملی از متقاضیان وصول و فیشهای آن را به طور جداگانه به تنظیم لیستی حاوی مشخصات کامل پلاک‌ها به امور مالی تحویل فرمایید.

مدیر کل زمین شهری استان اصفهان
جواد مکاتیکی

اجرای این دستورالعمل مستلزم وصول مجدد و اخذ هزینه‌های مذکور در دستورالعمل تحت عناوین خدمات سه گانه هزینه انشعاب آب، جدول بندی و آسفالت و غیره و اشتراک برق منطقه‌ای است. لذا با عنایت به اینکه قبلاً تمامی آنها در زمان محاسبه و اخذ ارزش واگذاری از متقاضیان دریافت می‌شود، دریافت مجدد آنها غیرمنصفانه و فاقد وجهه شرعی است.

اداره کل زمین شهری استان اصفهان نیز در پاسخ شماره ۲۵۷۸۷ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۰ بیان کرده است که؛ اراضی مذکور در اجرای قانون لغو مالکیت اراضی موات شهری و قانون اراضی شهری به صورت موات به تملیک دولت درآمده و نظر به اینکه هزینه‌هایی نظیر احداث شبکه‌های ارتباطی و آب و برق در اراضی فوق توسط مالکین قبلی انجام شده و این اداره کل طبق تبصره ۹ ماده ۹ قانون زمین شهری^(۱) (مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی)، موظف به پرداخت هزینه‌های فوق پس از برآورد قیمت توسط کارشناس می‌باشد و این امر زمان بر است و مردم به اسناد مالکیت اراضی خود نیاز دارند. این اداره کل با در نظر گرفتن جمیع جوانب و جلب موافقت استانداری، مقرر کرده است که مجموعاً مترمربعی ۱۵۰۰ ریال بابت هر پلاک تفکیکی به اضافه یک قطعه چک به عنوان تضمین تصفیه حساب نهایی از کسانی که دارای گواهی پایان ساختمان بوده و نیاز به صدور سند مالکیت دارند اخذ و مشکل آنان را حل نماید. وصول وجوه مزبور مربوط به اراضی‌ای است که در آنها خدمات لازم انجام نشده یا نیاز به ارائه خدمات جدید دارند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۶۶

تاریخ: ۱۳۶۹/۸/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۵۴/۶۷/هـ مورخ ۶۹/۴/۱۱ در خصوص ابطال دستورالعمل

(۱) تبصره ۹ ماده ۹ قانون زمین شهری:

تقویم دولت بر اساس قیمت منطقه‌ای (ارزش معاملاتی) زمین بوده و بهای اعیانی‌ها در اراضی و سایر حقوق قانونی طبق نظر کارشناس رسمی دادگستری بر اساس بهای عادلانه روز تعیین می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹).

شماره ۳۷۵۵۲- ۶۶/۱۲/۵، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بحث و بررسی، نظریه به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«با فرض موات بودن زمینهای مورد نظر، همان‌گونه که از نامه مدیر کل زمین شهری استان اصفهان استفاده می‌شود و با عنایت به اینکه در قرارداد (پیوست ارسالی نامه فوق) زمین به طور قطعی به شرکت تعاونی مسکن فرهنگیان نجف‌آباد واگذار گردیده و چیزی جز عوارض شهرداری و هزینه تنظیم سند به عهده شرکت گذاشته نشده است بخشنامه شماره ۳۷۵۵۲- ۶۶/۱۲/۵ به نظر اکثریت فقها، خلاف موازین شرع شناخته شد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

(۱) رأی شماره ۱۹۹ مورخ ۱۳۶۹/۹/۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلامه پرونده ۵۴/۶۷ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

نظر به این که فقهای شورای محترم نگهبان طی نامه شماره ۴۶۶- ۱۳۶۹/۸/۱۶ دستورالعمل شماره ۳۷۵۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ اداره کل زمین شهری اصفهان را در خصوص دریافت مبلغ یکهزار و پانصد ریال بابت هر مترمربع زمین علاوه بر بهای مقرر و پرداختی موضوع قرارداد شماره ۹۲۴/ن/ج مورخ ۱۳۶۵/۷/۱۳ را خلاف موازین شرع اعلام نموده بنابه مراتب فوق‌الاشعار هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به استناد اصول ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی و ماده ۲۵ قانون تشکیل دیوان حکم به بطلان دستورالعمل مارالذکر صادر و اعلام می‌نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۳۹۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۱۲).

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۶۹۱۵/و مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۲
سازمان زمین شهری با شرع انور

شماره: ۸/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۷/۲۸

محضر شریف فقهای محترم شورای نگهبان
با اهداء سلام و تحیات وافره؛

پیوست تصویر دادخواست آقای غلامعلی احمدی در خصوص ابطال بخشنامه ۳۶۹۱۵/و مورخ ۶۸/۱۰/۱۲ مدیرعامل سازمان زمین شهری به انضمام سوابق مربوطه ارسال می گردد.

با توجه به ادعای شاکی مبنی بر خلاف شرع بودن بخشنامه مزبور، مقتضی است نسبت به مورد شکایت، اظهارنظر نموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

من ... توفیق

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای غلامعلی احمدی در دادخواست خود، خواستار ابطال بخشنامه شماره ۲۶۹۱۵/و مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۲ سازمان زمین شهری،^(۱) به لحاظ مخالفت آن با

(۱) بخشنامه شماره ۲۶۹۱۵ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۲ سازمان زمین شهری:

شماره: ۲۶۹۱۵

تاریخ: ۱۳۶۸/۱۰/۱۲

اداره کل زمین شهری استان

در اجرای برنامه های پیش بینی شده برای بهترین نحوه توزیع امکانات مسکن بین اقشار مختلف مردم، سهمیه بندی زیر بنا به مصوبه مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۰ هیأت مدیره با دو قید مهم جهت اجر ابللاغ می گردد:

الف - هرگونه واگذاری صرفاً از طریق پیش فروش موضوع دستورالعمل شماره ۴۹۴۲۰/م مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۲۸ صورت می گیرد و هیچ یک از تقاضاهای قبلی ثبت شده خارج از طرح مذکور اعتبار نداشته و همگی بایستی با واریز وجه مربوطه در طرح پیش فروش شرکت نموده و یا در صورت انتشار آگهی، شرکت نمایند و

موازین شرعی شده و در توضیح بیان کرده است؛ از آنجا که این بخشنامه تمامی تعهدات قبلی سازمان را نادیده گرفته و حق متقاضیانی را که قبلاً جهت واگذاری زمین ثبت نام نموده و نوبت گرفته‌اند پایمال می‌سازد خلاف شرع است.

سازمان زمین شهری طی لایحه ۶۸۰۷/ح مورخ ۱۳۶۹/۲/۲۶ پاسخ داده است که بخشنامه مذکور کاملاً منطبق بر موازین قانونی بوده و بر اساس اختیارات حاصله از ماده ۶۷ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران)،^(۱) و در اجرای سیاستهای دولت و دستورالعمل شماره ۱/۸۹۹۰ مورخ ۶۸/۱۰/۶ وزارت

متقاضیان قبلی که علی‌رغم یک بار اعلام در طرح پیش فروش شرکت ننموده، پرونده آنها از ردیف خارج خواهد شد

و صرفاً خانواده شهدا، جانبازان و سهمیه مربوط به سازمان بهزیستی و اولویت خاص از طرح پیش فروش مستثنی است.

ب- رعایت بخشنامه شماره ۱/۸۹۹۰ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۶ در خصوص واگذاری واحدهای ساخته شده و عدم واگذاری زمین در شهرهای موضوع بخشنامه مذکور ضروری است:

۱- سهمیه کارکنان آموزش و پرورش	۴۰٪
۲- کارکنان دولت و نیروهای مسلح	۲۰٪
۳- بنیاد شهید انقلاب اسلامی برای خانواده محترم شهدا	۵٪
۴- بنیاد جانبازان برای جانبازان عزیز انقلاب	۵٪
۵- سازمان بهزیستی	۲٪
۶- اولویت خاص	۳٪
۷- سایر متقاضیان	۲۵٪

در هر یک از ردیفهای فوق، اولاً در صورتی که واجدین شرایط معرفی شده کمتر از سهمیه تعیین شده باشد باقیمانده سهم اختصاصی به سهمیه ردیف ۷ اضافه می‌شود.

ثانیاً مشمولین معوض شهرداریها و طرحهای دولتی در اولویت اول و مهاجرین از شهرهای بزرگ به شهرهای مهاجرپذیر در صورت داشتن امتیاز لازم در اولویت دوم از هر یک از سهمیه‌ها می‌باشند.

ثالثاً: در صورت احداث بنا از طریق اجرای ماده ۶۷ آیین‌نامه سهمیه پس از کسر سهم سازنده از سهم دولت محاسبه و واگذار می‌گردد.

رابعاً مراسم تخصیص قطعات به متقاضیان واجد شرایط در شهرها باید بنحوی برنامه‌ریزی گردد که در طول سال انجام پذیرد و مردم معطل زمان خاص نشوند.

اسدالله عسگری طباطبائی

معاون وزیر مسکن و شهرسازی و مدیرعامل

(۱) این آیین‌نامه در اجرای قانون زمین شهری (مصوب مورخ ۱۳۶۶/۶/۲۲) به تصویب رسیده است. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۴۶ مورخ ۱۳۶۷/۵/۶).

مسکن و شهرسازی^(۱) تهیه شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۹۷۶

تاریخ: ۱۳۶۹/۸/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۵/۶۹/۸ مورخ ۶۹/۷/۲۸ در خصوص ابطال بخشنامه ۳۶۹۱۵/و مورخ ۶۸/۱۰/۱۲ مدیرعامل سازمان زمین شهری موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بحث و بررسی، مغایر با شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

(۱) دستورالعمل شماره ۱/۸۹۹۰ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۶ وزارت مسکن و شهرسازی:

شماره: ۱/۸۹۹۰

تاریخ: ۱۳۶۸/۱۰/۶

اداره کل زمین شهری

اداره کل مسکن و شهرسازی

به منظور جلوگیری از تشکیل اراضی به قطعات کوچک (خصوصاً در شهرهای بزرگ) و به لحاظ مشکل تأمین زمین خدمات شهری، مقتضی است به جای واگذاری زمین در این گونه شهرها حتی المقدور از طریق سازندگان دولتی و خصوصی، در قالب ماده ۷ آیین نامه اجرایی سازمان زمین شهری اقدام به ساخت مجتمعهای مسکونی و آپارتمانهای بلندمرتبه گردد و سپس طبق مقررات به متقاضیان واجد شرایط و در نوبت ادارات زمین شهری واگذار گردد. همچنین متقاضیانی که در نوبت بوده و علاقه مند به گرفتن زمین می باشند می توانند در شهرهای جدید در اولویت با رعایت مقررات و دستورالعملهای ابلاغی ثبت نام نمایند.

سراج الدین کازرونی

وزیر مسکن و شهرسازی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۴۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۷ قوه قضائیه با شرع انور

شماره: ۲۳/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۸/۱

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با اهداء سلام و تحیات؛

پیوست تصویر دادخواست آقای حسن عاملی به خواسته ابطال بخشنامه شماره ۴۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۷ معاون قضایی قوه قضائیه ارسال می‌گردد.

با توجه به اینکه شاکی مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه مزبور می‌باشد، مقتضی است نسبت به مورد شکایت، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

من .... توفیق

رئیس کل دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای حسن عاملی در دادخواست خود، خواستار ابطال بخشنامه شماره ۴۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۷ قوه قضائیه،^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین شرعی شده و در توضیح بیان کرده است که؛ اینجانب دوره کارآموزی را نگذرانده و از حقوق و مزایا و سایر کمکهای نقدی و غیرنقدی دادگستری استفاده ننموده‌ام در حالی که بخشنامه فوق مربوط به کارآموزان و استفاده کنندگان از حقوق و مزایاست.

(۱) بخشنامه شماره ۴۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۷ قوه قضائیه:

شماره: ۴۹۶

تاریخ: ۱۳۶۸/۱۲/۲۷

مدیریت محترم کارگزینی

عطف به نامه شماره ۳۹۰۵/ق/۴ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۲ ضمن اعاده سوابق با مذاکره‌ای که با ریاست محترم قوه قضائیه به عمل آمد مقرر شد برای فارغ التحصیلانی که نمی‌خواهند به تعهد خودشان عمل کنند مبلغ سه میلیون ریال با توجه به هزینه‌های انجام شده و تعهد اخذ شده پرداخت نمایند.

معاون قضائی رئیس قوه قضائیه

دکتر حسین مهرپور

چنانچه مبنای تعهدنامه مورد استفاده وزارت دادگستری نیز قانون الحاق چند تبصره به ماده یک قانون استخدام قضات و شرایط کارآموزی (مصوب ۱۳۵۴/۴/۹)^(۱) و آیین نامه اجرایی آن (مصوب ۱۳۵۵/۲/۵) است که در تبصره ذیل ماده ۱۱ آن آمده است: «در صورتی که کارآموزی به هر علت از انجام خدمت قضایی در مدت های مذکور خودداری نماید یا از خدمت قضایی کناره گیری کند، مکلف است وجوه دریافتی دوره کارآموزی و هزینه تحصیلات رایگان خود را کلاً یا به نسبت مدتی که خدمت خود را در وزارت دادگستری انجام نداده است مسترد دارد.»؛ لذا اعمال آن در حق اینجانب خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۹۹۱

تاریخ: ۶۹/۸/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۳/۶۹/هـ مورخ ۶۸/۱۲/۲۸، بخشنامه شماره ۴۹۶، معاون قضایی قوه قضائیه در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بررسی، نظر فقها بدین شرح اعلام می گردد:

«چون بخشنامه مورد نظر تقویمی است و جنبه کارشناسی دارد، خلاف شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

عدم نیاز به اظهار نظر به دلیل انقضای مدت بخشنامه شماره ۹۰۰/۵۸۹

مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۲ وزارت آموزش و پرورش

شماره: ۲۷/۶۸/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۴/۳

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با اهداء سلام؛

پیوست یک نسخه از دادخواست مربوط به شکایت آقای اکبر نایب‌زاده به طرفیت وزارت آموزش و پرورش، به خواسته ابطال بخشنامه شماره ۹۰۰/۵۸۹ - ۶۸/۲/۱۲ و لایحه جوابیه مدیر کل حقوقی و امور مجلس وزارت آموزش و پرورش ارسال می‌گردد. با توجه به اینکه شاکی در دادخواست مذکور، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه مزبور می‌باشد، مقتضی است نسبت به مورد اظهار نظر فرموده، تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای اکبر نایب‌زاده در دادخواست خود، خواستار ابطال بخشنامه شماره ۹۰۰/۵۸۹ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۲ وزارت آموزش و پرورش،^(۱) به لحاظ مخالفت آن با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که؛ با توجه به اینکه این بخشنامه دانش‌آموزان دوره

(۱) بخشنامه شماره ۹۰۰/۵۸۹ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۲ وزارت آموزش و پرورش:

شماره: ۹۰۰/۵۸۹

تاریخ: ۱۳۶۸/۲/۱۲

اداره آموزش و پرورش شهرستان زنجان

کتابهای درسی دانش‌آموزان، قبل از ورود دانش‌آموزان به جلسه امتحان ثلث سوم هر درس از آنها تحویل گرفته شود. دانش‌آموزانی که از یک یا چند ماده درسی تجدید می‌شوند کتابهای درسهای تجدیدی خود را هنگام اخذ نتیجه از مدرسه پس خواهند گرفت و مجدداً همان کتابها را قبل از ورود به جلسه امتحان شهریور به مدرسه تحویل خواهند داد. مدیر کل آموزش و پرورش استان زنجان

سید نژاد

راهنمایی و اولیای آنان را مجبور به تحویل کتابهای درسی سال گذشته می‌کند و اولیای آنان بدون رضایت وادار به تهیه کتب درسی و تحویل آنها می‌شوند، برای آموزش و پرورش شایسته نبوده و خلاف موازین اسلامی است. وزارت آموزش و پرورش طی لایحه مورخ ۱۳۶۸/۵/۱۰ در پاسخ بیان کرده است که؛ جمع‌آوری کتب درسی دانش‌آموزان بعد از پایان دوره یکساله تحصیلی و تحویل آنها به دانش‌آموزان نیازمند، مغایرتی با شرع ندارد و بخشنامه صادره مشعر بر اکراه و اجبار نیست و صرفاً به منظور جلوگیری از بروز وقفه در کار تدریس و تحصیل بوده و ناشی از مشکلات تولید و توزیع کتب درسی و محدودیت ماشین آلات چاپ و کمبود کاغذ بوده است و تاکنون این امر با توافق و میل و رغبت کامل دانش‌آموزان و اولیای آنان صورت گرفته است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۵۷

تاریخ: ۱۳۶۹/۸/۱۷

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۷/۶۸/هـ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳، موضوع در جلسه فقهای شورای

نگهبان مطرح گردید که پس از بررسی مقرر گردید:

«نظر به انقضای مدت بخشنامه، نیازی به پاسخ نمی‌باشد».

دبیرخانه شورای نگهبان

مغایرت ذیل تبصره ماده ۳ و قسمتی از ماده ۱۲ و تبصره ۳ آن از آیین نامه اجرایی قانون واگذاری زمینهای بایر و دایر (مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۶/۶۴/۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۵/۱۴

محضر محترم فقهای شورای نگهبان (ایدکم الله)

پس از سلام و تحیات؛

پیوست تصویر شکایت خانم نورالسماء فتی و غیره، به انضمام سوابق مربوطه و شکایت آقای همت نگهبان و غیره ارسال می گردد.

با توجه به اینکه شکات به شرح سوابق پیوست مدعی خلاف شرع بودن آیین نامه اجرایی اراضی دایر و بایر می باشند، مقتضی است نسبت به مورد شکایت، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

خانم نورالسماء فتی و غیره طی دادخواستی خواستار ابطال موادی از آیین نامه اجرایی قانون واگذاری زمینهای بایر و دایر مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹،^(۱) به لحاظ مخالفت

(۱) مواد مورد ایراد آیین نامه اجرایی قانون واگذاری زمینهای بایر و دایر (مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیأت وزیران):

ماده ۲- کلیه اراضی بایر و دایر که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۵۹ در سراسر کشور و تا پایان سال ۱۳۶۳ در مناطق کردنشین توسط نهادهای جمهوری اسلامی و یا شورای اسلامی روستاها و روحانیون و سایرین به مردم واگذار و یا به هر نحو به تصرف مردم در آمده است در صورتی که متصرفین واجد شرایط مندرج در قانون باشند اراضی به آنها واگذار و بهای عادلانه آن طبق مفاد این آیین نامه به مالک یا مالکین اراضی توسط کشاورزان به طور اقساط پرداخت خواهد گردید.

ماده ۳- تشخیص اراضی کشت موقت با هیأت واگذاری زمین بوده و طی صورت مجلسی که حداقل به امضای ۳ نفر از اعضای شورای مرکزی هیأت که یکی از آنها حاکم شرع می باشد انجام خواهد شد.

با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده؛ این آیین‌نامه موجب پایمال شدن حقوق حقّ شرعی و عرفی افراد ضعیف و در عسرت و تنگدستی واقع شدن آنان می‌شود.

در ماده ۲ آیین‌نامه آمده است: «نهادهای جمهوری اسلامی، شورای اسلامی روستا، روحانیون، سایرین به مردم واگذار یا به هر نحوی به تصرف مردم درآمده است...» این عبارات تمام مواد و قوانین قضایی و شرع را نقض نموده و اختیارات قضا و شرع را در صلاحیت افراد مذکور دانسته است و غصب و تصرف عدوانی را که غیر شرعی است رواج داده و عقود شرعیه را که تاکنون استمرار داشته بی‌اثر ساخته و کان لم یکن تلقی کرده است.

در ماده ۳ آیین‌نامه، تشخیص اراضی کشت موقت را به عهده هیأت واگذاری زمین قرار داده که هیأت مزبور هم طرف دعوی و هم مرجع رسیدگی و تشخیص است. تبصره ذیل ماده ۳ نیز مشمول همین ایراد است.

ماده ۱۲ و تبصره‌های ۱ و ۲ آن، که وجود هرنوع توافق بین خرده مالکین و متصرفین را موکول به تنظیم موافقت‌نامه در دفاتر اسناد رسمی نموده، نسبت به توافقاتی که در سالهای قبل از انقلاب در اجرای قانون خلاف شرع اصلاحات ارضی بین مالک و زارع

تبصره اعتراضات مربوط به تشخیص شمول یا عدم شمول اراضی کشت موقت از طرف هیأت بررسی و در صورتی که اعتراضی باقی باشد جهت رسیدگی به ستاد مرکزی واگذار زمین ارجاع و ستاد موظف است ظرف مدت یک ماه نظر خود را اعلام نماید. نظر ستاد مرکزی واگذاری زمین قطعی و لازم‌الاجرا خواهد بود.

ماده ۱۲- در مواردی که بین متصرفین واجد شرایط به نسبت تصرف و مالک یا مالکین اراضی که مالکیت آنها مورد اعتراض و اشکال نباشد هر نوع توافق شرعی وجود دارد، (با تنظیم موافقت‌نامه در دفاتر اسناد رسمی) میزان اراضی مورد توافق از اجرای قانون مستثنی است.

تبصره ۱- مالکین و کشاورزانی که بر اساس تبصره ۲ قانون به یکی از عناوین مختلف شرعی توافق نمایند بایستی توافق نامه خود را به همراه فرمهای تنظیم شده مربوط به تکمیل پرونده، تسلیم هیأت نموده و رسید آن را دریافت نمایند.

تبصره ۲- در مواردی که تعدادی از کشاورزان متصرف واجد شرایط با مالک توافق نمایند هیأت سعی نماید حتی‌المقدور میزان کل اراضی مورد توافق را در یک محل و به صورت یکپارچه انتخاب نماید.

تبصره ۳- قراردادهایی که توسط هیأت‌های واگذاری زمین و یا سایر ارگانها و نهادها در اجرای بخشنامه‌های شورای عالی قضایی با مالک منعقد شده یا بشود از شمول توافق مذکوره در تبصره ۲ ماده واحد مستثنی بوده و تا تنظیم سند بیع شرع و یا حصول توافق شرعی معتبر می‌باشد.

ماده ۲۷- هیأت‌های واگذاری زمین و ستاد مرکزی در صورت لزوم می‌توانند افرادی را که در اجرای این قانون اخلال یا موجبات توقف آن را فراهم نمایند به دادگاه انقلاب اسلامی معرفی نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۲۵۱ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۶).

منعقد و اجرا می شده و یا نسبت به زارعین صاحب نسق که پس از اختلاف (در سالهای ۵۸-۵۹) با مالکان و کارگران روزمزد توافقاتی صورت داده اند و تاکنون جریان دارد و از نظر شرعی این توافقات صحیح بوده اند، مغایر موازین اسلامی است.

تبصره ۳ ماده ۱۲ آیین نامه، قراردادهایی را که با میانجیگری هیأت هفت نفری قبل از بخشنامه های شورایی قضایی و بعد از بخشنامه مزبور، تنظیم شده و این قراردادها اکثراً با توافق بین کشت کننده و مالکین منعقد شده و یا اجاره نامه با توافق طرفین تنظیم گردیده، این گونه اراضی را از شمول توافق در تبصره ۲ ماده واحد مستثنی نموده اند، در صورتی که در تبصره ۲ ماده واحد چنین استثنایی را قائل نشده؛ لذا اجرای تبصره ۳ ماده ۱۲ خلاف شرع است؛ زیرا این نوع توافقات که نوعی عقود شرعی هستند را بی اثر محسوب می کند در حالی که با وجود آنها لزومی به انعقاد عقد مجدد نیست.

اختیاراتی که در ماده ۲۷ برای هیأت هفت نفری در خصوص افرادی که موجبات توقف امر را فراهم آورده اند قائل شده، خلاف شرع است؛ زیرا مدعی خود سمت قضاوت یافته و اختلافات از این طریق حل و فصل نمی گردند. همچنین آقای همت نگهبان و غیره نیز در دادخواستی جداگانه خواستار ابطال آیین نامه فوق به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده اند.

ستاد مرکزی هیأت های واگذاری طی لایحه شماره ۳/۳۰۵۱ مورخ ۱۳۶۶/۴/۴ پاسخ داده است که؛ اصل چهارم قانون اساسی اختصاص به قوانین عادی مصوب شورای اسلامی دارد و قانون مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ مجلس شورای اسلامی در خصوص حل مشکل اراضی کشت موقت به دلیل ضرورت آن، که به تصویب دوسوم نمایندگان مجلس شورای اسلامی رسیده است، از شمول آن اصل خارج است و با در نظر گرفتن مرقومه ای از سوی حضرت امام به قلم فرزندش به آیت الله امامی کاشانی که فرموده اند: «من قبلاً گفته ام در صورتی که دوسوم نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی ضرورتی را تشخیص داد احتیاج به تصویب و یا رد آن شورای محترم را ندارد»، شبهه غیر شرعی بودن آن برطرف می گردد.

نخست وزیر نیز طی نامه شماره ۶۲۱۱۰ مورخ ۱۳۶۶/۶/۲۲ اعلام نموده که آیین نامه مزبور در اجرای قانون واگذاری زمینهای بایر و دایر (مصوب ۱۳۶۵/۸/۸) که

از تأیید شورای نگهبان گذشته، به تصویب هیأت وزیران رسیده است و ادعای عدم شرعیت، وجهی ندارد. علاوه بر این بنا به حکم تبصره ۹ ماده واحده مزبور، ناظر به اراضی بایر و دایری است که بعد از پیروزی انقلاب تا پایان ۱۳۵۹ در سراسر کشور و تا پایان سال ۱۳۶۳ در مناطق کردنشین در اختیار غیرمالک قرار گرفته و کشت موقت شده است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۵۹۷

تاریخ: ۶۹/۸/۳۰

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۶/۶۴/هـ مورخ ۶۹/۵/۱۴ اشعار می‌دارد:

شکایت خانم نورالسما فقی و غیره که به شرح سوابق پیوست ارسالی خواستار ابطال ماده ۲ و ماده ۳ و تبصره آن و ماده ۱۲ و تبصره‌های ۱ و ۲ و ۳ و ماده ۲۷ آیین‌نامه اجرایی قانون واگذاری زمینهای دایر و بایر که در تاریخ ۶۵/۱۱/۲۹ به تصویب هیأت وزیران رسیده است، به عنوان مخالف بودن با موازین شرع شده‌اند، در جلسه رسمی فقهی شورای نگهبان مطرح و نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

۱- ذیل تبصره ماده ۳ که: «نظر ستاد مرکزی واگذاری زمین را قطعی و لازم‌الاجرا دانسته»، از لحاظ اینکه این نظر را مرجع قضایی صادر ننموده است خلاف موازین شرع شناخته شد.

۲- آن قسمت از ماده ۱۲ که مستثنی بودن اراضی مورد توافق مذکوره در تبصره ۲ قانون واگذاری را مشروط به «تنظیم موافقت‌نامه در دفاتر اسناد رسمی» نموده است خلاف موازین شرع تشخیص داده شد.

۳- تبصره ۳ ماده ۱۲ که قراردادهایی را که توسط هیأتها، ارگانها و نهادها با مالکین منعقد شده مستثنی دانسته، از این نظر که اطلاق آن، مواردی را که این هیأتها و ارگانها و نهادها ابتدائاً و یا ملاً نقش واسطه بین مالک و متصرف را داشته باشند نیز شامل می‌شود، خلاف موازین شرع تشخیص داده شد.

۴- سایر موارد مذکور خلاف شرع تشخیص داده نشد.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

(۱) آراء شماره های ۲۱۹ تا ۲۲۴ مورخ ۱۳۶۹/۹/۲۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۶۶-۲۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

در خصوص شکایت مطروحه اولاً نظر به این که برابر رای و نظریه فقهای محترم شورای نگهبان جمهوری اسلامی ایران به این شرح: «۱- ذیل تبصره ماده ۳ (آیین نامه اجرایی قانون واگذاری زمینهای دایر و بایر مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیأت وزیران) که نظر ستاد مرکزی واگذاری زمین را قطعی و لازم الاجراء دانسته و از لحاظ این که این نظر را مرجع قضایی صادر ننموده است خلاف موازین شرع شناخته شد. ۲- آن قسمت از ماده ۱۲ که مستثنی بودن اراضی مورد توافق مذکور در تبصره ۲ قانون واگذاری را مشروط به (تنظیم موافقت نامه در دفاتر اسناد رسمی) نموده است خلاف موازین شرع تشخیص داده شد. ۳- تبصره ۳ ماده ۱۲ که قراردادهایی را که توسط هیئتها و ارگانها و نهادها با مالکین منعقد شده مستثنی دانسته از این نظر که اطلاق آن مواردی را که این هیئتها و ارگانها و نهادها ابتدا و یا مالا نقض واسطه بین مالک و متصرف را داشته باشند نیز شامل می شود خلاف موازین شرع تشخیص داده شد». بنا به مراتب و مستنداً به تکلیف مقرر در ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری موارد غیرشرعی مرقوم ابطال می گردد. ثانیاً ۱- بند ده ماده یک آیین نامه اجرایی مرقوم در آن قسمتی که مقرر می دارد: (با همه ساله در فصل زراعی در محل سکونت داشته باشد) خارج از حدود اختیارات قوه مجریه و ۲- ذیل ماده ۲ آیین نامه مشعر بر پرداخت بهاء به طور اقساط با تفاوت به این که قانون مربوطه پرداخت بهاء را قطعی و یک جا دانسته و پرداخت به اقساط خارج از تناسب حکم و موضوع مقرر در قانون است خلاف مقررات ماده واحده مرقوم و ۳- اطلاق ماده ۳ آیین نامه به این که صورت مجلس مضی به امضاء سه نفر از اعضای هیأت را حاکم قرار می دهد با اصل معتبره ماده واحده قانونی که رای اکثریت اعضا و هیأت ۷ نفره را معتبر می داند مغایرت داشته و خلاف قانون. ۴- اطلاق تبصره یک ماده ۸ آیین نامه که تأسیسات کشاورزی را هم در شمول توابع ملک می آورد مغایر با قانون و نیز خارج از اختیارات و بالاخره. ۵- ماده ۲۷ آیین نامه اجرایی مرقوم به لحاظ تعیین مرجع خارج از حدود اختیارات قوه مجریه بوده و قانونگذاری است و موارد یاد شده در فرازهای پنجگانه مرقوم ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۷۴۹ مورخ ۱۳۷۱/۳/۵).

انتفای موضوع شکایت از آیین نامه شماره ۸۰۰/۱۴۸۵ (مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۱)
سازمان بهزیستی کشور) و عدم لزوم اظهار نظر در خصوص آن

شماره: ۱۹۹/۵

تاریخ: ۱۳۶۶/۹/۱۴

محضر محترم فقهای شورای نگهبان (ایدکم الله)

پس از سلام؛

به پیوست، تصویر دادخواست ابطال آیین نامه تأسیس و اداره مهدهای کودک که شاکی مدعی خلاف شرع بودن موادی از آن بوده و در آخر دادخواست آن مواد را ذکر کرده، خدمت شما ارسال می گردد.

چنانچه آن مواد و یا قسمتی از آن را خلاف شرع تشخیص دادید، اعلام فرمایید تا با عنایت به ماده ۲۵ قانون دیوان، اقدام به ابطال آن به عمل آید.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدعلی فیض

خلاصه موضوع

آقای احمد کی نژاد و غیره طی دادخواستی خواستار ابطال آیین نامه تأسیس و اداره مهدهای کودک خصوصی به شماره ۸۰۰/۱۴۸۵ مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۱ سازمان بهزیستی کشور،^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان

(۱) مواد مورد ایراد آیین نامه شماره ۸۰۰/۱۴۸۵ مورخ ۱۳۶۲/۵/۱۱ سازمان بهزیستی کشور در خصوص تأسیس و اداره مهدهای کودک خصوصی:

ماده ۱۵- مجوز تأسیس مهد کودک خصوصی قابل انتقال نیست و در صورت فوت شدن، زندانی، فراری شدن، مفقودالاثر شدن، محجور شدن و یا سلب صلاحیت از صاحب امتیاز جواز، خود به خود لغو می شود و اشخاص ذی نفع می توانند پس از تعیین تکلیف قانونی برای اداره مهد کودک طبق مقررات درخواست مجوز جدید نمایند.

تبصره ۲- سازمان بهزیستی کشور تا تعیین تکلیف قانونی داراییها و دیون موقتاً نسبت به اداره مهد کودک اقدام خواهد نمود. بدیهی است کلیه مخارج مهد کودک و حقوق و مزایای مدیر موقت منتخب بهزیستی تا تعیین تکلیف قطعی از درآمد همان مهد کودک تأمین می گردد.

ماده ۱۸- عدول اشخاص حقیقی و حقوقی از مفاد هر یک از مواد و تبصره های مندرج در این آیین نامه و سایر ضوابط

کرده‌اند که؛ تبصره ۱ ماده ۱۵ آیین‌نامه در بردارنده اختیاراتی بیش از اختیارات ولی فقیه برای سازمان بهزیستی است؛ زیرا تصدی اموال بلاصاحب و تعیین نحوه اداره آن از اختیارات ولی فقیه است. حال آنکه در این تبصره، تصدی اموال بلاصاحب نیز به عهده سازمان بهزیستی گذاشته شده است و بهزیستی می‌تواند بر خلاف تمام قوانین مربوط به ارث و قیمومیت حکم داده و مانند ولی قهری یا سرپرست قانونی یا وارث یا نماینده مالک، تصدی اموالی را که مالک یا مالکین آن معلوم و یا وارث آنان مشخص است به عهده گیرد و خود رأساً بدون مراجعه به دادگاه برای خویش حکم سرپرستی صادر کند. همچنین در تبصره ۳ ماده ۱۸، سازمان بهزیستی می‌تواند به منظور جلوگیری از فعالیت مهد کودک بدون اخطار، نسبت به لغو جواز و معرفی آن به مقامات ذی صلاح اقدام کند، که این امر با اصل عقاب بلابیان مغایرت دارد.

تبصره ۸ ماده ۱۸ هم با وجودی که در ماده ۲۲ آیین‌نامه‌های قبلی، بدون اعتبار مجوزهای صادره بر اساس آنها نیز بدون اعتبار تلقی شده‌اند، مهد کودک‌ها را مشمول بخش تخلفات آیین‌نامه فعلی کرده است که این امر نیز با عطف بماسبق نشدن قوانین مغایرت دارد.

ماده ۲۰ آیین‌نامه هم، از آنجا که قبول تعهد به وسیله متقاضیان جواز مهد کودک به دلیل اجرای اصلاحاتی که بعداً در آیین‌نامه به عمل خواهد آمد و هنوز مفاد آن به رؤیت امضاکنندگانی که متعهد می‌شوند، نرسیده است، به لحاظ اینکه تعهد و اقرار به قبول امر مجهول است، شرعاً صحیح نمی‌باشد.

مربوط که توسط سازمان بهزیستی کشور اعلام خواهد شد تخلف محسوب می‌شود و مدیریت بهزیستی استان به شرح زیر با متخلف رفتار خواهد نمود:

الف- اخطار کتبی با درج در پرونده.

ب- اخطار کتبی مجدد با درج در پرونده.

ج- لغو جواز مهد کودک و اعلام به مراجع انتظامی (شهربانی، ژاندارمری، کمیته‌های انقلاب اسلامی) جهت جلوگیری از فعالیت.

تبصره ۳- بهزیستی در صورت تشخیص در موارد خاص می‌تواند بدون اخطار مبادرت به لغو جواز و معرفی مهد کودک به مقامات ذی صلاح به منظور جلوگیری از فعالیت نماید.

تبصره ۸- کلیه مهد‌های کودک که تا قبل از تصویب این آیین‌نامه اخطار کتبی از سازمان بهزیستی دریافت کرده باشند، مشمول این آیین‌نامه می‌باشند.

ماده ۲۰- متقاضی تأسیس مهد کودک بایستی اقرار نماید که کلیه مفاد این آیین‌نامه و نیز اصلاحات بعدی آن را پذیرفته و تعهد نماید که از مفاد آن تخطی ننماید.

سازمان بهزیستی در لایحه جوابیه مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۱، در پاسخ به موارد فوق بدون استدلال در خصوص هر یک، به صلاحیت قانونی خود و صحت صدور ضوابط و برخی از مشکلات مهدکودک‌ها اشاره کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۲۹۴

تاریخ: ۱۳۶۹/۱۰/۴

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۳۲/۶۵/هـ مورخ ۶۸/۱۲/۱۵^(۱) و ۶۸/۲/۳ و شماره ۱۹۹/هـ

مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۴

چون شکایت شکات از مواد آیین‌نامه شماره ۸۰۰/۱۴۸۵ می‌باشد که در تاریخ ۱۳۶۲/۵/۱۱ در ۲۳ ماده و ۳۲ تبصره تصویب شده است و بر اساس سوابق ارسالی این آیین‌نامه تغییر یافته و آیین‌نامه جدیدی در ۳۸ ماده و ۱۷ تبصره تصویب و جایگزین آن شده است^(۲) لذا شکایت فوق با اتفای موضوع منقضی است.

دبیرخانه شورای نگهبان

(۱) این نامه در خصوص پیگیری نامه اصلی ارسال شده است.

(۲) مقصود آیین‌نامه شماره ۲۰۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۹ مصوب وزارتین کشور و آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور است.

عدم اظهارنظر شورای نگهبان در خصوص وقایع خارجی و موضوعات بین شرعی

شماره: ۴۱/د/۸۴۹۸

تاریخ: ۱۳۶۹/۹/۲۱

محضر فقهای محترم شورای نگهبان (دام عزهم)

با سلام و اهداء تحیات؛

احتراماً به پیوست عین مرقومه مورخه ۶۹/۹/۱۳ جناب حجة الاسلام آقای محمد ایمانی شاهرودی، ریاست محترم شعبه دوازدهم دیوان عدالت اداری با ضمایم مجموعاً در سیزده برگ تقدیم حضور می‌گردد.

مستدعی است با عنایت به مطالب مندرج و موضوع مورد استعلام، پاسخ لازم اعلام فرمایند.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری به پیوست نامه شماره ۸۴۹۸/د/۴۱ مورخ ۱۳۶۹/۹/۲۱، نامه مورخ ۱۳۶۹/۹/۱۳ آقای ایمانی شاهرودی رئیس شعبه ۱۲ دیوان عدالت اداری^(۱) را

(۱) متن نامه به قرار زیر است:

ریاست محترم دیوان عدالت اداری دامت برکاته العالیه

بعد التحية و السلام بعرض می‌رساند اینجانب ایمانی شاهرودی متولی موقوفه میرصالح عامری در رابطه با اجاره سی ساله دو شبانه روز آب آن موقوفه با اراضی تابعه و فروش یک شبانه روز از آب آن و صحت و عدم صحت، آن اجاره و بیع شرعاً و استحقاق و عدم استحقاق موقوفه شرعاً نسبت به اجرت‌المثل متوالی از شورای محترم نگهبان نمودم و جناب آقای گنجی از دفتر شورای نگهبان تلفوناً فرمود که شورای محترم نگهبان به سؤالاتی پاسخ می‌دهد که از طرف دفتر مقام معظم رهبری یا رئیس قوه قضائیه یا رئیس دیوان عدالت اداری مطرح شود و آقای گنجی فرمودند راجع به سؤال شما اگر ریاست محترم دیوان عدالت اداری حضرت آیت ا... موسوی تبریزی چند کلمه به شورای محترم نگهبان مرقوم فرمایند که به سؤال شما پاسخ بدهند شورای محترم نگهبان پاسخ خواهد داد، لذا تقاضا می‌شود که چنانکه صلاح می‌داند ذیلاً یا مستقلاً به شورای محترم نگهبان مرقوم فرمائید که آن شورای محترم به سؤال اینجانب پاسخ دهند، و لازم به توضیح است که حفظ حق موقوفه منوط به پاسخ شورای محترم نگهبان می‌باشد و در صورت عدم پاسخ

به شورای نگهبان ارسال و درخواست کرده است به مسأله مطروحه در آن نامه پاسخ شرعی داده شود.

در نامه پیوست آمده است: دو شبانه‌روز آب موقوفه‌ای که در وقفنامه آن، مدت اجاره به حداکثر سه سال محدود شده است، به اکراه در اجرای اصلاحات ارضی به مدت سی سال اجاره داده شده و یک شبانه‌روز آب آن نیز فروخته شده است. نظر به اینکه برابر فتاوی مراجع عظام^(۱) و موازین اسلامی، این تصرفات برخلاف وقفنامه و بدون قصد و رضای متولی بوده، در خصوص صحّت و سقم آن اظهار نظر فرمایند.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۱۲۳۷

تاریخ: ۱۳۶۹/۱۰/۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۸۴۹۸/د/۴۱ مورخ ۶۹/۹/۲۱:

موضوع در جلسه رسمی فقهی شورای نگهبان مطرح و به شرح زیر اعلام نظر می‌شود: «حکم شرعی مسائل مطروحه در نامه ریاست محترم شعبه ۱۲ دیوان عدالت اداری همان‌گونه که مراجع معظم در جواب مرقوم فرموده‌اند واضح است و پاسخ به این گونه سؤالات از وظایف قانونی شورای نگهبان خارج می‌باشد».

قائم‌مقام دبیر شورای نگهبان

حسین مهرپور

«حق موقوفه تضییع خواهد شد و السلام علیکم و رحمة الله... برکاته».

مسئول شعبه ۱۲ دیوان عدالت اداری

و متولی موقوفه میرصالح عامری

الاحقر ایمانی شاهرودی

(۱) در ذیل یکی از استفتائات از حضرت آیه‌الله العظمی گلپایگانی (ره) آمده است:

بسم الله الرحمن الرحيم. جواب مسأله روشن است، اولاً؛ هرگونه تصرف در موقوفه باید به اذن و اجازه متولی شرعی آن باشد و تصرف بدون اذن و رضایت او جایز نیست و باطل است بنابراین اجاره و بیع انجام شده کاملاً باطل است و اثر شرعی ندارد و تصرف‌کننده ضامن اجرت‌المثل مدت تصرف خود می‌باشد و علاوه عمل برخلاف وقف جایز نیست.

عدم مغایرت ماده ۵۲ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری
(مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۳۲/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۱/۱۷

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با اهداء سلام و تحیات؛

پیوست تصویر دادخواست آقای هدایت الله رسولی به طرفیت سازمان زمین شهری به خواسته ابطال ماده ۵۲ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۷ ارسال می گردد.

مقتضی است با توجه به اعلام شاکی، مبنی بر خلاف شرع بودن مورد شکایت، اعلام نظر فرموده، تا موجبات رسیدگی به پرونده مزبور فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای هدایت الله رسولی طی دادخواستی، خواستار ابطال ماده ۵۲ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع

(۱) ماده ۵۲ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری:

در کلیه مواردی که زمین برای امر مسکن یا سایر نیازهای عمومی و خصوصی و نهادهای انقلاب اسلامی طبق قرارداد واگذار می گردد، انتقال قطعی زمین موکول به اجرای طرح و ارائه پایان کار ساختمانی از شهرداری یا سایر مراجع ذیصلاح خواهد بود.

برای صدور پروانه ساختمانی و تحویل مصالح و سایر خدمات لازم و اعطای تسهیلات بانکی و اعتباری، اوراق قرارداد واگذاری دستگاه واگذار کننده ارزش سند را دارد و در موقع تنظیم سند اعطای تسهیلات اعتباری و بانکی در مورد طرحهای فاقد صورتمجلس تفکیکی نماینده دستگاه واگذار کننده زمین در دفتر اسناد رسمی ذیل سند را صرفاً از نظر تجویز رهن امضا می نماید و در مورد طرحهای دارای صورتمجلس تفکیکی اعلام و موافقت کتبی دستگاه واگذار کننده کافی بوده و حضور نماینده دستگاه مذکور برای امضای اوراق مربوط به اعطا و تسهیلات اعتباری و بانکی در دفتر اسناد رسمی ضروری نیست.

واحدهای مسکونی ساخته شده در اراضی واگذاری دولت به مدت ۵ سال از تاریخ پایان کار غیر قابل انتقال بوده و این امر بایستی در سند انتقال قید شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۴۶ مورخ ۱۳۶۷/۵/۶).

انور شده و توضیح داده است که: به موجب این ماده، حق انتقال به غیر برای مدت ۵ سال از تاریخ پایان کار شهرداری از مالکان سلب شده است و با توجه به طولانی بودن مدت ساخت و ساز ساختمان برای اقشار ضعیف جامعه، چنین مقرراتی در حکم سلب حق مالکانه است؛ لذا خلاف شرط، خلاف مقتضای عقد و خلاف قاعده تسلیط است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۱۰۲۷

تاریخ: ۱۳۷۰/۲/۲۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

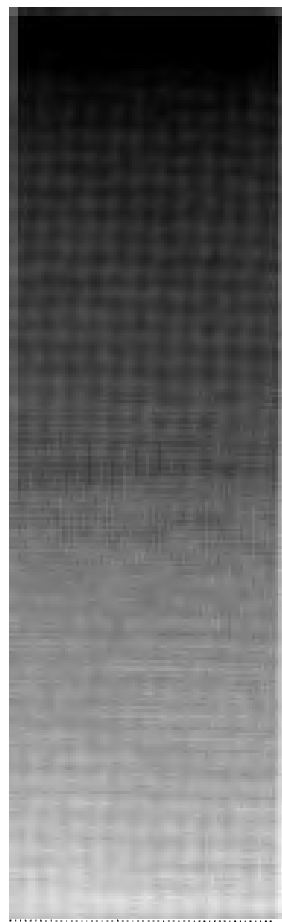
عطف به نامه شماره ۱۳۲/۶۹/هـ مورخ ۷۰/۱/۱۷:

در خصوص دادخواست آقای هدایت‌الله رسولی به طرفیت سازمان زمین شهری در مورد ابطال ذیل ماده ۵۲ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری، در جلسه فقهی شورای نگهبان مورد بررسی قرار گرفت و «ذیل ماده مزبور از قسمت عبارت "واحدهای مسکونی ساخته شده" تا آخر ماده خلاف شرع تشخیص داده نشد».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

سال ششم

۱۳۷۰/۴/۲۶

تا

۱۳۷۱/۴/۲۵

عدم امکان اعلام نظر در خصوص دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادهای، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرکهای کشور به لحاظ فقدان اشکال مطرح شده در دادخواست

شماره: ۱۴۸/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۲/۲۱

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با اهداء سلام و تحیات؛

پیوست تصویر دادخواست آقای علی اکبر صحافی به طرفیت وزارت مسکن و شهرسازی به خواسته اعتراض به دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادهای ارگانها و لایحه جوابیه ۵۱/۳۷ مورخ ۷۰/۱/۳۱ مدیرکل حقوق و امورمجلس وزارت مسکن و شهرسازی ارسال می گردد.

با توجه به اعلام شاکی مبنی بر خلاف شرع بودن دستورالعمل مزبور، نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای علی اکبر صحافی طی دادخواستی، خواستار ابطال دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادهای، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرکهای کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و توضیح بیان داده است

(۱) دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادهای، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرکهای کشور وزارت مسکن و شهرسازی:

در اجرای مواد ۱۴ و ۱۵ قانون زمین شهری و مواد ۴۲ و ۴۳ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری ضوابط آماده سازی اراضی و تفکیک اراضی متعلق به نهادهای و ارگانها و تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی که مالک اراضی بایر و دایر بوده و قصد تفکیک و یا افزای اراضی خود را داشته باشند به شرح زیر تعیین و ابلاغ می گردد:

بخش اول: مدارک مورد لزوم برای امر تفکیک و آماده سازی که از طریق مالک یا مالکین باید تهیه و به ادارات کل

مسکن و شهرسازی استان مربوط تسلیم گردد:

۱- سند مالکیت زمین؛

۲- مدارک لازم دال بر عدم نیاز دولت و شهرداریها به زمین مذکور برای طرحهای خدماتی و عمومی در صورتی که کاربری زمین غیرمسکونی باشد؛ چنانچه کاربری مسکونی داشته و در شهرهای ۲۲ گانه باشد ارائه مدارک لازم دال بر عدم نیاز ادارات کل زمین شهری الزامی است؛

۳- ارائه طرح آماده سازی شامل قطعات تفکیکی و معابر و محل خدمات آموزشی و عمومی مورد نیاز؛

۴- تعیین منابع اعتبار اجرای طرح آماده سازی؛

۵- ارائه رأی کمیسیون ماده ۱۲ دال بر دایر یا بایر بودن ملک؛

۶- ارائه مجوز تبدیل در موارد لزوم طبق ماده ۶۳ آیین نامه.

بخش دوم: ضوابط مورد عمل برای قبول طرح تفکیکی و آماده سازی

۱- انطباق با نقشه های جامع و تفصیلی یا هادی شهر و رعایت ضوابط شهرداریها در ارتباط با تفکیک و کاربری؛

۲- اخذ تعهد آماده سازی زمین شامل بر و کف و آسفالت معابر و جمع آوری آبهای سطحی و سایر تأسیسات زیربنایی حسب ضرورت از مالک یا مالکین زمین؛

۳- تعهد واگذاری رایگان زمینهای آموزشی و خدماتی به دولت و شهرداری متناسب با طرح توسط مالک بها مالکین.

بخش سوم: ضوابط رسیدگی و تصویب طرحها

۱- ادارات کل مسکن و شهرسازی پس از دریافت تقاضا و مدارک مورد نیاز و حصول اطمینان از عدم مغایرت طرح پیشنهادی با مشخصات طرحهای توسعه شهری، نسبت به صدور موافقت اصولی پروژه پیشنهادی برای زمینهای تا مساحت ده هکتار اقدام می نمایند و پروژه هایی که مساحت آنها بیش از ده هکتار باشد پس از بررسیهای اولیه و ضمن اظهار نظر، برای تصویب نهایی به کمیته فنی مسکن و وزارتخانه و معاونت امور مسکن ارسال می دارند.

۲- عملیات آماده سازی این گونه اراضی شامل عملیات زیربنایی موضوع بند الف ماده ۴۱ آیین نامه اجرایی مورد استناد حسب ضرورت خواهد بود.

۳- مراحل تصویب طرحهای آماده سازی مذکور، مشابه اراضی دولت توسط ادارات کل مسکن و شهرسازی صورت می گیرد. پس از تصویب طرح آماده سازی، مالک موظف به اخذ تصویب طرح تفکیکی از شهرداری است؛ لیکن تنظیم صورت جلسه تفکیکی منوط به اجرای آماده سازی به شرح بند ذیل است؛

۴- مالک بایستی گواهی لازم دایر بر انجام آماده سازی را از اداره کل مسکن و شهرسازی اخذ و به شهرداری و ادارات ثبت ارائه دهد تا ادارات ثبت نسبت به تفکیک اقدام و پس از انتقال رایگان اراضی آموزشی و خدماتی به دولت و شهرداری، نسبت به صدور مجوز فروش و یا صدور پروانه اراضی اقدام گردد.

۵- مالک یا مالکین اراضی واقع در ۲۲ شهر موظفند حداقل ۵۰٪ قطعات را پس از آماده سازی بر اساس قیمت تمام شده آماده سازی به اضافه قیمت منطقه ای زمین و ده درصد سود سرمایه گذاری به متقاضیان معرفی شده سازمان زمین شهری واگذار نمایند. مالک در مورد بقیه قطعات مجاز به واگذاری به سایر افراد است.

۶- پلاک هایی که تا هزار متر مربع مساحت داشته و متعلق به یک مالک باشد و یا تا سه هزار متر مربع و متعلق به مالکین مشاعی (مشروط بر اینکه سهم هر مالک بیش از یک هزار متر مربع نباشد) و در صورتی که بایر بودن آنها برابر مقررات مربوطه محرز گردد مستقیماً از طرف شهرداریها قابل تفکیک و صدور پروانه طبق ضوابط شهرداریها می باشد و در صورت موات بودن، فقط تا حد نصاب فوق پس از تأیید ادارات کل زمین شهری تفکیک و صدور پروانه بلا اشکال

که: دستورالعمل مذکور در آن بخش که واگذاری و فروش اراضی و باغات را از طرف مالکین، به واگذار نمودن ۵۰ درصد زمین خود به صورت رایگان به اداره عمران شهری منوط می‌کند و مالکان مجبورند برای کسب موافقت اداره مذکور به تفکیک و فروش، زمین خود را به رایگان واگذار کنند، خلاف شرع است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۱۲۴۱

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره هـ/۱۴۸/۶۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۱:

موضوع در جلسه فقهی شورای نگهبان مطرح گردید؛ لیکن مطلب مورد نظر شاکی (واگذاری و فروش اراضی و باغات از طرف مالکین بایستی ۵۰٪ زمین خودشان را به طور رایگان به اداره عمران شهری واگذار نمایند) در دستورالعمل مورد اشاره موجود نیست تا نسبت به آن اعلام رأی شود.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

است.

۷- زمینهای بایری که مساحت آنها تا یک هکتار و در غیر ۲۲ شهر باشد با ارائه مدارک و رعایت ضوابط فوق‌الذکر از طرف شهرداریها مستقیماً بررسی و تفکیک آنها بلامانع می‌باشد.

سراج الدین کازرونی

وزیر مسکن و شهرسازی

عدم مغایرت مصوبه جلسه مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ شورایعالی شهرسازی و معماری با شرع انور

شماره: ۶۷/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۲/۲۳

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با اهداء سلام و تحیات؛

پیوست تصویر دادخواست آقای احمد بابائی، به خواسته ابطال مصوبه جلسه ۶۹/۲/۱۷ شورایعالی شهرسازی و لایحه جوابیه معاونت شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی در خصوص شکایت مذکور، ارسال می‌گردد. با توجه به اعلام شاکی، مبنی بر مغایرت مصوبه فوق با اصل ۴ قانون اساسی، نسبت به مورد اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای احمد بابایی طی دادخواستی، خواستار ابطال مصوبه جلسه ۱۳۶۹/۲/۱۷ شورایعالی شهرسازی^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع و اصل چهار قانون اساسی شده و توضیح داده است که: این مصوبه که به موجب قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و

بند ۱ و تبصره‌های ضوابط تأمین فضای سبز کنار اتوبانها و بزرگراهها و معابر درجه ۱ و ۲ (مصوب ۱۳۶۹/۲/۱۷ شورایعالی شهرسازی):

۱- طرفین کلیه اتوبانها و بزرگراههای داخل محدوده قانونی در کلیه شهرهای کشور به حداقل ده متر و تا انتهای محدوده ملکی و حداکثر ۳۰ متر به کاربری فضای عمومی شهری اختصاص خواهند یافت.

تبصره ۱: در مورد آن قسمت از زمینهای موضوع بند ۱ که قبلاً تبدیل به ساختمان شده است، کاربری فضای سبز در زمان تجدید یا افزایش بنا اعمال شده و تا آن زمان مالک از سایر حقوق مالکانه مانند هرگونه تعمیر فروش اجاره یا رهن و غیر برخوردار خواهد بود.

تبصره ۲: وزارت مسکن و شهرسازی موظف است در طراحی اتوبانها و بزرگراههای موجود طوری تجدیدنظر نماید که دسترسی اراضی طرفین اینگونه جاده‌ها از داخل بافت تأمین گردد.

در کلیه شهرهایی که بر اساس سرشماری سال ۱۳۶۵ بیش از ۲۰۰ هزار نفر جمعیت دارند کلیه زمینها باغها و مزارع موجود در اطراف معابر حومه ۱ و ۲ شهری به عمق حداقل ده متر و تا انتهای محدوده ملکی و حداکثر ۳۰ متر به فضای سبز عمومی شهری تبدیل خواهد شد.

معماری ایران (مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲)^(۱) تصویب شده است ضوابطی مقرر کرده مبنی بر اینکه «طرفین کلیه بزرگراهها و معابر درجه ۱ و ۲ به عمق حداقل ده متر تا انتهای محدوده ملکی و حداکثر ۳۰ متر، به کاربری فضای سبز عمومی شهری اختصاص می‌یابد». لذا نتیجه اجرای این ضابطه، سلب مالکیت مالکین مجاور بزرگراهها و معابر درجه ۱ و ۲ است؛ زیرا مالکی که قصد دارد تجدید بنا نماید ناچار است تا عمق ۳۰ متر از پلاک خود را به صورت رایگان به فضای سبز شهر اختصاص دهد و با توجه به اینکه کمتر خانه‌ای در کنار بزرگراهها بیش از ۳۰ متر عمق دارد، اغلب مالکین عملاً مالکیت خود را از دست می‌دهند.

وزارت مسکن و شهرسازی در لایحه جوابیه به شماره ۸/۶۶۷۸ مورخ ۱۳۶۹/۸/۸ بیان داشته است که؛ بند یک مصوبه، ناظر به اعمال کاربری فضای سبز عمومی در طرفین بزرگراههای داخل محدوده قانونی کلیه شهرهای کشور است و به موجب تبصره ۱ همان بند، این کاربری، در مورد آن دسته از اراضی اطراف بزرگراهها که قبلاً تبدیل به ساختمان شده‌اند، در هنگام تجدید یا افزایش بنا اعمال خواهد شد. بند ۲ نیز ناظر به تعیین کاربری مذکور در اراضی ساخته نشده اطراف معابر درجه ۱ و ۲ شهری در شهرهای بالاتر از ۲۰۰ هزار نفر جمعیت بوده و شامل اراضی ساخته شده در اطراف معابر نیست. بنابراین در مصوبه مذکور اشاره‌ای به اختصاص مجانی اراضی مذکور نشده و نحوه خرید و تملک طبق قوانین مربوطه خواهد بود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۲۷۳

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۶۷/۶۹/هـ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۳:

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و به لحاظ اینکه در بند ۱ ضوابط تأمین فضای سبز کنار اتوبانها ... نامی از مجانی بودن برده نشده است و قهراً قوانین جاری ملاک عمل خواهد بود خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

عدم مغایرت رأی کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی موضوع بخشنامه شماره ۳۵۱۸ مورخ ۱۳۶۸/۴/۱۴ و تبصره ۴ اضافه شده به ماده ۴ آیین نامه مربوط به استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی حریم شهرها (مصوب ۱۳۶۹/۳/۲۳ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۲۶/۷۰/ا

تاریخ: ۱۳۷۰/۲/۲۴

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با اهداء سلام؛

پیوست تصویر دادخواست و ضمائم مربوط به شکایت آقای محمدباقر کلاته ملائی به طرفیت وزارت مسکن و شهرسازی و نهاد ریاست جمهوری به خواسته ابطال رأی کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی، موضوع بخشنامه ۱/۳۵۱۸-۱۴/۴/۶۸ و ابطال تبصره ۴ اضافه شده به ماده ۴ آیین نامه مربوط به استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانون حریم شهرها ارسال می گردد.

با توجه به اعلام شاکی مبنی بر خلاف شرع بودن بخشنامه مزبور و تبصره فوق، نسبت به مورد اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای محمدباقر کلاته ملایی طی دادخواستی، خواستار ابطال رأی کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی، موضوع بخشنامه شماره ۱/۳۵۱۸^(۱) مورخ

(۱) بندهای ۱ و ۲ و ۳ از ضوابط حفظ حریم و اراضی مجاور راهها در محدوده استحفاظی و حریم شهرها که به منظور کنترل ساخت و سازهای اطراف جاده های بین شهری و کمربندیها که عموماً منجر به توسعه بی رویه شهرها به سمت جاده های مذکور می گردد (مصوب جلسه ۱۳۶۸/۳/۱ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران) و موضوع بخشنامه مذکور که مبنای رأی یاد شده است:

۱- اراضی واقع در حد فاصل جاده ها کمربندی و محدوده قانونی شهرها و همچنین تا عمق ۱۵۰ متر از حد حریم قانونی را در بر خارجی جاده های مذکور، چنانچه در خارج از محدوده استحفاظی طرحهای مصوب جامع یا هادی

۱۳۶۸/۴/۱۴ و ابطال تبصره ۴ اضافه شده به ماده ۴ آیین نامه مربوط به استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی حریم شهرها^(۱) به لحاظ مخالفت آنها با شرع انور شده و توضیح داده است که: این مصوبات موجب شده تا کلیه اراضی و تأسیسات مربوط به اشخاص در معرض تعدی قانونی قرار گیرد؛ زیرا با اعمال ۱۵۰ متر حریم اضافی به بعد از حریم قانونی شهرها، عملاً دولت می تواند اراضی را از مالکین بدون اینکه هیچ گونه وجهی بابت آن پرداخت نماید، سلب کند. و بنابراین با اصل «الناس مسلطون علی اموالهم» مغایر بوده و محدودیتهای ایجاد شده حق مالکانه مردم را از بین می برد؛ لذا مخالف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۲۷۷

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۶/۷۰/هـ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۴:

واقع شده اند، به محدوده های مذکور اضافه می گردند مگر اینکه فاصله کمربندی از محدوده و وسعت اراضی فی مابین به حدی باشد که در طول عمر طرح، تأثیری در میزان و جهت گسترش شهر نداشته و اجرای مقررات نظارت بر حریم حفاظتی را عملاً غیر ممکن بسازد که تشخیص آن با کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در شهرهای دارای طرح جامع و مراجع و مقامات مسئول بررسی و تصویب طرحهای هادی، حسب مورد خواهد بود.

۲- ایجاد هر گونه ساختمان و تأسیسات تا عمق ۱۵۰ متر، از بر حریم راه در طرفین جاده های کمربندی واقع در حریمهای حفاظتی و همچنین ایجاد هر نوع راه دسترسی هم سطح جاده های مذکور ممنوع است.

۳- احداث هر گونه ساختمان و تأسیسات در طرفین کلیه راههای بین شهری واقع در محدوده حفاظتی و حریم شهرها به عمق ۱۵۰ متر از بر حریم قانونی راه و همچنین ایجاد راههای دسترسی هم سطح به جاده اصلی ممنوع است، مگر در مورد کاربریهای خاص که محل آنها در قالب طرحهای جامع و هادی که به تصویب مراجع ذی ربط رسیده باشد.

۱) تبصره (۴) اضافه شده به ماده (۴) آیین نامه مربوط به استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی حریم شهرها (مصوب ۱۳۶۹/۳/۲۳ هیأت وزیران):

تبصره ۴- حریم مذکور در بند (۱) این ماده نسبت به راهها، به عنوان نوار حفاظتی که احداث هر گونه ساختمان و تأسیسات در آن ممنوع می باشد، عبارت است از: تا عمق ۱۵۰ متر از منتهی الیه حریم قانونی راه در طرفین ورودی کلیه راههای بین شهری به طول ۵ تا ۲۰ کیلومتر از انتهای محدوده حفاظتی هر شهر، مناطق حساسی که در بقیه طول راه ممکن است در معرض ساخت و ساز قرار گیرند به تشخیص کمیسیون موضوع ماده ۱۳ آیین نامه و تا عمق ۱۵۰ متر در طرفین تمام طول جاده های کمربندی که خارج از محدوده حفاظتی شهرها واقع می گردند. رعایت مقررات مربوط به حریم قانونی راهها در تمام موارد الزامی است.

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و بدین وسیله اعلام می‌گردد:
«در صورتی که از نظر قوانین موضوعه چنین حقی برای کمیسیون مذکور باشد خلاف موازین
شرعی تشخیص داده نمی‌شود».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

عدم مغایرت ماده ۳۷ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری
(مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۵۲/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۵/۵

محضر محترم فقهای شورای نگهبان

با سلام و تحیات وافره؛

پیوست تصویر دادخواست خانم ملکه میرجلیلی و غیره، به خواسته ابطال ماده ۳۷ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران و جوابیه شماره ۱۲۹۳۸-۷۰/۲/۲۸ اداره کل حقوقی ریاست جمهوری ارسال می گردد.
با عنایت به اعلام شاکی، مبنی بر خلاف شرع بودن ماده ۳۷ آیین نامه مزبور مقتضی است نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

خانم ملکه میرجلیلی طی دادخواستی، خواستار ابطال ماده ۳۷ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت آن با موازین اسلامی شده و توضیح داده است که: با توجه به اینکه شورای نگهبان در نظریه ۱۰۴۹۲ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۵، ضرورت تبصره ۱۱ ماده ۹ قانون شهری^(۲) را تأیید ننموده

(۱) ماده ۳۷ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری:

در کلیه مواردی که زمین دایر تملک می شود، مرجع تملک کننده بایستی به علاوه بر بهای منطقه ای زمین، بهای اعیانات و حقوق قانونی را طبق نظر کارشناس رسمی دادگستری به بهای عادلانه روز تعیین و به صندوق ثبت تودیع نماید.
(روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۴۶ مورخ ۱۳۶۷/۵/۶).

(۲) تبصره ۱۱ ماده ۹ قانون زمین شهری:

این ماده و تبصره های آن با استفاده از اجازه مورخ ۱۳۶۰/۷/۱۹ حضرت امام خمینی (مدظله العالی) که در آن،

و نصاب پانزده رأی مجلس شورای اسلامی نیز در خصوص آن محقق نشده است و عدم تأمین ساختمانهای اداری، میدان سازی، پارک و فضای سبز متضمن ضرر جبران ناپذیر نیست، لذا تملک اراضی مردم بدون تحصیل رضایت آنها فاقد وجاهت شرعی و قانونی است.

ریاست جمهوری در لایحه جوابیه به شماره ۱۲۹۳۸ مورخ ۱۳۷۰/۲/۲۸ بیان کرده است که: تملک اراضی مورد نیاز به تقویم دولت در ماده ۹ قانون زمین شهری به صورت ضرورت تصویب شده و موارد نیاز نیز در ماده ۹ قانون ذکر شده و ماده ۳۷ از جهت مبنای قیمت و موارد نیاز، حکمی مغایر قانون و شرع ندارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۵۸۱

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۵۲/۶۹/هـ مورخ ۱۳۷۰/۵/۵:

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و بدین شرح اعلام نظر می گردد: «با عنایت به اینکه موارد مذکور در شکایت شاکی، مشمول ماده ۹ و تبصره ۲ قانون اراضی شهری است، ماده ۲۷ آیین نامه اجرایی قانون مزبور از این جهت خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

مجلس شورای اسلامی را صاحب صلاحیت برای تشخیص موارد ضرورت دانسته اند، صرفاً در شهرهای مندرج در پیوست این قانون و تبصره های ۷ و ۸ آن در کلیه شهرها و شهرکهای سراسر کشور برای مدت ۵ سال از تاریخ تصویب قابل اجرا است و پس از مهلت مذکور در شهرهای یاد شده نیز مانند سایر شهرهای کشور سایر مواد قانون قابل اجرا خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹).

عدم مغایرت بند ۷ دستورالعمل شماره ۱۰/۲۵۹۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۵
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در مورد نحوه به کارگیری
فارغ التحصیلان دکترای علوم آزمایشگاهی با شرع انور

شماره: ۱۲۶/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۵/۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

به پیوست، تصویر دادخواست نمایندگان دانشجویان دکترای علوم آزمایشگاهی
دانشگاههای علوم پزشکی کشور، به خواسته ابطال بند ۷ دستورالعمل نحوه به کارگیری
فارغ التحصیلان دکترای علوم آزمایشگاهی به شماره ۱۰/۲۵۹۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۵
صادر از وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ارسال می گردد.

مقتضی است با عنایت به اعلام شکات مبنی بر خلاف شرع بودن بند ۷ دستورالعمل
مذکور، نسبت به مورد شکایت، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم
گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

نمایندگان دانشجویان دکترای علوم آزمایشگاهی دانشگاههای علوم پزشکی کشور
طی دادخواستی، خواستار ابطال بند ۷ دستورالعمل نحوه به کارگیری فارغ التحصیلان
دکترای علوم آزمایشگاهی به شماره ۱۰/۲۵۹۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۵ صادر از
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی،^(۱) به لحاظ مخالفت آن با موازین اسلامی

(۱) بند ۷ دستورالعمل شماره ۱۰/۲۵۹۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۵ وزارت بهداشت، درمان و آموزش
پزشکی در مورد نحوه به کارگیری فارغ التحصیلان دکترای علوم آزمایشگاهی:

پس از گذراندن تعهدات قانونی می توانند مسئولیت فنی و تأسیس آزمایشگاههای بخش آزاد را در شهرهای فاقد
دانشکده پزشکی، پس از تصویب کمیسیون قانونی آزمایشگاهها احراز نمایند.

شده و در توضیح داده‌اند که: این بند بر خلاف اهداف تأسیس رشته مربوطه مقرر کرده است: «فارغ‌التحصیلان دکتری علوم آزمایشگاهی پس از گذراندن تعهدات قانونی تنها در شهرهایی که فاقد دانشکده پزشکی باشند، مجاز به دایر نمودن آزمایشگاه هستند.» با توجه به اینکه سیاست جمهوری اسلامی، توسعه دانشکده‌های پزشکی است، این مقررات فارغ‌التحصیلان را از ارائه خدمت محروم ساخته و لطمه جبران‌ناپذیری به مردم وارد می‌کند. از سوی دیگر، محدود نمودن تأسیس آزمایشگاه به شهرهای فاقد دانشکده پزشکی، بر خلاف اصل آزادی انتخاب محل سکونت و اشتغال است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۵۹۲

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۶۹/۱۲۶ مورخ ۱۳۷۰/۵/۶:

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و بند ۷ دستورالعمل مذکور خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

منتفی بودن و عدم وجاهت قانونی اعلام نظر در خصوص بند ۵ بخشنامه

شماره ۶۴۶۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲ اداره آموزش و پرورش قم

شماره: ۴۵/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۵/۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات وافره؛

پیوست تصویر سوابق مربوط به شکایت آقای محمدتقی معافی مدنی مبنی بر اعتراض به بند ۵ بخشنامه شماره ۶۴۶۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲ اداره آموزش و پرورش قم ارسال می‌گردد.

با عنایت به اعلام خلاف شرع بودن بخشنامه مزبور از سوی شاکی، مقتضی است نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمدتقی معافی مدنی طی شکوائیه‌ای خواستار ابطال بند ۵ بخشنامه شماره ۶۴۶۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲ اداره آموزش و پرورش قم^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: بند ۵ بخشنامه مورد اعتراض، فرهنگیان را در کسر حقوق به نفع زلزله‌زدگان مجبور نموده است، به طوری که یک روز حقوق، بدون اذن و رضایت

(۱) بند ۵ بخشنامه شماره ۶۴۶۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲ اداره آموزش و پرورش قم:

شماره: ۶۴۶۸

مورخ: ۱۳۶۹/۴/۲

به کیه واحدهای آموزشی.....

بر اساس پیشنهاد عده‌ای از همکاران و اصرار آنان، ستاد کمک‌رسانی به مناطق زلزله زده تصمیم گرفت که یک روز حقوق کلیه فرهنگیان جهت امر فوق اختصاص یابد و کسانی که مایل به کسر بیش از یک روز حقوق می‌باشند می‌توانند کتباً به حسابداری بخش مربوطه اطلاع دهند.

سیدعباس اسماعیلی طباطبائی

رئیس آموزش و پرورش قم

از آنها کسر می‌گردد و این مخالف با موازین اسلامی است.
 مسئول اداره مرکزی آموزش و پرورش قم طی لایحه شماره ۱۰۲۸۷/۱۳ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۹ اشعار داشته است که: با توجه به پیشنهاد فرهنگیان و استقبال آنها و ضرورت کمک به زلزله‌زدگان و احساس مسئولیت در قبال بلایای طبیعی که هم‌نوعان و مسلمین را دچار کرده است این بخشنامه صادر شده و هیچ‌گونه اجبار و اکراهی در کار نبوده و به جز شاکي، فرد دیگری متعرض آن نشده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۵۹۳

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۴۵/۷۰/هـ مورخ ۱۳۷۰/۵/۶:

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و بدین شرح اعلام نظر می‌گردد:
 «بند ۵ پیشنهادی رئیس آموزش و پرورش قم به لحاظ اینکه فعلاً موضوع آن متفی است و به لحاظ اینکه پیشنهادات مذکور جزء آیین‌نامه‌ها و مقررات و امثال آن نیست، ابطال آن به استناد نظر شورای نگهبان فاقد وجاهت قانونی است».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

عدم مغایرت صورتجلسه شماره ۱۰۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۱ هیأت مدیره
شرکت پست با شرع انور

شماره: ۱۰۰/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۵/۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با سلام و تحیات وافره؛

پیوست سوابق مربوط به شکایت شرکت حمل واردات ایران به خواسته ابطال صورتجلسه شماره ۱۰۸ مورخ ۶۹/۴/۱۱ هیأت مدیره شرکت پست جمهوری اسلامی ایران، مبنی بر افزایش حداقل کارکرد ماهیانه ماشینهای نقش تمبر در امور پستی از ده هزار ریال به یکصد هزار ریال، ارسال می گردد.

با توجه به اعلام شاکی مبنی بر خلاف شرع بودن صورتجلسه مذکور، مقتضی است نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات اتخاذ تصمیم نسبت به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

شرکت حمل واردات ایران طی دادخواستی خواستار ابطال صورتجلسه شماره ۱۰۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۱ هیأت مدیره شرکت پست جمهوری اسلامی ایران^(۱) به لحاظ

(۱) صورتجلسه شماره ۱۰۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۱ هیأت مدیره شرکت پست جمهوری اسلامی ایران: جلسه هیأت مدیره شرکت پست جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۱۳۶۹/۴/۱۱ تشکیل و در اجرای اختیارات حاصله از بند «ه» ماده ۲۱ قانون اساسنامه شرکت با افزایش حداقل کارکرد ماهیانه ماشینهای نقش تمبر در امور پستی (موضوع بند ۲ ماده ۵ آیین نامه اجرایی استفاده از ماشینهای نقش تمبر و بند ۱۵ دستورالعمل آن) با توجه به جدول حقوقی و نرخهای خدمات پستی مصوب ۱۳۶۷/۹/۲۱ مجمع عمومی، از ده هزار ریال به یکصد هزار ریال موافقت و مقرر شد پس از تصویب ریاست محترم مجمع عمومی شرکت از تاریخ ۱۳۶۹/۴/۱۲ به اجرا گذاشته شود، به نحوی که عواید شرکت ناشی از کارکرد ماشینهای نقش تمبر در مصارف پستی که در اختیار سایر اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی به استثنای مؤسسات دولتی گذارده می شود در هر ماه نباید کمتر از یکصد هزار ریال باشد.

مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که شرکت پست با ارسال نامه ۳۶۰/۵۹۱۲ مورخ ۱۳۶۹/۸/۲۰ و بخشنامه مورد اعتراض اعلام کرده است صاحبان ماشینهای نقش تمبر بایستی حداقل در ماه یکصد هزار ریال تمبر به مرسولات خود الصاق نمایند و در صورت استفاده کمتر از مبلغ فوق، می بایستی کسر کارکرد ماهیانه را به حساب شرکت پست پرداخت نمایند.

طبق آیین نامه اجرایی مصوب ۱۳۴۸/۵/۴ هیأت وزیران، استفاده کنندگان از دستگاه نقش تمبر، آن را شخصاً از بازار خریداری کرده و برای تنظیم کتور به اداره پست مراجعه می کنند و اداره پست مبلغی را اخذ و کتور را روی رقم مخصوصی تنظیم و پلمپ می کند. این ارقام در اثر مصرف به صفر می رسد؛ در این صورت لازم است مجدداً برای شارژ کتور به اداره پست مراجعه شود. این شیوه هیچ نفعی برای استفاده کننده ندارد؛ زیرا رقم پرداختی معادل رقم تمبر است. در عوض منافع متعددی از جمله صرفه جویی در چاپ تمبر و هزینه عوامل برای اداره پست دارد. از سوی دیگر؛ اجرای صورتجلسه موجب ابهام در بهای تمبر می شود و بر آن اساس معلوم نیست یکصد هزار ریال بر چند تمبر مصرف شده سرشکن شده و بهای هر تمبر چه میزان باشد حالی که مفروض و معتبر این است که اجزاء تمبر مصرفی در برابر اجزاء مبلغ پرداختی باشد.

شرکت پست در لایحه جوابیه شماره ۴۵۰/۷۴۵۶ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۶ پاسخ داده است که: به موجب قانون استفاده از ماشین نقش تمبر مصوب ۱۳۴۶/۲/۴^(۱) و ماده ۵ آیین نامه اجرایی استفاده از ماشینهای نقش تمبر و دستورالعمل آن (مصوب ۱۳۴۸/۵/۴)^(۲) وزارت پست و تلگراف و تلفن حق دریافت ماهیانه (ده هزار ریال) را به عنوان عواید دولت بابت استفاده از کلیشه ماشینهای فوق، که متعلق به دولت بوده و جزء

(۱) قانون استفاده از ماشین نقش تمبر:

ماده واحده: وزارت دارایی و وزارت پست و تلگراف و تلفن مجازند بر اساس آیین نامه ای که به تصویب هیأت وزیران خواهند رساند در مواردی که الصاق تمبر الزامی است و همچنین برای وصول قسمتی از عواید دولتی که مقتضی بدانند استفاده از ماشین نقش تمبر را مقرر دارند. (روزنامه رسمی شماره ۶۴۹۹ مورخ ۱۳۶۴/۲/۳۱)

(۲) بند ۲ ماده ۵ آیین نامه اجرایی قانون استفاده از ماشین نقش تمبر:

عواید دولت در مورد ماشینهایی که در اختیار سایر اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی به استثنای مؤسسات دولتی گذارده می شود، در هر مرتبه قبلاً و به میزان حداقل ده هزار ریال دریافت می شود. (روزنامه رسمی شماره ۷۳۲۶ مورخ ۱۳۶۴/۹/۷)

اوراق بهادار است، از استفاده کنندگان دارا می باشد. با عنایت به وظایف و اختیارات وزارت پست و تلگراف و تلفن در امور پستی، موضوع ماده ۱ و بند ۶ ماده ۴ قانون تشکیل شرکت پست (مصوب ۱۳۶۶/۸/۳)،^(۱) امور پستی و امور مربوط به ماشینهای نقش تمبر به شرکت متبوع واگذار شده و همچنین به موجب بند «ه» ماده ۲۱ اساسنامه شرکت پست جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۷/۲/۴)،^(۲) مجمع عمومی شرکت، عهده دار افزایش تعرفه خدمات پستی از جمله عواید ناشی از واگذاری کلیشه پستی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۶۱۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۳

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۰۰/۶۹/هـ مورخ ۱۳۷۰/۵/۸:

موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و مفاد صورتجلسه مذکور خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

(۱) ماده ۱ قانون تشکیل شرکت پست:

شرکت، وابسته به وزارت پست و تلگراف و تلفن است و تمام وظایف و اختیارات وزارت مذکور در امور پستی به آن تفویض می شود.

در بند ۶ ماده ۴ همین قانون نیز صدور اجازه استفاده از ماشینهای نقش تمبر در امور پستی و اعمال نظارت بر کلیه امور مربوط به آنها از وظایف شرکت برشمرده است. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۵۳۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۹).

(۲) در بند «ه» ماده ۲۱ قانون اساسنامه شرکت پست جمهوری اسلامی ایران، تنظیم و تعیین جدول حقوق و نرخهای خدمات پستی و تعیین خط مشی کلی مربوط به افزایش یا کاهش تعرفه خدمات پستی برای پیشنهاد به مجمع عمومی از وظایف و اختیارات هیأت مدیره برشمرده شده است. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۰۳ مورخ ۱۳۶۷/۳/۱۶).

عدم مغایرت بخشنامه‌های شماره ۷۱/۲۹۷۱۸/۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۱۷ و

شماره ۷۱۰/۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳۰ وزارت آموزش و پرورش با شرع انور

شماره: ۴۸/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای سیدتقی پیروندیری به شرح دادخواست تقدیمی به هیأت عمومی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه‌های شماره ۷۱۰/۲۹۷۱۸/۲ مورخ ۶۸/۱۲/۱۱ و ۷۱۰/۴۴ مورخ ۶۹/۴/۳۰ وزارت آموزش و پرورش می‌باشد، لطفاً نسبت به مورد مزبور اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد. تصویر دادخواست و بخشنامه‌ها به پیوست ارسال می‌گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای سیدتقی پیروندیری طی دادخواستی خواستار ابطال بخشنامه‌های ۷۱۰/۲۹۷۱۸/۲ مورخ ۷۱۰/۴۴ و ۱۳۶۸/۱۲/۱۷^(۱) مورخ ۷۱۰/۴۴

(۱) بخشنامه شماره ۷۱۰/۲۹۷۱۸/۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۱۷ وزارت آموزش و پرورش در خصوص نقل و انتقال:

شماره: ۷۱۰/۲۹۷۱۸/۲

تاریخ: ۱۳۶۸/۱۲/۱۷

برادر گرامی جناب آقای دکتر حسن حبیبی

معاون محترم اول ریاست جمهوری اسلامی ایران

۱- از انتقال یا جابجایی کارمندانی که همسر فرهنگی دارند در محدوده زمانی اول شهریور هر سال تا پایان سال تحصیلی حتی المقدور خودداری نمایند.

۲- در مورد افرادی که به دلیل ضرورت انتقال می‌یابند با اعلام بالاترین مقام اجرایی دستگاه مربوطه موضوع به این وزارت اعلام شود تا این وزارت نسبت به حل مشکل همسر و حتی الامکان در چارچوب و ضوابط و برنامه‌ریزیهای مورد نظر اقدام مساعد معمول نمایند.

محمدعلی نجفی

وزیر آموزش و پرورش

۱۳۶۹/۴/۳۰^(۱) وزارت آموزش و پرورش در خصوص ممنوعیت نقل و انتقال به لحاظ مخالفت آنها با شرع انور شده و توضیح داده است که: آموزش و پرورش، به موجب این بخشنامه ها نقل و انتقال آموزگاران را بعد از شروع سال تحصیلی به هر عنوان ممنوع اعلام کرده، که این امر آسیبهای جبران ناپذیری به خانواده های آنان، به ویژه خانواده های نوبنیان وارد می کند. در واقع؛ معنای این بخشنامه ها، ممنوعیت ازدواج آموزگاران از اول سال تحصیلی تا پایان آن است، که این امر شرعی نیست و مخالف آیه شریفه «لا تزوا وازرة و زراً آخری» می باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۸۰۸

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۸

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۴۸/۷۰ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۸:

در خصوص خلاف شرع بودن بخشنامه های شماره ۲/۲۹۷۱۸/۷۱۰ مورخ ۶۸/۱۲/۱۱ و ۴۴/۷۱۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳۰ وزارت آموزش و پرورش، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بررسی خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

(۱) بخشنامه شماره ۴۴/۷۱۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳۰ وزارت آموزش و پرورش در خصوص نقل و انتقال:

شماره: ۷۱۰/۴۴

تاریخ: ۱۳۶۹/۴/۳۰

وزارت محترم .....

سازمان محترم .....

نهاد انقلاب اسلامی محترم .....

- ۱- انتقال یا جابجایی کارمندانی که همسر فرهنگی دارند در محدوده زمانی اول خرداد لغایت ۱۵ شهریور ماه هر سال صورت پذیرد و از انتقال این قبیل کارکنان در طول سال تحصیلی خودداری نمایند.
- ۲- در مواردی که به دلیل ضرورت انتقال صورت می گیرد موضوع را با اعلام به بالاترین مقام اجرایی دستگاه موبوط در فرصت پیش بینی شده در فوق به این وزارت اعلام دارند تا نسبت به حل مشکل همسر وی حتی الامکان در چارچوب ضوابط و برنامه ریزیهای مورد نظر اقدام مساعد معمول گردد.

محمدعلی نجفی

وزیر آموزش و پرورش

۵۹

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور با شرع انور

شماره: ۱۰۷/۶۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای حیدرقلی سلطانی به شرح دادخواست تقدیمی به هیأت عمومی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور گردیده است، لطفاً نسبت به مورد مزبور اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

تصویر دادخواست و بخشنامه به پیوست ارسال می گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای حیدرقلی سلطانی طی دادخواستی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و

(۱) بخشنامه شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور در خصوص اخذ عوارض:

شماره: ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۱۷

استانداران محترم سراسر کشور

در اجرای بند یک ماده ۲۵ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور و بند ۸ ماده ۴۵ قانون شهرداری، پیرو نامه شماره ۱۳۶۹/۱/۱۶ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۶ به استناد نامه های شماره م/۱۶۹۸۳ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۵ و م/۱/۸۷۵ مورخ ۱۳۶۹/۲/۹ به شرح ذیل عوارض صدور پروانه به ساختمان مسکونی تعیین و جهت اجرا توسط شهرداریهای تابعه آن استان ابلاغ می گردد:

۱/ الف: عوارض صدور پروانه های ساختمانی (خانه های مسکونی تک واحدی) تا ۶۰۰ متر مربع

ردیف	سطح بنا یک واحد مسکونی	عوارض مساحت مترمربع	حداقل عوارض هر مترمربع	ملاحظات
۱	تا ۶۰ متر مربع	۵٪ قیمت منطقه ای زمین	۲۰۰ ریال	
۲	" تا ۱۰۰ "	" ۱۰٪ "	" ۳۰۰ "	
۳	" تا ۱۵۰ "	" ۱۸٪ "	" ۵۰۰ "	

بیان کرده است؛ در این بخشنامه به شهرداریها اجازه داده شده در هنگام تفکیک اراضی و باغات و یا صدور پروانه ساختمانی و مغازه و غیره، وجوه زیادی طبق جدول از متقاضیان اخذ نمایند و این امر خلاف شرع است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۱۸۰۹

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۸

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۶۹/۱۰۷ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۸

در خصوص خلاف شرع بودن بخشنامه ۲۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۱۷ وزارت کشور، موضوع در جلسه فقهی شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بررسی، نظر فقهی شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

ردیف	سطح بنا یک واحد مسکونی	عوارض مساحت متر مربع	حداقل عوارض هر متر مربع	ملاحظات
۴	" تا ۲۰۰ "	" ۳۰ % "	" ۸۰۰ "	
۵	" تا ۳۰۰ "	" ۴۵ % "	" ۱۲۰۰ "	
۶	" تا ۴۰۰ "	" ۶۵ % "	" ۱۶۰۰ "	
۷	" تا ۵۰۰ "	" ۹۰ % "	" ۲۰۰۰ "	
۸	" تا ۶۰۰ "	" ۱۲۰ % "	" ۲۵۰۰ "	

۲ / الف عوارض صدور پروانه ساختمانی مجتمع‌های مسکونی تا ۶۰۰ متر مربع

ردیف	سطح بنا خالص کل بنا	مبنای محاسبه عوارض برای هر متر مربع سطح ناخالص کل بنا
۱	تا ۲۰۰ متر مربع	۱۵ % قیمت منطقه‌ای هر متر مربع (حداقل ۴۰۰ ریال)
۲	تا ۳۰۰ متر مربع	۲۰ % قیمت منطقه‌ای هر متر مربع (حداقل ۵۱۰ ریال)
۳	تا ۶۰۰ متر مربع	۱۱۵ % قیمت منطقه‌ای هر متر مربع (حداقل ریال)

۳ / الف: عوارض صدور پروانه ساختمانی مجتمع‌های مسکونی و خانه‌های تک واحدی بیش از ۶۰۰ متر مربع

ردیف	سطح بنا خالص کل بنا	مبنای محاسبه عوارض برای هر متر مربع سطح ناخالص کل بنا
۱	بیش از ۱۰۰ متر مربع	۲۰ % قیمت منطقه‌ای هر متر مربع (حداقل ۸۰۰ ریال) میانگین سطح واحد ۱۰۰

«چون جعل عوارض به تنفیذ رئیس محترم قوه قضائیه به نمایندگی از سوی مقام معظم رهبری^(۱) رسیده، خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دیبر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

---

(۱) مراتب جعل عوارض در نامه رسمی شماره ۱/۱۶۹۸۳/۲ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۵ نماینده ولی امر و رئیس قوه قضائیه تنفیذ شده است.

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۹-۱۷-۱۳۶۹/۷/۲۴ مورخ ۴/۷۰۱-۱۷-۱۹-۵۹

فرماندهی دانشکده نیروی زمینی ارتش با شرع انور

شماره: ۱۲۳/۶۹/هـ

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای محمدرضا صفریان به شرح دادخواست تقدیمی به هیأت عمومی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه ۱۹-۱۷-۱۳۶۹/۷/۲۴ مورخ ۴/۷۰۱-۱۷-۱۹-۵۹ فرمانده دانشکده علوم نظامی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران گردیده است، لطفاً نسبت به مورد مزبور اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد. تصویر دادخواست و رونوشت بخشنامه به پیوست ارسال می‌گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمدرضا صفریان در دادخواست خود خواستار ابطال بخشنامه ۱۹-۱۷-۱۳۶۹/۷/۲۴ مورخ ۴/۷۰۱-۱۷-۱۹-۵۹ فرماندهی دانشکده علوم نظامی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: نظر به اینکه در این بخشنامه کلیه دانشجویان اعم از عمومی یا بورسیه تا پایان ترم ششم از حق ازدواج محروم شده‌اند و بعد از آن نیز اگر قصد ازدواج داشته باشند

(۱) بخشنامه شماره ۱۹-۱۷-۱۳۶۹/۷/۲۴ مورخ ۴/۷۰۱-۱۷-۱۹-۵۹ فرماندهی دانشکده نیروی زمینی ارتش سلام علیکم

بفرموده کلیه دانشجویان اعم از عمومی یا بورسیه تا پایان ترم ششم حق ازدواج را ندارند و بعداً هم چنانچه قصد ازدواج داشته باشند بایستی مشخصات کامل همسر انتخابی را به حفاظت و ستاد را علوم اعلام دارند تا پس از تأیید ازدواج نمایند و در صورتی که دانشجویی قبل از ترم ششم ازدواج نماید مرتکب تخلف شده و با وی برابر مقررات اقدام و در ضمن مراتب تحت تکفل وی در دستور دانشگاه درج نشده و هیچگونه مزایایی بوی تعلق نخواهد گرفت. ر.س. را علوم نظامی سر تیپ ۲ پرویز گوهری

بایستی مشخصات کامل همسر انتخابی را به حفاظت و ستاد دانشکده علوم نظامی اعلام دارند تا پس از تأیید، ازدواج نمایند و چنانچه دانشجویی قبل از پایان ترم ششم ازدواج نماید مرتکب تخلف شده و با وی برابر مقررات برخورد می شود و مراتب تحت تکفل بودن همسر وی نیز در دستور دانشکده درج نمی شود و هیچ گونه مزایایی به وی تعلق نمی گیرد؛ لذا جمیع این موارد، سلب حقوق و آزادیهای مدنی بوده و مخالف شرع انور می باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۸۱۰

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۸

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۲۳/۶۹/هـ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۸:

در خصوص خلاف شرع بودن بخشنامه ۱۷-۱۹-۵۹-۴/۷۰۱ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۴ فرمانده دانشکده علوم نظامی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بررسی، خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

عدم مغایرت مصوبه هشتادوسومین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی با شرع انور

شماره: ۸۶/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با سلام و تحیات وافر؛

به پیوست، تصویر سوابق مربوط به شکایت آقای بهزاد قضائی فر مبنی بر اعلام خلاف شرع بودن مصوبه هشتادوسومین جلسه مورخ ۶۵/۶/۱۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی ارسال می‌گردد.

با عنایت به مراتب، لطفاً نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای بهزاد قضائی فر در دادخواست خود خواستار ابطال مصوبه هشتادوسومین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: این دستورالعمل حق رسیدگی مراجع قضایی و حق اقامه دعوا را از سوی متظلمین سلب کرده است.

شورایعالی انقلاب فرهنگی نیز در لایحه جوابیه بیان کرده است که: طبق نامه شماره ۱/۹۷۱۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۲۹ ریاست محترم شورایعالی انقلاب فرهنگی وقت و پی‌نوشت حضرت امام(ره)، ضوابط و قواعدی که شورایعالی وضع می‌نماید، در حد

(۱) مصوبه هشتاد و سومین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی:

مقرر می‌گردد که به دیوان عدالت اداری، کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی و بازرسی کل کشور اعلام شود که احکام نهایی صادر شده توسط هیأت مرکزی گزینش دانشجو و کمیته مرکزی انضباطی بر اساس مصوبات شورایعالی انقلاب فرهنگی است و با توجه به اظهار نظر حضرت امام(ره) است نسبت به مصوبات شورایعالی انقلاب فرهنگی، نهادهای مذکور نیابتی با این مصوبات مخالفت نمایند و احکام مذکور را مورد سؤال و تردید قرار دهند. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۳۲۹ مورخ ۱۳۶۶/۴/۷).

قانون است.^(۱) بر همین اساس ضوابط و قواعدی برای گزینش و کمیته انضباطی دانشجو وضع و برای اجرا به مراجع ذی ربط ابلاغ شده است. با توجه به اینکه در عمل مشخص شد تصمیمات گزینش و کمیته انضباطی دانشجو از طریق مراجعی نظیر کمیسیون اصل ۹۰ مجلس شورای اسلامی، بازرسی کل کشور و دیوان عدالت اداری در معرض مخالفت و حتی نقض است، مصوبه ۱۳۶۵/۶/۱۱ به تصویب رسید و ابلاغ گردید.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۱۱۳

تاریخ: ۱۳۷۰/۹/۱۸

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۸۶/۷۰ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۱:

شکایت آقای بهزاد قضائی فر مبنی بر اعلام خلاف شرع بودن مصوبه هشتاد و سومین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی، در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می گردد:

«همان گونه که در متن مصوبه مذکور آمده است چون این مصوبه با استفاده از اذن مقام معظم رهبری حضرت امام (قدس سره الشریف) وضع شده است فلذا خلاف شرع نمی باشد».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

(۱) متن نامه و پی نوشت آن چنین است:

شماره: ۱/۹۷۱۸

تاریخ: ۱۳۶۳/۱۱/۲۹

محضر مبارک رهبر انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خمینی (مدظله العالی)

شورای عالی انقلاب فرهنگی برای تأمین اهداف و دستوراتی که در حکم حضرت عالی بدان تصریح شده، ناچار است ضوابط و قواعدی وضع کند. همکاری و دخالت قوه قضائیه در موارد لزوم منوط به آن است که مصوبات این شورا دارای اعتباری در حد قانون باشد. مستدعی است نظر شریف در این باره را ابلاغ فرمایند.

سیدعلی خامنه ای

بسمه تعالی

ضوابط و قواعدی که شورای محترم عالی انقلاب فرهنگی وضع می نماید باید ترتیب آثار داده شود.

روح الله الموسوی الخمینی

۶ اسفند ۱۳۶۳

عدم مغایرت ماده ۶۰ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری
(مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۳۱/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام؛

به پیوست، تصویر سوابق مربوط به شکایت خانم فاطمه خامسی مبنی بر اعلام مخالفت صدر ماده ۶۰ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری، مصوب ۱۳۶۷ هیأت وزیران با شرع انور ارسال می‌گردد.
با عنایت به مراتب، لطفاً نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی‌فرد

خلاصه موضوع

خانم فاطمه خامسی طی دادخواستی خواستار ابطال صدر ماده ۶۰ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۷ هیأت دولت^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: در صدر ماده ۶۰ مذکور، دولت بنا به پیشنهاد وزارت مسکن تصویب نموده که «به طور کلی و بدون استثنا حتی در خصوص املاک مربوط به حد نصاب مالکین مذکور در تبصره ۲ ماده ۹ قانون زمین شهری،^(۲) در اجرای قانون زمین

(۱) ماده ۶۰ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری:

در اجرای قانون زمین شهری و این آیین‌نامه، ملاک تقویم زمین برای خرید و تملک، قیمت منطقه‌ای زمان تنظیم سند انتقال و برای واگذاری، قیمت منطقه‌ای زمان تنظیم قرارداد واگذاری می‌باشد که در مورد اخیر سایر هزینه‌های مربوط به خرید و تملک و واگذاری و هزینه‌هایی که طبق قوانین و مقررات وصول می‌شود به آن اضافه و دریافت می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۴۶ مورخ ۱۳۶۷/۵/۶).

(۲) تبصره ۲ ماده ۹ قانون زمین شهری:

در مواردی که قسمتی از یک زمین طبق اقرار و اعلام دارندگان اسناد و یا تشخیص وزارت مسکن و شهرسازی موات اعلام می‌گردد اعم از آنکه سند به نام اشخاص حقیقی یا حقوقی و یا بنیادها و نهادها از جمله بنیاد مستضعفان و غیره

شهری و این آیین نامه، ملاک تقویم زمینی برای خرید و تملک، قیمت منطقه‌ای زمان تنظیم سند انتقال و... می‌باشد» و بدین ترتیب بعضی ارگانهای دولتی برخلاف شرع و با تکیه بر این ماده، املاک خصوصی را با قیمت منطقه‌ای تملک و مالکیت شرعی مردم را پایمال می‌کنند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۱۱۴

تاریخ: ۱۳۷۰/۹/۱۸

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۱۳۱/۷۰ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۱:

شکایت خانم فاطمه خامسی مبنی بر اعلام مخالفت صدر ماده ۶۰ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۷ هیأت وزیران با شرع، در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و بدین شرح اعلام نظر می‌گردد:

«به لحاظ اینکه صدر ماده مذکور تنها متعرض ملاک تقویم در موارد اجرای قانون زمین شهری است و سایر موارد را شامل نمی‌شود، بدین جهت خلاف شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۷۸/م/۷ مورخ ۱۳۷۰/۲/۷ وزارت نیرو^(۱) با شرع انور

شماره: ۵۲/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۸/۲۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات وافر؛

به پیوست، تصویر دادخواست آقای صادق فرح بخش به خواسته ابطال بخشنامه وزارت نیرو مبنی بر افزایش انشعاب برق ارسال می گردد.

با عنایت به اینکه شاکی مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه مذکور می باشد، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده، تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

(۱) بخشنامه شماره ۲۷۸/م/۷ مورخ ۱۳۷۰/۲/۷ وزارت نیرو مبنی بر افزایش بهای امتیاز برق:

شماره: ۷۲/۲۷۸

تاریخ: ۱۳۷۰/۲/۷

کلیه شرکتهای برق .....

۱- واگذاری انشعابات ۵ آمپر در روستاها و مناطق محروم (در صورت درخواست متقاضی).

۲- اجرای بخشنامه ۴۸۵۶۴/۴۲۱ مورخ ۱۳۶۵/۱۱/۸ در مورد تقسیم هزینه انشعاب.

۱- تفاوت کلیه هزینههای برقراری انشعاب در دو حالت وضعیت موجود، وضعیت افزایش یافته از ابتدای سال

۱۳۷۰ بایستی به حساب سازمان برق ایران جهت سرمایه گذاری در طرحهای اساسی صنعت برق اختصاص یابد.

۲- جهت متقاضیان تا ۵۰ آمپر سه فاز ۲۵ متر خط سرویس مجاناً توسط شرکت احداث می شود.

۳- از انشعابات تک فاز ماهیانه ۲۰۰ ریال و از انشعاب سه فاز ماهیانه ۵۰۰ ریال آبونمان دریافت می شود.

۴- یک نسخه از کلیه قراردادهای منعقد بیش از ۳۰۰۰ کیلووات بایستی توسط شرکتهای برق منطقه ای جهت اطلاع به وزارت نیرو ارسال گردد.

۵- انعقاد قراردادهای بیش از ۱۵۰۰۰ کیلووات و کلیه قراردادهای روی ولتاژ ۲۳۰، ۴۰۰ کیلووات مستلزم موافقت و اخذ مجوز از وزارت نیرو می باشد. این قراردادها در فرمهای مربوطه با ۳ امضای (متقاضی، شرکت، سازمان برق ایران) تنظیم می گردد و هزینههای برقراری انشعابات تا ۱۵۰۰۰ کیلووات و همچنین ۵٪ برای قدرتهای بیش از ۱۵۰۰۰ کیلووات نسبت به مازاد ۱۵۰۰۰ کیلووات، سهم شرکتهای برق و بقیه هزینههای برقراری انشعاب جهت سرمایه گذاری در طرحهای زیربنایی صنعت برق مستقیماً توسط متقاضی به حساب سازمان برق ایران واریز خواهد شد.

بیژن زنگنه

وزیر نیرو

خلاصه موضوع

آقای صادق فرح بخش طی دادخواستی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۷/۲۷۸/م مورخ ۱۳۷۰/۲/۷ وزارت نیرو مبنی بر افزایش بهای امتیاز برق به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: در تاریخ ۱۳۷۰/۱/۲۰ برای تبدیل انشعاب برق از ۱۵ به ۲۵ آمپر مراجعه و هزینه مابه التفاوت را پرداختم و قرار شد تبدیل در چند روز آینده انجام شود؛ لیکن پس از مدتی بخشنامه مذکور ابلاغ و با توجه به افزایش قیمت فوق العاده ای که امکان پرداخت آن برای من و سایر متقاضیان وجود ندارد و طاقت فرساست، تبدیل متوقف شد.

شرکت سهامی برق منطقه ای هرمزگان نیز در لایحه جوابیه شماره ۸۹/۱۰/۴ مورخ ۱۳۷۰/۴/۱۸ اعلام نموده است کسانی که قبل از ابلاغ مصوبات جدید وزارت نیرو تعهدات خود را انجام داده باشند، مشمول افزایش نرخ تعرفه جدید نمی گردند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۲۲۳۹

تاریخ: ۱۳۷۰/۹/۱۸

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۵۲/۷۰/ه مورخ ۱۳۷۰/۸/۲۷:

دادخواست آقای صادق فرح بخش در خصوص ابطال بخشنامه وزارت نیرو مبنی بر افزایش انشعاب برق و مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه مذکور، در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و بدین شرح اعلام نظر می گردد:

«بخشنامه مورد نظر خلاف موازین شرعی نیست. علاوه بر آن با توجه به نامه شماره ۸۱/۱۰/۴ مورخ ۷۰/۴/۱۸ مدیرعامل شرکت برق منطقه ای هرمزگان شاکی مشمول بخشنامه نیست».

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

مغایرت بند ۸ دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۳-۱/۷۳۹۱ مورخ ۱۳۶۸/۸/۸ وزیر

مسکن و شهرسازی موضوع مواد ۱۴ قانون زمین شهری و ماده ۶۳

آیین نامه اجرایی آن قانون (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵) با شرع انور

شماره: ۳۰/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۰/۶/۱۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دأمة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای میرطاهر طیبی به شرح دادخواست تقدیمی به هیأت عمومی، مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۳-۱/۷۳۹۱ مورخ ۶۷/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی گردیده است، لطفاً نسبت به مورد مزبور اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

تصویر دادخواست و دستورالعمل به پیوست ارسال می گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای میرطاهر طیبی طی دادخواستی خواستار ابطال دستورالعمل حفظ باغات و اراضی کشاورزی موضوع مواد ۱۴ قانون زمین شهری^(۱) و ۶۳ آیین نامه اجرایی آن قانون^(۲) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: بند ۸ دستورالعمل^(۳) اراضی

(۱) ماده ۱۴ قانون زمین شهری:

تبدیل و تغییر کاربری، افراز و تقسیم و تفکیک باغات و اراضی کشاورزی و یا آیش (اراضی موضوع ماده ۲ این قانون) با رعایت ضوابط و مقررات وزارت مسکن و شهرسازی و مواد این قانون بلااشکال است. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹).

(۲) ماده ۶۳ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری:

ضوابط نحوه تبدیل و تغییر کاربری، افراز و تقسیم و تفکیک و اراضی کشاورزی یا آیش و اراضی بایر موضوع مواد ۱۴ و ۱۵ قانون وزارت مسکن و شهرسازی بایستی ظرف دو ماه از تاریخ تصویب این آیین نامه تهیه و جهت اجرا ابلاغ نماید. (روزنامه رسمی شماره ۵۱۹۹۴/ت/۳۱۵ مورخ ۱۳۶۷/۰۴/۲۹).

(۳) بند ۸ دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۲-۱/۷۳۹۱ مورخ ۱۳۶۷/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی مبنی بر حفظ باغات و اراضی کشاورزی:

اراضی کشاورزی و باغات موضوع قسمت ب بند ۱ به طورکلی و قسمت الف بند مذکور مادامی که با تبدیل آنها موافقت نشده قابل تفکیک نمی باشند.

کشاورزی و باغات، موضوع قسمت ب بند یک را به طور کلی ممنوع التفکیک دانسته است، در حالی که هیچ حکم ضروری در خصوص ممنوعیت تفکیک باغ و زمین کشاورزی وجود ندارد و قاعده تسلیط با تصویب این بند نادیده گرفته شده است. وزارت مسکن و شهرسازی نیز در لایحه جوابیه پاسخ داده است که: قاعده تسلیط حتی در ماده ۳۰ قانون مدنی بدون قید و شرط نیست و محدودیت دارد که عمدتاً مبتنی بر اولویت و حکومت قاعده لازم می باشد. لذا ضرورت گسترش شهرها از جهت الزامات تأمین خدمات عمومی و سایر نیازهای مردمی در تمامی کشورها، تدوین مقررات خاصی را برای محدودیت در احداث واحدهای مسکونی ایجاب نموده است، کما اینکه تبدیل و تغییر افزاز و تفکیک باغات داخل محدوده و حریم شهرها تحت ضوابط خاصی صورت می گیرد و این موارد از باب قاعده «الضرورات تبیح المحظورات» است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۸۰۷

تاریخ: ۱۳۷۰/۹/۲۷

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۳۰/۷۰/هـ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۸:

دادخواست آقای میرطاهر طیبی مبنی بر خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۲-۱/۷۳۹۱ مورخ ۶۷/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی، در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بررسی نظر اعضا بدین شرح اعلام می گردد:

«بند ۸ دستورالعمل حفظ باغات و اراضی کشاورزی موضوع مواد ۱۴ قانون و ۶۳ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری، در مورد قسمت ب بند ۱ خلاف موازین شرع می باشد»^(۱).

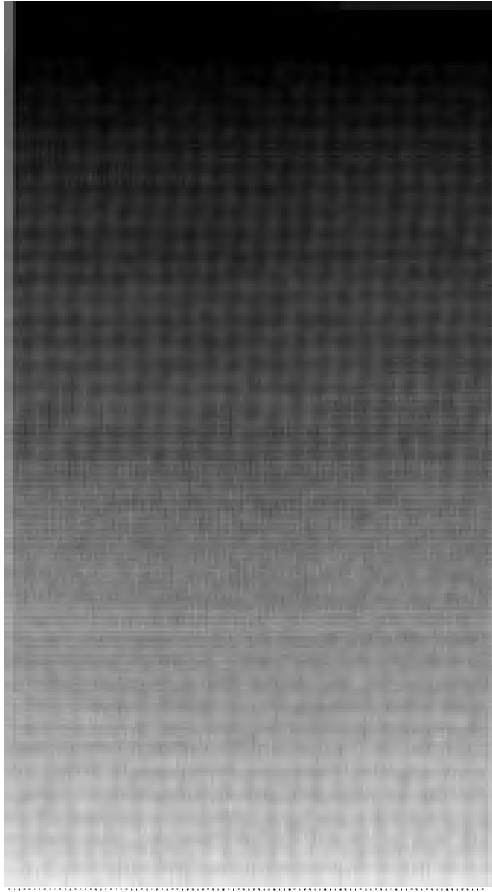
دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

(۱) رأی شماره ۱۳۷ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۲۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۳۰/۷۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

چون به موجب نامه شماره ۱۸۹۷ مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۷ دبیر شورای نگهبان بند ۸ دستورالعمل حفظ باغات و اراضی کشاورزی موضوع مواد ۱۴ و ۶۳ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری در مورد قسمت ب بند یک از طرف فقهای محترم شورای نگهبان خلاف موازین شرع شناخته شده است لذا ابطال می شود. (روزنامه رسمی، شماره ۱۳۸۰۱، مورخ ۱۳۷۱/۵/۷).

دوره سوم

۱۳۷۱/۴/۲۶

تا

۱۳۷۷/۴/۲۵

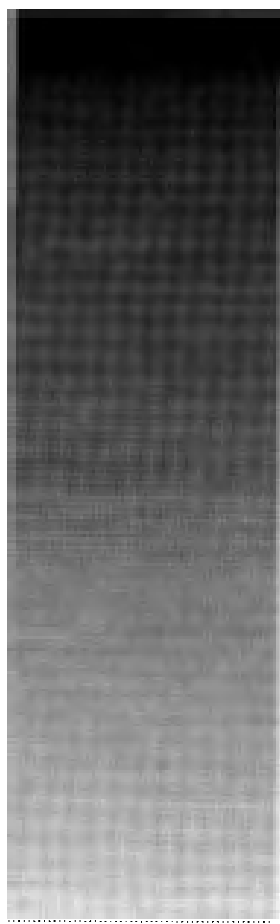
اسامی اعضای فقهای شورای نگهبان در این دوره (به ترتیب حروف الفبا) عبارت بودند از:

- ۱- حضرت آیه الله محمد امامی کاشانی
- ۲- حضرت آیه الله احمد جنتی
- ۳- حضرت آیه الله ابوالقاسم خزعلی
- ۴- حضرت آیه الله غلامرضا رضوانی^(۱)
- ۵- حضرت آیه الله محمد محمدی گیلانی^(۲)
- ۶- حضرت آیه الله محمد مؤمن
- ۷- حضرت آیه الله سید محمود هاشمی شاهرودی^(۳)

(۱) حضرت آیه الله رضوانی در تاریخ ۱۳۷۶/۶/۱۰ به عضویت شورا درآمدند.

(۲) عضویت حضرت آیه الله محمدی گیلانی در شورا تا تاریخ ۱۳۷۳/۱۱/۳۰ ادامه یافت.

(۳) حضرت آیه الله هاشمی شاهرودی در تاریخ ۱۳۷۳/۱۱/۳۰ به عضویت شورا درآمدند.

سال اول

۱۳۷۱/۴/۲۶

تا

۱۳۷۲/۴/۲۵

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۴۹۴/۲۰۸۲۴ مورخ ۱۳۶۸/۵/۲ وزارت
امور اقتصاد و دارایی با شرع انور

شماره: ۱۵/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان
با اهداء سلام و تحیات وافر؛

نظر به اینکه خانم فوزی الفتی به شرح دادخواست تقدیمی به دیوان عدالت اداری،
مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه ۱۴۹۴/۲۰۸۲۴ مورخ ۳۰/۵/۱۳۶۸ وزارت
امور اقتصاد و دارایی گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه لطفاً در این خصوص اظهار
نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

خانم فوزی الفتی در دادخواست خود خواستار ابطال بخشنامه شماره
۱۴۹۴/۲۰۸۲۴ مورخ ۱۳۶۸/۵/۲ وزارت امور اقتصاد و دارایی^(۱) به لحاظ مخالفت با

(۱) بخشنامه شماره ۱۴۹۴/۲۰۸۲۴ مورخ ۱۳۶۸/۵/۲ وزارت امور اقتصادی و دارایی:

شماره: ۳۰/۵/۱۴۹۴/۲۰۸۲۴

تاریخ: ۱۳۶۸/۵/۲

چون در ماده ۲۳ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی خرید و یا انتقال ملک یا
کارخانه یا سهام یا نام یا سهم‌الشرکه به نام اولاد و اولاد اولاد که صغیر و یا غیر رشید باشند، علاوه بر مالیات مربوط به
معامله، مشمول مالیات مقطوع دیگری به نرخ بیست و پنج درصد (۲۵٪) ارزش مالی مورد انتقال به شرح ماده مذکور
می‌باشد و راجع به اشخاص مزبور برای مأموران تشخیص مالیات ابهاماتی مطرح گردیده، بدین وسیله متذکر می‌گردد
مستنبط از مفاد تبصره ۲ ذیل ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی و ماده واحده قانون راجع به رشد متعاملین مصوب
۱۳۱۳/۶/۱۳ آن است که اشخاص صغیر اعم از ذکور و اناث مادام که به سن ۱۸ سال تمام نرسیده و یا حکم رشد
آنان از دادگاههای صالحه صادر نشده باشد و همچنین مواردی که پس از خروج از صغر حکم عدم رشد صادر و
شخص غیر رشد محسوب می‌شود، مورد مشمول ماده فوق بوده و خرید یا انتقال املاک و اموال مزبور به آنان مشمول
مقررات مالیاتی فوق‌الاشاره خواهد بود.

وزیر امور اقتصادی و دارایی

شرع انور شده و توضیح داده است که: این بخشنامه ۱۸ سالگی را سن رشد تلقی نموده و اجرای آن موجب نقض حکم آیه شریفه «و لا تقربوا مال الیتیم الا بالتی هی أحسن»^(۱) و فتوای رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره)^(۲) و ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی می باشد که مطابق شریعت اسلامی تنظیم شده و نسبت به رشد و بلوغ، تعیین تکلیف کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۴۶۱

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۵/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۴/۱۲:

در خصوص خلاف شرع بودن بخشنامه ۳۰/۵/۱۴۹۴/۲۰۸۲۴ مورخ ۶۸/۵/۲ وزارت امور اقتصاد و دارایی، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بررسی بدین شرح اعلام نظر گردید:

«گرچه از نظر شرع ملاک حصول رشد سن نیست اما چون بخشنامه مورد نظر فقط به مسأله اخذ مقدار مالیات مربوط می شود، فلذا خلاف شرع نیست».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) سوره انعام، آیه ۱۵۲: «و لا تقربوا مال الیتیم الا بالتی هی أحسن حَتّٰی یَبْلُغَ أَشُدَّهُ و...» و نزدیک نشوید به دارایی یتیم جز بدانچه نیکوتر است تا برسد به نیروهای (جوانی) خویش [ترجمه محمدکاظم معری].

(۲) امام خمینی (ره)، تحریرالوسیله (عربی)، انتشارات اعتماد، سال ۱۴۰۳ هـ، ج ۲، ص ۱۲.

عدم مغایرت آیین نامه شماره ۲۰۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۹ وزارتخانه های کشور،
آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور (مصوب هشتادمین جلسه
مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی) با شرع انور

شماره: ۳۲/۶۵/هـ

تاریخ: ۱۳۷۰/۱/۲۴

محضر محترم فقهای شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات؛

پیرو نامه شماره ۳۲/۶۵/۶ - ۶۵/۱۲/۱۵ و ۳۲/۶۵/هـ - ۶۸/۲/۳ و عطف به نامه
شماره ۱۲۹۴ - ۶۹/۱۰/۴ دبیرخانه شورای محترم نگهبان،^(۱) پیوست تصویر شکایت
مدیران مهدهای کودکانی خصوصی نسبت به آیین نامه تأسیس و اداره مهدهای کودک
خصوصی مصوب ۲۰۸۸ - ۶۷/۱۱/۲۹ که بر اساس مصوبه هشتادمین جلسه مورخ
۶۵/۵/۲۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی تدوین یافته، به لحاظ اعلام مغایرت آن با شرع
ارسال می گردد.

مقتضی است نسبت به مورد شکایت، اعلام نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به
پرونده های مزبور فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

خانم مریم ذکائی و سایر مدیران مهد کودکانی خصوصی طی دادخواستی مشترک
خواستار ابطال تصویب نامه هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۱ شورایعالی انقلاب
فرهنگی^(۲) و آیین نامه ۲۰۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۹ وزارت کشور، آموزش و پرورش و

(۱) همین مجموعه، ص ۱۴۰.

(۲) تصویب نامه هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی.

سازمان بهزیستی کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود

بنابه پیشنهاد جناب آقای نخست وزیر در مورد اداره مهدکودکهای خصوصی و غیرانتفاعی تصویب گردید:

۱- مسئولیت صدور جواز تأسیس و نظارت بر اداره مهدکودکهای خصوصی و غیرانتفاعی و واحدهای مشابه آن به عهده سازمان بهزیستی کشور می باشد. تعیین ضوابط و چگونگی اداره و نحوه رسیدگی به تخلفات آن و در صورت لزوم لغو جواز این اماکن به عهده سازمان بهزیستی است که مطابق آیین نامه ای که به تصویب مشترک رئیس سازمان بهزیستی کشور و وزرای آموزش و پرورش و کشور خواهد رسید، اقدام می نمایند.

تبصره - تصویب برنامه های تربیتی مهدکودکها به عهده کمیته علوم تربیتی شورای برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۳۲۹ مورخ ۱۳۶۶/۴/۷).

(۱) مواد و بندها و تبصره های مورد استناد در آیین نامه شماره ۲۰۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۹ وزارتین کشور، آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور:

کلیه مهدهای کودک که قبل از تاریخ تصویب این آیین نامه بدون اخذ مجوز از سازمان بهزیستی کشور فعالیت نموده و می نمایند غیر مجاز شناخته شده و از تاریخ تصویب این آیین نامه منحل و در صورت اعلام سازمان بهزیستی توسط مراجع انتظامی نسبت به تعطیل آنها اقدام خواهد شد.

ز - متقاضی باید زن باشد، صاحبان امتیاز مرد که قبل از تاریخ تصویب این آیین نامه سازمان بهزیستی کشور جواز تأسیس اخذ کرده اند بایستی مهدکودک خود را با نظر این سازمان حداکثر تا ۶ ماه پس از ابلاغ این آیین نامه به زن واجد شرایط گزینش شده منتقل نمایند. در غیر این صورت تا زمانی که صاحب امتیاز مورد تأیید باشد به شرط معرفی مدیر زن واجد شرایط (طبق مفاد ماده ۸) که گزینش شده و دارای مسئولیت و وظائف مدیریت خواهد بود می توانند به فعالیت خود ادامه دهند.

تبصره ۳- در مناطق محروم و موارد خاص به تصویب معاون حمایتی سازمان بهزیستی کشور مردان متأهل و متعهد واجد شرایط ماده هشت نیز می توانند متقاضی تأسیس مهدکودک باشند به شرط آنکه در صورت قبولی مدیره واجد شرایط و مورد تأیید سازمان بهزیستی که حتی المقدور با متقاضی محرم، باشد اداره مهدکودک را عهده دار گردد.

ماده ۹- به هر متقاضی که طبق مواد مندرج در آیین نامه، واجد شرایط و صاحب صلاحیت تشخیص داده شود فقط جواز یک واحد مهدکودک داده می شود، ضمناً هیچ شخصیت حقیقی یا حقوقی مجاز به ایجاد مؤسساتی که کودکان سنین مورد نظر را تحت عناوین دیگر از جمله پانسیون، شبانه روزی، گروه فرهنگی، خانه کودک و غیره نگهداری نماید، نمی باشد. بدیهی است متخلف تحت پیگرد قانونی قرار می گیرد.

ماده ۱۰- صاحبان امتیازی که قبل از تصویب این آیین نامه با همکاری مالی دیگر اشخاص حقیقی و حقوقی اقدام به تأسیس مهدکودک نموده اند بایستی ظرف مدت ۶ ماه با نظر سازمان بهزیستی وضعیت مهدکودک خود را با این آیین نامه تطبیق دهند.

ماده ۱۱- اشخاص حقیقی و حقوقی که قبل از تصویب این آیین نامه به هر دلیل اقدام به تأسیس بیش از یک واحد مهدکودک به صورت گروه فرهنگی یا شراکت و غیر نموده اند، موظفند ظرف مدت سه ماه از ابلاغ سازمان بهزیستی نسبت به انحلال یا انتقال مهدهای کودک خود با نظر این سازمان به اشخاص واجد شرایط این آیین نامه اقدام نمایند. بدیهی است صاحب امتیاز حقیقی می تواند یک واحد از مهدهای کودک خود را که بر طبق آیین نامه قبلی تأسیس نموده است، در صورت داشتن شرایط این آیین نامه کماکان اداره نماید، در غیر این صورت نسبت به تعطیل آنها اقدام خواهد شد.

ماده ۱۲- به افرادی که واجد شرایط مندرج در ماده ۸ باشند پس از طی مراحل گزینش و کسب موفقیت و ارائه تأییدیه فردی و انتظامی از اداره اماکن عمومی کمیته انقلاب اسلامی اجازه موقت یک ساله جهت تأسیس مهدکودک

فقه داده خواهد شد، در اجازه نامه مزبور ظرفیت و محل و منطقه ای که قرار است مهدکودک در آنجا دایر گردد قید می شود. دارنده اجازه نامه، با توجه به دستورالعمل موضوع ماده ۱۳ که توسط سازمان بهزیستی کشور در مورد ساختمان، تجهیزات، برنامه کار و سایر موارد اعلام می نماید نسبت به دایر نمودن مهدکودک اقدام خواهند نمود، جواز دائم که پس از انقضای مدت جواز موقت و دایر شدن مهدکودک اعطا می گردد، هر دو سال یک بار پس از ارزیابی و تأیید از سوی سازمان بهزیستی قابل تمدید می باشد.

ماده ۱۳- سازمان بهزیستی با رعایت موارد و تبصره های این آیین نامه دستورالعمل جداگانه ای در رابطه با برنامه کار، ویژگیها و شرح وظایف کارکنان مشخصات محل ایجاد مهدکودک، خصوصیات ساختمانی و تأسیساتی و لوازم مورد نیاز و دیگر استانداردهای مهدکودک با رعایت مفاد این آیین نامه تهیه و با امضای رئیس سازمان بهزیستی کشور ابلاغ می گردد.

ماده ۱۵- مربیان، مراقبین کودک و سایر کارکنان مهدهای کودک بایستی واجد شرایط اعلام شده از سوی سازمان بهزیستی باشند. در صورتی که هر یک از آنان به تشخیص سازمان بهزیستی واجد شرایط و صاحب صلاحیت نباشد، کارفرما مکلف است ضمن پرداخت حقوق قانونی، به کار وی خاتمه دهد.

ماده ۱۶- صاحب امتیاز، مدیریت مهدکودک را نیز به صورت تمام وقت عهده دار است و در اجرای صحیح این آیین نامه و دستورالعمل اجرایی آن، که سازمان بهزیستی کشور تعیین و ابلاغ می نماید مسئولیت دارد.

تبصره ۱- صاحب امتیاز می تواند با موافقت سازمان بهزیستی معرفی جانشین واجد شرایط، حداکثر به مدت یک ماه در سال از حضور در مهدکودک خودداری نماید. عدم حضور بیش از یک ماه مشروط به داشتن عذر موجه و ارائه مدارک لازم و موافقت سازمان بهزیستی است. جانشین معرفی شده در مدت تصدی، دارای کلیه اختیارات و وظایف و مسئولیت صاحب امتیاز می باشد.

تبصره ۲- صاحبان امتیاز در پایان ۶۵ سالگی موظف به معرفی مدیر واجد شرایط طبق ماده ۸ می باشند.

ماده ۱۷- تعطیل موقت یا دائم مهدکودک بدون هماهنگی قبلی با سازمان بهزیستی ممنوع است.

ماده ۱۹- صاحب امتیاز مهدکودک از نظر تنظیم برنامه های روزانه و اداره امور مهدکودک، در مقابل سازمان بهزیستی مسئولیت مستقیم داشته و پاسخگو خواهد بود و سایر اشخاص، اعم از حقیقی و حقوقی، حق دخالت در امر برنامه ریزی و اداره مهدکودک را نخواهند داشت.

ماده ۲۰- مدیرکل خدمات حمایتی بهزیستی کشور و مدیران بهزیستی در استانها مسئول حسن اجرای این آیین نامه و دستورالعمل موضوع ماده ۱۳ خواهد بود نمایندگان و کارشناسان سازمان بهزیستی مجاز به کنترل کلیه فعالیتهای و برنامه های نگهداری، مراقبت، تربیتی، پرورش و بهداشتی و اداری و مالی مهدکودک می باشند.

ماده ۲۱- به منظور نظارت برنامه های تربیتی مهدهای کودک علاوه بر نظارت مستمر سازمان بهزیستی، نمایندگان وزارت آموزش و پرورش نیز می توانند از مهدهای کودک بازدید به عمل آورده و در صورت وجود نارسایی، از طریق سازمان بهزیستی اقدام لازم در جهت رفع نواقص صورت پذیرد.

ماده ۲۶- مجوز تأسیس مهدکودک خصوصی قابل انتقال به اشخاص دیگر نیست و در صورت بروز عوارضی چون فوت، زندانی، فراری، یا مفقودالاثر شدن، محجوریت یا سلب صلاحیت صاحب امتیاز، جواز خود به خود لغو می شود.

ماده ۲۷- اعتبار جواز مهدکودک فقط محدود به شهرستانی است که جواز برای آن صادر شده و انتقال آن از شهرستانی به شهرستان دیگر ممنوع است.

ماده ۲۹- چنانچه مهدهای کودک خصوصی مفاد این آیین نامه و دستورالعمل موضوع ماده ۱۳ را رعایت نمایند،

بیان کرده‌اند که: ماده ۶ آیین‌نامه مذکور تعطیلی مهد کودکهای خصوصی تأسیس شده قبل از تصویب آیین‌نامه فوق را به صرف اعلام بهزیستی، توسط کمیته‌های انقلاب پیش‌بینی کرده و این امر موجب تضییع حق مکاتبه صاحبان مهد کودک‌هاست.

بند «ز» ماده ۸ آیین‌نامه به لحاظ محروم نمودن مردان را از تأسیس مهد کودک، موجب سلب حقوق آنان شده و بالعکس، تبصره ۳ همین ماده در مناطق محروم به مردان اجازه تأسیس مهد کودک داده است. ماده ۹ آیین‌نامه نیز مقرر کرده که هر متقاضی فقط می‌تواند یک مهد کودک دایر کند و این محدود کردن حقوق شرعی مردم در سرمایه‌گذاری در این بخش است.

همچنین در ماده ۱۰ آیین‌نامه، مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی برای تأسیس مهد کودک منحصر به یک فقره شده است.

ماده ۱۱ آیین‌نامه، انحلال یا انتقال مهد کودک تأسیس شده بر مبنای موازین زمان خود را پیش‌بینی کرده و حق واگذاری مهد کودک را با نظر سازمان بهزیستی به اشخاص واجد شرایط ملحوظ داشته است که مغایر حقوق مکسبیه مؤسسين است. در ماده ۱۲، شرایط ساختمان، تجهیزات، برنامه کار و دستورالعمل ماده ۱۳ را لازم‌الرعايه دانسته و از این

مدیرکل خدمات حمایتی و مدیران بهزیستی استانها موارد رعایت نشده را بر حسب مورد با تعیین مدت زمانی مشخص برای رفع اشکال به صورت کتبی به صاحب امتیاز اعلام می‌نماید. عدم رعایت موارد اعلام شده پس از انقضای مهلت تعیین شده تخلف محسوب می‌شود و با تصویب کمیته موضوع ماده ۲۵ به ترتیب زیر با متخلف رفتار خواهد شد.

الف) اخطار اول با درج در پرونده؛

ب) اخطار دوم با درج در پرونده؛

ج) ارجاع پرونده جهت بررسی و اتخاذ تصمیم لازم به هیأت موضوع ماده ۳۰ آیین‌نامه در تهران و در استانها به هیأت موضوع ماده ۳۱.

ماده ۳۰- پرونده‌های واصله از کمیته موضوع ماده ۲۵ از استان تهران جهت رسیدگی نهایی به پیشنهاد مدیرکل خدمات حمایتی جهت رسیدگی و تعطیل موقت یا لغو دائم جواز مهدکودک در هیأت نظارت که مرکب از ۵ نفر به قرار زیر است مطرح می‌گردد:

۱- نماینده نخست وزیر؛

۲- نماینده وزارت کشور؛

۳- نماینده وزارت آموزش و پرورش؛

۴- مدیرکل خدمات حمایتی؛

۵- مسئول مهدهای کودک بهزیستی کشور.

طریق اختیار سازمان نظارت‌کننده را برای نظارت طبق میل خود وسعت عمل بخشیده است و امکان سوءاستفاده و تضییع حقوق صاحبان مهدکودکها را فراهم نموده است. در مواد ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۰، ۲۱ و ۲۶، مداخلات سازمان بهزیستی در امور مهدکودکها، که مؤسسات خصوصی هستند، موجب سوءاستفاده و تضییع حقوق آنان می‌شود.

در ماده ۲۷، انتقال جواز از شهرستانی به شهرستان دیگر منع شده که مغایر حق مکتسبه صاحبان مهدکودکهاست.

در ماده ۲۹، عدم رعایت دستورالعمل ماده ۱۳ سبب تعطیلی مهدکودک محسوب شده که با عنایت به عدم اعلام مفاد دستورالعمل، مجازات وجهه شرعی ندارد. در ماده ۳۰ نیز حق مراجعه مؤسس مهدکودک به مقامات قضایی برای احقاق حقوق مکتسب خود سلب شده است.

سازمان بهزیستی در لایحه جوابیه با تکیه بر صلاحیت قانونی و شرح وظایف خود، به طور کلی این ادعاها را رد کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۱۰۱

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۱۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۳۲/۶۵/هـ مورخ ۷۰/۱/۲۴ و ۳۲/۶۵/هـ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۱۵ و ۶۸/۲/۳ و شماره ۱۹۹/هـ مورخ ۶۶/۹/۷-۱۴:

در خصوص شکایت مدیران مهدهای کودکان خصوصی نسبت به آیین‌نامه تأسیس و اداره مهدهای کودک خصوصی مصوب ۲۰۸۸ - ۶۷/۱۱/۲۹ که بر اساس مصوبه هشتادمین جلسه مورخ ۶۵/۵/۲۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی تدوین یافته، در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بحث و بررسی، موارد شکایت درخواستی

خلاف شرع تشخیص داده نشد. (۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

- (۱) آرای شماره‌های ۱۰۶ تا ۱۱۱ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۸۷/۷۱ که به استناد این نظریه صادر شده است:
- ۱- قید زندانی در ماده ۲۶ آیین‌نامه تأسیس و اداره مهدهای کودک خصوصی مصوب ۶۷/۱۱/۲۹ که از موارد لغو جواز تأسیس مهدکودک تعیین شده با رأی اکثریت هیأت عمومی دیوان عدالت اداری خارج از حدود اختیارات قوه مجریه تشخیص و مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد.
  - ۲- مواد ۹ و ۱۰ آیین‌نامه مزبور به نظر فقهای محترم شورای نگهبان مخالف با موازین شرع نبوده و در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری نیز مادّتين مرقوم خلاف قانون تشخیص نگردید.
  - ۳- ماده ۶ و بندهای ح و ز ماده ۸ تبصره ۳ ماده ۸ و مواد ۱۱-۱۲-۱۵-۱۹-۲۰-۲۱-۲۲-۲۵ ماده ۲۶ و تبصره یک این ماده به جز قید زندانی (که به شرح مذکور ابطال شد) و مواد ۲۷-۲۹-۳۰ و تبصره یک ماده اخیر آیین‌نامه مذکور با اکثریت آراء هیأت عمومی دیوان عدالت خلاف قانون تشخیص نگردید.
  - ۴- ماده ۱۶ و تبصره‌های یک و دو آن ماده و ماده ۱۷ آیین‌نامه یاد شده با کیفیت مطروحه قابل رسیدگی در هیأت عمومی تشخیص نگردید.
  - ۵- اعلام تعارض مواد ۱۳ و ۳۶ آیین‌نامه فوق‌الاشعار قابل طرح و رسیدگی در هیأت عمومی تشخیص داده نشد.
  - ۶- اعتراض و شکایت در پرونده‌های ۱۰۶/۶۶-۷۳/۶۳-۳۲/۶۵-۶۶/۶۳ ناظر به آیین‌نامه قبلی مهدهای کودک بوده با وضع آیین‌نامه جدید مصوب سال ۶۷ و انتفاء موضوع هیأت عمومی فارغ از رسیدگی است.
  - ۷- مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در رابطه با مهدکودکهای خصوصی با توجه به نظریه مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۶ حضرت امام با اکثریت آراء هیأت عمومی قابل طرح و رسیدگی در هیأت عمومی تشخیص داده نشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۰۷۶ مورخ ۱۳۷۲/۴/۱۹).

عدم مغایرت بند ۱۱ دستورالعمل ارزش معاملاتی املاک برای
سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۰ وزارت اموراتقتصاد و دارایی با شرع انور

شماره: ۱۱/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۲/۲۰

فقههای محترم شورای نگهبان (دامتة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای سیدعلی رئیسی به شرح دادخواست و ضمائم پیوست، مدعی
خلاف شرع بودن بند یازده دستورالعمل ارزش معاملاتی املاک برای سالهای ۷۰-۶۹-
۶۸ می باشند، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده
فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمد رضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای سیدعلی رئیسی طی دادخواستی خواستار ابطال بند ۱۱ دستورالعمل ارزش
معاملاتی املاک برای سالهای ۱۳۶۸، ۱۳۶۹ و ۱۳۷۰ وزارت اموراتقتصادی دارایی^(۱) به
لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و توضیح داده است که: تفاوت قیمت بر اساس
متر از باعث می شود که بهای ۵۰۰۰ مترمربع زمین در مقابل ۵۰۰۱ مترمربع از ۴۰۰۰
ریال به ۱۵۰ ریال سقوط کند و این موجب به صرفه نبودن کشاورزی در زمینهای کوچک
و ظلم به کشاورزانی است که درصدد بهره برداری از زمینهای کشاورزی کوچکنند. در
واقع؛ به نوعی مالکیت را خدشه دار می کند و ترجیح بلامرجح است و چون با این بهاء
اندک زمین کشاورزی به کشاورزان نمی فروشند، موجب سلب آزادی و اشتغال آنان
می شود.

وزارت اموراتقتصاد و دارایی در لایحه جوابیه شماره ۵۷۷۷- ۹۱ مورخ ۱۳۶۹/۸/۲۱

(۱) در این بند املاک قطعه ۷ (بلوک ۱۲۷) مناطق ۱۶ و ۲۰ شهرداری تهران از اراضی شهر تهران توسط کمیسیون
تقویم قیمت گذاری شده بود.

پاسخ داده است که: تعیین ارزش معاملاتی املاک موضوع ماده ۶۴ قانون مالیاتهای مستقیم (مصوب ۱۳۶۶)،^(۱) به عهده کمیسیون تقویم املاک است که بنابر بصیرت و خبرگی اعضای آن برابر مقررات تعیین می شود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۲۵۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۱۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۱/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۲/۲۰، در خصوص خلاف شرع بودن بند یازده دستورالعمل ارزش معاملاتی املاک برای سالهای ۶۸-۶۹-۷۰، در جلسه شورای نگهبان مطرح و مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) ماده ۶۴ قانون مالیاتهای مستقیم:

تصمیمات کمیسیون تقویم املاک لازم الاجرا می باشد و تا تعیین ارزش معاملاتی جدید معتبر است و در تبصره ۱ آن ماده آمده است:

وزارت اموراتصادی و دارایی با ادارات تابعه وزارت مزبور می توانند قبل از اتمام دوره سه ساله، کمیسیون تقویم املاک را در موارد زیر تشکیل دهند:

۱- برای تعیین ارزش معاملاتی نقاطی که فاقد ارزش معاملاتی است؛

۲- برای تعدیل ارزش معاملاتی تعیین شده نقاطی که حسب تشخیص وزارت اموراتصادی و دارایی با مقایسه با نقاط مشابه هماهنگی ندارد؛

۳- برای تعدیل ارزش معاملاتی تعیین شده نقاطی که حسب تشخیص وزارت اموراتصادی و دارایی با توجه به عوامل ذکر شده در این ماده تغییرات عمده در ارزش تعیین شده به وجود آمده است.

ارزش معاملاتی تعیین شده حسب این تبصره پس از یک ماه از تاریخ تصویب نهایی کمیسیون تقویم املاک لازم الاجرا بوده و تا تعیین ارزش معاملاتی جدید معتبر خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۵۸۳ مورخ ۱۳۶۷/۲/۲۱).

عدم مغایرت بند ۲ دستورالعمل افتتاح حسابهای پس انداز قرض الحسنه
توسط مادر برای طفل صغیر با شرع انور

شماره: ۲۴/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۲/۲۷

محضر مبارک فقهائى محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام؛

نظر باینکه آقای محمدحسن آموزگار، مدعى خلاف شرع بودن بند ۲ شق الف دستورالعمل افتتاح حسابهای پس انداز قرض الحسنه و... مى باشند، ضمن ارسال تصویر شکایت نامه نامبرده، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومى دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمدحسن آموزگار در شکایت خود، مدعى خلاف شرع بودن بند ۲ شق الف دستورالعمل افتتاح حسابهای پس انداز قرض الحسنه^(۱) توسط مادر برای طفل صغیر شده و توضیح داده است که: محدود کردن حق برداشت از حساب صغیر فقط به مادر، مخالف احکام مربوط به ولایت قهری پدر یا جد پدری^(۲) در خصوص طفل صغیر است.

(۱) تبصره جزء ۲ بند الف دستورالعمل افتتاح حسابهای پس انداز قرض الحسنه:

مادر می تواند به نام فرزند صغیر حساب پس انداز قرض الحسنه باز کند و حق برداشت از این حساب تا رسیدن به سن ۱۸ سال تمام با مادر است.

(۲) امام خمینی (ره)، تحریر الوسیله، انتشارات اعتماد، ۱۴۰۳ ق، ج ۲، ص ۱۲ و ۱۳.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۳۷۰

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۱۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۴/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۲/۲۷:

در خصوص خلاف شرع بودن بند دو شق الف دستورالعمل افتتاح حسابهای پس انداز قرض الحسنه و...، در جلسه شورای نگهبان مطرح و مغایر شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۴۲ د مورخ ۱۳۶۴/۶/۲۵ وزارت آموزش و پرورش^(۱) با شرع انور

شماره: ۱۷/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای بشیر راجی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن

(۱) بخشنامه شماره ۱/۴۲ د مورخ ۱۳۶۴/۶/۲۵ وزارت آموزش و پرورش:

شماره: ۱/۴۲ د

تاریخ: ۱۳۶۴/۶/۲۵

اداره کل آموزش و پرورش استان .....

پیرو بخشنامه شماره ۲۲ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۰ و به منظور تقویت و حفظ و نگهداری نیروی انسانی متخصص و متعهد موجود و تسریع در گردش کار و در رابطه با درخواست استعفای کارکنان (اداری، آموزش) بدین وسیله به مدیرکل استان تفویض اختیاری می‌گردد تا با توجه به موارد ذیل نسبت به درخواست استعفای کارکنان آن استان رسیدگی دقیق و اقدام نماید.

۱- از قبول استعفای کارکنان برای استخدام و خدمت در سایر وزارتخانه‌ها و و نهادهای و مؤسسات دولتی و خصوصی خودداری به عمل آید.

۲- با توجه به اینکه به کارکنان پذیرفته شده در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی با رعایت دستورالعملهای صادره و مقررات مربوط می‌توان مأموریت تحصیلی اعطا نمود، لذا چنانچه اعطای مأموریت تحصیلی به آنان مقدور نگردد با درخواست مرخصی بدون حقوق این گونه افراد با رعایت مقررات موافقت به عمل آید.

۳- چون صدور حکم مرخصی بدون حقوق و یا اعطای مأموریت تحصیلی به کارمندان منوط به اختتام دوره آزمایشی آنان است، بنابراین این گونه کارمندان ناگزیرند برای اتمام دروه آزمایشی خود از دانشگاه مرخصی تحصیلی اخذ نمایند تا پس از اتمام دوره مزبور و صدور حکم قطعی با استفاده از مأموریت تحصیلی یا مرخصی بدون حقوق به ادامه تحصیل بپردازند.

بدیهی است در مواردی که ضرورت اقتضا نماید تقلیل خدمت آزمایشی آنان (با مرعی) داشتن مقررات مربوط جهت استفاده از یکی از دو مورد موفق (مأموریت یا مرخصی بدون حقوق) رافع مشکل خواهد بود و در این رابطه توصیه می‌گردد اقدام سریع معمول دارند.

۴- چنانچه طبق بند ۲ و ۳ مشکل ادامه تحصیل همکاران قابل حل نباشد صرفاً به منظور ادامه تحصیل یا تشخیص مدیرکل استان با استعفا موافقت شود.

۵- در خصوصی موافقت با تقاضای استعفا با لحاظ اضطراب نظیر بیماری، مسائل حادث خانوادگی و دیگر مسائل مطروحه بایستی موضوع مستنداً محرز و پس از احراز نیاز متقاضی، مدیرکل مربوط با مسؤولیت مستقیم خود تصمیم لازم را در زمینه موافقت یا عدم موافقت اتخاذ و دستور لازم را صادر نماید. ضمناً در موارد بسیار استثنایی و ضروری صدور حکم استعفای معلمان متعهد خدمت، موکول به لغو تعهد آنان در قبال وصول کلیه مطالبات دولت برابر تعهدنامه‌ای که سپرده‌اند می‌باشد.

در خاتمه امید است با مساعی همکاران محترم و عنایت به موارد فوق نسبت به درخواست استعفای کارکنان طوری رسیدگی و به نحوی اقدام شود که حتی الامکان از صدور احکام استعفای بی‌مورد پرهیز و موجب رکود امور آموزش و پرورش نگردد.

سید کاظم اکرمی

وزیر آموزش و پرورش

بخشنامه شماره ۴۲/اد مورخ ۶۴/۶/۲۵ وزارت آموزش و پرورش گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای بشیر راجی طی دادخواستی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۴۲/اد مورخ ۶۴/۶/۲۵ وزارت آموزش و پرورش به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: مقررات مذکور مخالف با نصوص شرعیه‌ای است که استعفا از شغلی را در صورت فقدان مانع قانونی و اشتغال به مشاغل مربوط به رشته تحصیلی در سایر دستگاهها مجاز می‌داند. لذا مخالفت مقامات قانونی با استعفای مستخدم، در صورت فقدان مانع، نافی حقوق اجتماعی، شغلی، شرعی و قانونی اوست.

وزارت آموزش و پرورش در لایحه جوابیه به شماره ۸۱۰/۶۰۹ مورخ ۱۳۷۱/۵/۲۸ پاسخ داده است که: ماده ۶۴ قانون استخدام کشوری^(۱) تحقق استعفا را منوط به موافقت وزارتخانه یا مؤسسه دولتی نموده است و از آنجا که استخدام قراردادی است که با آزادی اراده و قصد و رضای طرفین منعقد می‌شود موجد حقوق و تکالیف قراردادی است. لذا موافقت با استعفای مستخدم از اختیارات و صلاحیتهای قانونی و قراردادی دولت است و نفی آن تالی فاسد دارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۴۶۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۱۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۷/۷۱/ه مورخ ۱۳۷۱/۴/۲۲:

(۱) روزنامه رسمی شماره ۶۲۲۶ مورخ ۱۳۴۵/۴/۱۸.

در خصوص خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۴۲/۵ مورخ ۶۴/۶/۲۵ وزارت آموزش و پرورش، موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت و مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۰/۱۷۴ مورخ ۱۳۶۸/۱/۲۰ سازمان ثبت احوال کشور با شرع انور

شماره: ۲۰۳/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیداحمد قهاری موسوی به شرح دادخواست تقدیمی به دیوان عدالت اداری مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه ۵۰/۱۷۴ مورخ ۶۸/۱/۲۰ سازمان ثبت احوال کشور گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر دادخواست نامبرده و بخشنامه مورد شکایت، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرمایید تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای سیداحمد قهاری موسوی در دادخواست خود، خواستار ابطال بخشنامه شماره ۵۰/۱۷۴ مورخ ۱۳۶۸/۱/۲۰ سازمان ثبت احوال کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با

(۱) بخشنامه شماره ۵۰/۱۷۴ مورخ ۱۳۶۸/۱/۲۰ سازمان ثبت احوال کشور مبنی عدم ثبت ازدواج:

شماره: ۵۰/۱۷۴

تاریخ: ۱۳۶۸/۱/۲۰

ریاست محترم سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

همان‌گونه که اطلاع دارند موضوع تعویض شناسنامه متولدین ذکور سالهای (۱۳۳۸-۴۵) مربوط به تصمیمات شورایعالی محترم پشتیبانی جنگ می‌باشد؛ لذا با ارسال تصویر نامه شماره ۲۰۰۳-۱/۲۳۰۰-ر-د مورخ ۱۳۶۷/۷/۳۰ ریاست محترم ستاد فرماندهی کل قوا موضوع آگهی مربوط به تعویض شناسنامه‌های، نمونه قدیم متولدین ذکور سالهای ۱۳۳۸ الی ۱۳۴۵ تا پایان سال ۱۳۶۷ اشعار می‌دارد:

با توجه به ماده ۴۶ قانون ثبت احوال، شناسنامه‌ها و گواهیهای صادره قبلی جهت متولدین مذکور از تاریخ ۶۸/۱/۱ از درجه اعتبار ساقط و منحصرأ شناسنامه‌های جدید جمهوری اسلامی که جهت آنان صادر گردیده است معتبر است. علی‌هذا خواهشمند است دستور فرمایید مراتب را به دفتر اسناد رسمی و همچنین دفاتر رسمی ازدواج و طلاق سراسر

شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده است که: نظر به ممانعت بخشنامه از ازدواج افراد موضوع آن و سلب امکان ثبت ازدواج آنان که موجب انحراف و فساد در جوانان خواهد شد و با توجه به اینکه تدابیر دیگری به جز این طریق برای تحقق هدف بخشنامه وجود دارد؛ لذا بخشنامه خلاف موازین اسلامی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۴۶۹

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۱۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۰۳/۷۰/هـ مورخ ۱۳۷۱/۴/۲۲:

در خصوص خلاف شرع بودن بخشنامه ۵۰/۱۷۴ مورخ ۶۸/۱/۲۰ سازمان ثبت احوال کشور، در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت و مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

کشور را ابلاغ نمایند تا از تنظیم اسناد بر طبق مندرجات شناسنامه همان نمونه سابق متولدین مذکور خودداری و صرفاً شناسنامه جمهوری اسلامی ایران را برای متولدین مذکور ملاک عمل قرار دهند.

علی اکبر رحمانی

معاون وزیر کشور و رئیس سازمان ثبت احوال کشور

عدم مغایرت ماده ۴۵ آیین نامه قانون ثبت املاک (مصوب ۱۳۱۷

وزارت دادگستری) با شرع انور

شماره: ۱۳/۷۱/هـ

تاریخ: ۱۳۷۱/۲/۲۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دائمۀ تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافر؛

نظر به اینکه آقای محسن تافتاچی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی است که ماده ۴۵ آیین نامه قانون ثبت اسناد و املاک مغایر با موازین شرعی است، لطفاً نسبت به مورد مزبور اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمد رضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محسن تافتاچی طی دادخواستی خواستار ابطال ماده ۴۵ آیین نامه قانون ثبت اسناد و املاک^(۱) (مصوب ۱۳۱۷ وزارت دادگستری) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و توضیح داده است که: قبل از اسفندماه سال ۱۳۶۰ و در زمان اجرای قانون زمین شهری، شهرداریها املاک مردم، به خصوص باغات مشجر را بدون انجام تشریفات شرعی و قانونی به خیابان تبدیل می کردند، و نسبت به بقیه ملک از محدوده سند مالکیت که مورد تصرف شهرداری قرار نگرفته بود در صورت درخواست پروانه

(۱) ماده ۴۵ آیین نامه قانون ثبت اسناد و املاک:

املاکی را که پس از پلاک کوبی و توزیع اظهارنامه ثبت و آگهی به وسیله اصلاحات خراب می شود باید مالک یا شهرداری مراتب را به اداره ثبت اطلاع دهد و همچنین اگر خود اداره ثبت اطلاع حاصل کرد بایستی پس از رسیدگی و معاینه محل باید مراتب را در دفتر توزیع اظهارنامه و پرونده مربوطه و اگر ملک ثبت شده است در ستون ملاحظات دفتر املاک هم قید کرده هرگاه قسمتی از ملک باقی بماند یا به شهرداری منتقل شود به همان شماره اصلی ملک که برای تمام ملک تعیین شده آگهی خواهد شد و چنانچه قبلاً آگهی و تجدید شده حدود بقیه تعیین و در صورتی که در دفتر املاک ثبت شده با توضیح مراتب در ملاحظات دفتر املاک با حدود واقعی در زیر ثبت اولیه با بایگانی کردن سند مالکیت اولی سند مالکیت جدید صادر خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۵ مورخ ۱۳۱۷/۱۱/۵).

ساختمان یا اجازه دیوارکشی، بدون اصلاح سند مالکیت، اجازه صادر نمی‌شد و اکنون هم نمی‌شود، و اداره ثبت اسناد و املاک نیز در صورت درخواست اصلاح سند، بخشی از زمین را که شهرداری متصرف گردیده از سند خارج می‌سازد و حتی در صورت اخذ حکم از دادگاه علیه شهرداری، اجرای حکم قطعی دادگاه منوط به اصلاح سند و حضور در محضر می‌شود.

با این وجود از آنجا که مستند اداره ثبت اسناد و املاک در خارج کردن بخش غصبی از اراضی، ماده ۴۵ آیین‌نامه قانون ثبت اسناد و املاک است و این ماده موجب مشروعیت و اسباب تملک شهرداری می‌شود و استیفای بلااستحقاق را مباح می‌نماید و مالک را از دارا بودن سند مالکیت نسبت به بخش غصبی و اعمال مالکیت نسبت به آن بخش محروم می‌سازد، بر اساس آیه شریفه «یا ایها الذین آمنوا لا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تکن تجارتة عن تراض منکم...»^(۱) خلاف شرع انور می‌باشد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۳۳۷۱

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۱۳/۷۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۲۷،

در خصوص خلاف شرع بودن ماده ۴۵ آیین‌نامه قانون ثبت اسناد و املاک، موضوع در جلسه فقهی شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بررسی بدین شرح اعلام نظر گردید: «با استظهار اینکه ماده ۴۵ آیین‌نامه عمل خلاف مقررات را تجویز نمی‌کند، ماده مذکور خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) سوره نساء، آیه ۲۸.

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۷۱۷۴/۵۱۴/۳۱/۴۲۰/ف مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۳۰

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه با شرع انور

شماره: ۲۸/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۲/۲۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای اکبر کارتاب به شرح دادخواست تقدیمی به دیوان عدالت اداری مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۷۱۷۴/۳۱/۴۲۰/ف مورخ ۶۹/۱۱/۳۰ و بخشنامه شماره ۸۸۱/۴۲۰ مورخ ۶۸/۲/۵ سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می باشند، ضمن ارسال تصویر سوابق و مدارک مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای اکبر کارتاب طی دادخواستی ابطال دستورالعمل شماره ۷۱۷۴/۵۱۴/۳۱/۴۲۰/ف مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۳۰^(۱) سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

(۱) دستورالعمل شماره ۷۱۷۴/۵۱۴/۳۱/۴۲۰/ف مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۳۰ سازمان حج و اوقاف و امور خیریه:

شماره: ۷۱۷۴/۵۱۴/۳۱/۴۲۰/ف

تاریخ: ۱۳۶۹/۱۱/۳۰

اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان زنجان

بازگشت به نامه شماره ۸۶۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۲۶ در رابطه با مورد اجاره آقای اکبر کارتاب مستأجر قطعه زمین موقوفه ملاوردیخانی در قزوین اشعار می دارد:

از مستأجرینی که در سند اجاره آنها نحوه استفاده از مورد اجاره مشخص نشده باشد حسب بخشنامه شماره ۸۸۱/۴۲۰ مورخ ۱۳۶۸/۲/۵، ۱۰٪ سرفقلی واحد تجاری در هنگام انتقال به غیر یا تجدید اجاره اخذ خواهد شد.

امیدی نجف آبادی

مدیر کل امور اوقافی

به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و توضیح داده است که: این دستورالعمل که بر اساس بخشنامه شماره ۴۲۰/۸۸۱ مورخ ۱۳۶۸/۲/۵^(۱) تنظیم شده، مستأجر را مجبور به پرداخت ۱۰٪ کل سرقفلی واحد تجاری در زمان تجدید قرارداد می‌کند، در حالی که واحد تجاری را مستأجر که خود قبلاً بر اساس سند اجاره زمین با حق احداث اعیانی، احداث نموده است؛ در حالی که طبق ضوابط مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ نحوه وصول پذیره و اهدایی^(۲) مقرر شده و آن ضوابط منصرف از چنین موردی است و صرفاً پذیره ابتدائی و پذیره انتقالی را که اولی در موقع اجاره رقبه موقوفه و دومی هنگام انتقال آن طبق مواد ۱ و ۲ آیین‌نامه اخذ می‌شود و با توجه به تعریف پذیره در آیین‌نامه و دستورالعمل ۲۳۰/۹۱۹ مورخ ۱۳۶۵/۳/۲۷ چنین مورد مشمول پذیره نمی‌شود. همچنین این دستورالعمل در سال ۶۹ وضع شده در حالی که اجاره‌هایی را شامل می‌شود که قبل از صدور آن منعقد شده‌اند و این عطف بماسبق شدن خلاف شرع است و با توجه به دریافت ده درصد بابت سرقفلی و حق مرغوبیت توسط اوقاف در زمان ایجار، مطالبه مجدد آن دور از عدل و انصاف بوده و خلاف موازین اسلامی است.

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در لایحه جوابیه شماره ۴۱۰/۳۵۷۲ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۲۷ پاسخ داده است که: در اجاره نامه مربوط، نوع استفاده مستأجر از زمین

(۱) بخشنامه شماره ۴۲۰/۸۸۱ مورخ ۱۳۶۸/۲/۵ سازمان حج و اوقاف و امور خیریه:

شماره: ۴۲۰/۸۸۱

تاریخ: ۱۳۶۸/۲/۵

اداره حج و اوقاف و امور خیریه شهرستان قزوین

چون در بعضی از اسناد اجاره اراضی موقوفه که در گذشته و قبل از تصویب قانون تشکیلات و اختیارات سازمان در واحدهای اوقافی تنظیم شده به نحوه استفاده از مورد اجاره اشاره‌ای نشده و این امر در مورد میزان پذیره و سرقفلی مستأجری که در اراضی مورد اجاره خود رقبات تجاری احداث کرده‌اند و موجب ابهاماتی شده است لذا با توجه به پیشنهاد کمیسیون امور اوقافی و هیأت‌های امنا سمینار اخیر مدیران در شیراز و مستنداً به ماده ۹ آیین‌نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی مقرر می‌دارد من بعد از این گونه مستأجرین که در مورد اجاره خود واحد تجاری احداث کرده‌اند به هنگام انتقال یا تجدید اجاره ده درصد سرقفلی واحد تجاری بر مبنای قیمت زمان واگذاری بغیر طبق نظر کارشناس محاسبه و وصول می‌گردد. بدیهی است مستأجری که بر اساس اجازه شرط سند، واحد مسکونی را به تجاری تبدیل کرده باشند کماکان مشمول ماده ۵ آیین‌نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی خواهند بود.

سیلمهدی امام جمهرانی

نماینده امام و سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱.

موقوفه مستأجره قید نگردیده، لذا اختلاف بوده است که طبق ماده ۹ آیین نامه (ماده ۱۷) قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه^(۱) و دستورالعمل مورد اعتراض در این ارتباط صادر گردیده است. همچنین با توجه به اینکه در تجدید سند اجاره، نوع استفاده تجاری معین و قید می گردد، اخذ پذیره مربوط نه عطف به ماسبق نمودن ضوابط است و نه اخذ مجدد پذیره؛ لذا ادعاهای مشارالیه را بی اساس است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۳۷۲

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۸/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۲/۲۹:

در خصوص خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۶۸/۲/۵/۷۱۷۴/۳۱/۴۲۰/ف مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۳۰ و بخشنامه شماره ۴۲۰/۸۸۱ مورخ ۶۸/۲/۵ سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بررسی بدین شرح اعلام نظر گردید:

«چون بخشنامه مورد شکایت اخذ در صدی از سرقفلی را شرط تجدید اجاره و یا قبول انتقال مورد اجاره دانسته است، خلاف شرع تشخیص داده نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ماده ۱۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری
(مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی) با شرع انور

شماره: ۶۹/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۱۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمدرضا بندرچی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمدرضا بندرچی طی دادخواستی خواستار ابطال ماده ۱۶ آیین‌نامه آیین دادرسی دیوان عدالت اداری^(۱) مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده است که: بندهای این ماده مواردی را مطرح می‌کنند که قاضی می‌تواند در صورت تحقق آنها از رسیدگی و قضا خودداری کند، در حالی که شرعاً چنین مجوزی به قاضی داده نشده و جز در صورت

(۱) ماده ۱۶ آیین‌نامه آیین دادرسی دیوان عدالت اداری:

در موارد زیر دادرسان و مشاوران دیوان از رسیدگی می‌توانند امتناع نمایند:

الف- وقتی که دادرس یا مشاور یا همسر آنان نفع شخصی در شکایت داشته و یا وارث یکی از طرفین شکایت باشند.

ب- وقتی که دادرس یا مشاور یا همسر آنان با یکی از طرفین شکایت قرابت نسبی یا سببی تا درجه سوم دارند.

پ- وقتی که دادرس یا مشاور یا همسر آنان قِیم یکی از طرفین شکایت یا کفیل امور است.

ت- وقتی که دادرس یا مشاور یا همسر آنان با یکی از طرفین شکایت یا یکی از اشخاصی که با آنها قرابت نسبی یا سببی تا درجه سوم دارند، دادرسی جزایی یا حقوقی داشته باشند. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۲۳۷ مورخ

۱۳۶۲/۷/۲).

عذر شرعی، قاضی شرعاً نمی‌تواند از قضا خودداری نماید؛ بنابراین ماده مذکور خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۵۴۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۱

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۶۹/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۵/۱۲:

در خصوص خلاف شرع بودن ماده ۱۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بررسی بدین شرح اعلام نظر گردید: «با توجه به اینکه ماده ۱۶ در موارد مذکور قاضی را از رسیدگی منع نمی‌کند و با عنایت به تعدد شعب دیوان عدالت اداری، ماده ۱۶ آیین نامه دادرسی دیوان عدالت اداری خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۳۱۲/۶۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۹/۲ سرپرست دبیرخانه مرکزی

هیأت رسیدگی به اختلافات موضوع قانون تعیین اراضی اختلافی با شرع انور

شماره: ۱۷۴/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۲/۲۰

محضر فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای محمدرضا وکیلان به شرح پرونده ۱۷۴/۷۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه ۳۱۲/۶۹۶-۷۰/۹/۲ سرپرست دبیرخانه مرکزی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمدرضا وکیلان در پرونده شماره ۱۷۴/۷۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری خواستار ابطال بخشنامه ۳۱۲/۶۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۹/۲^(۱) سرپرست دبیرخانه

(۱) بخشنامه شماره ۳۱۲/۶۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۹/۲ سرپرست دبیرخانه مرکزی هیأت رسیدگی به اختلافات ارضی:

شماره: ۳۱۲/۶۹۶

تاریخ: ۱۳۷۰/۹/۲

اداره کل منابع طبیعی استان تهران

عطف به نامه شماره ۱۹۳۸۱ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۹ نظریه مشاور حقوقی ذیل اعلام می‌گردد:

دبیرخانه محترم

در مورد نامه شماره ۱۹۳۸۱ مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۹ منابع طبیعی استان تهران، به نظر مشورتی اینجانب طبق صراحت ماده واحده موضوع اراضی اختلافی معترض در صورت اجرای کامل مقررات ماده ۵۶ می‌تواند به هیأت مذکور در ماده واحده مراجعه نماید و این در صورتی است که با نظر جنگلیان به علت عدم اعتراض صورت قطعیت یافته باشد و یا آنکه کمیسیون مقرر در ماده ۵۶ رأی صادر کرده باشد و لذا چنانچه قبل از اجرای کامل مقررات ماده

مرکزی هیأت رسیدگی به اختلافات موضوع قانون تعیین اراضی اختلافی به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و توضیح داده است که: با عنایت به شق سوم نظریه ۲۶۵۰ مورخ ۱۳۶۷/۸/۴ شورای نگهبان،^(۱) قسمت دوم ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع کشور مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحی آن در سال ۱۳۴۸، ناظر به تشکیل کمیسیون، ابطال گردیده و بر اساس نظریه شماره ۱۰۹۱ مورخ

۵۶ هیأت مقرر در کمیسیون ماده واحده اقدام به صدور رأی نماید به نظر اینجانب چنین رأیی با توجه به شقوق ۱ و ۲ ماده ۲۸۱ قابل اعتراض است و می‌توان با توجه قانونی به کمیسیون صادرکننده رأی (قاضی محترم صادرکننده رأی) اعتراض و مراتب را عنوان نمود و در صورت عدم توجه طبق بند ۲ ماده ۲۸۴ به هیأت هم‌عرض مراجعه نمود. (مشاور حقوقی ضرغامی)

خواهشمند است دستور فرمایند از برآیند اقداماتی که در جهت نظریه مذکور اعمال شده است این دبیرخانه را آگاه فرمایند.

عبدالحسین تقوی

سرپرست دبیرخانه مرکزی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی

(۱) نظریه شماره ۲۶۵۰ مورخ ۱۳۶۷/۸/۴ شورای نگهبان:

شماره: ۲۶۵۰

تاریخ: ۱۳۶۷/۸/۴

شورای عالی محترم قضایی

پیرو نامه‌های متعددی که از بعضی محاکم دادگستری و اشخاص در رابطه با مواد ۵۵ و ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحی ۱۳۴۸ به دبیرخانه شورای نگهبان واصل شده بود، موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و با استفاده از اصل ۴ قانون اساسی نظر فقهای شورای نگهبان به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

۱- شمول ماده ۵۵ اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع و تبصره آن نسبت به کسانی که در رژیم گذشته اقدام به تصرف و احیای منابع مذکور نموده‌اند، خلاف موازین شرع و در این قسمت، ماده مذکور ابطال می‌شود.

۲- در ماده ۵۶ اصلاحی قانون مذکور، محدود نمودن پذیرش اعتراض اشخاص ذی‌نفع به یک ماده، خلاف موازین شرع و در این قسمت، ماده مذکور ابطال می‌شود و بند الف این ماده بر این اساس اصلاح می‌شود.

۳- در ماده ۵۶ اصلاحی، ملاک عمل قرارداد و قطعی دانستن تصمیم اکثریت کمیسیون مذکور در ماده، خلاف موازین شرع و در این قسمت نیز ماده مذکور ابطال می‌شود.

۴- در بند ج ماده ۵۶ مذکور دستور رفع تصرف و خلع ید از اراضی مذکور که در رژیم گذشته تصرف و احیا شده است خلاف موازین شرع و در این قسمت نیز ماده مذکور ابطال می‌شود.

لازم به تذکر است که پس از تهیه و ابلاغ آیین‌نامه قانون تعیین اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی این ماده واحده ملاک عمل خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۷۳۴ مورخ ۱۳۶۷/۸/۲۴)

محمد محمدی‌گیلانی

دبیر شورای نگهبان

۱۳۶۸/۸/۳^(۱) شورای نگهبان و با توجه به ماده ۵۶ اصلاحی مصوبه مجلس شورای اسلامی،^(۲) ماده ۵۶ قبلی نیز خلاف شرع اعلام شده است.

با توجه به این دو نظریه و تأیید قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی ۱۳۶۷/۶/۲۹ هیأت‌های حل اختلاف، موضوع این قانون، هم جایگزین کمیسیونهای ماده ۵۶ و هم جایگزین دیوان عدالت اداری شده است؛ لذا تشکیل کمیسیونها و صدور رأی توسط آنها فاقد وجاهت شرعی است؛ زیرا آنها مقید به تشخیص و اعلام منابع طبیعی طبق قانون ملی شدن جنگلها و مراتع هستند و برابر قسمت اخیر ماده واحده تعیین تکلیف اراضی اختلافی، رأی قاضی هیأت در موارد سه گانه مواد ۲۸۴ و ۲۸۴ مکرر قانون آیین دادرسی کیفری قابل اعتراض می‌باشد. لذا رأی کمیسیون و رأی هیأت و آرای محاکم قضایی مستلزم رسیدگی چند مرحله‌ای می‌شود که خلاف موازین شرعی است.

بخشنامه مورد اعتراض نیز که طرح پرونده‌های اعتراض را که فاقد رأی کمیسیون ماده ۵۶ باشند ممنوع می‌نماید و موجب مشکلات عدیده برای روستاییان می‌شود و همچنین به دبیرخانه دستور می‌دهد پرونده‌هایی را که قاضی هیأت رأی صادر کرده، در اجرای مواد مذکور به قاضی تذکر داده شود و در صورت قبول و تنبّه، برای رسیدگی مجدد به هیأت‌های هم‌عرض ارسال شوند.

(۱) نظریه شماره ۱۰۹۱ مورخ ۱۳۶۸/۸/۳ شورای نگهبان:

شماره: ۱۰۹۱

تاریخ: ۱۳۶۸/۸/۳

حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای فاضل هرندی

نماینده ولی امر در ستاد مرکزی هیأت‌های واگذاری و احیای اراضی

عطف به نامه شماره ۳۰۶ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۹:

به پیوست فتوایی نظریه‌های شورای نگهبان جهت اطلاع ارسال می‌گردد؛ چنانچه ملاحظه می‌فرمایید در رابطه با ماده ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع شورای نگهبان ماده ۵۶ قبلی را خلاف شرع اعلام کرد و همان‌گونه که در ذیل نظریه مزبور آمده است بدیهی است با توجه به ماده ۵۶ اصلاحی مصوبه مجلس شورای اسلامی و تنظیم آیین‌نامه اجرایی و به اجراء درآمدن آن دیگر نظریه فوق‌الاشعار شورای نگهبان موضوعاً منتفی است.

همچنین در ارتباط با قانون اصلاحات ارضی نیز موضوع نظریه شورای نگهبان دستورالعمل شماره ۱۲/۱/۳۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲ می‌باشد که براساس نظریه مزبور مغایر با موازین شرع اعلام شده است. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۴ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۲۵).

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۷۰۹ مورخ ۱۳۶۷/۷/۲۴.

از آنجا که برابر ماده واحده قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی؛ در اجرای ماده ۵۶ و رأی شماره ۲۱۳ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری،^(۱) اعتراض مقید به زمان نیست، قطعی تلقی نمودن برگهای تشخیص منابع ملی در هیأتها، قانونگذاری خارج از حدود اختیارات قوه مجریه و مخالف موازین شرعی است. در تعیین هیأت هم عرض برای رسیدگی به تجدیدنظر آرای قاضی صادر کننده رأی، وضع قانون خارج از حدود اختیارات قوه مجریه بوده و مخالف موازین شرع است.

وزارت کشاورزی در لایحه جوابیه پاسخ داده است: طبق ماده واحده مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۲، مرجع رسیدگی به اعتراضات، اجرای ماده ۵۶ کمیسیون مربوطه می باشد و بندهای ۲ و ۳ نظریه ۱۳۶۷/۸/۴ شورای نگهبان معارض با ماده واحده نیست.^(۲) در ضمن، بند ۲ نظریه دال بر این است که یک ماه مهلت مقرر در ماده ۵۶

(۱) رأی شماره ۲۱۳ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۸۸/۶۹: با توجه به ماده واحده قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۹ مجلس شورای اسلامی که مقرر می دارد زارعین صاحب اراضی نسقی و... اعتراض داشته باشند می توانند به هیأتی مرکب از... مراجعه نمایند و در ماده واحده مذکور ذکر مهلت نشده و تبصره ۶ ماده واحده مرقوم نیز مقرر می دارد وزارت کشاورزی مکلف است آیین نامه اجرایی این قانون را حداکثر ظرف دو ماه تهیه و تصویب و جهت اجرا ابلاغ نماید و در تبصره مرقوم هم اجازه تعیین مهلت داده نشده است. بنابراین به نظر اکثریت هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، تعیین مهلت شش ماهه در ماده ۴ و مهلت یکساله در ماده ۵ آیین نامه اجرایی قانون مذکور خارج از حدود اختیار تهیه و تصویب آیین نامه بوده و به استناد قسمت اخیر ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم بر بطلان مهلت های معینه فوق در مواد ۴ و ۵ آیین نامه مذکور صادر و اعلام می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۴۱۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۶)

(۲) نظریه مورخ ۱۳۶۷/۸/۴ شورای نگهبان:

شماره: ۲۴۲۵

تاریخ: ۱۳۶۷/۶/۲۹

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه های شماره ۱۲۱ - ق مورخ ۱۳۶۷/۶/۲۶ و شماره ۶۸ - ق مورخ ۱۳۶۷/۴/۲۴ و شماره ۳۳۳۴ - ق مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ و شماره ۳۱۶۵ - ق مورخ ۱۳۶۶/۹/۱۲ و پیرو نامه های شماره ۲۱۹۴ مورخ ۶۷/۴/۲۹ و شماره ۱۰۶۹۲ مورخ ۶۶/۱۲/۲۴ و شماره ۹۹۰۸ مورخ ۱۳۶۶/۹/۲۶:

طرح تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع که پس از ایرادات شورای نگهبان با اصلاحاتی در جلسه روز سه شنبه بیست و دوم شهریورماه ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است، در جلسه شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و مغایر با موازین شرع و با اکثریت آرا مغایر با قانون اساسی شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

قبلی شرعی نیست و بند ۳ نیز قطعی بودن نظر اکثریت کمیسیون را غیر شرعی دانسته است. نتیجه اینکه رأی کمیسیون قبلی هم قابل اعتراض است و هم مدتی برای اعتراض نیست، که هر دو این نظرات در مصوبه ۱۳۶۷/۶/۲۲ تأمین شده است.

بنابراین نظریه ۱۳۶۸/۸/۲ شورای نگهبان، که نظریه قبلی خود را با توجه به ماده اصلاحی مصوب مجلس شورای اسلامی و تنظیم آیین‌نامه اجرایی و به اجرا درآمدن آن منتفی دانسته، دلالت کامل بر اجرای مقررات ماده ۵۶ دارد. با این وجود تعیین هیأت هم عرض برای رسیدگی به نظرات قاضی صادرکننده حکم که در نامه دبیرخانه به عنوان منابع طبیعی استان تهران مستند به مواد ۲۸۴ و ۲۸۴ مکرر در ماده واحده عنوان شده، نه عنوان وضع قانون دارد و نه عمل خلاف شرع است و سایر بندهای بخشنامه نیز منطبق و براساس قانون تنظیم شده است و مخالفتی با شرع انور ندارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۲۵۹

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۷۴/۷۰/هـ مورخ ۱۳۷۱/۲/۲۰:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه ۳۱۲/۶۹۶ - ۱۳۷۰/۹/۲ سرپرست دبیرخانه مرکزی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بحث و بررسی بدین شرح اعلام نظر گردید:

«به لحاظ اینکه بخشنامه مذکور مربوط به تعیین حدود صلاحیت کمیسیون ماده واحده مصوب ۱۳۶۷/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی است، خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۳-۱/۷۳۹۱ مورخ ۱۳۶۷/۸/۸

وزیر مسکن و شهرسازی با شرع انور

شماره: ۵۵/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۲/۱۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

احتراماً آقای میرطاهر طیبی به شرح پرونده کلاسه ۳۰/۷۰ هیأت عمومی دیوان اعلام خلاف شرع بودن بند ۸ دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۳-۱/۷۳۹۱ مورخ ۶۷/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی را نموده که طی اظهار نظر شماره ۱۸۰۷ مورخ ۷۰/۹/۲۷ آن را خلاف شرع تشخیص و هیأت عمومی طی دادنامه ۱۳۷ مورخ ۷۰/۱۰/۲۴ ابطال مورد شکایت را اعلام نمود.

متعاقب آن آقای شمس‌الدین عالمی به شرح پرونده کلاسه ۵۵/۷۰ نسبت به کل دستورالعمل فوق‌الذکر اعلام خلاف شرع و تقاضای رسیدگی نموده است. با عنایت به مراتب، لطفاً در این خصوص اظهار نظر فرمایید تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای میرطاهر طیبی طی دادخواستی خواستار ابطال دستورالعمل حفظ باغات، ضوابط مصوب ۱۳۶۹/۴/۱۸ و بخشنامه ۸۸۴/۴۲ دفتر فنی استانداری سمنان^(۱) و اعمال اداره ثبت در اجرای بخشنامه و خودداری از تنظیم صورتمجلس تفکیکی به لحاظ مخالفت آنها با شرع انور شده و توضیح داده است که: شورای نگهبان در نظریه ۸۵۲۹ مورخ ۱۳۶۶/۴/۳،^(۲) بند ۱ ماده ۳ ضوابط و مقررات مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲

(۱) این بخشنامه از دفتر فنی استانداری سمنان صادر و به شهرداری دامغان و ثبت اسناد آن شهر ابلاغ گردیده که از هرگونه تنظیم صورتمجلس تفکیکی در مورد اراضی و باغات کمتر از یک و دو هکتار خودداری کند.

(۲) همین مجموعه، صفحه ۵۶.

شورای عالی شهرسازی و معماری ایران را خلاف موازین شرع شناخته و دیوان عدالت اداری حکم به ابطال آن داده است؛^(۱) همچنین در نظریه شماره ۹۵۱ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۶، ماده ۴ ضوابط مذکور را خلاف موازین شرعی تشخیص داده و آن نیز توسط دیوان عدالت اداری ابطال شده است.^(۲) با توجه به اینکه این دو مورد ناظر به تعیین حداقل ۲۰۰۰ مترمربع حداقل مساحت برای افزایش باغات و ۱۰/۰۰۰ مترمربع برای اراضی بوده و بخشنامه مورد اعتراض هم که ناظر به تعیین محدودیت در تفکیک و افزایش باغات و اراضی شهری است، موجب تضییع حقوق مردم و خلاف شرع می باشد. وزارت مسکن و شهرسازی در لایحه جوابیه پاسخ داده است که: ضوابطی از این نوع در قوانین و مقررات جاری کشور نمونه های فراوانی دارد و هرگاه این ضوابط حذف شوند متقاضیان می توانند با تفکیک و تقسیم ثبتی باغات به قطعات کوچکتر، حتی کمتر از ۲۰۰ متر، تقاضای پروانه ساختمان نموده و با احداث بنا موجب نابودی قسمت وسیعی از باغات و فضای سبز کشور گردند. قطعاً به همین دلیل است که قانون اراضی شهری^(۳) که به تأیید شورای نگهبان رسیده است، در ماده ۱۴، تعیین ضوابط را به عهده این وزارتخانه نهاده و بدیهی است که تدوین مقررات ویژه در این خصوص ضرورت دارد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۳۲۶۰

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۷۰/۵۵ مورخ ۱۳۷۱/۲/۱۵:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۳ - ۱/۷۳۹۱ مورخ ۱۳۶۷/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی، موضوع در جلسه فقهی شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بحث و بررسی، دستورالعمل مذکور خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۷۱ مورخ ۱۳۶۶/۹/۲۶

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۲۹ مورخ ۱۳۶۸/۹/۲

(۳) روزنامه رسمی شماره ۱۰۸۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۱/۲۴

عدم مغایرت صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ دفتر فنی استانداری تهران با شرع انور

شماره: ۴۱/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۴/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حسین بنویدی به شرح دادخواست تقدیمی به هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، مدعی خلاف شرع بودن صورتجلسه مورخه ۷۰/۵/۱۹ دفتر فنی استانداری تهران گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای حسین بنویدی به نمایندگی از سندیکای تولید کنندگان شن و ماسه طی دادخواستی خواستار ابطال مصوبه مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ استانداری تهران^(۱) مبنی بر تعیین قیمت شن و ماسه، به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان داشته

(۱) مصوبه مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ استانداری تهران مبنی بر تعیین قیمت شن و ماسه:

صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹:

به موجب دعوتنامه شماره ۲۰۲۱۱ / د ف مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۶ و پیرو جلسه مورخ ۱۳۷۰/۴/۲۳ وزارت محترم کشور، جلسه‌ای در ساعت ۱۰ صبح مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ با حضور امضا کنندگان زیر در دفتر فنی استانداری تهران در خصوص بررسی قیمت فروش انواع فراورده‌های تولیدی شن و ماسه تشکیل گردید که پس از بحث و تبادل نظر مقرر گردید از آنالیزهای مختلف بررسی شده، قیمت عادلانه‌ای که متضمن سود تولید کننده و رعایت حال مصرف کننده باشد تعیین و به شرح ذیل جهت اتخاذ تصمیم نهایی به موجب بند ه ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کشور به هیأت‌های رسیدگی استانها اعلام تا هر استان با توجه به مسائل منطقه‌ای بررسی نموده و پس از تصویب و قیمت‌گذاری، جهت اجرا به واحدهای تولیدی شن و ماسه که دارای پروانه رسمی باشند ابلاغ گردد:

۱- ماسه شکسته شسته از قرار هر تن ۱۱۰۰ ریال؛

۲- ماسه دو سرنده با سرند برقی از قرار هر تن ۷۰۰ ریال؛

۳- انواع شن (بادی - نخودی - شکسته) از قرار هر تن ۷۰۰ ریال.

است که با عنایت به مقررات قانونی، تولید شن و ماسه^(۱) خارج از شمول قیمت‌گذاری و معاف از آن است؛ لذا این مصوبه موجب تضييع حقوق این صنف می‌گردد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۳۴۶۲

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۴۱/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۴/۱۶:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ دفتر فنی استانداری تهران، موضوع در جلسه فقهی شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بحث و بررسی، صورتجلسه مذکور خلاف موازین شرع شناخته نشد؛ زیرا مسأله قیمت‌گذاری خصوصاً در انفالی که استخراج آن به اشخاص واگذار می‌شود در صلاحیت مسئولین حکومت است.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) ماده ۲۶ قانون معادن:

وزارت معادن و فلزات در سه ماهه اول هر سال قیمت ماده معدنی قبل از استخراج را برای همان سال به عنوان قیمت پایه تعیین و به هر یک از بهره‌برداران ابلاغ می‌نماید تا در موعد مقرر که در پروانه بهره‌برداری قید می‌شود به حساب خزانه بپردازد و در پایان سال با توجه به عوامل مختلف در مورد نرخ ماده معدنی در سر هر معدن بررسی و چنانچه نرخ به دست آمده بالاتر از قیمت پایه باشد مابه‌التفاوت آن را از بهره‌بردار اخذ می‌نماید و در صورت بروز اختلاف در میزان استخراج و قیمت، رأی شورایعالی معادن قطعی است. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۱۷۴ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۸).

عدم مغایرت تبصره ۳ و قسمت اخیر ماده ۲۷ و تبصره ۲ ماده ۳۸ و بند ۶ ماده ۳۶
آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور
شماره: ۱۳۲/۷۰/۵
تاریخ: ۱۳۷۰/۹/۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات و افره؛

به پیوست تصویر دادخواست سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و پاسخ سازمان
زمین شهری در ارتباط با شکایت مزبور ارسال می گردد. با عنایت به اینکه سازمان ثبت
اسناد و املاک کشور، مدعی خلاف شرع بودن تبصره ۲ ماده ۳۸ آیین نامه اجرایی قانون
زمین شهری مصوب سال ۱۳۶۶ می باشد، لطفاً نسبت به مورد شکایت، اظهار نظر
فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور طی دادخواستی خواستار ابطال تبصره ۳ و قسمت
اخیر ماده ۲۷ و تبصره ۲ ماده ۳۸ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب
۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است

(۱) ماده ۳۸ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری:

کلیه دستگاههای مذکور در ماده ۱۰ قانون موظفند اراضی خود را در اجرای ماده ۱۰ قانون زمین شهری در اختیار
وزارت مسکن و شهرسازی قرار دهند. ادارات ثبت مکلفند پس از اعلام وزارت مسکن و شهرسازی نسبت به ثبت انتقال
ملک در دفاتر املاک و صدور سند مالکیت به نام دولت یا نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی و یا دستگاههایی که
وزارت مزبور معرفی می نماید اقدام نمایند. هر یک از کارکنان دستگاههای یاد شده که در تحویل اراضی مذکور و
صدور اسناد مالکیت آنها به شرح این ماده مسامحه و یا کارشکنی نمایند متخلفین در اجرای ماده ۱۶ قانون زمین شهری
قابل تعقیب بوده و با اعلام وزارت مسکن و شهرسازی مورد پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت و از تاریخ درخواست
وزارت مسکن و شهرسازی چنانچه ظرف ۲ ماه نسبت به تحویل زمین و اسناد و مدارک آن اقدام نمایند ادارات ثبت
مکلفند به درخواست وزارت مسکن و شهرسازی سند مالکیت جدید به نام دولت به نمایندگی وزارت مسکن و

که: تبصره ۲ ماده ۳۸ آیین‌نامه مذکور بدون توجه به نص صریح ماده ۳۵ قانون مدنی که تصرف به عنوان مالکیت را دلیل مالکیت دانسته، کلیه زمینهای متعلق به وزارتخانه‌ها و نیروهای مسلح و مؤسسات دولتی و بانکها و... را از تاریخ تصویب در اختیار وزارت مسکن و شهرسازی قرار داده است و آن وزارتخانه با علم به عدم تصرف خود و احداث بنا از طرف متصرفین (موضوع ماده ۱۴۷ و ۱۴۸ اصلاحی قانون ثبت^(۱)) مجوز صدور سند مالکیت تمامی ملک را به نام دولت صادر نموده است که نه تنها با قانون مدنی و مقررات ثبتی، بلکه اصولاً با شرع مبین اسلام مغایرت دارد و خلاف اصل تصرف است. سازمان زمین شهری در لایحه جوابیه ۳۰۷۴۶/ح مورخ ۱۳۷۰/۸/۲۶ پاسخ داده است که: تبصره مذکور نه تنها مخالف و فراتر از قانون مدنی و اصول شرعی نیست بلکه کاملاً منطبق بر آنهاست؛ زیرا اولاً، ماده ۳۵ قانون مدنی، تصرف به عنوان مالکیت را دلیل مالکیت دانسته نه تجاوز به اراضی دولتی را و قانون زمین شهری^(۲) در این خصوص از احکام عناوین ثانویه شرعی است که از تأیید شورای نگهبان گذشته است. ثانیاً، طبق ماده ۲۲ قانون ثبت^(۳) چنانچه ملکی در دفتر املاک به ثبت رسید، دولت فقط کسی را مالک می‌شناسد که ملک به نام او ثبت شده است. بنابراین با توجه به ثبت قبلی اراضی به نام ارگانهای دولتی مشمول ماده ۱۰ قانون زمین شهری، تصرف اشخاص در اراضی مورد بحث را نمی‌توان تصرف مشروع دانست. ضمن اینکه پس از صدور سند مالکیت به نام دولت اگر کسی قائل به مستثنیاتی برای خود باشد، می‌تواند به هیأت حل اختلاف موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون مراتع و جنگلها^(۴) مراجعه کند.

شهرسازی و یا دستگاههایی که وزارت مزبور معرفی می‌نماید صادر نمایند.

تبصره ۲- در صورتی که در اراضی مذکور تجاوزات و تصرفاتی صورت گرفته باشد در موقع معاینه محل با حضور نماینده سرچنگلداری یا دستگاه دارنده زمین میزان تصرفات و تجاوزات صورتجلسه و سند مالکیت، کل محدوده ملی شده یا زمین دولتی مذکور بدون توجه به تجاوزات انجام شده به نام دولت به نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی صادر می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۴۱ مورخ ۱۳۶۷/۵/۶).

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۵۲۹۹ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۷.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹.

(۳) روزنامه رسمی شماره ۹۷۵ مورخ ۱۳۱۰/۲/۲۶.

(۴) روزنامه رسمی شماره ۱۲۷۰۹ مورخ ۱۳۶۷/۷/۲۴.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۴۹۴

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۳۲/۷۰/هـ مورخ ۱۳۷۱/۴/۲۲ و ۱۳۷۰/۹/۹:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن تبصره ۲ ماده ۳۸ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب سال ۱۳۶۶، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بحث و بررسی بدین شرح اعلام نظر گردید:

«با استظهار اینکه مورد تبصره ۲ ماده ۳۸ (به قرینه ماده ۲ آیین نامه) تصرفاتی است که بعد از تاریخ ۱۳۵۸/۴/۵ انجام گرفته است، خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت مواد ۱، ۳، ۶، ۱۳، ۱۴ (و تبصره آن) ۱۶، ۳۶ و بند ۵ و ۶ ماده ۳۶
 آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور
 شماره: ۱۹۲/۷۰/۵
 تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
 با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای محمود منصوری نراقی به شرح دادخواست و لایحه تکمیلی آن
 مدعی خلاف شرع بودن مواد یک و شش آیین نامه قانون زمین شهری گردیده اند، ضمن
 ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به
 پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
 محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمود منصور نراقی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مواد ۱، ۶۳، ۱۳،
 ۱۴ و تبصره ماده ۱۴، ۱۶، ۳۶ و بند ۵ و ۶ ماده ۳۶ آیین نامه قانون زمین شهری مصوب
 ۱۳۶۷ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است

(۱) مواد مورد ایراد آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷ هیأت وزیران):

ماده ۱- منظور از عمران و احیای قابل قبول مذکور در قانون زمین شهری، عموماًت مذکور در ماده ۴ قانون مدنی و
 مقررات بعدی در باب احیا و عمران اراضی است و عملیاتی از قبیل شخم غیر مسبوق به احیا و تحجیر و ریختن مصالح
 در زمین و حفر چاه و نظایر آن عمران و احیا محسوب نمی گردد.

تبصره- تناسب میزان زمین عمران و احیا شده با در نظر گرفتن مساحت زیربنا و مساحت کل زمین و فضای عمومی
 آن یا سطح زیرکشت و آیش و سایر تصرفاتی که با در نظر گرفتن مفاد این ماده عمران و احیا محسوب می شود طبق
 دستورالعملهای صادره توسط وزارت مسکن و شهرسازی تعیین خواهد شد.

ماده ۳- منظور از اراضی دایر موضوع قانون زمین شهری برای تملک و اراضی کشاورزی مندرج در ماده ۵ قانون
 و این آیین نامه، زمینهایی است که بهره برداری غالب از آنها زراعت باشد و شامل عرصه و اعیان باغات و تأسیسات که
 عرصه آنها متناسب با اعیانی باشد نمی گردد.

ماده ۷- تعریف مسکن مناسب موضوع ماده ۷ قانون و ضوابط آن به عهده وزارت مسکن و شهرسازی است که به

موجب دستورالعملی ضوابط آن تهیه و جهت اجرا ابلاغ می نماید.

ماده ۱۳- مراجع درخواست کننده نظریه وزارت مسکن و شهرسازی بایستی فتوکپی سند مالکیت زمین و دو نسخه رونوشت یا فتوکپی نقشه ثبتی و در صورت نداشتن نقشه مذکور دو نسخه کروکی دقیق زمین را که منطبق با سوابق با مقیاس مناسب (در صورت وجود نقشه هوایی) تهیه و به وزارت مسکن و شهرسازی ارسال دارند و در صورت عدم دسترسی به مدارک مالکیت در مواردی که رأساً قصد تملک دارند آخرین استعلام ثبتی یا صورتمجلس معاینه محل موضوع ماده ۲۷ این آیین نامه را به وزارت مسکن و شهرسازی تسلیم نمایند. وزارت مسکن و شهرسازی پس از بررسی مدارک و رسیدگی به شرح دستورالعمل مربوطه یک نسخه نقشه امضاء شده به انضمام نظریه خود را حداکثر ظرف یک ماه به مرجع درخواست کننده، ارسال و نسخه دیگر نقشه با یک نظریه وزارت مسکن و شهرسازی که نسبت به یک زمین یا ملک صادر شده برای موارد مراجعه بعدی معتبر بوده و اخذ نظریه مجدد ضروری نمی باشد.

ماده ۱۶- موارد زیر غیر موات تلقی می شود مگر آنکه خلاف آن بنا به تشخیص وزارت مسکن و شهرسازی ثابت شود.

الف- پلاکهایی که طبق مقررات برای آنها به عنوان نصاب مالکانه پروانه ساختمانی صادر شده یا بشود.

ب- پلاکهایی که مساحت زمین آنها تا ۳۰۰۰ مترمربع بوده و مربوط به واحدهای مسکونی ساخته شده و یا هرگونه مستحقات باشد، مشروط بر دارا بودن هر یک از اسناد مشروحه ذیل که تاریخ صدور آنها قبل از تاریخ ۱۳۵۸/۴/۵ باشد.

۱- اسناد مالکیتی که به عنوان هرگونه مستحقات، صادر شده و یا تحت این عنوان مورد نقل و انتقال قرار گرفته و در ستون انتقالات قید مستحقات شده باشد.

۲- گواهی پایان کار یا مفاصاحساب نوسازی شهرداری یا سطح شهر و یا گواهیهای مالیاتی از قبیل مفاصاحساب و یا گواهی ارث، مشروط بر آنکه در اسناد و گواهیهای مذکور تصریح شده باشد که پلاک مورد نظر واحد ساختمانی یا مسکونی یا مستحقات است.

۳- سند رسمی اجازه به عنوان واحد مسکونی یا ساختمان.

۴- پلاکهایی که به تشخیص شهرداری محل قبل از تاریخ اجرای مقررات مربوط به صدور پروانه ساختمانی در شهر محل وقوع ملک به صورت ساختمان و یا مستحقات درآمده باشد.

ج- در صورتی که اسناد انتقال مربوط به پلاکهایی که به عنوان ساختمان مورد معامله وزارتخانه ها و مؤسسات و شرکتهای دولتی یا وابسته به دولت و بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی یا شهرداریها و مؤسسات اعتباری مجاز قرار گرفته باشد.

د- پلاکهایی که قبل از ۱۳۵۸/۴/۵ به صورت تأسیساتی از قبیل مستحقات صنعتی، ورزشی، جایگاههای فروش مواد نفتی، کارگاهها، گاراژها، توقفگاهها و انبارهای مسقف، اماکن درمانی، بهداشتی، آموزشی فرهنگی و خدمات عمومی و تأسیسات مشابه باشد، مشروط بر آنکه مساحت زمین آنها از سه هزار مترمربع بیشتر نبوده و دارای پروانه رسمی کسب یا ساختمان یا گواهی پایان کار باشند.

هـ- ذکر وجوه ساختمانی در مرحله صدور آخرین مفاصاحسابهای نوسازی و مالیاتی در کلیه موارد فوق حسب مورد توسط سازمان مربوطه، ملاک عمل خواهد بود.

ماده ۴۶- ادارات ثبت مکلفند در هر مورد که زمینهایی به صورت ششدانگ و یا مشاع بر اساس قانون زمین شهری به مالکیت دولت در می آید اعم از موات یا غیرموات بر اساس درخواست وزارت مسکن و شهرسازی، یا درخواست سایر دستگاهها (در مواردی که رأساً اراضی غیرمواتی را با رعایت مقررات قانون و این آیین نامه تملک می نماید) به شرح

که: ماده یک آیین نامه به لحاظ اینکه عملیاتی مانند شخم زدن و تحجیر و ریختن مصالح ساختمانی را احیا محسوب نکرده است در حالی که این موارد عرفاً و شرعاً مقدمات احیا می باشند؛ در تبصره ماده یک نیز مساحت زیر بنا مبنای احیا قرار گرفته در حالی که احیای اطراف زمین، کفایت در سرایت احیا به وسط آن می کند؛ ماده ۶ آیین نامه به این دلیل که با تعریف مسکن و تعیین ضوابط آن، برای زندگی مردم دستورالعمل معین کرده است؛ ماده ۱۳ آیین نامه بدین سبب که به وزارت مسکن و شهرسازی اختیار داده است هر طور که مایل باشد بدون توجه به اصول و موازین، املاک متعلق به مردم را موات اعلام نماید و ماده ۱۶ آیین نامه که ملاک در موات تلقی شدن را مساحت ۳ هزار متر مقرر نموده است، مخالف اصول و موازین و منطبق است.

بند ۵ و ماده ۳۶ آیین نامه با مکلف کردن ادارات ثبت به صدور سند به نام دولت به نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی قبل از قطعیت نظریه، موجب تضییع حقوق مالکانی شده که به اشتباه ملک آنان موات اعلام شده است و بند ۶ آن ماده، که متأثر از بند ۵ است، صدور سند را به زمینهایی که در اجرای قانون اراضی ۱۳۶۰/۱۲/۲۷ موات شناخته شده یا به تملک دولت درآمده ولی سند مالکیت برای آنها صادر نشده، تسری داده و موجب تضییع حقوق مردم شده است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۳۵۴۹

تاریخ: ۱۳۷۱/۵/۲۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۹۲/۷۰/۵ مورخ ۱۳۷۱/۵/۱۷:

کاملاً زیر اقدام به صدور سند مالکیت بنماید:

۵- در مواردی که زمین بر اساس نظر وزارت مسکن و شهرسازی موات تشخیص داده شود، ادارات ثبت مکلفند به درخواست وزارت مسکن و شهرسازی قبل از قطعیت نظریه مرقوم، سند مالکیت آن را به نام دولت به نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی صادر نمایند. در صورتی که بر اساس رأی قطعی دادگاه زمین غیر موات تشخیص داده شود بر اساس ماده ۹ قانون با مالک رفتار می شود.

۶- مقررات بند ۵ این ماده از جهت صدور سند مالکیت به در مورد زمینهایی که در اجرای قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۰/۱۲/۲۷ موات شناخته شده یا به تملک دولت درآمده ولی سند مالکیت آن صادر نگردیده قابل اجرا است. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۶۱۸ مورخ ۱۳۶۷/۵/۶).

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن مواد یک و شش آیین نامه قانون زمین شهری موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بحث و بررسی، مواد مذکور مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مغایرت بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۸/۲/۹ کمیسیون ماده ۵ شهرسازی با شرع انور

شماره: ۱۶۹/۷۰/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۴/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای عباسعلی عرباسدی به شرح دادخواست تقدیمی به دیوان عدالت اداری، مدعی خلاف شرع بودن بند ۶ صورتجلسه مورخ ۶۸/۲/۹ کمیسیون ماده ۵ شهرسازی استان سمنان گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق، نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای عباسعلی عرباسدی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۸/۲/۹ کمیسیون ماده ۵ شهرسازی^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع شده و در توضیح بیان کرده است که: حدود ۱۴ سال پیش شهرداری شاهرود در اجرای ماده ۱۰۱ قانون شهرداریها، با تفکیک پلاکهای متعلقه در حد شرقی، خیابان ۱۲ متری پیش‌بینی کرده و بر آن اساس قطعات تفکیک شدند. پس از مدتی با طرح موضوع در کمیسیون ماده ۵ شهرسازی، مساحتی به عرض ۶ متر از خیابان ۱۲ متری را به اداره ارشاد اسلامی شاهرود واگذار نمودند.

نظر به اینکه این تصمیم موجب سلب برخی امتیازات، از قبیل مجوز ساختمان طبقه فوقانی و مشرف بودن به خیابان ۱۲ متری و مانند آن از مالکینی می‌شود که با شرایط

(۱) بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۸/۲/۹ کمیسیون ماده ۵ شهرسازی:

در خصوص بند ۳ صورتجلسه کمیسیون ماده ۵ مورخ ۱۳۶۷/۱۲/۱۳ در خصوص کوچه جدیدالاحداث ارشاد اسلامی در مجموعه اداری شاهرود و فضای مسکونی مطرح و با عنایت به بازدید به عمل آمده از محل مورد نظر با عرض ۶ متر ضمن رعایت نمودن دوربرگردان در انتهای کوچه مذکور مورد موافقت قرار گرفت.

فوق حاضر به تفکیک و واگذاری اراضی خود شده‌اند و همچنین تخلف از طرح جامع شهر است که برای تهیه آن هزینه‌های گزافی از بیت‌المال صرف شده؛ لذا این بند از صورتجلسه خلاف شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۴۷۰

تاریخ: ۱۳۷۱/۶/۱۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۲۶۹/۷۰/هـ مورخ ۱۳۷۱/۴/۲۴:

در خصوص استفسار نظر شورای نگهبان راجع به بند ۶ صورتجلسه مورخ ۶۸/۲/۹ کمیسیون ماده ۵ شهرسازی استان سمنان، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بحث و بررسی، بند مذکور مغایر موازین شرع تشخیص داده شد.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۱۶ مورخ ۱۳۷۱/۶/۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۶۹/۷۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

چون مصوبه مورد شکایت براساس نامه شماره ۳۴۷۰ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۵ شورای نگهبان قانون اساسی در جلسه فقهای محترم شورای نگهبان مغایر موازین شرع تشخیص گردیده است لذا به استناد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم به ابطال مصوبه فوق‌الاشعار (بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۸/۲/۹ کمیسیون ماده ۵ شهرسازی استان سمنان) صادر می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۹۹۱ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۲۵).

عدم مغایرت ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری
(مصوب ۱۳۶۱ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۹۴/۷۱/۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۶/۲۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای محمدعلی عسگری کامران به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری مصوب سال ۱۳۶۱ گردیده اند؛ ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمدعلی عسگری کامران طی دادخواستی خواستار ابطال ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: این ماده بر خلاف ماده ۱۲ قانون اراضی شهری،^(۲) تمیز عمران و احیا و بایر و موات اراضی شهری را بر عهده کمیسیون

(۱) ماده ۳ اصلاحی آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری:

اعضای کمیسیون موضوع ماده ۱۲ قانون اراضی شهری که در این آیین نامه کمیسیون تشخیص نامیده می شود، با حکم وزرای دادگستری، مسکن و شهرسازی محل تعیین می گردند و جلسات کمیسیون با حضور کلیه اعضاء رسمیت یافته و نظریه صادره با اکثریت آرا معتبر خواهد بود و در صورت ضرورت می توان در هر یک از شهرها کمیسیونهای متعدد تشخیص را به ترتیب فوق تشکیل داد. نماینده شهرداران در شهرکهایی که فاقد شهرداری می باشند توسط استانداری تعیین می شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۹۳۰ مورخ ۱۳۶۱/۴/۲).

(۲) ماده ۱۲ قانون اراضی شهری:

تشخیص عمران و احیا و تأسیسات متناسب و تمیز بایر و موات اراضی با کمیسیون مرکب از سه نمایندگان وزرای دادگستری و مسکن و شهرسازی و شهردار محل بر طبق آیین نامه اجرایی خواهد بود. تشخیص کمیسیون ظرف ده روز

تشخیص که با حکم وزرای دادگستری و مسکن و شهرسازی تعیین می‌گردند، گذاشته و شهردار محل را حذف کرده است؛ در حالی که عملاً در کمیسیون مذکور فقط نام نمایندگان وزیر مسکن و شهرسازی دیده می‌شود و این به معنی آن است که مدعی خود به داوری نشسته و نسبت به اموال مردم حکم کند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۶۷۰

تاریخ: ۱۳۷۱/۸/۴

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۹۴/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۶/۲۹:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی شهری مصوب سال ۱۳۶۱، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مقایرت بخشنامه شماره ۳۵/۱۳۰۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۷ معاونت اداری مالی
وزارت دادگستری با شرع انور

شماره: ۱۰۷/۷۱/۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۶/۲۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه آقای علی مهاجری و غیره به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۳۵/۱۳۰۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۷ معاونت اداری و مالی وزارت دادگستری گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای علی مهاجری و غیره طی دادخواست مشترکی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۳۵/۱۳۰۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۷ معاونت اداری و مالی وزارت دادگستری^(۱) به لحاظ

(۱) بخشنامه شماره ۳۵/۱۳۰۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۷ معاونت اداری و مالی وزارت دادگستری:

شماره: ۱۳۵/۱۳۰۴

تاریخ: ۱۳۷۱/۳/۱۷

بخشنامه به کلیه واحدهای قضائی و اداری سراسر کشور جهت نصب در تابلوهای اعلانات و ابلاغ به تمامی پرسنل قضائی و اداری

در راستای سیاست ایجاد و توسعه تسهیلات رفاهی جهت کارکنان دولت و در اجرای تصویبنامه شماره ۵۷۸/ت/۷۲۲۴۴۰ مورخ ۱۳۷۱/۲/۲ هیأت وزیران و بخشنامه‌های سازمان امور اداری و استخدامی و وزارت تعاون و به منظور بالا بردن توان مالی شرکت تعاونی مصرف و امکان رقابت آنان در بازار توزیع و در نهایت خرید و توزیع انبوه مایحتاج کارکنان دولت به بهای ارزان، مقرر گردیده همه ماهه از ابتدای سال ۱۳۷۱ مبلغ سه هزار ریال از حقوق مزایای پرسنل توسط امور مالی کسر و به عنوان ذخیره به حساب شرکت تعاونی مصرف هر واحد واریز شود و در قبال آن برگ سهام به نام خریدار صادر گردد. اینک با برشمردن مزایای این طرح مقتضی است اولاً؛ به حسابداری آن واحد دستور فرمایید از محل افزایش حقوق و مزایای سال ۱۳۷۱ در هر ماه مبلغ سه هزار ریال از دریافتی پرسنل کسر و به حساب شرکت تعاونی مصرف منظور شود، ثانیاً؛ شرکت تعاونی مصرف ضمن صدور برگ سهام به نام کارکنان ۵۰٪

مغایرت آن با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده‌اند که: در این بخشنامه حسابداریه‌های ذی‌ربط از ابتدای سال ۱۳۷۱ موظف به کسر ماهیانه مبلغ ۳ هزار ریال از حقوق کارمندان خود و واریز آن به حساب شرکت تعاونی شده‌اند و در صورتی که کارمند کتباً عدم موافقت خود را اعلام دارد، پس از ۶ ماه وجوه مربوطه را مسترد می‌نمایند که در این صورت فرد مذکور از تسهیلات و مزایای عضویت در شرکت تعاونی محروم خواهد شد. نظر به اینکه برداشت وجه نیازمند موافقت اولیه کارمند است، که در ماده یک تصویب‌نامه افزایش سهام کارکنان دولت (مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۱)^(۱) نیز قید شده است؛ از طرفی، محروم نمودن کارمندی که عضو شرکت تعاونی بوده و قبلاً حق عضویت پرداخت کرده به دلیل عدم توافق او نسبت به کسر سه هزار ریال ماهانه، موجب تضییع حقوق وی می‌شود.

کل مبلغ وصولی را برای امکان عضویت و استفاده از تسهیلات اتحادیه تعاونی‌های مصرف به حساب اتحادیه منظور نمایند و ثالثاً؛ در شهرستانها و واحدهایی که کارکنان آن واحد شرکت تعاونی مصرف ندارند ضمن مذاکره با شرکت تعاونی موجود در سایر ادارات ترتیب عضویت همکاران فراهم شود. مزایای طرح:

۱- مبلغ کسر شده نوعی پس انداز اجباری برای پرسنل است که با تقاضای کارمند به صورت یکجا به همراه سود سهام به وی بازپرداخت می‌شود.

۲- شرکت تعاونی با قدرت مالی ناشی از اجرای این طرح امکان می‌یابد که اجناس مورد نیاز کارکنان را در مقیاس انبوه و از مبادی تولید و با بهای کمتر خریداری و توزیع نماید.

۳- اتحادیه شرکت‌های تعاونی یا دریافت ۵۰٪ این وجوه ضمن توانایی لازم برای تهیه مایحتاج شرکت‌های عضو از داخل و خارج امکان سرمایه‌گذاری در طرح‌های تولیدی مفید و سودآور را پیدا می‌کند که در نهایت سود سهام به نفع کارکنان تأدییه می‌شود. اداره کل امور مالی و حسابداری واحدهای سراسر کشور موظفند پس از کسر وجوه مذکور از دریافتی کارکنان این مبلغ را تا پایان شهریورماه در حسابی نگهداری نمایند تا در صورت وصول برگ کتبی عدم تمایل فرد یا افرادی از کارکنان، وجوه کسر شده را به وی مسترد نمایند و در این صورت کارکنانی که اعلام عدم رضایت نموده باشند از تسهیلات و مزایای عضویت و خدماتی ناشی از اجرای طرح محروم خواهند بود. خواهشمند است مفاد این بخشنامه را برای اطلاع همکاران در تابلو اعلانات نصب نموده و مراتب را به نحو مقتضی به اطلاع کارکنان برسانند.

غلامحسین واحدی

معاون اداری و مالی

(۱) تصویب‌نامه افزایش سهام کارکنان دولت (مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۱):

به کلیه دستگاه‌های مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت، اجازه داده می‌شود از ابتدای سال ۱۳۷۱ با توافق کارکنان خود و به منظور افزایش سهام در شرکت تعاونی مصرف کارکنان دولت، ماهیانه مبلغ سه هزار ریال (۳۰۰۰) از کمک هزینه عائله‌مندی موضوع ماده ۹ قانون نظام هماهنگ پرداخت حقوق و مزایای این قبیل کارکنان، کسر و به حساب شرکت تعاونی واریز نمایند تا به ازای آن برگ سهام یا گواهی سهام با رعایت مقررات مربوط توسط شرکت برای آنان صادر گردد. در صورت عدم توافق کارمند، کسر مبلغ فوق از حقوق و مزایا و کمک عائله‌مندی وی مجاز نمی‌باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۶۷۱

تاریخ: ۱۳۷۱/۸/۴

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۰۷/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۶/۲۹:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۳۰۴/۱۷-۳/۱۳۷۱/۳ معاونت اداری و مالی وزارت دادگستری، در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و بدین شرح اعلام نظر می‌گردد:

«بخشنامه مذکور از این لحاظ که رضایت ذی‌نفع را در برداشت از حقوق وی شرط ندانسته است، خلاف شرع می‌باشد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۸۴ مورخ ۱۳۷۱/۸/۲۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۰۷/۷۱ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

چون بخشنامه مذکور در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان قانون اساسی خلاف شرع تشخیص گردیده به استناد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۹۷۳ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۳).

۸۲

عدم مغایرت مواد ۱۳، ۱۵ (و تبصره آن)، ماده ۱۶ (و سه تبصره آن)، مواد ۱۷، ۱۸ و بند ۴ و پاراگرافهای الف و ب و ج و دو قسمت آخر بند ۵ از ماده ۱۹ و مواد ۲۱، ۲۳ و ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیأت وزیران) با شرع انور شماره: ۱۱۰/۷۱/۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۷/۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات و افره؛

نظر به اینکه آقای سیدعلی سازور به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مواد ۱۳ و ۱۵ و تبصره آن و ۱۶ و سه تبصره آن و ۱۷ و ۱۸ و بند چهار و پاراگرافهای الف و ب و ج و دو قسمت آخر بند پنج از ماده ۱۹ و ماده ۲۱ و ۲۳ و ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۷۱/۴/۲۹ هیأت وزیران گردیده اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد شکایت، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای سیدعلی سازور طی دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مواد ۱۳ و ۱۵ و تبصره آن و ۱۶ و سه تبصره آن و ۱۷ و ۱۸ و بند ۴ و پاراگرافهای «الف»، «ب»، «ج»، «د» و قسمت اخیر بند ۵ از ماده ۱۹ و مواد ۲۱، ۲۳ و ۲۴ آیین نامه قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح خواسته

(۱) مواد و تبصره های مورد اشاره آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیأت وزیران):

ماده ۱۳- در مواردی که شماره پلاک و مشخصات ثبتی زمین مورد تملک مشخص نباشد، دستگاه تملک کننده محل زمین محدوده مورد نیاز خود را در محل مشخص نموده و قبل از انتشار آگهی تملک، نقشه محدوده را بر روی نقشه های هوایی - در شهرهایی که نقشه هوایی وجود دارد - به اداره ثبت محل ارسال می نماید. اداره ثبت مکلف است

با در نظر گرفتن امکانات و حداکثر ظرف یک ماه، مشخصات پلاکهای ثبت یا تفکیکی و نقشه پلاک‌بندی و جریان ثبتی و نام آخرین مالک را بر اساس سوابق موجود در خصوص محدوده مورد نظر، طبق صورت مجلس تنظیمی بین نماینده اداره ثبت و نماینده دستگاه تملک‌کننده، به مرجع تملک‌کننده ارسال نماید. در این صورت پس از انتشار آگهی و اعلام محدوده مورد نظر چنانچه مالکین در مدت تعیین شده جهت انتقال ملک خود مراجعه نمایند یا زمین مشاعی بوده و برخی از مالکین مشاع مراجعه نکنند و به طور کلی، در تمام موارد مندرج در تبصره (۶) ماده (۹) قانون، ضمن تودیع بهای زمین مورد تملک به صندوق ثبت سند انتقال، حسب مورد از طرف وزارت مسکن و شهرسازی یا شهرداری به قائم مقامی مالک یا مالکین امضا می‌گردد تا در موقع مراجعه مالکین با احتساب و کسر مالیات‌ها و هزینه‌های تعلق گرفته، مبلغ مورد معامله به آنها پرداخت شود.

تبصره ۱- چنانچه مالکی یا مالکین درخواست زمین عوض خارج از محدوده مورد عمل این قانون بنمایند و امکان واگذاری وجود داشته باشد، پس از انتخاب زمین و رضایت مالک یا مالکین به اخذ آن، اداره ثبت، مبلغ تودیع شده را به مرجع تملک‌کننده مسترد می‌نماید تا زمین عوض واگذار شود.

تبصره ۲- ادارت ثبت مکلفند حسب درخواست مرجع تملک‌کننده زمین و موافقت کتبی شهرداری‌ها و سایر سازمانهای ذی‌ربط، سند تجمیعی پلاکهای محدوده مورد تملک را که ضمناً در برگ‌بند معیار مسیله‌ها، انهار متروک، حریم‌ها، موارد مشابه داخل آن و املاک مجهول‌المالک - از نظر مقررات ثبتی - نیز باشد، طبق مقررات مربوط صادر نمایند.

در صورتی که در محدوده مورد تجمع، زمین موات یا ملی شده وجود داشته باشد، سند مالکیت تجمیعی با نظر وزارت مسکن و شهرسازی صادر می‌شود.

تبصره ۳- در کلیه مواردی که زمینها در طرحهای مصوب دولتی و شهرداری قرار می‌گیرد و گواهی عدم امکان تأمین زمینهای مورد نیاز طرح از زمینهای دولت و موات دریافت شده باشد، باید مراتب به وسیله دستگاه صاحب طرح به مالک یا مالکین و اداره ثبت اعم گردد تا از هرگونه نقل و انتقال این گونه زمینها تا انجام مراحل تملک، حداکثر ظرف هجده ماه از تاریخ اعلام، به اداره ثبت خودداری گردد. همچنین مراتب باید به شهرداری محل نیز جهت رعایت مقررات قانونی ظرف مزبور اعلام شود.

تبصره ۴- دستگاههای مجری طرح موظفند در کلیه موارد، یک نسخه از آگهی تملک خود را به اداره اوقاف محل و آستان قدس رضوی ارسال دارند. عدم ارسال مدارک برای سایر متولیان و آستانه‌ها رافع مسئولیت ادارات اوقاف و متولیان در اجرای این امر نمی‌باشد.

ماده ۱۵- مالکینی که در اجرای تبصره ۱ ماده ۹ قانون برای تعیین تکلیف زمینهای خود در شهرهای موضوع ماده یاد شده مراجعه می‌نمایند، باید درخواست خود را با نقشه و مشخصات کامل زمین به وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداریها تسلیم نمایند تا آن وزارتخانه، حسب تقاضاهای رسیده از دستگاههای مختلف و طرحهای خدمات عمومی شهری و شهرداریها از لحاظ نیازهای خود موضوع با بررسی و شهرداریها حداکثر ظرف دو ماه و وزارت مسکن و شهرسازی ظرف یک سال از تاریخ وصول تقاضای مراجعه‌کننده، پاسخ تقاضی را بدهند. کلیه دستگاههای ذی‌ربط مکلف به همکاری با وزارت مسکن و شهرسازی می‌باشند. در صورت اعلام نیاز، دستگاه مربوط طبق قوانین و مقررات نسبت به تملک یا واگذاری عوض آن اقدام می‌نماید و در صورت اعلام عدم نیاز، چنانچه بر اساس کاربری زمین امکان عمران و واگذاری برای مالک وجود داشته باشد مالک می‌تواند پس از آماده‌سازی و احداث بنا در زمینهای خود طبق مواد این آیین‌نامه نسبت به تفکیک و واگذاری واحدهای احداثی به متقاضیان اقدام نماید.

تبصره - در صورتی که علی‌رغم تکمیل مدارک لازم پس از انقضای مهلت مزبور به متقاضی پاسخ داده نشود،

مالک طبق ضوابط قانونی و کاربریهای مربوط حق عمران و واگذاری زمین خود را دارد.

ماده ۱۶- مالکان زمینهای بایر و دایر با کاربری مسکونی در شهرهای موضوع ماده ۹ قانون می توانند جهت تفکیک و اخذ پروانه ساختمانی تا هزار متر مربع برای یک یا چند قطعه از زمینهای خود به شهرداری محل مراجعه نمایند. شهرداریها مکلفند پس از تطبیق نقشه تفکیکی با درخواست تشکیل پرونده به منظور اطلاع از اینکه متقاضی از مزایای مواد ۸ و ۶ قانون اراضی شهری استفاده کرده است یا خیر، مراتب را با ذکر مشخصات کامل مالک و پلاک مورد نظر از اداره زمین شهری مربوط، استعلام و پس از وصول پاسخ در صورت عدم استفاده از مزایای یاد شده، با رعایت سایر مقررات و اخذ تعهد رسمی مطابق فرم تنظیمی وزارت مسکن و شهرسازی مبنی بر عدم استفاده بیشتر از مزایای تبصره ۲ ماده ۹ قانون، پروانه ساختمانی صادر نمایند.

تبصره ۱- در مورد زمینهایی که تملک می شود، چنانچه مالک یا مالکین از مزایای تبصره ۲ ماده ۹ قانون استفاده نکرده باشند، پس از تملک و تهیه طرح تفکیکی و کسر میزان زمینی که به نسبت سهم آنها در خیابانها و خدمات عمومی طرح قرار می گیرد تا هزار متر مربع از قطعات قابل واگذاری به انتخاب مالک یا مالکین به آنها واگذار می گردد تا برابر مقررات عمران نمایند.

تبصره ۲- منظور از عدم امکان مندرج در تبصره ۲ ماده ۹ قانون، مواردی است که سهم مالکانه در طرح دستگاه تملک کننده قرار گرفته و واگذاری آن به مالک باعث بر هم خوردن طرح و عدم امکان اجرای آن گردد و جابجایی طرح نیز مقدور نباشد. در این صورت زمینی معادل قیمت زمین تملک شده و حتی المقدور به همان میزان و حداکثر تا حد نصاب مقرر در قانون، از محل دیگری به مالک یا مالکین واگذار می گردد. تشخیص این امر با دستگاه تملک کننده است.

تبصره ۳- وزارت مسکن و شهرسازی ضوابط چگونگی عمران اراضی مازاد بر حد نصاب مالکانه موضوع قسمت آخر تبصره ۲ ماده ۹ قانون را به نحوی که موجب تشویق در توسعه احداث مسکن باشد، حداکثر ظرف سه ماه تهیه و جهت اجرا ابلاغ می نماید.

ماده ۱۷- در شهرهای غیرمشمول ضرورت، نقل و انتقال زمینهای بایر و دایر شهری بین اشخاص با رعایت تبصره ماده ۱۴ قانون در خصوص زمینهای دایر کشاورزی، بلامانع است ولی هر گونه تفکیک و احداث بنا مستلزم انجام عملیات آماده سازی، طبق ضوابط وزارت مسکن و شهرسازی می باشد.

ماده ۱۸- وزارت کشاورزی و هیأت های ۷ نفره واگذاری زمین، حتی الامکان در اجرای تبصره ۴ ماده ۴ آیین نامه اجرایی قانون مرجع تشخیص زمینهای موات و ابطال اسناد آن - مصوب ۱۳۶۶/۷/۸ - در هر درخواست وزارت مسکن و شهرسازی یا سایر دستگاههای تملک کننده زمین که در اجرای تبصره ۱۰ ماده ۹ قانون درخواست واگذاری زمین می نمایند، زمین عوض، معادل بهای منطقه ای زمین تملک شده در خارج از محدوده مورد عمل قانون، برای امر کشاورزی به مالکین معرفی شده واگذار نمایند.

...۱

۴- در صورتی که وزارت مسکن و شهرسازی با سایر دستگاههای دولتی یا شهرداریها بر اساس ماده ۹ قانون قصد تملک زمین غیرمواتی را دارند یا قبلاً تملک نموده اند، ولی اساساً سابقه درخواست ثبت ندارند و زمین مزبور از نظر مقررات ثبتی مجهول المالك است، ادارات ثبت مکلفند ضمن تنظیم صورتجلسه لازم در اجرای ماده ۱۳ این آیین نامه که به منزله صورتجلسه احراز تصرف خواهد بود، مشخصات متصرف را با رعایت حدود مجاورین - اگر سابقه تحدید حدود دارد - تعیین نمایند. همین صورتجلسه، مستند انجام معامله خواهد بود. پس از تنظیم سند انتقال بر اساس ماده ۹ قانون ادارات ثبت باید به ترتیب زیر اقدام به صدور سند مالکیت به نام دولت و شهرداریها نمایند.

الف - پس از ارائه یک نسخه سند انتقال (سند تملک) به اداره ثبت محل، اداره ثبت بر اساس سند رسمی تنظیمی بلافاصله سند مالکیت زمین را به نام دولت با نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی یا سایر دستگاههای دولتی درخواست کننده که سند به نام آنها تنظیم شده یا شهرداریها حسب مورد صادر می نماید.

ب - برای روشن شدن وضع پرداخت بهای زمین مورد تملک، ادارات ثبت باید نسبت به تنظیم اظهارنامه ثبتی اقدام نمایند و علاوه بر قید نام دولت به نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی یا دستگاه تملک کننده یا شهرداریها، نام شخص یا اشخاصی را که مدعی مالکیت ملک مورد تملک هستند بر اساس صورتمجلس تنظیمی بالا، در اظهارنامه ثبتی قید نمایند و در اجرای دستور ماده ۵۹ آیین نامه قانون ثبت، مبادرت به انتشار آگهی های نوبتی کنند. در صورتی که در مهلت مقرر قانونی اعتراضی نرسید، پس از گواهی اداره ثبت محل و اخذ مفصلاً حسابهای لازم، بهای زمین به مالک یا مالکین پرداخت می شود، ولی در صورت وصول اعتراض به ثبت، تا تعیین تکلیف نهایی از سوی دادگاههای صالح، بهای ملک پرداخت نخواهد شد.

ج - چنانچه زمینی که موات اعلام شده دارای اعتراضی به تشخیص وزارت مسکن و شهرسازی در خصوص نوع زمین یا اعتراض به ثبت یا حدود یا سایر اعتراضات قانونی در مراجع ذی صلاح یا تعارض ثبتی باشد یا در رهن و وثیقه و بازداشت بوده یا حق اعیانی و حق ریشه و کشت برای دیگران در آن قید شده باشد، ادارات ثبت مکلف به صدور سند آزاد و بدون قید بازداشت یا وثیقه و رهن و سایر قیود یاد شده، به نام دولت به نمایندگی مرجع قانونی درخواست کننده سند می باشند. در خصوص اعتراض به ثبت و تعارض ثبتی و تشخیص نوع زمین پس از صدور رأی قطعی از طرف مراجع قضایی، ادارات ثبت، مراجع تملک کننده و با رعایت قانون و این آیین نامه، حقوق محکوم له را ادا می نمایند. در مورد رهن و وثیقه و بازداشت زمینهای بایر و دایر نیز سازمان تملک کننده مجاز است پس از اخذ گواهی از ادارات ثبت محل، از محل اعتبارات طرح تملک زمین، مبلغ مندرج در سند وثیقه و رهن و مبلغ مورد بازداشت را پرداخت نماید و مراتب را به اداره ثبت محل اعلام کند. در صورتی که مبلغ یاد شده بیش از مبلغ مورد تملک باشد، بستانکار و مرجع بازداشت کننده می تواند برای وصول بقیه طلب خود تقاضای توقیف سایر اموال بدهکار را بر اساس قوانین مربوط از مراجع ذی صلاح بنماید.

د - در صورتی که زمین مورد تملک بر اساس سند انتقال رسمی سابقه ثبت داشته ولی آگهی نوبتی آن منتشر نشده باشد، اداره ثبت محل مکلف است بدون انتشار آگهی تحدیدی نسبت به تنظیم صورتمجلس تحدید حدود با رعایت حدود مجاورین - اگر سابقه تحدید حدود داشته باشد - اقدام نماید و بلافاصله سند مالکیت زمین را به نام وزارت مسکن و شهرسازی با دستگاه تملک کننده صادر نماید. در صورتی که اشتباهی در اسناد تنظیمی پیش آید، اصلاح اسناد با تنظیم سند اصلاحی به امضای دستگاه تملک کننده و به قائم مقامی مالک یا مالکین بلامانع است و برای اینکه پرداخت وجه مورد تملک به مالک مقدور گردد، اداره ثبت محل نسبت به انتشار آگهی های نوبتی بر اساس بند (ب) این ردیف اقدام می نماید. در مورد زمینهای مورد تملک که سابقه ثبت و انتشار آگهی نوبتی داشته، ولی تحدید حدود آن به عمل نیامده، تعیین حدود و صدور سند مالکیت به شرح بند یاد شده صورت می گیرد.

در انجام عملیات تحدید و تفکیک زمینهای موات یا خریداری شده دولت، عدم اجرای ماده ۸۰ آیین نامه قانون ثبت و عدم حضور مالک اولیه، مانع انجام عملیات یاد شده نخواهد بود و ادارات ثبت مکلفند برابر نقشه ارائه شده نسبت به تحدید و تفکیک، بدون حفر پی اقدام نمایند.

ه - در مواردی که زمین بر اساس نظر وزارت مسکن و شهرسازی، موات تشخیص داده شود، ادارات ثبت مکلفند به درخواست وزارت مسکن و شهرسازی قبل از قطعیت نظریه مرقوم، سند مالکیت آن را به نام دولت به نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی صادر نمایند. در صورتی که بر اساس رأی قطعی دادگاه، زمین غیر موات تشخیص داده شود، در

خود بیان کرده است که: به موجب تبصره ۱۱ ماده ۹ قانون^(۱) با انقضای مدت پنج سال از تاریخ ۱۳۷۱/۶/۲۲، مهلت لازم الاجرا بودن قانون تمام شده و اجرای آن خلاف قانون اساسی و شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۶۷۲

تاریخ: ۱۳۷۱/۸/۴

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۱۰/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۷/۱:

در خصوص ادعای خلاف شرع دانستن مواد ۱۳ و ۱۵ و تبصره آن و ۱۶ و سه تبصره آن و ۱۷ و ۱۸ و بند چهار و پاراگرافهای الف و ب و ج و د و دو قسمت آخر بند ۵ از ماده ۱۹

شهرهای مشمول ضرورت بر اساس ماده ۹ قانون با مالک رفتار می‌شود و در سایر شهرها و شهرکهای کشور، تبصره‌های ۷ و ۸ ماده ۹ قانون، قابل اجراست.

ماده ۲۱- در مورد زمینهای مشاعی چنانچه یک یا چند مالک مشاع در مهلت مقرر مراجعه کنند، ولی به لحاظ عدم حضور بقیه مالکین انجام معامله کل ملک مقدور نباشد، نسبت به آن تعداد از مالکین که تنظیم سند امکان ندارد، طبق مفاد قانون و این آیین‌نامه سند انتقال به قائم مقامی مالک یا مالکین امضا می‌شود.

ماده ۲۳- دستگاهها، بنیادها، نهادها و اشخاص حقیقی و حقوقی و واگذارکننده زمین در صورتی مجاز به واگذاری خواهند بود که اجرای عملیات زیربنایی زمینهای آنها طبق ضوابط و تأیید دستگاههای اجرایی مربوط، قبل از واگذاری انجام شده باشد.

تبصره- در صورتی که تعاونیهای مسکن قادر به انجام آماده‌سازی تمام زمین یا بخشی از آن باشند می‌توانند طبق ضوابط و مقررات وزارت مسکن و شهرسازی اقدام نمایند. بدیهی است هنگام تعیین قیمت قطعی زمین، هزینه آماده سازی از قیمت قطعی کسر خواهد شد.

ماده ۲۴- مالکین زمینهای دایر و بایر اعم از حقیقی و حقوقی که طبق مواد ۱۴ و ۱۵ قانون، مجوز تبدیل و تغییر کاربری زمین خود را از وزارت مسکن و شهرسازی اخذ کرده‌اند و قصد تفکیک یا افزای یا تقسیم اراضی خود را دارند، موظفند نقشه تفکیکی زمینهای خود را به ضمیمه طرحهای اجرایی آماده‌سازی همواره با برآورد هزینه‌های مربوط به ادارات کل مسکن و شهرسازی محل، ارائه نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۲۰۰۵۳ مورخ ۱۳۷۱/۴/۲۹).

(۱) تبصره ۱۱ ماده ۹ قانون زمین شهری:

تبصره ۱۱- این ماده و تبصره‌های آن با استفاده از اجازه مورخ ۱۳۶۰/۷/۱۹ حضرت امام خمینی (مد ظله العالی) که در آن مجلس شورای اسلامی را صاحب صلاحیت برای تشخیص موارد ضرورت دانسته‌اند صرفاً در شهرهای مندرج در پیوست این قانون و تبصره‌های ۷ و ۸ آن در کلیه شهرها و شهرکهای سراسر کشور برای مدت ۵ سال از تاریخ تصویب قابل اجرا است و پس از مهلت مذکور در شهرهای یاد شده نیز مانند سایر شهرهای کشور، سایر مواد قانون قابل اجرا خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹).

و ماده ۲۱ و ۲۳ و ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۴/۲۹ هیأت وزیران،^(۱) در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و بدین شرح اعلام نظر می گردد:

«عمده دلیل شاکی بر عدم مشروعیت مواد یاد شده، انقضای مدت قانون از تاریخ ۱۳۷۱/۶/۲۲ است. با عنایت به اینکه آیین نامه عمری طولانی تر از قانون ندارد، اشکال وی بی وجه است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) تاریخ تصویب آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری ۱۳۷۱/۳/۲۴ است که در نامه استعلام دیوان عدالت اداری به اشتباه ۱۳۷۱/۴/۲۹ (تاریخ درج در روزنامه رسمی) اعلام شده است که موجب درج اشتباه در نظریه شورای نگهبان نیز شده است.

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۶۴۷۵ مورخ ۱۳۶۹/۷/۳ مدیر کل امور اصناف و بازرگانان و دبیر هیأت عالی نظارت وزارت بازرگانی با شرع انور

شماره: ۱۰۹/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۷/۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات وافر؛

نظر به اینکه آقای پیام جواهریان به شرح نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه ۲۶۴۷۵-۶۹/۷/۳ مدیر کل امور اصناف و بازرگانان و دبیر هیأت عالی نظارت وزارت بازرگانی گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً در خصوص مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

محمد رضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای پیام جواهریان در نامه تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۲۶۴۷۵ مورخ ۱۳۶۹/۷/۳ مدیر کل امور اصناف و بازرگانان و دبیر هیأت عالی نظارت وزارت بازرگانی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: مفاد این

(۱) بخشنامه شماره ۲۶۴۷۵ مورخ ۱۳۶۹/۷/۳ دبیر هیأت عالی نظارت وزارت بازرگانی:

شماره: ۲۶۴۷۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۷/۳

کمیسیون نظارت

سلام علیکم

بعضی از سازمانهای صنفی شهرهای کشور در خصوص ایجاد صدور پروانه کسب برای واحدهای تحت عناوین مؤسسه کرایه‌دهی تاکسی‌بار یا تاکسی‌بار تلفنی و آمبولانس تلفنی و غیره سؤالاتی را از دبیرخانه هیأت عالی نظارت مطرح می‌نمایند؛ لذا بدین وسیله به اطلاع می‌رساند ایجاد واحدهای فوق‌الذکر به هیچ وجه به مصلحت نبوده و چنانچه بعضی از کمیسیونهای نظارت قبلاً در این مورد بدون هماهنگی با دبیرخانه هیأت عالی نظارت اقداماتی را به عمل آورده‌اند، سریعاً از فعالیت واحدهای فوق‌الذکر جلوگیری نموده و آنان را جهت تصدی واحد صنفی حسب مفاد قانون نظام صنفی هدایت و ارشاد نمایند.

مدیر کل امور اصناف و بازرگان و دبیر هیأت عالی نظارت

مهدی امراللهی

بخشنامه مبنی بر جلوگیری از فعالیت واحدهای صنفی تاکسی بار، تاکسی بار تلفنی و آمبولانس تلفنی خارج از حدود اختیارات قانونی مرجع مذکور و خلاف شرع می باشد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۳۶۷۳

تاریخ: ۱۳۷۱/۸/۴

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۰۹/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۷/۱:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه ۱۳۶۹/۷/۳-۲۶۴۷۵ مدیرکل امور اصناف و بازرگانان و دبیر هیأت عالی نظارت وزارت بازرگانی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۳ فقهی شورای نگهبان مطرح گردید و مغایر با موازین شرع تشخیص داده نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۲ صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۷ فرمانداری مشهد با شرع انور

شماره: ۲۵/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۷/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات وافره؛

نظر به اینکه خانم زهره عطارباشی به شرح دادخواست و لایحه تکمیلی مورخ ۷۱/۶/۲۷، مدعی خلاف شرع بودن بند ۲ صورتجلسه مورخ ۷۰/۹/۲۷ فرمانداری مشهد گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

خانم زهره عطارباشی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۲ صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۷ فرمانداری مشهد^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: این مصوبه مبتنی بر احتمال سوء استفاده از مجوزهای مرغداری برای حفر چاه و استفاده از آب آن به منظور کشاورزی و غیره بوده و منع عام دلیلی ندارد، بلکه راه صحیح آن است که از سوء استفاده جلوگیری شود. ضمن اینکه صدور جواز مرغداری مستلزم صدور جواز حفر چاه نیست و صدور مجوز مرغداری و

(۱) بند ۲ صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۷ فرمانداری مشهد:

سپس برادر مستعلی، بخشدار محترم مرکزی، عنوان نمودند: در بخش مرکزی نقاط قوت و ضعف وجود داشته و در شمال و غرب بخش و جاده قدیم توجال و سنتو و فردوسی و دهستانهای میان ولایت و طوس بیشتر رغبت توسط متقاضیان است و با توجه به افت سریع بهای زیرزمینی در دشت مشهد و عنایت به اینکه اغلب متقاضیان هدف آباد شدن ملک خود را دارند تا بتوانند پس از کسب مجوز صدور پروانه، از آب ملک استفاده نمایند و با توجه به فرسایش سفره آبهای زیرزمینی در دشت مشهد به سرمایه ملی کشور ضرر و زیان وارد می‌گردد؛ لذا باید اجازه صدور فقط به متقاضیان واقعی داده شود. از جمله متقاضیان واقعی می‌توان از افرادی نام برد که خودشان را در جهت شرایط دامدار بودن نشان داده باشند و سالن قدیمی و کد داشته باشند.

تأسیس آن در برخی موارد مشابه و عدم صدور آن در برخی موارد دیگر در محل واحد، تبعیض آمیز است؛ لذا این مصوبه خلاف شرع می باشد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۳۷۵۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۸/۱۰

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۵/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۷/۲۲:

در خصوص مدعی خلاف شرع بودن بند ۲ صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۷ فرمانداری مشهد، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۰ فقهی شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بررسی مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت فراز ۶ دستورالعمل اجرایی و مواد ۱ و ۱۴ آیین نامه قانون زمین شهری با شرع انور

شماره: ۱۲۰/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۷/۲۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای علی اصغر مجذوبی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن جمله «... محتویات پرونده های ثبتی و مدارک ابرازی به تنهایی ملاک تشخیص نخواهد بود...» مندرج در فراز ۶ و فراز ۵ دستورالعمل اجرایی مواد ۱ و ۱۴ آیین نامه قانون زمین شهری گردیده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمد رضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای علی اصغر مجذوبی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال عبارت «... محتویات پرونده های ثبتی و مدارک ابرازی به تنهایی ملاک تشخیص نخواهد بود...» مندرج در فراز ۶ دستورالعمل اجرایی مواد ۱ و ۱۴ آیین نامه قانون زمین شهری^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین شرعی شده و توضیح داده است که: با توجه به نظرات شورای نگهبان که مبنای دادنامه شماره ۳۲۰ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۶^(۲) هیأت عمومی دیوان

(۱) فراز ۶ دستورالعمل اجرایی مواد ۱ و ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری:

کمیسیونهای تشخیص برای اظهار نظر پس از بازدید محل و ملاحظه عکسها و نقشه های هوایی سنوات مختلف با در نظر گرفتن تعاریف زیرین و اوضاع و احوال محل با رعایت عرف محل اتخاذ تصمیم می نمایند و مندرجات پرونده های ثبتی و مدارک ابرازی به تنهایی ملاک تشخیص نخواهد بود و نظریه کمیسیونها باید مستدل و در بر دارنده مساحت و موقعیت و مشخصات ملک باشد.

(۲) مقصود رأی شماره ۱/۶۱ مورخ ۱۳۶۱/۹/۲۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری می باشد که به اشتباه رأی شماره ۳۲۰ مورخ ۱۳۶۶/۱۰/۶ درج شده است (روزنامه رسمی شماره ۱۱۰۲۹ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۱۶).

عدالت اداری قرار گرفته و در آن تصریح شده که «اقدام مالکین به تفکیک پلاک باعث نمی‌شود که بر زمین مزروعی عنوان موات صدق کند بلکه بر فرض که در اثر تفکیک بر روی آن کشت نشود عنوان بایر بر آن اطلاق می‌گردد»، همچنین دادنامه شماره ۸ مورخ ۱۳۶۲/۸/۹^(۱) که پاره‌ای از مواد آیین‌نامه قانون لغو مالکیت اراضی موات شهری و کیفیت عمران آن را که شامل اراضی بایر مسبوق به احیا و اراضی مزروعی و زیر ساختمان می‌شود خلاف شرع تشخیص داده و باطل کرده است و ماده ۴ قانون زمین شهری^(۲) که اراضی مسبوق به احیا را مناط اعتبار دانسته و احراز سابقه عمران را مقید به مدرک خاصی نکرده و قیدی نیز بر زمان وقوع عمران ندارد؛ محتویات پرونده‌های ثبتی در خصوص قطعاتی که تفکیک شده و انتقال یافته و بدون کشت مانده‌اند و عکسبرداری هوایی که نخستین بار در سال ۱۳۳۵ صورت گرفته؛ نمی‌توانند گویای واقعیت در باقیمانده اراضی مزروعی باشند. لذا محتویات پرونده‌های ثبتی از لحاظ سابقه عمران قبل از تغییر وضع تفکیک و قبل از سال ۱۳۳۵ به تنهایی بهترین ملاک تشخیص خواهند بود.

همچنین مدارک ابرازی که بعضاً از مراجع ذیصلاح صادر شده و حکم سند رسمی را دارند می‌توانند به تنهایی ملاک تشخیص باشند. علی‌هذا این عبارت بر خلاف اطلاق قانون بوده و ناقض نظریه فقهای شورای نگهبان است و حقوق شرعی و قانونی مردم را تضییع و به مخاطره می‌اندازد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۳۷۷۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۸/۱۰

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۲۰/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۷/۲۷:

در خصوص مدعی خلاف شرع بودن فراز ۵ و ۶ دستورالعمل اجرایی و مواد ۱ و ۱۴

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۱۳۰۷ مورخ ۱۳۶۲/۲/۲۹.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹.

آیین نامه قانون زمین شهری، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۰ فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بررسی مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۳۰/۱۶/۱/و/د/۲ مورخ ۱۳۷۰/۲/۱۱ اداره کل
سردفتران سازمان ثبت اسناد و املاک با شرع انور

شماره: ۲۲۲/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۱/۲۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با سلام و تحیات؛

به پیوست، نسخه دوم دادخواست آقای محمود کریمی مبنی بر درخواست ابطال
بخشنامه شماره ۱۳۰/۱۶/۱/و/د/۲ اداره کل سردفتران سازمان ثبت اسناد و املاک به
لحاظ خلاف شرع بودن ارسال می‌گردد. لطفاً نسبت به مورد، اظهارنظر فرموده تا
موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمود کریمی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره
۱۳۰/۱۶/۱/و/د/۲ مورخ ۱۳۷۰/۲/۱۱ اداره کل سردفتران سازمان ثبت اسناد و
املاک^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: بخشنامه
مذکور بر خلاف تبصره ۳ ماده واحده قانون تأمین اعتبار بازنشستگی سردفتران^(۲) که

(۱) بخشنامه اداره کل سردفتران سازمان ثبت اسناد و املاک:

شماره: ۱۳۰/۱۶/۱/و/د/۲

تاریخ: ۱۳۷۰/۲/۱۱

به: کانون سردفتران و دفتریاران
از: اداره کل امور اسناد و سردفتران
سلام علیکم

عطف به نامه شماره ۲۰۴۳۹ مورخ ۱۳۷۰/۱/۵، به نظر این اداره کل ۱۵٪ حق بیمه مصوب اردیبهشت ۱۳۶۷
به ازای کل مبلغ حق التحریر احتساب و به حساب مربوطه واریز و سقفی ندارد.

اداره کل امور اسناد و سردفتران

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۰۳ مورخ ۱۳۶۷/۳/۱۶.

حداکثر پرداختی را شصت هزار ریال تعیین کرده است، تصریح نموده که پرداخت حق بیمه سقفی ندارد و این اضرار به کاتب است که در آیه شریفه ۲۸۱ سورة بقره^(۱) نهی شده و قرآن کریم در آن به «فسوق بکم» تعبیر نموده است. همچنین حکم مقید قانونی در تبصره ۳، حکم مطلق ماده واحده را تخصیص می‌زند و هرگونه تفسیری که تبصره مزبور را محدود کند بنابر قاعدتین «کثرة المَبْنی تدل علی کثرة المعنی» و «اعمال الکلام اولی من اهماله» فاقد اعتبار است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۲۵۷

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۲/۱۰

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۲۲/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۲۱:

مبنی بر درخواست ابطال بخشنامه شماره ۱۳۰/۱۶/۱ و ۲/د مورخ ۱۳۷۰/۲/۱۱ اداره کل سردفتران سازمان ثبت اسناد و املاک به لحاظ مغایرت با شرع، در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۹ فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و پس از بررسی مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) در این آیه کریمه که طولانی‌ترین آیه قرآن کریم است، در خصوص ثبت و ضبط دیون تأکید شده و در عبارت اخیر آیه آمده است: «...وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَلَّوْا فَإِنَّهُ فُشُوْهُ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ...».

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۶۳۴۱ مورخ ۱۳۶۷/۲/۹ سازمان زمین شهری با شرع انور

شماره: ۴۳/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۱/۲۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دأمة تأییداتهم)

با سلام و تحیات؛

به پیوست، تصویر دادخواست آقای کرامت‌الله رضایی به خواسته ابطال بخشنامه شماره ۵۶۲۴۱-۶۷/۲/۹ سازمان زمین شهری به لحاظ مغایرت با شرع و قانون به همراه تصویر لایحه جوابیه شماره ۴۳۵۳۲/ح مورخ ۷۱/۱۱/۶ سازمان زمین شهری ارسال می‌گردد. لطفاً نسبت به مورد، اظهارنظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای کرامت‌الله رضایی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۵۶۳۴۱ مورخ ۱۳۶۷/۲/۹ سازمان زمین شهری^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: بند یک بخشنامه مذکور دچار تناقض است؛ زیرا از یک سو، وجه مربوط به آماده‌سازی را مجزا پیش‌بینی نموده و از سوی دیگر، کارشناس رسمی دادگستری قیمت زمین را با توجه به تمام جوانب از جمله آماده‌سازی معین می‌کند. بنابراین در مواردی که نیاز به اظهارنظر کارشناس رسمی است أخذ مضاعف

(۱) بخشنامه شماره ۵۶۳۴۱ مورخ ۱۳۶۷/۲/۹ سازمان زمین شهری:

در مواردی که کل بهای زمین به قیمت کارشناسی دریافت می‌شود چون در نظریه کارشناسی معمولاً تمام جوانب امر ملحوظ می‌گردد بنابراین هزینه بالاسری و وجوه مربوط به تبصره ۲ ماده ۸۰ آیین‌نامه اجرایی قانون اراضی شهری سابق و با تبصره ۲ ماده ۶۰ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری و همچنین وجوه مربوط به تبصره ۴۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ دریافت نگردد؛ مشروط بر اینکه بهای کارشناسی تعیین شده از مجموع بهای منطقه‌ای و وجوه فوق‌الذکر کمتر نباشد لیکن هزینه‌های متعلقه شامل هزینه آماده‌سازی، هزینه تفکیک و هزینه تنظیم سند انتقال و غیره بایستی به قدرالسهم دریافت گردد.

بهای آماده‌سازی زمین پیش‌بینی شده که وجهه شرعی ندارد. سازمان زمین‌شهری در لایحه جوابیه با ردّ ادعای خواهان، پاسخ داده است که: هزینه‌های آماده‌سازی و بهای زمین به صورت دو مقوله کاملاً مجزا مطرح شده و نحوه وصول آنها نیز متفاوت است. در ماده ۲۲ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین‌شهری مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیأت وزیران،^(۱) در عملیات آماده‌سازی به خدمات شهری اشاره شده که شامل عملیات زیر بنائی از قبیل تعیین بر و کف و تسطیح و آسفالت معابر، تأمین شبکه‌های تأسیساتی آب و برق و... و عملیات روبنایی از قبیل احداث مدرسه و درمانگاه و اماکن تجاری و... می‌باشد؛ در حالی که اخذ بهای زمین به موجب تبصره ۳ ماده ۱۱ قانون زمین‌شهری^(۲) است. بنابراین ارزیابی بهای زمین و برآورد هزینه‌های آماده‌سازی متفاوتند و کارشناس رسمی در اظهارنظر خود هزینه‌های آماده‌سازی را لحاظ نمی‌کند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۲۵۸

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۲/۱۰

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۴۳/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۲۰:

مبنی بر درخواست ابطال بخشنامه شماره ۵۶۲۴۱ مورخ ۱۳۶۷/۲/۹ سازمان زمین‌شهری به لحاظ مغایرت با شرع، در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۹ فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و مغایر با شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) روزنامه رسمی شماره ۲۰۰۵۳ مورخ ۱۳۷۱/۴/۲۹.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹.

عدم مغایرت بخشنامه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور و تصویبنامه
شماره ۵۲۸۳/ت ۱۰۹- ه مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۹ هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۱۸۷/۷۱/ه

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۱/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای جواد ضیاءقزوینی طی نامه مورخ ۷۱/۱۱/۵ مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه بودجه کل کشور در سال ۱۳۷۲ و تصویبنامه شماره ۵۲۸۳/ت ۱۰۹- ه- ۷۰/۳/۲۹ هیأت وزیران گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای جواد ضیاءقزوینی در نامه تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه بودجه کل کشور در سال ۱۳۷۲^(۱) و تصویبنامه شماره ۵۲۸۳/ت ۱۰۹/ ه مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۹ هیأت وزیران

(۱) بخشنامه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور:

شماره: ت/۵۲۸۳

تاریخ: ۱۳۷۰/۲/۱۵

چگونگی سیاست واگذاری سهام متعلق به دولت و سازمانها و شرکتهای دولتی
بدرس اوراق بهادار/ سازمانهای دولتی/ صنایع/ معاملات و اموال دولتی/ وزارت امور اقتصادی و دارایی/ سازمان برنامه و بودجه

تصمیم نماینده ویژه رئیس جمهور در اداره امور مربوط به بازسازی مناطق جنگزده که بر اساس اصل یکصد و بیست و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به استناد تصویبنامه شماره ۷۱۵۱۲/۲۳۱ ت مورخ ۱۳۶۹/۶/۲۲ به عنوان تصمیم هیأت وزیران اتخاذ شده است به شرح زیر جهت اجرا ابلاغ می‌گردد:

مبلغ ۱۶/۶۳۵/۰۰۰ هزار ریال از محل اعتبارات ۵۰۳۰۴۱ (قسمت چهارم قانون بودجه سال ۱۳۷۰ کل کشور) در اختیار دستگاههای مجری پروژههای بازسازی مندرج در جداول ضمیمه قرار می‌گردد تا بعد از مبادله موافقت‌نامه با سازمان برنامه و بودجه جهت انجام پروژههای بازسازی برابر ضوابط هزینه گردد. ضمناً طبق مفاد بندهای الف و ب

به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده است که: نظر به اینکه این بخشنامه و مصوبه، مربوط به واگذاری شرکتهای دولتی به بخش خصوصی بوده و ناقض بسیاری از قوانین، از جمله قانون بودجه سال ۶۹ و ۷۱ و قانون محاسبات عمومی است، مخالفت صریح با اولین اعلامیه حکومتی حضرت علی (ع) و فتاوا و احکام لازمالاتباع ولی امر مسلمین دارد و منتهی به تفریط بیت المال و پدید آمدن تنگناهای بیشتر می شود و به جای استقرار اقتصاد فقهاتی، اقتصاد بازار حاکم می گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۲۴۰

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۲/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۸۷/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۱۷:

مبنی بر ابطال بخشنامه بودجه کشور در سال ۱۳۷۲ و تصویبنامه شماره ۵۲۸۳/ت-۱۰۹-هـ - ۱۳۷۰/۳/۲۹ هیأت وزیران به لحاظ مغایرت با شرع، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۷۰ کل کشور، اعتبارات موافقت نامه طرحهای عمرانی مندرج در جداول پیوست با پیشنهاد بالاترین مقام اجرایی ذی ربط (دستگاه اجرایی در جداول پیوست مشخص شده است) و موافقت سازمان برنامه و بودجه حداکثر تا ۲۵٪ قابل افزایش می باشد.

حسن حبیبی

معاون اول رئیس جمهور

۸۹

مغایرت ماده ۴۷ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه و تبصره آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۷۱/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۰/۲۷

محضر محترم فقهای شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم صدیقه جزایری به شرح دادخواست تقدیمی به هیأت عمومی دیوان عدالت اداری تقاضای ابطال ماده ۴۷ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و تبصره آن را به لحاظ مغایرت با موازین شرعی نموده‌اند، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی‌فرد

خلاصه موضوع

خانم صدیقه جزایری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۴۷ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و تبصره آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: این ماده محبوسات و اثلاث باقیه را در اختیار اوقاف قرار می‌دهد، در حالی که نه در قانون چنین اختیاراتی به اوقاف داده شده و نه توجیه شرعی دارد و از آنجا که اعمال ماده ۴۷ بر اثلاث باقیه توسط اوقاف، که غیر از اوصیای منصوب می‌باشد، در آینده موجبات

(۱) ماده ۴۷ و تبصره ذیل آن در آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه:

ماده ۴۷- محبوسات و اثلاث باقیه و نذرها و صدقاتی که به غیر از عنوان وقف برای امور خیریه در نظر گرفته شده یا می‌شود، طبق اسناد مربوطه و یا سیره جاریه کماکان مورد عمل ادارات حج و اوقاف و امور خیریه خواهد بود.

تبصره- مقررات این آیین‌نامه (در خصوص موقوفات عامه) در مورد محبوسات و اثلاث باقیه نیز تسری دارد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

تعطیلی امر وصیت یا رکود آن خواهد شد و بر خلاف نص کریمه «فمن بدل بعد ما سمعه فانما اثمه على الذین یبدلونه»^(۱) بوده و نوعی بدعت است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۱۷۹

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۲/۱۶

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۷۱/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۷:

مبنی بر درخواست ابطال ماده ۴۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و تبصره آن به لحاظ مغایرت با موازین شرعی، در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و بدین شرح اعلام نظر می گردد:

«اطلاق ماده ۴۷ آیین نامه مذکور از این جهت که به سازمان اوقاف و حج و امور خیریه اجازه دخالت در اثلاث و محبوسات و نذور و صدقات را که دارای متولی منصوصی که به وظیفه خود عمل می کند باشد، داده است خلاف موازین شرع شناخته شد.»^(۲)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) سوره بقره، آیه ۱۸۱.

(۲) رأی شماره ۱۰ مورخ ۱۳۷۲/۲/۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۷۱/۷۱ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

مصوبات موضوع شکایت به لحاظ این که اطلاق آنها توسط فقهای محترم شورای نگهبان قانون اساسی خلاف شرع تشخیص گردیده به استناد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد، (روزنامه رسمی شماره ۱۴۱۴۱ مورخ ۱۳۷۵/۷/۵).

عدم مغایرت آیین نامه اجرایی نحوه استفاده از خانه های سازمانی (مصوب ۱۳۴۶) و ماده ۳ اصلاحی آن (مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۱۹ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۸۴/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۲/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با سلام و تحیات؛

پیوست تصویر دادخواست آقای اسدالله محمودی به خواسته ابطال آیین نامه اجرایی نحوه استفاده از خانه های سازمان به لحاظ مغایرت با شرع و قانون ارسال می گردد. لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد. رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای اسدالله محمودی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال آیین نامه اجرایی نحوه استفاده از خانه های سازمانی مصوب ۱۳۴۶^(۱) به ویژه ماده ۳ اصلاحی مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۱۹ هیأت وزیران^(۲) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده

(۱) آیین نامه نحوه استفاده از خانه های سازمانی (مصوب ۱۳۴۶/۳/۱۶):

ماده ۱- خانه سازمانی خانه ای است که از طرف وزارتخانه ها یا مؤسسات دولتی و یا وابسته به دولت در اختیار متصدیان مشاغل معینی در دوره تصدی آن شغل برای سکونت گذارده می شود.

ماده ۲- شرایط و طرز استفاده از خانه های سازمانی و مبلغی که استفاده کننده باید بپردازد و همچنین ترتیب تخلیه آن به موجب آیین نامه ای خواهد بود که ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون از طرف وزارت دارایی و وزارت آبادانی و مسکن، تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۳- در صورتی که استفاده کننده از خانه سازمانی ظرف مهلت مقرر خانه را تخلیه نکند، تا روز تخلیه و تحویل، حقوق و مزایای او و در مورد مستخدم بازنشسته یک چهارم حقوق بازنشستگی او به نفع سازمان مربوط برداشت می شود. (روزنامه رسمی شماره ۶۵۳۱ مورخ ۱۳۴۶/۴/۳۱).

(۲) ماده ۳ اصلاحی در خصوص آیین نامه اجرایی نحوه استفاده از خانه های سازمانی (مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۱۹ هیأت وزیران):

حداکثر مدت استفاده از خانه های سازمانی پنج سال است و پس از پایان مدت مذکور، ظرف ۳ ماه از تاریخ ابلاغ

است که: این قانون مربوط به مجلس دوران قبل از انقلاب است و دولت جمهوری اسلامی نمی تواند به جانشینی از دولت طاغوت، آیین نامه اجرایی بنویسد. همچنین با تصویب ماده واحده فروش خانه های سازمانی (مصوب ۱۳۶۵/۷/۱)^(۱) و آیین نامه اجرایی مربوطه^(۲) تکلیف روشن است و بدون لحاظ این قانون که به تأیید شورای نگهبان رسیده است آیین نامه مورد اعتراض اعتبار ندارد. در ضمن یادآور شده است که بر اساس ماده واحده مصوب ۱۳۶۵، تعداد ۶۳ دستگاه از خانه های سازمانی در استان کرمانشاه در سال ۱۳۶۴ به فروش رفته و اکنون مسئولین بر اساس این آیین نامه برای تخلیه مجدد آنها اقدام نموده اند تا آنها را از دست ساکنین واجد شرایط و متقاضی خرید از جمله اینجانب خارج کنند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۴۱۰

تاریخ: ۱۳۷۲/۱/۲۲

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۷۱/۱۸۴ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۲۶:

در خصوص درخواست ابطال آیین نامه اجرایی نحوه استفاده از خانه های سازمانی به لحاظ مغایرت با شرع، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و پس از بررسی مغایر شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

سازمان متبوع، استفاده کننده ملزم به تخلیه می باشد، مگر اینکه متقاضی واجد شرایط دیگری وجود نداشته باشد که در این صورت نیز در هر زمان که متقاضی واجد شرایط مراجعه نماید استفاده کننده از خانه های سازمانی ظرف مدت مذکور ملزم به تخلیه می باشد و همچنین در موارد خاصی که به تشخیص رئیس سازمان استفاده کننده در محل و تأیید استاندار و موافقت وزیر سازمان استفاده کننده، تمدید مهلت استفاده از خانه سازمانی ضروری باشد مهلت مذکور فقط برای یک بار به مدت سه سال قابل تمدید است. (روزنامه رسمی شماره ۷۶۳۵۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۰).

(۱) روزنامه رسمی ۱۲۱۲۸ مورخ ۱۳۶۵/۷/۲۷.

(۲) آیین نامه اجرایی قانون فروش خانه های سازمانی مصوب ۱۳۶۶/۲/۹ هیأت وزیران (روزنامه رسمی شماره ۵۶۵ مورخ ۱۳۶۶/۲/۲۳).

نظر توضیحی در خصوص اظهار نظر فقهی شماره ۴۱۷۹

مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۶ فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۷۱/۷۱/هـ

تاریخ: ۱۳۷۲/۱/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات؛

عطف به نامه شماره ۴۱۷۹-۷۱/۱۲/۱۶ آن شورا و پیرو نامه شماره ۱۷۱/۷۱/هـ مورخ ۷۱/۱۰/۲۷ این دیوان، چون خانم صدیقه جزایری در دادخواست تقدیمی، تبصره ماده ۴۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را نیز مغایر با موازین شرعی اعلام نموده است و طرح و رسیدگی به پرونده مستلزم آگاهی هیأت عمومی از نظر فقهای محترم در خصوص تمام مورد می باشد. مقرر فرمایید نظر تکمیلی جهت رسیدگی و اتخاذ تصمیم اعلام گردد.

رئیس عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

پس از اظهار نظر شورای نگهبان مبنی بر خلاف شرع بودن اطلاق ماده ۴۷ آیین نامه قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف،^(۱) از آنجا که در این نظریه اشاره ای به تبصره آن ماده نشده بود، رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری طی شماره ۱۷۱/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۴ در این خصوص نظریه تکمیلی شورای نگهبان را خواستار و نظریه شماره ۴۴۷۰ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۹ شورای نگهبان در این مورد صادر شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۴۷۰

تاریخ: ۱۳۷۲/۱/۲۹

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۷۱/۷۱/هـ مورخ ۷۲/۱/۲۴ و پیرو نامه شماره ۴۱۷۹ مورخ ۷۱/۱۲/۱۶، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و بدین شرح اعلام نظر می‌گردد:

«البته اطلاق تبصره ماده ۴۷ نیز به همان شرحی که در نامه ۴۱۷۹ مورخ ۷۱/۱۲/۱۶ ذکر شده است خلاف موازین شرع است و به لحاظ اینکه با ابطال اطلاق ماده ۴۷ اطلاق تبصره آن نیز از بین می‌رود، از این جهت تعرض خاصی در نامه مذکور به خصوص اطلاق تبصره نشده است».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ماده ۵ مصوبه شماره ۱۰۹۴۸ - ۱۶۰/۵۰۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۱۰

قائم مقام شورای شهر تهران با شرع انور

شماره: ۲۵۵/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۱/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقایان نبی فرجی، سیامک تاجداری و علی اکبر اسدی فرد، به شرح دادخواستهای تقدیمی درخواست ابطال بند ۵ مصوبه شماره ۱۰۹۴۸ - ۱۶۰/۵۰۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۱۰ قائم مقام شورای شهر تهران را به لحاظ مغایرت با شرع نموده اند، ضمن ارسال سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقایان نبی فرجی، سیامک تاجداری و علی اکبر اسدی فرد طی دادخواستهایی جداگانه، خواستار ابطال ماده ۵ مصوبه شماره ۱۰۹۴۸ - ۱۶۰/۵۰۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۱۰ قائم مقام شورای شهر تهران^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده اند و در توضیح بیان کرده اند که شهرداری بر اساس این مصوبه ۱۰٪ کل مبلغ هر قرارداد مربوط به جشنهای عروسی را از تالارهای مربوطه مطالبه می کند، در حالی که طبق نظر کارشناسی، کل درآمد تالارها از هر قرارداد، ۱۵ الی ۱۷ درصد است و ناگزیر عوارض به مشتریان منتقل می شود که این امر موجب افزایش هزینه های ازدواج و دشوار شدن اقدام به این سنت نبوی از سوی جوانان می شود و در غیر این صورت، موجب اضرار به

(۱) ماده ۵ مصوبه شماره ۱۰۹۴۸ - ۱۶۰/۵۰۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۱۰ قائم مقام شورای شهر تهران: میزان عوارض سالنهای پذیرایی و باشگاهها که به منظور برگزاری جشنها و مجالس عقد و عروسی در اختیار افراد گذارده می شود به مأخذ ۱۰ درصد مبلغ دریافتی تعیین و برقرار می گردد.

تالارداران و رکود و تعطیلی این صنف می‌گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۴۴۷۱

تاریخ: ۱۳۷۲/۲/۵

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۵۵/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۲:

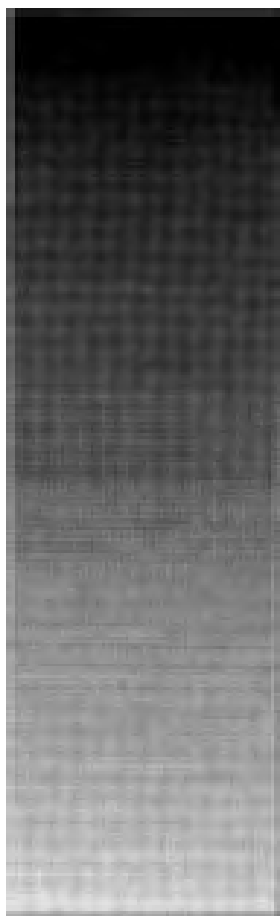
در خصوص درخواست ابطال بند ۵ مصوبه شماره ۱۰۹۴۸ - ۱۶۰/۵۰۸ مورخ ۶۶/۱۲/۱۰ قائم مقام شورای شهر تهران به لحاظ مغایرت با شرع، موضوع در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و مغایر شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

سال دوم

۱۳۷۲/۴/۲۶

تا

۱۳۷۳/۴/۲۵

عدم مغایرت ماده ۳ آیین نامه اجرایی ماده ۱۴۵ قانون کار (مصوب ۱۳۷۱/۶/۲۲ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۱۹/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۶/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حسن پاشازاده به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۳ آیین نامه اجرایی موضوع ماده ۱۵۴ قانون کار مصوب ۷۱/۶/۲۲ هیأت وزیران گردیده اند، ضمن ارسال سوابق، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

محمد رضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای حسن پاشازاده در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۳ آیین نامه اجرایی موضوع ماده ۱۵۴ قانون کار جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۱/۶/۲۲ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مغایرت با موازین شرعی شده و توضیح داده است که: بر اساس ماده ۱۵۴ قانون کار (مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام)، کارفرمایان مکلف به مشارکت با وزارت کار و امور اجتماعی و سازمان تربیت بدنی در ایجاد محل مناسب ورزشی برای کارگران شده اند.
در همین ارتباط در ماده ۷ آیین نامه اجرایی مصوب ۱۳۷۰/۴/۲۲^(۲) موضوع تبصره

(۱) ماده ۳ اصلاحی آیین نامه اجرایی موضوع ماده ۱۵۴ قانون کار:

مواد ۵ و ۷ ادغام و به شرح زیر تغییر می یابد:

ماده ۵- کلیه کارفرمایان موظفند نسبت به ایجاد فضای ورزشی مناسب، اقدام و در غیر این صورت سالانه مبلغ ده هزار (۱۰/۰۰۰) ریال به ازای هر کارگر به حسابی که وزارت کار و امور اجتماعی اعلام می کند واریز نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۸۷۶ مورخ ۱۳۷۱/۸/۵).

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۳۵۵۱ مورخ ۱۳۷۰/۶/۲۸.

ماده ۱۵۴، کارفرمایان مکلف به پرداخت مبلغ ده هزار ریال به ازای هر کارگر به حساب وزارت کار و امور اجتماعی شده بودند که طی دادنامه شماره ۲۷/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۹/۱۱^(۱) هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال گردید. اکنون مجدداً بر اساس ماده ۳ آیین نامه مذکور مقرر شده «کلیه کارفرمایان نسبت به ایجاد فضای ورزشی اقدام و الاً سالانه مبلغ ده هزار ریال به ازای هر کارگر به وزارت کار بپردازند». اما این مقررات به دلیل احترام مال مسلم و نامشروع بودن اخذ مال مسلمان بدون رضایت او، آن هم به صورت بلاعوض، خلاف شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۲۷۷

تاریخ: ۱۳۷۲/۸/۵

ریاست کل محترم دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۱۹/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۵:

«موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۵ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و مغایر موازین شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۲۷/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۱/۹/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری:

در ماده ۱۵۴ قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مقرر گردیده است که: کلیه کارفرمایان موظفند با مشارکت وزارت کار و امور اجتماعی و سازمان تربیت بدنی کشور محل مناسب برای استفاده کارگران در رشته های مختلف ورزشی ایجاد نمایند. نظر به اینکه قانونگذار کارفرما را در خصوص ایجاد فضای ورزشی مناسب در محدوده محوطه کارگاه محصور و مقید نکرده است، ماده ۷ آیین نامه اجرایی موضوع تبصره ماده ۱۵۲ قانون کار مصوب ۱۳۷۰/۴/۲۲ هیأت وزیران که مقید این قید و تضییق و لزوم ایجاد فضای ورزشی در محوطه کارگاه و آثار و توالی ناشی از عدم اجرای آن است، مخالف قانون تشخیص داده می شود. بنابراین با مفاد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری، ماده ۷ آیین نامه مذکور ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۹۵۳ مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۷).

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۷۱/۲۱۳۴/۲۷ مورخ ۷۱/۷/۵ معاونت معدنی و
اکتشافی وزارت معادن و فلزات با شرع انور

شماره: ۱۹۸/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۷/۱۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای نعمت‌الله اشراقی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف
شرع بودن بخشنامه شماره ۷۱/۲۱۳۴-۲۷ مورخ ۷۱/۷/۲۵ معاونت معدنی و اکتشافی
وزارت معادن و فلزات گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به
مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای نعمت‌الله اشراقی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره
۷۱/۲۱۳۴/۲۷ مورخ ۷۱/۷/۲۵ معاونت معدنی و اکتشافی وزارت معادن و
فلزات^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح گفته است که: این بخشنامه
متضمن عدم فروش سنگ لاشه است و قاعداً نباید نسبت به قراردادهای سابق بر صدور
آن تسری یابد؛ زیرا حقوق مکتسبه افراد را تضییع می‌کند و بر خلاف موازین شرعی در
باب حیازت مباحات است.

سرپرست اداره کل امور حقوقی وزارت معادن و فلزات نیز در لایحه جوابیه شماره
۲۰۰/۲۲۷۵ مورخ ۱۳۷۲/۶/۳۰ پاسخ داده است که: برابر مقررات قانونی از جمله ماده

(۱) بند ۴ بخشنامه شماره ۷۱/۲۱۳۴/۲۷ مورخ ۷۱/۷/۲۵ معاونت معدنی وزارت معادن و فلزات:
به منظور توسعه کاربرد ماشین آلات در امر استخراج بهینه سنگهای تزئینی و نما و همچنین تسریع در استقرار و
راه‌اندازی دستگاههای سیم برش الماسه در معادن سنگ، خروج هر نوع سنگ انفجاری حاصل از عملیات آتشیازی،
آماده‌سازی و یا سنگهای لاشه استخراج شده در قدیم، از معادن، تحت هر عنوان ممنوع بوده مگر در مواقع کاملاً
استثنایی که به پیشنهاد مدیریت آن اداره کل و تأیید وزارت متبوع صورت خواهد پذیرفت.

یک قانون تأسیس وزارت معادن و فلزات (مصوب ۱۳۶۳)^(۱) و ماده ۳۴ قانون معادن (مصوب ۱۳۶۲)^(۲)، این وزارتخانه مسئول و موظف به جلوگیری از تخریب و تضییع ذخایر معدنی است و بر اساس مواد ۳ و ۱۵ آیین نامه نظارت بر معادن،^(۳) این وزارتخانه در راستای مطابقت عملیات معدنی با طرح فنی تأیید شده، با رعایت مقررات ایمنی و حفاظت در معادن می تواند دستورالعمل صادر نماید و از این طریق از تضییع ذخایر معدنی کشور جلوگیری کند. لذا بخشنامه مورد اعتراض در این ارتباط صادر شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۳۸۳

تاریخ: ۱۳۷۲/۸/۱۹

ریاست محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۹۸/۷۱/هـ مورخ ۱۳۷۲/۷/۱۲:

بخشنامه شماره ۲۷ - ۷۱/۲۱۳۴ مورخ ۷۱/۷/۲۵ معاونت معدنی و اکتشافی وزارت معادن و فلزات و ملاحظه سوابق ارسالی، در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۸/۱۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و بخشنامه مذکور مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۱۴۶۶ مورخ ۱۳۶۳/۴/۲.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۱۱۷۴ مورخ ۱۳۶۲/۴/۱۸.

(۳) روزنامه رسمی شماره ۱۱۶۰۱ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۳.

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۷۷۷۷ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۳۰ سرپرست
سازمان حج و اوقاف و امور خیریه با شرع انور

شماره: ۱۹۷/۷۱/۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۹/۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام؛

نظر به اینکه آقای محمد شجری و... به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف
شرع بودن بخشنامه شماره ۷۷۷۷ مورخ ۶۷/۱۱/۳۰ سرپرست سازمان حج و اوقاف و
امور خیریه گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر
فرموده تا موجبات طرح پرونده در جلسه هیأت عمومی فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

محمدرضا عباسی فرد

خلاصه موضوع

آقای محمد شجری و ۷۵ نفر از کسبه بازار قیصریه زنجان طی دادخواست و
شکوائیه‌ای خواستار ابطال بخشنامه شماره ۷۷۷۷ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۳۰^(۱) سرپرست

(۱) بخشنامه شماره ۷۷۷۷ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۳۰ سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه:

شماره: ۷۷۷

تاریخ: ۱۳۷۶/۱۱/۳۰

اداره حج و اوقاف و امور خیریه استان .....

چون برای تنظیم اسناد اجاره رقبات موقوفات در واحدهای اوقافی از فرمهای مختلف و ناهماهنگ استفاده می‌شود و
بعضاً شرايطی در اسناد اجاره، اضافه و یا حذف می‌شود که احتمال بروز مشکلاتی را در آینده در بر دارد، لذا فرمهای
اسناد اجاره در ۱۰ نمونه به شرح ذیل ارسال می‌گردد. خواهشمند است از این به بعد برای تنظیم اسناد اجاره صرفاً از
این نمونه‌ها استفاده شده و از به کارگیری نمونه‌های دیگر خودداری شود.

الف - فرمهای شماره ۱ و ۲ مربوط به عرصه و اعیانی تجاری موقوفات متصرفی و غیرمتصرفی؛ از این فرم برای
واگذاری رقبات تجاری از قبیل مغازه، انباری و آپارتمانهای تجاری استفاده می‌شود و حتماً می‌بایستی نوع شغل در
سند اجاره قید شود. به عنوان مثال باید نوشته شود «به منظور اشتغال به حرفه زرگری اجاره داده شده است.»

ب - فرمهای شماره ۳ و ۴ مربوط به عرصه و اعیانی مسکونی موقوفات متصرفی و غیرمتصرفی؛ از این فرم برای
ایجاز منازل و آپارتمانهای مسکونی موقوفه استفاده می‌شود و در سند اجاره باید به مسأله واگذاری جهت سکونت

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و در توضیح

اشاره ای شود.

ج - فرمهای شماره ۵ و ۶ مربوط به واگذاری عرصه موقوفات متصرفی و غیر متصرفی جهت احداث واحد مسکونی؛ از این فرم برای ایجار اراضی فاقد اعیانی استفاده می شود و مدت شروع ساختمان گنجانیده شده در شرط دوم این فرم باید متناسب با وضعیت محل و نحوه صدور پروانه ساختمان و آمادگی زمین برای شروع عملیات ساختمانی تعیین و قید گردد و به هر حال حداکثر از یک سال تجاوز ننماید. بدیهی است این شرط در مورد رقباتی که ابتدا واگذار می شود لازم است و برای تجدید اسناد این گونه رقبات لزومی ندارد. ضمناً قید «واگذاری به منظور احداث یک واحد مسکونی» در این فرم ضروری است و در موارد استثنایی هرگاه با کسب مجوزهای لازم موافقت موجود قرار باشد در رقبه مورد اجاره بیشتر از یک واحد مسکونی مستقل احداث گردد، به تجویز ماده ۹ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و هدایی برای هر واحد جداگانه پذیره به ماخذ ۳۰٪ دریافت و تعداد واحدها در سند اجاره قید خواهد شد.

بدیهی است در این واگذاری ها در صورتی که مستأجر شخص حقیقی باشد، هزینه تنظیم سند به عهده مستأجر خواهد بود و موقعی که مستأجر مؤسسه دولتی باشد، حذف شرط در این فرم در صورت درخواست مستأجر بلامانع است.

د - فرمهای شماره ۷ و ۸ مربوط به واگذاری رقبات مزروعی موقوفات متصرفی و غیر متصرفی؛ این فرم برای اراضی مزروعی خارج از نسق زراعی زارعین مورد استفاده قرار می گیرد و برای واگذاری اراضی مزروعی زارعین صاحب نسق مشمول قانون ابطال اسناد فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه کماکان از فرمها و شرایط قبلی که طی بخشنامه شماره ۳۸۰۰/۲۳۰ مورخ ۶۳/۱۱/۲ ارسال شده استفاده می شود. در نحوه اجرای بند ۹ این فرم توجه به میزان اجاره بهای جدید و اینکه آیا مشمول انجام مزایده خواهد بود یا غیر ضروری است، بدیهی است در صورت لزوم و قصد واگذاری مجدد به مستأجر قبلی باید برای ترک مزایده طبق بند ۴ ماده ۳۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان کسب مجوز نمود.

ه - فرمهای شماره ۹ و ۱۰ مربوط به باغات موقوفات متصرفی و غیر متصرفی؛ در این مورد نیز مانند موقوفات مزروعی، رعایت موارد مندرج در بند بالا در مورد شرط ششم اجاره نامه لازم است. علاوه بر مسائل فوق، توجه به مسائل زیر در تنظیم فرمهای اجاره ضروری است:

۱ - در مواقعی که شخصیت حقوقی، مستأجر موقوفه باشد لازم است نمایندگی امضاکننده سند طبق معرفی نامه یا آگهی منتشره در روزنامه احرار و به دنبال نام مستأجر در سند اجاره اضافه شود.

۲ - در صورتی که به لحاظ وضعیت خاص موقوفه گنجانیدن شرایطی علاوه بر شرایط پیش بینی شده در فرمها و یا حذف شرطی ضروری باشد، لازم است به صورت موردی مراتب را به اداره کل امور اوقافی اعلام تا بررسی و اقدام شود.

۳ - با توجه به بند «ز» ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان در مواردی که تنظیم سند رسمی اجاره امکان نداشته باشد می توان با شرایط مندرج در فرمها، قرارداد اداری تنظیم نمود.

در خاتمه یادآوری این نکته ضروری است که آقایان نمایندگان واحدهای اوقافی که اسناد اجاره را در دفتر اسناد رسمی امضا می نمایند باید اسناد تنظیمی را به دقت مطالعه و با فرمهای مربوطه تطبیق دهند و در صورت عدم انطباق از امضای اسناد خودداری نمایند. مسئولیت اجرای دقیق این دستورالعمل به عهده آقایان مدیران و مسئولان واحدهای اوقافی می باشد.

سید مهدی امام جمارانی

سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

بیان کرده‌اند که: با توجه به اینکه مقررات مذکور در آن بخشنامه، ضوابط دوگانه‌ای را برای موضوعی واحد؛ یعنی اجاره‌های تجاری منعقد بر اساس شرایط و ضوابط قانون روابط موجر و مستأجر (مصوب ۱۳۵۶)^(۱) و مستغلات موضوع آن قانون، به طور تبعیض‌آمیز حاکم نموده و شرایط و ضوابط جدیدی مغایر با اصول و موازین اسلامی از جمله «المسلمون عند شروطهم» و «المؤمن إذا وَعَدَ وَفَى» مقرر نموده که تحمیل آنها به طور یکطرفه به مستأجری که اجاره آنها مسبوق به سابقه است، از وجاهت شرعی برخوردار نیست.

سازمان اوقاف و امور خیریه در لایحه جوابیه شماره ۳۴۳۸ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۱ پاسخ داده است که: در خصوص تناقض ادعایی لایحه قانونی و آیین‌نامه و فرمهای منتشره با قانون مصوب ۱۳۵۶/۵/۲ و وجود دو نوع مقررات درباره حق سرقفلی (کسب و پیشه و تجارت) در قلمرو کشور که مورد ایراد نامبردگان است به عرض می‌رساند: قانون اخیرالتصویب در قسمتی که با قانون سابق اختلاف داشته باشد منسوخ ضمنی محسوب و هیچ‌گونه ضدیت و مخالفت با قوانین کشور ندارد و عبارت «المسلمون عند شروطهم» و «المؤمن إذا وَعَدَ وَفَى» مصداقی در این مورد نداشته، حتی با توجه به ماده ۴۹۴ قانون مدنی و فتوای حضرت امام خمینی قدس سره الشریف که در رساله تحریرالوسیله (جزء ثانی در مسائل مختلفه و در مسأله ۱) فرموده‌اند: «استیجاره الاعیان المستأجره دکه کانت أو داراً أو غیرهما لا یوجب حدوث حق للمستأجر فیها...» علیه خودخواهان است؛ زیرا این فتوای شرعی با مدلول قانون مدنی و فقه اسلامی، بر بطلان حق سرقفلی خصوص در موقوفات بدون اذن متولی و اداره اوقاف، منطبق است. به هر تقدیر اصولاً اعتراض خواهان به عملیات مربوط به سازمان اوقاف وارد نبوده و قابل ردّ است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۶۳۳

تاریخ: ۱۳۷۲/۱۰/۲۲

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۱/۱۹۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۷:

(۱) روزنامه رسمی شماره ۹۵۱۸ مورخ ۱۳۵۶/۶/۱.

موضوع ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۷۷۷۷ مورخ ۶۷/۱۱/۳۰ سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۲۲ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و بخشنامه فوق مغایر موازین شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت مصوبه جلسه مورخ ۱۳۷۱/۳/۴ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران با شرع انور

شماره: ۲۴/۷۳/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۵/۱

فقه‌های محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام؛

نظر به اینکه آقای ذبیح‌الله عسگری به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۷۱/۳/۴ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای ذبیح‌الله عسگری طی دادخواستی خواستار ابطال مصوبه جلسه مورخ ۱۳۷۱/۳/۴ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران^(۱) مبنی بر تصویب بند ۲

(۱) مصوبه مورخ ۱۳۷۱/۳/۴ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران:
شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در جلسه مورخ ۱۳۷۱/۳/۴، مصوبات کمیسیون ماده ۵ تهران در قالب بند ۲ صورتجلسه شماره ۱۵۹ مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۸ (به جز تبصره ۵ بند مذکور که جز اختیارات قانونی آن کمیسیون شناخته نشد) را به شرح زیر تصویب نمود:

اتوبانها و معابر درجه ۱ و ۲ به شرح نقشه پیوست به مقیاس ۱:۶۰۰۰۰ بدون ذکر عرض معبر، تعیین و مقرر گردید کلیه خیابانهای ثبتی، موجود، طرح تفصیلی و طرح جامع (هر کدام که دارای عرض بیشتری باشند - دسترسی‌های جانبی نیز جزء گذر محسوب می‌گردد) در صورت داشتن عرض ۴۵ متر و بیشتر، هر چند که به روی این نقشه منعکس نشده باشند نیز صرفاً از نظر حریم فضای سبز به عنوان معبر درجه ۱ و ۲ تلقی گردند و در مورد املاک و اراضی واقع در طرفین آنها به شرح زیر عمل گردد. (پلاک‌هایی که دارای پروانه ساختمانی معتبر هستند مشمول این مصوبه نخواهند بود).
۱- طرفین بزرگراهها (اتوبانها) به عمق حداقل ده متر و تا انتهای محدوده ملکی و حداکثر سی متر، به فضای سبز عمومی اختصاص یابد.

تبصره - در مورد آن قسمت از زمینهای موضوع بند ۱ که قبلاً تبدیل به ساختمان شده است کاربری فضای سبز در زمان تجدید یا افزایش بنا اعمال شده و تا آن زمان مالک از سایر حقوق مالکانه مانند هرگونه تعمیر، فروش، اجاره یا

صور تجلسه شماره ۵۹^(۱) مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۸ کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در خصوص تأمین و اختصاص فضای سبز کنار بزرگراهها به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: اولاً؛ با عنایت به اینکه موضوع مصوبه «ضوابط تعیین شده فضای سبز کنار اتوبانها» به موجب دادنامه شماره ۷۰ در کلاسه ۶۷/۶۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری^(۲) باطل شده و برقراری مجدد آن فاقد وجهت شرعی و قانونی است. ثانیاً؛ شورای عالی شهرسازی و معماری صلاحیت وضع

رهن و غیره برخوردار خواهد بود.

۲- در طرفین معابر درجه ۱ و ۲ (شریانی) کلیه زمینها، باغها و مزارع موجود به عمق حداقل ده متر و تا انتهای محدوده ملکی و حداکثر سی متر، به فضای سبز عمومی شهری تبدیل شوند.

تبصره ۱- ملاک تشخیص باغها و مزارع موضوع بند ۲، مندرجات سند مالکیت یا رأی کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین شهری و یا رأی کمیسیون ماده ۷ آیین نامه قانون حفظ و گسترش فضای سبز خواهد بود.

تبصره ۲- منظور از زمینهای موضوع بند ۲، کلیه اراضی دایر، بایر و موات، اعم از محصور و غیرمحصور و مشجر و غیرمشجر خواهد بود که کل مساحت بناهای احداثی مجاز [اداری پروانه یا مواردی که قبل از تاریخ این مصوبه (۱۳۶۹/۶/۱۸) احداث گردیده و مورد تأیید مراجع ذیصلاح قرار گرفته و یا خواهد گرفت] در آنها از ۱۰٪ کل مساحت زمین (قبل از اصلاحی) کمتر باشد.

تبصره ۳- در پروژه هایی که بعد از این مصوبه، طراحی و جهت تصویب به کمیسیون ارائه می گردند بایستی جهت خیابانهای با عرض ۳۵ متر و بیشتر، حریم سی متر به عنوان فضای سبز عمومی در نظر گرفته شود و دسترسی پلاکهای مشرف به این گونه معابر از داخل بافت تأمین می گردد. ضمناً فضای سبز فوق الذکر جزء شبکه، منظور و فضای سبز مورد نیاز پروژه بایستی در قسمت دیگر طرح تأمین گردد.

تبصره ۴- مصوبات موردی شورای طرح و بررسی و کمیسیون ماده ۵ و همچنین اراضی که توسط شهرداریها به عنوان معوض واگذار گردیده از این مصوبه مستثنی می باشند. ضمناً در مورد کاربریهای خدماتی و عمومی مصوب که هنوز احداث بنایی به عمل نیامده و یا پروانه اخذ نموده اند و رعایت حداقل ده متر به عنوان فضای سبز الزامی است. تبصره ۵- حریم بزرگراه شهید چمران بر اساس مصوبات قبلی کمیسیون همچنان ملاک عمل می باشد.

تبصره ۶- تأمین دسترسی پلاکهایی که بر اساس این مصوبه فاقد هرگونه دسترسی می گردند از فضای سبز مورد نظر بلامانع است.

تبصره ۷- تراکم ساختمانی اراضی و املاک مشمول این مصوبه بر اساس مساحت ملک قبل از اصلاحی مشروط به رعایت سایر ضوابط و مقررات خواهد بود.

۱) بند ۲ صور تجلسه شماره ۵۹ مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۸ کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران: در طرفین معابر درجه یک و دو (شریانی) کلیه زمینها، باغها و مزارع موجود به عمق حداقل ده متر و تا انتهای محدوده ملکی و حداکثر سی متر به فضای سبز عمومی شهری تبدیل می شوند.

تبصره ۵: تأمین معوض عرصه املاک مشمول این مصوبه به عهده وزارت مسکن و شهرسازی خواهد بود و در مورد بناهای احداثی توسط شهرداری تهران و در قالب توافق با مالک عمل خواهد شد.

۲) رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در مورد ابطال مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در مورد تأمین فضای سبز کنار اتوبانها که براساس نظریه شماره ۱۲۷۳ مورخ ۱۳۷۰/۶/۱۳ شورای نگهبان صادر شده است، (روزنامه رسمی شماره ۱۳۶۳۰ مورخ ۱۳۷۰/۹/۳۰).

چنین ضوابطی را ندارد و ثالثاً؛ با حذف تبصره ۵ بند ۲ صورتجلسه ۱۵۹ در این صورتجلسه، عقب نشینی املاک مجاور بزرگراه و معابر درجه ۱ و ۲ بلاعوض شده و اختصاص تا عمق ۳۰ متر از املاک مجاور از هر دو طرف به فضای سبز در مورد املاکی که عمق کمتری دارند، موجب ائتلاف و تضییع مالکیت آنها می شود.

وزارت مسکن و شهرسازی در لایحه جوابیه شماره ۸۱۷/۲۳۰ مورخ ۱۳۷۳/۲/۴ پاسخ داده است که: مصوبه مورد اعتراض با لحاظ رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری و در جهت تعدیل و تطبیق ضوابط بر آن صادر شده و تعیین چنین ضوابطی وفق ماده ۲ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران (مصوب ۱۳۵۱)^(۱) از وظایف آن شورا است. در ضمن اجرای ضوابط مذکور لطمه ای به مالکیت اشخاص وارد نمی کند؛ زیرا اگر شهرداریها طبق قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرحهای دولتی و شهرداریها (مصوبه ۱۳۶۷/۸/۲۹)^(۲) و بر اساس قانون نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداریها (مصوب ۱۳۷۰/۸/۲۸)^(۳) به خرید و تملک اراضی مربوطه و تبدیل به فضای سبز مبادرت ننماید ذوی المنافع، از کلیه حقوق مالکانه خود با رعایت کاربری ملک برخوردار می باشد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۶۷۴۸

تاریخ: ۱۳۷۲/۱۱/۱

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۲۴/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۳/۵/۱ مبنی بر خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۱۳۷۱/۳/۴ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در جلسه ۱۳۷۳/۱۰/۲۸ فقهی شورای نگهبان مطرح شد و خلاف موازین شرع تشخیص داده نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) روزنامه رسمی شماره ۸۲۲۴ مورخ ۱۳۵۲/۱/۳۰.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۷۵۸ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲۲.

(۳) روزنامه رسمی شماره ۱۳۶۲۶ مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۵.

مغایرت بند ۲ ماده ۱ و ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف اراضی
اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع کشور
(مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲۰ وزارت جهاد سازندگی) با شرع انور

شماره: ۵۶/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۱۱/۳۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد ابراهیم شرف الدین و خانم اشرف سید مظفری به شرح
دادخواستهای تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۲ ماده یک آیین نامه اجرایی قانون
تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع کشور
مصوب ۷۱/۱۰/۲۰ وزارت جهاد سازندگی گردیده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر
لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم
گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای محمد ابراهیم شرف الدین و خانم اشرف سید مظفری طی دادخواستهای
جداگانه ای خواستار ابطال بند ۲ ماده ۱ و ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف
اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع کشور مصوب
۱۳۷۱/۱۰/۲۰ وزارت جهاد سازندگی^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و

(۱) بند ۲ ماده یک و ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶
قانون جنگلها و مراتع کشور:

ماده ۱- ...

۱- ...

۲- مالکین: به اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی اطلاق می شود که دارای اراضی زراعی یا مستحدثات با سند

توضیح داده‌اند که: به موجب این بند آیین‌نامه مذکور، ملاک مالکیت، سند مالکیت یا گواهی اداره ثبت و یا احکام قطعی محاکم در تاریخ تصویب قانون ملی شدن جنگلهای کشور است، در حالی که بسیاری از مزارع و باغات که سابقه آنها به ۴۰ یا ۵۰ سال می‌رسد و در ید افراد می‌باشند واجد هیچ کدام نیستند.

بنابراین طبق این ضوابط، متصرفین آنها مالک شناخته نمی‌شوند و این خلاف حدیث نبوی «من احیی ارضا میتة فهی له»^(۱) فتوی حضرت امام(ره)^(۲) و اصل ۴ قانون اساسی است. همچنین ماده ۱۲ که هزینه‌های رسیدگی به اعتراض را معادل ۵٪ ارزش معاملاتی تعیین نموده، به لحاظ عدم قدرت پرداخت زارعین و ضایع شدن حقوقشان در صورت عدم اعتراض، خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۹۰۸

تاریخ: ۱۳۷۳/۱/۲۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۵۶/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۳۰:

بند ۲ ماده یک آیین‌نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلهای و مراتع کشور مصوب ۷۱/۱۰/۲۰ وزارت جهادسازندگی در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۱/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«مالکیت یا گواهی اداره ثبت مشعر بر مالکیت بوده و یا موافق احکام قطعی صادره از محاکم قضایی، مالکیت آنان در تاریخ تصویب قانون ملی شدن جنگلهای کشور محقق شده باشد.

ماده ۱۲- به منظور تأمین بخشی از هزینه‌های رسیدگی، معادل ۵٪ ارزش معاملاتی اراضی اعتراض شده براساس محاسبه اداره منابع طبیعی توسط متقاضی یا متقاضیان به حساب بانکی که بر حسب درخواست ذی حساب جهاد استان و از طریق عامل خزانه استان در یکی از شعب بانکهای موجود در محل افتتاح می‌گردد واریز می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۵۳۱ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۰).

(۱) الحر العاملی، الشیخ محمد بن الحسن، وسائل الشیعه، تهران، مکتبه الاسلامیه، ۱۳۸۳ ه.ق، الطبعة الثانیة، جلد ۱۷، ص ۱.

(۲) امام خمینی (ره)، تحریر الوسیله، قم، انتشارات دفتر حوزه علمیه قم، ۱۳۷۹، جلد ۳، ص ۳۴۵.

«منحصر دانستن مالکیت به موارد مذکور و در بند ۲ خلاف موازین شرع است و هرگونه احیایی که تا تاریخ اسفند ۱۳۶۵ انجام شده نیز شرعاً موجب مالکیت است و در صورت معلوم نبودن زمان احیا، (که آیا قبل از تاریخ مذکور بوده یا بعد از آن) ید مالکانه نیز از مدارک مثبت خواهد بود».^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱) آراء شماره ۲۱ تا ۲۴ مورخ ۱۳۷۳/۲/۱۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۵۳/۲۱ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

در مورد بند ۲ ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع کشور مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲۰ وزارت جهادسازندگی، با توجه به این که بر طبق نظریه شماره ۵۹۰۸ - ۱۳۷۳/۱/۲۴ شورای محترم نگهبان از این حیث که مالکیت منحصر به موارد مذکور در بند مورد نظر قلمداد شده خلاف شرع تشخیص گردیده است و در مورد ماده ۱۲ آن آیین نامه نیز با توجه به این که تعیین وصول مبلغ ۵ درصد از ارزش معاملاتی اراضی متقاضیان معترض به منزله تعیین نوعی عوارض بوده که علی الاصول نیاز به تصویب مرجع قانونگذاری دارد، هر چند که در قالب تأمین بخشی از هزینه های رسیدگی قلمداد گردد. علیهذا هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به اتفاق آراء موارد مذکور در آیین نامه اجرایی مورد اعتراض (بند ۲ ماده ۱ و ماده ۱۲ و تبصره آن) را خلاف قانون تشخیص و ابطال می نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۵۷۸ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۲۷).

مغایرت مواد ۴ و ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۹۹/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۱۱/۱۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدام به شرح شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مواد ۴ و ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه گردیده اند، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدام در شکوائیه تقدیمی خود خواستار ابطال مواد ۴ و ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف (مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲) که در مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰^(۱) از تصویب هیأت وزیران گذشته است، به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: ماده ۴ آیین نامه به واسطه اینکه (برخلاف ذیل

(۱) مواد ۴ و ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه: ماده ۴- به منظور رعایت مصلحت موقوف علیهم در اجرای قسمت اخیر بند یک ماده یک قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در موقوفات خاص، ادارات حج و اوقاف و امور خیریه در موارد مشروحه زیر حسب مورد، نظارت یا دخالت خواهند کرد:

ماده ۵- در موقوفات خاص، در صورت بروز اختلاف متولی و موقوف علیهم و یا بین موقوف علیهم و در موارد تعدی و تفریط و یا به خطر افتادن مصالح بطون لاحقه باید موضوع به مرکز گزارش تا با تأیید سرپرست سازمان حسب مورد، نظارت و یا امور موقوفه موقتاً و تارفع موانع به وسیله سازمان حج و اوقاف و امور خیریه یا امین و یا هیأت امنای منتخب سازمان و با رعایت مفاد و قشنامه و نظیر موقوفات متصرفی اداره شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱)

بند یک ماده یک قانون) اجازه مداخله در موقوفات خاصه دارای متولی را بدون مراجعه به حاکم و احراز و اثبات شرایط قانونی، به سازمان اوقاف داده است، مغایر با ذیل مسأله ۸۳ کتاب الوقف تحریرالوسیله است که مقرر می دارد «... و لیس لأحد أن يزاحمه فيه حتى الموقوف عليه»^(۱)

همچنین ماده ۵ آیین نامه به لحاظ اینکه به صرف گزارش وقوع اختلاف بین متولی و موقوف علیهم و تأیید سرپرست سازمان اوقاف، بدون مراجعه به محکمه، موقوفه خاصه را از ید متولی شرعی خلع و اداره آن را به مأمورین سازمان می سپارد، در حالی که مطابق فتاوی فقها مناط دخالت ولی فقیه یا فروش موقوفه، وقوع اختلاف موصوف به بیم سفک دماء در میان خود موقوف علیهم است به طوری که در بند ۴ مسأله ۷۳ کتاب الوقف تحریرالوسیله آمده است: «...إذا وقع بين ارباب الوقف اختلاف شديد لا يؤمن معه من تلف الا موال والنفس ولا يتجسس ذلك الا بيه...»^(۲) و اینکه وقوع اختلاف از عوارض و طواری است و مستلزم رسیدگی در محکمه می باشد، خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۵۸۵۰

تاریخ: ۱۳۷۳/۳/۲۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۹۹/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۱۲ در خصوص ادعای خلاف شرع بودن مواد ۴ و ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵ شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقهای شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می گردد:

«بر فرض اطلاق ماده ۴ و ۵ آیین نامه نسبت به همه موارد، اطلاق مادتين مذکور که به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه اجازه دخالت می دهد، نسبت به موردی که موقوفه دارای متولی

(۱) امام خمینی (ره)، تحریرالوسیله (عربی)، انتشارات اعتماد، ۱۴۰۳ هـ.ق، ج ۲، ص ۷۱ و ۷۴.

(۲) همان.

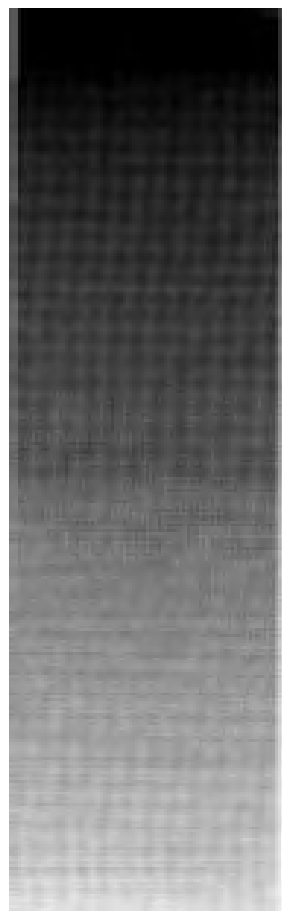
خاص باشد که محل وثوق و اعتماد و قادر بر انجام وظیفه شرعی خویش هست، خلاف موازین شرع شناخته می‌شود.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۸/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۹۹/۷۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

به شرح نظریه شماره ۶۶۹۱ مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۲ فقهای محترم شورای نگهبان مقررات مواد ۴ و ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران در خصوص جواز مداخله سازمان حج و اوقاف و امور خیریه در امور موقوفه دارای متولی خاص و محل وثوق و اعتماد و قادر بر انجام وظیفه شرعی مربوط خلاف موازین شرع شناخته شده است. لذا به استناد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۶۰/۱۱/۴ مواد فوق‌الذکر ابطال می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۵۴۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۱۲).

سال سوم

۱۳۷۳/۴/۲۶

تا

۱۳۷۴/۴/۲۵

عدم شمول ماده (۳) قانون مالیاتها نسبت به موقوفات خاص و خارج بودن
اظهار نظر در خصوص شمول یا عدم شمول قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی
از صلاحیت شورای نگهبان

شماره: ۲۳۶/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۳/۱۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رضا منتش کریمی به وکالت از آقای اسد صفوی پور و حسن
صفوی پور به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن رأی شماره
۷۱/۱۲/۱۹-۳۰/۴/۱۴۴۳۷ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی گردیده اند، ضمن ارسال
سوابق، لطفاً نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به
پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقایان اسد و حسن صفوی پور در دادخواست تقدیمی خود، خواستار ابطال رأی
شماره ۳۰/۴/۱۴۴۳۷ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی^(۱) به
لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده اند که: اخذ مالیات موضوع رأی
مورد اعتراض با توجه به وقف خاص بودن و اندک بودن درآمد حاصله از آن بر
موقوف علیهم تکلیف مالایطاق است و ناعادلانه و خلاف دستور خداوند به عدل و
احسان می باشد.

(۱) رأی شماره ۳۰/۴/۱۴۴۳۷ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی:

رأی اکثریت: املاک موقوفات عام در صورت رعایت شرایط مقرر قانونی طبق صدر ماده ۲ قانون مالیاتهای مستقیم و با
عنایت به بند ۳ آن ماده، مشمول مالیات سالانه املاک نمی باشد. اما املاک مورد وقف خاص، به لحاظ آنکه راجع به
آن معافیتی در قانون یاد شده پیش بینی نگردیده، مشمول مالیات مذکور خواهد بود و در این گونه موارد مالیات باید
نسبت به ارزش تمامی املاک، موقوفه متبوع بدون منظور داشتن معافیت یک واحد مسکونی موضوع صدر ماده ۳
قانون مذکور بر اساس نرخ آن ماده محاسبه و از متولی ذی ربط با قید هویت موقوفه متبوع مطالبه گردد.

در ضمن عرصه استیجاری موقوفات خاص از شمول قانون مالیات سالانه، خروج موضوعی دارد و با توجه به تعریف وقف در فقه امامیه، شرعاً احکام مربوط به ملک طلق قابل سرایت به آن نمی باشد و به حکم «الوقوف علی حسب ما یوقفها اهلها» در وقف جعل نظر واقف لازم الرعایه است و باید مد نظر شورایعالی مالیاتی قرار می گرفت و همچنین با تنقیح مناط نمی توان موقوفات خاص را در حکم ملک طلق و شمول ماده ۲ قانون مالیاتهای مستقیم^(۱) قرار داد؛ زیرا صاحب ملک امکان فروش ملک خود را دارد ولی موقوف علیهم خاص ندارند. لذا با در نظر گرفتن دلایل فوق، رأی صادره خلاف موازین اسلامی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۶۶۰۷

تاریخ: ۷۳/۷/۲۳

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۳۶/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۸:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن رأی شماره ۷۱/۱۲/۱۹-۲۰/۴/۱۴۴۳۷ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۰ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می گردد:

«اگر چه موقوفات خاص مانند موقوفات عامه، ملک کسی نیست و قهراً ماده ۳ قانون مالیاتها شامل آن نمی شود، لکن اظهار نظر راجع به شمول و عدم شمول قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی نسبت به موردی، از صلاحیت شورای نگهبان خارج است و جزء وظایف دیوان عدالت اداری است.»^(۲)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) ماده مذکور به احصاء اشخاصی که مشمول پرداخت مالیات نیستند می پردازد و در بند ۳ به موقوفات اشاره می کند. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۵۸۳ مورخ ۱۳۶۷/۲/۲۱).

(۲) به نظریه شماره ۹۱/۷۵/هـ مورخ ۱۳۷۵/۸/۷ فقهای شورای نگهبان مندرج در صفحه ۳۵۹ همین مجموعه مراجعه شود.

۱۰۰

عدم مغایرت بند ۲ مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش مورخ ۱۳۷۱/۸/۶ و بند ۹
مصوبه ۱۶۵۵۱/و مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری با شرع انور

شماره: ۱۴۹/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۵/۱۱

فقه‌های محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حمیدرضا ژبان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۲ مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش - ۷۱/۸/۶^(۱) و شق ۹ مصوبه ۱۶۵۵۱/و - ۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری^(۲) گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر دادخواست و ضمایم مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

(۱) بند ۲ مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش مورخ ۱۳۷۱/۸/۶ شورایعالی اداری:

نحوه صدور پروانه ساختمانی برای اراضی: در مورد زمینهای با مساحت تا دو برابر حداقل نصاب تشکیکی مناطق هر شهر که ابعاد و حدود آن به معابر عام یا ساختمان و مستحدثات ایجاد شده محدود است و متقاضی، سند عادی در دست داشته و مدعی مالکیت زمین است، شهرداریها مکلفند با استعلام از سازمان زمین شهری در خصوص نوع زمین با اخذ تعهدنامه (مطابق فرم پیوست) از متقاضی و با وصول حقوق خود متعلق به قطعه مربوطه (اعم از عوارض نوسازی و زیربنا و غیره) و قید این موضوع در هاشم پروانه ساختمانی صادره که «صدور پروانه ساختمانی هیچ‌گونه تأییدی بر مالکیت متقاضی نیست» در صورتی که این قبیل اراضی با طرحهای مصوب شهری تداخل نداشته و پاسخ زمین شهری دال بر غیردولتی و غیر موات بودن نظر باشد، مطابق ضوابط طرح جامع و تفصیلی یا هادی مصوب نسبت به صدور پروانه ساختمانی به نام متقاضی اقدام نمایند.

تبصره: وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان زمین شهری) موظف است پس از وصول استعلامهای موضوع بند ۲، مراتب را حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز به شهرداری اعلام نماید. در صورت عدم ارائه پلاک ثبتی از سوی مدعی مالکیت، مهلت مذکور حداکثر تا چهارماه خواهد بود.

(۲) شق ۹ مصوبه شماره ۱۶۵۵۱/و مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری:

۹- شهرداریها موظفند به منظور حسن اجرای ماده ۷ قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ با اخذ تعهد از مالک مبنی بر عدم استفاده از مزایای فوق نسبت به صدور پروانه ساختمانی اقدام و همزمان از وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان زمین شهری) استعلام به عمل آورده و در صورت خلاف ادعای مالک نسبت به ابطال پروانه اقدام نمایند.

خلاصه موضوع

آقای حمیدرضا ثریان طی دادخواستی خواستار ابطال بند ۲ مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش مورخ ۱۳۷۱/۸/۶ و شق ۹ مصوبه ۱۶۵۵۱/و مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: با توجه به اصل تسلیط و اینکه حسب شرع مطهر و قاعده «الناس مسلطون علی اموالهم» و مواد ۳۰ و ۳۱ قانون مدنی^(۱) هر مالکی نسبت به مایملک خود حق همه گونه تصرف و انتفاع را دارد و هیچ مالی را از تصرف صاحب آن نمی توان بیرون کرد مگر به حکم قانون، مصوبه خلاف شرع است و از این جهت که باعث می شود متصرفین با مجوز رسمی از دوایر دولتی نسبت به ساخت و ساز ملک متعلق به غیر اقدام نمایند تبعات سوء دارد.

دبیرخانه شورایعالی اداری در لایحه جوابیه شماره ۴۹۵۳/دش مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۲۲ پاسخ داده است که: مصوبه بر اساس ماده ۹ قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۶)^(۲) و برای ایجاد تسهیلات در نحوه صدور پروانه ساختمانی به اراضی و املاک در مواردی که سند مالکیت رسمی ارائه نمی گردد و در راستای بهبود بخشیدن به سیستم و گردش کار ادارات در خصوص هماهنگ نمودن صدور پروانه ساخت، گواهی عدم خلاف و گواهی پایان کار ساختمانی در سطح شهرداریهای کشور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۶۶۹۰

تاریخ: ۱۳۷۳/۷/۲۳

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۴۹/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۳/۵/۱۱:

در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بند ۲ مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش - ۷۱/۸/۶ و شق ۹ مصوبه ۱۶۵۵۱/و - ۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۰ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقهای شورای نگهبان به

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۸۷۷ مورخ ۱۳۱۴/۱/۲۰.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹.

شرح زیر اعلام می‌گردد:

«بند ۲ مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش - ۷۱/۸/۶ و بند ۹ مصوبه ۱۶۵۵۱/و - ۷۱/۸/۱۹، هیچ یک از آنها خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

نظر توضیحی در خصوص اظهار نظر فقهی شماره ۵۸۵۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵ فقه‌های شورای نگهبان

شماره: ۱۹۹/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۵/۹

محضر مبارک فقه‌های محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)

با سلام و تحیات؛

بازگشت به نامه شماره ۵۸۵۰ - ۷۳/۳/۲۹ مبنی بر اظهار نظر نسبت به مواد ۴ و ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به اطلاع می‌رساند، اکثریت اعضای جلسه مورخ ۷۳/۵/۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری اظهار نظر مذکور در نامه فوق‌الاشعار را به کیفیت اعلام شده جهت ابطال مورد شکایت، کافی و وافی تشخیص نداده‌اند. با توجه به اینکه شاکی ابطال مواد ۴ و ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه را فقط از حیث خلاف شرع بودن درخواست نموده‌اند، لطفاً نظریه صریح و منجز در خصوص ادعای مذکور اعلام فرموده تا موجبات ابطال یا عدم ابطال آن فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

از سوی رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۱۹۹/۷۲/۵ مورخ ۱۳۷۳/۵/۹، در خصوص نظریه شماره ۵۸۵۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵ شورای نگهبان^(۱) نسبت به مواد ۴ و ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف که با توجه به خواسته شاکی مبنی بر ابطال مواد ۴ و ۵ آیین‌نامه واجد صراحت و تنجیز در خصوص مورد نیست، درخواست تصریح و تنجیز شده است.

سازمان اوقاف نیز در لایحه جوابیه شماره ۴۱۰/۱۲۶۷ مورخ ۱۳۷۳/۵/۲۲ در دفاع از مشروعیت آیین نامه پاسخ داده است که: با توجه به تفکیک قانونی در بند یک ماده ۱ نسبت به شرایط دخالت سازمان در موقوفات و اطلاق قسمت اول، در صورتی که مصلحت وقف و بطون لاحق، دخالت و نظارت سازمان را ایجاب کند، سازمان می تواند از طرق چهارگانه نسبت به افراز و تحدید حدود و اعتراض به ثبت اشخاص، فروش موقوفه و تبدیل آن، ایجار بیش از ده سال و اعطای حق تملک (عیانی) اقدام نماید و این کاملاً منطبق بر قانون و موازین شرعی است که در ماده ۴ بدان اشاره شده است. قسمت دوم که مورد اختلاف بوده و مقید به دخالت ولی فقیه است، در ماده ۵ آمده و هرگونه اقدامی به تأیید سرپرست سازمان که مجاز از طرف ولی فقیه در این امور است، مقید شده است و مسائل ۷۳ و ۸۷ کتاب تحریرالوسیله امام (ره) نیز مؤید این معناست. بنابراین دخالت سازمان در موقوفه خاص صرفاً در صورتی است که اصل موقوفه در معرض تضییع قرار گرفته یا مصلحت بطون لاحق اقتضا کند و یا رفع اختلاف بین موقوف علیهم و متولی ایجاب نماید.

نظریه دوم شورای نگهبان با شماره ۶۶۹۱ مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۳ نیز در این خصوص صادر شده است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۶۶۹۱

تاریخ: ۷۳/۷/۲۳

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۹۹/۷۲/۵ مورخ ۱۳۷۳/۵/۹:

در خصوص تقاضای توضیح نسبت به نظریه شماره ۵۸۵۰ مورخ ۷۳/۳/۲۵ مفاد نامه مذکور، در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۰ شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقهی شورای نگهبان به شرح زیر اعلام می گردد:

«شمول ماده ۴ و ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور

خیریه که به سازمان حج و اوقاف امور خیریه اجازه دخالت می دهد، نسبت به موردی که موقوفه دارای متولی خاص باشد که محل وثوق و اعتماد و قادر بر انجام وظیفه شرعی خویش هست، خلاف موازین شرع شناخته می شود»^(۱).

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

---

(۱) برای آگاهی از رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری که به استناد همین نظریه صادر شده است ر.ک: همین مجموعه، صفحه ۲۷۴.

عدم مغایرت ماده ۱۱۵ آیین نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی
(مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۳۲/۷۳/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۸/۱۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای ناصر ابراهیمی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۱۵ آیین نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای ناصر ابراهیمی در دادخواست تقدیمی خود، خواستار ابطال ماده ۱۱۵ آیین نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: به موجب این ماده رسیدگی به تقاضای تجدید نظر، منوط به خدمت رفتن و پوشیدن لباس شده است. از آنجا که رسیدگی به تجدید نظر طولانی بوده و دوره خدمت وظیفه را مستهلک می‌سازد، این شرط موجب زوال حق شده، عملاً احقاق حق را از وی سلب می‌نماید و مسقط حق فرد می‌گردد. بنابراین با هدف و غرض تجدید نظرخواهی که همانا جلوگیری از تضییع حق و دقت و رعایت عدالت است منافات دارد؛

(۱) ماده ۱۱۵ آیین نامه اجرای قانون خدمت وظیفه عمومی:

به اعتراض مشمولانی که در هیأت‌های رسیدگی اولیه سرباز شناخته شده‌اند موقعی در هیأت‌های رسیدگی تجدید نظر رسیدگی خواهد شد که به خدمت اعزام شده و گواهی اشتغال به خدمت ارائه نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۷۸۸ مورخ ۱۳۶۴/۵/۲۷).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۰۹۶

تاریخ: ۷۳/۱۱/۱

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

نامه شماره ۵/۷۳/۱۳۲ مورخ ۱۴/۸/۱۳۷۳، مبنی بر مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۱۵ آیین نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی، در جلسه ۲۸/۱۰/۱۳۷۳ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و با توجه به اینکه آیین نامه مذکور حق مراجعه شاکی به شعب دادگاههای دادگستری که به شکایات رسیدگی ماهوی می کنند را سلب نکرده است، ماده ۱۱۵ آیین نامه مذکور خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۰۳

عدم مغایرت ماده ۳ قانون مربوط به امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی (مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۹ مجلس شورای ملی) با شرع انور

شماره: ۴۱/د/۱۳۵۵۶

تاریخ: ۱۳۷۳/۹/۳۰

ریاست دبیرخانه شورای محترم نگهبان

سلام علیکم؛

احتراماً، بدین وسیله پرونده کلاسه ۲۰۴/۷۲/۸ موضوع شکایت آقای مهندس عزیز شاهچراغیان که در شعبه هشتم دیوان عدالت اداری، رسیدگی و منتهی به صدور دادنامه شماره ۴۷۳ مورخ ۷۳/۷/۱۸ گردیده است مشتمل بر ۳۴۳ برگ لای و مهر شده به پیوست ارسال می‌گردد.

خواهشمند است دستور فرمایید اعلام وصول نمایند.

رئیس دفتر ریاست کل دیوان عدالت اداری

صمدی

خلاصه موضوع

از سوی ریاست کل دیوان عدالت اداری به پیوست نامه شماره ۴۱/د/۱۳۵۵۶ مورخ ۱۳۷۳/۹/۳۰ پرونده کلاسه ۲۰۴/۷۲/۸ مربوط به شکایت آقای مهندس عزیز شاهچراغیان به صورت لای و مهر شده به دبیرخانه شورای نگهبان ارسال شده و مشارالیه خواستار ابطال ماده ۳ قانون مربوط به امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۹ مجلس شورای ملی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور گردیده است.

(۱) ماده ۳ قانون مربوط به امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی:

هر کس بدون داشتن پروانه رسمی به امور پزشکی، داروسازی، دندانپزشکی، آزمایشگاهی، فیزیوتراپی و مامایی اشتغال ورزد یا بدون پروانه از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اقدام به تأسیس یکی از مؤسسات پزشکی مصرّح در ماده ۱ نماید یا پروانه خود را به دیگری واگذار یا پروانه دیگری را مورد استفاده قرار دهد، بلافاصله محل کار آنها توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعطیل و به حبس تعزیری از شش ماه تا سه سال و پرداخت جریمه نقدی از پنج میلیون تا پنجاه میلیون ریال محکوم خواهد شد و در صورت تکرار به حبس از دو سال تا ده سال و پرداخت جریمه از پنج میلیون تا صد میلیون ریال یا دو برابر قیمت داروهای مکشوفه (هر کدام که بیشتر باشد) محکوم خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۳۰۸۷ مورخ ۱۳۳۴/۶/۲۲).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۴۲۱

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۱/۱

ریاست کل دیوان عدالت اداری

با سلام؛

نامه شماره ۱۳۵۵۶/د/۴۱ مورخ ۱۳۷۳/۹/۳۰؛ مبنی بر شکایت آقای مهندس عزیز شاهچراغیان در جلسه ۱۳۷۳/۱۰/۲۸ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«ضمن تأکید بر اینکه ماده ۳ قانون مربوط به امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۹ خلاف شرع شناخته نشد، اعلام می‌دارد که رسیدگی به امثال این پرونده‌ها در صلاحیت شورای نگهبان نیست و عیناً برگردانده می‌شود».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۰۴

مغایرت اطلاق ماده ۱ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی و اطلاق ماده ۷ آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۹۵/۷۳/۸

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۲/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم طی شکایت نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ و ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی گردیده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد شکایت اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکایت نامه تقدیمی معترض ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) و ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۲) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح افزوده

(۱) ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه: اجاره اراضی و رقبات بلا معارض موقوفه مورد نیاز وزارتخانه ها و مؤسسات وابسته و نهادهای انقلاب اسلامی با رعایت صلاح و غبطه وقف بر اساس نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و بر مبنای نرخ عادلانه روز بدون انجام مزایده و با رعایت آیین نامه نحوه وصول پذیره و اهدایی مجاز است و در موارد دیگر با رعایت مصالح وقف و یا تصویب سرپرست سازمان و بر مبنای نظریه کارشناس رسمی یا خبره محلی و به نرخ عادلانه روز انجام مزایده الزامی نخواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

(۲) ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی:

است. به موجب ماده ۱۰ آیین‌نامه^(۱) نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی، وجوهی که از محل پذیره و سرقتی حاصل از اجاره و استیجار رقبات موقوفه و یا به عنوان اهدایی دریافت می‌گردد جزء عواید همان موقوفه محسوب و «و علی ما قرره الواقف» به مصرف می‌رسد و به موجب مادتين ۱ و ۳ آیین‌نامه^(۲) «۳۰٪ قیمت عادلۀ روز زمین طبق نظر کارشناس» و «صد در صد سرقتی محل کسب» در موقع تنظیم سند اجاره از مستأجر به نفع موقوفه اخذ می‌شود. عدم دریافت وجوه آنف‌الذکر از سازمانهای نامبرده شده در ماده ۱۳ و ۷ آیین‌نامه پذیره، در صورتی که سازمانهای مذکور عنواناً یا مصداقاً موقوف علیهم نباشند، از مصادیق بارز تغییر جهت وقف و به اجماع مسلمین، حرام است.

همچنین صرف نظر کردن اداره کنندگان موقوفه از دریافت وجوه مذکور (خواه طوعاً و خواه کرهاً) که گاهی به صدها میلیون ریال بالغ می‌شود، علاوه بر تن دادن به تغییر جهت وقف، تعدی و تفریط (خیانت) بر موقوفه نیز محسوب و مزیل صلاحیت (امانت و کفایت) آنها می‌گردد که مخالف شرع انور است.

۳ زمینهای وقفی که جهت امور آموزشی بهداشتی و اداری به مؤسسات دولتی و نهادهای انقلابی اجاره داده می‌شود مادام که در همان جهت مورد استفاده قرار می‌گیرد از پرداخت پذیره معاف است و چنانچه نحوه استفاده از مورد اجاره تغییر و یا بخواهند به غیرانتقال دهند در این صورت ۳۰٪ قیمت عادلۀ زمین را باید به موقوفه پرداخت نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

(۱) ماده ۱۰ آیین‌نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی:

وجوهی که از محل پذیره و سرقتی حاصل از اجاره و استیجار رقبات موقوفه و یا به عنوان اهدایی دریافت می‌گردد جزو عواید همان موقوفه محسوب و علی ما قرره الواقف به مصرف می‌رسد و در صورتی که از عواید مذکور پس از وضع مخارج ضروری و اجرای نظر واقف مبلغ معتابهی باقی بماند که بتوان رقبه جدیدی خریداری و یا اقدام به احداث بنا در قسمتی از اراضی آن نمود، به منظور استمرار و بقای موقوفه و تأمین نظر واقف و تضمین بیشتر آن برای سالهای آینده با رعایت صلاح و صرفه وقف و با تحصیل مجوز از سرپرست سازمان عمل خواهد شد. (همان)

(۲) مواد ۱ و ۳ آیین‌نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی:

ماده ۱ در مواردی که زمین بلا معارض وقفی ابتدائاً با اعطای حق تملک اعیان جهت احداث واحد مسکونی و صنعتی «دارای موافقت اصولی» به اجاره واگذار می‌شود، ۳۰٪ قیمت عادلۀ روز زمین طبق نظر کارشناس دادگستری و یا خبره محلی به هنگام تنظیم سند اجاره به عنوان پذیره ابتدایی علاوه بر مال‌الاجاره عادلۀ روز از متقاضی اعم از شخص حقیقی یا حقوقی دریافت خواهد شد. بدیهی است نحوه استفاده از مورد اجاره باید در سند اجاره قید گردد.

ماده ۳ در ایجار رقبات بلا معارض موقوفه جهت استفاده به عنوان محل کسب صد در صد سرقتی در صورت تعلق برابر نظر کارشناس یا خبره محلی از طریق مزایده به هنگام سند اجاره به نفع موقوفه وصول خواهد شد. (همان).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۰۷

تاریخ: ۷۴/۲/۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۳/۱۹۵ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۶؛

ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۶۵/۲/۱۰ و ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۳/۷ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می گردد:

«۱- اطلاق ماده ۱ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی که مقدار پذیره را در ۳۰٪ قیمت عادلۀ روز زمین، معین نموده است در مواردی که پذیره متعارف بیش از آن باشد، خلاف موازین شرعی است و باید تعیین آن به نظر دو نفر خبره مورد وثوق واگذار گردد.

۲- اطلاق ماده ۷ آیین نامه که موارد مذکور، را از پرداخت پذیره معاف نموده است در جاهایی که آن موارد جزء مصرف عواید موقوفه نباشد خلاف موازین شرع شناخته شد»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسۀ پرونده ۱۹۵/۷۳ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با توجه به اعلام نظر فقهای محترم شورای نگهبان که طی شماره های ۱۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۳/۸ و ۸۷۹ مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۸ واصل گردیده مبنی بر اینکه:

۱- «اتفاق ماده ۱ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدائی که مقدارپذیره را در ۳۰٪ قیمت عادلۀ روز زمین معین نموده است، در مواردی که پذیره متعارف بیش از آن باشد خلاف موازین شرعی است و باید تعیین آن به نظر دو نفر خبره مورد وثوق واگذار گردد، و «اتفاق ماده ۷ آیین نامه که موارد مذکوره را از پرداخت پذیره معاف نموده است، در جاهائی که آن موارد جزء مصرف عوائد مصرف موقوفه نباشد، خلاف موازین شرع شناخته شد».

۲- اشکال ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف ناشی از ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدائی است، و با اصلاح آن ماده رفع اشکال از ماده ۱۳ نیز خواهد شد.

بنابراین مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدائی و ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امورخیریه ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۸۰۵ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۷).

۱۰۵

مغایرت عموم ماده ۲۰ و تبصره ۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۹۶/۷۳/۸

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۲/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم به شرح شکایت نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲۰ و تبصره ۱ و ۳ آن از آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران گردیده اند. ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و اتخاذ تصمیم فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکایت نامه تقدیمی به ماده ۲۰ و تبصره های ۱ و ۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور معترض شده و توضیح داده است که:

(۱) ماده ۲۰ (و تبصره های ۱ و ۳) آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:

بودجه فردی موقوفات و اماکن مذهبی که حاوی مشخصات رقبات و ریز ارقام درآمد و هزینه، موجودی بدهی و مطالبات می باشند باید حداکثر در سه ماهه آخر هر سال برای آتی طبق مدلول و قفنامه و مطابق نمونه ای که سازمان معین می نماید در پنج نسخه تنظیم شود.

تبصره ۱- اداره حج و اوقاف و امور خیریه موظف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ تنظیم اوراق بودجه های موقوفات متصرفی، آنها را به اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه ارسال تا بررسی و در صورتی که طبق مقررات مدلول و قفنامه یا سیره جاریه تنظیم شده باشد تصویب و الا جهت رفع نقص اعاده نماید، بررسی و تصویب بودجه های موقوفات غیر متصرفی به ترتیب فوق به عهده ادارات حج و اوقاف و امور خیریه محل خواهد بود. بدیهی است در خصوص بودجه موقوفات منصوب التولیه که مظنه تعدی و تفریط در آن نباشد ادارات حج و اوقاف و امور خیریه فقط وصول بودجه را به متولی منصوب اعلام خواهد داشت.

تبصره ۲- یک نسخه از بودجه های تصویب شده در موقوفات غیر متصرفی به متولی در موقوفات متصرفی به حسابداری

ماده و تبصره‌های مورد اعتراض مفید الزام متولیان بر تنظیم و تسلیم بودجه و اعطای حق تصویب و ردّ بودجه‌ها به ادارات کل بوده و از آنجا که اعطای چنین اختیاراتی به سازمان اوقاف، موجب سوءاستفاده آن سازمان از ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات هنگام غفلت یا کوتاهی متولی در اجرای وظایف یاد شده و یا امتناع ادارات کل از تصویب بودجه، بشود و درخواست ممنوع شدن متولی را از دخالت و اداره موقوفه از شعبه تحقیق بنماید و به این بهانه با أخذ نظر از شعبه تحقیق تحت امر خود، متولی شرعی را نزع ید نماید، خلاف حکم صریح مسأله ۸۳ کتاب الوقف تحریرالوسیله امام (ره)^(۱) و نظر شورای نگهبان^(۲) در پرونده ۱۹۹/۷۲ دیوان عدالت اداری است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۰۸

تاریخ: ۱۳۷۴/۳/۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۹۶/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۶؛

و یک نسخه به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل و یک نسخه به اداره حج و اوقاف و امور خیریه استان مربوطه و یک نسخه به اداره تحقیق مربوطه و یک نسخه به سازمان ارسال خواهد شد و سازمان نیز به نوبه خود بودجه‌های واصله را مورد رسیدگی قرار داده و انطباق و یا عدم انطباق آن را با مقررات و دستورالعملهای صادره به اداره حج و اوقاف و امور خیریه محل اعلام می‌دارد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

(۱) و لیس لاحدٍ مَراجعتُهُ فیهِ حتی‌الموقوف علیهم.

(۲) نظریه شماره ۷۱۷۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۱ شورای نگهبان:

شماره: ۷۱۷۹

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۱/۱

نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه

سلام علیکم

نامه شماره ۴۱۰/۲۳۷۳ مورخ ۱۳۷۳/۹/۵ در خصوص ماده ۴ و ۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه در جلسه ۱۳۷۳/۱۰/۲۸ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌شود:

«با توجه به نامه شماره ۶۶۹۱ مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۳ شورای نگهبان که در خصوص موردی که موقوفه دارای متولی خاص که محل وثوق و اعتماد و قادر به انجام وظایف شرعی خود باشد این شورا اعلام نظر نموده پس در غیر این دو مورد هر دو ماده به قوت خود باقی است و نیاز به اعلام نظر مجدد نمی‌باشد»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

ماده ۲۰ و تبصره ۱ و ۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران، در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۳/۷ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می گردد:

«عموم ماده ۲۰ و تبصره ۱ آن، که حتی متولیان منصوص التولیه صحیح العمل را نیز به تنظیم و ارسال اوراق بودجه نموده است به لحاظ آنکه در ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه تخلف از عمل به آن را موجب عزل و یا ممنوع المداخله شدن و یا ضم امین دانسته است، خلاف موازین شرع است».^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۲۷ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۹۶/۷۳ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با توجه به نظریه فقهای محترم شورای نگهبان که طی شماره های ۸۷۸ مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۸ و ۳۳۹ مورخ ۱۳۷۴/۳/۸ و ۱۰۸ مورخ ۱۳۷۴/۳/۸ واصل گردیده مبنی بر این که:

۱- عموم ماده ۲۰ و تبصره ۱ آن که حتی متولیان منصوص التولیه صحیح العمل را نیز به تنظیم و ارسال اوراق بودجه الزام نموده است، بلحاظ آنکه در ماده ۷ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امورخیریه تخلف از عمل به آن را موجب عزل و یا ممنوع المداخله شدن و یا ضم امین دانسته است خلاف موازین شرع است.

۲- اطلاق تبصره ۳ ماده ۲۰ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امورخیریه نیز به همان شرحی که در نامه مورخ ۱۰۸- ۱۳۷۴/۳/۸ این شورا ذکر شده است خلاف شرع است.

بنابراین ماده ۲۰ و تبصره های ۱ و ۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امورخیریه ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۸۰۶ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۹).

عدم مغایرت بند ۴ بخشنامه شماره ۴۴/۹۱۹۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۲۰ معاون
امور مسکن وزارت مسکن و شهرسازی با شرع انور

شماره: ۵۱/۷۳/هـ

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۲/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای علی غریبه و آقای حسن پاشازاده به شرح دادخواست تقدیمی
مدعی خلاف شرع بودن بند ۴ بخشنامه شماره ۴۴/۹۱۹۰-۶۹/۱۱/۲۰ معاون امور
مسکن وزارت مسکن و شهرسازی گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً
نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقایان علی غریبه و حسن پاشازاده در درخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۴
بخشنامه معاون امور مسکن وزارت مسکن و شهرسازی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع
انور شده و در توضیح بیان کرده‌اند که: اداره کل مسکن و شهرسازی با استناد به این بند
بخشنامه از هر قرارداد تنظیمی به ازای هر متر مربع ده هزار ریال حق مدیریت دریافت
می‌دارد و تنظیم سند رسمی را منوط به واریز آن می‌نماید. در حالی که طبق بند ۶

(۱) بند ۴ بخشنامه شماره ۴۴/۹۱۹۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۲۰ معاون امور مسکن وزارت مسکن و
شهرسازی:

اداره کل مسکن و شهرسازی استان .....

در صورتی که قیمتهای قرارداد با سازنده، بیشتر یا مساوی قیمتهای براساس بند ۱ باشد دستگاه واگذارکننده مسکن به
ازای هر متر مربع زیر بنا، مبلغ ده هزار ریال بابت هزینه‌های مدیریت وزارت مسکن و شهرسازی از خریداران سهم
دولت دریافت و به حساب ۵۰۶ خزانه واریز و سپس قرارداد واگذاری منعقد نمایند.

سیدمحمدعلی کامروا

معاون امور مسکن

پیمان‌نامه بین شرکت سازنده و خریداران (اعضای هیأت علمی دانشگاهها) معادل ۱٪ کل قرارداد به عنوان حق‌النظاره عالیّه اخذ می‌گردد و حتی این امر به قراردادهای سابق نیز تسری داده می‌شود. اخذ این مبالغ غیر قانونی و با وجود پرداخت تمامی ثمن از وجاهت شرعی برخوردار نمی‌باشد.

سازمان ملی زمین و مسکن در لایحه جوابیه شماره ۴۶۶۱۵ مورخ ۷۳/۱۰/۲۹ پاسخ داده است که: با توجه به نوسانات قیمتها در بازار، امکان ارزیابی قطعی و تمام شده واحد مسکونی در زمان تنظیم قرارداد پیش‌فروش نیست. لذا این سازمان جهت حفظ حقوق و رعایت صرفه و صلاح دولت طی ماده ۴ قرارداد پیش‌بینی نموده است که بهای آپارتمان به طور علی‌الحساب بوده و اصل قیمت بعد از محاسبه کلیه هزینه‌ها، که یکی از آنها موضوع بند ۴ مذکور است، اعلام خواهد شد و خریداران این قرارداد را امضا نموده‌اند.

حق نظارتی که بر اساس بند ۶ پیمان‌نامه فنی بین اداره کل مسکن و شهرسازی و سازنده، از سازنده اخذ می‌گردد با حق مدیریتی که مورد اعتراض است متفاوت می‌باشد؛ حق نظارت، بابت خدمات فنی و مهندسی ارائه شده از سوی اداره کل حق مدیریت، بابت خدماتی است که پس از اتمام واحدهای مسکونی در مرحله فروش عرضه می‌شود و اخذ آن مقید به مؤثر بودن تلاش اداره در کاهش بهای واحدهای مسکونی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۰۵

تاریخ: ۱۳۷۴/۳/۱۷

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۵۱/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۶؛

بند ۴ بخشنامه شماره ۴۴/۹۱۹۰ مورخ ۶۹/۱۱/۲۰ معاون امور مسکن وزارت مسکن و شهرسازی در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۳/۱۷ فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و بند ۴ بخشنامه مذکور مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت فراز ۳ از بند ۳۴۸ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی (تا اول
مهرماه ۱۳۶۵) با شرع انور

شماره: ۱۹۴/۷۳/۸

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۲/۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمدابراهیم شرف‌الدین به شرح دادخواست تقدیمی مدعی
خلاف شرع بودن فراز ۳ از بند ۳۴۸ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی تا اول مهرماه ۱۳۶۵
گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده
تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای محمدابراهیم شرف‌الدین در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال فراز ۳ بند
۳۴۸ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی تا اول مهرماه ۱۳۶۵^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور

(۱) فراز ۳ بند ۳۴۸ مجموعه بخشنامه‌های ثبتی:

منابع ملی شده‌ای که در جریان ثبت است و آگهی‌های نوبتی منتشر شده اعم از اینکه تحدید حدوده شده و یا نشده
باشد، در مورد منابع ملی شده مذکور در فراز ۱ بایستی پس از دریافت مدارک لازم از قبیل آگهی ملی شدن و نقشه
مربوطه و رأی کمیسیون مندرج در ماده ۵۶ قانون حفاظت و گواهی مذکور در ماده ۱۳ آیین‌نامه قانون ملی شدن
جنگلها و معاینه محلی که با حضور نماینده سرپرستی منابع طبیعی به عمل خواهد آمد و تطبیق حدود مذکور در اوراق
مزبور با محل و احراز عدم وجود اختلاف، حدود کل محدوده ملی شده را به موجب صورتمجلس و بر طبق نقشه با ذکر
طول اضلاع تعیین و چنانچه مستثنیاتی داخل در محدوده آن وجود داشته باشد با نشان دادن محل و محدوده آن در
نقشه، حدود مستثنیات را هم در صورتمجلس ذکر و تذکر دهند که محدوده مذکور شامل چه پلاکهایی است و سپس در
صورت انطباق با مجاورین پس از امضای نماینده سرپرستی منابع طبیعی و احراز اینکه کلاً یا جزئاً سابقه ثبت ندارد
نسبت به قبول تقاضای ثبت آن با یکی از پلاکها و توضیح اینکه از چه پلاکهایی تشکیل شده به نام دولت و به نمایندگی
وزارت منابع طبیعی اقدام نمایند و چون مقصود از صدور آگهی‌های نوبتی و تحدیدی اطلاع عامه از قبول درخواست
ثبت و تعیین حدود است تا در صورتی که برای خود حقی قائل باشند از طریق تسلیم و اخواهی احقاق حق شود و در

شده و در توضیح آن بیان کرده است که: این فراز، صدور آگهی نوبتی و تجدیدی نسبت به این قبیل منابع ملی شده را امری زائد و غیر ضرور دانسته است که با توجه به ملاک نظریه فقهای شورای نگهبان به شماره ۲۶۵۰ مورخ ۱۳۶۷/۸/۴ که مبنای ابطال مواد ۵۵ و ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها شده و نظریه شماره ۵۹۰۸ مورخ ۱۳۷۳/۱/۲۴ آن شورا مبنی بر اینکه «هر گونه احیایی که تا تاریخ اسفند ۱۳۶۵ انجام

مورد منابع ملی مذکور در فراز یک این دستور قانون ملی شدن جنگلها حتی برای افراد قائل نشده و تنها دارندگان دادنامه به نام جنگل و یا افرادی که دعای آنها در تاریخ تصویب قانون مزبور در محاکم قضایی یا هیأت‌های رسیدگی به املاک واگذاری مطرح بوده پس از صدور رأی قطعی می‌توانند به استناد قسمت اخیر ماده ۵ و با رعایت ماده ۹ قانون مزبور وجه مربوطه را دریافت دارند، لذا دیگر تصور تزییع حتی نمی‌رود و حقوق این قبیل افراد نیز محفوظ می‌باشند. بنا به مراتب مشروحه، صدور آگهی نوبتی و تجدیدی نسبت به این قبیل منابع ملی شده امری زائد و غیر ضروری است و بایستی پس از انجام تشریفات فوق و تنظیم اظهارنامه مستنداً به ماده یک قانون ملی شدن جنگلها بر طبق حدودی که به شرح فوق تعیین شده (و بایستی با کمال دقت و مراقبت معین شده باشد) مبادرت به صدور سند مالکیت به نام دولت گردد، چون مستنبط از قانون ملی شدن جنگلها این است که به هر حال جنگلهای ملی شده به هیچ وجه قابل استرداد به مالکین سابق نیست و پرداخت بهای مذکور در ماده ۴ نسبت به املاکی که در جریان ثبت بود بر طبق ماده ۵ قانون ملی شدن جنگلها موکول به خاتمه جریان ثبتی است و در واقع معترض محکوم له از این جهت قائم مقام متقاضی ثبت شناخته خواهد شد. لذا در مورد املاک مذکور در فراز ۲ و ۳ چنانچه تمامی مورد ثبت مستند به رأی مذکور در ماده ۵۶ قانون حفاظت و گواهی مذکور در ماده ۱۳ آیین‌نامه و نقشه و سایر سوابق قطعاً ملی شدن شناخته شده باشد نسبت به کل و در مورد رقابتی که مقداری از آن به شرح مذکور بالا ملی شناخته شده نسبت به مقدار مزبور پس از اجرای تشریفات که در مورد املاک مذکور در فراز یک ذکر شده اقدام به صدور سند مالکیت به نام دولت خواهد شد.

التهایه در مورد املاک مذکور در فراز ۳ قبلاً بایستی آگهی نوبتی آن ضمن سایر آگهی‌های نوبتی با توضیح موضوع منتشر و در آن تصریحاً اضافه شود که افرادی که مدعی مالکیت سابق مورد تقاضا می‌باشند به منظور استفاده از مقررات قانون ماده ۹ قانون ملی شدن جنگلها می‌توانند در مورد مقرر اعتراض خود را تسلیم دارند و وصول اعتراضات احتمالی مانع صدور سند مالکیت نیست ضمناً چون در اثر تغییراتی که در قسمت‌های واگذاری از جنگلهای ملی شده داده شده و می‌شود، حدود اغلب از جنگلها قهراً تغییر نموده و یا خواهد نمود، لذا عملیات تجدیدی نسبت به جنگلهای مذکور در فراز ۲ و ۳ غیر عملی است و ضرورتی هم ندارد و چنانچه مالکین سابق از این جهت اختلافی با جنگلبانی پیدا نمایند تعیین تکلیف با مراجع صالحه خواهد بود.

بدیهی است در مورد املاکی که دارای سند مالکیت است و کلاً یا جزئاً ملی شناخته شده پس از اجرای تشریفات مانند تشریفات مربوط به املاک مذکور در فراز یک از جهت دریافت مدارک لازم و تطبیق با محل و تنظیم صورتجلس در صورت تسلیم سند مالکیت بر طبق ماده ۱۳ آیین‌نامه قانون ملی شدن جنگلها و در صورت عدم دسترسی به سند مالکیت با صدور بخشنامه به دفتر اسناد رسمی و قید مراتب در دفتر املاک نسبت به صدور سند مالکیت به نام دولت و به نمایندگی وزارت منابع طبیعی طبق مقررات اقدام خواهد شد، بدیهی است در هر مورد که در اثر عدم وصول اعتراض بر نظر مأمورین وزارتخانه ذی‌ربط ظرف مدت مقرر قانونی نظریه مزبور قطعی شده باشد یا دریافت گواهی قطعیت از ناحیه سرپرستی بایستی اقدام لازم به عمل آید و برای تسهیل کار در معاینات محلی از نماینده و نقشه برداران مطلع که سابقه این کارها را دارند استفاده خواهد نمود. (غلامرضا حجتی اشرفی، مجموعه بخشنامه‌های ثبتی، گنج دانش، تهران، ۱۳۷۸، صفحه ۱۴۵).

شده نیز شرعاً موجب مالکیت است»^(۱) و با عنایت به اینکه حق مشروع متصرفین و مجاورین اراضی احیا شده فوق را سلب نموده و به دولت اجازه می دهد بدون درج آگهی های نوبتی و تحدیدی املاک مردم را که در ید مالکانه آنان است به نام خود به ثبت رسانده و سند اخذ نماید، در حالی که اطلاع متصرفین و مجاورین برای دفاع از حقوق خود ضروری است، خلاف موازین شرع و موجب تضییع حقوق مردم است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۱۰۶

تاریخ: ۱۳۷۴/۳/۱۷

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۱۹۴/۷۳ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۶؛

فراز ۳ بند ۳۴۸ مجموعه بخشنامه های ثبتی تا اول مهرماه ۱۳۶۵ در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۳/۱۷ فقهی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و موضوع فوق مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۹۷/۷۳/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۲/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم طی شکایت‌نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران گردیده‌اند. ضمن ارسال سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات اتخاذ تصمیم نسبت به پرونده فراهم گردد. رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکوائیه تقدیمی خواستار ابطال تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان

(۱) ماده ۱۹ (و تبصره‌های ۱ و ۲) آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:

مخارج هر موقوفه به شرح زیر است:

الف- هزینه‌های مربوط به حفظ عین و بقای موقوفه و فراهم نمودن موجبات آبادانی رقبات آن؛

ب- تعمیرات جاری و هزینه‌های مربوط به بهره برداری از آن؛

ج- مالیات و عوارض و حق التولیه و حق النظاره و مخارج ثبتی و محاکماتی در صورت شمول؛

د- مصارف مقرر در وقف‌نامه و یا سیره جاریه.

تبصره ۱- اعتبارات بند «ج» به وسیله متولی به مصرف می‌رسد ولی در مورد مصرف اعتبارات بندهای «الف»، «ب» و «د» اطلاع اداره حج و اوقاف و امور خیریه لازم است، مگر در موقوفات منصوص التولیه در صورتی که مظنه تعدی و تفریط متولی نباشد.

تبصره ۲- آن قسمت از مخارج بند «د» که تحصیل اسناد هزینه مقدور نباشد، گواهی لازم با ذکر علت، نوع و

کرده است که: در این ماده پس از ذکر مخارج موقوفات در چهار بند، به موجب تبصره‌های مذکور متولیان را مکلف به تنظیم گواهی لازم با ذکر علت و نوع و مشخصات هزینه با امضای مسئول اداره محل و متولی و متصدیان امور مالی حسب مورد نموده است که علاوه بر مغایرت با اصل امین بودن متولیان، از آنجا که جواز مداخله در موقوفات دارای متولی خاص را به سازمان اوقاف می‌دهد در حالی که متولی خاص، محل وثوق و اعتماد و قادر به انجام وظایف شرعیه خویش است، با در نظر گرفتن نظریه فقهای شورای نگهبان در پرونده ۱۹۹/۷۲، خلاف شرع است.^(۱)

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۰۹

تاریخ: ۱۳۷۴/۳/۱۷

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۹۷/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۶؛

تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه، مصوب ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران، در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۳/۱۷ فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و تبصره‌های مذکور مغایر موازین شرع شناخته نشد.

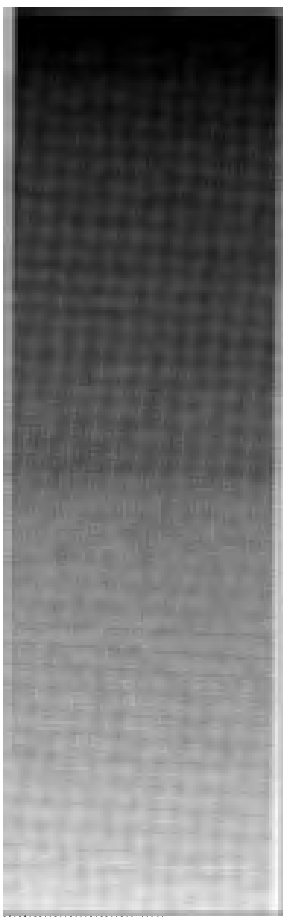
دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مشخصات هزینه با امضای مسئول اداره محل و متولی و متصدیان امور مالی حسب مورد تنظیم خواهد شد.

(روزنامه رسمی شماره ۱۳۷۰۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

(۱) مقصود نظریه شماره ۶۶۹۱ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۲۳ فقهای شورای نگهبان می‌باشد. (همین مجموعه، صفحه ۲۸۲).

سال چهارم

۱۳۷۴/۴/۲۶

تا

۱۳۷۵/۴/۲۵

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۱۴۳۱۰ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ معاون درمان وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی با شرع انور

شماره: ۶۹/۷۳/۵

تاریخ: ۱۳۷۴/۵/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حسن نیکوآمال راد به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۱۴۳۱۰-۷۱/۱۰/۳۰ معاون درمان وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای حسن نیکوآمال راد طی دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعمل شماره ۱۴۳۱۰ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰^(۱) معاون درمان وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: دستورالعمل مورد اعتراض بعضی از اقلام دارویی را که با ارز شناور وارد کشور شده یا

(۱) دستورالعمل شماره ۱۴۳۱۰ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ معاون درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی:

همچنان که اطلاع دارید به استناد قانون تأمین خدمات درمانی کارکنان دولت، حدود خدمات پزشکی و اقلام دارویی قابل ارائه به مشمولین قانون مذکور توسط شورای فنی موضوع ماده ۴ قانون یاد شده تعیین می‌گردد و نظر به اینکه بر اساس مکاتبات معاونت محترم امور دارویی و غذایی وزارت متبوع مقرر است در آینده بعضی از اقلام دارویی با ارز شناور وارد کشور شود لذا، موضوع می‌بایستی در شورای فنی مطرح و با توجه به رقم بسیار پایین حق سرانه درمان اتخاذ تصمیم گردد که در همین رابطه از معاونت محترم دارویی و غذایی خواسته شد فهرست اقلام دارویی مورد نظر را به این حوزه معاونت اعلام تا ضمن طرح موضوع در شورای فنی مصوبات شورا به واحدهای تابعه اعلام گردد. با توجه به مراتب فوق، پرداخت بهای داروهایی که با ارز شناور وارد شده یا می‌شود تا تصمیم و تصویب شورای فنی فاقد مجوز قانونی بوده و قابل پرداخت نمی‌باشد، لذا از هرگونه اقدام در این مورد خودداری گردد.

می شود از فهرست موضوع پرداخت حق بیمه خارج نموده است؛ بنابراین بیمه شوندگان خدمات درمانی کارکنان دولت محروم از تهیه این داروها با دفترچه بیمه هستند. با توجه به اینکه کارمندان دولت غالباً زیر خط فقر زندگی می کنند، گران بودن داروها و عدم امکان تهیه آنها توسط کارمندان برای سلامت خود و خانواده آنها مشکل آفرین و گاهی مهلک است؛ ضمن اینکه تهیه داروهای خارج از لیست از طریق غیر بیمه درمانی نیز حَرَجی است؛ لذا موجب نارضایتی و بی عدالتی می باشد.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در لایحه جوابیه شماره ۱۲۲۱/۶/د مورخ ۱۳۷۳/۷/۴ پاسخ داده است که: حدود خدمات درمانی قابل ارائه به بیمه شدگان با توجه به قانون خدمات درمانی مستخدمین دولت و با بررسی بسیاری جهات از جمله: میزان حق تأمین درمان مقرر و اعتبارات مربوط به آن، هزینه های درمانی بیمه شدگان در شورای فنی تعیین و پس از تصویب نهایی به اجرا می شود. بر همین اساس داروهای خارج از لیست فارماکوپه توسط بیمار با سند آزاد تهیه می شود و مورد تعهد بیمه نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹۹

تاریخ: ۱۳۷۴/۷/۱۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۶۹/۷۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۷؛

دستورالعمل شماره ۱۴۳۱۰ مورخ ۷۱/۱۰/۳۰ معاونت درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۲ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و مغایر موازین شرع شناخته نشد.

قائم مقام دبیر شورای نگهبان
احمد علیزاده

۱۱۰

عدم مغایرت تصویبنامه‌های شماره ۱۴۴۵۹۴۳/ت/۸۰۵ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۲ و ۲۹۷۱۰/ت/ه/مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۴ هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۱۷۸/۷۳/ه

تاریخ: ۱۳۷۴/۶/۱۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با اهداء سلام؛

نظر به اینکه آقای محمد جعفر منتظری به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تصویبنامه‌های شماره ۱۴۴۵۹۴/ت/۱۱۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۲۵، ۱۲۴۳ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۰، ۹۶۶۲۰/ت/۸۰۵-۶۷/۱۱/۱۲ و ۲۹۷۱۰/ت/۳۷۷/ه/مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۴ گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر دادخواست و سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده، تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای محمد جعفر منتظری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تصویبنامه‌های شماره ۱۴۴۵۹۴/ت/۱۱۲^(۱) مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۲۵، ۱۲۴۳^(۲) مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۰، ۹۶۶۲۰/ت/۸۰۵^(۳) مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۲ و ۲۹۷۱۰/ت/۳۷۷/ه/مورخ^(۴)

(۱) تصویبنامه شماره ۱۴۴۵۹۴/ت/۱۱۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۲۵ هیأت وزیران: هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۲۳ تصویب نمودند روز پنجشنبه ۱۳۶۶/۱۲/۲۷ برای کارکنان دولت تعطیل و جزء مرخصی استحقاقی سالیانه آن محسوب گردد.

(۲) تصویبنامه شماره ۱۲۴۳ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۰ هیأت وزیران: هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۹/۱/۸ تصویب نمود: کلیه دستگاهها و ادارات دولتی در روز شنبه مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۱ تعطیل باشند و این روز به عنوان مرخصی استحقاقی کارکنان دولت محسوب گردد.

(۳) تصویبنامه شماره ۹۶۶۲۰/ت/۸۰۵ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۲ هیأت وزیران: هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۵ بنا به پیشنهاد شماره ۴۴۵۷/س/د/ف مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۲۶ ستاد برگزاری مراسم دهه فجر انقلاب اسلامی تصویب نمودند: روز پنجشنبه ۲۰ بهمن ماه ۱۳۶۷ تعطیل و به عنوان مرخصی سالانه محسوب گردد.

(۴) تصویبنامه شماره ۲۹۷۱۰/ت/۳۷۷/ه/مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۴ هیأت وزیران:

۱۳۷۳/۱۰/۱۴ به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده است که؛ به موجب این تصویبنامه‌ها، هیأت وزیران خارج از جدول تعطیلات رسمی کشور روزهایی را تعطیل اعلام و سپس از ایام مرخصی استحقاقی مستخدمین کسر می‌کند. با توجه به اینکه یک ماه مرخصی در سال حق مسلم و مکتسب مستخدم بوده و اعمال آن طبق ضوابطی تحت اراده مستخدم است، الزام و اجبار به مرخصی، فاقد مجوز و مشروعیت شرعی و قانونی است و موجب سلب اراده مستخدم از اعمال حق خویش و تبعیض ناروا می‌شود.

مدیرکل حقوقی ریاست جمهوری طی لایحه جوابیه شماره ۷۸۳۰۳ مورخ ۱۳۷۴/۱/۲۲ ضمن تأیید و ارسال تصویر نظریه شماره ۳۱/۴۰۳۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۲۳ سازمان امور اداری و استخدامی کشور، تصویر تصویبنامه‌های مورد اعتراض را پیوست نموده است.

لایحه جوابیه اشعار می‌دارد طبق ماده ۵۰ قانون استخدام کشوری،^(۱) ترتیب تحصیل مرخصی‌های موضوع مواد ۴۷، ۴۸ و ۴۹ این قانون به موجب آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، معین می‌شود. بنابراین تصویبنامه‌ها در راستای تعیین ترتیب مرخصی استحقاقی و در حدود صلاحیت مرجع صادرکننده است و مستلزم تضييع حق از مستخدم نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۷۸ (۲)

تاریخ: ۱۳۷۴/۷/۱۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۱۷۸/۷۳ مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۴

۱ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۷ تصویب نمود: تعطیلی دستگاه‌ها و ادارات دولتی در روز چهارشنبه مورخ ۱۳۷۳/۹/۹ به عنوان مرخصی استحقاقی کارکنان دولت محسوب شود.
(۱) روزنامه رسمی شماره ۶۲۲۶ مورخ ۱۳۴۵/۴/۱۸.
(۲) این شماره و تاریخ در نظریه بعدی شورای نگهبان تکرار شده است.

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۲ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد و
تصویبنامه‌های اشاره شده در نامه فوق مغایر موازین شرع شناخته نشد.

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

احمد علیزاده

مغایرت اطلاق تبصره ۳ ماده ۲۰ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۹۵/۷۳/هـ

تاریخ: ۱۳۷۴/۶/۱۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم

با اهداء سلام و تحیات

پیرو نامه شماره ۱۹۵/۷۳/هـ - ۷۳/۱۲/۱۶ و بازگشت به نامه شماره ۱۰۷ مورخ ۷۴/۲/۸ به اطلاع می‌رساند، شاکی طی شکایت نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ماده (۱۳) آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و ماده (۷) آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدائی گردیده‌اند، لیکن فقهای محترم به شرح نامه فوق الذکر نسبت به ماده (۱) و ماده (۷) آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدائی اظهار نظر فرموده‌اند، با عنایت به مراتب حسب تصمیم متخذه در جلسه مورخ ۷۳/۵/۲۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری لطفاً نسبت به ماده (۱۳) آیین نامه اجرایی قانون فوق‌الذکر اظهار نظر فرموده، تا موجبات اتخاذ تصمیم نسبت به پرونده فراهم گردد.

اسماعیل فردوسی‌پور

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۱۹۶/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۲ درخواست نموده است با توجه به اینکه تبصره ۳ ماده ۲۰ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) نیز در پرونده مذکور مورد اعتراض شاکی بوده و در اظهار نظر شماره ۱۰۸ مورخ ۱۳۷۴/۳/۸ فقهای محترم شورای نگهبان^(۲) در آن خصوص اظهار نظری نشده است، در تکمیل نظر قبلی

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲.

(۲) همین مجموعه، صفحه ۲۹۲.

نسبت به این مورد هم اظهار نظر به عمل آید.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۷۸

تاریخ: ۱۳۷۴/۷/۱۸

رئیس محترم دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۹۶/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۲؛

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۲ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«البته اطلاق تبصره ۳ ماده ۲۰ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه نیز به همان شرحی که در نامه ۱۰۸ مورخ ۷۴/۲/۸ این شورا ذکر شده است خلاف شرع است. اما با توجه به اصلاحی که در ماده فوق‌الذکر و تبصره آن به عمل می‌آید، قهراً اشکال تبصره ۳ نیز بر طرف خواهد شد و از این جهت فقهای شورا در نامه مذکور اظهار نظر صریحی درباره آن ننموده‌اند».

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

احمد علیزاده

اعلام نظر در خصوص ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)

شماره: ۱۹۵/۷۳/هـ

تاریخ: ۱۳۷۴/۶/۱۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با اهداء سلام و تحیات؛

پیرو نامه شماره ۱۹۵/۷۳/هـ-۷۳/۱۲/۱۶ و بازگشت به نامه شماره ۱۰۷ مورخ ۷۴/۲/۸ به اطلاع می‌رساند، شاکی طی شکایت نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و ماده (۷) آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدائی گردیده‌اند، لیکن فقهای محترم به شرح نامه فوق‌الذکر نسبت به ماده ۱ و ماده ۷ آیین نامه نحوه ترتیب وصول پذیره و اهدائی اظهار نظر فرموده‌اند. با عنایت به مراتب، حسب تصمیم متخذه در جلسه مورخ ۷۳/۵/۲۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، لطفاً نسبت به ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون فوق‌الذکر اظهار نظر فرموده، تا موجبات اتخاذ تصمیم نسبت به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۱۹۵/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۲ درخواست نموده است با توجه به شکایت شاکی در خصوص ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) و ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدائی (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)،^(۲) و نظر شماره ۱۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۲/۸ فقهای محترم

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲.

(۲) همان.

شورای نگهبان^(۱) معطوف به مواد ۱ و ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی نسبت به مواد مورد شکایت نیز نظر شرعی اعلام گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۷۹

تاریخ: ۱۳۷۴/۷/۱۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۹۵/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۲؛

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۲ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می گردد:

«اشکال ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف ناشی از ماده ۷ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی است و با اصلاح آن ماده رفع اشکال از ماده ۱۳ نیز خواهد شد.»

و لذا فقهای شورای نگهبان اظهار نظر صریحی نسبت به ماده ۱۳ ننموده است.

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

احمد علیزاده

مغایرت دریافت وجه فقط به موجب دستورالعمل و آیین نامه بدون وجود قانون
(موضوع بخشنامه شماره ۱۳۰۸/م مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۱ شهرداری تهران) با شرع انور

شماره: ۱۷۰/۷۳/هـ

تاریخ: ۱۳۷۴/۹/۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم بی بی شرافت مروستی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف
شرع بودن بخشنامه شماره ۱۳۰۸/م - ۷۲/۶/۲۱ شهردار تهران شده اند، ضمن ارسال
تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به
پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

خانم بی بی شرافت مروستی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره
۱۳۰۸/م مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۱ شهرداری تهران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و

(۱) بخشنامه شماره ۱۳۰۸/م مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۱ شهرداری تهران:

شماره: ۱۳۰۸/م

تاریخ: ۱۳۷۲/۶/۲۱

شهرداران محترم مناطق یک الی بیست:

بدینوسیله دستورالعمل ذیل در خصوص موارد شمول، نحوه محاسبه تعرفه و زمان وصول عوارض حق مشرفیت
(تشرف) جهت اجرا ابلاغ و کلیه دستورالعملها و بخشنامه های قبلی مربوط به حق تشرف لغو می گردد.

الف - کلیات

به کلیه اراضی و املاکی که از تاریخ ۱۳۷۰/۱۱/۳ به بعد بر اثر اجرای طرحهای احداث، تعریض، توسعه و
اصلاح معابر و میادین در برگذر احداثی، اصلاحی، تعریضی و یا توسعه ای واقع شده و یا می شوند، عوارض حق
مشرفیت (تشرف) برای یک بار تعلق می گیرد که هنگام فروش (نسبت به سهم فروش رفته) از صاحبان این قبیل املاک
برابر مفاد دستورالعمل اجرایی ذیل توسط شهرداری وصول خواهد گردید.

تبصره ۱- عوارض حق مشرفیت (تشرف) هر قطعه زمینی که در معرض اجرای طرحهای مذکور قرار می گیرد،

عبارت است از سه برابر مابه‌التفاوت ارزش قطعه زمین قبل از اجرای طرح با ارزش بعد از اجرای طرحهای مذکور به قیمت منطقه‌ای روز دریافت عوارض، مشروط بر آنکه از بیست درصد قیمت روز دریافت عوارض به تشخیص کارشناس رسمی مرضی الطرفین از کارشناسان رسمی دادگستری تجاوز نکند. بدیهی است چنانچه مابه‌التفاوت مذکور با توجه به قیمت منطقه‌ای عدد مثبت نباشد، عوارض حق تشرف موضوعیت نخواهد داشت.

تبصره ۲- قیمت منطقه‌ای عبارت است از آخرین ارزش معاملاتی زمین که ملاک عمل وزارت امور اقتصادی و دارایی بوده و در اجرای ماده ۶۴ قانون مالیاتهای مستقیم تعیین و ابلاغ می‌گردد.

تبصره ۳- در صورت موافقت و تقاضای مالک نسبت به اراضی و املاکی که قسمتی از آن در اجرای یکی از طرحهای مذکور در معرض اجرای طرح واقع می‌شوند، شهرداری در قالب مفاد قانون زمین شهری و لایحه قانونی نحوه خرید و تملک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی، نظامی دولت و شهرداریها بر حسب مورد ارزش عرصه و اعیان، آن قسمت از ملک را که در معرض طرح قرار می‌گیرد ارزیابی و همراه با میزان حق تشرف بقیه ملک در لیست واحدی منظور خواهد نمود تا به هنگام اجرای طرح، ملاک عمل در تعیین مطالبات و یا بدهی شهرداری قرار گیرد.

تبصره ۴- چنانچه در این ارزیابی مطالبات شهرداری بیش از میزان غرامت آن قسمت از اراضی و املاکی که در معرض طرح قرار می‌گیرد باشد، در صورت تقاضا و موافقت مالک عوارض مربوط به میزان مازاد ملک به هنگام فروش وصول خواهد شد.

ب- موارد شمول و عدم شمول

۱- املاک واقع در مسیر طرحهایی که به صورت تدریجی اجرا می‌شوند:

چنانچه پروانه ساختمانی این قبیل املاک قبل از ۱۳۷۰/۱۱/۳ صادر شده و یا اینکه ساختمان بدون پروانه قبل از تاریخ مذکور احداث گردیده باشد، به شرط رعایت بره‌ای اصلاحی مطابق طرح مصوب، مشمول تعرفه عوارض حق مشرفیت نخواهند شد در صورت عدم رعایت بر اصلاحی (چنانچه رأی دادگاه و یا کمیسیون ماده ۱۰۰ مبنی بر رعایت بر اصلاحی به هنگام نوسازی و تجدید بنای بعدی ملک باشد) این قبیل املاک مشمول پرداخت عوارض حق مشرفیت خواهند بود.

در مورد املاک مذکور که مشمول حق مشرفیت بوده و همچنین در مورد املاک قدیمی مشمول (احداث قبل از ابلاغ نقشه جامع شهر) که مالکین آنها ضمن موافقت، تقاضای رعایت بره‌ای اصلاحی را می‌نمایند، مطابق مفاد تبصره ۳ و ۴ ذیل قسمت الف این دستورالعمل عمل خواهد شد.

۲- املاک واقع در مسیر طرحهایی که توسط شهرداری اجرا می‌شوند:

- چنانچه طرح مربوطه قبل از تاریخ مصوب عوارض حق مشرفیت (۱۳۷۰/۱۱/۳) اجرا شده باشد، اراضی و املاک واقع در برگذر جدید مشمول تعرفه عوارض حق مشرفیت نخواهند بود.

- چنانچه زمان اجرای طرح بعد از ۱۳۷۰/۱۱/۳ باشد، عوارض حق مشرفیت وصول خواهد شد، مگر اینکه مالکین عقب‌نشینی لازم را قبل از ۱۳۷۰/۱۱/۳ مطابق مقررات انجام داده باشند.

۳- زمان شمول عوارض حق مشرفیت در مورد کلیه اراضی و املاکی که قبلاً پشت جبهه بوده و در اثر تعریض در برگذر جدید قرار می‌گیرند و یا در اثر احداث معابر و تملک املاک واقع در مسیر آن در برگذر جدید واقع می‌شوند، زمان اجرای طرح؛ یعنی شروع به اجرا از نقطه مجاور یا مقابل هر پلاک خواهد بود.

۴- اراضی تفکیک شده قبل از تاریخ ۱۳۷۰/۱۱/۳ چنانچه مطابق مقررات بره‌ای اصلاحی در آنها رعایت شده باشد، مشمول پرداخت عوارض حق مشرفیت نخواهند بود، اراضی که بعد از تاریخ مذکور تفکیک شده یا می‌شوند، در

توضیح داده است: به موجب این بخشنامه، شهرداری از ساختمانهایی که عقب نشینی کرده‌اند مطالبه عوارض مشرفیت می‌کند با این ادعا که ملک در اثر عقب نشینی و تعریض معبر ارزش افزوده یافته است، بدون اینکه هیچ گونه عملی در قبال آن انجام دهد، و این علاوه بر تملک اراضی است که در اثر عقب نشینی صورت می‌گیرد. در حالی که عقب نشینی املاک ممکن است در موارد بسیاری سبب مشرفیت مضّر باشد و موجب کاهش ارزش ملک گردد اما در این موارد، شهرداری هیچ گونه الزامی به پرداخت ضرر و زیان مالکان ندارد. از این رو اخذ چنین مبالغی خلاف موازین اسلامی است.

مدیر کل حقوقی شهرداری تهران در لایحه جوابیه شماره ۳۱۷/۱۱۱۳۹ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۲ با پیوست نمودن نامه وزارت کشور به شماره ۲۶۴۶/۳/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲۷ به مقام معظم رهبری و اشاره به دلایل توجیهی مذکور در آن و صدور بخشنامه مطابق قانون از مرجع صلاحیت‌دار، بیان کرده است که: متعاقب اخذ مجوز شرعی از ولی فقیه، برقراری عوارض، مستنداً به بند «الف» ماده ۴۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین (مصوب ۱۳۶۹/۸/۳۰ مجلس شورای

۱۳ صورت وجود طرح مصوب، اجرایی و مشمول پرداخت عوارض حق مشرفیت هنگام انتقال خواهند بود.

ج- مقررات عمومی

۱- زمان وصول عوارض حق مشرفیت هنگام انتقال قطعی ملک بوده و به نسبت سهمی که در مورد انتقال قرار می‌گیرد وصول می‌گردد.

۲- در گواهی عدم خلاف و پایان کار ساختمان املاکی که طبق مقررات فوق مشمول پرداخت حق تشرف می‌باشند قید گردد: «انجام معامله قطعی مستلزم پرداخت حق تشرف و صدور گواهی لازم از طرف شهرداری می‌باشد».

۳- در مواردی که مالکین املاک مشمول حق تشرف در مرحله صدور گواهی پایان ساختمان و عدم خلاف درخواست پرداخت حق تشرف را داشته باشند، دریافت آن مطابق تعرفه و ذکر مراتب بلامانع بودن، انتقال قطعی ملک در گواهی مربوطه بلامانع است.

۴- در مواردی که طبق درخواست مالکین املاک مشمول حق تشرف مطابق تبصره ۳ ذیل بند الف این دستورالعمل عمل می‌گردد صدور پروانه ساختمان بر اساس تراکم باقیمانده ملک خواهد بود.

۵- در مواردی که طبق درخواست مالکین املاک مشمول حق تشرف، پروانه ساختمان با واگذاری بلاعوض مقدار جزء طرح به شهرداری با تراکم مساحت اولیه سند مالکیت صادر می‌گردد، در محاسبه حق تشرف، میزان جزء طرح در تعیین قیمت اولیه ملک منظور خواهد شد و به عبارت دیگر؛ در تعیین قیمت اولیه ملک، مساحت باقیمانده ملک پس از کسر مساحت جزء طرح یا طرحهای مشمول حق تشرف ملاک عمل خواهد بود.

۶- در مورد املاکی که قبلاً حق تشرف وصول و یا محاسبه شده است نسبت به مبالغ وصول نشده این دستورالعمل نافذ و ملاک است.

اسلامی^(۱) بوده و ماده واحده عوارض تشرف در جلسه ۱۳۷۰/۷/۹ کمیسیون تأمین درآمد و کسری بودجه شهرداریها مطرح و پس از اخذ تأیید اعضا به رئیس جمهور پیشنهاد شد که با اصل عوارض موافقت فرمودند. لذا بخشنامه مورد اعتراض بر آن اساس تنظیم شده است.

در نامه وزارت کشور نیز با اشاره به اینکه حق مرغوبیت موضوع ماده ۱۸ قانون نوسازی و عمرانی شهری طبق ماده واحده لغو حق مرغوبیت (مصوب ۱۳۶۰ مجلس شورای اسلامی)^(۲) منتفی شده، آمده است که: طرحهای تعریض و توسعه معابر و شوارع، عمدتاً با هزینه‌های سنگینی همراهند که با ضعف مالی و توان اقتصادی شهرداریها به ندرت قابلیت اجرایی می‌یابند و بدین جهت طرحهای مصوب شهری اغلب در مهلت پیش‌بینی شده و طبق برنامه زمان‌بندی شده اجرا نمی‌شوند. بنابراین و حسب ضرورت و به منظور تأمین اعتبار، جهت اجرای طرحهای عمرانی شهرداری و با توجه به عدم کمک مالی دولت به شهرداریها در تاریخ ۱۳۶۹/۱/۲۹ طی شرحی درخواست وصول ارزش افزوده ناشی از اجرای طرحهای عمرانی شهرداریها، به استحضار مقام معظم رهبری رسید. پاسخ معظم‌له که ضمن نامه شماره ۱/۱۵۵۱ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۸^(۳) واصل شده

۱) بندهای الف و ب ماده ۴۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین: الف- در صورتی که درآمدهای وصولی ناشی از عوارض، تکافوی هزینه‌های شهرداریها را ننماید وضع عوارض جدید و افزایش عوارض موجود صرفاً با پیشنهاد وزیر کشور و تصویب رئیس جمهور خواهد بود.

ب- هرگونه افزایش قیمت برای خدمات، تحقیقات و تولیدات و وضع عوارض غیر از موارد پیش‌بینی شده در این قانون برای وزارتخانه‌ها، نهادها، مؤسسات و شرکتهای دولتی در طول برنامه اول توسعه ممنوع است، مگر با تصویب شورایعالی اقتصاد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۳۵۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۱۷).

۲) قانون لغو حق مرغوبیت مصوب (۱۳۶۰/۸/۲۸ مجلس شورای اسلامی):

ماده واحده- نظر به اینکه طبق قانون نحوه خرید املاک و اراضی مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۷ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران، دریافت حق مرغوبیت از مالک یا مالکین املاکی که در اثر توسعه معابر و میادین و امثال آن به املاک آنها تعلق می‌گرفته منتفی گردیده است. لذا حق مرغوبیت ناشی از اجرای طرحهای عمرانی و ترمیم و توسعه و غیره که به موجب قوانین سابق بر آن به املاک اشخاص اعم از (حقیقی و یا حقوقی) تعلق گرفته لکن تاکنون واصل نشده، ملغی و از این تاریخ به بعد دیگر وجهی به عنوان حق مرغوبیت چه بابت اصل و چه از جهت خسارت توسط شهرداریها وصول نخواهد شد و این قبیل مطالبات در هر مرحله از وصول باشد دریافت نمی‌گردد.

تبصره- قوانین مخالف این قانون لغو می‌گردد. وزارت کشور مأمور اجرای این قانون می‌باشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۷۳۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۱۰).

۳) نامه شماره ۱/۱۵۵۱ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۸ دفتر مقام معظم رهبری:

چنین است:

«در اینکه ارزش افزوده ناشی از عبور خیابان از نزدیکی یک ملک متعلق به صاحب آن ملک است نباید هیچ شک داشت. دولت یا شهرداری می‌تواند در صورت تصویب مجلس یا هر مقام قانونی مالیات ببندد، هم بر این ارزش افزوده و هم برای ملکی که خیابان جدید از کنار آن عبور می‌کند.»

و یادآور شده است که ارزش افزوده ناشی از طرحهای تعریض بدون تلاش مالک و در اثر کار شهرداری حاصل می‌گردد و تملک اراضی واقع در مسیر از محل عوارض پرداختی مردم و به عنوان مالکیت عمومی انجام می‌شود. لذا ارزش افزوده حاصل از خرید اراضی در توسعه معابر با سرمایه‌گذاری مردمی و هزینه عنوان از محل اموال عمومی برای مالکان املاک مشرف به خیابانهای تعریض شده پیدا می‌شود و اخذ عوارض از آنها در این صورت برای جبران قسمتی از هزینه‌های مصروفه توجیه دارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۱۳۰۰

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۰/۱۳

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۷۰/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۴/۹/۵، موضوع ادعای خلاف شرع

شماره: ۱/۱۵۵۱

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۱۸

جناب حجة الاسلام و المسلمین آقای نوری وزیر محترم کشور
با سلام،

نامه شماره ۱۰۸۵/۱/۳/۳۲ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۹ جنابعالی، موضوع استفتا در خصوص حق مرغوبیت، به استحضار مقام معظم رهبری رسید، فرمودند:
در اینکه ارزش افزوده ناشی از عبور خیابان از نزدیکی یک ملک، متعلق به صاحب آن ملک است نباید هیچ شک داشت، دولت یا شهرداری می‌تواند در صورت تصویب مجلس یا هر مقام قانونی مالیات ببندد، هم بر این ارزش افزوده و هم برای ملکی که خیابان جدیدی از کنار آن عبور کند.

دفتر مقام معظم رهبری
محمدی گلپایگانی

بودن بخشنامه شماره ۱۳۰۰۸/م مورخ ۷۲/۶/۲۱ شهردار تهران در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ فقه‌های شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«در صورتی که دریافت وجه در مورد سؤال فقط به موجب دستورالعمل و آیین‌نامه انجام گیرد نه به موجب قانون، با موازین شرعی مغایر است».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت تبصره ماده ۲۰ دستورالعمل اجرایی مدارس نمونه مردمی^(۱) و شق ۲ بند ج بخشنامه شماره ۴۰۵/۷۱۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۵ معاون امور مالی وزارت آموزش و پرورش^(۲) با شرع انور

شماره: ۱۷۱/۷۳/هـ

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۱/۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقایان محمدرضا مستوفی و احمد بابائی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تبصره ماده ۲۰ دستورالعمل اجرایی مدارس نمونه مردمی و شق ۲ بند «ج» بخشنامه ۴۰۵/۷۱۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۵ معاون اداری و مالی وزارت آموزش و پرورش گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهارنظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقایان محمدرضا مستوفی و احمد بابایی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال

(۱) ماده ۲۰ دستورالعمل اجرایی مدارس نمونه مردمی:

۳۰٪ از ظرفیت هر مدرسه به دانش آموزان مستعد واجد شرایط که از توانایی مالی لازم برخوردار نیستند، اختصاص می‌یابد. میزان این تخفیف نباید مجموعاً از ۳۰٪ کل وجوه دریافتی کمتر باشد.
تبصره: در صورتی که مبلغ تخفیف داده شده به هر دلیل کمتر از ۳۰٪ کل وجوه دریافتی بابت ثبت نام باشد، مدیر مدرسه موظف است مبلغ تخفیف استحقاقی تا سقف ۳۰٪ را محاسبه و آن را به حساب اداره آموزش و پرورش منطقه واریز کند.

(۲) شق ۲ بند ج بخشنامه شماره ۴۰۵/۷۱۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۵ معاون امور مالی وزارت آموزش و پرورش:

اداره کل آموزش و پرورش استان .....

مدارس نمونه مردمی موظفند ۱۵٪ از کمکهای مردمی دریافت شده را به حساب تعیین شده از طرف ادارات آموزش و پرورش مناطق واریز نمایند.

سید عمادالدین قاضوی

معاون اداری و مالی

تبصره ماده ۲۰ دستورالعمل اجرایی مدارس نمونه مردمی، شق ۲ بند «ج» بخشنامه ۱۰۰/۷۱۰/۴۰۵ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۵ معاون اداری و مالی وزارت آموزش و پرورش به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده‌اند که: هدف از تأسیس این مدارس اداره کردن مدرسه با کمکهای اولیای دانش‌آموزان است در حالیکه در موارد مورد اعتراض مقرر شده بخشی از کمکهای مردمی به جای مصرف در امور مدرسی که اولیای دانش‌آموزان آنها کمک کرده‌اند، به ادارات آموزش و پرورش پرداخت شود تا به مصرف هزینه‌های خود و هزینه‌های ضروری مدارس دولتی و شبانه‌روزیها و مدارس محروم برسد. با توجه به بند ۳ اصل سوم قانون اساسی^(۱) و اینکه مبالغ پرداختی اولیای دانش‌آموزان به منظور هزینه برای مدرسه دانش‌آموز خودشان می‌باشد، هزینه آن در جای دیگر، توجیه شرعی ندارد و مجاز نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵۵۰

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۰/۱۳

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۷۱/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۶،

موضوع ادعای خلاف شرع بودن تبصره ماده ۲۰ دستورالعمل اجرایی مدارس نمونه مردمی و شق ۲ بند «ج» بخشنامه ۱۰۰/۷۱۰/۴۰۵ مورخ ۷۲/۱۲/۱۵ معاون اداری و مالی وزارت آموزش و پرورش در جلسه رسمی مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و مغایر موازین شرع و شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) بند ۳ اصل سوم قانون اساسی:

...۱

۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی

....۴

مغایرت دریافت وجه موضوع بند ۳ بخش دوم و بند ۵ بخش سوم دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرک های کشور در صورت عدم ابتناء به قانون با شرع انور

شماره: ۱۵۹/۷۲/۸

تاریخ: ۱۳۷۴/۵/۲۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت تعاونی مسکن جهاد سازندگی استان مازندران به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۳ بخش دوم و بند ۵ بخش سوم دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرک های کشور گردیده اند، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.
ضمناً به اطلاع می رساند درخصوص بند ۵ بخش سوم دستورالعمل مذکور طی نامه شماره ۱۲۴۱ - ۷۰/۶/۱۳ اظهار نظر گردیده است.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

شرکت تعاونی مسکن جهاد سازندگی استان مازندران در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بندهای ۳ بخش دوم و ۵ بخش سوم دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرک های کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده

(۱) بند ۳ بخش دوم و بند ۵ بخش سوم دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونیها و... وزارت مسکن و شهرسازی:

۳- تعهد واگذاری رایگان زمینهای آموزشی و خدماتی به دولت و شهرداری متناسب با طرح توسط مالک یا مالکین.

است که: شهرداری ساری به عنوان پیش شرط برای موافقت با تفکیک و کاربری یک قطعه زمین این تعاونی، علاوه بر تعهد به واگذاری ۲۵٪ از ملک مستنداً به بند ۵ بخش دوم، به استناد بند ۳ بخش مذکور از دستورالعمل مطالبه تعهد به واگذاری چهار هزار مترمربع کرده است. این دو بند برخلاف قاعده تسلیط و سایر موازین شرعی است.

مدیر کل حقوقی وزارت مسکن و شهرسازی طی لایحه ۲۳۰/۱۲۶۱۱ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۸ پاسخ داده است که: بند ۵ بخش سوم دستورالعمل با انقضای مهلت اعتبار ماده ۹ قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی)^(۱) موضوعاً منتفی شده است و بند ۳ بخش دوم دستورالعمل مورد اعتراض، به تجویز مواد ۱۴ و ۱۵ قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۶) مربوط به آماده سازی و پیش بینی شده در آیین نامه اجرایی قانون مزبور، تنظیم شده و در حدود اختیارات این وزارتخانه می باشد. ضمن اینکه ضوابط و مقررات شهرسازی ایجاب می کند به هنگام آماده سازی زمینهای بزرگ شهری جهت احداث مسکن و یا واگذاری قطعات تفکیکی برای احداث ساختمان علاوه بر معابر، قسمتی از زمین برای امور آموزشی و خدماتی تخصیص داده شود.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۴۰

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۰/۱۳

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۵۹/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۴/۵/۲۹؛ موضوع ادعای خلاف شرع بودن بند ۳ بخش دوم بند ۵ بخش سوم دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرکهای کشور در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ فقهی شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار

۱- مالک یا مالکین اراضی واقع در ۲۲ شهر موظفند حداقل ۵۰٪ قطعات را پس از آماده سازی براساس قیمت تمام شده آماده سازی به اضافه قیمت منطقه ای زمین و ده درصد سود سرمایه گذاری به متقاضیان معرفی شده سازمان زمین شهری واگذار نمایند. مالک در مورد بقیه قطعات مجاز به واگذاری به سایر افراد است.

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹.

گرفت و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:
 «در صورتی که دریافت وجه در مورد سؤال فقط به موجب دستورالعمل و آیین‌نامه انجام گیرد
 نه به موجب قانون، با موازین شرعی مغایر است».^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۵۹ مورخ ۱۳۷۵/۴/۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۵۹/۷۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

فقه‌های محترم شورای نگهبان در خصوص ادعای شاکی مبنی بر خلاف شرع بودن دستورالعمل مورد شکایت طی نامه شماره ۸۴۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ و ۷۵/۲۱/۰۵۶۹ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۶ اعلام داشته‌اند: عطف به نامه شماره ۱۵۹/۷۲/۵ مورخ ۱۳۷۴/۵/۲۹ موضوع ادعای خلاف شرع بودن بند (۳) بخش دوم و بند (۵) بخش سوم دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهاده‌ها، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرکهای کشور در جلسه مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳ فقه‌های شورای نگهبان مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد: «در صورتی که دریافت وجه در مورد سؤال فقط به موجب دستورالعمل و آیین‌نامه انجام گیرد، نه به موجب قانون با موازین شرعی مغایر است».

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، در تاریخ فوق به ریاست حجة الاسلام والمسلمین اسماعیل فردوسی‌پور و با حضور روسای شعب دیوان تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی تعیین و اعلام می‌گردد. نظر به این که الزام متقاضیان تشکیل به دادن تعهد در خصوص واگذاری رایگان قسمتی از اراضی ملکی خود به منظور تأمین فضای آموزشی و خدماتی و غیره خلاف اصل مالکیت و قوانین مربوط به آن و خارج از حدود اختیارات قوه مجریه در وضع مقررات دولتی است، لذا بند ۳ بخش دوم از دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهاده‌ها ... مستنداً به ذیل ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۰۳۸ مورخ ۱۳۷۵/۷/۲۵).

عدم مغایرت تبصره ۳ دستورالعمل شماره ۸۴۳۵۳-۸۱۲۰۸ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۶

معاون راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل ناجا با شرع انور

شماره: ۳/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۲/۱۶

محضر مبارک فقه‌ای محترم شورای نگهبان (دأمة تأییداتهم)

با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای روح‌الله فقیه‌نصیری به شرح شکایت‌نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تبصره ۳ دستورالعمل شماره ۸۴۳۵۳-۸۱۲۰۸ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۶ معاون راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهارنظر نموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای روح‌الله فقیه‌نصیری در شکایت‌نامه تقدیمی درخواست ابطال تبصره ۳ دستورالعمل شماره ۸۴۳۵۳-۸۱۲۰۸ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۶ معاون راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل و نیروی انتظامی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن افزوده است که: مقررات این تبصره به لحاظ تبعیض ناروا و مسدود نمودن راه نمره کردن اتومبیلهایی که از مجاری قانونی وارد شده و شرایط قانونی دارند، موجب ضرر و زیان و تضییع حق مالکان این‌گونه اتومبیلها می‌گردد و بر اساس قاعده «لاضرر و لااضرار

(۱) تبصره ۳ دستورالعمل شماره ۸۴۳۵۳-۸۱۲۰۸ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۶ معاون راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل ناجا:

در مورد اتوبوسها و مینی‌بوسها و خودروهای سواری و وانت، سه رکن آنها به عنوان قطعات اصلی شامل شاسی، اتاق و موتور در هنگام شماره‌گذاری می‌بایست مدنظر قرار گیرد. چنانچه یک رکن آنها به استثنای شاسی مخدوش و سایر ارکان اصلی باشد، شماره‌گذاری آنان بلامانع می‌باشد. مشروط بر اینکه رکن مخدوش موجب تغییر سیستم و تیپ وسیله نقلیه نشده باشد. منظور از شاسی شماره جلد شده شاسی به غیر از پلاک شاسی می‌باشد.

فی الاسلام»، خلاف شرع است. همچنین از آنجا که مخدوش بودن شاسی کامیون را مانعی برای شماره گذاری محسوب نکرده اند ولی در خصوص وانتها و سواریه‌ها از موانع قطعی محسوب داشته‌اند، این مقررات موجب بلا استفاده ماندن اتومبیلها و ضرر و زیان به مال مسلمین است.

نماینده قضایی نیروی انتظامی طی لایحه شماره ۴۰۱/۱۱/۷۶۸ پاسخ داده است که: در مورد وانت، سه رکن به عنوان قطعات اصلی (شامل شاسی، اطاق و موتور) در هنگام شماره گذاری ملاحظه می‌شود. چنانچه که یک رکن آنها به استثنای شاسی مخدوش و سایر ارکان صحیح باشد، شماره گذاری بلامانع است؛ مشروط بر اینکه رکن مخدوش موجب تغییر سیستم و تیپ وسیله نقلیه نشده باشد. ضمن اینکه این مقررات به منظور جلوگیری از بی نظمی و ایجاد امنیت عبور و مرور تصویب شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۰۷

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۴/۳ مورخ ۱۳۷۵/۲/۱۶؛

موضوع ادعای خلاف شرع بودن تبصره ۳ دستورالعمل شماره ۴۳۵۳-۸-۱۲۰۸ مورخ ۷۲/۱/۲۶ معاون راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان بدین شرح اعلام می‌گردد:

«اعتراض به تبصره ۳ دستورالعمل شماره ۴۳۵۳-۸۴-۱۲۰۸ مورخ ۷۲/۱/۲۶ از این جهت که با توجه به قاعده لاضرر و لاضرار و دیگر احادیث و سفارشات بزرگان اولیاء خلاف موازین شرع است، وارد نیست و باید طبق موازین قانونی عمل شود».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت مصوبه شماره ۱۱۱/۸۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲۱ هیأت مدیره
شرکت مخابرات ایران با شرع انور

شماره: ۱۸۷/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۱/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمدتقی صدرنیا به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف
شرع بودن مصوبه شماره ۱۱۱/۸۴۴-۶۹/۵/۲۴ هیأت مدیره شرکت مخابرات ایران
گردیده‌اند، ضمن ارسال سوابق امر لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات
طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای محمدتقی صدرنیا در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه شماره
۱۱۱/۸۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲۴ هیأت مدیره شرکت مخابرات ایران^(۱) به لحاظ

(۱) مصوبه شماره ۱۱۱/۸۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲۱ هیأت مدیره شرکت مخابرات ایران:

شماره: ۱۱۱/۸۴۴

تاریخ: ۱۳۶۹/۵/۲۱

معاونت اداری و نیروی انسانی

عطف به نامه شماره ۶۰/۴۱۱/۵۹۲۲ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳۱ بدین وسیله مفاد اصلاحیه صورتجلسه شماره
۹۳۳ مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۲ هیأت مدیره ذیلاً جهت اطلاع و اقدام لازم اعلام می‌گردد:
- جلسه هیأت مدیره در تاریخ ۱۳۶۹/۵/۱۵ تشکیل و پس از طرح مفاد نامه مزبور و بحث و تبادل نظر پیرامون آن و
صورت خلاصه هزینه آموزشی ضمیمه نامه مقرر گردید مصوبه شماره ۹۳۳ مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۲ اصلاح و از ابتدای
سال ۱۳۶۹ اقداماتی به شرح ذیل انجام پذیرد.

۱- مرحله آموزشی هر نفر ساعت برای کارکنان شرکت و کسانی که برای تأمین نیازهای شرکت دوره‌های آموزشی
مربوطه را در مرکز آموزش طی می‌نمایند هر ساعت ۲۴۰۰ ریال محاسبه گردید.

۲- هزینه آموزشی هر نفر ساعت برای افرادی که از سایر مؤسسات معرفی می‌گردند هر ساعت ۳۶۰۰ ریال محاسبه

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: این مصوبه خسارت هزینه آموزش را از ۲۵۰ ریال در ساعت به ۲۴۰۰ ریال افزایش داده و اجرای آن را از تاریخ ۱۳۶۹/۱/۱ عطف به ماسبق کرده است. کسانی که قبل از تصویب برای ۶ ترم نظری و ۶ ترم عملی جمعاً به مبلغ ۵۰۰/۰۰۰ ریال اسناد تضمینی سپرده‌اند به موجب این مصوبه ملزم به پرداخت ۱/۶۳۲/۰۰۰ ریال می‌گردند که اجحاف در حق آنها و خلاف موازین شرع است.

دفتر حقوقی شرکت مخابرات طی لایحه شماره ۱۱۳/۱۸۱۰۷ مورخ ۱۳۷۱/۳/۵ پاسخ بیان داشته است که: در تعهد نامه رسمی کارآموز تصریح شده است که در صورت استعفا از دوره کارآموزی، کلیه خسارات وارده را برابر اعلام امور مالی شرکت،پردازد و مصوبه کاملاً منطبق بر مقررات قانونی از مرجع صلاحیت دار و در حدود اختیارات صادر شده است. با توجه به اینکه تعهدنامه خواهان به تاریخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۱ تنظیم شده و از تاریخ فوق، کلیه مفاد آن بین طرفین لازم‌الاتباع است؛ وانگهی در چارچوب ماده ۴ قانون مدنی، مرجع تصویب می‌تواند اجرای مصوبه را به زمان قبل از تصویب تسری دهد.

مدیر کل نهاد شورای نگهبان برای شناخت دقیق موضوع، طی نامه ۶۲۱۵ مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵^(۱) به هیأت عمومی دیوان عدالت اداری نسخه‌ای از مدارک مورد نیاز را

گردد.

رئیس هیأت مدیره و مدیر عامل

محمد نراقی

(۱) نامه شماره ۶۲۱۵ مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵ مدیر کل نهاد شورای نگهبان:

شماره: ۶۲۱۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۲/۲۵

دفتر ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سلام علیکم؟

عطف به نامه شماره ۱۸۷/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۳/۱/۲۴ مدارک ذیل برای امکان اظهار نظر لازم است:

۱- رونوشت خوانایی از سند رسمی شماره ۱۰۸۹۹۷ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۱؛

۲- نسخه سند تعهد وجه التزامی به مبلغ ۵۰۰/۰۰۰ ریال که در دادخواست آمده است؛

۳- نسخه کاملی از قرارداد کارآموزی؛

۴- نسخه‌ای از مصوبه شماره ۹۳۳ مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۲ هیأت مدیره.

با تشکر

مدیر کل نهاد شورای نگهبان

حسن گنجی

مطالبه نموده و پس از وصول و بررسی دقیق موضوع توسط فقهای شورای نگهبان، اظهارنظر شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۰۸

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره هـ/۱۸۷/۷۲ مورخ ۱۳۷۳/۱/۲۴ و پیرو نامه شماره ۶۲۱۵ مورخ ۷۳/۳/۲۵؛

موضوع ادعای خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۱۱۱/۸۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲۴ هیأت مدیره شرکت مخابرات ایران در جلسات متعدد فقهای شورای نگهبان مطرح، نتیجه و نظر آقایان فقها در جلسه ۱۳۷۵/۳/۳ بدین شرح اعلام می‌گردد:

«نظر به اینکه در متن قرارداد و سند تنظیمی تصریح شده که دو برابر هزینه تحصیلی راپردازد و آن را در حدی مشخص نکرده‌اند، بنابراین اخذ هزینه انجام شده خلاف موازین شرع دانسته نشد و اگر در مبلغ آن اختلاف باشد باید توسط کارشناس و یا دادگاه رفع اختلاف شود».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۱/۱۶۱ مورخ ۱۳۷۲/۴/۴ وزیر مسکن و شهرسازی
در مورد ماده ۱۴ قانون زمین شهری با شرع انور

شماره: ۱۴/۷۳/۵

تاریخ: ۱۳۷۳/۵/۱

فقه‌های محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حیدر قلی سلطانی طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل ماده ۱۴ قانون زمین شهری با شماره ۱/۱۶۱ - ۷۲/۴/۴ وزیر مسکن و شهرسازی گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای حیدر قلی سلطانی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعمل ماده ۱۴ قانون زمین شهری به شماره ۱/۱۶۱ مورخ ۱۳۷۲/۴/۴ وزیر مسکن و شهرسازی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و توضیح داده است که: در دستورالعمل مورد اعتراض حداقل‌هایی برای تقسیم و تفکیک و افراز باغات سطح شهر مقرر شده که سابقاً

(۱) دستورالعمل (شماره ۱/۱۶۱ مورخ ۱۳۷۲/۴/۴ وزیر مسکن و شهرسازی) در مورد ماده ۱۴ قانون زمین شهری:

باغ - مسکونی:

باغاتی که فاقد کاربری مصوب خدمات و فضای سبز عمومی باشند قابل تبدیل به منطقه باغ - مسکونی با ضوابط تفکیک و ساختمان سازی ویژه به شرح زیر هستند:

۱-۳. حداقل تفکیک، افراز و تقسیم ۲۰۰۰ مترمربع با تراکم ساختمانی ۲۰ درصد و حداکثر سطح اشغال ۱۰٪؛ در صورتی که مالک، مایل به استفاده از تراکم بیشتر باشد در مقابل افزایش مساحت قطعات تفکیکی اجازه احداث ساختمان با تراکم و طبقات بیشتر به شرح زیر داده می‌شود:

۲-۳. در قطعات ۳۰۰ تا ۵۰۰ مترمربع اجازه استفاده از تراکم ساختمانی ۳۰٪ با حداکثر سطح اشغال ۱۵٪ سطح زمین.

در دستورالعمل مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و معماری آمده بود و شورای نگهبان آنها را خلاف شرع تشخیص داده و مآلاً ابطال شده است.^(۱) بدیهی است این محدودیتها موجب سلب حقوق مردم و مغایر با قاعده تسلیط است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۰۹

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۴/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۳/۵/۱؛
موضوع ادعای خلاف شرع بودن دستورالعمل ماده ۱۴ قانون زمین شهری به شماره ۱/۱۶۱ مورخ ۷۲/۴/۴ در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان بدین شرح اعلام می‌گردد:
«دستورالعمل ماده ۱۴ قانون زمین شهری خلاف موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۱۹

اعلام نظر توضیحی در خصوص اظهار نظر فقهی شماره ۸۴۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۲
فقه‌های شورای نگهبان

شماره: ۱۵۹/۷۲/هـ

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۲/۹

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با اهداء سلام و تحیات؛

بازگشت به نامه شماره ۸۴۰ - ۷۴/۱۰/۱۳ در خصوص پرونده کلاسه ۱۵۹/۷۲،
حسب تصمیم متخذ در جلسه مورخ ۷۴/۱۱/۲۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری،
لطفاً نسبت به بند ۳ از بخش دوم دستورالعمل مورد شکایت، اظهار نظر صریح فرمایند تا
موجبات طرح و رسیدگی به این قسمت از شکایت شاکی نیز فراهم شود.

معاون قضایی دیوان عدالت اداری

هادی حیدرزاده

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۱۵۹/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۹ از شورای
نگهبان درخواست نموده است با توجه به اینکه نسبت به بند ۳ از بخش دوم
دستورالعمل مورد شکایت شرکت تعاونی مسکن جهاد سازندگی استان مازندران در
نظر فقهی شماره ۸۴۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۳^(۱) آن شورا اظهار نظر صریحی نشده است،
در این خصوص نیز صریحاً اظهار نظر گردد.

نظریه فقه‌های شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۶۹

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲۶

معاون محترم قضایی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

نامه شماره ۱۵۹/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۹ در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۴ فقه‌های

شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:
 «همان طور که قبلاً اعلام شده است، چنانچه دستورالعمل و آیین نامه بر اساس قانون بوده
 است؛ خلاف موازین شرع نیست، اما اگر مبتنی بر قانون نیست خلاف موازین شرع انور
 است»^(۱).

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) برای آگاهی از رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری رک: همین مجموعه، صفحه ۳۲۱.

عدم مغایرت رأی شماره ۳۰/۴/۳۴۴۲ مورخ ۱۳۶۹/۲/۶ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی با شرع انور

شماره: ۷۷/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۴/۷/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای جعفر طرشتی نژاد به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن رأی هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی به شماره ۳۰/۴/۳۴۴۲ مورخ ۱۳۶۹/۲/۶ (۶۹/۴/۱۰-۳۸/۴۰۹۷) گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات اتخاذ تصمیم نسبت به پرونده فراهم گردد.
رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای جعفر طرشتی نژاد در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال رأی هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی به شماره ۳۰/۴/۳۴۴۲ مورخ ۱۳۶۹/۲/۶^(۱) به لحاظ مخالفت با

(۱) رأی شماره ۳۰/۴/۳۴۴۲ مورخ ۱۳۶۹/۲/۶ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی:

گزارش شماره ۳۰/۵۴۴۰۴ مورخ ۱۳۶۹/۱/۱۴ دفترنی مالیاتی عنوان مقام معاونت درآمدهای مالیاتی در جلسه مورخ ۱۳۶۹/۲/۲۹ شورایعالی مالیاتی مطرح است. مفاد گزارش اجمالاً عبارت از این است که به موجب تبصره یکم ماده ۲۱۴ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۴۵ و اصلاحیه‌های بعدی آن زمینهای بایر متعلق به دولت و شهرداریها و مؤسسات وابسته به دولت و شهرداریها و مؤسسات خیریه و عام‌المنفعه و سفارتخانه‌ها از پرداخت مالیات بر اراضی بایر در سالهای مربوط معاف بوده است، اما نسبت به اراضی بایری که وقف عام یا خاص گردیده، در قانون مذکور صراحتاً معافیتی منظور نشده، (به همین لحاظ در گذشته نیز وزارت متبوع طی نامه‌هایی عنوان سازمان اوقاف این‌گونه موقوفات را مشمول مالیات اراضی بایر دانسته است. حال چون اخیراً اداره کل حج و اوقاف استان تهران درخواست رسیدگی مجدد به موضوع و اصلاح نامه‌های یاد شده مبنی بر معافیت اراضی مورد بحث را نموده و به نظر دفترنی مالیاتی هم در مواردی که اراضی برای همیشه وقف عام می‌گردد و متولی آن سازمان حج و اوقاف و امور خیریه می‌باشد مسأله قابل تأمل است، بررسی و اتخاذ تصمیم درباره آن ضروری می‌نماید.

هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی در اجرای بند ۳ ماده ۲۵۵ قانون مالیات مستقیم مصوب اسفند ماه ۱۳۶۶ پس از بحث

شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: بر خلاف تبصره ۱ ماده ۲۱۴ قانون مالیاتهای مستقیم (مصوب ۱۳۴۵)^(۱) و اصلاحیه‌های بعدی،^(۲) در رأی مورد اعتراض اراضی بایر موقوفات، اعم از عام و خاص، به علت عدم تصریح کلمه «موقوفات» در متن ماده ۲۱۴، مشمول معافیت مالیاتی نشده‌اند.

در حالی که موقوفات عام که نمونه بارزی از اجرای نظر واقفین خیراندیش برای امور عام‌المنفعه می‌باشند، اولی به معافیت هستند و با جاری شدن صیغه وقف، عین مال از ید مالک خارج و بر اساس مقررات خاصی اداره می‌شود، به طوری که برای پرداخت مالیات امکان فروش بخشی از موقوفه توسط متولی نیست و وزارت دارایی نمی‌تواند در قبال مالیات، عین موقوفه را ضبط کند؛ زیرا بر اساس موازین شرعی و فتوای حضرت امام (ره)، زمینهای وقفی باید به حال وقفیت باقی بماند^(۳) و به وقف عمل شود، اراضی بایر موقوفه نیز اگر مشمول مالیات گردند با توجه به فاقد درآمد بودن آنها، وصول مالیات از متولی یا اداره اوقاف و یا از خود موقوفه به دلیل منع شرعی ممکن نیست.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۷۱

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۷۷/۷۴/هـ مورخ ۱۳۷۴/۷/۱۷ موضوع ادعای خلاف شرع بودن رأی

و مطالعه پیرامون موضوع و شور و تبادل نظر به شرح آتی اعلام نظر می‌نماید،
رأی اکثریت:

چون معافیت‌های مربوط به مالیات اراضی بایر به طور روشن در تبصره یک ماده ۲۱۴ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب اسفند ماه ۱۳۴۵ و اصلاحیه‌های بعدی آن ذکر گردیده است که اراضی بایر وقفی جزء موارد مصرح مذکور در آن تبصره نمی‌باشند لذا معافیتی نسبت به آنها مترتب نیست و این گونه اراضی نیز مشمول پرداخت مالیات مقرر خواهد بود،

(۱) روزنامه رسمی شماره ۶۴۴۵ مورخ ۱۳۴۶/۱/۱۹.

(۲) قانون اصلاح پاره‌ای از مواد قانون مالیاتهای مستقیم (مصوب ۱۳۴۵/۱۲/۲۸) و الحاق موادی به قانون مذکور (روزنامه رسمی شماره ۷۳۳۲ مورخ ۱۳۴۹/۱/۲۴) و قانون اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم (روزنامه رسمی شماره ۸۲۱۹ مورخ ۱۳۵۲/۱/۲۵) و قانون اصلاح قانون مالیاتهای مستقیم (روزنامه رسمی شماره ۸۵۱۵ مورخ ۱۳۵۳/۱/۲۰).

(۳) امام خمینی، تحریر الوسیله، النشارات اعتماد، ۱۴۰۳ هـ. ق، ج ۲، ص ۷۱ و ۷۲.

هیأت عمومی شورای عالی مالیاتی به شماره ۳۰/۴/۳۴۴۲ مورخ ۶۹/۲/۶ (۶۹/۴/۱۰-۳۸/۴۰۹۷) در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«دریافت مالیات بر رقبات موقوفات عام و خاص خلاف شرع انور است اما مالیات بر درآمد اشکالی ندارد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۵۶ مورخ ۱۳۷۵/۴/۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۷۷/۷۴ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با توجه به نظریه فقهای محترم شورای نگهبان به شرح بین‌الهللین (دریافت مالیات بر رقبات موقوفات عام و خاص خلاف شرع انور است، اما مالیات بر درآمد اشکالی ندارد) به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری تصمیم شماره ۳۰/۴/۳۴۴۲ مورخ ۱۳۶۹/۲/۴ هیأت عمومی شورای عالی ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۰۲۶ مورخ ۱۳۷۵/۷/۱۱).

عدم مغایرت ماده ۴۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۳۱/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۱/۱۱/۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم مدعی خلاف شرع بودن ماده ۴۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، مصوب ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران شده اند، ضمن ارسال سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۴۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: ماده مورد اعتراض، اختیار و آزادی متولیان موقوفات را برای مشاوره در امور ثبتی و حقوقی موقوفات تحت تولیتشان برخلاف مقررات وقفنامه ها، محدود و منحصر به مشاوره با وکلای واجد شرایط، یعنی دارای پروانه وکالت نموده است. در حالی که به اجماع همه فرق مسلمین، هرگونه مزاحمت و مخالفت با متولیان موقوفات حرام و ممنوع است.

(۱) ماده ۴۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه: متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه می توانند با عنایت به ماده ۶ قانون برای احیای حقوق وقف و دفاع از دعاوی مطروحه و مشاوره در امور حقوقی و ثبتی موقوفات، در صورت لزوم، وکیل یا وکلای دعاوی واجد شرایط را انتخاب نمایند.

تبصره - حق الوکاله و حق مشاوره با توجه به مصلحت و غبطه موقوفات از محل عواید وقف قابل پرداخت خواهد بود.
(روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۷۲

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

نامه شماره ه/۷۲/۱۳۱ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۷ موضوع ادعای خلاف شرع بودن ماده ۴۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج اوقاف و امور خیریه (مصوب ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و ماده ۴۱ آیین نامه اجرایی مذکور خلاف موازین شرع تشخیص داده نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

اظهار نظر در مورد بخشنامه شماره ۶/۱۸۸۵ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۸

معاون امور درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

شماره: ۷۱/۷۴/۸

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۱/۳۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای اکبر بیکیس فهادان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۶/۱۸۸۵ - ۶۹/۲/۱۸ معاون امور درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای اکبر بیکیس فهادان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۶/۱۸۸۵ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۸ معاون امور درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته افزوده است که:

(۱) بخشنامه شماره ۶/۱۸۸۵ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۸ معاون امور درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛

شماره: ۶/۱۸۸۵

تاریخ: ۱۳۶۹/۲/۱۸

مدیرعامل محترم سازمان منطقه‌ای بهداشت و درمان استان تهران

پیرو نامه شماره ۳۱۲۴ مورخ ۱۳۶۷/۳/۱۷ و لیست تعرفه گلوبال، ۲۷ مورد عمل جراحی منضم به نامه مذکور، به پیوست، تصویر نامه شماره ۱۰۱۲۷/ک مورخ ۱۳۶۵/۸/۲۶ به عنوان ریاست مرکز آموزش تحقیقات درمانی قلب و عروق شهید رجایی که کماکان مورد تأیید است ارسال و آخرین تغییرات تعرفه‌های اعمال جراحی که در بیمارستانهای مورد تأیید هیأت امنای تخصصی ارز انجام می‌گردد، به شرح زیر جهت اقدام لازم اعلام می‌گردد.

۱- مجموع هزینه‌های عمل بای پاس بیش از سه رگ، ۱۵۰۰ هزار ریال؛

۲- مجموع هزینه‌های عمل آنوریسکتومی به عنوان یک عمل مستقل، ۵۰۰ هزار ریال؛

برابر مقررات، ۹۰٪ کلیه هزینه‌های بیمارستانی جزء تعهدات بیمه خدمات درمانی است در حالی که برابر بخشنامه مورد اعتراض، سقف جدید به مبلغ ۱/۵۰۰/۰۰۰ ریال برای بیمه جراحی قلب تعیین شده که بدون توافق طرفین بوده و موجب تضییع حقوق بیمه‌شونده می‌گردد و این مخالف با پاسخ استفتائیه از مقام معظم رهبری است که تغییر در قرارداد را منوط به توافق طرفین کرده و در غیر این صورت آن را خلاف شرع اعلام نموده‌اند.

اداره کل دفتر امور حقوقی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی طی لایحه شماره ۹/۵۳۵۷/ف مورخ ۱۳۷۴/۹/۱ در پاسخ به خواهان بیان داشته است که: بخشنامه فوق طبق قوانین و ضوابط مربوط به تعرفه‌ها و از مرجع صلاحیت دار صادر شده و پرداخت ۹۰٪ هزینه بیمارستانی، مشروط به رعایت ضوابط ویژه و مراجعه به مراکز درمانی طرف قرارداد بیمه است و شامل مواردی که درمان در بیمارستانهای خصوصی انجام شده باشد نمی‌گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۷۳

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۷۱/۷۴/ه مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۳۰، موضوع ادعای خلاف شرع بخشنامه

۳- مجموع هزینه‌های آنژیوگرافی بعد از جراحی بای پاس، ۱۲۰ هزار ریال؛

۴- هزینه‌های جراحی هر زانو (تعویض پروتز زانو)، ۷۰۰ هزار ریال؛

۵- هزینه اکسرسایز تست به طور کامل و تحت نظارت مداوم پزشک با دستگاه ثبت (حداقل سه کاناله) و تفسیر کامل و ثبت مراحل تست، ۱۲ هزار ریال؛

۶- هزینه تست تالیوم به طور کامل و مراحل فوق، ۲۰ هزار ریال؛

۷- هزینه اکورنگی همراه با R.D/M mode داپلر (تفسیر کامل و عکس رنگی)، ۱۸ هزار ریال.

لازم به یادآوری است که دستورالعملهای مغایر با این دستور لغو و کلیه تعرفه‌های عنوان شده در این نامه به استثنای ردیفهای ۵ و ۶ و ۷ تا اطلاع ثانوی منحصراً به بیمارستانها و مرکز درمانی مورد تأیید هیأت امنای تخصصی ارز قابل پرداخت بوده و ردیف‌های ۵ و ۶ و ۷ تعرفه مورد عمل در کلیه مراکز تخصصی کشور می‌باشد.

دکتر فریدون فرجی

معاون امور درمان

شماره ۶/۱۸۸۵ مورخ ۶۹/۲/۱۸ معاون امور درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«چنانچه بخشنامه مذکور مغایر قانون است، خلاف موازین شرع انور است وگرنه مغایر موازین شرع نیست».^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۲۳

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۴۲۱/م مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ وزارت امور اقتصادی و دارایی (مشروط بر عدم مخالفت با قانون) با شرع انور

شماره: ۱۴۱/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۱/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه تأییداتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای اسماعیل حاجی خانی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه ۴۲۱/م مورخ ۷۳/۲/۲۱ وزیر امور اقتصادی و دارایی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای اسماعیل حاجی خانی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۴۲۱/م مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: در بند ۱۹ بخشنامه مورد اعتراض^(۱) مقرر شده است کسانی که در هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری یا مراجع ذی‌صلاح محکوم شده‌اند، از تاریخ محکومیت، از دریافت پاداش محروم می‌گردند و این موجب شده تا در مواردی که محکومیت به کسر بخشی از حقوق مورد حکم قرار گرفته است محرومیت از پاداش

(۱) بند ۱۹ بخشنامه شماره ۴۲۱/م مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ وزارت امور اقتصادی و دارایی:

شماره: ۴۲۱/م

تاریخ: ۱۳۷۳/۲/۲۱

اداره کل امور مالی .....

کسانی که جرایم آنها در هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری یا مراجع ذی‌صلاح به اثبات رسیده است، از تاریخ محکومیت، از دریافت پاداش محروم خواهند شد.

مرتضی محمدخان

وزیر امور اقتصادی و دارایی

تحمیل گردد در حالی که دور از عدالت اسلامی و موازین شرعی است که قانون عطف به ماسبق شود و برای یک تخلف دو بار مجازات مترتب گردد.

وزارت امور اقتصادی و دارایی طی لایحه شماره ۹۱/۴۶۴ مورخ ۱۳۷۴/۲/۶ در پاسخ به ادعای فوق بیان کرده است که: پاداش موضوع ماده ۲۱۷ قانون مالیاتهای مستقیم^(۱) حق قانونی و قابل مطالبه کارمندان نیست بلکه وجهی است که قانونگذار به منظور آموزش و تربیت و تشویق کارکنان و کسانی که در امر وصول مالیات، فعالیت مؤثر مبذول داشته‌اند در اختیار وزارت متبوع قرار داده و این اختیار از طریق بخشنامه مورد اعتراض به مصرف می‌رسد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۷۴

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۱۴۱/۷۴/هـ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۲۵، موضوع ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه ۴۲۱/م مورخ ۷۳/۳/۲۱ وزیر امور اقتصادی و دارایی، در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«در صورتی که بخشنامه مذکور خلاف قانون نباشد، خلاف موازین شرع نمی‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) ماده ۲۱۷ قانون مالیاتهای مستقیم:

به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده می‌شود که یک درصد از وجهی که بابت مالیات و جرایم موضوع این قانون وصول می‌گردد (به استثنای مالیات بر درآمد شرکتهای دولتی) در حساب مخصوص در خزانه منظور نموده و در مورد آموزش و تربیت کارمندان در امور مالیاتی و حسابرسی و تشویق کارکنان و کسانی که در امر وصول مالیات فعالیت مؤثری مبذول داشته و یا می‌دارند خرج نماید. وجوه پرداختی به استناد این ماده به عنوان پاداش وصولی از شمول مالیات و کلیه مقررات مغایر مستثنی است. وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است که در هر شش ماه گزارشی از میزان وصول مالیات و توزیع مالیات وصولی بین طبقات و سطوح مختلف درآمد را به کمیسیون امور اقتصادی و دارایی مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۵۸۳ مورخ ۱۳۷۶/۲/۲۱).

۱۲۴

عدم مغایرت بند ۵ نظریه شماره ۳۹۴۱/۵/۳۰ مورخ ۱۳۶۸/۴/۳۰ مدیرکل دفتر فنی مالیاتی وزارت امور اقتصاد و دارایی (مشروط بر عدم مخالفت با قانون) با شرع انور
شماره: ۱۶۰/۷۳/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دایم برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم نیلو تافتاچی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بند ۵ نظریه ۳۹۴۱/۵/۳۰ - ۶۸/۱۱/۴ مدیرکل دفتر فنی مالیاتی وزارت امور اقتصاد و دارایی گردیده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

خانم نیلوفر تافتاچی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۵ نظریه ۳۹۴۱/۵/۳۰ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۴ مدیرکل دفتر فنی مالیاتی وزارت امور اقتصاد و دارایی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: طبق آیات کریمه «و اتوالنساء صدقاتهن نحله»^(۲) و «... فما استمتعتم به منهن فاتوهن اجورهن فریضه»^(۳) و «من بعد وصیه یوصی بها او دین...»^(۴) مهریه دین مسلم زوج به زوجه محسوب شده است. همچنین در تبصره ذیل ماده ۱۹ قانون مالیات مستقیم

(۱) بند ۵ نظریه شماره ۳۹۴۱/۵/۳۰ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۴ مدیرکل دفتر فنی مالیاتی وزارت امور اقتصادی و دارایی؛

با عنایت به صراحت تبصره ماده ۲ قانون موصوف، صرفاً بدهیهای ناشی از خرید و یا احداث داراییهای موضوع ماده ۲ قانون مزبور پس از تأیید مراجع ذی ربط از ارزش داراییهای مشمول مالیات قابل کسر است و لا غیر.

(۲) سوره نساء، آیه ۳.

(۳) سوره نساء، آیه ۲۳.

(۴) سوره نساء، آیه ۱۰.

مصوب ۱۳۶۶،^(۱) مهریه زوجه بر عهده زوج، دین قابل قبول فرض شده است. در حالی که طبق بند ۵ این نظریه صرفاً بدهیهای بانکی از ارزش داراییهای مشمول مالیات تعاون قابل کسر شناخته شده است و این موجب تضییع حقوق مردم می باشد.

وزارت امور اقتصادی و دارایی در لایحه شماره ۹۱/۴۹۸۴ مورخ ۱۳۷۳/۶/۱ در پاسخ بیان کرده است که: اظهار نظر دفتر فنی مالیاتی در مباحث مالیاتی صرفاً جنبه ارشادی و مشورتی داشته و به هیچ وجه عنوان رأی یا اقدام قطعی تلقی نمی شود و وفق مقررات قانون مالیات تعاون ملی برای بازسازی صادر شده است.

نظریه فقههای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۵۷۷

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲۹

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره هـ/۷۳/۱۶۰ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲، موضوع ادعای خلاف شرع بودن بند ۵ نظریه ۳۰/۵/۳۹۴۱ مورخ ۶۸/۱۱/۴ مدیر کل دفتر فنی مالیاتی وزارت امور اقتصاد و دارایی، در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۴ فقههای شورای نگهبان مطرح شده و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می گردد:

«در صورتی که بند ۵ نظریه مذکور مدیر کل دفتر فنی مالیاتی وزارت امور اقتصاد و دارایی خلاف قوانین مربوطه نباشد، خلاف موازین شرع نیست.»^(۲)

دبیر شورای نگهبان

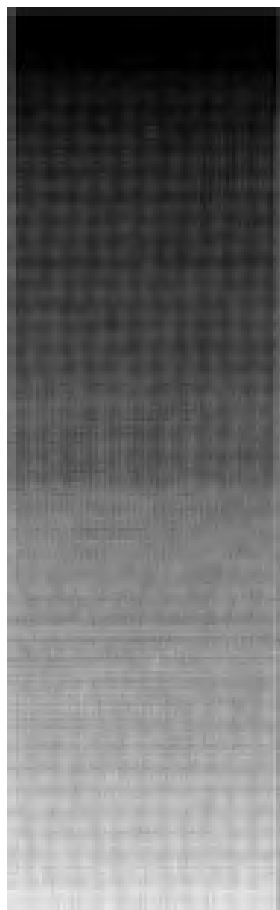
احمد جنتی

(۱) ماده ۱۹ قانون مالیاتهای مستقیم:

اموال مشمول مالیات بر ارث عبارت است از کلیه ماترک متوفی واقع در ایران یا خارج از ایران اعم از منقول و غیرمنقول و مطالبات قابل وصول و حقوق مالی پس از کسر هزینه کفن و دفن در حدود عرف و عادت و واجبات مالی و عبادی در حدود قواعد شرعی و دیون محقق متوفی.

تبصره - بدهی که متوفی به وارث خود دارد در صورتی که مستند به مدارک قانونی بوده و اصالت آن مورد تأیید هیأت حل اختلاف مالیاتی قرار گیرد، قابل کسر از ماترک خواهد بود و در مورد مهریه و نفقه ایام عدّه، تأیید هیأت مذکور لازم نیست و در مورد وراثت طبقه دوم و سوم کسر دیون منوط به آن است که متوفی تا تاریخ فوق خود دارای وراثت از طبقه ما قبل حسب مورد بوده باشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۵۸۳ مورخ ۱۳۶۷/۲/۲۱).

(۲) همین مجموعه، صفحه ۳۶۹.

سال پنجم

۱۳۷۵/۴/۲۶

تا

۱۳۷۶/۴/۲۵

عدم مغایرت بند ۱ بخشنامه شماره ۲۳۳۵۲/۵۷ مورخ ۱۳۶۶/۶/۱۷
شهرداری تبریز (مشروط بر عدم مخالفت با قانون) با شرع انور

شماره: ۲۶/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای جعفر معرفت به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۱۱^(۱) بخشنامه شهردار تبریز شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.
رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای جعفر معرفت در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند یک بخشنامه شماره ۲۳۳۵۲/۵۷ مورخ ۱۳۶۶/۶/۱۷^(۲) شهرداری تبریز به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: در بند یک بخشنامه مورد اعتراض مقرر شده است «در گذرهای با عرض ۸ متر و کمتر از ۸ متر، پنجره در ارتفاع ۱/۸ متری تعبیه خواهد شد» و این محدودیت در مواردی که تنها راه تأمین نور و روشنایی از سمت گذر ممکن باشد سلب حق و آزادی مشروع مردم و از مصادیق مخالفت با قاعده لاضرر و لاجرح و خلاف آیه کریمه «یرید الله بکم اليسر و لایرید بکم العسر»^(۳) و آیه «ما یرید الله لیجعل علیکم من حرج»^(۴) است.

شهرداری تبریز در لایحه شماره ۳۸۹۴/۵۹ مورخ ۱۳۷۴/۱/۱۹ در پاسخ بیان کرده

(۱) مقصود بند ۱ بخشنامه شماره ۲۳۳۵۲/۵۷ مورخ ۱۳۶۶/۶/۱۷ شهرداری تبریز است.

(۲) متن بند یک بخشنامه مورد اعتراض داخل گیومه نقل شده است.

(۳) سوره بقره، آیه ۱۸۵.

(۴) سوره مائده، آیه ۶.

است که: بخشنامه مورد اعتراض دقیقاً در جهت حمایت از حقوق انسانی و رعایت موازین اسلامی و جلوگیری از اضرار به غیر ناشی از اشراف از گذرها به خانه‌های مردم است. لذا قاعده تسلیط در واقع با ورود لاضرر محدود شده و مبتنی بر تجارب و کارشناسی و در جهت رعایت مصالح عمومی و اصول عفت و عصمت و تأمین آسایش و آرامش مردم مقرر شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۹۹۱

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۱۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۵/۲۶ مورخ ۱۳۷۵/۳/۵؛

موضوع ادعای خلاف شرع بودن بند ۱۱ بخشنامه شهردار تبریز در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۸/۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«بند ۱۱ بخشنامه شهردار تبریز و تضيقاتی که از آن ناحیه به شهروندان وارد می‌شود در صورتی که برخلاف قانون نباشد، خلاف شرع نیست.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند د مصوبه شماره ۱۱۱/م/خ/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴
شورای اقتصاد با شرع انور

شماره: ۳۳/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۱۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای فرامرز داودزاده به وکالت از شرکت آسان موتور به شرح
دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند «د» مصوبه شماره
۱۱۱/م/خ/۳۴-۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً
نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.
رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای فرامرز داودزاده به وکالت از شرکت آسان موتور در دادخواست تقدیمی
خواستار ابطال بند «د» مصوبه شماره ۱۱۱/م/خ/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای
اقتصاد^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: اولاً؛ بند
«د» مصوبه مخالف حکم اولی شرعی می‌باشد؛ زیرا وارد کننده به موجب عقد بیع
قطعی، اتومبیل‌های وارداتی خود را با رعایت کلیه ضوابط قانونی به خریداران داخلی و
مردم فروخته و در برابر انتقال مالکیت اتومبیل‌ها به مردم، وجوهی تحت عنوان ثمن
دریافت نموده و حقوق قانونی مربوطه از جمله مالیات بر درآمد آن را هم پرداخته است.

(۱) بند د مصوبه شماره ۱۱۱/م/خ/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد:

کلیه واردکنندگان خودرو که از تاریخ ۱۳۷۳/۵/۴ مکلف به ارائه تعهدنامه و اخذ مجوز ترخیص از سازمان حمایت
مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان شده‌اند مکلفند اسناد و مدارک مربوطه را جهت قیمت‌گذاری به سازمان مذکور ارائه
نمایند و مابه‌التفاوت قیمت محاسبه شده تا قیمت قطعی فروخته شده قبل از تصویب مصوبه را به حساب سازمان حمایت
واریز و همچنین مابه‌التفاوت خودروهای فروش نرفته و وارداتی آتی بر اساس تفاوت قیمت تعیین شده و قیمت بازار
تعیین خواهد شد را به حساب سازمان مذکور واریز نمایند.

بنابراین باقیمانده ثمن، علی القاعده به عنوان اثر مترتب بر عقد بیع مال وارد کننده است و جزء اموال مشروع او به حساب می آید و باید مورد احترام باشد (چنانکه در مورد خریداران داخلی در مصوبه چنین احترامی پیش بینی شده است)؛ لذا اخذ آن از واردکننده خلاف شرع و از مصادیق «اکل مال بالباطل»^(۱) است. ثانیاً؛ مصلحت اقوی یا شرایط خاصی که تحت عناوین ثانوی چنین حکمی را موجه نماید، وجود ندارد و بالاترین مصلحتها، حفظ نظم و امنیت اقتصادی و بقای حرمت و اعتبار قوانین تأمین کننده آن می باشد. ثالثاً؛ مرجع تشخیص مصالح و عناوین ثانوی احکام، شورای تشخیص مصلحت نظام است و شورای اقتصاد چنین صلاحیتی ندارد. رابعاً؛ این بند از مصوبه عطف به ماسبق شده و هفت ماه پیش از تصویب قدرت اجرایی پیدا کرده است؛ لذا سرایت دادن چنین تصمیماتی به گذشته و متأثر نمودن معاملات سابق خلاف عقل و شرع بوده و موجب تزلزل معاملات می گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۹۹۲

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۱۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۵/۳۳/۳ مورخ ۱۳۷۵/۳/۱۳؛

موضوع ادعای خلاف شرع بودن بند (د) مصوبه شماره ۱۱۱/م/خ/۳۴ مورخ ۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۸/۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می گردد:
«در صورتی که تصویب مصوبه مورد بحث بر طبق ضوابط و مقررات قانونی انجام گرفته باشد، خلاف شرع نیست».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) اشاره به آیه شریفه «وَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ» (سوره نساء، آیه ۲۹) است.

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۶۵۴۳/۳/آ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۵ بیست و سومین دوره آزمون دستیاری (مصوب چهل و سومین جلسه شورای پزشکی و تخصصی) (در صورت استناد و انطباق با قانون) با شرع انور

شماره: ۱۴۰/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۲۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دایم برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدعلی طاهری به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل بیست و سومین دوره آزمون دستیاری مصوب چهل و سومین جلسه شورای پزشکی و تخصصی به شماره ۶۵۴۳/۳/آ - ۷۴/۹/۲۵ شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای سیدعلی طاهری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعمل بیست و سومین دوره آزمون دستیاری به شماره ۶۵۴۳/۳/آ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۵ (مصوب چهل و سومین جلسه شورای پزشکی و تخصصی)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در

(۱) بندهای مورد شکایت دستورالعمل بیست و سومین دوره آزمون دستیاری به شماره ۶۵۴۳/۳/آ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۵ (مصوب چهل و سومین جلسه شورای پزشکی و تخصصی):

۴- شرایط لازم جهت شرکت در امتحان:

۴/۱- ...

۴/۴- ارائه گواهی انجام یکسال خدمت پزشکی به تأیید دانشگاه محل خدمت و در مورد شاملین طرح از مرکز تأمین و توزیع نیروی انسانی و پیام آوران بهداشت الزامی است.

۵- مدارک مورد نیاز:

۵/۱- ...

۵/۴- فتوایی برگ پایان خدمت یا معافی جهت آقایان.

تبصره - ارائه مدارک مستند مبنی بر اتمام دوره خدمات قانونی داوطلبان (در حین خدمت) حداکثر تا ۱۳۷۵/۶/۳۱.

توضیح خواسته بیان کرده است که: در این دستورالعمل مقرر شده پس از هر دوره تحصیلی در رشته‌های پزشکی و پیراپزشکی در داخل یا خارج کشور، فارغ‌التحصیلان مکلف به انجام خدمات قانونی بوده و ادامه تحصیل آنها در مقاطع بالاتر منوط به سپری کردن این دوره و ارائه گواهی مربوطه است. در حالی که این امر موجب تضییع حقوق داوطلبین ادامه تحصیل تا آخرین درجات علمی و تخصصی رشته پزشکی بدون فارغ التحصیلی می‌شود و موجب زیان مادی و معنوی و تبعیض ناروا است.

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی طی لایحه شماره ۱۱۳۷/۹/ف مورخ ۱۳۷۵/۳/۱۲ با اشاره به اینکه طبق ماده یک قانون خدمت پزشکان و پیراپزشکان، کلیه فارغ‌التحصیلان رشته‌های پزشکی در کلیه مقاطع پس از فراغت از تحصیل ملزم به انجام خدمات قانونی هستند و ادامه تحصیل آنها در دوره‌های تحصیلی منوط به انجام این خدمات می‌باشد، دستورالعمل صادره را در راستای اجرای اختیارات ناشی از بند ۴ و بند «ج» ماده یک قانون تشکیل شورای آموزش پزشکی^(۱) و تخصصی رشته‌های پزشکی (مصوب ۱۳۵۲) و تبعیت از سیاستها و خط مشی و برنامه‌های شورایعالی برنامه‌ریزی شورایعالی انقلاب فرهنگی دانسته است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۵/۲۱/۰۹۹۳

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۱۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۴/۱۴۰ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۹؛

موضوع ادعای خلاف شرع بودن دستورالعمل بیست و سومین دوره آزمون دستیاری

(۱) ماده ۱ (و بند ۴ و بند ج) قانون تشکیل شورای آموزش پزشکی و تخصصی رشته‌های مصوب:
ماده ۱- شورای آموزش پزشکی و تخصصی در وزارت علوم و آموزش عالی با وظایف زیر تشکیل می‌شود:

...

۴- تعیین ضوابط جهت تربیت متخصص در دانشکده‌های پزشکی و بیمارستانهای وابسته به دانشگاهها از جهات زیر:

...

ج- تنظیم آیین‌نامه‌ها و مقررات اجرایی امتحانات تخصصی. (روزنامه رسمی شماره ۸۳۲۵ مورخ ۱۳۵۲/۵/۲۷).

مصوب چهل و سومین جلسه شورای پزشکی و تخصصی به شماره ۳/۶۵۴۳ مورخ ۷۴/۹/۲۵ در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۸/۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«در صورتی که صدور دستورالعمل بیست و سومین دوره آزمون دستیاری مورد بحث، مستند به قانون و منطبق با قوانین باشد، خلاف موازین شرع نیست و تشخیص مغایرت و موافقت آن با قوانین از وظایف دیوان عدالت اداری است.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

نظر توضیحی در خصوص اظهار نظرهای کلی اخیر

شماره: ۱۷۸/هـ/ن

تاریخ: ۱۳۷۵/۹/۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه مطابق قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری که مقرر می دارد: «چنانچه شکایتی مبنی بر مخالفت بعضی از تصویبنامه ها و یا آیین نامه های دولتی با مقررات اسلامی مطرح گردید، شکایت را به شورای نگهبان ارجاع نماید. چنانچه شورای نگهبان طبق اصل ۴، خلاف شرع بودن را تشخیص داد، دیوان حکم ابطال آن را صادر نماید.»، تصمیم گیری و صدور حکم از جانب دیوان در خصوص این گونه پرونده ها نیازمند اظهار نظر صریح مبنی بر خلاف شرع بودن یا نبودن مورد سؤال است با عنایت به مراتب و ملاحظه بعضی از اظهار نظرهای اخیر فقهای معظم بدین عبارت «... در صورتی که مورد شکایت خلاف قانون باشد، خلاف شرع نیز خواهد بود.»، اتخاذ تصمیم نسبت به این نوع پرونده ها را مشکل می سازد، بالاخص در شکایاتی که ادعای مخالفت با قوانین و یا خروج از حدود اختیارات قوه مجریه هم مطرح نشده باشد. بنابراین مستدعی است در پاسخ استعلامات از جهت شرعی، نفیاً یا اثباتاً، صریحاً اظهار نظر فرمایند تا دیوان بتواند به وظیفه قانونی خویش عمل کند.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری به موجب نامه شماره ۱۷۸/هـ/ن مورخ ۱۳۷۵/۹/۸ با توجه به مفاد ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری و اینکه صدور حکم در پرونده ها نیازمند اظهار نظر صریح فقهی است و برخی از اظهار نظرهای فقهای شورای نگهبان مانند تعبیر «... در صورتی که مورد شکایت خلاف قانون باشد، خلاف شرع نیز خواهد بود»، ابهام آمیز بوده و اتخاذ تصمیم در این پرونده ها را دچار مشکل می سازد، خواستار پاسخهای

صریح اثباتاً یا نفیاً در موارد استعلامی شده است.
شورای نگهبان نامه شماره ۷۶/۲۱/۰۵۱۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱ را در این خصوص صادر کرده است.^(۱)

نظریه فقه‌های شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۰۵۱۳

تاریخ: ۱۳۷۶/۳/۱

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره هـ/۱۷۸/ن مورخ ۱۳۷۵/۹/۸ در جلسه رسمی مورخ ۱۳۷۶/۲/۳۱ آقایان فقه‌های شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:
«نظریه‌های اخیر مورد اشاره فقه‌های شورای نگهبان عبارت است از اینکه «در صورتی که بر خلاف قانون نباشد، خلاف شرع نیست». لذا مقتضی است تصویری از نظریه‌های مورد نظر را ارسال نموده تا زمینه بررسی فراهم گردد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) برای آگاهی از نظریه تکمیلی شورای نگهبان ر.ک: همین کتاب، صفحه ۳۶۹.

عدم مغایرت تبصره ۲ ماده ۱ و مواد ۸ و ۱۱ آیین نامه حمل و نقل وسایل درون شهری سازمان اتوبوسرانی بوشهر با شرع انور

شماره: ۷۳/۷۵/ا

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۲۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به این که آقای قاسم چه تلی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تبصره ۲ ماده یک و ماده ۸ و ۱۱ آیین نامه حمل و نقل وسایل درون شهری سازمان اتوبوسرانی بوشهر شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای قاسم چه تلی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تبصره ۲ ماده یک و مواد ۸ و ۱۱ آیین نامه حمل و نقل وسایل درون شهری سازمان اتوبوسرانی بوشهر^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: با عنایت به اینکه در موارد مذکور، مقرراتی در خصوص ممانعت از مسافرکشی دارندگان اتوبوس و مینی بوس در

(۱) مواد مورد اشاره در آیین نامه حمل و نقل وسایل درون شهری سازمان اتوبوسرانی بوشهر:

تبصره ۲ ماده ۱- در صورتی که اشخاص خصوصی از پذیرفتن مواد این آیین نامه و قبول مقررات حمل و نقل مسافر با ضوابط مقرر خودداری نمایند، شهرداری می تواند با استفاده از اختیارات حاصله از قانون تأسیس شرکت اتوبوسرانی عمومی مصوب ۱۳۲۱ و آیین نامه اجرایی آن و مقررات این آیین نامه با اعلام کتبی توسط نیروی انتظامی از مسافرکشی عمومی و درستی مستمر و غیرمستمر توسط خودرو آنان در محدوده شهر و حومه جلوگیری نماید.

ماده ۸- از تردد هر گونه مسافرکش عمومی یا درستی توسط مینی بوس یا اتوبوس که به تعهدات خود عمل ننماید یا در طول مدت قرارداد آن را به هر نحو لغو نماید یا از دست بدهد، توسط شهرداری بوشهر جلوگیری خواهد شد.

ماده ۱۱- شهرداری مجاز است هر زمان که مصالح عمومی شهر ایجاب کند با اعلام یک ماه مهلت، از کار و فعالیت و مسافرکشی تمام و یا بعضی از اشخاص خصوصی در مورد انجام سرویسهای عمومی و درستی با تصویب شورای هماهنگی ترافیک استان جلوگیری نماید.

صورت عدم پذیرش مقررات آیین نامه و فقدان قرارداد اجاره با سازمان اتوبوسرانی وضع شده که موجب سلب حقوق مدنی و شرعی از دارندگان وسایل نقلیه دیگر می شود، مخالف شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۹۸۶

تاریخ: ۷۶/۴/۱۹

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۳/۷۵/هـ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۹؛

ادعای خلاف شرع بودن تبصره ۲ ماده یک و ماده ۸ و ۱۱ آیین نامه حمل و نقل وسایل درون شهری سازمان اتوبوسرانی بوشهر در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۸ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و به نظر آقایان فقها مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۳۰

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ مورخ ۱۳۷۴/۴/۵ بانک مرکزی با شرع انور

شماره: ۵۲/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۶/۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

نظر به اینکه شرکت تولیدی سرامین طی شکایت نامه تقدیمی به دیوان، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ - ۷۴/۴/۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده، تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

شرکت تولیدی سرآمین در شکوائیه تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ مورخ ۱۳۷۴/۴/۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^(۱) به لحاظ

(۱) بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ مورخ ۱۳۷۴/۴/۵ بانک مرکزی:

بانک - اداره .....

نظر به اینکه از تاریخ ۱۳۷۴/۲/۳۱ نرخ فروش ارز صادراتی ۳۰۱۵ ریال تعیین شده است، لذا خواهشمند است موارد زیر را به کلیه شعب ارزی خود ابلاغ فرمایید:

۱- کلیه اعتبارات اسناد و یا بروات وصولی و یا حواله هایی که با نرخ صادراتی کمتر از مبلغ فوق گشایش و یا ثبت سفارش شده اند و تسویه حساب قطعی آنها بعد از تاریخ ۱۳۷۴/۲/۳۱ صورت می پذیرد مشمول مابه التفاوت نرخ تا مبلغ ۳۰۱۵ ریال خواهند بود.

تبصره ۱- اعتبارات اسنادی گشایش شده به استناد بند ۷ بخشنامه شماره ۵۷۱/ه مورخ ۱۳۷۳/۲/۱۷ این بانک از شمول مفاد بند ۱ فوق معاف می باشند.

توجه خواهند داشت اعتبارات اسنادی اخیرالذکر که تمدید سر رسید و اصلاح آنها طبق بخشنامه و دستورالعملها و یا مجوزهای خاص این بانک صورت می پذیرد مشمول پرداخت مابه التفاوت نرخ صادراتی تا مبلغ ۳۰۱۵ ریال می باشند.

تبصره ۲- مابه التفاوت نرخ ارزش مندرج در بند ۱ فوق، شامل اعتبارات اسنادی و یا بروات وصولی و یا حواله هایی که برای ورود اقلام مشمول طرح تنظیم بازار مندرج در بند «و» بخشنامه شماره ۱۳۶۰/۱۰۳۱ مورخ ۱۳۷۴/۲/۲۷ گشایش و یا ثبت سفارش شده اند نخواهند بود.

۲- نرخ صادراتی فوق الذکر شامل آن دسته از اعتبارات اسنادی و یا بروات وصولی که تمدید و اصلاح آنها با شرط

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: بانک مرکزی در زمان گشایش اعتبار برای واردات مواد اولیه از خارج بر مبنای نرخ روز ارز، ارقام مربوط به پیش فاکتور و سایر هزینه‌ها را محاسبه و تماماً دریافت می‌نماید و مجدداً در تسویه حساب نهایی که ممکن است بیش از یک سال طول بکشد، دریافتیهای قبلی خود را علی‌الحساب تلقی و بر مبنای تعهدی که اجباراً از مشتری گرفته شده، نوسانات نرخ ارز را محاسبه و مابه‌التفاوت نرخ قبلی روز را اخذ می‌کند. در حالی که با توجه به تحقق فروش ارز در زمان گشایش اعتبار، اخذ مابه‌التفاوت از وجاهت شرعی برخوردار نیست.

مرکز تحقیقات شورای نگهبان در مقام بررسی موضوع، توضیحاتی را در سه بند خواستار شد که طی شماره ۷۵/۲۱/۱۰۰۱ مورخ ۱۳۷۵/۸/۱۵ از بانک مرکزی استعلام گردید^(۱) و بانک مرکزی طی شماره ۳۵۱۸/هـ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۵ پاسخ سوالات را تنظیم و ارسال نمود.^(۲)

پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز تا نرخ صادراتی مجاز می‌باشد نیز خواهد بود.

۳- نرخ صادراتی مذکور در بخشنامه شماره ۶۰/۱۲۲۱ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۶ برای اسناد وصولی که بعد از تاریخ ۱۳۷۴/۲/۳۱ ظهرنویسی و یا تسویه حساب قطعی می‌گردند نیز ۳۰۱۵ ریال می‌باشد.

مجتبی فراهانی

علی کفایشیان

(۱) نامه شماره ۷۵/۲۱/۱۰۰۱ مورخ ۱۳۷۵/۸/۱۵ مرکز تحقیقات شورای نگهبان:

شماره: ۷۵/۲۱/۱۰۰۱

مورخ: ۱۳۷۵/۸/۱۵

جناب آقای دکتر نوربخش، رئیس کل محترم بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران سلام علیکم؟

نظر به اینکه پرونده هیأت عمومی دیوان عدالت اداری راجع به شکایت شرکت تولیدی سرامین در خصوص بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ مورخ ۱۳۷۴/۴/۵ بانک مرکزی در دستور کار جلسه حضرات آیات فقهای معظم شورای نگهبان قرار دارد مقتضی است دستور فرمایید با قید فوریت در خصوص موارد ذیل پاسخ لازم را ارسال نموده تا زمینه رسیدگی فراهم گردد.

۱- توضیح مختصر درخصوص رویه معمول در گشایش اعتبار؟

۲- آیا بهره ۱٪ به مبلغی که شخص به بانک می‌دهد خواه اسناد حمل در مهلت مقرر ارائه شود یا نشود، پرداخت می‌شود؟ مستند آن چیست؟

۳- آیا از نظر بانک مرکزی گشایش اعتبار فروش قطعی ارز است یا ماهیت دیگری دارد؟

حسن گنجی

رئیس نهاد شورای نگهبان

(۲) نامه شماره ۳۵۱۸/هـ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۵ بانک مرکزی:

نظریه فقههای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۹۸۷

تاریخ: ۱۳۷۶/۴/۲۱

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۵۲/۷۴/هـ مورخ ۱۳۷۵/۶/۸؛

ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ مورخ ۱۳۷۴/۴/۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۸ فقههای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

۱۵۳

شماره: ۵/۳۵۱۸

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۱۵

ریاست محترم نهاد شورای نگهبان،

عطف به نامه شماره ۷۵/۲۱/۱۰۰۱ مورخ ۱۳۷۵/۸/۱۵، در مورد شکایت شرکت تولیدی سرامین موارد زیر را به استحضار می‌رساند:

۱- چنانچه منظور از زوئه معمول گشایش اعتبار اسنادی، چگونگی دریافت معادل ریالی وجه اعتبار اسنادی از گشایش کننده اعتبار اسنادی می‌باشد، دستورالعمل مربوطه طی بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۷۷ مورخ ۱۳۷۳/۴/۲۰ اداره سیاستها و مقررات ارزی این بانک به شرح زیر به کلیه شعب ارزی بانکهای داخل کشور ابلاغ شده است:

الف- صددرد معادل ریالی وجه اعتبارات اسنادی وزارتخانه‌ها و دستگاههای دولتی که از بودجه عمومی استفاده می‌نمایند، به هنگام گشایش (اعم از دیداری یا یوزانس).

ب- صد در صد معادل ریالی وجه اعتبارات اسنادی دیداری و یوزانس کمتر از یکسال بخش خصوصی در روز گشایش ج- شصت و پنج درصد معادل ریالی وجه اعتبارات اسنادی یوزانس یکساله، بهنگام گشایش و سی و پنج درصد بقیه تا روز سر رسید اعتباری اسنادی.

د- سی درصد معادل ریالی وجه اعتبارات اسنادی یوزانس دوساله و بیشتر بخش خصوصی، در زمان گشایش و هفتاد درصد بقیه تا روز سر رسید اعتبار اسنادی.

۲- نظر به اینکه باستناد بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۹۳ مورخ ۱۳۷۲/۷/۳ اداره سیاستها و مقررات ارزی این بانک بانکها در زمینه اخذ کارمزد عملیات بانکی، از جمله کارمزد اسناد وصولی اعتبارات اسنادی، بر اساس دستورالعمل داخلی خود عمل می‌نمایند، لذا غیر از کارمزدهای متعلقه، مجاز به دریافت وجهی تحت هر عنوان (از جمله بهره) نخواهند بود.

۳- کلیه وجوهی که گشایش کنندگان اعتبارات اسنادی بابت معادل ریالی وجه اعتبارات اسنادی، بهنگام گشایش و یا تا روز سر رسید، به شبکه بانکی پرداخت می‌نمایند. بصورت علی الحساب بوده و تسویه حساب قطعی آنها در مورد اعتبارات اسنادی دیداری، روز معامله اسناد و در مورد اعتبارات اسنادی یوزانس، روز سر رسید اعتبار اسنادی، انجام خواهد شد.

«نظر به سؤال شماره ۷۵/۲۱/۱۰۰۱ مورخ ۱۳۷۵/۸/۱۵ شورای نگهبان از بانک مرکزی و پاسخ شماره ۵/۳۵۱۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که تصویر آن به ضمیمه ارسال می‌گردد، بخشنامه مورد اشاره بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خلاف موازین شرع نمی‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۳۱

مغایرت رأی شماره ۱۴۴۳۷-۳۰/۴ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی با شرع انور^(۱)

شماره: ۹۱/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقایان سیدحسن و سیداسد صفوی پور به شرح شکایت نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن رأی شماره ۱۴۴۳۷-۳۰/۴ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۹ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقایان سیدحسن و سیداسد صفوی پور در شکوائیه ای خواستار ابطال رأی شماره ۱۴۴۳۷-۳۰/۴ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی^(۲) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح افزوده اند که: برابر نظریه فقهی ۷۱/۲۱/۰۵۱۰ مورخ ۱۳۷۵/۳/۶ فقهای شورای نگهبان،^(۳) اخذ مالیات از موقوفات خاصه مانند

(۱) همین مجموعه، صفحه ۲۷۶.

(۲) رأی شماره ۱۴۴۳۷-۳۰/۴ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی:

گزارش شماره ۵-۲۵۷۳ مورخ ۱۳۷۱/۹/۲۱ دفتر فنی مالیاتی عنوان مقام معاونت درآمدهای مالیاتی مشعر بر طرح مسأله تعلق یا عدم تعلق مالیات سالانه املاک نسبت به املاک مورد وقف، حسب ارجاع آن مقام در جلسه ۱۳۷۱/۱۲/۱۶ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی مطرح و رأی عمومی در اجرای بند ۲ ماده ۲۵۵ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ماده ۱۳۶۶ در این خصوص به شرح زیر صادر گردید:

رأی اکثریت: املاک موقوفات عام در صورت رعایت شرایط مقرر قانونی، طبق صدر ماده ۲ قانون مالیاتهای مستقیم و با عنایت به بند ۳ آن ماده مشمول مالیات سالانه املاک نمی باشد. اما املاک مورد وقف خاص، به لحاظ آنکه راجع به آن معافیتی در قانون یاد شده پیش بینی نگردیده، مشمول مالیات مذکور خواهد بود و در این گونه موارد مالیات باید نسبت به ارزش تمامی املاک موقوفه متبوع بدون منظور داشتن معافیت یک واحد مسکونی موضوع صدر ماده ۳ قانون مذکور بر اساس نرخ آن ماده محاسبه و از متولی ذی ربط با قید هویت موقوفه متبوع مطالبه گردد.

(۳) نظریه شماره ۷۱/۲۱/۰۵۱۰ مورخ ۱۳۷۵/۳/۶ فقهای شورای نگهبان:

موقوفات عامه، خلاف موازین شرعی شناخته شده است؛ لذا رأی مورد اعتراض که مقرر داشته است؛ املاک مورد وقف خاص به لحاظ اینکه معافیت قانونی ندارند مشمول مالیات خواهند بود، خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۰۱۷

تاریخ: ۷۶/۴/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۹۱/۷۵/هـ مورخ ۱۳۷۵/۸/۷؛
موضوع ادعای خلاف شرع بودن رأی شماره ۳۰/۴-۱۴۴۳۷ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹
هیأت عمومی شورایی عالی مالیاتی در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۴ فقهای شورای نگهبان
مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:
«رأی شماره ۳۰/۴-۱۴۴۳۷ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایی عالی مالیاتی از آنجا
که تصریح دارد وقف خاص مانند وقف عام نیست، خلاف موازین شرع می‌باشد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

شماره: ۲۱/۰۵۱۰

تاریخ: ۱۳۷۵/۳/۶

نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه
با سلام

نامه شماره ۴۱۰/۶۴۸ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۶ در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۲/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر
آقایان بدین شرح اعلام می‌گردد:
گرفتن مالیات سالانه از موقوفات خاصه مانند موقوفات عامه خلاف موازین شرعی است ولی گرفتن مالیات از درآمد
اوقاف اشکال ندارد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۵۱ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده ۹۱/۷۵ که به استناد
همین نظریه صادر شده است:

چون رأی شماره ۳۰/۴-۱۴۴۳۷ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایی عالی مالیاتی که در باب معافیت
مالیاتی سالانه املاک بین موقوفه خاص و عام قائل به تفاوت شده و موقوفه خاص را مشمول پرداخت مالیات مذکور
اعلام داشته به شرح نظریه شماره ۷۶/۲۱/۱۰۱۷ مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۴ فقهای محترم شورای نگهبان مخالف احکام
شرع شناخته شده است، لذا به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری نظر شورای عالی مالیاتی ابطال
می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۴۲۱ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۱).

عدم مغایرت ماده ۲۹ آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۳۹/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۴/۱۱/۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاته)

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم به شرح شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲۹ آیین نامه «کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان اوقاف امور خیریه» مصوب ۶۵/۹/۳۰ هیأت وزیران شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکایت نامه تقدیمی معترض ماده ۲۹ آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح افزوده است که: مفاد این ماده، ملازمه آشکار با نقض مستمر حکم حضرت امام زمان (عج) مندرج در توقیع شریف در جواب مسأله ۷ از أسئله ابوالحسین محمد بن جعفر اسدی دارد که فرموده اند: «... فان ذلک جایز لمن جعله صاحب الضیعة قیما علیها و انما لایجوز ذلک لغیره».^(۲) بدیهی است این

(۱) ماده ۲۹ آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰ هیأت وزیران):

نظرات و مقاصد حسابهای صادره و تصمیمات شعب تحقیق برای سایر شعب و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و اشخاص ذی مدخل، مادام که از مراجع ذی صلاح قضایی دستور منع اجرای موقت یا حکم قطعی مبنی بر الغا یا تصحیح یا تغییر آنها صادر نشده باشد لازم الاجرا است.

تبصره - در مواردی که به تشخیص سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تصمیمات و نظریات شعب تحقیق از نظر موازین شرعی مواجه با اشکال باشد موضوع به شعبه تصمیم گیرنده ابلاغ خواهد شد تا نسبت به تصحیح و اصلاح آن اقدام نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۹۳۳۶۶ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۱۸).

(۲) الحر العاملی، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البیت لإحياء التراث، پیشین، ج ۱۹، ص ۱۸۱.

توقیع شریف، اساس و مستند فتاوی تمامی فقههای شیعه است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۰۱۸

تاریخ: ۷۶/۴/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۴/۱۳۹ مورخ ۱۳۷۴/۱۱/۱۷:

ادعای خلاف شرع بودن ماده ۲۹ آیین نامه «کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان اوقاف و امور خیریه» مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰ هیأت وزیران، در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۴ فقههای شورای نگهبان مطرح شد و مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

روایت چنین است:

و فی کتاب (اکمال الدین) عن محمد ابن احمد السنائی و علی ابن احمد ابن محمد الدقاق و الحسین ابن ابراهیم ابن هشام المؤدب و علی ابن عبدالله الوراق کلهم عن ابی الحسین محمد ابن جعفر الاسدی فیما ورد علیه من جواب مسائله عن محمد ابن عثمان العمری عن صاحب الزمان (علیه السلام) و اما ما سئلت عنه من الوقف علی تاحتنا و ما یجعل لنا ثم یمکن الیه صاحب فکل ما لم یسلم فصاحبه فیہ بالخیار، فکل ما سلم فلاحیار فیہ لصاحبه احتاج اولم یمکن، افتقر الیه او استغنی عنه -الی ان قال: و اما ما سئلت عنه من امر الرجل الذی یجعل لنا حیثنا ضیعة و یسلمها من قیم یقوم فیها و یمرها و یؤدی من دخلها خراجها و مونها، و یجعل ما بقی من الدخل لنا حیثنا فان ذلک جائز لمن جعله و صاحب الضیعة قیما علیها، انما لا یجوز ذلک لغيره.

عدم مغایرت بند ۳۶ صورتجلسه ۱۸۲ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری با شرع انور

شماره: ۱۵۵/۷۴/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۶/۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای هومن مطیعی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۳۶ صورتجلسه شماره ۱۸۲ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهارنظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای هومن مطیعی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۳۶ صورتجلسه شماره ۱۸۲ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری^(۱) به لحاظ مخالفت آن با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: در این صورتجلسه کاربری کلیه محلهای پمپ بنزین شهر تهران، خدمات شهری اعلام شده است و حال آنکه بسیاری از این محلهای قبل از سال ۱۳۴۸ سابقه کسبی داشته و قبل از این مصوبه، کاربری محلهای

(۱) بند ۳۶ صورتجلسه شماره ۱۸۲ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری:
صورتجلسه کمیسیون ماده پنج شورایعالی شهرسازی و معماری، بند ۳۶ شماره ۱۸۲. براساس اختیارات تفویضی مندرج در صورتجلسه شماره ۱۰۰ و بند ۱۶ صورتجلسه شماره ۸۶.
موضوع نامه شماره ۲۰/۱۱۲۵۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۶ شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران به شماره پرونده ۱۱۴/۳۲۶۷ مورخ ۱۳۷۰/۴/۶ درخصوص محل فروشندگی‌های نفت سفید منطقه تهران بررسی و با عنایت به مفاد نامه مذکور مبنی بر اینکه تعدادی از مشتریان فروشندگیهای نفت سفید با مستمسک قرارداد بعضی از مطالب خودسرانه اقدام به تعطیل فروشندگی و یا مبادرت به تغییر حرفه و شغل خود نموده‌اند که نتیجتاً شهر تهران طی چند ماهه اخیر با مشکلات سوختی فراوانی مواجه گردیده است، مقرر گردید هرگونه تغییر شغل و تغییر کاربری محل فروشندگی‌های نفت منوط به اخذ نظر از شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی گردد. ضمناً کاربری محل کلیه پمپهای بنزین نیز به عنوان خدمات شهری تعیین می‌گردد.

آنها تجاری محسوب می‌شدند؛ لذا با این مصوبه حقوق مکتسبه صاحبان آنها تضییع می‌گردد و این خلاف موازین اسلامی و فتاوی مراجع عظام و فتوای حضرت امام خمینی (ره) است.

شهرداری تهران طی لایحه جوابیه شماره ۳۱۷/۶۴۳۴ مورخ ۱۳۷۵/۵/۱۴، در پاسخ به ایرادات شرعی خواهان بیان کرده است که: صدور دادنامه‌های ۱۶۱۱ مورخ ۱۳۷۲/۸/۲۵ و ۲۴۷ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ و رد شکایات مبنی بر الزام شهرداری به تغییر کاربری محل‌های پمپ بنزین از خدمات شهری به تجاری، از سوی دیوان عدالت اداری گویای عدم استحقاق آنهاست و این مصوبه به لحاظ جلوگیری از سوءاستفاده صاحبان اماکن عرضه نفت سفید و پخش فراوده‌های نفتی از طریق تعطیل اماکن مزبور و اقدام به تجاری نمودن آنها، وضع و مقرر گردیده و طبق ضوابط طرح جامع، تحت عنوان «مقررات تفکیک و استفاده از اراضی در محدوده شهر تهران» (مورخ ۱۳۴۸/۶/۲۶) انجمن شهر پایتخت، بند ۴-۸^(۱) محلهای پمپ بنزین به عنوان محل تجاری نبوده و کاربری ویژه داشته‌اند؛ لذا مصوبه مورد اعتراض، این مقررات را تغییر نداده و در جهت تثبیت و تأکید بر آن گام برداشته است. بنابراین شاکی و سایرین، حق مکتسبی نداشته‌اند و حقی از آنها تضییع نشده است. علاوه بر این تغییر کاربریها از اختیارات و صلاحیتهای کمیسیون ماده پنج است که با در نظر گرفتن تمامی جوانب فنی و شهرسازی و ضرورتهای شهری تصمیم‌گیری می‌نماید.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۰۱۹

تاریخ: ۱۳۷۶/۴/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۵۵/۷۴/هـ مورخ ۱۳۷۵/۶/۸؛

(۱) بند ۴-۸ مقررات تفکیک و استفاده از اراضی در محدوده شهر تهران مورخ ۱۳۴۸/۶/۲۶ انجمن شهر تهران:

استفاده‌های مجاز در حوزه‌های تجاری؛ احداث ساختمانهای زیر و استفاده مربوط به آنها در حوزه‌های تجارتی مجاز است.

ساختمان‌های ویژه؛ ساختمانهای دیگری که جهت بنای احتیاجات عمومی لازم است مانند پمپ بنزین، تعمیرگاه اتومبیل، حمام عمومی، نانوايي.

ادعای خلاف شرع بودن بند ۳۶ صورتجلسه شماره ۱۸۲ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی
شهرسازی و معماری در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و
مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۳۴

عدم مغایرت ماده ۴ آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریاران اسناد رسمی
(مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۴ رئیس قوه قضائیه) با شرع انور

شماره: ۶۰/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۵/۲۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدحسین کیا به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن قسمتی از ماده ۴ آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریاران اسناد رسمی مصوب سال ۷۳ شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده، تا موجبات طرح و رسیدگی به آن فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای سیدحسین کیا در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال و حذف عبارت «بعد از بیست سال اشتغال» در ماده ۴ آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریاران اسناد رسمی (مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۴ رئیس قوه قضائیه)^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: این آیین نامه که مصوب ریاست محترم قوه قضائیه است، با قید مذکور موجب تضییع حقوق ثابت و مکتسبه سردفتران و دفتریاران است که قبلاً اشتغال داشته و بعد از تصویب آیین نامه مستعفی می شوند. در قانون مستند تنظیم آیین نامه مذکور، استفاده از وجوه مربوط به بازنشستگی که سردفتر از محل درآمد خودش ماهانه پرداخت نموده است مقید به اشتغال در مدت معین نشده، به همین علت

(۱) ماده ۴ آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریاران اسناد رسمی (مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۴ رئیس قوه قضائیه):

در مواردی که سردفتر و یا دفتریار اول بعد از بیست سال اشتغال مستعفی شوند از نظر سابقه خدمت و استفاده از بازنشستگی نسبت به سنوات خدمت، استحقاق دریافت وجوه پرداختی را خواهند داشت. (روزنامه رسمی ۱۴۵۱۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۵).

در تبصره ماده ۴ آیین‌نامه مصوب ۱۳۵۵ مدتی ذکر نشده بود؛ لذا مدت مؤثر در مقام نبود و مستعفیان با سابقه کمتر از ۲۰ سال نیز مشمول حکم آیین‌نامه می‌شدند. در حالی که با اضافه شدن قید مورد اعتراض، این حق مكتسبه سلب شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان^(۱)

شماره: ۱۰۲۰

تاریخ: ۱۳۷۶/۴/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۶۰/۷۵/هـ مورخ ۱۳۷۵/۵/۲۸؛

موضوع ادعای خلاف شرع بودن قسمتی از ماده ۴ آیین‌نامه بیمه بازنشستگی سردفتران و دفتریاران اسناد رسمی مصوب سال ۱۳۷۳ در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و به نظر اکثریت آقایان فقها، آیین‌نامه مذکور مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) نظریه دیگری به شماره ۷۷/۲۱/۳۷۴۰ مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۰ در مورد ماده ۴ اصلاحی آیین‌نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریاران مصوب سال ۱۳۷۶ از سوی فقهای شورای نگهبان صادر گردیده است. ر.ک: همین مجموعه، صفحه ۴۱۹.

اعلام نظر توضیحی در خصوص اظهارنظرهای کلی اخیر

شماره: ۴۱/۵/ت

تاریخ: ۱۳۷۶/۳/۱۱

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام؛

بازگشت به نامه شماره ۷۶/۲۱/۰۵۱۳ مورخ ۷۶/۳/۱، به پیوست پنج نمونه از نظریه‌های مورد نظر جهت ملاحظه آقایان فقهای محترم شورای نگهبان ارسال می‌شود. رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

دیوان عدالت اداری به موجب نامه شماره ۴۱/۵/ت مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۱، در خصوص نامه شماره ۷۶/۲۱/۰۵۱۳ مورخ ۷۶/۳/۱^(۱) که طی آن شورای نگهبان مقصود خود را از تعابیر اخیر فقها در نظریه‌های اصداری، عبارت «در صورتی که بر خلاف قانون نباشد، خلاف شرع نیست» عنوان کرده و ارسال نظریه‌های مورد سؤال را جهت بررسی از دیوان عدالت اداری مطالبه نموده بود، نظریه‌های ۷۵/۲۱/۰۵۷۳ مورخ ۷۵/۳/۲۶،^(۲) ۷۵/۲۱/۰۵۷۷ مورخ ۷۵/۳/۲۹،^(۳) ۷۵/۲۱/۰۹۹۱ مورخ ۷۵/۸/۱۰،^(۴) و ۷۵/۲۱/۰۹۹۳ مورخ ۷۵/۸/۱۰^(۵) را متذکر و جهت بررسی و اظهار نظر به پیوست ارسال نموده است.

(۱) همین مجموعه، ص ۳۵۲.

(۲) همین مجموعه، ص ۳۳۷.

(۳) همین مجموعه، ص ۳۴۲.

(۴) همین مجموعه، ص ۳۴۵.

(۵) همین مجموعه، ص ۳۴۹.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۰۲۱

تاریخ: ۷۶/۴/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

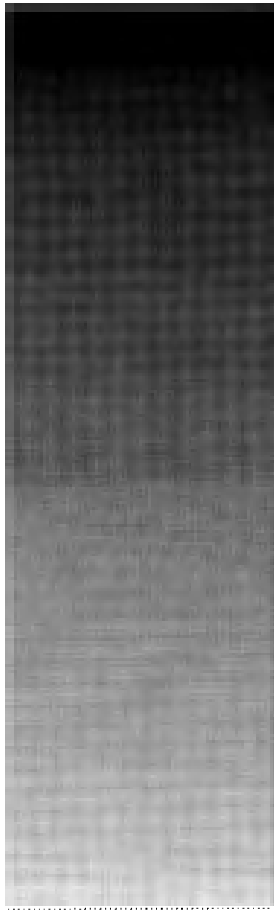
عطف به نامه‌های شماره ه/۱۷۸/ن مورخ ۱۳۷۵/۹/۸ و ه/۴۱/ت مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۱ و پیرو نامه شماره ۷۶/۲۱/۰۵۱۳ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱: موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۴ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«نظر شورا در همه جا این بوده که اگر خلاف قانون باشد بالتبع خلاف شرع هم هست و چنین مفهوم کلی ندارد که هر جا خلاف قانون نباشد خلاف شرع هم نیست، بلکه موارد مختلف است؛ ممکن است خلاف شرع باشد، ممکن است نباشد. البته در پاسخهای آینده اظهار نظر صریح خواهد شد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

سال ششم

۱۳۷۶/۴/۲۶

تا

۱۳۷۷/۴/۲۵

۱۳۶

عدم مغایرت بند ۱ ماده ۲۸ آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی و بخشنامه شماره ۱۰۰/۳۲۲/۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۲/۳ وزارت آموزش و پرورش با شرع انور
شماره: ۵۷/۷۳/۵
تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۲۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد رستمزاده به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۰۰/۳۲۲/۲۳ - ۷۳/۲/۳ معاون آموزشی وزارت آموزش و پرورش و بند ۱ ماده ۲۸ آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده، تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای محمد رستمزاده در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۱ ماده ۲۸ آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی^(۱) و بخشنامه شماره ۱۰۰/۳۲۲/۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۲/۳ وزارت آموزش و پرورش^(۲) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: این بند از آیین نامه و بخشنامه مذکور، ثبت نام کودکانی را که تا پایان شهریور ماه همان سال، حداقل ۶ سال تمام نداشته باشند، در پایه اول ابتدایی

(۱) بند ۱ ماده ۲۸ آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی:
در هر سال کودکانی در پایه اول دبستان پذیرفته می شوند که در اول مهرماه همان سال حداقل ۶ سال تمام داشته باشد، حداکثر سن ثبت نام در پایه اول دبستان در شهرها ۱۰ سال و در مناطق روستایی و عشایری ۱۲ سال است.
(۲) بند ۳ بخشنامه شماره ۱۰۰/۳۲۲/۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۲/۳ وزارت آموزش و پرورش:
کلیه کودکان متولد نیمه اول سال ۱۳۶۷ و قبل از آن به شرط آنکه سن آنها از حداکثر سن مقرر در آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی تجاوز نکرده باشد و منحصرأ متولدین روز اول مهرماه سال ۱۳۶۷ در سال تحصیلی ۷۴-۷۳ در پایه اول ابتدایی پذیرفته می شوند.

ممنوع کرده است و به کلیه واحدهای آموزشی سراسر کشور ممنوعیت ثبت نام کودکان متولد نیمه اول مهرماه را که ۱۰ روز کمتر از ۶ سال دارند اعلام نموده است و این موجب تخریب ذهنی افراد هوشمند و عقب ماندگی و تضییع یک سال عمر کودکان مذکور می شود.

وزارت آموزش و پرورش طی لایحه جوابیه شماره ۸۱۰/۱۲۰۲۶ مورخ ۱۳۷۳/۸/۲۴ ضمن تأکید بر وظایف و صلاحیتهای قانونی و صدور بخشنامه و تصویب آیین نامه از مرجع ذیصلاح پاسخ داده که: استدلال مدعی غیرعقلانی و منطبق با موازین عقلی و اصول کلی تعلیم و تربیت نیست؛ زیرا به لحاظ علمی و فنی، پذیرش اطفال کمتر از سن ۶ سال در پایه اول دبستان به جز موارد نادر نتایج منفی و زیانبار دارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۱۸۷

تاریخ: ۱۳۷۶/۵/۱۹

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۵۷/۷۳/هـ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۲۷، در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۰۰/۳۲۲/۲۳ مورخ ۷۳/۲/۳ معاون آموزشی وزارت آموزش و پرورش و بند ۱ ماده ۲۸ آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی، در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند الف دستورالعمل شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۳
و بند ۵ دستورالعمل شماره ۱۹۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۳ سازمان
حمایت تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان با شرع انور

شماره: ۶۶/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۹/۲۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت تولیدی لاستیک دنا به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند الف دستورالعمل شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۳ و بند ۵ دستورالعمل شماره ۱۹۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۳ سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده، تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

شرکت تولیدی لاستیک دنا در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند «الف» دستورالعمل شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۳ سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان^(۱) و بند ۵ دستورالعمل شماره ۱۹۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۳ آن سازمان^(۲) به لحاظ مغایرت با موازین شرعی شده و در توضیح بیان کرده است که: این دو بند مورد اعتراض، ربا را

(۱) بند «الف» دستورالعمل شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۳ سازمان حمایت تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان:

در صورتی که ودیعه عاملین توزیع و نمایندگان فروش بیش از مدت ۲ ماه نزد کارخانه نگهداری شود کارخانه موظف است به ازاء هر ماه مازاد بر ۲ ماه معادل دو درصد مبلغ سپرده به عاملین توزیع و نمایندگان فروش تخفیف دهد اعم از لاستیک سبک و سنگین.

(۲) بند ۵ دستورالعمل شماره ۱۹۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۳ سازمان حمایت تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان: در صورتی که ودیعه عاملین توزیع و نمایندگان فروش بیش از دو ماه نزد کارخانه نگهداری شود کارخانه موظف است به ازای هر ماه معادل ۲٪ مبلغ سپرده به عاملین توزیع و نمایندگان فروش تخفیف دهد.

تجویز نموده‌اند و دستور پرداخت ربا به عاملین توزیع و نمایندگان فروش، خارج از حدود وظایف قانونی سازمان مزبور می‌باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۱۸۸

تاریخ: ۱۳۷۶/۵/۱۹

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۶۶/۷۵/هـ مورخ ۱۳۷۵/۹/۲۸، در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بند الف دستورالعمل شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۳ و بند ۵ دستورالعمل شماره ۱۹۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۳ سازمان حمایت مصرف‌کنندگان، در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۳۸

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱/۸ وزیر دادگستری با شرع انور

شماره: ۱۸۱/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۰/۱۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم صدیقه مهدیزاده عطار طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ - ۷۴/۱/۸ وزیر دادگستری شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

خانم صدیقه مهدی‌زاده عطار در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱/۸ وزیر دادگستری^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور

(۱) بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱/۸ وزیر دادگستری:

شماره: ۱۵/۲۲

تاریخ: ۱۳۷۴/۱/۱۸

ریاست محترم سازمان قضائی نیروهای مسلح ج.ا.

در اجرای دستور شماره م/ ۱/۲۳۲۶۳ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۲۷ ریاست محترم قوه قضائیه در خصوص تعیین قیمت سوقیه اعیان احشام موضوع احکام دیات و ماده ۲۹۷ قانون مجازات اسلامی و با توجه به فتوای مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای مدظله العالی، با نظر هیأت کارشناسی از افراد خبره، ارزش اعیان احشام برای شش ماهه اول سال ۷۴ (۱۳۷۴/۱/۱) لغایت ۱۳۷۴/۶/۲۱ به شرح ذیل تعیین می‌شود. دستور فرماید کلیه واحدهای قضایی آن سازمان، در صورت عدم توافق اصحاب دعوی رعایت نمایند.

الف - ارزش ریالی دبه کامل بر اساس شتر، ۳۶/۲۵۰/۰۰۰ ریال؛

ب - ارزش ریالی دبه کامل بر اساس گاو، ۶۳/۰۰۰/۰۰۰ ریال؛

ج - ارزش ریالی دبه کامل بر اساس گوسفند، ۹۲/۲۵۰/۰۰۰ ریال.

اسماعیل خوشتری

وزیر دادگستری

شده و در توضیح آن بیان کرده است که: موارد دیه در شش مورد احصا شده است که در صورت تعذر (و نه تعسر) پرداخت قیمت مطرح است و مجوزی برای عدول از این قاعده وجود ندارد و مخالفت آن اجتهاد در مقابل نص است. در حالی که بخشنامه مذکور صرفاً سه مورد را حصر نموده و بدون موافقت طرفین بر قیمت و بدون تعذر کلیه اعیان دیه، ادای قیمت را جایگزین کرده است که خلاف فتوای رهبر معظم انقلاب^(۱) می باشد و تعذر کلیه اعیان دیه، مصداق ندارد؛ اما در صورت تعذر، قیمت یوم الزد پرداخت می شود. بنابراین تصمیم متخذه در بخشنامه، خلاف عقل و شرع و موجب اضرار به محکوم^۲ له است.

وانگهی در خصوص دیات جروح، بعیر^(۲) و دینار خصوصیت دارد و مراد از آن، بیان نسبت دیه مربوطه به دیه کامله نیست و عین بعیر و دینار مذکور مراد است. در حدیث منقول در کتاب وسائل الشیعه^(۳) نیز آمده است که در دیات نفس، تقدیر دیه بر دینار بوده و بقیه، معادل های آن در آن عصر بوده اند، کما اینکه در مواردی سکه درهم در دیه نفس به تعداد دوازده هزار درهم نقل شده است. در این حدیث صراحتاً پس از ذکر دیه نفس به دینار، از مقدار درهم به عنوان قیمت دینار یاد می کند. این موضوع در فتوای

(۱) فتوای مقام معظم رهبری در پاسخ به استفتای قاضی اجرای احکام دادگستری اصفهان:

ظاهر این است که ذکر درهم و دینار در اصناف دیات از باب قیمت دیه است نه عین آن و فعلاً اعیان منحصر است به شتر و گاو و گوسفند که جانی یا باید عین یکی از آنها را بدهد و یا قیمت آن را که در صورت امکان یکی از اعیان رجوع به قیمت باید با تراضی طرف دیگر باشد.

(۲) در مسأله ۴۸ سؤال شده است:

در مورد دیات که به نام بعیر و دینار در جروح و تغییر رنگ و کسر منافع و قطع اعضا ذکر شده است، آیا خصوصیتی دارد یا نسبت به دیه کامله از هر یک از شش چیز مورد تخیر جانی باید ملاحظه شود، که یک بعیر یعنی $\frac{1}{100}$ دیه کامله مثلاً و ۶ دینار یعنی $\frac{6}{100}$ دیه کامله؟

در پاسخ این سؤال آمده است: «آنچه در موارد مذکوره به عنوان دیه نام برده شده خصوصیت دارد»

(۳) متن روایت مذکور به شرح زیر است:

و بدل علیه رواية محمد بن يعقوب عن عبدالرحمان ابن الحجاج قال: سمعت ابن ابي ليلى يقول كانت الدية في الجاهلية مائة من الابل. فاقرها رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم: ثم انه على البقر مأتى بقره و فرض على اهل الشاة الف شاة ثنية و على اهل الذهب الف دينار و على اهل الورق عشرة الف درهم و على اهل اليمن الحلل مأتى حله. قال عبدالرحمان ابن الحجاج: فسألت ابا عبدالله عليه السلام عما روى ابن ابي ليلى، فقال عليه السلام: كان على عليه السلام يقول الدية الف دينار قيمة الدينار عشرة دراهم و عشرة الاف لأهل الامصار و على اهل البوادي مائة من الابل و لأهل السواد مائة بقره او الف شاة. (وسائل الشیعه، پیشین، ج ۱۹، ص ۱۴۲).

حضرت امام خمینی (ره) نیز در پاسخ به قضات (سال ۱۳۵۷ شمسی) آمده است.^(۱) علاوه بر این، قیمت‌های معین شده برای گوسفند و شتر و گاو واقعی نبوده و اساساً چنین احشامی با این قیمت در کشور یافت نمی‌شوند و قیمت‌های ارائه شده صرفاً یک نظر کارشناسی است و در مخالفت با قیمت سوقیه یوم‌الاداء و اوضاع و احوال واقعی روز می‌باشد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۱۸۹

تاریخ: ۱۳۷۶/۵/۱۹

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۱۸۱/۷۵/هـ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹؛ در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱/۸ وزیر دادگستری، در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۹ فقهی شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد: «چون مفاد بخشنامه مذکور الزام طرفین به پرداخت و دریافت قیمت نیست، فلذا بخشنامه مذکور خلاف شرع تشخیص داده نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) در مسأله ۳۴ سؤال شده است:

در باب دیات در مواردی که دینار یا درهم به عنوان دیه از یکی از امور ششگانه انتخاب می‌شود یا در بعضی موارد خاصه دینار یا درهم به عنوان بابت دیه تعیین می‌شود، آیا حاکم دادگاه که حکم به پرداخت دیه می‌نماید می‌تواند پیش خود و بدون جلب موافقت محکوم‌علیه و محکوم‌له ارزش دینار یا درهم را به قیمت عادلانه روز بازار از نقد رایج کشور تعیین نماید و یا اینکه تبدیل دینار یا درهم به نقد رایج کشور نیاز به توافق محکوم‌له با محکوم‌علیه بر چنین مبادله دارد؟ پاسخ به استفتا چنین است: «بدون توافق مشکل است.»

۱۳۹

عدم مغایرت آیین نامه آموزشی دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی
(مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی) با شرع انور

شماره: ۲۰۱/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۲۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد سلامتیان طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن آیین نامه مورخ ۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی مندرج در صفحه ۵ راهنمای آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای دکتر محمد سلامتیان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال آیین نامه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی^(۱) در مورد آموزش دوره دستیاری

(۱) آیین نامه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی در مورد آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی:

شورا، ج ۶۶/۱۲/۵-۲۹: پیشنهاد حذف شرط داشتن قبولی بورد جراحی عمومی برای کسب مجوز ورود به امتحان تخصصی رشته جراحی ترمیمی و سوختگی و پلاستیک نیز به تصویب رسید و مقرر گردید که داوطلبانی که از اولین امتحان ورودی تخصصی ۱۳۶۷/۱۲/۱۷ به بعد وارد آموزش تخصصی می شوند مشمول این مصوبه شوند و تا تصویب برنامه پیشنهادی گروه تخصصی جراحی ترمیمی و کسب هویت به صورت یک رشته تخصصی مستقل رزیدنت های جراحی عمومی قادر به انتخاب این رشته (به شرط توفیق در امتحان اختصاصی در مصاحبه با گروه تخصصی سوختگی و ترمیمی و پلاستیک) می باشند. همچنین در سی و یکمین نشست مورخ ۱۳۶۷/۱۲/۲۴ شورا پس از بحث فراوان به این نتیجه رسید که داوطلبان این رشته باید شخصیت و هویت کامل جراحی عمومی را داشته باشند. لذا پیشنهاد شناسایی این رشته به عنوان فوق تخصص مطرح شد که به تصویب رسید و مقرر گردید کسانی که از گذشته هم قبولی در هر دو بورد (بورد جراحی عمومی و بورد جراحی ترمیمی) را دارند به عنوان فوق تخصص شناخته

گروه جراحی ترمیمی به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در شکوائیه و لایحه تقدیمی نیز در توضیح خواسته بیان کرده است که: دوره تخصصی جراحی عمومی را به پایان رسانیده ولی موفق به اخذ مدرک آن به دلیل عدم قبولی در امتحانات پایان دوره نشده است و در بهمن سال ۱۳۶۱ در آزمون گزینش رشته‌های تخصصی به سمت دستیار در رشته جراحی ترمیمی پذیرفته شده و پس از طی دوره سه ساله این رشته به دلیل پیش شرط بودن قبولی در تخصص جراحی عمومی برای ورود به امتحان تخصصی در رشته مربوطه بر اساس آیین‌نامه فوق از شرکت وی در امتحانات ممانعت به عمل آورده‌اند. با این وجود با توجه به حق مکتسبی که با پذیرفته شدن در دوره مربوطه برای وی پیدا شده، محروم نمودن او، خلاف شرع است. علاوه بر این، ضوابط مورد اعتراض بعد از پذیرفته شدن او وضع شده و عطف به‌ماسبق شدن آن وجهه شرعی ندارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۳/۲۱/۱۱۹۰

تاریخ: ۱۳۷۶/۵/۱۹

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۲۰۱/۷۲/هـ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۹،^(۱) در خصوص ادعای خلاف شرع بودن آیین‌نامه مورخ ۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی مندرج در صفحه ۵ راهنمای آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی، در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و مغایر موازین شرع و قوانین اساسی شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

شوند. ضمناً تمام کسانی که در این رشته در حال آموزش هستند با توجه به اینکه از گذشته هم شرط شرکت در مورد این رشته داشتن مورد جراحی عمومی بوده باید مورد عمومی خود را بگیرند تا واجد شرایط مورد در رشته جراحی ترمیمی و ماگزولوفاویل و سوختگی باشند.

(۱) ظاهراً این نامه دیوان عدالت اداری در شورای نگهبان دو بار ثبت و مطرح گردیده است و نظریه دوم فقهای شورای نگهبان به شماره ۱۲۴۶ در تاریخ ۱۳۷۶/۵/۲۵ صادر شده است. (همین کتاب، ص ۳۸۷).

۱۴۰

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ معاون اجرایی قوه قضائیه با شرع انور

شماره: ۲۶۲/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۶/۴/۱۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم صغری خلیلی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳-۱۰/۵/۷۴ معاون اجرایی قوه قضائیه شده، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

خانم صغری خلیلی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ معاون اجرایی قوه قضائیه^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور

(۱) بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ معاون اجرایی قوه قضائیه:

شماره: ۱/۷۸۱۳

تاریخ: ۱۳۷۴/۵/۱۰

بخشنامه به مراجع قضایی سراسر کشور:

در سیزدهمین جلسه مسئولان قضایی کشور که در تاریخ ۱۳۷۴/۵/۲ به ریاست حضرت آیت الله یزدی ریاست محترم قوه قضائیه تشکیل شد، مقرر گردید (با یادآوری اقدامات انجام شده با استفاده از منابع فقهی و قانونی در خصوص تعیین و تثبیت نرخ دیه) به کلیه واحدهای قضایی در سراسر کشور اعلام شود بخشنامه اصداری از روز صدور مورخ ۱۳۷۴/۱/۱ لازم الرعایه بوده است و آرای صادره قطعیّت یافته قبل از این تاریخ (اعم از اجرا شده یا در حال اجرا) از شمول خارج بوده و این بخشنامه به هیچ وجه موجب تجدید نظرخواهی از آرای قطعی یا امکان اصدار رای اصلاحی از ناحیه محاکم نمی باشد.

علی هذا ضمن اعلام مراتب، تصویر بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱/۸ وزیر محترم دادگستری نیز به پیوست ارسال می شود.

محمدرضا عباسی فرد

معاون اجرای قوه قضائیه

شده و توضیح داده است که این بخشنامه حدود و قلمرو فتوای مقام معظم رهبری^(۱) را از حیث زمان محدود نموده و مانع از عطف آن به گذشته شده است.

نظریه فقههای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۲۴۴

تاریخ: ۱۳۷۶/۵/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

نامه شماره ه/۷۵/۲۶۲ مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۰، در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ معاون اجرایی قوه قضائیه، در جلسه

(۱) قوه قضائیه طی نامه شماره م/۱۹۶۴۷ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۸ از مقام معظم رهبری در خصوص این موضوع استفتا کرده که حاصل آن در نامه رئیس قوه قضائیه به وزیر دادگستری چنین آمده است:

شماره: م/۲۳۲۶۳

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۱/۲۷

حجة الاسلام جناب آقای شوشتری

وزیر محترم دادگستری

با اطلاع از نظر فقهی اخیر مقام منبع ولایت و رهبری حضرت آیه الله خامنه‌ای مدظله‌العالی در مسأله دیه مبنی بر اینکه: درهم و دینار در جمع اعیان شش‌گانه به عنوان پول رایج زمان می‌باشد و در حقیقت جانی در انتخاب احد از اعیان چهارگانه یا قیمت سوقیه رایج، مختیر است. مراتب جهت تعیین تکلیف با توجه به حاکمیت ماده ۲۹۷ قانون مجازات اسلامی و تبصره ذیل آن و رفع مشکل نسبی معضل مردم و قوه قضائیه طی شماره م/۱۹۶۴۷ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۸ از محضر مبارک استفتا و در پاسخ فرمودند:

بسمه تعالی

«پاسلام و تحیت؛ همان که مرقوم فرموده‌اید صحیح است و به نظر می‌رسد ادای قیمت کنونی اجناس، امروزه کافی است ولی به خاطر تردیدی که در باب حله موضوعاً و حکماً هست لازم است این جنس از محدوده محاسبه خارج باشد.»
علی‌هذا با ارسال فتوای صادر، لازم است به منظور حصول اطمینان در مورد نرخ اعیان انتخابی و فراهم شدن زمینه و امکان اعلام نرخ واحد و پرهیز از اختلاف فاحش قیم توسط محاکم مختلف برای تشکیل یک هیأت کارشناسی مرکب از سه نفر امین خبره اقدام فرمایید تا هر شش ماه یک بار در خصوص قیمت اعیان موجود با لحاظ این نکته که انتخاب افراد نوع نیز با جانی می‌باشد و نتیجتاً می‌تواند ارزان‌ترین را با لحاظ حفظ صدق عرفی انتخاب کند اعلام نظر نموده و نظر اکثریت به صورت بخشنامه برای استفاده در مواردی که توافق اصحاب دعوی مقدور نیست به استحضار مراجع قضائی سراسر کشور برسد.

محمد یزدی

رئیس قوه قضائیه

مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ قوه قضائیه که فتوای مقام معظم رهبری را از تاریخ ۱۳۷۴/۱/۱ لازم‌الرعايه دانسته است خلاف شرع نیست.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۴۱

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۴ و دستورالعمل
شماره ۱۵۸۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۵ بانک مرکزی با شرع انور

شماره: ۳۹/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۶/۳/۱۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای بابک عبداللهی فرشیته به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی
خلاف شرع بودن بخشنامه ۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۴ و دستورالعمل شماره
۱۵۸۱-۷۱/۲/۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر
سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده
فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای بابک عبداللهی فرشیته در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه
۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۴^(۱) و دستورالعمل شماره ۱۵۸۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۵

(۱) بخشنامه شماره ۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۴ بانک مرکزی:

پیرو بخشنامه ۱۱۰۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱ و ۱۱۷۰۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۲۸ و ۲۰۲۸ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۷ و با
اشاره به بند «د» ردیف هشت از بخشنامه ۱۱۷۰۰ موضوع دریافت وجه مصالحه تأخیر واریز پیمانهای ارزی
خواهشمند است در اسرع وقت به شعب ذی ربط ابلاغ فرمایید، وجه‌المصالحه تأخیر را از تاریخ این بخشنامه به شرح
ذیل محاسبه و از پیمانکار دریافت نمایند.

۱- تأخیر واریز از یک روز تا پانزده روز بدون دریافت وجه‌المصالحه.

۲- چنانچه تأخیر از پانزده روز بیشتر و حداکثر تا سی روز باشد میزان وجه‌المصالحه معادل پنجاه درصد تفاوت
نرخ خرید و فروش ارز شناور در مبلغ پیمان خواهد بود. (تفاوت خرج در روز تسویه پیمان مورد نظر است).

۳- وجه‌المصالحه تأخیر از سی و یک روز تا شصت روز معادل هفتاد و پنج درصد تفاوت نرخ خرید و فروش ارز
شناور در مبلغ پیمان است.

۴- وجه‌المصالحه تأخیر بیش از دو ماه نیز طبق ردیفهای ۲ و ۳ فوق رأی برای هر ماه ۲۵٪ تفاوت نرخ خرید و

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و در توضیح بیان داشته است بخشنامه و دستورالعمل مربوطه در خصوص ابطال پیمانهای ارزی خسارت تأخیر تأدیه مقرر نموده که با فتوای امام خمینی (ره)^(۲) و نظر فقهای شورای نگهبان^(۳) و موازین شرعی^(۴) مغایرت دارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۲۴۵

تاریخ: ۱۳۷۶/۵/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۳۹/۷۶/هـ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱۹؛ در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه ۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۷۰/۱۰/۱۴ و دستورالعمل شماره ۱۵۱۸ مورخ ۷۱/۲/۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«خسارت تأخیر تأدیه، ربا نیست و اگر در ضمن عقد، شرط شده باشد بی‌اشکال است ولی اگر شرط نشده باشد حرام است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

فروش ارز شناور به مبلغ ماه قبل اضافه می‌گردد. (ماه سوم ۱۰۰٪، ماه چهارم ۱۲۵٪، ماه پنجم ۱۵۰٪ و ماه ششم ۱۷۵٪) - اداره تهاور و امور صادرات بانک مرکزی.

۱) بند ۱ دستورالعمل شماره ۱۵۸۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۵ بانک مرکزی:

وجه‌المصالحه تأخیر واریز پیمانهای ارزی قبل از ۱۳۶۹/۱۱/۱ نیز که سررسید آنها بعد از ۱۳۶۹/۱۱/۱ بوده و مشمول واریز با نرخ شناور می‌شده‌اند بر اساس روش ارائه شده در بخشنامه ۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۷۰/۱۰/۱۴ قابل محاسبه و دریافت می‌باشد. ضمناً در این ارتباط تأخیر بیش از شش ماه هم بر اساس افزودن ۵۰٪ تفاوت نرخ خرید و فروش ارز شناور برای هر ماه محاسبه می‌گردد.

۲) در دادخواست و ضمائم، موارد مشخصی ارائه نشده است. احتمالاً مقصود نظریه ۳۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۲ فقهای شورای نگهبان می‌باشد که براساس فتوای امام (ره) صادر شده است. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۸۳۴ مورخ ۱۳۶۷/۱۲/۲۵).

۳) همان.

۴) همان.

۱۴۲

عدم مغایرت آیین نامه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی
(مندرج در دفترچه راهنمای آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی) با شرع انور

شماره: ۲۰۱/۷۲/۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۲۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد سلامتیان طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن آیین نامه مورخ ۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی مندرج در صفحه ۵ راهنمای آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای محمد سلامتیان در دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن آیین نامه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی^(۱) مندرج در صفحه ۵

(۱) آیین نامه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی:

شورا، ج ۲۹ - ۶۶/۱۲/۵: پیشنهاد حذف شرط داشتن قبولی بورد جراحی عمومی برای کسب مجوز ورود به امتحان تخصصی رشته جراحی ترمیمی و سوختگی و پلاستیک نیز به تصویب رسید و مقرر گردید که داوطلبانی که از اولین امتحان ورودی تخصصی ۱۳۶۷/۱۲/۱۷ به بعد وارد آموزش تخصصی می شوند مشمول این مصوبه شوند و تا تصویب برنامه پیشنهادی گروه تخصصی جراحی ترمیمی و کسب هویت به صورت یک رشته تخصصی مستقل رزیدنت های جراحی عمومی قادر به انتخاب این رشته (به شرط توفیق در امتحان اختصاصی در مصاحبه با گروه تخصصی سوختگی و ترمیمی و پلاستیک) می باشند. همچنین در سی و یکمین نشست مورخ ۱۳۶۷/۱۲/۲۴ شورا پس از بحث فراوان به این نتیجه رسید که داوطلبان این رشته باید شخصیت و هویت کامل جراحی عمومی را داشته باشند. لذا پیشنهاد شناسائی این رشته به عنوان فوق تخصص مطرح شد که به تصویب رسید و مقرر گردید کسانی که از گذشته هم قبولی در هر دو بورد (بورد جراحی عمومی و بورد جراحی ترمیمی) را دارند به عنوان فوق تخصص شناخته شوند. ضمناً تمام کسانی که در این رشته در حال آموزش هستند با توجه به اینکه از گذشته هم شرط شرکت در بورد این

راهنمای آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی شده و در راستای حقانیت خود و خلاف شرع بودن این آیین نامه افزوده است که: وی در آزمون گزینش رشته های تخصصی به عنوان دستیار در رشته جراحی ترمیمی پذیرفته شده و دوره سه ساله این رشته را سپری نموده است. لیکن وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به استناد این آیین نامه و استدلال به اینکه داشتن تخصص جراحی عمومی شرط شرکت در امتحانات دوره تخصصی جراحی ترمیمی است، مانع از شرکت وی در امتحان شده است.

لذا از این جهت که آیین نامه در مورد وی، که قبل از وضع آن، دوره تخصصی جراحی ترمیمی و پلاستیک را به حکم وزارتخانه به پایان رسانیده است، اجرا می شود، تکلیف مالا یطاق و خلاف موازین شرع انور است. همچنین اجرای چنین قاعده ای موجب عسر و حرج و عطف به ما سبق بوده و خلاف اصول و منطق عقلی و شرعی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۲۴۶

تاریخ: ۱۳۷۶/۵/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ه/۷۲/۲۰۱ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۶^(۱) در خصوص ادعای خلاف شرع بودن آیین نامه مورخ ۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی مندرج در صفحه ۵ راهنمای آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی، در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می گردد:

«اتفاق آیین نامه شورای آموزش پزشکی و تخصصی مذکور در شکایت، خلاف شرع نیست و

^(۱) رشته داشتن بورد جراحی عمومی بوده باید بورد عمومی خود را بگیرند تا واجد شرایط بورد در رشته جراحی ترمیمی و ماکزیلو فاسیل و سوختگی باشد.

(۱) ظاهراً این نامه در شورای نگهبان دو بار ثبت و مطرح شده و نظریه اول فقهای شورای نگهبان به شماره ۷۶/۲۱/۱۱۹۰ مورخ ۱۳۷۶/۵/۱۹ و نظریه دوم به شماره و تاریخ فوق صادر گردیده است (همین کتاب، ص ۳۸۰).

شمول یا عدم شمول آیین‌نامه نسبت به شاکی جزء صلاحیتهای خاص دیوان عدالت اداری است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۴۳

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۸۱۱/۸۸۸۹/۶۵۶۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳

شهرداری تهران با شرع انور

شماره: ۱۲۶/۷۵/هـ

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۰/۱۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حسین فرهنگی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۸۱۱/۱۸۸۸۶/۶۵۶۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳ شهرداری تهران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسماعیل فردوسی‌پور

خلاصه موضوع

آقای حسین فرهنگی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعمل حق تشرف (بخشنامه شماره ۸۱۱/۱۸۸۸۶/۶۵۶۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳) شهردار تهران^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و در توضیح بیان کرده است که:

(۱) بخشنامه شماره ۸۱۱/۱۸۸۸۶/۶۵۶۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳ شهرداری تهران:

به پیوست تصویر تعرفه حق تشرف در یک ماده و ۴ تبصره که طی نامه شماره ۲۶۶۱۳/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۲۷ وزیر محترم کشور ابلاغ گردیده است به انضمام ضمایم مربوطه جهت اطلاع ابلاغ می‌گردد، مقتضی است تعرفه مذکور با رعایت موارد ذیل به مورد اجرا گذاشته شود:

۱- در گواهی پایان ساختمان املاکی که با یکی از طرحهای مذکور در ماده واحد تعرفه برخورد داشته و قیمت منطقه‌ای قبل و بعد از رعایت اصلاحی آن با توجه به آخرین ارزش معاملاتی زمین ملاک عمل وزارت امور اقتصادی و دارایی تفاوت داشته باشد، قید گردد «انجام معامله قطعی مستلزم پرداخت حق تشرف و صدور گواهی لازم از طرف شهرداری می‌باشد».

۲- در مواردی که مالکین در مرحله صدور پایان ساختمان درخواست پرداخت حق تشرف را داشته باشند دریافت آن مطابق تعرفه و ذکر مراتب در پایان کار بلامانع است.

۳- در مواردی که طبق درخواست مالکین املاک مشمول حق تشرف مطابق تبصره ۳ تعرف عمل می‌شود و صدور

ممنوعیت شهرداریها از اخذ هرگونه عوارض مستقیم مانند حق تشرف و مرغوبیت در خصوص واحدهای موضوع این قانون به موجب تبصره ۴ ماده ۱۰ لایحه قانونی خرید و تملک اراضی (مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۷ شورای انقلاب)^(۱) و منتفی شدن حق مرغوبیت طبق قانون (مصوب ۱۳۶۰/۸/۲۸)^(۲) و بر اساس رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مورخ ۱۳۶۸/۷/۱۷،^(۳) گرفتن چنین مبالغی قانوناً منتفی شده و اخذ آن خلاف شرع است، در حالی که هنوز بر اساس این بخشنامه مطالبه حق تشرف می‌کنند. شهرداری تهران طی لایحه جوابیه شماره ۵۰۷/۱۳/۳۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۲۷ ضمن تأکید بر اصدار بخشنامه مورد اعتراض از مرجع صالح، بیان کرده است که: مبالغ مربوط به حق تشرف قبل از صدور پروانه ساختمان و پایان کار، طبق بخشنامه اخذ می‌گردد و کاملاً قانونی است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۶/۲۱/۱۳۰۰

تاریخ: ۱۳۷۶/۶/۱

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۱۲۶/۷۵/هـ مورخ ۱۳۷۵/۱۰/۱۹، در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۸۱۱/۱۸۸۸۶/۶۵۶۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳ شهردار تهران، در

پروانه ساختمان براساس تراکم باقیمانده ملک خواهد بود.

۴- در مواردی که طبق درخواست مالکین املاک مشمول حق تشرف، پروانه ساختمان با واگذاری بلاعوض مقدار جزء طرح به شهرداری با تراکم مساحت سند مالکیت صادر می‌گردد در تعیین حق تشرف مقدار جزء طرح منظور نخواهد شد.

(۱) تبصره ۴ ماده ۱۰ لایحه قانونی خرید و تملک اراضی (مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۷ شورای انقلاب اسلامی): طرحهای موضوع این قانون از تاریخ شروع به اجرا از پرداخت هر نوع عوارض مستقیم به شهرداریها مثل انواع عوارض متعلق به زمین و ساختمان و سایر به شهرداریها مثل انواع عوارض متعلق به زمین و ساختمان و سایر اموال منقول و غیرمنقول و حق تشرف و حق مرغوبیت و مشابه آن معاف هستند. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۰۴ مورخ ۱۳۵۸/۱۲/۱۳).

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۰۷۳۴ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۱۰.

(۳) روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۲۹ مورخ ۱۳۶۸/۹/۲.

جلسه مورخ ۱۳۷۶/۵/۲۳ فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«مستند حق مرغوبیت چون با اذن ولی فقیه و امضاء رئیس جمهور دانسته‌اند، لذا نمی‌توان بخشنامه مذکور را خلاف موازین شرع دانست.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۴۴

عدم مغایرت تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ با
 شرع انور و اظهار نظر در مورد دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور

شماره: ۲۳۴/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۶/۱۰/۱۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
 با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمدرضا شهیدی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف
 شرع بودن تبصره ۳ بند «ب» دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ و
 شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق
 مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده
 فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
 سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای محمدرضا شهیدی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تبصره ۳ بند «ب»
 دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷^(۱) و دستورالعمل شماره
 ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور^(۲) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در

(۱) تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزیر کشور:
 مالکین واحدهای مسکونی (تک واحدی - مجتمع) که دارای پروانه ساختمانی معتبر (از لحاظ مدت اعتبار) می‌باشند و
 به لحاظ اتمام مهلت اعتبار آن، خواستار تمدید پروانه و یا بنابه ضرورت خواستار تعویض و تغییر نقشه ساختمانی بوده،
 از پرداخت مجدد عوارض صدور پروانه ساختمانی معاف خواهند بود.

(۲) دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور:
 نظر به پیگیری اخیر استانداریها و شهرداریهای سراسر کشور راجع به چگونگی تمدید پروانه‌های ساختمانی واحدهای
 تجاری، اداری، صنعتی و وصول یا عدم وصول عوارض پذیره مجدد دستور فرماید در این خصوص مطابق تعریف
 موجود (تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور) به شرح زیر عمل
 گردد.

چنانچه مالک قبل از اتمام وقت مندرج در پروانه ساختمانی نسبت به درخواست تمدید پروانه ساختمانی از مراجع

توضیح بیان کرده است که: در دستورالعملهای مورد اعتراض، وزارت کشور جهت صدور پروانه ساختمان دوبار عوارض پذیره دریافت می نماید و این موضوع محمل شرعی و قانونی ندارد. علاوه بر این در دستورالعملهای مذکور مرور زمان در نظر گرفته شده و مقرر کرده اند چنانچه شخص تا قبل از اتمام پروانه ساختمانی مراجعه ننماید می بایست مبالغ مشابهی در اثر افزایش قیمت منطقه ای پردازد، که این هم با توجه به حقوق مکتسبه ناشی از اخذ پروانه ساختمانی خلاف موازین شرعی است.

وزارت کشور طی لایحه جوابیه شماره ۲۶۶/۶۱ مورخ ۱۳۷۶/۱/۳۱ پاسخ داده است که: تعرفه های عوارض مورد عمل شهرداریها به اعتبار بند یک ماده ۳۵ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری^(۱) پس از تنفیذ نماینده محترم ولی امر مسلمین جهت اجرا به شهرداریها ابلاغ شده و ابطال آنها نیز مستلزم کسب نظر مجدد نماینده ولی امر مسلمین است. از سوی دیگر؛ به موجب مصوبه مذکور، دارندگان پروانه ساختمانی چنانچه قبل از انقضای مهلت مقرر نسبت به تمدید پروانه خود اقدام نمایند مشمول پرداخت عوارض مابه التفاوت قیمت منطقه ای به گونه ای که در متن دستورالعمل منعکس است نخواهند بود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷/۲۱/۲۷۴۲

تاریخ: ۱۳۷۷/۲/۲۲

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۷۵/۲۳۴ مورخ ۷۶/۱۰/۱۴ آن دیوان اشعار می دارد:

«شهرداری اقدام نماید، عوارض پذیره مجدد وصول نخواهد شد.

در صورتی که درخواست نامه جهت تمدید پروانه ساختمانی پس از اتمام مهلت مقرر در پروانه ساختمانی باشد، تمدید پروانه ساختمانی جدید با وصول مابه التفاوت عوارض پذیره (در صورتی که مابه التفاوتی به لحاظ تغییر ضرایب یا افزایش قیمت منطقه ای به وجود آمده باشد) ممکن خواهد بود.

(۱) بند ۱ ماده ۳۵ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور:

ماده ۳۵-وظایف و اختیارات:

۱- مادامی که درآمدهای پیش بینی شده کافی نباشد، شورای شهر می تواند با تنفیذ ولی امر برای تأمین هزینه های شهرداری عوارضی متناسب با امکانات اقتصادی محل و خدمات ارائه شده تعیین نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۰۲۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۷).

دادخواست آقای محمدرضا شهیدی مبنی بر خلاف شرع بودن تبصره ۳ بند «ب» دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور و همچنین خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۷۰/۱۲/۴ آن وزارتخانه مطرح و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

۱- چون دستورالعمل اول به استناد تأیید نماینده ولی امر مسلمین صادر شده است، خلاف شرع نمی‌باشد.

باید نسبت به دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۷۰/۱۲/۴ از وزارت کشور سؤال کرد که مستندشان در تصویب آن چه بوده است تا بتواند فقهای شورای نگهبان اعلام نظر نماید.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۴۵

عدم مغایرت ماده ۲۴۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری) با شرع انور شماره: ۵۵/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۶/۴/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه پرکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای آرش صادقیان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲۴۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای آرش صادقیان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۲۴۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: برای وصول وجه چک طرق مختلفی در قوانین جاری پیش بینی شده که یکی از آنها مراجعه به اجرای ثبت است و اقدام توأمان برای وصول

(۱) ماده ۲۴۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری):

اعلام جرم علیه صادرکننده چک بی محل به مقامات صلاحیت دار مانع درخواست صدور اجراییه برای وصول وجه چک از طریق اداره ثبت خواهد بود، مگر اینکه دستور در این باره از طرف مقامات قضایی صادر نخواهد شد. (روزنامه رسمی ۹۱۹۳ مورخ ۱۳۵۵/۴/۲۸).

چک از طریق کیفری و حقوقی و ثبتی موجب اخذ تأمین‌های مکرر برای یک دین می‌شود. به عبارت دیگر، دارنده چکی که ابتدا از طریق کیفری اقدام و با وجود اخذ تأمین وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه بانکی برابر ماده ۱۸ قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۱^(۱)، پس از اخذ حکم کیفری بدوی و اعتراض صادرکننده چک از طریق اجرای ثبت اقدام و مجدداً بر اساس ماده ۲۴۹ آیین‌نامه مورد اعتراض تأمین خواسته می‌نماید و این ظلم در حق صادر کننده چک بوده و مغایر موازین اسلامی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲۱/۲۷۴۳

تاریخ: ۱۳۷۷/۲/۲۲

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۵۵/۷۶/هـ مورخ ۷۶/۴/۲۵ آن دیوان، اشعار می‌دارد؛ دادخواست تقدیمی آقای آرش صادقیان در جلسه رسمی فقهای شورا مطرح و به شرح ذیل اعلام نظر می‌شود:

«چون حکم بدوی دادگاه مادامی که نقض نشده است قابل اجراست، فلذا صدر ماده ۲۴۹

(۱) ماده ۱۸ قانون صدور چک:

در صورتی که وجه چک در بانک تأمین نشده باشد مرجع رسیدگی مکلف است وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه بانکی (که تا تعیین تکلیف نهایی معتبر باشد) معادل وجه چک یا قسمتی از آن که مورد شکایت واقع شده از متهم اخذ نماید. هرگاه صادرکننده چک متعدد باشند مرجع تعقیب می‌تواند مبلغ وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه بانکی را به میزان مسئولیت هر یک از آنان و در صورت معلوم نبودن میزان مسئولیت به طور تساوی تقسیم نماید. در صورتی که یکی از متهمین معادل تمام مبلغ چک وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه بانکی داده باشد از بقیه متهمین تأمین متناسب اخذ خواهد شد.

در موارد مذکور در ماده ۱۴ نیز حسب مورد در صورتی که وجه چک در بانک تأمین نشده باشد تا زمانی که دلایل و قرائن موجهی بر صحت ادعای صادرکننده چک یا ذی‌نفع به دست نیامده مرجع رسیدگی تأمین فوق را اخذ خواهد کرد. همچنین در صورتی که متهم برای پرداخت وجه چک درخواست مهلت نماید مرجع رسیدگی در صورت اقتضا می‌تواند با اخذ تأمین مناسب دیگر تا یک ماه به او مهلت دهد.

در این صورت اگر متهم ظرف مهلت مقرر وجه چک را نپردازد تأمین مزبور به وجه‌الضمان تبدیل خواهد شد. تبصره- در صورتی که وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه مذکور در این ماده تودیع شده باشد تأمین خواسته از اموال متهم جایز نیست. در این صورت ضرر و زیان مدعی خصوصی از محل وجه‌الضمان یا ضمانت‌نامه باید پرداخت گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱).

آیین نامه اسناد رسمی لازم الاجرا، خلاف شرع نیست و اگر محکوم علیه بخواهد با دستور دادگاه، جلو اجرای آن را بگیرد لامحاله می بایست مخارج دادرسی را که مبلغ نود و پنج هزار تومان ذکر شده است بپردازد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

اظهار نظر در مورد بندهای (د) و (و) الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری)

شماره: ۶۶/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۶/۴/۲۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای نوذر قنبری قوشچی طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۶۹ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا... شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق، لطفاً دستور فرمایید نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
اسماعیل فردوسی پور

خلاصه موضوع

آقای نوذر قنبری قوشچی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بندهای «د»، «ه»، «و» الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا (مصوب ۱۳۵۵ وزارت دادگستری)^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است با

(۱) ماده ۶۹ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا:

اشیای زیر از مستثنیات دین است و بازداشت نمی شود:

- الف - لباس و اشیایی که برای حوائج ضروری متعهد و خانواده او لازم است؛
- ب - آذوقه موجود به مقدار احتیاج سه ماهه متعهد و نفقه اشخاص واجب النفقه او؛
- ج - نوشتجات متعهد به استثنای اسناد مطالبات و کاغذهای قیمتی و سهام شرکتها و هر قسم برگهای بهادار دیگر؛
- د - اسلحه و لباس رسمی و نیمه رسمی متعهد و نیز اسباب و آلات نظامی مأمورین ژاندارمری و شهربانی و اسباب و آلات زراعی، حرفه ای و صنعتی که برای تأمین معیشت ضروری یومیه متعهد لازم است؛ از قبیل اتومبیلهای کرایه و تراکتور و غیره و به طور کلی آنچه که برای حرفه اختصاص داده شده است؛
- تبصره - مستثنیات دین که به رهن و وثیقه داده شده از شمول این ماده بیرون است.
- ه - مسکن مورد نیاز و متناسب بدهکار و عائله او؛
- تبصره - اگر بدهکار بمیرد دین او از کلیه اموال بجا مانده بدون استثناء چیزی استیفاء می شود.

توجه به اینکه در بند «د» و بند الحاقی مورد اعتراض، مواردی جزء مستثنیات دین محسوب گردیده‌اند که ارزش اقتصادی فراوان دارند و استثنا کردن آنها دست مجریان قانون را در احقاق حق طلبکاران می‌بندد و امکان فرار از ادای دین را برای بدهکاران فراهم می‌سازد و هر چند زمانی برای حمایت از کشاورزی و صنعت، منع توقیف اسباب و ادوات مربوطه، به مصلحت بوده ولی امروزه با توجه به بالا رفتن ارزش این موارد و تنوع آنها، چنین قاعده‌ای دور از انصاف و عدالت اسلامی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲/۲۷۹۷

تاریخ: ۱۳۷۷/۳/۳

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۶۶/۷۶/هـ مورخ ۷۶/۴/۲۸ آن دیوان اشعار می‌دارد؛ دادخواست آقای نودر قنبری قوشچی در رابطه با تقاضای ابطال بند «د» و «و» ماده ۶۹ آیین‌نامه اجرای مفاد اساسنامه رسمی لازم‌الاجرا و... به لحاظ ادعای خلاف شرع بودن آنها، در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و نظریه شورا به شرح زیر اعلام می‌شود:

«دو بند مذکور مربوط به ماده‌ای که تا سال ۱۳۷۰ رسمیت داشته و در آن سال آن ماده و بندها و تبصره‌هایش تغییر یافته است، بنابراین تقاضای مذکور سالبه بانتفاء موضوع است».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

و- وسایل دیگر مورد نیاز مدیون و افراد عائله تحت تکفل او از قبیل تلفن و وسیله رفت و آمد معمولی و نظایر اینها الحاقی ۱۳۵۹/۱۲/۲۸.

تبصره- این مصوبه در مورد اموالی که در آنها حکم صادر شده و هنوز اجرا نشده نیز نافذ و تسری دارد. (روزنامه رسمی شماره ۹۱۹۳ مورخ ۱۳۵۵/۴/۲۸).

مغایرت ماده ۵۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۲۰/۷۷/هـ

تاریخ: ۱۳۷۷/۲/۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم طی شکایتنامه تقدیمی خواستار ابطال ماده ۵۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران به لحاظ مخالفت با مقررات شرع اسلام شده‌اند، ضمن ارسال تصویر شکایت مذکور، لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکایتنامه تقدیمی خواستار ابطال ماده ۵۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با مقررات شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: ماده مورد اعتراض، حق تشخیص و تعیین اولویت در موارد مصرف عواید موقوفات را از متولیان منصوص و مستنبط، سلب و به طور کلی اطلاق وقفنامه‌ها را در مورد بریات، مقید و محدود و متولیان را ملزم به اطاعت بی چون و چرا از تصمیمات و

(۱) ماده ۵۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:
درآمد موقوفات مجهول المصروف و موقوفاتی که به صورت میراث مطلقه وقف شده باشند در صورت داشتن متولی، به وسیله وی زیر نظر سازمان و در صورت نداشتن متولی به وسیله سازمان در تحقیق و تبلیغ و نشر کتب، در زمینه معارف اسلامی و عمران موقوفات برابر بودجه‌ای که به تصویب سرپرست سازمان می‌رسد به مصرف خواهد رسید.
تبصره - رسیدگی به صورتحساب بودجه مزبور و صدور مفاسد حساب سالانه به عهده اداره کل تحقیق خواهد بود.
(روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

مصوبات سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه می‌کند؛ لذا علاوه بر مخالفت با توقیع شریف «الّا لمن جعله صاحب الضیعة قیماً علیها»،^(۱) خود واقعین نیز در قریب به عموم وقفنامه‌ها به اختیارات متولیان در مصارف موقوفات جهت بریّات مطلقه تأکید بلیغ دارند و تغییردهندگان کیفیات، جهات و شروط خود را مشمول لعن خدا و رسول قرار داده‌اند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲/۲۷۹۸

تاریخ: ۱۳۷۷/۳/۳

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۷۷/۵/۲۰ مورخ ۷۷/۲/۳ آن دیوان اشعار می‌دارد؛ شکایت نامه آقای رحیم اقدام که خواستار ابطال ماده ۵۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و خیریه مصوب ۶۵/۲/۱۰ به لحاظ ادعا، خلاف شرع بودن آن شده بود در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و نظریه شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«ماده ۵۱ فوق‌الذکر از این جهت که مصرف موقوفات مجهول‌المصرف و موقوفاتی که به صورت میراث مطلقه وقف شده است را در موقوفاتی که متولی دارند، منحصر در خصوص اموری که در این ماده ذکر شده است می‌کند و متولی را ملزم به رعایت خصوص آن موارد می‌نماید، خلاف موازین شرع شناخته شد».^(۲)

دبیر شورای نگهبان

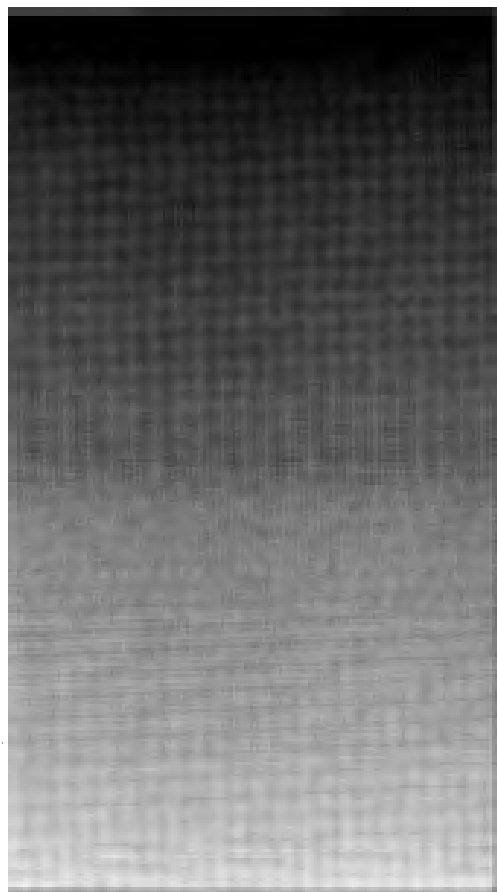
احمد جنتی

(۱) همین کتاب، زیرنویس صفحه ۳۶۲.

(۲) رأی شماره ۷۵ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری که در کلاس پرونده ۲۰/۷۷ به استناد همین نظریه صادر شده است:

به موجب نظریه مورخ ۱۳۷۷/۳/۳ فقهای محترم شورای نگهبان «ماده ۵۱ فوق‌الذکر از این جهت که مصرف موقوفات مجهول‌المصرف و موقوفاتی که به صورت میراث مطلقه وقف شده است را در موقوفاتی که متولی دارند منحصر در خصوص اموری که در این ماده ذکر شده است می‌کند و متولی را ملزم به رعایت خصوص آن موارد می‌نماید، خلاف موازین شرع شناخته شد»؛ بنابراین به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری، ماده ۵۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران به لحاظ مغایرت آن با احکام شرع به شرح فوق‌الذکر ابطال می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۶۵۸ مورخ ۱۳۷۷/۹/۵).

دوره چهارم

۱۳۷۷/۴/۲۶

تا

۱۳۸۳/۴/۲۵

اسامی اعضای فقهای شورای نگهبان در این دوره (به ترتیب الفبا) عبارتند از:

- ۱- حضرت آیه الله رضا استادی مقدم^(۱)
- ۲- حضرت آیه الله محمد امامی کاشانی^(۲)
- ۳- حضرت آیه الله احمد جنتی
- ۴- حضرت آیه الله ابوالقاسم خزعلی
- ۵- حضرت آیه الله غلامرضا رضوانی^(۳)
- ۶- حضرت آیه الله سیدحسن طاهری خرم آبادی^(۴)
- ۷- حضرت آیه الله حسن قدیری^(۵)
- ۸- حضرت آیه الله صادق اردشیر لاریجانی^(۶)
- ۹- حضرت آیه الله محمد مؤمن
- ۱۰- حضرت آیه الله سید محمود هاشمی شاهرودی^(۷)
- ۱۱- حضرت آیه الله محمد یزدی^(۸)

(۱) عضویت حضرت آیه الله استادی مقدم در شورا تا تاریخ ۱۳۸۰/۴/۲۶ ادامه یافت.

(۲) عضویت حضرت آیه الله امامی کاشانی در شورا تا تاریخ ۱۳۷۸/۵/۱۲ ادامه یافت.

(۳) حضرت آیه الله رضوانی در تاریخ ۱۳۷۶/۶/۱۰ مجدداً به عضویت شورا درآمدند.

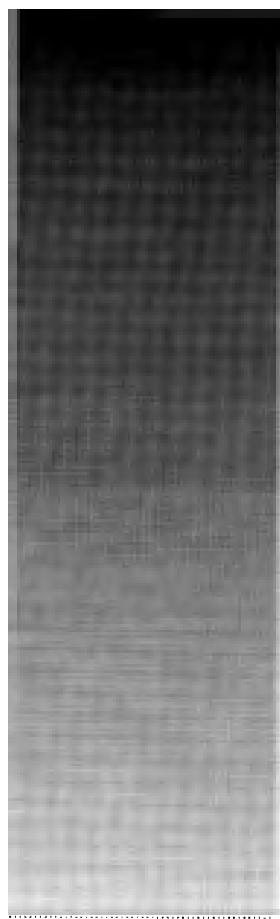
(۴) حضرت آیه الله طاهری خرم آبادی در تاریخ ۱۳۷۸/۵/۱۲ به عضویت شورا درآمدند.

(۵) حضرت آیه الله قدیری در تاریخ ۱۳۸۰/۴/۲۶ (سه سال دوم دوره چهارم) به عضویت شورا درآمدند.

(۶) حضرت آیه الله لاریجانی در تاریخ ۱۳۸۰/۴/۲۶ (سه سال دوم دوره چهارم) به عضویت شورا درآمدند.

(۷) عضویت حضرت آیه الله شاهرودی در شورا تا تاریخ ۱۳۷۸/۵/۲۴ ادامه یافت.

(۸) حضرت آیه الله یزدی در تاریخ ۱۳۷۸/۵/۲۴ مجدداً به عضویت شورا درآمدند.

سال اول

۱۳۷۷/۴/۲۶

تا

۱۳۷۸/۴/۲۵

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران با شرع انور

شماره: ۴۱/د/۵۵۲۶

تاریخ: ۱۳۷۷/۴/۱۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد رسول بهره‌ور به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات اتخاذ تصمیم نسبت به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تیریزی

خلاصه موضوع

آقای محمد رسول بهره‌ور در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: در این دستورالعمل مهلتی دو ماهه از تاریخ ترخیص بیمار برای ارائه هزینه‌های بستری بیمه شدگان مقرر شده است که با توجه به نظر شماره ۷/۲۵۷ مورخ ۱۳۶۷/۱/۲۷ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام شماره ۱/۵۰۶۶۵ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۲۷ شورایعالی قضایی،^(۲) مرور زمان مسقط حق را مخالف با موازین شرع تشخیص داده‌اند و از آنجا که هزینه درمان، دین بیمه‌گر به بیمه‌گذار بوده و بر ذمه اوست، قید مذکور در دستورالعمل

(۱) دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران: با عنایت به بند ۳ ضوابط استفاده از دفترچه کارکنان دولت سازمان بیمه خدمات درمانی، هزینه بستری بیمه‌شدگان در بیمارستانهای غیرطرف قرارداد برابر تعرفه‌های مصوب حداکثر ظرف ۲ ماه از تاریخ ترخیص و حداکثر لغایت فروردین ماه سال بعد قابل پرداخت می‌باشد. بدیهی است رعایت موارد مذکور الزامی است.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۱۵۰۲ مورخ ۱۳۶۳/۶/۳.

مورد اعتراض متضمن اسقاط حق بوده و از اعتبار و وجاهت شرعی برخوردار نیست. سازمان بیمه خدمات درمانی طی لایحه جوابیه ۱۰۰۰/۵۰۹۹ مورخ ۱۳۷۶/۶/۲۳ پاسخ داده است که: ضوابط مورد اعتراض در دفترچه‌های سازمان بیمه خدمات درمانی مندرج و شرط ضمن قرارداد بیمه است و بیمه گذار با آگاهی از آن، طرف قرارداد شده است. وانگهی ضوابط مزبور به منظور حفظ نظم و جلوگیری از هرگونه سوء استفاده احتمالی مقرر شده و مغایرتی با قوانین موضوعه ندارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲۱/۳۲۵۴

تاریخ: ۱۳۷۷/۵/۲۶

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۴۱/د/۵۵۲۶ مورخ ۱۳۷۷/۴/۱۴، موضوع مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران، در جلسه مورخ ۷۷/۵/۲۵ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران از مصادیق مرور زمان نبوده و بنابراین خلاف شرع نیست.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۴۹

مغایرت تبصره ۳ الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا
(مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری) با شرع انور

شماره: ۴۵/۷۷/ا

تاریخ: ۱۳۷۷/۵/۱۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقایان علی طونی، مهران اصغری، حسین رحمانی، محمدرضا کیانوش و پرویز پارسانیا طی دادخواستهای تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تبصره ۳ الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای علی طونی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تبصره ۳ الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور گردیده و در توضیح بیان کرده است که: بر اساس این تبصره، در صورتی که بستانکار، همسر مدیون باشد بابت وصول مهریه می تواند حداکثر تا نصف از مالکیت محل سکونت او را بازداشت کند. در حالی که وفق فتاوی فقهای عظام، مسکن شوهر جزء مستثنیات دین محسوب و غیرقابل بازداشت و فروش است. آقای پرویز پارسانیا نیز طی دادخواست مشابهی افزوده اند طبق فتوای مقام معظم رهبری و احکام شرعی و نظریه شماره

(۱) تبصره ۳ الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری):

در صورتی که بستانکار همسر مدیون بوده و بابت وصول مهری درخواست بازداشت محل سکونت او را بنماید، در این صورت حداکثر تا نصف از مالکیت مدیون بازداشت می شود.

۷۶/۲۱/۵۱۱ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱ فقهای معظم شورای نگهبان،^(۱) مسکن مورد نیاز و متناسب شرعاً جزء مستثنیات دین است و قابل بازداشت نمی‌باشد. آقایان مهران اصغری، حسین رحمانی و محمدرضا کیانوش نیز دادخواستهای مشابهی را با ضمیمه نمودن برخی از استفتائات اعظام فقها، تقدیم نموده‌اند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲۱/۳۲۵۶

تاریخ: ۱۳۷۷/۵/۲۶

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۷/۴۵ مورخ ۷۷/۵/۱۴ موضوع ادعای خلاف شرع بودن

(۱) نظریه شماره ۷۶/۲۱/۵۱۱ مورخ ۱۳۷۶/۳/۱ فقهای شورای نگهبان:

شماره: ۷۶/۲۱/۵۱۱

تاریخ: ۱۳۷۶/۳/۱

حضرت آیت ا... یزدی

رئیس محترم قوه قضائیه

با سلام؛

نامه شماره ۱/۷۵/۳۷۰۰۴ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۴ و ضامیم آن در جلسه رسمی مورخ ۱۳۷۶/۲/۲۱ آقایان فقهای شورای نگهبان مطرح و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«ماده ۶۵ قانون اجرای احکام مدنی مصوب سال ۱۳۵۶ مخصوص اموال منقول است و شامل مسکن نمی‌شود و علی‌ای‌حال مسکن مورد نیاز و متناسب شرعاً از مستثنیات دین می‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

لازم به ذکر است که شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۷/۵/۲۱ مراتب مغایرت تبصره ۳ ماده ۶۹ آیین‌نامه اصلاحی اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا را با موازین شرعی، تحت شماره ۷۷/۲۱/۳۲۱۵ به ریاست قوه قضائیه اعلام کرده متعاقباً رئیس قوه قضائیه در تاریخ ۱۳۷۷/۶/۱ نسبت به لغو آن اقدام کرده و قضیه خاتمه یافت. با این وجود شورای نگهبان نظریه تکمیلی خود را به شماره ۷۷/۲۱/۳۹۰۰ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۸ به قوه قضائیه اعلام نمود. در این نظریه آمده بود: «توقیف منزل بدون قصد فروش و فقط به عنوان مانع بی‌اعتنایی شوهر در پرداخت مهر رافع اشکال خواهد بود.» متعاقباً رئیس قوه قضائیه طی نامه شماره ۱/۷۷/۱۱۱۷۳ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۱۰ پاسخ داد که «توقیف معمولاً مطلق نیست و پس از زمان یا فروش یا اقدام قانونی رفع توقیف می‌شود که بیشتر مقدمه فروش خواهد بود.» لازم به توضیح است که صدور نظریه تکمیلی شورای نگهبان پس از اقدام قوه قضائیه در لغو تبصره ۳ ماده ۶۹ صورت گرفته است.

تبصره ۳ الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا، به پیوست، تصویر نظریه شماره ۷۶/۲۱/۵۱۱ مورخ ۷۶/۳/۱ فقهای شورای نگهبان ارسال می گردد.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

---

(۱) آرای شماره های ۱۹۴ تا ۲۰۰ مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۱۳۴/۲۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با عنایت به این که تبصره ۳ الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجراء به شرح نظریه فقهای محترم شورای نگهبان خلاف احکام و موازین شرع شناخته شده است به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری، تبصره مزبور ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۷۸۲ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۶).

عدم مغایرت بند د بخشنامه شماره ۱۱۱/م/ح/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴
شورای اقتصاد با شرع انور

شماره: ۲۱۶/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۶/۱۱/۱۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای بهمن مداح مدیر عامل شرکت بازرگانی ملباء، طی دادخواستهای تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند «د» مصوبه شماره ۱۱۱/م/ح/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد شده‌اند.
ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای بهمن مداح مدیر عامل شرکت بازرگانی ملبا در دادخواست تقدیمی، خواستار ابطال بند د بخشنامه ۱۱۱/م/ح/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: این شرکت با رعایت تمامی مقررات جاریه در سال ۱۳۷۲ مبادرت به گشایش اعتبار اسنادی و واردات خودرو و فروش آنها نمود لیکن پس از ورود خودروها و انجام تشریفات گمرکی، به

(۱) بند د بخشنامه شماره ۱۱۱/م/ح/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد:

کلیه واردکنندگان انواع خودرو که از تاریخ ۱۳۷۳/۵/۲ مکلف به ارائه تعهدنامه و اخذ مجوز ترخیص از سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان شده‌اند، مکلفند اسناد و مدارک مربوطه را جهت قیمت‌گذاری به سازمان مذکور ارائه نمایند و مابه‌التفاوت قیمت محاسبه شده توسط سازمان مذکور تا قیمت قطعی فروخته شده قبل از تصویب این مصوبه را به حساب سازمان حمایت واریز و همچنین مابه‌التفاوت خودروهای فروش نرفته و واردات آتی بر اساس تفاوت قیمت تعیین شده و قیمت بازار که توسط کمیته موضوع بند «الف» تعیین خواهد شد را به حساب سازمان مذکور واریز نمایند.

استناد بند مورد اعتراض سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، مطالبه مابه‌التفاوت قیمت تمام شده و قیمت فروش آن را نمود. با عنایت به اینکه در زمان گشایش اعتبار چنین مقرراتی حاکم نبوده و شورای نگهبان در اظهار نظر خود در خصوص لایحه تمدید وصول مالیات از اتومبیل‌های غیر سواری و... (مصوب ۱۳۶۳/۹/۱۴)، اطلاق بند ۴ تبصره ۷ ماده ۱ و ماده ۲ در مورد اجرای مجازات جریمه نسبت به تخلفات گذشته را با نظر اکثریت، مغایر قانون اساسی و از لحاظ شرعی دارای اشکال اعلام نموده و با توجه به قاعده «قُبْحُ عِقَابِ بِلَايِيَان» و در نظر گرفتن نامه شماره ۲۴/۹۹۱ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۲۳ شورای اقتصاد در توضیح علت اخذ مابه‌التفاوت به دیوان عدالت اداری مبنی بر اینکه «اخذ مابه‌التفاوت از هنگام چند نرخی شدن ارز و به منظور جلوگیری یا به حداقل رساندن استفاده کلان و غیرمشروع حاصل از تفاوت نرخ ارز توسط واردکنندگان کالا اعمال می‌شود.» و به لحاظ اینکه این شرکت بابت واردات خودرو اساساً ارز دولتی مصرف نکرده است و اخذ چنین مبلغ گزافی تحت عنوان مابه‌التفاوت موجب تحمیل ضرر و زیان سنگین به شرکت و خلاف قاعده «لاضرر و لاضرار فی الاسلام» می‌باشد، اعمال این بند خلاف موازین اسلامی است.

شورای نگهبان موضوع را در جلسه رسمی فقها، مطرح و طی شماره ۷۷/۲۱/۲۷۴۱ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲۲^(۱) چنین اعلام نظر نموده است: شورای اقتصاد طی شماره ۳۴/۴۷۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۱ درخصوص موضوع بیان داشته است دادخواست مذکور پس از صدور و قطعیت حکم از هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در دادنامه‌های مجموعه شماره ۲۱۸ و ۲۱۹ و ۲۲۰ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۵ از سوی خواهان و شرکت آسان موتور تنظیم و بدون رعایت تشریفات قانونی به شورای نگهبان ارسال شده است

(۱) نظریه شماره ۷۷/۲۱/۲۷۴۱ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲۲ شورای نگهبان:

شماره: ۷۷/۲۱/۲۷۴۱

تاریخ: ۱۳۷۷/۲/۲۲

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۷۶/۷۶/۲۱۶ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۵ آن دیوان اشعار می‌دارد، دادخواست آقای بهمن مداح در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و نظریه شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد:
باید از شورای اقتصاد از مدرکی که باستناد آن اقدام به تصویب مصوبه شماره ۱۱۱/م/۳۴ مورخ ۷۳/۱۲/۱۴ نموده‌اند، سؤال نمود تا اعمال نظر شورا ممکن گردد.

احمد جتی

دبیر شورای نگهبان

در حالی که موضوع محکوم اصل حاکمیت امر مختومه است و در پرونده‌های کلاسه ۱۳۸/۷۴ و ۲۱/۷۵ و ۲۳/۷۵ کلیه مدارک خواسته شده از شورای محترم نگهبان موجود می‌باشد و عنداللزوم مجدداً ارسال خواهد شد.

سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان در لایحه تقدیمی به شماره ۳۷۰/۱۲۸۴۶ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۴ در پاسخ به ادعای مطروح اعلام نموده است که در خصوص دادخواست در دست رسیدگی شرکت بازرگانی ملبا (واردکننده خودروهای اویل)، به خواسته ابطال بند «د» مصوبه ۱۱۱/ح/م/۲۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴^(۱) به دلیل غیرشرعی بودن آن، مطالب ذیل را به استحضار می‌رساند:

۱- سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان بر حسب بند ۱۰ ماده ۷ اساسنامه قانونی خود (مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب اسلامی ایران) می‌تواند پس از تصویب شورای اقتصاد، مبالغی از واردکنندگان تحت عنوان مابه‌التفاوت دریافت نماید.

۲- به موجب تبصره ۲۱ قانون خودرو، از تاریخ ۱۳۷۱/۱۰/۲۰ ورود و صدور انواع خودرو و ماشین‌آلات راهسازی در چارچوب ضوابط همان قانون مجاز گردید.

۳- بر اساس تبصره ۱۴ قانون فوق، خودروها و ماشین‌آلات راهسازی وارداتی باید دارای نمایندگی رسمی در ایران، برای خدمات بعد از فروش باشند و تعیین ضوابط مربوط به تأیید نمایندگی‌ها و نظارت بر فعالیت آنها به عهده وزارت صنایع می‌باشد.

۴- بر حسب مصوبه مورخ ۱۳۷۳/۲/۱۷ مجمع عمومی این سازمان، ورود انواع خودرو، صرف نظر از نوع ارز مربوطه، مشمول ضوابط قیمت‌گذاری شدند، مراتب به گمرک ایران اعلام ولیکن به دلایلی که در ابلاغ آن وجود داشت، از تاریخ ۱۳۷۳/۵/۴ توسط گمرک ایران به مرحله اجرا گذاشته شده و از همان تاریخ، گمرک ایران از واردکنندگان خودرو، مجوز سازمان حمایت را مطالبه نمود.

۵- این سازمان طبق مصوبه مذکور مجمع عمومی، از کلیه واردکنندگان تعهد کتبی مبنی بر ارائه اسناد و مدارک جهت قیمت‌گذاری اخذ نموده است.

۶- شورای اقتصاد، در راستای وظایف خود طی مصوبه شماره ۱۱۱/خ/م/۲۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ مقرر نموده، کلیه واردکنندگان خودرو که از تاریخ ۱۳۷۳/۵/۴ به منظور ارائه اسناد و مدارک جهت قیمت‌گذاری، تعهد نامه کتبی به سازمان حمایت ارائه

(۱) مصوبه در استعلامیه دیوان عدالت اداری تحت شماره ۱۱۱/م/ح/۳۴ ذکر شده و لذا در نظریه شورای نگهبان نیز همین شماره درج شده است.

کرده‌اند، بایستی مابه‌التفاوت نیز پرداخت کنند.

۷- سازمان حمایت در اجرای وظایف قانونی ناشی از بند ۱۰ ماده ۷ اساسنامه قانونی خود و با عنایت به مصوبه مارالذکر شورای اقتصاد، اقدام به محاسبه مابه‌التفاوت قیمت تمام شده خودروها تا قیمت فروخته شده نمود و اقدامات قانونی جهت وصول آنها به عمل آورده است.

۸- قابل ذکر است مصوبه شورای اقتصاد، ملاک اخذ مابه‌التفاوت از خودروهای وارداتی را تاریخ ترخیص آنها ذکر کرده است. بنابراین کلیه خودروهایی که تاریخ ترخیص آنها بعد از ۱۳۷۳/۵/۴ بوده مشمول مابه‌التفاوت می‌گردند و تاریخ ثبت سفارش یا انعقاد قرارداد خرید کالا از شرکت خارجی نمی‌تواند ملاک عمل باشد بنابراین نمی‌توان گفت مصوبه شورای اقتصاد به قراردادهای سالهای گذشته تسری داده شده و عطف به‌ماسبق گردیده است؛ زیرا همان طور که ذکر شد، ملاک زمان ترخیص آنها می‌باشد.

۹- همچنین در مورد ادعای بعضی از وارد کنندگان خودرو مبنی بر مغایرت مصوبه شورای اقتصاد با تبصره ۲۱ قانون «چگونگی محاسبه و وصول حقوق گمرکی، سود بازرگانی و مالیات انواع خودرو و ماشین آلات راهسازی» مصوب سال ۱۳۷۱، قابل ذکر است که عدم اخذ مابه‌التفاوت در تبصره قانون مذکور پیش‌بینی نشده است. بنابراین با توجه به مقررات قانونی، اقدام به اخذ مابه‌التفاوت شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲۱/۳۳۵۶

تاریخ: ۱۳۷۷/۶/۱۱

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۷۶/۷۶/۲۱۶ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۵، در خصوص ادعای خلاف شرع بودن بند «د» مصوبه شماره ۱۱۱/م/ح/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد در جلسه مورخ ۷۷/۶/۱۱ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ذیل بند ۷ دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور با شرع انور

شماره: ۱۰۷/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۷/۷/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سعید روا طی دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ذیل بند ۷ دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای سعید روا در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ذیل بند ۷ دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: با اعمال این بند بدون ابلاغ و اخذ رضایت کارمند، صرفاً به بهانه فقدان پست سازمانی خالی، او را قبل از موعد باز خرید یا بازنشسته می‌کنند در حالی که کارمند واجد شرایط و آماده به خدمت است و از این طریق افراد جدیدی را به استخدام در می‌آورند و این برخلاف اصول ۴، ۱۷۰، ۲۸ قانون اساسی^(۲) و تضییع کننده حق مستخدمین است.

(۱) دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور: اجرای تبصره ۳ این قانون در مورد بازخریدی یا بازنشسته نمودن مستخدمین آماده به خدمت ناظر بر آن دسته از مستخدمینی است که از تاریخ آمادگی به خدمت آنان یک سال سپری شده یا بشود و بازنشسته و یا بازخرید نمودن این قبیل مستخدمین موقوف به درخواست کتبی آنان نمی‌باشد.

(۲) متن اصول چهارم، بیست و هشتم و یکصد و هفتادم قانون اساسی به قرار زیر است:

سازمان امور اداری و استخدامی کشور در لایحه جوابیه شماره ۱۰۷۹۴/۱۰۳۱/۱ مورخ ۱۳۷۶/۸/۲۰ ضمن بی وجه خواندن ادعای مدعی، اشعار داشته است که: با عنایت به مفاد ماده ۱۱۸ قانون استخدام کشوری،^(۱) دستگاههای دولتی در مواردی که مستخدم آماده به خدمت واجد شرایط در اختیار نداشته باشند یا نتوانند از مستخدمین آماده به خدمت واجد شرایط در سایر دستگاهها استفاده نمایند، مجاز به استخدام می باشند و ناگزیر از استفاده از مستخدمین آماده به خدمت سایر دستگاههای دولتی در همه موارد نیستند.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲۱/۳۷۰۹

تاریخ: ۱۳۷۷/۸/۱۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

نامه شماره ه/۱۰۷/۷۶ مورخ ۱۳۷۷/۷/۱۶ شما در خصوص ذیل بند ۷ دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۶۵/۷/۵ دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور، در

اصل چهارم: کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید براساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر به عهده فقهائ شورای نگهبان است.

اصل بیست و هشتم: هرکس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون، برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید.

اصل یکصد و هفتادم: قضات دادگاهها مکلفند از اجرای تصوینامهها و آیین نامه های دولتی که مخالف با قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه است خودداری کنند و هرکس می تواند ابطال این گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری تقاضا کند.

(۱) ماده ۱۱۸ قانون استخدام کشوری:

«وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی مشمول این قانون مکلفند تا زمانی که مستخدم آماده به خدمت در اختیار دارند برای تصدی پستی که جدیداً ایجاد می شود و یا بدون متصدی است از مستخدمین مزبور استفاده نمایند و چنانچه در میان مستخدمین مزبور شخصی واجد شرایط یافت نشود وزارتخانه ها و مؤسسات دولتی فقط در صورتی مجاز به استخدام جدید می باشند که قبلاً به سازمان امور اداری و استخدامی کشور مراجعه کنند و سازمان مزبور نتواند از میان مستخدمین آماده به خدمتی که در اختیار دارد مستخدم واجد شرایطی معرفی کند.» (روزنامه رسمی شماره ۶۲۲۶ مورخ ۱۳۴۵/۴/۱۸).

جلسه مورخ ۷۷/۸/۱۳ فقهای شورای نگهبان مطرح گردید و نظر فقهای شورای نگهبان، به شرح زیر اعلام می شود:

«ذیل بند ۷ دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۶۵/۷/۵ خلاف شرع تشخیص داده نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ماده ۴ اصلاحی آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران
(مصوب ۱۳۷۶ رئیس قوه قضائیه) با شرع انور

شماره: ۲۶۴/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۷/۷/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای احمد رفیعی پور طی دادخواست تقدیمی و لایحه تکمیلی آن، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۴ اصلاحی آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران مصوب سال ۱۳۷۶ شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای احمد رفیعی پور طی دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۴ اصلاحی آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران (مصوب ۱۳۷۶ رئیس قوه قضائیه)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در متن دادخواست و لوایح تقدیمی توضیح داده است که: با عنایت به اینکه اطلاق ماده ۴ آیین نامه مذکور شامل سردفتران و دفتربارانی می شود که با کمتر از بیست سال خدمت و پرداخت حق بیمه، مستعفی یا از کارافتاده شده اند و حقوق اکتسابی آنان را تضییع می نماید، خلاف قاعده شرعی «لاضرر» و حدیث نبوی «لاضرر و لا ضرار فی الاسلام» است.

(۱) ماده ۴ اصلاحی آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران (مصوب ۱۳۷۶ رئیس قوه قضائیه): در مواردی که سردفتران و دفترباران اول بعد از بیست سال اشتغال، مستعفی یا از کار افتاده شوند به نسبت سنوات خدمت، استحقاق دریافت مستمری خواهند داشت. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۵۱۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۵).

نظریه فقهای شورای نگهبان^(۱)

شماره: ۷۷/۲۱/۳۷۴۰

تاریخ: ۱۳۷۷/۸/۲۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ه/۷۶/۲۶۴ مورخ ۱۳۷۷/۷/۱۶ شما در خصوص ماده ۴ اصلاحی
آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران مصوب سال ۱۳۷۶ در جلسه مورخ
۱۳۷۷/۸/۲۰ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقهای شورای نگهبان بدین شرح
اعلام می گردد:

«ماده ۴ اصلاحی آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران مصوب ۱۳۷۶ مخالف
موازین شرع شناخته نشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) نظریه دیگری به شماره ۷۶/۲۱/۱۰۲۰ مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۴ در مورد ماده ۴ آیین نامه بیمه و بازنشستگی
سردفتران و دفترباران اسناد رسمی مصوب سال ۱۳۷۳ از سوی فقهای شورای نگهبان صادر شده است. (ر.ک:
همین مجموعه، صفحه ۳۶۷).

عدم صلاحیت دیوان عدالت اداری در مورد مغایرت یا عدم مغایرت قوانین با شرع و عدم مداخله شورای نگهبان در مورد موضوعات قضایی

شماره: ۴۱/۵/۲۰۵۹۰

تاریخ: ۱۳۷۶/۱۲/۱۱

حضرت آیت الله جنتی

دبیر محترم شورای نگهبان

با سلام و تحیت؛

طبق حکم مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۵ صادره از شعبه اول دادگاه انقلاب اسلامی تهران،
وقفنامه‌ای به تاریخ دهم شعبان یکهزار و چهارصد و چهارده هجری قمری مطابق با
سیزدهم بهمن ۱۳۷۲ تنظیم گردیده که طی نامه شماره ۶۵ تا ۳۸۷۲ مورخ ۷۲/۱۱/۲۶
به سازمان اوقاف ارسال شده است.

به موجب رأی مزبور ۵۱٪ املاک، رقبات و سهام شرکت کشت و صنعت خوزستان
مربوط به خانواده بشارت وقف شده، و وقفنامه مزبور طی شماره
۷۲/۱۲/۳-۴۱۰/۳۴۶۱ از سازمان اوقاف به مدیریت اوقاف و امور خیریه استان
خوزستان ارسال گردیده است.

آقای رضا عابدینی وکیل واقف، طی مرقومه‌ای ضمن اعلام مراتب به عملکرد وزارت
کشاورزی که در اجرای لایحه قانونی مالکیت و بهره برداری از اراضی واقع در آبخور
سد دز و الغای قراردادهای کشت و صنعت مصوب ۱۳۵۸/۷/۱ و تبصره‌های الحاقی
مورخ ۱۳۵۸/۱۲/۴ مصوب شورای انقلاب اسلامی انجام گرفته است، اعتراض نموده
و مدعی است با توجه به موقوفه بودن املاک مورد نظر، اقدام وزارت کشاورزی برخلاف
اصول قانونی و شرع انور می‌باشد.

علی‌هذا بدین وسیله تصاویر نامه و مدارک نامبرده به انضمام تصویر نامه شماره
۴۱۰/۲۸۲۴ مورخ ۷۶/۱۱/۸ سازمان اوقاف و امور خیریه به حضور عالی ارسال
می‌گردد، تا دستور بررسی و اعلام نظریه صادر فرمایید.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای رضا عابدینی نظری در نامه شماره ۶۰۹ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۰ به هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، مدعی خلاف شرع بودن عملکرد وزارت کشور در اجرای لایحه قانون مالکیت و بهره برداری از اراضی واقع در آبخور سد دز و الغای قراردادهای کشت و صنعت مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۶ و تبصره‌های الحاقی مورخ ۱۳۵۸/۱۲/۴ (مصوب شورای انقلاب اسلامی)^(۱) شده و در توضیح مطالب خود افزوده است که:

در اسفند سال ۱۳۵۷ وقفنامه‌ای تنظیم و در خرداد سال ۵۸ طی شماره ۵۰۴۰ به ثبت رسیده و آیه الله محلاتی (ره) به تولیت آن تعیین شده است که با شهادت وی و فوت واقف در سال ۱۳۷۱ با تغییراتی در وقفنامه از سوی ورثا واقف، تولیت آن به حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی محول شده است و از جمله موقوفات شرکت کشت و صنعت خوزستان است که اکنون وزارت کشاورزی تمام مالکیت آن را بر اساس لایحه فوق در اختیار گرفته و مدعی تملک آن بدون پرداخت قیمت است، در حالی که تملک اموال مشروع بدون پرداخت عوض، آن هم در صورت ضرورت به لحاظ شرعی ممنوع است.

به موجب ماده یک این لایحه قانونی،^(۲) کلیه اراضی واقع در آبخور سد دز اعم از مواردی که وزارت نیرو و سازمان آب و برق خوزستان از اشخاص خریداری کرده یا از دولت انتقال گرفته است به انضمام اعیانی‌ها و مستحدثات، به وزارت کشور منتقل شده تلقی گردیده و در ماده ۲،^(۳) کلیه قراردادهای مربوط به اراضی واقع در آبخور سد دز که

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۰۰۸۸ مورخ ۱۳۵۸/۷/۱۹ و روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۲۷ مورخ ۱۳۵۹/۱/۱۹.

(۲) ماده ۱ لایحه قانونی مالکیت و بهره‌برداری از اراضی واقع در آبخور سد دز:

به منظور تمرکز امور و بهره‌برداری صحیح از منابع آب و خاک از تاریخ تصویب این قانون، کلیه اراضی واقع در آبخور سد دز اعم از آنچه وزارت نیرو و سازمان آب و برق خوزستان از اشخاص خریداری نموده یا از دولت انتقال گرفته و به انضمام اعیانی‌ها و مستحدثات به وزارت کشاورزی و عمران روستایی منتقل شده تلقی می‌گردد.

ادارات ثبت محل مکلفند مراتب را در سوابق ثبتی و دفاتر املاک منعکس نمایند و طبق نقشه‌هایی که از طرف وزارت کشاورزی و عمران روستایی تهیه می‌شود این اراضی را تفکیک و پلاک‌گذاری نموده و اسناد مالکیت هر یک از قطعات را به نام وزارت مذکور صادر و تحویل نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۰۸۸ مورخ ۱۳۵۸/۷/۱۹).

(۳) ماده ۲ لایحه قانونی مالکیت و بهره‌برداری از اراضی واقع در آبخور سد دز:

کلیه قراردادهای مربوط به اراضی واقع در آبخور سد دز که در اجرای قانون تأسیس شرکتهای بهره‌برداری از اراضی زیر سدها (مصوب ۱۳۴۷/۲/۳۰) و آیین‌نامه و مقررات مربوطه به اشخاص و شرکتهای کشت و صنعت داخلی یا خارجی منعقد شده است و همچنین صورتمجلس تحویل اراضی، از تاریخ تصویب این قانون ملغی و کان لم یکن می‌شناسد. اراضی موضوع این ماده به انضمام اعیانی و مستحدثات در هر مورد با تهیه صورتمجلس که با حضور و امضای

در اجرای قانون تأسیس شرکتهای بهره‌برداری از اراضی زیر سدها (مصوب ۱۳۴۷/۲/۳۰)^(۱) و آیین‌نامه و مقررات مربوط به اشخاص و شرکتهای داخلی یا خارجی منعقد شده، به انضمام صورت مجالس تحویل اراضی از تاریخ تصویب این قانون ملغی و کان‌لم‌یکن می‌باشد. در تبصره ۲ ماده ۲ و تبصره ۴ الحاقی به ماده ۲^(۲) نیز مقرراتی در اجرای آن وضع شده است. وزارت کشاورزی با استناد به ماده اول لایحه قانونی مذکور، مدعی است که کلیه اعیانی‌ها و مستحدثات موضوع ماده ۲ نیز به آن سازمان منتقل شده است.

در حالی که اراضی و اعیانی‌های موضوع ماده ۲ منصرف از موضوع ماده یک است و تحویل آنها با تنظیم صورتمجلس انجام می‌گردد. هرگاه مقصود انتقال بدون عوض بود باید ذکر می‌شد. در ضمن تبصره‌های ۲ و ۴ ماده ۲ گویای این مطلب و هدف از تصویب آن، مصادره اموال مستأجرین نبوده است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲۱/۴۰۷۴

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۲۹

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای موسوی تبریزی

رئیس محترم دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۴۱/د/۲۰۵۹۰ مورخ ۷۶/۱۲/۱۱، نظر جناب‌عالی را به مطلب

نمایندگان دادستان محل - بانک توسعه کشاورزی - سازمان آب و برق خوزستان (به انتخاب فرماندار محل) تنظیم می‌شود عیناً به وزارت کشاورزی و عمران روستایی تحویل می‌گردد. (همان).

(۱) روزنامه رسمی شماره ۶۷۸۵ مورخ ۱۳۴۷/۳/۱۶.

(۲) تبصره‌های ۲ و ۴ ماده ۲ لایحه قانونی مالکیت و بهره‌برداری از اراضی واقع در آبخور سد دز:

وزارت کشاورزی و عمران روستایی مجاز است اداره و بهره‌برداری موقت از اراضی و اعیانی و مؤسسات را به اشخاص یا هیأت‌هایی (اعم از بخش خصوصی یا دولتی) محول نماید.

لایحه قانونی راجع به الحاق دو تبصره به لایحه قانونی مالکیت و بهره‌برداری از اراضی واقع در آبخور سد دز:

تبصره ۴- کلیه ماشین‌آلات و وسایل کشاورزی موجود و لوازم یدکی آنها که مورد استفاده اشخاص و شرکتهای کشت و صنعت موضوع این قانون بوده است به وزارت کشاورزی و عمران روستایی منتقل شده تلقی می‌گردد و بهای روز تحویل آنها که به وسیله ارزیاب رسمی منتخب وزارت کشاورزی و عمران روستایی تعیین می‌شود، بابت قسمتی از بدهی افراد و شرکتهای بانک توسعه کشاورزی ایران یا بستانکاران دیگر دولتی حسب اعلام وزارت کشاورزی و عمران روستایی منظور و از محل مال‌الاجاره مذکور در ماده ۴ این قانون در وجه بستانکاران پرداخت خواهد گردید. ضوابط مربوط به نحوه استفاده از ماشین‌آلات و لوازم و وسایل مزبور را وزارت کشاورزی و عمران روستایی تهیه و ابلاغ خواهد نمود. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۰۸۸ مورخ ۱۳۵۸/۷/۱۹).

زیر جلب می‌نمایم:

مسأله اختلاف وزارت کشاورزی با ورثه واقف، تنها در مورد تصرف بخشی از اموال مرحوم سید مرتضی بشارت است که از آبخور سد دز خارج و مشمول لایحه قانونی مالکیت و بهره‌برداری ازارضی واقع در آبخور سد دز و الغای قراردادهای کشت و صنعت مصوب ۵۸/۶/۲۶ شورای انقلاب نیست و به شهادت دادنامه مورخ ۷۳/۹/۲۰ که در اوراق ارسالی موجود است، دادگاه انقلاب ویژه رسیدگی بر پرونده‌های موضوع فرمان حضرت امام و اصل ۴۹ قانون اساسی، آقایان ورثه را راهنمایی کرده است که اگر از ناحیه وزارت کشاورزی تصرفی نسبت به این‌گونه اموال صورت گرفته است باید به مرجع ذیصلاح که طبعاً دادگستری محل است مراجعه نماید.

بناء علیه موضوعی برای اظهارنظر فقهای شورای نگهبان باقی نمی‌ماند. علاوه بر اینکه پیگیری موافقت یا عدم موافقت این قانون با شرع از صلاحیت دیوان عدالت اداری نیز خارج است.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی^(۱)
(مصوب ۱۳۵۵/۱۰/۲۵ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۲۹۷/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۷/۹/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه دفتر حقوقی شرکت توسعه نیشکر و صنایع جانبی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ماده یک آیین نامه اجرایی ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

دفتر حقوقی شرکت توسعه نیشکر و صنایع جانبی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۵۵/۱۰/۲۵ هیأت وزیران)^(۲) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان داشته است در

(۱) ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی:

مطالبات سازمان بابت حق بیمه و خسارات تأخیر و جریمه های نقدی که ناشی از اجرای این قانون یا قوانین سابق بیمه های اجتماعی و قانون بیمه های اجتماعی روستائیان باشد، همچنین هزینه های انجام شده طبق مواد ۶۵ و ۸۹ و خسارات مذکور در مواد ۹۹ و ۱۰۰ این قانون در حکم مطالبات مستند به استناد لازم الاجرا بوده و طبق مقررات مربوط به اجرای مفاد اسناد رسمی به وسیله مأمورین اجرای سازمان قابل وصول می باشد.

آیین نامه اجرایی این ماده حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون از طرف سازمان تهیه و پس از تصویب وزارت رفاه اجتماعی و وزارت دادگستری به موقع اجرا گذارده خواهد شد تا تصویب آیین نامه مزبور مقررات این ماده توسط مأمورین اجرای احکام محاکم دادگستری براساس آیین نامه ماده ۳۵ قانون بیمه های اجتماعی اجرا خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۸۸۹۴ مورخ ۱۳۵۴/۴/۲۵).

(۲) ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی:

مطالبات سازمان تأمین اجتماعی بابت حق بیمه، خسارات تأخیر جریمه های نقدی ناشی از اجرای قانون تأمین اجتماعی با قوانین سابق بیمه های اجتماعی و قانون بیمه های اجتماعی روستائیان و قانون تأمین آموزش فرزندان کارگران و مطالبات مندرج در مواد ۴۲، ۴۶، ۶۶، ۹۰، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۱ و ۱۰۸ قانون تأمین اجتماعی از طریق صدور اجرائیه به وسیله مسئولین و مأمورین اجرای سازمان، قابل مطالبه و وصول می باشد. (روزنامه رسمی شماره ۹۲۳۱ مورخ ۱۳۵۵/۱۱/۵).

این ماده آیین نامه اجرایی آن خسارت تأخیر تأدیه و جریمه های نقدی ناشی از این قانون پیش بینی شده که اخذ این گونه مبالغ، مخالف فتوای امام (ره) و نظرات شماره ۳۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۲^(۱) و ۹۴۹۹ مورخ ۱۳۶۲/۸/۲۵^(۲) شورای نگهبان می باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۷/۲۱/۴۲۹۹

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۲/۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۷/۲۴/۹ مورخ ۲۹۷/۷۷/هـ ادعای خلاف شرع بودن ماده یک آیین نامه اجرایی ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی از طرف شرکت توسعه نیشکر و

(۱) نظریه شماره ۴۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۲۲ فقهای شورای نگهبان:

شماره: ۳۸۴۵

مورخ: ۱۳۶۴/۴/۱۲

شورایعالی محترم قضایی

نظر به اینکه در موضوع حکم خسارت تأخیر تأدیه مراجعات متعدد به شورای نگهبان می شود و از قرار بعضی شکایات، بانکها مطالبه خسارت تأدیه می نمایند، موضوع در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح شد و به شرح زیر اعلام نظر گردید:

«مطالبه مازاد بر بدهی بدهکار به عنوان خسارت تأخیر تأدیه چنانچه حضرت امام مدظله نیز صریحاً به این عبارت (آنچه به حساب دیرکرد تأدیه بدهی گرفته می شود ربا و حرام است) اعلام نموده اند. جایز نیست و احکام صادره بر این مبنی شرعی نمی باشد. بنابراین مواد ۷۱۹ تا ۷۲۳ قانون آیین دادرسی حقوقی و سایر موادی که به طور متفرق احتمالاً در قوانین در این رابطه موجود باشد، خلاف شرع انور است و قابل اجرا نیست.»

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۲) نظریه شماره ۹۴۹۹ مورخ ۱۳۶۲/۸/۲۵ فقهای شورای نگهبان:

شماره: ۹۴۹۹

تاریخ: ۱۳۶۲/۸/۲۵

شورایعالی قضایی

عطف به نامه شماره ۱/۱۲۶۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۵/۳۱ موضوع در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و بررسی شد و به شرح زیر اعلام نظر گردید:

«دریافت خسارت تأخیر تأدیه موضوع مواد ۷۱۲ و ۷۱۹ قانون آیین دادرسی مدنی به نظر اکثریت فقها مغایر با موازین شرعی شناخته شد.»

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

صنایع جانبی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۲ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:

«با قطع نظر از اینکه طبق اصلاحات به عمل آمده در قانون تجویز اخذ خسارت تأخیر تأدیه در غالب موارد نسخ شده است، لکن اخذ آن در موارد باقیمانده و همچنین اخذ جرایم نقدی از نظر شرعی مانعی ندارد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

قابل رسیدگی نبودن شکایت شاکی در دیوان عدالت اداری با عدول خواهان از ادعای خود

شماره: ۲۴۴/۷۶/۸

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۲/۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد توانگر طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۳۴/۱۸۲ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۶ شورای اقتصاد شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای محمد توانگر در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه شماره ۳۴/۱۸۲ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۶ شورای اقتصاد^(۱) به لحاظ خلاف شرع بودن آن شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: برای خرید یک دستگاه اتومبیل، با شرکت بازرگانی ملبا قرارداد منعقد نمودم. پس از گذشت مدت ۳۰ ماه، شرکت مزبور بر اساس مصوبه فوق، مبلغی را به عنوان مابه‌التفاوت سهم سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان مطالبه نموده است.

(۱) مصوبه شماره ۳۴/۱۸۲ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۶ شورای اقتصاد:

درخواست شماره ۱۰۰/۱۲۲۳ مورخ ۱۳۷۵/۲/۸ وزارت بازرگانی در مورد دریافت مابه‌التفاوت از شرکت واردکننده اتومبیل‌های ساخت خارج تا قیمت قطعی فروش، در جلسه مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۱ شورای اقتصاد مطرح شد و پس از بحث و تبادل نظر مقرر گردید سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان با احتساب سالانه ۴۰ درصد تورم و ۱۰ درصد سود به قیمت فروش شرکت و پس از اعمال مبلغ دریافتی قبلی بر اساس صورتجلسه ۱۳۷۵/۱/۲۵ کمیته خودرو مابه‌التفاوت آن را با قیمت بازار دریافت و به حساب خزانه واریز نمایند. به منظور تسریع در ترخیص کالا سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان مجاز است چک تضمینی به طور تقسیمی دریافت نموده تا نسبت به صدور مجوز ترخیص اتومبیل اقدام نماید.

با توجه به اینکه مصوب، مؤخر بر قرارداد است، عطف به ما سبق شدن آن خلاف شرع می‌باشد. همچنین باقاعده «لاضرر و لا ضرر فی الاسلام» مغایر است. در ضمن، دادخواست و لوایح مفصل شرکت ملبا را که به موجب آن نیز درخواست ابطال مصوبه مورد اعتراض شده است ضمیمه نموده است. مع هذا در صفحه ۲۰ اوراق ارسالی، که طی لایحه‌ای به تاریخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۴ و شماره ۲۷۷۵۸ ثبت شده است،^(۱) از ادعای خلاف شرع بودن مصوبه عدول نموده و دادخواست خود را نسبت به این مورد مسترد داشته است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۴۵۲۷

تاریخ: ۱۳۷۸/۱/۲۹

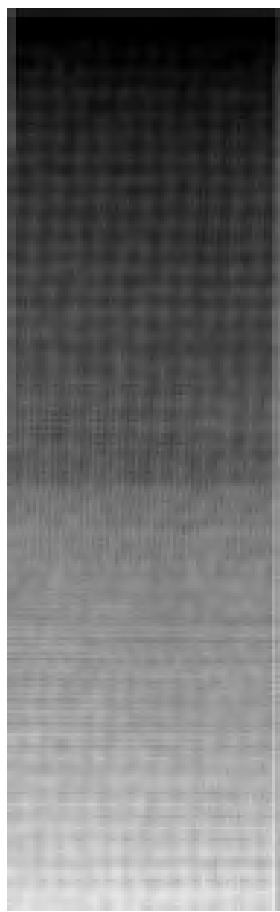
ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۴۴/۷۶/هـ مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۸ آن دیوان؛
پرونده در جلسه رسمی مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۵ فقهای شورای نگهبان مطرح و به شرح زیر اعلام نظر می‌شود:
«چون به شرح صفحه رقم ۲۰ اوراق ارسالی، آقای محمد توانگر (شاکی) از شکایت خلاف شرع بودن موضوع مورد ادعا صرف نظر نموده، که این نامه در تاریخ ۷۷/۱۰/۲۷ در دفتر اندیکاتور هیأت عمومی دیوان ثبت شده است، بناء علیه رسیدگی دیوان به این شکایت موضوع ندارد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) شورای نگهبان در نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۳۵۶ مورخ ۱۳۷۷/۶/۱۱ خود در این خصوص اعلام نظر کرده بود. از این رو خواهان، نیازی به رسیدگی مجدد از نظر مخالفت شرعی ندیده است (همین کتاب، ص ۴۱۴).

سال دوم

۱۳۷۸/۴/۲۶

تا

۱۳۷۹/۴/۲۵

عدم مغایرت مواد ۲ و ۴ (و تبصره آن) آیین نامه اجرایی بند «ه» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور (مصوب ۱۳۷۷/۶/۱۶ هیأت وزیران) با شرع انور
شماره: ۴۱۴/۷۷/۵
تاریخ: ۱۳۷۸/۱/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای بهرام عظیمی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مواد ۲ و ۴ و تبصره ذیل آن از آیین نامه اجرایی بند ه تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور به شماره ۱۱/۲۹۰/ت/۱۹۸۵۰ مورخ ۱۳۷۷/۶/۱۶ شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای بهرام عظیمی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مواد ۲ و ۴ و تبصره ذیل آن از آیین نامه اجرایی بند «ه» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور^(۱) و^(۲) به

(۱) مواد مورد اشاره آیین نامه اجرایی بند «ه» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور:
ماده ۲- در مواردی که به منظور بازگشت دانشجویان بورسیه و اعزامی و انجام تعهدات مربوط به تضمین از ضامن اخذ گردیده، ضامن مکلف به استرداد هزینه ها و ارزش های مصروفه می باشد. در هر صورت بدهی ضامن بیشتر از کل بدهی دانشجو نخواهد بود.

ماده ۴- اداره گذرنامه پس از صدور حکم قطعی دادگاههای عمومی مبنی بر محکومیت دانشجو یا ضامن به پرداخت مطالبات مربوط نسبت به ممنوع الخروجی آنان تا استهلاك کامل بدهی اقدام خواهد نمود.
تبصره: سفارتخانه ها، نمایندگیهای ثابت دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر مراجع ذی ربط با اعلام وزارتین فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد از تمدید یا صدور گذرنامه جدید برای دانشجویان بورسیه و اعزامی خودداری به عمل خواهند آورد. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۶۰۲ مورخ ۱۳۷۷/۶/۲۹).

(۲) بند «ه» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور:
به وزارتخانه های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می شود که برای خرید تمهید

شماره ۲۹۰۱۱/ت/۱۹۸۵۰ مورخ ۱۳۷۷/۶/۱۶ مصوب هیأت وزیران به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: ماده ۲ آیین نامه مذکور که در راستای اجرای قانون بودجه سال ۱۳۷۷ به تصویب هیأت وزیران رسیده است، مقرر می دارد ضامن مکلف به استرداد هزینه و ارزهای مصروفه می باشد و در هر صورت بدهی ضامن بیشتر از کل بدهی دانشجو نخواهد بود. در ماده ۴ نیز تصریح شده که اداره گذرنامه پس از صدور حکم قطعی دادگاههای عمومی مبنی بر محکومیت دانشجو یا ضامن به پرداخت مطالبات مربوط، نسبت به ممنوع الخروجی آنان تا استهلاك کامل بدهی اقدام خواهد نمود. با توجه به نظر صریح و روشن شورای نگهبان در مقام نظارت بر قانون بودجه سال ۷۶ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۱^(۱) و اینکه به لحاظ موازین شرعی، تعهدات وثیقه گذار در عقد رهن به همان مبلغ مندرج در سند رهن معتبر و لازم الاجراست و نه بیشتر و مادامی که دین باقی است و به سببی از اسباب قانونی ساقط نگردیده است؛ تعهد مزبور مبرری نشده و رهن باقی خواهد بود و در صورت پرداخت مبلغ وثیقه از سوی وثیقه گذار یا تخلف مرتهن از قرارداد، موجبی برای استمرار عقد رهن نیست و رهن خود به خود فک می گردد. و نهایت این مقررات خلاف قاعده و حدیث نبوی «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام است».

و آزاد نمودن مدارک و وثایق، همچنین صدور اجراییه ثبتی دانشجویان بورسیه و یا اعزامی که از ایفاء تعهدات خودداری کرده اند، برای جبران تعهدات و خسارات مربوطه از جمله معادل مابه التفاوت ریالی نرخ روز ارز و نرخ پرداخت شده قبلی را از آنها دریافت و به حساب درآمد عمومی کشور، موضوع ردیف ۴۱۰۳۶۰ قسمت سوم این قانون واریز نمایند.

مفاد این تبصره با توجه به قسمت اخیر ماده ۴ قانون مدنی به گذشته نیز تسری دارد. میزان تعهدات ضامن دانشجو و نرخ ارز مورد محاسبه به موجب آیین نامه ای که به پیشنهاد وزارتخانه های فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، تعیین خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۴۴۳ مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۹).

(۱) شورای نگهبان در بند ۵ اظهار نظر شماره ۷۵/۲۱/۱۳۸۸ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۱ خود در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۷۷ چنین اظهار نظر کرده است:

«بند «و» تبصره ۱۷ اگر جزء خسارات مورد قرارداد است اشکالی ندارد و اگر علاوه بر آن خسارات است خلاف موازین شرعی است.» لازم به ذکر است که بند «و» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۶ عیناً تحت عنوان بند «ه» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ تکرار شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۱۲۶

تاریخ: ۱۳۷۸/۵/۱۸

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۱۴/۷۷/هـ مورخ ۷۸/۱/۲۴؛

موضوع خلاف شرع بودن مواد ۲ و ۴ و تبصره ذیل آیین نامه اجرایی بند «ه» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور در جلسه مورخ ۷۸/۵/۱۷ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

«مواد ۲ و ۴ و تبصره ذیل آن از آیین نامه اجرایی بند «ه» تبصره ۱۷ قانون و بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور خلاف شرع نمی باشد؛ زیرا بازخرید تعهدات الزامی نیست و قانون هم در این جهت منعی ندارد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند یک ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی و موقوفه (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۴۱/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای فضل الله عبادالله دهدشتی طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند یک ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه عام مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای فضل الله عبادالله دهدشتی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند یک ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: برخلاف ماده واحده به ویژه تبصره ۲ آن قانون،^(۲) در بند ۱ ماده ۳ آیین نامه

(۱) ماده ۳ (و بند یک) آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه:

پس از ابطال انتقالات بعد از وقف اداره اوقاف و امور خیریه با متوفی با رعایت تبصره (۲) ماده واحده قانون ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه، متصرف را برای تنظیم سند اجاره دعوت می نماید و در صورتی که متصرف ظرف سی (۳۰) روز از تاریخ ابلاغ نظریه اوقاف برای تنظیم سند اجاره مراجعه ننماید به شرح زیر اقدام خواهند نمود.

۱- از متصرف قبلی با رعایت حقوق مکسب او خلع ید شده و موقوفه با در نظر گرفتن صرفه و صلاح وقف به داوطلبان دیگر اجاره داده خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۶۱۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۳).

(۲) تبصره ۲ ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه:

کلیه املاک مزروعی که در اجرای قانون اجازه تبدیل به احسن و واگذاری دهات و مزارع موقوفات عام مصوب

مورد اعتراض خلع ید از متصرف قبلی پیش‌بینی شده است. نظر به اینکه متصرفین از زارعین ناآگاه به مسأله برای آبادانی اراضی مزبور هزینه نموده‌اند و به لحاظ ناآگاهی از قانون، موقتاً از تنظیم سند رسمی در مهلت مقرر خودداری ورزیده‌اند، در صورت خلع ید متضرر می‌شوند. در حالی که طریق عادلانه‌تری مانند الزام به تنظیم سند اجاره از طریق دادگاه، میسر و در مورد مشابه معمول است؛ لذا اقدام به خلع ید منصفانه نبوده و از وجاهت شرعی برخوردار نیست.

اداره کل حقوقی اوقاف در لایحه جوابیه شماره ۴۱۰/۵۲۶۹ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۳ اظهار نموده است که: از آنجا که متصرف یا زارع صاحب نسق علی‌رغم ابلاغ کتبی و انقضای مواعد قانونی تعیین شده از تنظیم سند اجاره امتناع می‌نماید و این امتناع به منزلهٔ اعراض قانونی وی از ایجاد رابطه حقوقی جدید با موقوفه است و فلسفه قانون ابطال ... اعاده وقفیت و منافع و عواید موقوفات حسب مفاد وقفنامه بوده و در صورت اجرا، راهی برای برگرداندن موقوفه و عواید آن، جز خلع ید و اجارهٔ رقبه به عنصر و وصول اجاره‌بها وجود ندارد. البته در صورت استنکاف متصرف از تنظیم سند و تعیین حقوق مکتسبه برای وی، از طریق مراجع قانونی برای خلع ید اقدام می‌شود.

همچنین اداره کل حقوقی دولت نیز در لایحه جوابیه شماره ۷۱۱۸۳/۴۰۱ مورخ ۱۳۷۷/۱۲/۱۸ اظهار داشته است از آنجا که در صدر تبصره ۴^(۱) صراحتاً در صورت

۱۳۵۰/۱/۲۹ و سایر مراحل اصلاحات اراضی به زارعین صاحب نسق انتقال و بین آنان تقسیم شده با حفظ مصلحت وقف با متصرفین و زارعان صاحب نسق با رعایت حقوق اکتسابی آنان اجاره نامه تنظیم می‌شود و جوهی که قبلاً از طرف دولت بابت املاک مزبور مطابق ماده واحده پرداخت شده، بابت اهدایی دولت به موقوفه محسوب و از تاریخ تحویل زمین به متصرف اجرت‌المثل زمین توسط کارشناس رسمی یا خبرهٔ محلی تعیین و با محاسبه وجوه پرداختی قبلی متصرف تهاتر و کسر یا اضافه آن محاسبه خواهد گردید. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۴۲۴ مورخ ۱۳۶۳/۲/۳۰).

(۱) تبصره ۴ ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه:

در کلیه موارد مذکور در تبصره‌های فوق، در صورتی که متصرف و یا زارع صاحب نسق در مواعیدی که به سبب واحدهای اوقافی تعیین و کتباً به آنان ابلاغ می‌نماید، ظرف مدت ۳۰ روز از تاریخ رؤیت نامه اوقاف از تنظیم سند اجاره با موقوفه خودداری نمایند سازمان می‌تواند موقوفه را به اشخاص داوطلب اجاره دهد. بدیهی است در این صورت متولی و اوقاف باید چنانچه متصرف و یا زارع صاحب نسق حقوق مکتسبه داشته باشد بهای آن را به متصرف و یا زارع صاحب نسق با نظر کارشناس پرداخت نماید. در صورت بروز اختلاف فی‌مابین طرفین، موضوع به مراجع قضایی احاله و محاکم مکلفند این‌گونه موارد را خارج از نوبت رسیدگی و تعیین تکلیف نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۴۲۴ مورخ ۱۳۶۳/۲/۳۰).

خودداری متصرف از تنظیم قرارداد اجاره، ظرف مهلت ۳۰ روز مجوز قانونی برای اجاره آن به غیر داده شده و طبق مواد ۴۷۶ و ۴۷۷ قانون مدنی اجاره، مستلزم تسلیم عین مستأجره است و تسلیم عین مستأجره به مستأجر جدید جز با خلع ید از متصرف قبلی محقق نیست. لذا مقررات مورد اعتراض مغایرتی با شرع انور ندارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۱۲۷

تاریخ: ۱۳۷۵/۵/۱۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۷/۱۴۱ مورخ ۷۸/۴/۲۲؛

موضوع خلاف شرع بودن بند یک ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه عام، مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران، در جلسه مورخ ۷۸/۵/۱۷ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:
«تبصره یک ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه عام خلاف شرع نیست».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۹۴ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۴ سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور

شماره: ۱۹/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای نورعلی اسبقی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۵۹۴ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۴ سازمان تأمین اجتماعی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای نورعلی اسبقی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۵۹۴ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۴ سازمان تأمین اجتماعی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده‌اند که: برابر این بخشنامه کلیه شاغلین در بلوکهای شهرک اکباتان از جمله نگهبانان ورودی‌ها از تاریخ ۱۳۶۷/۷/۱ مشمول قانون تأمین اجتماعی

(۱) بخشنامه شماره ۵۹۴ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۴ سازمان تأمین اجتماعی:

در اجرای برنامه تعمیم مقررات قانون تأمین اجتماعی و تحقق بند الف ماده ۴ قانون و به منظور رفع هرگونه تبعیض و به استناد ماده ۷ قانون کارکنان کلیه صنوف و فعالیتهایی که تحت پوشش مقررات تأمین اجتماعی قرار نگرفته‌اند (به استثنای مشمولین قانون کار کشاورزی) از تاریخ ۱۳۶۸/۷/۱ در سراسر کشور مشمول مقررات بیمه قرار گرفته‌اند و تنفیذ اقدامات قبلی شعب در این زمینه منوط به واریز حق بیمه افراد مندرج در لیستهای ارسالی کارفرما و فهرستهای بازرسی انجام شده تا تاریخ مذکور گردیده است. مقتضی است مراتب را به کلیه کارفرمایان مربوطه ابلاغ تا نسبت به ارسال لیست و پرداخت حق بیمه کارکنان خود طبق مقررات اقدام نمایند.

بدیهی است تاریخ فوق ناظر به بیمه صنوف و فعالیت‌هایی که قبلاً به نحوی از انحاء مشمول مقررات قرار گرفته نبوده و آنها طبق مجوزهای صادره قبلی از جمله بخشنامه‌های ۵۲۱ و ۵۲۱/۱ فنی کماکان ادامه خواهد یافت. مسئول حسن اجرای این بخشنامه مدیران کل، کارشناسان فنی و درآمد و فیشیه ادارات کل استانها و رؤسای شعب و نمایندگان و مسئولین فنی درآمد و فیشیه واحدها خواهند بود.

شناخته می شوند. اطلاق این بخشنامه شامل شاغلینی هم که هیأت مدیره آنها را استخدام نکرده اند می شود، لذا هیأت مدیره در قبال عملی که انجام نداده مسئول شناخته شده است و این مسئولیت مغایر با آیه شریفه «ولاتزروا وازره وزر اخری»^(۱) است.

سازمان تأمین اجتماعی در لایحه جوابیه ۸۴۰۱/د/۷۱۰۰ مورخ ۱۳۷۷/۸/۳ با تکیه بر صدور مقررات مورد اعتراض از مرجع ذی صلاح و تکلیف و اختیار سازمان در اجرای بند «الف» ماده ۴ قانون تأمین اجتماعی^(۲) مبنی بر این که افرادی که تحت هر عنوان در مقابل دریافت مزد یا حقوق کار می کنند مشمول قانون هستند، شناسایی کارفرما و وصول حق بیمه از آنها را با توجه به مسئولیت قانونی هیأت مدیره^(۳) ساختمان از وظایف سازمان محسوب داشته اند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۲۷۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۶/۲۷

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

نامه شماره ۱۹/۷۶/هـ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۶ در جلسه فقهای محترم شورای نگهبان

(۱) سوره بنی اسرائیل، آیه ۱۵.

(۲) ماده ۴ قانون تأمین اجتماعی:

مشمولین این قانون عبارتند از:

الف - افرادی که به هر عنوان در مقابل دریافت مزد یا حقوق کار می کنند؛

ب - صاحبان حرف و مشاغل آزاد. (روزنامه رسمی شماره ۸۸۹۴ مورخ ۱۳۵۴/۴/۲۵).

(۳) ماده ۸ قانون تملک آپارتمانها (مصوب ۱۳۴۳/۱۲/۱۶) و ماده ۲۲ آیین نامه اجرایی آن:

ماده ۸ در هر ساختمان مشمول مقررات این قانون در صورتی که عده مالکین بیش از سه نفر باشد، مجمع عمومی مالکین مکلفند مدیر یا مدیرانی از بین خود یا از خارج انتخاب نمایند. طرز انتخاب مدیر از طرف مالکین و وظایف و تعهدات مدیر و امور مربوط به مدت مدیریت و سایر موضوعات مربوطه در آیین نامه این قانون تعیین خواهد شد.

(روزنامه رسمی شماره ۵۸۹۵ مورخ ۱۳۴۴/۲/۳۰).

ماده ۲۲ در کلیه ساختمانهای مشمول قانون تملک آپارتمانها که بیش از ده آپارتمان داشته باشد، مدیر یا مدیران مکلفند برای حفظ و نگهداری و همچنین نظیف قسمتهای مشترک و انجام سایر امور مورد نیاز بنا درباری استخدام نمایند.

مطرح گردید و نظر فقهای به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«بخشنامه شماره ۵۹۴ مورخ ۶۸/۷/۲۴ سازمان تأمین اجتماعی خلاف شرع نیست. در شرح دادخواست هم چیزی که دلالت کند بر خلاف شرع بودن آن نیست و شکایت در حقیقت از تطبیق مؤسسه مالکین بر هیأت مدیره است».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۱۷ صورتجلسه شماره ۲۰۸ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۱۸ شورای طرح
و بررسی شهرداری تهران با شرع انور

شماره: ۴۶۴/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۵/۲۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه هیأت مدیره مرکزی شهرک اکباتان مدعی خلاف شرع بودن بند ۱۷ صورتجلسه شماره ۲۰۸ مورخ ۶۱/۱۱/۱۸ شورای طرح و بررسی شهرداری تهران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

هیأت مدیره مرکزی شهرک اکباتان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۱۷ صورتجلسه شماره ۲۰۸ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۱۸ شورای طرح و بررسی شهرداری تهران^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و در توضیح بیان کرده‌اند که: بند ۱۷ صورتجلسه مورد اعتراض، مستند تخریب دیوارهای حد شرقی شهرک اکباتان قرار گرفته است در حالی که این دیوارها برابر مکاتبات شرکت عمران و نوسازی تهران در مالکیت کلیه مالکین آپارتمانهای شهرک و حد شرقی اراضی شهرک محسوب می‌شود. لذا بند ۱۷ مذکور مخالف با قاعده فقهی تسلیط (الناس مسلطون علی اموالهم) بوده و از وجاهت شرعی برخوردار نیست.

(۱) بند ۱۷ صورتجلسه شماره ۲۰۸ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۱۸ شورای طرح و بررسی شهرداری تهران: طرح شبکه راههای اتصالی شهرک اکباتان به شبکه اصلی شهری در ارتباط با اتصال شبکه کوی بیمه بازرگانان در شورا مطرح و مقرر گردید طرح ضمیمه پرونده با توجه به تقاطعها و پلهای مربوطه مورد تأیید قرار گرفته و بر روی طرح تفصیلی منعکس گردد و شهرک اکباتان ملزم به رعایت حریم ۱۲۰ متری اتوبان تهران کرج واقع در شمال شهرک باشد.

اداره کل حقوقی شهرداری تهران طی لایحه جوابیه شماره ۳۰۷/۳۰۷۹ مورخ ۱۳۷۷/۲/۱۳ اظهار کرده است: برابر مدارک و مجوزهای ساختمانی شهرداری، دیوارهای حد شرقی شهرک اکباتان موقتی و به منظور کنترل شهرک تا زمان پایان کار ساختمانی بوده و هیچ‌گونه دلیل و مدرکی مبنی بر مالکیت مشاع مالکان آپارتمانهای شهرک اکباتان بر دیوارهای مذکور وجود ندارد. نامه شماره ۸۱۲/۱۰۴۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۶/۲۴ اداره کل برنامه‌ریزی و طرحهای شهرسازی که حاکی از غیرمجاز بودن دیوارها و تعهد شرکت مجری پروژه شهرک اکباتان به برجیدن آنهاست و سایر مدارکی که مؤید این معناست، ضمیمه شده است. وانگهی به فرض پذیرش مالکیت مشاع مالکین بر دیوارها، اجرای طرحهای عمومی عمران شهری مستلزم استفاده از اراضی و املاک شهری است که وفق مقررات دولت و شهرداریها می‌توانند تملک نمایند و با توجه به صدور صورتجلسه از مرجع ذیصلاح قانونی شائبه خلاف قانون یا شرع وجود ندارد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۳۳۳

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۶۴/۷۷/هـ مورخ ۷۸/۵/۲۳؛

موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۷/۱ فقهی شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها بدین شرح اعلام می‌گردد:

«بند ۱۷ صورتجلسه شماره ۲۰۸ مورخ ۶۱/۱۱/۱۸ شورای طرح و بررسی شهرداری تهران مانند سایر تصمیمات مربوط به توسعه معابر، خلاف شرع نیست. لکن شرعاً رعایت حقوق مالکین آن محل لازم است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۳ صورتجلسه شماره ۱۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۸ مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام شرکت مخابرات ایران با شرع انور

شماره: ۲۶۷/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمدعلی فلاح تفتی طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه شرکت مخابرات در قسمتی که حداقل کارکرد ماهانه یک خط تلفن را معادل ۱۰۰ پالس تلفن شهری (بند ۳ صورتجلسه شماره ۱۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۸ مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام شرکت مخابرات ایران) قرار داده است می باشند، ضمن ارسال تصویر سوابق امر، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای محمدعلی فلاح تفتی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۳ صورتجلسه شماره ۱۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۸ مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام شرکت مخابرات ایران^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین شرعی شده و در توضیح خواسته، بیان کرده است که: الزام اجباری مشترکین تلفن به پرداخت حداقل ۱۰۰ پالس در هر ماه ضمن صورتحساب ماهیانه، نسبت به مشترکینی که اساساً هیچ مکالمه تلفنی در ماه نداشته یا کمتر از ۱۰۰ پالس مکالمه تلفنی داشته باشند، اخذ مال بدون سبب شرعی است.

(۱) بند ۳ صورتجلسه شماره ۱۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۸ مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام شرکت مخابرات ایران:

حداقل کارکرد ماهانه یک خط تلفن (به استثنای مراکز ۲۵۶ شماره) معادل ۱۰۰ پالس تلفن شهری.

شرکت مخابرات در لایحه جوابیه شماره ۱۰۵/۳/۱۱۴۹۳ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۱ اظهار نظر نموده است که:

۱- دایر نمودن هر خط تلفن هزینه‌هایی بیش از حق‌الاشتراک که به عنوان ودیعه از مشترکین اخذ شده است. دربردارد.

۲- نگهداری شبکه و تداوم قابلیت ارتباطی نیز هزینه‌ای بیش از مبلغ آبونمان را بر شرکت تحمیل می‌کند.

۳- صدور قبض صورت‌حساب و توزیع آن مستلزم صرف هزینه هنگفتی است.

۴- جابجایی سیستمهای قدیم با سیستمهای جدید و توسعه و تجهیز و نوسازی شبکه و آموزش‌های نیروی انسانی، ملازمه تنگاتنگی با امکان ارتباط مشترکین دارد نیز هزینه‌های فراوان دارد و نهایتاً در صورت اشتراک و عدم بهره برداری از آنها تحقق اهداف و انجام وظایف و تأمین هزینه‌ها ناممکن است.

نظریه فقه‌ای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۳۳۴

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۶۷/۷۷/هـ مورخ ۷۸/۴/۲۲؛

موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۷/۱ فقه‌ای شورای نگهبان مطرح شد و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«مصوبه شرکت مخابرات در قسمت الزام مشترکین تلفن به پرداخت حداقل ۱۰۰ پالس در هر ماه خلاف شرع تشخیص داده نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۶۱

عدم اظهار نظر در مورد بخشنامه شماره ۱۷۷۲۹/۰۵۱۲ مورخ ۱۳۷۶/۴/۵ بانک ملی و بخشنامه شماره ۱۰/سا/۱۰۶۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ بانک مرکزی به لحاظ الغای بخشنامه‌ها و انتفاء موضوع

شماره: ۴۷/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای روح‌الله رزّاز زاده به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۰/سا/۱۰۶۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای روح‌الله رزّاز زاده در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال قسمت اخیر بخشنامه شماره ۱۷۷۲۹/۰۵۱۲ مورخ ۱۳۷۶/۴/۵ بانک ملی ایران^(۱) و بخشنامه شماره ۱۰/سا/۱۰۶۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^(۲) به لحاظ

(۱) بخشنامه شماره ۱۷۷۲۹/۰۵۱۲ مورخ ۱۳۷۶/۴/۵ بانک مرکزی:

حسب نامه شماره ۱۰/سا/۱۰۶۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اداره سیاستها و مقررات ارزی به اطلاع می‌رساند فروش ارز مقرر مسافرتی به دانشجویان و همسر و فرزندان آنان که بلیط مسافرت هوایی خود را از خارج از کشور تهیه نموده‌اند و در حال حاضر بلیط برگشت به کشور محل تحصیل خود را دارند با رعایت سایر ضوابط اعلام شده بلامانع می‌باشد. ضمناً خواهشمند است دستور فرمایید در یک مکان مناسب و قابل رؤیت مطلب ذیل به اطلاع مشتریان برسد.

در صورت عدم دریافت ارز توسط مسافر یا مسافرین به هنگام خروج از کشور صرفاً هم ارز ریالی پس از بازگشت مسترد گردیده و پرداخت ارز به این گروه از مسافرین و یا حواله آن به خارج از کشور امکانش پذیر نخواهد بود.

(۲) بخشنامه شماره ۱۰/سا/۱۰۶۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ بانک مرکزی:

خواهشمند است به کلیه شعب و واحدهای ذی‌ربط اعلام فرمایید فروش ارز مسافرتی به دانشجویان و همسر و

مغایرت با موازین شرعی شده و در توضیح بیان کرده است که: این بخشنامه متضمن این معناست که در صورت عدم دریافت ارز توسط مسافر یا مسافرین به هنگام خروج از کشور صرفاً هم ارز ریالی پس از بازگشت مسترد گردیده و پرداخت ارز به این گروه از مسافرین و یا حواله آن به خارج از کشور، امکانپذیر نخواهد بود؛ لذا موجب تضییع حقوق آن دسته از مسافرینی می شود که با خرید ارز مسافرتی هنگام خروج از کشور، موفق به دریافت ارز ایتاعی نشده اند و پس از مراجعت به ایران بانک ملی ایران با استناد بخشنامه های مورد اعتراض از پرداخت ارز به مسافرین امتناع می ورزد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۳۳۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۷/۷۷/هـ مورخ ۷۸/۴/۲۲؛

موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۷/۱ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

«با توجه به نامه شماره ۲۱۹۳/هـ مورخ ۷۸/۶/۲۸ قائم مقام رئیس بانک مرکزی، بخشنامه مورد شکایت لغو گردیده است، لذا نیاز به اظهار نظر نیست.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

فرزندان آنان که بلیط مسافرت هوایی خود را از خارج از کشور تهیه نموده اند و در حال حاضر بلیط برگشت به کشور محل تحصیل خود را دارند با رعایت سایر ضوابط اعلام شده بلامانع می باشد. ضمناً دستور فرمایید از طریق شعب مزبور به صورت درج اطلاعیه اعلام گردد. در صورت عدم دریافت ارز توسط مسافر یا مسافرین به هنگام خروج از کشور صرفاً هم ارز ریالی پس از بازگشت مسترد گردیده و پرداخت ارز به این گروه از مسافرین و یا حواله آن به خارج از کشور امکان پذیر نخواهد بود.

۱۶۲

عدم مغایرت تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷
و دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور با شرع انور

شماره: ۲۳۴/۷۵/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

بازگشت به نامه شماره ۷۷/۲۱/۲۷۴۲ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲۲ به پیوست، تصویر نامه
شماره ۲۲۹/۶۱ مورخ ۱۳۷۸/۱/۳۰ مدیرکل دفتر امور حقوقی وزارت کشور و ضمایم
مربوطه که در تبیین مستندات تصویب دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴
تهیه و ارسال شده است ایفاد می‌گردد.

لطفاً دستور فرمایید با توجه به سابقه امر اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی
به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای محمدرضا شهیدی در شکوائیه خود خواستار ابطال تبصره ۳ بند «ب»
دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷^(۱) و شماره ۳۸۷۰۵ مورخ
۱۳۷۰/۱۲/۴^(۲) وزیر کشور به لحاظ مغایرت با موازین شرعی شده و در توضیح آن

۱) تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزیر کشور:
مالکین واحدهای مسکونی (تک واحدی - مجتمع) که دارای پروانه ساختمانی معتبر (از لحاظ مدت اعتبار) می‌باشند و
به لحاظ اتمام مهلت اعتبار آن، خواستار تمدید پروانه و بنا به ضرورت خواستار تعویض و تفسیر نقشه ساختمانی بوده از
پرداخت مجدد عوارض پروانه ساختمانی معاف خواهند بود.

۲) دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور:
نظر به پی‌گیری اخیر استانداردها و شهرداریهای سراسر کشور راجع به چگونگی صدور پروانه‌های ساختمانی واحدهای
آپارتمان‌سازی، صنعتی و وصول یا عدم وصول پذیره مجدد دستور فرمائید در این خصوص (تبصره ۳ بند ب
دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور به شرح زیر ابلاغ می‌گردد:

بیان کرده است که: به موجب این دستورالعمل عوارض پذیره مجدداً شده و پروانه ساختمانی را محدود به مرور زمان نموده‌اند که پس از آن مبالغ مشابهی بر اساس افزایش قیمت منطقه‌ای محاسبه و مطالبه می‌کند که با موازین شرعی سازگار نیست و موجب تضییع حقوق مکتسبه اشخاص می‌شود.

شورای نگهبان ضمن اظهار نظر شماره ۷۷/۲۱/۲۷۴۲ مورخ ۱۳۷۷/۲/۲۲^(۱) اعلام نموده است که: دستورالعمل اول (تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور)، به استناد تأیید نماینده ولی امر مسلمین صادر شده است خلاف شرع نمی‌باشد و در خصوص دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ باید از وزارت کشور سؤال شود که مستندشان در تصویب آن چه بوده است تا فقه‌های شورای نگهبان بتوانند اعلام نظر نماید.

دیوان عدالت اداری پس از استعلام مذکور طی شماره ه/۷۵/۲۳۴ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۲، با پیوست نمودن تصویرنامه شماره ۲۲۹/۶۱ مورخ ۱۳۷۸/۱/۳۰ مدیر کل دفتر امور حقوقی وزارت کشور و ضمایم آن در تبیین مستندات تصویب دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴، درخواست اظهار نظر نموده است. نامه مذکور متضمن آن است که مستند وزارت کشور در تصویب دستورالعمل مورد اعتراض، بند ۱ ماده ۳۵ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی^(۲) کشور می‌باشد که مطابق تبصره الحاقی به آن ماده، وزیر کشور یا سرپرست وزارت کشور در هر شهر، جانشین شورای شهر در امور مربوط به شهرداری‌هاست.

دفتر امور حقوقی وزارت کشور نیز طی نامه ۵۰۲۲/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۴ اعلام نموده است که: در پروانه‌های ساختمانی صادره از سوی شهرداری‌ها تاریخی به عنوان

مقتضای مالک پس از اتمام مهلت مذکور در پروانه ساختمانی نسبت به عوارض سه طبقه پروانه ساختمانی از طریق شهرداری اقدام کنید عوارض پذیره مجدد وصول نخواهد شد در صورتیکه درخواست مالک جهت تمدید پروانه ساختمانی پس از اتمام مهلت مذکور در پروانه ساختمانی باشد تمدید پروانه ساختمانی جدید با وصول مابه‌التفاوت عوارض پذیره (با لحاظ تغییر ضریب و یا افزایش قیمت منطقه‌ای به وجود آمده باشد عملی خواهد بود).

(۱) همین کتاب، ص ۳۹۶.

(۲) ماده ۳۵ قانون و تشکیلات شوراهای اسلامی کشور:

۱- مادامی که درآمدهای پیش‌بینی شده کافی نباشد، شورای شهر می‌تواند با تنفیذ ولی امر برای تأمین هزینه‌های شهرداری عوارضی متناسب با امکانات اقتصادی محل و خدمات ارائه شده تعیین نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۰۲۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۷).

مهلت شروع عملیات ساختمانی قید می‌گردد که پس از انقضای مدت مذکور پروانه صادره برای اجرا و ادامه عملیات ساختمانی فاقد اعتبار است. چنانچه مالکین قبل از اتمام مهلت مندرج در پروانه ساختمانی به شهرداری مراجعه و یا با ارائه دلایل، تقاضای تمدید مهلت مندرج در پروانه را نمایند، برابر بخشنامه وزارت کشور، شهرداریها هیچ‌گونه عوارضی را وصول نخواهند نمود. بدیهی است پس از انقضای مهلت مذکور مالکین می‌بایست در صورت تمایل به ساخت و ادامه عملیات ساختمانی، نسبت به اخذ پروانه جدید و یا تمدید پروانه قبلی اقدام نمایند. لذا در دستورالعمل مورد اعتراض، جهت رعایت حال شهروندان موافقت شده است که برای اخذ پروانه قبلی (که ممکن است همراه با تغییر ضوابط نیز باشد) در صورتی که قیمت منطقه‌ای یا ضریب تعرفه عوارض تغییر کرده باشد، صرفاً مابه‌التفاوت عوارض وصول گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۳۳۶

تاریخ: ۷۸/۷/۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۵/۲۳۴ مورخ ۷۸/۴/۲۲؛

موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۷/۱ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«چون تصویب دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۷۰/۱۲/۴ وزارت کشور به استناد تأیید نماینده ولی امر مسلمین بوده است فلذا خلاف شرع نیست.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۹ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۳
بانک مرکزی با شرع انور

شماره: ۱۰۰/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت تجارتی ایل به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۹ مورخ ۷۸/۱/۲۴ بانک مرکزی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح در رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

شرکت تجاری ایل در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۹ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۳ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^(۱) به لحاظ

(۱) بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۹ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۳ بانک مرکزی:

پرو نامه عمومی شماره ۱۲/سا/۵۶۶ مورخ ۱۳۷۶/۱/۱۸ موضوع نحوه تسویه تعهدنامه‌های ارزی اخذ شده از صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی مربوط به فاصله زمانی ۱۳۷۳/۱۱/۱۵ لغایت ۱۳۷۴/۲/۳۰ (که کالای آن قبل از ۱۳۷۴/۲/۳۱ از کشور خارج شده باشد) و به منظور هماهنگی با آرای مورخ ۱۳۷۵/۵/۲۷ دیوان عدالت اداری در تعدیل قسمتهایی از بخشنامه ۶۰/۱۰۳۴ مورخ ۱۳۷۴/۲/۳۰ در ارتباط با تعهدات ارزی تسویه شده دوره مذکور، خواهشمند است مراتب ذیل را در اسرع وقت به شعب ذی‌ربط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت فرمایید.

۱- صادرکنندگانی که تعهدنامه‌های ارزی دوره فوق‌الذکر را قبل یا پس از سررسید یا فروش ارز تسویه نموده و از امتیاز واردات آن استفاده نموده‌اند، به شرط آنکه ارز مربوطه توسط بانک خریداری و اعلامیه خرید ارز آن صادر گردیده باشد، از تاریخ صدور این بخشنامه مدت شش ماه مهلت دارند تا معادل ارز فروخته شده با اخذ تعهدنامه ارزی و بدون تودیع هرگونه تضمین یا وثیقه‌ای اقدام به صدور کالا نمایند.

۲- صادرکنندگانی که تاکنون تعهدنامه‌های ارزی دوره مورد اشاره را تسویه ننموده‌اند، از تاریخ صدور این بخشنامه به مدت شش ماه مهلت دارند با فروش ارز منشأ خارجی حداقل به میزان پنجاه درصد مبلغ تعهدنامه‌ها بدون

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: بخشنامه مورد اعتراض حاکی از عطف به ماسبق شدن و تسری مقررات موجد حق و تکلیف به قبل از تاریخ تصویب است. ماده ۶ قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز^(۱) که شمولیت آن فقط در ارتباط با ارز (موضوع ماده ۶ قانون واگذاری معاملات ارزی مصوب ۱۳۳۶)^(۲) بوده و ارزشهای حاصل از صادرات را شامل نمی شود، در حالی که بخشنامه مذکور در خصوص اموری که چهار سال قبل با رعایت مقررات و قوانین حاکم بر زمان، شروع و خاتمه یافته، وضع مقررات نموده است.

همچنین تعهدنامه های پیش بینی شده در آن، در زمره تعهدات یکطرفه و شروط ابتدایی بوده و شرعاً الزام آور نمی باشند، در حالی که بخشنامه به آنها اعتبار بخشیده است. از

۱. پرداخت جریمه تأخیر، نسبت به تسویه آنها اقدام و ظرف مدت سه ماه از تاریخ تسویه تعهدنامه معادل ارز فروخته شده با شرایط مندرج در بند ۱ فوق اقدام به صدور کالا نمایند.

۳. برای تسویه تعهدنامه های ارزی که به استناد بندهای ۱ و ۲ فوق از صادرکننده اخذ می گردد نیاز به فروش ارز مجدد نبوده و تسویه آنها صرفاً پس از دریافت مدارک صادراتی مربوطه بر اساس بند ۵ فرم گواهی تسویه با درج شماره و تاریخ این بخشنامه، بلامانع می باشد.

۴. با توجه به عدم نیاز به فروش ارز برای تسویه تعهدنامه های ارزی که به شرح فوق اخذ می گردد، صدور واریزنامه بابت آنها نیز امکانپذیر نبوده و برای تفکیک این تعهدنامه ها از سایر تعهدات صادرکننده، لازم است هنگام ارائه تعهدنامه ارزی به صادرکننده، ضمن تعیین سقف دلاری آن به شماره و تاریخ این بخشنامه اشاره گردد و تاکید شود صدور کالا به استناد این تعهدنامه فقط تا سقف تعیین شده مجاز است.

تبصره در صورتی که صادرکننده تمایل داشته باشد این گونه تعهدنامه ارزی را با فروش ارز مجدد تسویه نماید، آن بانک مجاز است پس از اخذ تعهد کتبی از صادرکننده مبنی بر عدم ادعای استفاده مجدد از تسهیلات موضوع این بخشنامه، پس از خرید ارز با رعایت کلیه مقررات نسبت به صدور واریزنامه اقدام نماید.

۵. مهلت های اعلام شده در بندهای ۱ و ۲ فوق برای اخذ تعهدنامه و صدور کالا قابل تمدید نمی باشد، همچنین مهلت مندرج در بند ۲ برای تسویه تعهدنامه های ارزی تسویه نشده دوره ۱۳۷۳/۱۱/۱۵ لغایت ۱۳۷۴/۲/۳۰ به هیچ وجه قابل تمدید نخواهد بود، لذا پس از خاتمه مهلت مذکور (شش ماه از تاریخ این بخشنامه) در صورت عدم تسویه تعهدنامه های ارزی مورد نظر، لازم است طبق مقررات جهت وصول پنجاه درصد ارز مقرر پیگیری حقوقی به عمل آید.

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۴۶۲۴ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۲.

(۲) ماده ۶ قانون واگذاری معاملات ارزی (مصوب ۱۳۳۶):

حدود و مقررات استفاده از ارز را دولت تعیین می کند، خرید و فروش، حمل یا حواله ارز غیرمجاز برای خروج از کشور ممنوع و در حکم قاچاق می باشد. عین ارز مکشوفه از متخلف یا متخلفین اخذ و به بانک مرکزی یا شعباتی که آن بانک تعیین خواهد کرد به نرخ مصوب دولت فروخته شده و وجوه ریالی به حساب موضوع ماده ۷ همین قانون واریز می شود و با متخلف یا متخلفین بر اساس مفاد این قانون و قوانین موضوعه رفتار خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۳۸۲۹ مورخ ۱۳۳۷/۱/۱۹).

جمله اینکه؛ صادر کنندگان را موظف نموده ظرف ۸ الی ۱۳ ماه از تاریخ اظهارنامه صادراتی، حداقل ۵۰٪ ارزش مندرج در تعهد نامه را به بانک معرفی و طبق مقررات و دستورالعملهای بانک (که نامشخص و نامعلوم هستند)، نسبت به واردات کالا به صورت مستقیم یا از طریق گشایش اعتبار اسنادی در مهلت معین اقدام نمایند. این تعهد نوعی ایجاب غیرمقید به زمان و قابل رجوع است و موجب رکود اقتصادی کشور، کاهش شدید تجارت خارجی، بی ارزش شدن پول ملی و ورود خسارات غیرقابل جبران به کشور بوده و خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۳۳۸

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۸/هـ/۱۰۰ مورخ ۷۸/۴/۲۲؛

موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۷/۱ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

«بند ۲ بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۹ مورخ ۷۸/۱/۲۴ بانک مرکزی که تنها پرداخت نصف مبلغ تعهد شده را بدون پرداخت جریمه تأخیر الزام کرده است خلاف شرع تشخیص داده نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۶۴

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۵۵/۱۰۰ م مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۶ نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه با شرع انور

شماره: ۳۴۸/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۴/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای مجتبی ناظر مقدم به وکالت از آقای علی اصغر حسین نژاد آریایی طی دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۵۵/۱۰۰ م مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۶ نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای مجتبی ناظر مقدم به وکالت از آقای علی اصغر حسین نژاد آریایی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۱۵۵/۱۰۰ م مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۶ نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در

(۱) بخشنامه شماره ۱۵۵/۱۰۰ م مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۶ نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه:

با عنایت به مکاتبات ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان موقوفات راجع به کسب تکلیف در مورد تقاضاهای تقسیط بدهی واصله به ادارات از طرف اشخاص و جلوگیری از تعالی مکاتبات در این مورد به اطلاع می‌رساند که برابر موازین و مقررات، کلیه معاملات مربوط به موقوفات و وصول عواید و پذیره و سرقفلی آنها به صورت نقدی است و ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان باید تا آنجا که میسر است از پذیرش تقاضای تقسیط بدهی اشخاص به موقوفات خودداری نمایند.

در موارد استثنایی و در صورتی که بعضی از بدهکاران به موقوفات به دلایل موجهی قادر به پرداخت کلیه بدهی خود به صورت نقد نباشند و تقاضای تقسیط بدهی خود را بنمایند و این امر مورد تأیید آن اداره کل قرار گیرد با عنایت به لزوم رعایت صلاح و غبطه وقف و جلوگیری از ضرر و زیان موقوفه به موجب این بخشنامه اجازه داده می‌شود که ادارات

توضیح بیان کرده است که: بر اساس این بخشنامه، مطالبه خسارت تأخیر تأدیه و بهره و مازاد توسط سازمان اوقاف خلاف موازین اسلامی و اظهار نظر شماره ۳۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۲ فقهای شورای نگهبان^(۱) است.

سازمان اوقاف و امور خیریه نیز در لایحه جوابیه به شماره ۴۱۰/۵۸۷۵ مورخ ۱۳۷۸/۱/۱۰ پاسخ داده است که: کلیه معاملات مربوط به موقوفات (وصول عواید و پذیره و سرقلی) به صورت نقد است و تأکید شده که رؤسای ادارات و متولیان از پرداخت بدهی اشخاص به صورت نقد و نسیه خودداری کنند. لیکن با توجه به تقاضای مکرر بدهکاران جهت ترفیه حال آنان استثنائاً در صورتی که قادر به پرداخت نقدی نباشند و تقاضای پرداخت اقساطی کنند، ادارات مجاز به دریافت حداقل $\frac{1}{3}$ کل بدهی به صورت نقد و نسبت به باقیمانده به ترتیب مقرر در بخشنامه مورد اعتراض حداکثر ظرف ۳ سال به طرز اقساطی شده‌اند و هیچ‌گونه اجبار و تکلیفی در کار نبوده و تنها حفظ حقوق وقف و قصد و نیت واقف مورد نظر قرار گرفته است.

تابعه با مجوز آن اداره کل با دریافت حداقل یک سوم کل بدهی با تقسیط بقیه آن حداکثر تا مدت سه سال به شرح زیر اقدام نمایند.

- در مورد پذیره رقبات مسکونی که به صورت ابتدایی به افراد فاقد مسکن واگذار می‌شود، با احتساب ۱۵٪ بالاتر از نظر کارشناس.

- در مورد پذیره سایر رقبات اعم از انبوه‌سازی مسکونی یا صنعتی یا سرقلی واحدهای تجاری سالیانه ۲۰٪ بالاتر از نظر کارشناس به نسبت باقیمانده بدهی.

- در مورد رقبات واگذاری به ادارات و مؤسسات و شرکتهای دولتی و شهرداریها با احتساب ۳۰٪ بالاتر از قیمت کارشناس.

- در مواردی که مدت تقسیط از سه سال کمتر باشد به همان نسبت از مبالغ ردیفهای فوق برای هر سال کسر گردد. بدیهی است برای اطمینان از وصول به موقع اقساط تعیین شده باید تضمین کافی و اسناد قابل اجرا مانند سفته و یا قبض اقساطی و یا حداقل چک از بدهکاران با ذکر تاریخ وصول از بدهکار اخذ و جزء اسناد دریافتی در دفاتر اعمال حساب شود.

اضافه می‌نماید اجازه تقسیط تا مدت سه سال به این معنا نیست که در همه موارد الزاماً تا مدت مزبور بدهی اشخاص تقسیط شود و مدیران کل و مسئولین ادارات باید تلاش نمایند که مدت پرداخت اقساط حتی‌الامکان کوتاهتر باشد.

(۱) این نظریه شورای نگهبان که قبلاً در روزنامه رسمی شماره ۱۱۳۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۱ نیز درج شده تصریح دارد:

مطالبه مازاد بر بدهی بدهکار به عنوان خسارت تأخیر تأدیه، چنانچه حضرت امام مدظله نیز صریحاً به این عبارت «آنچه به حساب دیرکرد و تأدیه بدهی گرفته می‌شود ربا و حرام است» اعلام نموده‌اند، جایز نیست و احکام صادره بر این مبنی شرع نمی‌باشد. بنابراین مواد ۷۱۹ تا ۷۲۳ قانون آیین دادرسی حقوقی و سایر مواردی که به طور متفرق احتمالاً در قوانین در این رابطه موجود باشد خلاف شرع انور است و قابل اجرا نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۳۳۹

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۴۸/۷۷/هـ مورخ ۷۸/۴/۲۲؛
موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۷/۱ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح
زیر اعلام می‌گردد:

«مقاد بخشنامه شماره ۱۰۰/۱۵۵ م مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۶ نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست
سازمان اوقاف و امور خیریه، اخذ درصدی زاید بر نظر کارشناسی در موارد نقد نبودن
مال الاجاره است و مسأله اخذ خسارت تأخیر تأدیه‌ای در کار نیست و بناء علیه خلاف شرع
نمی‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت تصویبنامه‌های شماره ۵۲۱۶۶ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ و ۵۲۳۷۳

مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۱۳۹/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۵/۲۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد پناه‌نوری طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تصویبنامه شماره ۵۲۳۷۳ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱^(۱) هیأت وزیران شده‌اند، ضمن ارسال

(۱) تصویبنامه شماره ۵۲۳۷۳ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران:

شماره: /ت ۱۵۶۴۹ هـ

تاریخ: ۱۳۷۷/۸/۱۱

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - سازمان امور اداری و استخدامی کشور

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۷/۸/۳ بنا به پیشنهاد شماره ۱۰۱۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۷/۹ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و به استناد تبصره (۳) ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی - مصوب ۱۳۶۵ - تصویب نمود:

آیین‌نامه تبصره (۳) ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی - مصوب ۱۳۶۵ - (موضوع تصویبنامه شماره ۵۹۵۲۲ مورخ ۱۳۶۵/۱۱/۲۷) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

الف - چهار تبصره به شرح زیر به ماده (۳) آیین‌نامه یاد شده اضافه می‌شود:

تبصره ۱- در مورد اشخاصی که طبق ضوابط قانونی، به سبب انتقال و تغییر ساختار سازمانی، مشترک صندوق تأمین اجتماعی شده یا بشوند، حق بیمه متعلقه هر ماه از سنوات خدمت مورد نظر به ماخذ هجده درصد (۱۸٪) - هفت درصد (۷٪) سهم مستخدم و یازده درصد (۱۱٪) سهم کارفرما - حقوق و مزایای ماهانه زمان تقاضا در محل خدمت جدید که مبنای کسر حق بیمه قرار می‌گیرد و یا آخرین حقوق و مزایای مبنای برداشت کسور بازنشستگی در محل خدمت قبلی (هر کدام بیشتر باشند) محاسبه و مابه‌التفاوت آن با کسور بازنشستگی (سهم شخص و کارفرما) که به صندوق جدید منتقل شده است به ترتیب مقرر در این تبصره از شخص و کارفرمای سابق وصول خواهد شد.

تبصره ۲- اشخاصی که به دلیل استعفاء یا خرید خدمت و اخراج، رابطه استخدامی آنان با دستگاه مربوط قطع گردیده است و مشترک صندوق تأمین اجتماعی شده یا می‌شوند و کسور بازنشستگی یا حق بیمه خود را به طور کلی یا جزئی از دستگاه مربوط وصول نموده‌اند به ماخذ هجده درصد (۱۸٪) به ترتیب مذکور در تبصره (۱) این ماده محاسبه و مابه‌التفاوت (سهم شخص و کارفرما) از شخص وصول خواهد شد.

تبصره ۳- در صورتی که مشمولین تبصره‌های (۱) و (۲) این ماده ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ نسبت به پرداخت مابه‌التفاوت اقدام نمایند و یا ترتیبی برای پرداخت آن ندهند براساس تقاضای مجدد و رعایت تبصره‌های مذکور، مابه‌التفاوت قابل وصول خواهد بود.

تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای محمد پناه نوری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تصویبنامه‌های شماره ۵۱۲۶۶ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱^(۱) و ۵۲۳۷۳ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران به لحاظ

تبصره ۴- سوابق مشمولین تأمین اجتماعی که به یکی از علل مندرج در تبصره (۲) این ماده با دستگاه متبوع قطع رابطه استخدامی نموده یا می‌نمایند محفوظ و از مزایای قانونی آن بهره‌مند می‌شوند.

ب- متن زیر به عنوان ماده (۱۰) و تبصره آن به آیین‌نامه یاد شده اضافه می‌شود:

ماده ۱۰- کسور بازنشستگی سوابق خدمت دولتی بیمه شدگانی که در اجرای مقررات قانون نقل و انتقال حق بیمه، به سازمان تأمین اجتماعی منتقل شده یا می‌شود، برای متقاضیان بازنشستگی تنها در محاسبه میزان مستمری بازنشستگی به جمع سنوات پرداخت حق بیمه آنان منظور می‌گردد و در سنوات پرداخت حق بیمه برای احراز شرایط بازنشستگی منظور نخواهد شد. کسور بازنشستگی سوابق خدمت دولتی بیمه شدگانی که از کار افتاده کلی یا فوت می‌شوند در احراز شرایط برقراری مستمری از کارافتادگی کلی و فوت و میزان مستمری آنان ملاک محاسبه قرار خواهد گرفت.

تبصره - آن گروه از مستخدمینی که در اجرای لایحه قانونی نحوه انتقال مستخدمین وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی مشمول قانون استخدام کشوری به مؤسسات مستثنی شده از قانون مزبور و بالعکس مصوب ۵۹/۲/۲۰ شورای انقلاب منتقل می‌شوند و نیز مستخدمین مؤسسات دولتی دارای مقررات استخدامی خاص که طبق مقررات مربوط به سایر دستگاههای دولتی منتقل شده یا می‌شوند تابع قوانین مربوط خواهند بود.

ب- عبارت «یا انفصال دایم» از ماده (۸) اصلاحی آیین‌نامه یاد شده (موضوع تصویبنامه ۵۲۱۹۲۰/ت/۶۵۳ مورخ ۱۳۶۸/۵/۲۱)، حذف می‌شود.

حسن حبیبی

معاون اول رئیس جمهور

(۱) تصویبنامه شماره ۵۱۲۶۶ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران:

شماره: ت/۱۵۶۴۹

تاریخ: ۱۳۷۷/۸/۱۱

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - سازمان امور اداری و استخدامی کشور

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۷/۸/۳ بنا به پیشنهاد شماره ۱۰۱۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۷/۹ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و به استناد ماده (۱۰) قانون نحوه تعدیل نیروی انسانی دستگاههای دولتی - مصوب ۱۳۶۶ - تصویب نمود:

ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه تعدیل نیروی انسانی دستگاههای دولتی (موضوع تصویبنامه شماره ۳۱۶/ت/۱۹۴۰۴ مورخ ۱۳۶۷/۵/۵) به شرح زیر اصلاح و دو تبصره به آن اضافه می‌شود:

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: بر اساس تبصره ۲ مصوبه شماره ۵۲۱۶۶ و ماده ۱۰ الحاقی به آیین‌نامه تبصره ۳ قانون نقل و انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی^(۱) موضوع تصویب‌نامه شماره ۵۲۳۷۳، سوابق خدمت دولتی مستخدمینی که در اجرای قانون و آیین‌نامه یاد شده به سازمان تأمین اجتماعی منتقل شده یا می‌شود، صرفاً در محاسبه میزان مستمری بازنشستگی منظور شده است و در سنوات پرداخت حق بیمه برای احراز شرایط بازنشستگی منظور نخواهد شد؛ لذا افعال «شده یا می‌شود» در متن ماده ۱۰ حکم ماده مذکور را به گذشته تسری داده و افرادی را که قبل از تصویب این ماده، کسور بازنشستگی خود را انتقال داده‌اند، مشمول نموده که عطف به‌ماسبق شدن این مقررات موجب تضییع حقوق مکتسبه کارکنان زحمتکش دولت است.

ماده ۱- در اجرای ماده (۱) قانون یادشده، درصدی که به عنوان کسور بازنشستگی یا حق بیمه طبق مقررات بازنشستگی و وظیفه مربوط از حقوق و مزایای مستخدم برداشت و منتقل شده است از حق بیمه آخرین حقوق و مزایای مبنای برداشت کسور مستخدم در صندوق قبلی یا حداقل دستمزد کارگر عادی در زمان پرداخت مابه‌التفاوت هر کدام بیشتر باشد شامل سهم کارفرما و کارگر به ماخذ پانزده درصد (۱۵٪) به ازای هر ماه محاسبه و کسر می‌گردد. مشمولین این قانون حداکثر ظرف یک سال از تاریخ بازخرید مهلت دارند تا تقاضای کتبی خود را به سازمان تأمین اجتماعی ارایه نمایند. به تقاضاهای خارج از مهلت مذکور ترتیب اثر داده نخواهد شد. تبصره ۱- آن عده از مستخدمین دستگاههای مشمول قانون تأمین اجتماعی که در اجرای قانون مذکور بازخرید می‌شوند از پرداخت مابه‌التفاوت موضوع این ماده معاف خواهند بود. مستخدمینی که قبلاً بازخرید شده‌اند و تا تاریخ تصویب این آیین‌نامه مابه‌التفاوت مذکور را نپرداخته‌اند نیز مشمول این تبصره خواهند بود.

تبصره ۲- کسور بازنشستگی سوابق خدمت دولتی مستخدمینی که در اجرای قانون یاد شده به سازمان تأمین اجتماعی منتقل شده یا می‌شوند برای متقاضیان بازنشستگی تنها در محاسبه میزان مستمری بازنشستگی که به جمع سنوات پرداخت حق بیمه آنان اضافه می‌گردد و در سنوات پرداخت حق بیمه برای احراز شرایط بازنشستگی منظور نخواهد شد. سوابق مستخدمینی که بیمه آنان نزد سازمان تأمین اجتماعی ادامه دارد و از کارافتاده کلی یا فوت می‌شوند در احراز شرایط برقراری مستمری از کارافتادگی کلی و فوت و میزان مستمری آنان ملاک محاسبه خواهد بود.

حسن حبیبی

معاون اول رئیس جمهور

(۱) ماده ۱۰ آیین‌نامه تبصره ۳ قانون نقل و انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی:

کسور بازنشستگی سوابق خدمت دولتی بیمه‌شدگانی که در اجرای مقررات قانون نقل و انتقال حق بیمه، به سازمان تأمین اجتماعی منتقل شده یا می‌شود، برای متقاضیان بازنشستگی تنها در محاسبه میزان مستمری بازنشستگی به جمع سنوات پرداخت حق بیمه آنان منظور می‌گردد و در سنوات پرداخت حق بیمه برای احراز شرایط بازنشستگی منظور نخواهد شد. کسور بازنشستگی سوابق خدمت دولتی بیمه‌شدگانی که از کار افتاده کلی یا فوت می‌شوند، در احراز شرایط برقراری مستمری از کارافتادگی کلی و فوت و میزان مستمری آنان ملاک محاسبه قرار خواهد گرفت. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۶۵۱ مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۷).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۳۶۳

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۱۰

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۳۹/۷۸/هـ مورخ ۷۸/۵/۲۳؛

موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۷/۸ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح
زیر اعلام می‌گردد:

«ماده ۱۰ مذکور در بند ب تصویبنامه شماره ۵۲۳۷۳ مورخ ۷۷/۸/۱۱ و نیز تبصره ۲ مذکور
در تصویبنامه شماره ۵۲۱۶۶ مورخ ۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران خلاف شرع تشخیص داده
نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۶۶

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ بانک مرکزی با شرع انور

شماره: ۹۱/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۵/۲۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت کیهان بد طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه ۶۰/۱۰۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

سیدابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

شرکت کیهان بد در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع

(۱) بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ بانک مرکزی:

پیرو بخشنامه‌های شماره ۶۰/۱۲۵۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ و ۶۰/۱۰۸۳ مورخ ۱۳۷۴/۶/۷ و در اجرای مفاد نامه شماره ۵۸/م/۳۴ مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۶ سازمان برنامه و بودجه مستند به مصوبات جلسه مورخ ۱۳۷۴/۶/۱۳ شورای محترم اقتصاد موضوع اخذ مابه التفاوت نرخ ارز، از اعتبارات و بروات اسنادی که قبل از سال ۱۳۷۴ با نرخهایی کمتر از نرخ شناور روز گشایش و یا ثبت سفارش شده و اسناد آنها ارائه، ظهنویسی و رفع تعهد ارزی گردیده، لکن وجه ارزی آنها در سال جاری و یا سالهای بعد به کارگزار پرداخت خواهد شد تا نرخ شناور روز، موارد زیر را به اطلاع می‌رساند:

۱- آن بانک موظف است در مورد اعتبارات و بروات اسنادی که برای واردات کالاهای سرمایه‌ای تولیدی جهت بخش غیر دولتی و شرکتهای دولتی گشایش و یا ثبت سفارش شده مابه التفاوت نرخ ارز (تفاوت مبالغ وصول شده قبلی تا نرخ شناور روز) را دریافت و به یکی از طرق ذیل عمل نماید:

۱-۱ در صورتی که قبلاً مابه‌التفاوت از حساب ذخیره تعهدات ارزی تأمین شده باشد، مابه‌التفاوت بایستی به حساب مذکور نزد بانک مرکزی بازگشت و واریز گردد.

۲-۱ چنانچه طبق بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۸۳ مورخ ۱۳۷۲/۶/۷ این بانک مابه‌التفاوت به حساب بدهی‌های

انور شده و در توضیح بیان کرده است که: این شرکت در سالهای ۱۳۷۱ - ۱۳۷۰ نزد بانک مرکزی گشایش اعتبار نمود. بانک به دلایلی از پرداخت تعهد ارزی به بانک کارگزار خارجی استمهال و نهایتاً در سال ۱۳۷۴ ارز مورد تعهد را پرداخت کرد و برابر بخشنامه مورد اعتراض، مابه‌التفاوت نرخ ارز را در سال گشایش اعتبار با زمان پرداخت را مطالبه نمود که این امر خلاف موازین شرع انور می‌باشد؛ زیرا پس از اجرا و خاتمه قرارداد و تصفیه آن، امکان تغییر در تعهدات طرف مقابل، شرعی نمی‌باشد.^(۱)

وانگهی بانک مرکزی طی دوره تأخیر، از وجوه ریالی دریافتی از مشتریان

مشتریان منظور گردیده، پس از وصول از مشتری می‌بایست فقط صرف تسویه حساب مزبور و واریز مانده بدهی مربوطه نزد این بانک گردد.

یادآوری ۱- کالاهای سرمایه‌ای تولیدی کالاهایی است که کد فیش تخصیص ارز آن یکی از کدهای مندرج در لیست پیوستی باشد.

یادآوری ۴- منظور از شرکتهای دولتی، شرکتهای موضوع قسمت هشتم قانون بودجه سال ۱۳۷۴ کل کشور می‌باشد.

۲- آن بانک موظف است در مورد اعتبارات و بروات اسنادی کالاهای مصرفی و مواد اولیه مربوط به بخش غیردولتی و شرکتهای دولتی که کالای مربوطه در سال ۱۳۷۴ و سالهای بعد از گمرکات کشور ترخیص می‌گردد، پس از دریافت مابه‌التفاوت نرخ ارز، نسبت به ظهنویسی اسناد با رعایت سایر مقررات مربوطه اقدام نماید.

۳- در مورد اعتبارات و بروات اسنادی دستگاههای اجرایی (شامل وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، شرکتهای دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی) بااستثنای موارد مذکور در بند ۴ این بخشنامه براساس بند ۱ فوق اقدام خواهد شد.

۴- کالاهای وارده که از پرداخت نرخ ارز معاف و مابه‌التفاوت مربوطه توسط این بانک در حسابهای مربوطه اعمال خواهد شد به شرح زیر می‌باشند:

۱-۴ اعتبارات و بروات اسنادی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی که براساس تأیید سازمان برنامه و بودجه مابه‌التفاوت ریالی آنها تا نرخ شناور روز در قانون بودجه سالهای گذشته و سال جاری منظور نشده است.

۲-۴ اعتبارات اسنادی مربوط به طرحهای عمرانی غیر انتفاعی و مطالعاتی وزارتخانه‌ها، شرکتهای دولتی و سایر مؤسسات عمومی منظور در جداول قوانین بودجه سالهای گذشته که مابه‌التفاوت نرخ ارز متعلقه به آنها در بودجه کل کشور منظور نشده است، با تأیید کمیسیون بند ۵ این بخشنامه.

۳-۴ اعتبارات و بروات اسنادی مربوط به کالاهای مصرفی و مواد اولیه که قبل از سال ۱۳۷۴، کالای مربوطه از گمرکات کشور ترخیص شده‌اند، مشروط بر اینکه ارز آن از بودجه جاری وزارتخانه ذی‌ربط تخصیص شده و کد تخصیص ارز آن از کدهای مندرج در لیست پیوستی نباشد.

۴-۴ کالاهای سرمایه‌ای تولیدی وارد شده شرکتهای دولتی که خدمات و تولیدات آنها دارای قیمت تثبیتی با احتساب نرخ تعمیر کمتر از نرخ ارز شناور روز می‌باشند. موارد مشمول این بند پس از تأیید کمیته موضوع بند ۵ این بخشنامه تعیین و اعلام خواهد شد.

۵-۴ اعتبارات اسناد و بروات وصولی مربوط به مؤسسات خیریه و عام‌المنفعه که با تأیید کمیته موضوع بند ۵ این بخشنامه خواهد بود.

(۱) اشاره به عطف به‌سابق نشدن قوانین دارد.

(گشایش‌کنندگان اعتبار اسنادی) سود برده است؛ لذا اینکه بدون موافقت و اطلاع مشتری پرداخت وی را به تأخیر بیندازد و از گردش ریالی سود ببرد و مجدداً به بهانه افزایش قیمت ارز، از مشتری مابه‌التفاوت مطالبه نماید، غیرمنطقی و مغایر موازین شرعی است.^(۱)

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۵۲۷

تاریخ: ۱۳۷۸/۸/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۸/۹۱ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۳؛

موضوع مغایرت یا عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۰/۱۹۷ مورخ ۷۴/۶/۲۹ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با موازین شرعی در جلسه مورخ ۷۸/۸/۵ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:
«چون تسویه حساب نمی‌شود و بخشنامه با اخذ مجوز از مقام معظم رهبری بوده است خلاف شرع نیست.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) اشاره به (اکل مال به باطل) دارد. «یا ایها الذین آمنوا لا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تكون تجارة عن تراض منکم» (سوره نساء، آیه ۲۹).

۱۶۷

عدم مغایرت بند ۷-۴ ضوابط شرح تفصیلی شهر ارومیه (مصوب ۱۳۷۳/۵/۵ شورایعالی شهرسازی و معماری) (مشروط به مستند بودن به قانون) با شرع انور
شماره: ۱۲۵/۷۶/۵
تاریخ: ۱۳۷۸/۵/۲۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با اهداء سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای ابراهیم پوروهاب برنجی طی دادخواست تقدیمی قسمتی از طرح تفصیلی ارومیه (موضوع بند ۷-۴) را مغایر اصل ۴ قانون اساسی اعلام نموده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
سید ابوالفضل موسوی تبریزی

خلاصه موضوع

آقای ابراهیم پوروهاب برنجی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۷-۴ از طرح تفصیلی ارومیه^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: در راستای اجرای مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ قانون ثبت اسناد و املاک (مصوب

۱) بند ۷-۴ ضوابط شرح تفصیلی شهر ارومیه (مصوب ۱۳۷۳/۵/۵ شورایعالی شهرسازی و معماری): در زمان تفکیک اراضی بایر و مزروعی، بنا به ضرورت مشارکت مالک در ارائه خدمات شهری، مالک موظف است بخشی از زمین را به میزانهای ذکر شده ذیل در ازای استفاده از خدمات عمومی شهری به این منظور به شهرداری واگذار نماید.

- اراضی تا ۵۰۰ مترمربع، ۵٪ مساحت کل زمین.

- اراضی ۵۰۱ مترمربع تا ۱۰۰۰ مترمربع، ۱۰٪ مساحت کل زمین.

- اراضی ۱۰۰۱ مترمربع تا ۲۰۰۰ مترمربع، ۲۰٪ مساحت کل زمین.

- اراضی ۲۰۰۱ مترمربع تا ۳۰۰۰ مترمربع، ۳۰٪ مساحت کل زمین.

- اراضی ۳۰۰۱ مترمربع تا ۴۰۰۰ مترمربع، ۳۵٪ مساحت کل زمین.

- اراضی ۴۰۰۱ مترمربع تا ۵۰۰۰ مترمربع، ۴۵٪ مساحت کل زمین.

۱۳۶۵/۴/۳۱^(۱) و اصلاحیه‌های بعدی آن (۱۳۷۰/۶/۲۱)^(۲) و ماده ۲۲ آن قانون،^(۳) پس از دریافت سند برای استفاده از حقوق قانونی از شهرداری استعلام می‌شود و شهرداری صدور مفاصاحساب را علاوه بر عوارض پذیره (برای احداث ساختمان) بر اساس بند مورد اعتراض، منوط به پرداخت کسری مساحت طرح تفصیلی می‌کند و چنانچه متراژ سندهای صادره از هیأت کمیسیون ماده ۱۴۷ قانون ثبت، کمتر از حد نصاب (حداقل سیصد متر و تراکم کم، دویست و پنجاه متر و تراکم متوسط و دویست متر و تراکم زیاد ۱۸۰ مترمربع) باشد، ملزم به پرداخت کسری آن تا سقف ضوابط تفکیک با قیمت کارشناسی روز به حساب شهرداری می‌نماید. این مقررات علاوه بر اینکه مستند به قانون نیست، موجب نارضایتی مردم و تضییع حقوق آنها و مخالف شرع انور است.

شهرداری ارومیه در لایحه جوابیه شماره ۱۵/۲۰۲۸۴ مورخ ۱۳۷۴/۸/۲۰ پاسخ داده است که: کلیه مالکین باید در زمان تفکیک، مطابق بند ۴-۷ طرح تفصیلی ارومیه درصدی از اراضی خود را به عنوان خدمات شهری در اختیار شهرداری قرار دهند. لکن برخی از آنها با قولنامه اقدام به فروش زمینهای خود می‌کنند و شهرداری ناگزیر در زمان اخذ پروانه ساختمانی با در نظر گرفتن سند مالکیت صادره، نسبت به اخذ خدمات رفاهی اقدام می‌کند، عوارض پذیره نیز ارتباطی به خدمات رفاهی ندارد و به لحاظ صدور پروانه ساختمانی در نظر گرفته شده است. ضمن اینکه هرگاه ساخت و ساز بدون جواز صورت، گیرد باید جریمه پرداخت گردد و رعایت حد نصاب قطعات تفکیکی نیز با توجه به مصوبات شورایعالی شهرسازی تنظیم شده است.

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۷۶ مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۲.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۳۵۷۷ مورخ ۱۳۷۰/۷/۲۸.

(۳) ماده ۲۲ قانون ثبت اسناد و املاک:

همین که ملکی مطابق قانون در دفتر املاک به ثبت رسیده، دولت فقط کسی را که ملک به اسم او ثبت شده و یا کسی را که ملک مزبور به او منتقل گردیده و این انتقال نیز در دفتر املاک به ثبت رسیده یا اینکه ملک مزبور از مالک رسمی ارثاً به او رسیده باشد مالک خواهد شناخت. در مورد ارث هم، ملک وقتی در دفتر املاک به اسم وارث ثبت می‌شود که وراثت و انحصار آنها محرز و در سهم الارث بین آنها توافق بوده و یا در صورت اختلاف حکم نهایی در آن باب صادر شده باشد. (روزنامه رسمی شماره ۹۷۵ مورخ ۱۳۱۰/۱۲/۲۶).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۵۶۲۱

تاریخ: ۱۳۷۸/۸/۱۳

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۲۵/۷۶/هـ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۳؛

موضوع ادعای خلاف شرع بودن طرح تفصیلی ارومیه (موضوع بند ۷-۴) در جلسه
مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۳ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر آقایان فقها بدین شرح اعلام
می شود:

«اگر مستند به قانون باشد اشکال شرعی ندارد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۶۸

عدم مغایرت مصوبه شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱/هـ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۸

هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۲/۷۸/هـ

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۲۸

حضور مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت ریسندگی و بافندگی صنایع شمس اراک به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱/هـ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۸ هیأت وزیران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

شرکت ریسندگی و بافندگی صنایع شمس اراک در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱/هـ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۸ هیأت وزیران^(۱) به

(۱) مصوبه شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱/هـ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۸ هیأت وزیران:

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۶ بنا به پیشنهاد وزارت صنایع و به استناد ماده ۱۳ قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب ۱۳۴۹ تصویب نمود:

تعرفه کارمزد خدمات ارائه شده از سوی مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به شرح زیر تعیین می‌گردد:

۱- کارمزد ارائه خدمات سالیانه استاندارد (اجباری و تشویقی) به واحدهای تولیدی:

استاندارد اجباری استاندارد تشویقی

الف- واحدهای تولیدی با سرمایه تا سی میلیون ریال (۷۰۰/۰۰۰) (۵۰۰/۰۰۰)

ب- واحدهای تولیدی با سرمایه بیش از سی میلیون ریال تا پنجاه

میلیون ریال (۱/۰۰۰/۰۰۰) (۷۰۰/۰۰۰)

ج- واحدهای تولیدی با سرمایه بیش از پنجاه میلیون ریال به ازای هر ده میلیون ریال

سرمایه اضافی نسبت به پنجاه میلیون ریال (۱۰۰/۰۰۰) (۵۰/۰۰۰)

تبصره ۱- حداکثر مبلغ کارمزد ارائه خدمات سالیانه استاندارد اجباری، ده میلیون ریال و حداکثر مبلغ کارمزد ارائه

خدمات سالیان استاندارد تشویقی دو میلیون ریال می‌باشد.

لحاظ مغایرت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: به استناد این مصوبه، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مبالغی را تحت عنوان کارمزد خدمتی از این شرکت مطالبه نموده و مدعی است شرکت هر ساله مکلف به پرداخت مبلغی تحت این عنوان می‌باشد. در حالی که مصوبه هیأت وزیران در راستای اجرای ماده ۱۳ قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد^(۱) بوده و ناظر به تعرفه کارمزد خدمات ارائه شده از سوی مؤسسه استاندارد است. لذا مطالبه مبالغی گزاف تحت عناوین مبهم و کلی از وجاهت شرعی برخوردار نیست.

دفتر امور حقوقی دولت طی لایحه جوابیه شماره ۲۵۱۲۵ مورخ ۱۳۷۸/۶/۲ اعلام نموده است: مؤسسه استاندارد برابر ماده ۱۳ قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران (مصوب ۱۳۴۹) و ماده ۱۶ آن قانون

تبصره ۲- سرمایه واحدهای تولیدی براساس مبلغ سرمایه‌ای که در موافقت اصولی یا پروانه بهره‌برداری واحد تولیدی درج شده است تعیین می‌گردد و در صورت عدم تصریح در اسناد مزبور میزان سرمایه بر اساس نظریه کارشناس تعیین می‌گردد.

تبصره ۳- در مورد واحدهای تولیدی که علاوه بر فرآورده‌های مشمول استاندارد اجباری فرآورده‌های غیرمشمول را نیز تولید می‌کنند، کارمزد موضوع این بند بر اساس سرمایه تخصیص یافته برای تولید فرآورده‌های مشمول به تناسب ظرفیت تولید محاسبه می‌گردد.

تبصره ۴- کارمزد خدمات ارائه شده به واحدهای خدماتی که آیین کار آنها مشمول استانداردهای اجباری یا تشویقی می‌باشد بر اساس مفاد این بند محاسبه و دریافت خواهد شد.

۲- کارمزد بازرسی اولیه از شرایط تولید فرآورده‌ها و بررسی وضعیت فنی واحدهای تولیدی (۲۰/۰۰۰) ریال.

۳- کارمزد آزمایش نمونه کالا شامل کلیه آزمایشهای مربوط به هر فرآورده طبق استانداردهای ملی ایران به شرح فهرست پیوست.

تبصره ۱- در مواردی که انجام کلیه آزمایشهای مورد نیاز مقدور نباشد همچنین برای آزمایش فرآورده‌هایی که در فهرستهای موضوع این بند پیش‌بینی نگردیده است کارمزد بر اساس مدت از وقت موثر در آزمایشهای انجام شده از قرار ساعتی (۴۰۰۰) ریال محاسبه و دریافت می‌گردد.

تبصره ۲- آزمایش فرآورده‌هایی که بنا به درخواست مراجع قضایی انجام می‌گیرد و همچنین آزمایش نمونه کالاهای توفیقی که به منظور تعیین ویژگیها و اعلام جرم به مراجع قضایی صورت می‌گیرد از شمول این تعرفه مستثنی می‌باشد. - این تصویبنامه جایگزین تصویبنامه شماره ۶۲۲۲۶ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۲۵ می‌گردد.

(۱) ماده ۱۳ قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد:

مؤسسه مجاز است در ازای خدماتی که در مورد زنگ زدن فلزات گرانبها و تشخیص نمونه کالا به منظور تطبیق با تعرفه‌های گمرکی همچنین خدماتی که در مورد استانداردهای تشویق و اجباری انجام می‌دهد بر حسب طبقه‌بندی خدمات مذکور به موجب تعرفه‌ای که از طرف مؤسسه تهیه و تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، کارمزد متناسب دریافت نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۷۵۷۰ مورخ ۱۳۴۹/۱۱/۷).

(مصوب ۱۳۷۱)^(۱) کارمزد خدمات خود را رأساً تعیین و به تصویب هیأت وزیران و شورایعالی استاندارد می‌رساند. با عنایت به اطلاق «نوع خدمات» در بند ۶ ماده ۲۰ قانون مصوب ۱۳۷۱،^(۲) علاوه بر خدمات ارائه شده، خدماتی چون «خدمات آزمایشگاهی»، «تحقیقاتی»، «آموزشی» و سایر خدمات مورد نیاز مؤسسه تحت‌الشمول قرار می‌گیرند. علی‌هذا دریافت کارمزد خدمات موضوع تصویب‌نامه مورد اعتراض، برابر موازین قانونی است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۶۳۰۶

تاریخ: ۱۳۷۸/۱۲/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲/۷۸/هـ مورخ ۱۳۷۸/۷/۲۸؛
موضوع خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱/هـ مورخ ۶۹/۱۲/۲۸ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۷۸/۱۲/۴ فقهی شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«مصوبه هیأت دولت به شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱/هـ مورخ ۶۹/۱۲/۲۸، خلاف شرع شناخته نشد. اگر مسئولین اجرایی زاید بر مفاد مصوبه فوق به استناد آن مصوبه مبلغ زایدی را مطالبه می‌کنند، ابطال این برداشت خلاف، بر عهده دیوان عدالت اداری است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) ماده ۱۶ قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران: مؤسسه مجاز است در ازای خدماتی که انجام می‌دهد بر حسب طبقه‌بندی خدمات و به موجب تعرفه‌ای که رأساً تعیین و به تصویب شورایعالی استاندارد می‌رسد، کارمزد متناسب دریافت نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۹۹۵ مورخ ۱۳۷۲/۱/۸).

(۲) ماده ۲۰ قانون مواد الحاقی به قانون تأسیس مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران: وظایف و اختیارات شورایعالی استاندارد به شرح زیر است:

...

بند ۶ تصویب تعرفه کارمزد ارائه خدمات سالیانه و خدمات آزمایشگاهی، تحقیقاتی و آموزشی و سایر تعرفه‌های مورد نیاز مؤسسه همراه با برنامه زمانی اعلام نتایج آزمون. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۹۹۵ مورخ ۱۳۷۲/۱/۸).

۱۶۹

مغایرت مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۱ شورای اسلامی شهر تهران در خصوص تصویب اساسنامه سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران با شرع انور

شماره: ۳۳۷/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۹/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای منصور واعظی طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۷۸/۵/۲۱ شورای اسلامی شهر تهران در خصوص تصویب اساسنامه سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی دزی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای منصور واعظی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۱ شورای اسلامی شهر تهران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران بر اساس رهنمودهای مقام معظم رهبری تشکیل شده و اساسنامه آن نیز بر اساس نظرات معظم له تکمیل شده و تعداد اعضای هیأت امنا و نوع شخصیت‌های آنها نیز از سوی ایشان تعیین و تصویب شده‌اند و در مقاطع خاصی برای افزایش اعضای هیأت امنا کسب تکلیف و مساعد جلب شده است.^(۲) مصوبه شورای شهر نادیده گرفتن همه این موارد و

(۱) ماده ۲۴ اساسنامه سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران:

این اساسنامه مشتمل بر ۲۴ ماده و ۶۹ بند و ۵ تبصره در جلسه ۱۳۷۸/۵/۲۶ شورای اسلامی شهر تهران با حضور اعضا قرائت و به اتفاق آرا تصویب شد و دربارهٔ مسائلی که در این اساسنامه پیش‌بینی شده طبق مقررات قانونی بر مؤسسات غیرانتفاعی و ضوابط و دستورالعمل‌های حاکم بر سازمانهای مستقل شهرداری تهران عمل خواهد شد.

(۲) مقصود نامه شماره ۱/۵۲۴۴ مورخ ۱۳۷۸/۴/۱ است که ضمن آن مقام معظم رهبری نظر مساعد خود را نسبت

ابطال منویات ولایت فقیه و نادیده گرفتن طرز تلقی ایشان از این سازمان، که آن را سازمانی وابسته به شهرداری تهران نمی داند، است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۶۳۰۷

تاریخ: ۱۳۷۸/۱۲/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نام شماره ۳۳۷/۷۸/۵ مورخ ۱۳۷۸/۹/۱۶؛

موضوع در جلسه مورخ ۷۸/۱۲/۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح ذیل اعلام می گردد:

«با توجه به اینکه مقام معظم رهبری امر به حفظ وضع مستفاد از اساسنامه سابق فرموده اند و شورای شهر تهران بدون رعایت بعض مواد آن (مثل اصلاحیه ماده ۱۳) اقدام به تغییر اساسنامه سابق کرده است فلذا اقدام شورای شهر و تغییر اساسنامه سابق خلاف موازین شرع شناخته شد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

به افزایش اعضای هیأت امناء و عضویت رئیس نهاد نمایندگی ولی فقیه در دانشگاهها و رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی اعلام نموده است.

۱) رأی شماره ۴۰۶ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۳۳۷/۷۸ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

به شرح نظریه شماره ۷۸/۲۱/۶۳۰۷ مورخ ۷۸/۱۲/۵ فقهای محترم شورای نگهبان که عیناً نقل می شود «با توجه به اینکه مقام معظم رهبری امر به حفظ وضع مستفاد از اساسنامه سابق فرموده اند و شورای شهر تهران بدون رعایت بعض مواد آن (مثل اصلاحیه ماده ۱۳) اقدام به تغییر اساسنامه سابق کرده است، فلذا اقدام شورای شهر و تغییر اساسنامه سابق خلاف موازین شرع شناخته شد.» بنابراین مصوبه مورد اعتراض در حد مندرج در نظریه فوق الذکر مستنداً به قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۶۰/۱۱/۴ ابطال می شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۰۴۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۶).

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ سازمان
ثبت اسناد و املاک کشور با شرع انور

شماره: ۲۶۴/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد ایمانی شاهرودی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای محمد ایمانی شاهرودی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با موازین اسلامی شده و در توضیح آن بیان کرده است که: مفاد بخشنامه مورد اعتراض موجب حذف کد شماره ۵۱/۱۳ سیستم عملیات ثبت اسناد و املاک در خصوص تذکر ذیل صفحه ۳۸ کتاب مجموعه سیستم عملیات ثبت اسناد و املاک^(۲) شده است، که افراز مهم مشاعی متقاضی افراز را در صورتی که عملیات ثبتی آن خاتمه

(۱) بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور:
پیرو بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶، تذکر ذیل صفحه ۳۸ کد شماره ۵۱-۱۳ مجموعه سیستم عملیات ثبت اسناد و املاک حذف می‌شود. مقتضی است مراتب را به واحدهای تابعه که مجموعه مذکور را در اختیار دارند نیز ابلاغ نمایند.

(۲) مقصود بند ۳۹ مذکور در صفحه ۳۸ است که متن آن چنین است:

ضبط پرونده در ردیف مربوطه توسط بایگانی.

تذکر: افراز سهم مشاعی متقاضی افراز در صورتی که عملیات ثبتی آن خاتمه یافته باشد، بر فرض اینکه کل ملک دارای مقداری سهام مجهول ثبت نشده باشد بلاشکال است.

یافته باشد و بر فرض اینکه کل ملک دارای مقداری سهام مجهول ثبت نشده باشد بلا اشکال می‌دانست و میسر می‌نمود. لذا عملاً افزاز املاک با وصف مذکور، علی‌الخصوص در مورد تفکیک ملک از وقف، شده و این امر مخالف فتاوی شرعیه از جمله فتوای امام (ره)^(۱) می‌باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۸/۲۱/۶۳۰۸

تاریخ: ۱۳۷۸/۱۲/۷

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۸/۷۸/۲۶۴ مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۷؛

موضوع خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در جلسه مورخ ۷۸/۱۲/۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و به نظر فقها، بخشنامه فوق خلاف شرع تشخیص داده نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) امام خمینی (ره)، تحریر الوسیله، پیشین، ج ۱، صفحه ۶۲۸.

۱۷۱

مغایرت تصرفات دولت یا شهرداری در بنا و تأسیسات سابق بدون پرداخت قیمت عادلانه روز (موضوع مصوبه مورخ ۱۳۶۸/۳/۱۱ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در خصوص تعیین فضای سبز کنار جاده کمربندی قائم شهر) با شرع انور

شماره: ۲۳۱/۷۶/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۱/۳۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقایان علیرضا مشهدیان و سیدرضا کامالیانوایی به شرح دادخواست تقدیمی، مصوبه شورایعالی شهرسازی در تعیین فضای سبز کنار جاده کمربندی قائم شهر را مغایر اصل چهارم قانون اساسی اعلام داشته‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقایان علیرضا مشهدیان و سیدرضا کامالیانوایی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه شورایعالی شهرسازی در تعیین فضای سبز کنار جاده کمربندی قائم شهر^(۱) به

(۱) مصوبه شورایعالی شهرسازی در اصلاحیه بند ۳ ضوابط حفظ حریم و ارضی مجاور راهها در محدوده استحفاظی (مصوب مورخ ۱۳۶۹/۲/۳):

«بند ۳- احداث هرگونه ساختمان و تأسیسات در طرفین کلیه راههای بین شهری واقع در محدوده استحفاظی و حریم شهرها به عمق ۱۵۰ متر از هر حریم قانونی راه و همچنین ایجاد راههای دسترسی هم سطح به جاده اصلی ممنوع است مگر در مورد کاربریهای خاص که هم محل کاربری و هم راههای دسترسی لازم عیناً در قالب طرح‌های مصوب جامع و تفصیلی و هادی ترسیم شده یا ضوابط مربوط به آنها تعیین شده باشد.

تبصره ۱- تأسیسات لازم برای بهره‌برداری (کشت، داشت و برداشت) از زمینهای کشاورزی و باغات و همچنین خطوط پایه‌های انتقال نیروی برق و شبکه‌های مخابراتی، پلها و تونلهای واقع در مسیر راهها، لوله‌های انتقال نفت و گاز، کانالها و شبکه‌های آبیاری خطوط و لوله‌های آبرسانی، سیل بندها و سیل گیرها، از شمول بندهای فوق مستثنی و تابع قوانین و مقررات مربوط به خود هستند.

کمیسیونهای ماده ۵ با مراجع تصویب طرحهای هادی حسب مورد و در صورت لزوم میتوانند جاده‌های ارتباطی

لحاظ مخالفت با شرع انور و اصل چهارم قانون اساسی شده و در توضیح خواسته افزوده‌اند: اینجانبان از مالکان زمینهای کنار گذر بابل به سوادکوه قائم شهر هستیم و اداره کل راه و ترابری مازندران زمینهای ما را بدون پرداخت عوض، تملک و اقدام به احداث جاده کمربندی نموده است. سپس ما بر اساس مصوبات قانونی و با رعایت حریم ۴۵ متری، اقدام به احداث بنا نموده‌ایم. اکنون شورایعالی شهرسازی اعلام داشته است ضلع مشرف به محدوده شهری به میزان ۲۰ متر و ضلع مشرف به خارج از محدوده شهری به میزان ۵۰ متر فضای سبز اختصاصی است و این به معنای سلب مالکیت مجدد از مالکان اراضی مجاور کمربندی است.

سازمان مسکن و شهرسازی مازندران طی لایحه شماره ۴۶۱۴/ح مورخ ۱۳۷۶/۲/۲۰ در پاسخ بیان داشته است: مقطع عرضی کمربندی غربی قائم شهر (بابل - شیرگاه) مطابق طرح جامع مصوب ۱۳۶۸/۳/۱۱ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران، ۴۵ متر در ضلع شرقی و غربی آن، فضای سبز به ترتیب عرض ۲۵ متر و ۵۰ متر می‌باشد که این کاربری در طرح تفصیلی کمیسیون موضوع ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در استان مازندران (مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۱) نیز ثبت شده و مبتنی بر قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران (مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۲۲)^(۱) و اصلاحات بعدی آن است که طبق مصوبات آن شورا در مورخ ۱۳۶۹/۲/۳، در ارتباط با موضوع ساخت و ساز در حریم جاده‌های کمربندی ممنوع اعلام شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۵۲۷

تاریخ: ۷۹/۳/۲۲

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۶/۲۳۱ مورخ ۱۳۷۹/۱/۳۱؛

دیگری را نیز که از شهر به روستاها و یا نقاط دیگری در اطراف شهر منتهی می‌شوند مشمول این مقررات بنمایند که در این صورت حریم حفاظتی آنها تا ۵۰ متر قابل تقلیل است همچنین حریم حفاظتی جاده‌های بین شهری در مواردی که از روستا عبور می‌نمایند نیز چنانچه در قالب طرحهای بهسازی یا هادی روستایی مورد طراحی قرار گیرد تا ۵۰ متر قابل تقلیل است.»

(۱) روزنامه رسمی شماره ۸۲۲۴ مورخ ۱۳۵۱/۱/۳۰.

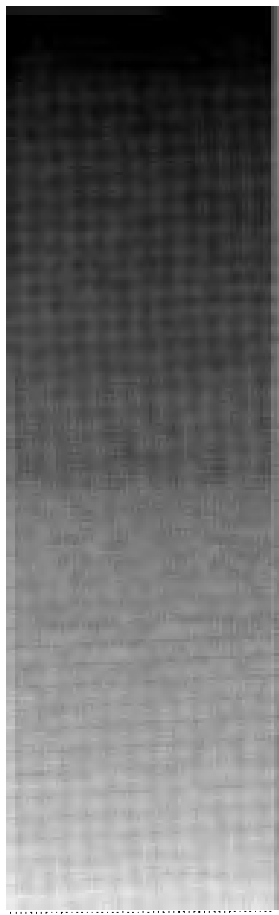
موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۳/۱۸ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«در صورتی که از نظر قانون شورای عالی شهرسازی حق تغییر حریم و فضای سبز جاده مزبور را داشته باشد تصرف شهرداری و یا دولت در بنا و تأسیساتی که قبل از این تغییر مصوبه در این فضای سبز افزوده شده تأسیس شده است، بدون پرداخت قیمت عادلانه روز این ساختمانها و بناها به صاحبان آنها خلاف موازین شرع می‌باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

سال سوم

۱۳۷۹/۴/۲۶

تا

۱۳۸۰/۴/۲۵

۱۷۲

عدم مغایرت بند ث ماده ۶ آیین نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون در خصوص تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران (مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب اسلامی) با شرع انور

شماره: ۴۱۲/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۳/۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رضا آقازاده به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند «ث» ماده ۶ آیین نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون راجع به تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی دزی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای رضا آقازاده در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند «ث» ماده ۶ آیین نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران (مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب اسلامی)^(۱) و مصوب ۱۳۷۴/۸/۱۰ هیأت وزیران^(۲) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۰۲۹۹ مورخ ۱۳۵۹/۴/۱۶.

(۲) ماده ۶ آیین نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون در خصوص تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی:

شرایط لازم برای دریافت پروانه تاکسیرانی به شرح زیر می باشد:

الف- داشتن حداقل ۲۳ سال سن؛

توضیح افزوده است که این بند با احتساب شرط «تأهل» به عنوان شرط لازم برای دریافت پروانه تاکسیرانی است، موجب تبعیض ناروا گردیده و با اصول صحت و برائت و موازن شرعیه مغایرت دارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۶۳۸

تاریخ: ۷۹/۴/۳۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۱۲/۷۸/هـ مورخ ۱۳۷۹/۳/۱؛
موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۴/۲۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح ذیل اعلام می گردد:
«بند «ث» ماده ۶ آیین نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون راجع به تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران، زیر نظر شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب اسلامی، خلاف شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان
احمد جنتی

ب- داشتن حداقل گواهی پایان دوره ابتدایی یا گواهی نهضت سوادآموزی معادل آن برای افرادی که کمتر از ۵۰ سال سن دارند و سواد خواندن و نوشتن برای افرادی که دارای بیش از ۵۰ سال سن هستند؛
پ- داشتن برگ پایان خدمت یا معافیت از خدمت و طبقه عمومی؛
ت- دارا بودن گواهینامه معتبر رانندگی اتومبیل که حداقل یک سال از تاریخ دریافت آن گذشته باشد؛
ث- داشتن تأهل (روزنامه رسمی شماره ۱۴۷۶۹ مورخ ۱۳۷۴/۸/۲۳).

۱۷۳

موضوعیت نداشتن دادخواست به دلیل ابطال بند ۲ مصوبه شناسنامه ساختمانی
تصویبی وزارت کشور (مصوب ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری)
در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

شماره: ۲۴۱/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۴/۱۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد رستمزاده به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند دوم مصوبه شناسنامه ساختمان شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی دژی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای محمد رستمزاده در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۲ مصوبه شناسنامه ساختمانی تصویبی وزارت کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که شهرداریها در جریان صدور پروانه ساختمان وفق مقررات

(۱) بند ۲ مصوبه شناسنامه ساختمانی (مصوب ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری):

این پروانه صرفاً از لحاظ شهرسازی صادر شده و از نظر احراز مالکیت و هر نوع دعوی حقوقی و سایر مراحل دیگر هیچ‌گونه سندی نخواهد داشت و در صورتی که محل مورد تقاضا قبل از ساختمان در اجاره باشد صدور پروانه، مجوز تخلیه ملک نخواهد بود.

این بند از شناسنامه ساختمان بر اساس بند ۲ مصوبه شورایعالی اداری در خصوص هماهنگ نمودن صدور پروانه گواهی عدم خلاف و گواهی پایان ساختمان در سطح شهرداریهای کشور به شماره ۱۶۵۵/دش مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۹ (مجموعه قوانین سال ۱۳۷۱، صفحه ۶۰۳) تنظیم گردیده است که با توجه به ابطال آن به موجب رأی شماره ۹۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مورخ ۱۳۷۳/۸/۲۸ (روزنامه رسمی شماره ۱۴۶۹۴ مورخ ۱۳۷۴/۵/۲۸) سالبه به انتفای موضوع شده است.

شناسنامه ساختمان مالکیت متقاضی را با ملاحظه اسناد رسمی و مدارک مالکیت احراز می‌کند و یا قبلاً تعهدنامه‌ای در راستای اجرای ماده ۷ قانون زمین شهری^(۱) از متقاضی می‌گرفتند و این جزء وظایف قانونی آنها شمرده شده است. لذا لازم است پروانه ساختمانی به عنوان سند رسمی در نزد ادارات دولتی دلیل بر مالکیت رسمی دارنده آن محسوب شود. در حالی که مفاد بند ۲ مصوبه موارد اعتراض بر خلاف آن می‌باشد و موجب تضییع حقوق قانونی و شرعی شهروندان می‌شود.

وزارت کشور در لایحه شماره ۴۳۱۷/۶۱ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۱۳ پاسخ داده است که: صدور مصوبه از مرجع صلاحیتدار و تحت نظارت ناظر قانونی انجام شده است و شهرداری مرجع احراز مالکیت یا صدور آرای قضایی که توسط ادارات ثبت و محاکم قضایی صورت می‌پذیرد، نیست و سندیت شناسنامه ساختمان صرفاً در چارچوب ضوابط اداری برای شهرداریها ملاک عمل می‌باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۶۳۹

تاریخ: ۷۹/۴/۳۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۴۱/۷۷/هـ مورخ ۱۳۷۹/۴/۱۳؛

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۴/۲۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«چون به شرح نامه شماره ۱۷۲۴۴/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۱۵ مدیرکل امور شوراهای

(۱) ماده ۷ قانون زمین شهری:

کسانی که طبق مدارک مالکیت، از زمینهای موات شهری در اختیار داشته‌اند مشروط بر آنکه از مزایای مواد ۶ یا ۸ قانون اراضی شهری مصوب ۱۳۶۰ استفاده نکرده و مسکن مناسبی نداشته باشند، طبق ضوابط مسکن و شهرسازی در سراسر کشور قطعه و یا قطعاتی جمعاً معادل ۱۰۰۰ (هزار) متر مربع در اختیارشان گذاشته می‌شود تا در مهلت مناسبی که در آیین‌نامه تعیین خواهد شد عمران و احیا کنند. در صورت عدم عمران و احیا بدون عذر موجه، اجازه مذکور ساقط و زمین به دولت باز می‌گردد (روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹).

اسلامی شهر و روستا، بند دوم مصوبه شناسنامه ساختمان برابر دادنامه شماره ۹۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مورخ ۱۳۷۷/۳/۲۸ ابطال شده است فلذا دادخواست آقای محمد رستمزاده موضوعی ندارد و نیاز به پاسخ ندارد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۱/۱ مصوبه مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۳ شورایعالی بیمه راجع به
تعیین سقف سنی بیمه عمر و حوادث با شرع انور

شماره: ۳۶۶/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۵/۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمود یگانه پور طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع
بودن مصوبه مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۳ شورایعالی بیمه (بند ۱/۱) شده اند، ضمن ارسال
تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و
رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای محمود یگانه پور در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۱/۱ مصوبه مورخ
۱۳۷۷/۸/۲۳ شورایعالی بیمه^(۱) در خصوص تعیین سقف سنی بیمه عمر و حوادث به
لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: در مصوبه
مورد اعتراض حداکثر سن برای استفاده از حق بیمه عمر ۷۰ سال تعیین شده است به
طوری که اگر کارمندی اعم از شاغل و بازنشسته، قبل از سن ۷۰ سالگی فوت نماید بیمه
عمر به وراثت او تعلق می گیرد و چنانچه بعد از ۷۰ سالگی فوت نماید. وراثت او از بیمه
عمر محروم می گردند و این مقررات محدودیتی در جهت استفاده وراثت از اموال ذخیره
شده مورث ایجاد می کند که خلاف قواعد ارث و اصل تسلیط است.

رئیس کل بیمه مرکزی بیمه ایران طی لایحه جوابیه شماره ۳۱۳۱ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۶
پاسخ داده است که: قراردادهای بیمه عمر و نرخ بیمه با در نظر گرفتن درصد احتمال

(۱) این مصوبه به شماره ۱۵۰۳۹ مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۸ ابلاغ و در بند ۱/۱ آن مقرر شده که سقف سنی بیمه شدگان
هفتاد سال تمام در نظر گرفته شود.

وقوع خطر، جدول سنی مرگ و میر و آمار خسارتهای حادث شده و بر اساس بررسیهای آماری و فنی دقیق، طوری تعیین می شود که پاسخگوی جبران کلیه خسارات در طول مدت مورد نظر باشد. در واقع؛ حفظ توانایی شرکتهای بیمه در پرداخت خسارتهای مربوطه، مستلزم پیش بینی دقیق است. علاوه بر این سرمایه بیمه عمر، وجهی است که در صورت حصول شرایط قرارداد بیمه منعقد فیما بین بیمه گر و بیمه گذار پس از فوت بیمه شده به ذی نفع یا ذی نفعان بیمه شده پرداخت می شود و جنبه پس انداز نداشته و جزء ماترک بیمه شده به حساب نمی آید؛ لذا مشمول قواعد ارث نیست.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۷۸۱

تاریخ: ۷۹/۶/۱۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۶۶/۷۸/هـ مورخ ۱۳۷۹/۵/۴؛

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۶/۲ فقهای شورای نگهبان مطرح شد، که از نظر فقها مصوبه مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۳ شورایعالی بیمه (بند ۱/۱) خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت فراز ۴ ذیل بند ب شرایط ضمن عقد مندرج در سندهای ازدواج
(مصوب سال ۱۳۶۱ شورایعالی قضایی) با شرع انور

شماره: ۵۰/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۸/۷/۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدابوالحسن مسعودی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی
خلاف شرع بودن فراز ۴ ذیل بند «ب» شرایط ضمنالعقد مندرج در سندهای ازدواج
مصوب شورایعالی قضایی وقت شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً
نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای سیدابوالحسن مسعودی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال فراز ۴ ذیل بند
«ب» شرایط ضمنالعقد مندرج در سندهای ازدواج مصوب شورایعالی قضایی^(۱) به
لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته افزوده است که: در شرایط ضمن
عقد نکاح، زوج به زوجه وکالت بلاعزل می‌دهد تا در صورت تحقق یکی از موارد
دوازده‌گانه پس از اخذ مجوز از دادگاه، وکالتاً خود را مطلقه نماید. یکی از موارد، فراز ۴

(۱) بند ب شرایط ضمنالعقد مندرج در سندهای ازدواج (مصوب ۱۳۶۱ شورایعالی قضایی):

ضمن عقد نکاح زوج به زوجه وکالت بلاعزل یا حق توکیل غیر داد که در موارد مشروحه زیر با رجوع به دادگاه
عقد خارج لازم

و اخذ مجوز از دادگاه پس از انتخاب نوع طلاق، خود را مطلقه نماید و نیز به زوجه وکالت بلاعزل یا حق توکیل غیر داد
تا در صورت بذل از طرف او قبول بذل نماید.

...

۴- جنون زوج در مواردی که فسخ نکاح شرعاً ممکن نباشد.

(جنون زوج در مواردی که فسخ نکاح شرعاً ممکن نباشد) است که بین تمام فقها متفق علیه است که جنون فی نفسه مبطل وکالت است و در لسان فقها به این عبارت تعبیر می شود «و تبطل الوکاله بالموت والجنون والاعماء من کل واحد منهما (ای من الموکل والوکیل)». لذا به موجب جنون زوج، وکالت زوجه در طلاق منفسخ می شود و سمت ولی زائل می گردد و اگر بر اساس چنین وکالت باطلی خود را مطلقه کند، طلاق واقع شرعی نمی گردد و فاقد اثر است.

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور طی لایحه جوابیه شماره ۱۱/۲۹۶۷ مورخ ۱۳۷۷/۶/۹ پاسخ داده است: «چون این شرایط، مخصوصاً شرط جنون، در زمان سلامت عقل و صحت جسم و روح زوجین ضمن عقد ازدواج به توافق رسیده و تحقق هر یک به حکم قانون با رسیدگی دادگاه و صدور حکم قطعی آن مرجع امکان پذیر، است لذا قید شرط جنون در نکاح نامه لطمه ای به حقوق زوجین وارد نخواهد ساخت.»

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۸۳۹

تاریخ: ۷۹/۶/۲۶

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۵۰/۷۷/هـ مورخ ۱۳۷۸/۷/۳؛
موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۶/۲۳ فقهای شورای نگهبان مطرح شد و نظر فقها به شرح ذیل اعلام می گردد:
«فراز ۴ ذیل بند ب شرایط ضمن العقد مندرج در سندهای ازدواج مصوب شورای عالی قضایی خلاف موازین شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

اظهار نظر در مورد مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۶ کمیسیون
نظارت بر سازمانهای صنفی فرخ شهر

شماره: ۴۲۶/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۸/۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدعباس موسوی قهفرخی طی دادخواست و لایحه تکمیلی آن، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۶ کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنفی فرخ شهر شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای سیدعباس موسوی قهفرخی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۶ کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنفی فرخ شهر^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته، در متن دادخواست و لایحه تقدیمی بیان داشته است که: در بخش سوم از صفحه ۶ مصوبه مورد اعتراض، عوارضی برای صدور پروانه کسب مشاور املاک و پروانه فروشگاه و نمایشگاه اتومبیل و سایر موارد مقرر شده است که اخذ چنین مبالغی از سوی اتحادیه، مبنای قانونی و شرعی ندارد.

۱) بند ۸ مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۶ کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنفی فرخ شهر: با توجه به ماده ۳ و ۴ آیین‌نامه اجرایی موضوع ماده ۲۹ قانون نظام صنفی و پیشنهاد اتحادیه‌های صنفی و بند ۷ صورتجلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۷ و نامه شماره ۳۹۴۷ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۱۶ مجامع امور صنفی مبنی بر تأیید موضوع نظر به اینکه اتحادیه‌های صنفی و مجامع امور صنفی جدیدالتأسیس می‌باشند و جهت جبران هزینه‌های آموزشی خدمات و... پس از بحث و بررسی مقرر گردید مبالغ از متقاضیان پروانه کسب متناسب با وضعیت مالی و مکانی واحد صنفی به حساب اتحادیه‌های صنفی واریز شود و در بخش سوم صفحه ۶ این مصوبه برای مشاورین املاک حداقل ۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال و حداکثر ۱/۵۰۰/۰۰۰ ریال و برای نمایشگاه اتومبیل حداقل ۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال و حداکثر ۲/۰۰۰/۰۰۰ ریال در نظر گرفته شده است.

رئیس کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنفی فرخ شهر در لایحه شماره ۱۳۷ مورخ ۱۳۷۸/۸/۲۴ در پاسخ بیان داشته است کمیسیون بر اساس ماده ۲۹ قانون نظام صنفی^(۱) به جهت حفظ حقوق افراد صنفی به وجود آمده و به لحاظ مالی متکی به بودجه دولتی نیست و مصوبه و ضوابط مقرر در آن بر اساس صلاحیت قانونی و در چارچوب قانون تنظیم گردیده و مبالغ یاد شده تحت عنوان حق عضویت افراد صنف دریافت می شود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۱۳۰۰

تاریخ: ۷۹/۹/۱۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۸/۴۲۶ مورخ ۱۳۷۹/۸/۵؛

ادعای خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۷۶/۱۱/۲۶ کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنفی فرخ شهر از طرف آقای سیدعباس موسوی، موضوع در جلسه مورخ ۷۹/۹/۱۳ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

«نامبرده از نظر اینکه این تصمیم را مخالف با قانون می داند آن را خلاف شرع دانسته است و تشخیص اینکه مخالفت با قوانین دارد یا نه به عهده دیوان عدالت اداری است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) ماده ۲۹ قانون نظام صنفی:

درآمد هر اتحادیه از منابع زیر حاصل می شود:

- ۱- حق عضویت افراد صنفی
  - ۲- حق خدمات اعم از آموزشی - فنی.
  - ۳- کمکهایی که از طرف مجمع امور صنفی با تصویب کمیسیون نظارت به عمل آید.
- آیین نامه اجرایی این ماده از طرف مجمع امور صنفی تهیه و به تصویب کمیسیون نظارت خواهد رسید. (روزنامه رسمی شماره ۱۰۳۳۰ مورخ ۱۳۵۹/۵/۲۳).
- شایان ذکر است که با تصویب قانون جدید نظام صنفی (مصوب سال ۱۳۸۳ مجلس شورای اسلامی) قانون فوق منسوخ شده است.

عدم مغایرت بند ۵ دستورالعمل مربوط به اجاره بهای خوابگاههای دانشجویی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی (مصوب ۱۳۷۸/۳/۱۹ هیأت امنای صندوق رفاه دانشجویان وزارت فرهنگ و آموزش عالی) با شرع انور

شماره: ۱۴/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۸/۳۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای بیژن امیری به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بند ۵ دستورالعمل مربوط به اجاره بهای خوابگاههای دانشجویی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر و سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای بیژن امیری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۵ دستورالعمل مربوط به اجاره بهای خوابگاههای دانشجویی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن چنین بیان کرده‌اند: مقرر نمودن جریمه تأخیر در این بند، شائبه ربا داشته و بنا نظریه شماره ۳۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۲ شورای نگهبان^(۲) که دایر بر بیان حکم شرعی در خصوص منع برقراری جریمه تأخیر در

(۱) بند ۵ دستورالعمل مربوط به اجاره بهای خوابگاههای دانشجویی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی: دانشجویان متعهد می‌شوند که پس از فراغت از تحصیل یا پایان سال تحصیلی و یا قطع ارتباط دانشجویی، خوابگاه محل سکونت دوران دانشجویی را تخلیه نمایند. در غیر این صورت از زمان استکفاف، موظف به پرداخت ده‌برابر اجاره بهای خوابگاه مورد استفاده خواهند بود و جزء تعهد دانشجو قرار می‌گیرد.

(۲) نظریه شماره ۳۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۲ فقهای شورای نگهبان:

پرداخت دین است، مغایرت دارد و با شمول معافیت از اصل دین جرمه متعلقه سالبه انتفاء موضوع می‌گردد؛ زیرا مطابق قاعده اصل و فرع، جرمه فرع بر وجود اصل دین است.

رئیس صندوق رفاه دانشجویان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در لایحه جوابیه شماره ۲۳۰/۲۹۶۸۶ مورخ ۱۳۷۹/۷/۲، این مقررات، به منظور جلوگیری از هرج و مرج، سوءاستفاده از مزایای صندوق رفاه دانشجویان و تأمین امکان بهره‌مندی قانونی از خوابگاهها، از سوی مرجع صلاحیت‌دار قانونی صادر شده و فقدان آنها مقرراتی موجب سوء استفاده برخی و محرومیت برخی دیگر از دانشجویان از خوابگاه می‌شود و همچنین این مبالغ در ضمن وجوه حاصل از محل برگشت اجاره بها خوابگاههای دانشجویی، جزء منابع تأمین بودجه صندوق رفاه دانشجویان به موجب ماده ۳ قانون صندوق مذکور است.^(۱)

شماره: ۳۸۴۵

تاریخ: ۱۳۶۴/۴/۱۲

شماره

شورای عالی محترم قضائی

نظر به اینکه در موضوع حکم خسارت تأخیر تأدیه مراجعات متعدد به شورای نگهبان می‌شود و از قرار بعضی شکایات بانکه مطالبه خسارت تأخیر تأدیه می‌نمایند موضوع در جلسه رسمی فقهی شورای نگهبان مطرح شد و به شرح زیر اعلام نظر گردید:

«مطالبه مازاد بر بدهی بدهکار بعنوان خسارت تأخیر تأدیه چنانچه حضرت امام مدظله نیز صریحا به این عبارت (آنچه به حساب دیر کرد تأدیه بدهی گرفته می‌شود ربا و حرام است) اعلام نموده‌اند جایز نیست و احکام صادره بر این مبنی شرعی نمی‌باشد. بنابراین مواد ۷۲۹ تا ۷۲۳ قانون آیین دادرسی حقوقی و سایر موادی که به طور متفرق احتمالا در قوانین در این رابطه موجود باشد خلاف شرع انور است قابل اجرا نیست.»

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

شایان ذکر است که با تصویب قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی در سال ۱۳۷۸ نظریه مذکور منسوخ شده است.

(۱) ماده ۳ قانون صندوق رفاه دانشجویان:

بودجه صندوق دو وزارتخانه از محل کمکهای دولت، تسهیلات اعطایی سیستم بانکی، درآمد حاصله از سرمایه‌گذاریهای وجوه مازاد صندوق، کمک و هدایای اشخاص حقیقی و حقوقی، وجوه حاصل از محل برگشت اقساط بدهکاران و اجاره بهای خوابگاههای دانشجویی تأمین خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۹۹۶ مورخ ۱۳۷۲/۱/۹).

نظریه فقه‌های شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۱۴۳۱

تاریخ: ۷۹/۱۰/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۹/۱۴ مورخ ۱۳۷۹/۸/۳۰؛

موضوع بند ۵ دستورالعمل مربوط به اجاره بهای خوابگاههای دانشجویی دانشگاهها و
مؤسسات آموزش عالی در جلسه مورخ ۷۹/۱۰/۴ فقه‌های شورای نگهبان مطرح شد که
مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت تبصره یک بند الف مصوبه شماره ۵۲۳۷۳/ت/۱۵۶۴۹/هـ مورخ
۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۳۱۰/۷۸/هـ

تاریخ: ۱۳۷۹/۷/۲۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای عبدالرضا اسفندیار جهرمی طی دادخواست و لایحه تکمیلی آن، مدعی خلاف شرع بودن تبصره یک بند «الف» مصوبه شماره ۵۲۳۷۳/ت/۱۵۶۴۹ هـ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای عبدالرضا اسفندیار جهرمی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تبصره ۱ بند «الف» مصوبه شماره ۵۲۳۷۳/ت/۱۵۶۴۹/هـ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته در متن دادخواست و لایحه تکمیلی آورده است که: تبصره یک بند الف مصوبه فوق در خصوص بهره‌مندی کارکنانی که به سبب انتقال و تغییر ساختار سازمانی، مشترک صندوق تأمین اجتماعی شده یا بشوند، مقرر نموده است با مآخذ ۱۸٪ (۷٪ سهم مستخدم و ۱۱٪ سهم کارفرما)، حقوق

(۱) تبصره ۱ بند الف مصوبه شماره ۵۲۳۷۳/ت/۱۵۶۴۹/هـ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران:

در مورد اشخاصی که طبق ضوابط قانونی، به سبب انتقال و تغییر ساختار سازمانی، مشترک صندوق تأمین اجتماعی شده یا بشوند، حق بیمه متعلقه هر ماه از سنوات خدمت مورد نظر به مآخذ هجده درصد (۱۸٪) - هفت درصد (۷٪) سهم مستخدم و یازده درصد (۱۱٪) سهم کارفرما - حقوق و مزایای ماهانه زمان تقاضا در محل خدمت جدید که مبنای کسر حق بیمه قرار می‌گیرد و یا آخرین حقوق و مزایای مبنای برداشت کسور بازنشستگی در محل خدمت قبلی (هر کدام بیشتر باشد) محاسبه و مابه‌التفاوت آن با کسور بازنشستگی (سهم شخص و کارفرما) که به صندوق جدید منتقل شده است، به ترتیب مقرر در این تبصره از شخص و کارفرمای سابق وصول خواهد شد.

و مزایای ماهانه زمان تقاضا در محل خدمت جدید را محاسبه و مابه‌التفاوت آن با کسور بازنشستگی به صندوق جدید واریز گردد.

بنابراین مستخدمی که از ابتدای خدمت خود ۱/۵٪ بیشتر از همکارانش به صندوق بازنشستگی پرداخته و حق قانونی خود می‌داند که با حقوق برابر با سایر همکاران هم‌ردیف از نظر خدمتی، تحصیلی، شغلی و غیره، در هنگام بازنشستگی از امتیاز برابر و احیاناً برتر بهره‌مند باشد، اما به دلیل وجود تفاوت دریافتی بین صندوق بازنشستگی کشوری و صندوق تأمین اجتماعی چنانچه بخواهد از این حق قانونی استفاده کند باید علاوه بر ۱/۵٪ تفاوتی که در تمام دوران خدمت پرداخت نموده و تفاوت‌های ماه اول ناشی از هرگونه افزایش و... مبالغ هنگفتی را مجدداً به عنوان مابه‌التفاوت به مأخذ آخرین حقوق و مزایایی که مأخذ محاسبه بیمه و بازنشستگی قرار می‌گیرد پرداخت نماید، مخالف با موازین اسلامی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۱۴۳۶

تاریخ: ۷۹/۱۰/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۱۰/۷۸/هـ مورخ ۱۳۷۹/۷/۲۰؛

موضوع تبصره یک بند الف مصوبه شماره ۵۲۳۷۳/ت/۱۵۶۴۹ هـ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱
هیأت وزیران در جلسه مورخ ۷۹/۱۰/۴ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات و آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۱۰۷/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۵/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم به شرح شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات و آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۴/۳ هیأت وزیران شده اند، ضمن ارسال سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قریبا نعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکایت نامه تقدیمی معترض ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات و آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است: به موجب این ماده به رئیس سازمان اوقاف، که رئیس کمیسیون نیز می باشد، صلاحیت داده شده است

(۱) ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات و آب و اراضی موقوفه: ادارات اوقاف و امور خیریه و متولیان موقوفات، مکلفند با توجه به سوابق ثبتی، موقوفات عامه ای را که به فروش رسیده یا به صورتی به ملکیت اشخاص در آمده باشد را صورت برداری و همراه با مستندات و دلایل به سازمان اوقاف و امور خیریه ارسال نمایند. سازمان اوقاف و امور خیریه موضوع را به کمیسیونی مرکب از فقهای صاحب نظر که با انتخاب و زیر نظر نماینده ولی فقیه در سازمان یاد شده تشکیل می شود، ارجاع می کند. کمیسیون مذکور نظر خود را در مورد جواز شرعی فروش یا تبدیل رقبات اعلام می نماید. در صورتی که تبدیل و فروش رقبه موقوفه به نظر کمیسیون با مجوز شرعی انجام شده باشد، معامله تأیید می شود و در غیر این صورت نظر نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه دایر بر بطلان سند فروش یا تبدیل موقوفه با سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اعلام می شود تا ادارات ثبت نسبت به بطلان سند در سوابق ثبتی و دفاتر مربوطه ثبت و صدور سند جدید به نام موقوفه اقدام نمایند. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۶۱۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۳).

که در دعاوی مربوط به وقفیت املاک تحت تصرف مالکانه مردم، که مدعی آن خود وی می باشد، رأی صادر کرده برای صدور سند به اداره ثبت ابلاغ کند. در حالی که رسیدگی به این موارد ترافعی بوده و مرجع رسیدگی باید حاکم شرع باشد ضمن اینکه ابطال اسناد مالکیت مردم بدون دادن فرصت دفاع به آنها، خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۱۵۸۸

تاریخ: ۷۹/۱۰/۲۷

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۰۷/۷۹/هـ مورخ ۱۳۷۹/۵/۱۷؛

موضوع ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات و آب و اراضی موقوفه مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران، در جلسه فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت مصوبه یکصد و هشتاد و دومین جلسه شورایعالی برنامه‌ریزی
وزارت فرهنگ و آموزش عالی (مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۲۴) با شرع انور

شماره: ۱۰۶/۷۹/۸

تاریخ: ۱۳۷۹/۹/۱۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای نجم‌الدین جهانی طی دادخواست و لایحه تکمیلی آن مدعی خلاف شرع بودن مصوبه یکصد و هشتاد و دومین جلسه شورایعالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۲۴ شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای نجم‌الدین جهانی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه یکصد و هشتاد و دومین جلسه شورایعالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۲۴^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در متن دادخواست و لوائح تقدیمی بیان کرده است که: در مصوبه مورد اعتراض مقرر شده است: «نمرات واحدهای دروس عمومی پذیرفته شده در مقام معادل‌سازی و در محاسبه میانگین کل

(۱) رأی مذکور در مورد معادل‌سازی و پذیرش واحدهای درسی عمومی و تربیتی دانشجویان فارغ التحصیلان مراکز تربیت معلم که از طریق آزمون سراسری در دانشگاه‌های و دیگر مؤسسات آموزش عالی پذیرفته شده‌اند صادر شده و در پاراگراف سوم بند «ب» نکاتی که در اجرای مصوبه لازم‌الاجرا است، چنین بیان شده است:

۱- در معادل‌سازی، تعداد واحدهای دروس عمومی و تربیتی دانشگاهی ملاک محاسبه خواهد بود اما نمره درس گذرانده شده عیناً در کارنامه دانشجو ثبت می‌گردد.

۲- به ازای هر ۱۴ واحد درسی پذیرفته شده یک و نیم سال تحصیلی از مدت مجاز تحصیل این قبیل دانشجویان کاسته می‌شود، ولی نمرات آنها در محاسبه میانگین کل ملحوظ نخواهد شد.

ملحوظ نخواهد شد» و این موجب پایین آمدن معدل کل و محرومیت از اشتغال در برخی شغل‌های دولتی و غیر دولتی و تضییع بسیاری از حقوق اجتماعی که در آنها معدل بالاتر از ۱۴ ملاک پذیرش است، می‌گردد. لذا مخالف با قاعده «لاضرر و لا ضرار فی الاسلام» می‌باشد.

دبیر شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت مزبور در لایحه شماره ۷۱۳/۱۵۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۷/۴ پاسخ داده است: از آنجا که نمرات اخذ شده در مراکز تربیت معلم در درس عمومی با نمرات دانشگاهی از یک سنخ نیستند، نمی‌توان آنها را با یک معیار و اعتبار در نظر گرفت، لذا این مصوبه در حد صلاحیت و اختیارات مرجع صادرکننده، در چارچوب قانون و در راستای ایجاد تسهیلات و گشایش در کار فارغ‌التحصیلان مراکز تربیت معلم تنظیم و ابلاغ شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۱۶۱۱

تاریخ: ۷۹/۱۰/۲۸

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۰۶/۷۹/هـ مورخ ۱۳۷۹/۹/۱۳؛

موضوع مصوبه یکصد و هشتاد و دومین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی مورخ ۶۸/۱۰/۲۴ در جلسه مورخ ۷۹/۱۰/۲۸ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که خلاف شرع تشخیص داده نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند الف ماده ۴ بخشنامه شماره ۳۹۳۶۱/۳۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۰

وزارت نیرو در خصوص شرایط عمومی تعرفه‌های برق با شرع انور

شماره: ۳۴۳/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۰/۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت تعاونی گاز و اکسیژن دامغان طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند الف ماده ۴ تعرفه‌های برق و شرایط عمومی آنها شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

شرکت تعاونی گاز و اکسیژن دامغان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند «الف» ماده ۴ بخشنامه شماره ۳۹۳۶۱/۳۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۰^(۱) وزارت نیرو در خصوص شرایط عمومی تعرفه‌های برق به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در

(۱) ماده ۴ و بند الف بخشنامه شماره ۳۹۳۶۱/۳۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۰ وزارت نیرو:

در صورتی که برق مشترکی با اعلام مرکز کنترل شبکه (به علت جلوگیری از افت فرکانس یا ولتاژ و یا ممانعت از تجاوز بار خطوط و پستهای برق از میزان مجاز) قطع شود، ضریب محاسبه قدرت به شرح زیر تعدیل می‌گردد:

$$\text{ساعات قطع برق} - ۷۲۰ = \text{ضریب تعدیل}$$

نرخهای مذکور در تعرفه خانگی، عمومی، کشاورزی، صنعتی، تجاری برای مواردی است که مشترکین هزینه برق مصرفی خود را در مهلت مقرر تعیین شده در صورتحسابهای صادرهپردازند، در غیر این صورت نرخها به صورت زیر محاسبه و دریافت خواهد شد:

الف - در مورد مشترکینی که بعد از مهلت مقرر بهای برق مصرفی را پرداخت نمایند، کلیه نرخها (مانند انرژی، قدرت و یا رقم ثابت) می‌باید در ضریب زیر ضرب گردد و بر اساس نرخهای جدید مبلغ صورتحساب محاسبه و به حساب بدهکار مشترک منظور گردد:

تعداد روزهای فاصله بین آخرین مهلت تا تاریخ پرداخت + ۱ = ضریب اصلاح تعرفه مشترکینی که در پرداخت صورتحساب

۱۰۰۰

تاخیر دارند.

توضیح خواسته بیان کرده است که: طبق بخشنامه فوق، در خصوص مشترکینی که پس از گذشت مهلت مقرر، بهای برق مصرفی را پرداخت نکرده‌اند (انرژی، قدرت و رقم ثابت) با ضریب ۱۰۰ محاسبه و وصول می‌شود و این مغایر با موازین شرعی و غیر عادلانه است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۱۸۹۹

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۲/۴

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۴۳/۷۹/هـ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳؛

موضوع بند «الف» ماده ۴ تعرفه‌های برق و شرایط عمومی در بخشنامه شماره ۳۹۳۶۱/۳۰/۱۰۰ مورخ ۷۸/۱۲/۲۰ وزیر نیرو، در جلسه مورخ ۷۹/۱۲/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ماده ۲۵ الحاقی به آیین نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت (موضوع تصویب نامه شماره ۵۲۵۹۶/ت/۱۷۰۱۳ هـ مورخ ۱۳۷۶/۲/۷ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۳۸۲/۷۹/هـ

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۱/۱۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای جعفر سعیدی مهرآباد به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲۵ الحاقی به آیین نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت موضوع تصویب نامه شماره ۵۲۵۹۶ / ت / ۱۷۰۱۳ هـ مورخ ۱۳۷۶/۲/۷ هیأت وزیران شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای جعفر سعیدی مهرآباد در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۲۵ الحاقی به آیین نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت، موضوع تصویب نامه شماره ۵۲۵۹۶ / ت / ۱۷۰۱۳ هـ مورخ ۱۳۷۶/۲/۷ هیأت وزیران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: ماده الحاقی مورد اعتراض،

(۱) ماده ۲۵ (و تبصره) آیین نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت: هرگونه افزایش و تغییر در میزان حقوق، مزایا، فوق العاده ها و سایر تسهیلاتی که برای کارکنان مشمول ماده ۱ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت (مصوب ۱۳۷۰) تصویب یا در نظر گرفته می شود، با تأیید وزارت کشور در مورد کارکنان شهرداریهای سراسر کشور، به جز شهرداری تهران، با تأمین اعتبار لازم در بودجه شهرداریها به اجرا در می آید. تبصره- مؤسسات تابع و وابسته شهرداریها در صورتی مشمول این ماده می شوند که ماده ۱ اصلاحی آیین نامه استخدامی شهرداری تهران را رعایت کرده باشند.

این ماده در جلسه مورخ ۱۳۷۶/۱/۳۱ هیأت وزیران به آیین نامه مذکور الحاق شده است (روزنامه رسمی شماره ۱۵۱۹۷ مورخ ۱۳۷۶/۲/۱۶).

شهرداریها را از شمول قاعده کلی ماده ۱۲ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت (مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ مجلس شورای اسلامی) مستثنی نموده و مشمولیت مصوباتی را که حاکی از تغییر یا افزایش است، به تأیید و تنفیذ وزارت کشور موکول کرده و موجب تبعیض برای افراد و شاغلین در مشاغل هم ردیف با سایر دستگاهها شده است. همچنان که بعضی از مصوبات، به لحاظ عدم موافقت وزارت کشور از جمله فوق العاده جذب مخصوص کارکنان استانداری، به شهرداریها ابلاغ نشده و این از مصادیق بارز تضییع حق و تبعیض ناروا بوده و مخالف موازین اسلامی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۷۹/۲۱/۲۰۷۴

تاریخ: ۷۹/۱۲/۲۸

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۷۹/۳۸۲ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۲؛

ماده ۲۵ الحاقی به آیین نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت موضوع تصویب نامه شماره ۵۲۵۹۶ / ت ۱۷۰۱۳ هـ مورخ ۱۳۷۶/۲/۷ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۵ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع تشخیص داده نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۴/۲۶۰۴ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۲

معاون فرهنگی و امور عمرانی وزارت کشور با شرح انور

شماره: ۳۵۵/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۰/۳

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت آب و فاضلاب شیراز به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف بودن بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۴/۲۶۰۴ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۲ معاون فرهنگی، امور عمرانی وزارت کشور شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود. رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

شرکت آب و فاضلاب شیراز طی دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۴/۲۶۰۴ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۲^(۱) معاون فرهنگی، امور عمرانی

(۱) بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۴/۲۶۰۴ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۲ معاون فرهنگی و امور عمرانی وزارت کشور:

شماره: ۱۸۳۲۴/۳/۳۴/۲۶۰۴

تاریخ: ۱۳۷۷/۹/۱۲

استانداری فارس

معاونت محترم امور عمرانی

نظر به پیگیری برخی از استانداریها و بخشداریه‌ها راجع به تعلق یا عدم تعلق عوارض نسبت به ساختمانهای مسکونی و تجاری و منازل سازمانی و رستوران، غذاخوری و دیگر ساختمانهای تأسیسات متعلق به شرکتهای آب و فاضلاب اشعار می‌دارد:

نظر به اینکه قانونگذار در اجرای قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب معافیهایی را در ماده ۱۰ قانون برای شرکتهای مذکور در نظر گرفته است که صرفاً در قالب فعالیتهای شرکت می‌باشد، مسلماً اقدامات دیگری که در خارج از چهارچوب و قانون این شرکت در امر آب و فاضلاب (نظیر موارد مذکور در فوق) صورت می‌گیرد مشمول معافیت مربوطه نخواهد بود.

محمدعلی اولادگران

معاون فرهنگی - امور عمرانی

وزارت کشور به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح افزوده است: با توجه به ماده ۱۰ قانون تشکیل شرکتهای آب و فاضلاب کشور (مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۱۶)^(۱) این شرکتهای از پرداخت مالیات و هر نوع عوارضی از جمله: نوسازی و نظایر آن، حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی، حق الثبت و تمبر، هزینه دادرسی و هر نوع معافیتی که تاکنون دستگاههای مسئول آب و فاضلاب از آن بهره‌مند بوده‌اند به مدت ۱۵ سال از تاریخ تشکیل، معاف شده‌اند. در حالی که به موجب این بخشنامه، معافیت مذکور، مختص فعالیت‌های مربوط به امر آب و فاضلاب شده و عوارض ساختمانهای مسکونی و تجاری و منازل سازمانی و رستوران، غذا خوری و دیگر ساختمانهای تأسیسات متعلق به این شرکتهای مشمول مالیات و عوارض شده‌اند. از آنجا که انجام فعالیت‌های اصلی شرکت با فعالیتهای فرعی و رفاهی مانند تأمین و اسکان و تأمین امکانات رفاهی کارکنان التزام دارد، قانون شامل هر دو می‌شود. لذا بخشنامه خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۱۱۹۷

تاریخ: ۱۳۸۰/۲/۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۵۵/۷۹/هـ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۳؛

موضوع بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳۴/۲۶۰۴ مورخ ۷۷/۹/۱۲ معاون فرهنگی، امور عمرانی وزارت کشور در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح شد که خلاف شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۴۸۱۷-۵۲ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۲۴ مدیر کل درآمد سازمان تأمین اجتماع با شرع انور

شماره: ۲۰۵/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۷/۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم).

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای یوسف سیرانی مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۲۴۸۱۷-۴/۵۲ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۲۴ مدیر کل درآمد سازمان تأمین اجتماعی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای یوسف سیرانی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۲۴۸۱۷-۵۲ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۲۴ مدیر کل درآمد سازمان تأمین اجتماعی^(۱) به لحاظ

(۱) بخشنامه شماره ۲۴۸۱۷ - ۵۲ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۲۴ مدیر کل درآمد سازمان تأمین اجتماعی:

شماره: ۲۴۸۱۷ - ۵۲

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۱/۲۴

اداره کل تهران بزرگ

موضوع: حق بیمه احداث مجتمع‌های تجاری و تجاری مسکونی

با توجه به مکاتبات مکرر شعب تهران مشاهده می‌گردد شعب مذکور در مورد احتساب حق بیمه متعلق به پرسنل شاغل در احداث مجتمع‌های تجاری، اداری و تجاری، مسکونی به تفاوت عمل نموده و بعضاً بدون توجه به بخشنامه ۱۵۱ درآمد و تاریخ صدور آن (۱۳۷۰/۴/۳) جهت ساختمانهای احداث شده قبل از صدور بخشنامه مذکور که بعضاً چندین بار نقل و انتقال رسمی شده‌اند، به هنگام استعمال دفاتر اسناد رسمی و نقل و انتقال، حق بیمه احداث احتساب و مورد مطالبه قرار می‌دهند. جهت جلوگیری از اعمال روش و سلیقه‌های مختلف، مراتب ذیل را جهت اقدام لازم و ابلاغ به واحدهای تابعه اعلام می‌دارد.

۱- در مورد ساختمانهای تجاری، اداری و تجاری، مسکونی که احداث آنها قبل از صدور بخشنامه ۱۵۱ درآمد

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: در این بخشنامه آمده است: «هر کس بنای تجاری احداث کند مساحت بنا ضریبدر هر متر مربع ۳۰۰/۰۰۰ ریال می شود و ۷٪ آن حق بیمه ساخت محسوب می شود که مالکین باید پرداخت کنند.» در حالی که طبق قوانین جاری، پیمانکار موظف به پرداخت حق بیمه کارگران خود می باشد نه مالکی که خودش بنا احداث می کند.

همچنین در این بخشنامه بناهای احداثی از سال ۱۳۷۰ مشمول پرداخت قرار داده که این عطف بماسبق است و حکم ماده ۴ قانون مدنی^(۱) نیز مربوط به قانون است نه دستورالعمل و بخشنامه، لذا موجب تضییع حقوق مردم می شود.

سازمان تأمین اجتماعی در لایحه شماره ۷۱۰۰/د/۱۱۹۶۷ مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۱ در

بوده و تا تاریخ ۱۳۷۰/۴/۳ گواهی پایان کار از شهرداری دریافت داشته اند و همچنین در مورد کلیه ساختمانهای مسکونی که مالک بدون تخریب ساختمان با تغییر کاربری اقدام به احداث یک یا چند باب مغازه در طبقه همکف نموده یا می نمایند و عمده زیر بنای آنها را مسکونی تشکیل می دهد (صرف نظر از سال احداث آنها) محاسبه و مطالبه حق بیمه منتفی و واحدها مجاز به مطالبه حق بیمه این واحدها بر اساس مترائز زیر بنا نمی باشند.

۲- در مورد مجتمع های تجاری، اداری و تجاری، مسکونی که بعد از صدور بخشنامه ۱۵۱ در آمد، احداث شده اند (با توجه به گواهی پایان کار) و یا در حال احداث می باشند و پروانه ساخت آنها تجاری، اداری و یا تجاری، اداری و مسکونی می باشد و از جانب سازندگان اقدامی در جهت پرداخت حق بیمه موضوع ماده ۲۸ قانون تأمین اجتماعی صورت نگرفته و از سازمان مفاسدحسابی اخذ ننموده اند، واحدها با اخذ پروانه احداث ساختمان مجاز هستند جهت مجتمع های تجاری و اداری نسبت به کل زیر بنا و مشاعات آنها و در مورد مجتمع هایی که توأم تجاری و مسکونی و اداری می باشند به سطح زیر بنای تجاری و اداری به ترتیب زیر، حق بیمه محاسبه و مطالبه و وصول نمایند.

۱- در مورد ساختمانهایی که تا پایان سال ۱۳۷۲ احداث شده است برای زیر بنای تجاری و اداری، هر متر مربع مبلغ ۲۰۰/۰۰۰ ریال؛

۲- در مورد ساختمانهایی که تا پایان سال ۱۳۷۴ احداث شده است به ازای هر متر مربع زیر بنای تجاری و اداری ۳۰۰/۰۰۰ ریال؛

۳- در مورد ساختمانهایی که احداث آنها از سال ۱۳۷۵ به بعد ادامه داشته و یا احداث خواهند شد به ازای هر متر مربع زیر بنای تجاری و اداری مبلغ ۴۰۰/۰۰۰ ریال هزینه دستمزد و مصالح، برآورد و طبق بخشنامه ۱۴۹ در آمد، حق بیمه متعلقه احتساب و برابر مقررات از احداث کنندگان وصول گردد. (گواهی پایان کار جهت تعیین سال پایان احداث ساختمان ملاک عمل خواهد بود).

خواهشمند است مراتب به نحو مقتضی به واحدهای تابعه ابلاغ و دستور فرمایند به ترتیب فوق عمل نمایند.

حسینعلی سلیمانی

مدیرکل درآمد

(۱) ماده ۴ قانون مدنی:

اثر قانون نسبت به آتی است و قانون نسبت به ماقبل خود اثر ندارد، مگر اینکه در خود قانون مقررات خاصی نسبت به این موضوع اتخاذ شده باشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۸۷۷ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۰).

پاسخ به ادعای فوق بیان داشته است که: این بخشنامه در راستای اجرای قانون بیمه اجباری کارگران ساختمانی (مصوب ۱۳۵۲ مجلس شورای ملی)^(۱) بوده و تبصره ۲ ماده ۵ آن قانون مقرر می‌دارد: «در مواردی که کارفرما کاری را به طور مقاطعه به مؤسسات دیگر و یا مقاطعه کاران واگذار نماید، باید در قراردادی که منعقد می‌کند مقاطعه کار را مکلف نماید کارگران خود و همچنین کارگران مقاطعه کاران فرعی را طبق این قانون بیمه نموده و حق بیمه مربوطه را پرداخت نماید. آخرین قسط مقاطعه کار موکول به ارائه مفاصاحساب از طرف سازمان می‌باشد.»، بنابراین ایراد مدعی بر بخشنامه وارد نمی‌باشد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۱۳۳۱

تاریخ: ۱۳۸۰/۲/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۰۵/۷۸/هـ مورخ ۱۳۷۹/۷/۵؛

موضوع بخشنامه شماره ۵۲-۴/۲۴۸۱۷ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۲۴ مدیر کل درآمد سازمان تأمین اجتماعی در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که بخشنامه مذکور مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم الزام شورای نگهبان به اظهار نظر به علت خارج بودن موضوع از وظایف و اختیارات دیوان عدالت اداری

شماره: ۲۹۲/۷۹/۸

تاریخ: ۱۳۷۹/۷/۲۲

مدیریت محترم کل دبیرخانه شورای نگهبان
با اهداء سلام؛

با عنایت به اینکه آقای سعید روا به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی تعارض نظرات شماره ۲۹۰۶ مورخ ۱۳۶۴/۱/۲۲ و ۷۷/۲۱/۳۷۰۹ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۴ فقهای محترم شورای نگهبان شده‌اند، در اجرای نظر معاونت محترم قضایی دیوان عدالت اداری، ضمن ارسال تصویر دادخواست مذکور، لطفاً مراتب به استحضار فقهای محترم شورای نگهبان رسانیده تا هیأت عمومی دیوان عدالت اداری را از نظرات ارشادی خویش بهره‌مند سازند.

مدیر دفتر هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
عشق‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای سعید روا در دادخواست تقدیمی خواستار رفع تعارض از نظرات شماره ۲۹۰۶ مورخ ۱۳۶۴/۱/۲۲^(۱) و ۷۷/۲۱/۳۷۰۹ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۴^(۲) فقهای شورای نگهبان شده و در توضیح افزوده است که: شورای نگهبان در صدور نظریه شماره ۷۷/۲۱/۳۷۰۹، دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ سازمان امور اداری و استخدامی کشور را که در آن عبارت «یک سال سپری شده» مندرج بوده و متضمن عطف به ما سبق شدن دستورالعمل می‌شده، لحاظ نموده است. حال آنکه در نظریه شماره ۲۹۰۶ مورخ ۱۳۶۴/۱/۲۲، عطف به ما سبق شدن آیین‌نامه مؤخر را موجب تضییع حق مکتسب مستخدم و فاقد وجاهت شرعی تلقی کرده است. از سوی دیگر،

(۱) همین کتاب، ص ۲۹.

(۲) همین کتاب، ص ۴۱۶.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری طی دادنامه شماره ۲۰۶ مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۱^(۱) با استناد به اینکه شورای نگهبان بند ۷ دستورالعمل مذکور را خلاف شرع ندانسته، موجبی برای ابطال آن نشناخته و از این رهگذر حق وی تضییع شده است. سپس افزوده است این دو نظریه معارض هم هستند و با توجه به اینکه رأی وحدت رویه دیوان عدالت اداری و اصل ۱۶۹ قانون اساسی^(۲) عطف به ماسبق شدن را رد کرده است، نظریه ۱۳۷۷/۲۱/۳۷۰۹ شورای نگهبان اشکال دارد که با برطرف شدن آن اشکال و غیر شرعی شناخته شدن بند ۷ دستورالعمل فوق و ابطال یا اصلاح آن، آماده به خدمت ماندن به استناد تبصره ۲ ماده ۳۶ قانون استخدامی کشوری^(۳) منع قانونی ندارد و می تواند احقاق حق نماید.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۱۳۳۲

تاریخ: ۱۳۸۰/۲/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۷۹/۲۹۲ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۲۳؛

موضوع در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۶ فقهی محترم شورای نگهبان مطرح شد که به

(۱) بخشی از این رأی چنین است:

اولاً اجرای تبصره ۳ الحاقی به ماده ۷۴ قانون استخدام کشوری (مصوب ۱۳۶۵/۳/۲۷) موضوع بازخرید یا بازنشستگی مستخدم آماده به خدمت به دلالت منطوق عبارات تبصره مذکور، منوط به انقضای یک سال از تاریخ آماده به خدمت شدن مستخدم رسمی و معرفی او به سایر واحدهای دولتی و عدم جذب او در این مدت در واحدهای مذکور می باشد. بنابراین عبارت بند ۷ دستورالعمل شماره ۲۲۸۰ / د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ سازمان امور اداری و استخدامی کشور که تبصره مزبور را با استفاده از فعل «شده» عطف به ما سبق نموده و آن را به مستخدمینی هم تسری داده است که حتی قبل از تصویب مقررات الحاقی مورد بحث بازنشسته شده اند، در این حد خلاف قانون است و کلمه «شده» از متن بند ۷ دستورالعمل فوق الذکر حذف و ابطال می شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۰۷۷ مورخ ۱۳۷۲/۴/۲۰).

(۲) اصل یکصد و شصت و نهم قانون اساسی:

هیچ فعلی یا ترک فعلی به استناد قانونی که بعد از آن وضع شده است، جرم محسوب نمی شود.

(۳) تبصره ۲ ماده ۳۶ قانون استخدام کشوری:

مستخدمینی که تغییر گروه می دهند همواره در پایه ای از گروه جدید قرار خواهند گرفت که حقوق آن پایه با تقریب اضافی با حقوقی که مستخدم در پایه گروه قبلی می گرفته است نزدیکتر باشد. (روزنامه رسمی شماره ۶۲۲۶ مورخ ۱۳۴۵/۴/۱۸).

شرح زیر اعلام نظر می گردد:

«خواسته مذکور در این نامه جزء وظایف و اختیارات دیوان عدالت اداری نیست و شورای نگهبان ملزم به جواب آن نمی باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۶۸۷۲ مورخ ۱۳۷۹/۳/۷ سازمان مسکن و شهرسازی
آذربایجان شرقی با شرع انور

شماره: ۱۸۸/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۲/۲۵

ریاست و محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم نوروزی فرزند به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف
شرع بودن دستورالعمل سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی می‌باشند، ضمن
ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح
و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای رحیم نوروزی فرزند در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعمل
شماره ۶۸۷۲ مورخ ۱۳۷۹/۳/۷ سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی^(۱) در
خصوص اخذ تعهد از خریداران املاک دولتی به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در

(۱) دستورالعمل شماره ۶۸۷۲ مورخ ۱۳۷۹/۳/۷ سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی:

شماره: ۶۸۷۲

تاریخ: ۱۳۷۹/۳/۷

دفترخانه اسناد رسمی شماره ۲۱ تبریز

بازگشت به نامه شماره ۳۹۷ مورخ ۱۳۷۹/۲/۴ اشعار می‌دارد با عنایت به تبصره ۲ ماده ۲۹ آیین‌نامه اجرایی قانون
زمین شهری (مصوب ۱۳۷۱/۳/۱۴) و عدم بدهی به این سازمان، انتقال شش دانگ پلاک ۱/۶۵۶۴ قطعه ۴۷۷
واقع در بخش ۹ تبریز توسط مالک / مالکین منوط به اخذ تعهد از خریدار به مضمون ذیل و ارسال تعهد مزبور به این
سازمان و با رعایت کلیه مقررات مربوطه از نظر این سازمان بلامانع خواهد بود. «خریدار تعهد می‌نماید اگر چنانچه
اضافه وجهی توسط سازمان به مالکین اولیه پلاک مورد واگذاری پرداخت کرده، نسبت به سهم خود مابه‌التفاوت آن را
به سازمان پرداخت نماید.»

مدیر املاک سازمان

علی مهربان

توضیح آن بیان کرده است:

سازمان مسکن در قبال استعلام از محاضر در خصوص انتقال املاک، دفاتر اسناد رسمی را مکلف کرده است که خریداران املاک دولتی را متعهد کنند به اینکه اگر وجهی توسط سازمان به مالکین اولیه پلاک مورد واگذاری پرداخت گردد، نسبت به سهم خود، مابه التفاوت آن را به سازمان پرداخت نماید و این مخالف با وصف قطعیت انتقال مالکیت پس از پرداخت بدهی‌ها به سازمان مسکن و اخذ تسویه حساب است و برخلاف شرایط و آثار بیع است، به ویژه آنکه این تعهد پس از سالیان دراز که از خرید آن املاک می‌گذرد به خریدار تحمیل می‌شود و ضمن اینکه تالی فاسد دارد. امکان تبانی را به فرصت‌طلبان برای ایجاد مناقشه در املاک مردم می‌دهد.

رئیس سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی در لایحه ۴/۱/۲۱۵۲۲ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱ پاسخ داده است که: اراضی مذکور به موجب قانون لغو مالکیت اراضی^(۱) و یا در اجرای قانون زمین شهری،^(۲) تملک و یا جزء اراضی ملی شده می‌باشد. با توجه به واگذاری اراضی فوق با رعایت ضوابط و دستورالعملهای وزارت متبوع به اشخاص با قیمت دولتی و نظر به اینکه به علت ابطال اقدامات تملکی دولت در مراجع قضایی، سازمان مکلف به پرداخت بهای روز اراضی به مالکین می‌شود و این مبالغ مازاد بر مبالغ دریافتی از واگذارشوندگان است، مبالغ دریافتی از واگذارشوندگان، علی الحساب تلقی شده و معمولاً به ارزش منطقه‌ای محاسبه می‌شوند و در صوت الزام دولت به پرداخت قیمت روز به مالکین اراضی تملک شده، بهای مذکور در قطعات واگذار شده سرشکن شده و در مواردی که مجوز انتقال قبل از صدور آرای مذکور در اثر درخواست دفاتر اسناد رسمی صادر می‌گردد، به منظور امکان تأمین حقوق دولت، تعهدی از متقاضیان مجوز انتقال اخذ می‌گردد.

(۱) مقصود قانون لغو مالکیت اراضی موات شهری و کیفیت عمران آن (مصوب ۱۳۵۸/۴/۵ شورای انقلاب اسلامی) است (روزنامه رسمی شماره ۱۰۰۲۵ مورخ ۱۳۵۸/۵/۲).
(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۴۱۶ مورخ ۱۳۶۶/۷/۱۹.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۱۶۴۶

تاریخ: ۸۰/۴/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۸۸/۷۹/هـ مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۵؛

موضوع خلاف شرع بودن دستورالعمل سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی از طرف آقای رحیم نوروزی فرزند در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۴/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«اخذ تعهد مذکور در نامه سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی خلاف شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مغایرت بخشنامه‌های شماره ۱۱۶/۲۳۰۱ مورخ ۱۳۷۷/۲/۹ و شماره ۱۱۴۱۵ مورخ ۱۳۷۷/۶/۲۳ معاونت بهداشت و درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با شرع انور شماره: ۳۲/۷۹/۵ تاریخ: ۱۳۸۰/۱/۳۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حسین خیراندیش به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه‌های شماره ۱۱۶/۲۳۰۱ مورخ ۱۳۷۷/۲/۹ و ۱۱۴۱۵ مورخ ۱۳۷۷/۶/۲۳ معاونت بهداشت و درمان وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای حسین خیراندیش در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه‌های شماره ۱۱۶/۲۳۰۱ مورخ ۱۳۷۷/۲/۹^(۱) و ۱۱۴۱۵ مورخ

۱۳۷۷/۲/۹ معاونت بهداشت و درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: (۱)

شماره: ۱۱۶/۲۳۰۱

تاریخ: ۱۳۷۷/۲/۹

برادر محترم جناب آقای حسن انصاری
معاون محترم درمان و داروی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران
سلام علیکم؛

در پاسخ به نامه شماره ۳۹۲۴۸/۴/۲۶/ب مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۱۸ در خصوص موضوع حجامت به اطلاع می‌رساند که اولاً، انجام هرگونه عمل پزشکی تنها توسط کسانی مجاز است که دارای مدرک قابل قبول در رشته پزشکی باشند؛ لذا هرگونه دخالت در امور پزشکی توسط افراد غیر ذی صلاح (فاقد مدرک علمی) ممنوع است.

ثانیاً، پس از بررسی اثرات مفید و مضار حجامت می‌توان نسبت به صدور مجوز برای آن تصمیم گرفت که متأسفانه

۱۳۷۷/۶/۲۳^(۱) معاونت بهداشت و درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود افزوده است: حجامت یکی از سنتهای پیامبران است و روایات زیادی از جمله روایت شب (معراج که در کتاب ۵۶۶ صفحه‌ای پیوست جمع‌آوری شده است) و تجویز حکمای بزرگ طب در ایران و جهان و فتوای رهبر معظم انقلاب که حجامت زیر نظر پزشک را بلامانع دانسته است، دلالت بر مشروعیت و ارزشمند بودن این روش درمانی و سنت نبوی است در حالی که در بخشنامه‌های مورد اعتراض انجام حجامت توسط پزشک در مطبها را ممنوع نموده و مستند به عدم توجیه علمی و یا عدم فهم نظام پزشکی از منطق درمانی آن نموده‌اند. مدیر کل دفتر امور حقوقی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی در لایحه ۵/۱۰۶۴۹ مورخ ۱۳۷۹/۸/۲۵ در پاسخ به ادعای خواهان بیان داشته است که: برابر ماده ۳ اصلاحی قانون مربوط به مقررات امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی (مصوب ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی)،^(۲) دخالت غیر پزشک در امور پزشکی ممنوع است؛ لذا انجام حجامت توسط غیرپزشک به طور کلی ممنوع و متخلف

بررسیهای انجام شده تا به امروز در این زمینه قانع‌کننده نبوده و بدون اثبات نتایج ثمر بخش حجامت، برای اجتناب از عوارض و مضار احتمالی نمی‌توان برای آن مجوز صادر کرد.

معاون درمان و دارو

دکتر سید محمد رضا خاتمی

(۱) بخشنامه شماره ۱۱۴۱۵ مورخ ۱۳۷۷/۶/۲۳ معاونت بهداشت و درمان وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی:

شماره: ۱۱۴۱۵

تاریخ: ۱۳۷۷/۶/۲۳

معاونت محترم درمان دانشگاه/دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی با سلام

پیرو مکاتبات متعدد در مورد انجام حجامت توسط پزشکان و غیرپزشکان و انجام تبلیغ در این زمینه، بدین وسیله نظر وزارت متبوع را اعلام می‌دارد:

با توجه به مجموع بررسیهای انجام شده، انجام عمل حجامت به عنوان اقدام درمانی و تبلیغ آن ممنوع است. این کار تنها به منظور انجام تحقیقات و بررسیهای علمی در مراکز پژوهشی پزشکی به صورت پروژه‌های تحقیقاتی امکان‌پذیر می‌باشد.

معاون درمان

دکتر سید محمد رضا خاتمی

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۰۲ مورخ ۱۳۶۷/۳/۱۴.

در صورت اثبات به مجازات قانونی مربوطه محکوم خواهد شد. با توجه به قسمت «الف» بند ۱۱ ماده یک قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (مصوب ۱۳۶۷/۳/۳ مجلس شورای اسلامی) و بند ۲ و ۱۸ ماده ۱ و ماده ۵ قانون مذکور،^(۱) این وزارتخانه وظایفی دارد که بخشنامه‌های مربوط به حجامت در این راستا صادر شده و قبل از انجام تحقیقات مربوط، انجام حجامت و تبلیغ آن به دلیل عوارض بهداشتی، غیرمجاز اعلام شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۱۶۴۷

تاریخ: ۸۰/۴/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره هـ/۳۲/۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۱/۳۰؛

موضوع خلاف شرع بودن بخشنامه‌های شماره ۱۱۶/۲۳۰۱ مورخ ۱۳۷۷/۲/۹ و ۱۱۴۱۵ مورخ ۱۳۷۷/۶/۲۳ معاونت بهداشت و درمان وزارت بهداشت و درمان آموزش پزشکی در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۴/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

(۱) مواد استنادی قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی:

قسمت الف بند ۱ ماده یک تعیین و اعلام استانداردهای مربوط به خدمات بهداشتی، درمانی، بهزیستی و دارویی از جمله وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به شمار آمده است.

ماده ۱- وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی عبارتند از:

بند ۱- تدوین و ارائه سیاستها، تعیین خط مشی‌های و نیز برنامه‌ریزی برای فعالیتهای مربوط به تربیت نیروی انسانی گروه پزشکی پژوهش، خدمات بهداشتی، درمانی، دارویی، بهزیستی و تأمین اجتماعی.

بند ۲- تأمین بهداشت عمومی و ارتقای سطح آن از طریق اجرای برنامه‌های بهداشتی به خصوص در زمینه بهداشت محیط، مبارزه با بیماریها، بهداشت خانواده و مدارس آموزش بهداشت عمومی، بهداشت کار و شاغلین با تأکید بر اولویت مراقبتهای بهداشتی اولیه، به ویژه بهداشت مادران و کودکان با همکاری و هماهنگی دستگاههای ذی ربط.

بند ۱۸- انجام پژوهش در زمینه طب سنتی و بررسی و تحقیق در زمینه خواص دارویی گیاهان و امکانات تهیه و استفاده از داروهای گیاهی و آموزش صحیح در زمینه‌های فوق و ایجاد مراکز مناسب برای طب سنتی.

ماده ۵- به منظور ایجاد روح تنب و تحقیق در مسایل آموزشی بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کمک به خودکفایی علمی کشور، فرهنگستان علوم پزشکی به ریاست وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تشکیل می‌گردد. آیین‌نامه اجرایی و مقررات اداری و مالی این فرهنگستان توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۶۲۰ مورخ ۱۳۶۷/۴/۶).

«با توجه به تأکیدات شرعی بر انجام سنت حجامت، بخشنامه‌های مورد اشاره که انجام حجامت را ممنوع نموده است خلاف شرع شناخته شد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۱۸ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۳۲/۷۹ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با عنایت به این که بخشنامه‌های مورد اعتراض مبنی بر ممنوعیت انجام حجامت به شرح نظریه مورخ ۱۳۸۰/۴/۳ فقهای شورای نگهبان خلاف شرع شناخته شده است بنابراین به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری بخشنامه‌های مزبور ابطال می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۴۴۷ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۷).

عدم مغایرت مواد ۲ و ۳ و ۵ و ۹ تصویبنامه شماره ۷۵۲۳۷/ت/۱۹۸۰۳ هـ

مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۲۹۶/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۲/۲۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت سهامی خاص آرد شعله به شرح دادخواست تقدیمی و لایحه تکمیلی آن، مدعی خلاف شرع بودن مواد ۲ و ۳ و ۴ و ۵ و ۹ تصویبنامه شماره ۷۵۲۳۷/ت/۱۹۸۰۳ هـ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ هیأت وزیران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً نسبت به مورد اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

شرکت سهامی خاص آرد شعله در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مواد ۲، ۳، ۵ و ۹ آیین‌نامه اجرایی ماده ۴ قانون اعطای امتیازات ایثارگری و اشتغال در مناطق جنگی و جنگزده به کارگران مشمول قانون کار (مصوبه شماره ۷۵۲۳۷/ت/۱۹۸۰۳ هـ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان

(۱) مواد مورد ایراد آیین‌نامه اجرایی ماده ۴ قانون اعطای امتیازات ایثارگری و اشتغال در مناطق جنگی و جنگزده به کارگران مشمول قانون کار:

ماده ۲- کلیه ایثارگران موضوع ماده ۱ این آیین‌نامه از مزایای زیر، حسب مورد برخوردار می‌شوند:

الف- احتساب یک مقطع تحصیلی بالاتر از نظر استخدامی (فقط برای آزادگان و جانبازان)

ب- برخورداری از مزد شغل یک گروه بالاتر برای آزادگان و مفقودان با حداکثر ۳ سال سابقه اسارت یا مفقودیت و جانبازان با حداکثر چهار درصد (۴۰٪) از کارافتادگی و رزمندگان با حداقل ۶ ماه خدمت متوالی یا ۹ ماه خدمت متناوب در جبهه.

ماده ۵- افزایشهای ناشی از اجرای این آیین‌نامه در هر حال جزء مزد مبنا یا مزد ثابت کارگران محسوب می‌شود.

کرده است که: مصوبه مذکور در تاریخ ۱۳۷۸/۳/۵ به تصویب رسیده است در حالی که اجرای آن از تاریخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ مقرر گردیده و این متضمن افزایش هزینه‌ها قبل از تصویب بوده و عطف به‌ماسبق شدن خلاف موازین اسلامی است؛ وانگهی این مصوبه امتیازاتی را به کارگران می‌دهد که کارفرما در هنگام قرارداد پیش‌بینی و لحاظ ننموده است و هزینه‌های خود را بدون لحاظ آن امتیازات محاسبه کرده است. اکنون تحمیل هزینه‌های اضافی با روابط شرعی کارگر و کارفرما ناسازگار است و خلاف عقل بوده و امکان اجرای آن در مورد شرکتیایی که ۹۰٪ درآمد آنها هزینه کارگران می‌شود، وجود ندارد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۱۶۴۸

تاریخ: ۸۰/۴/۵

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۹۶/۷۹/هـ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۸؛

ب) برخورداری از مزد شغل دو گروه بالاتر برای آزادگان و مفقودان با بیش از ۳ سال اسارت یا مفقودیت و یا جانبازان با بیش از چهل درصد (۴۰٪) از کارافتادگی با بیش از سه سال خدمت اعم از متناوب یا متوالی در جبهه.

تبصره ۱- در صورتی که کارگاه فاقد طرح طبقه‌بندی مشاغل مصوب وزارت کار و امور اجتماعی باشد یا با توجه به طرح طبقه‌بندی مشاغل امکان ارتقای کارگر یا اِثارگر به شغل در یک مقطع تحصیلی بالاتر وجود نداشته باشد، معادل ۳/۶ مزد مبنای قبلی کارگر باشد.

تبصره ۲- در مورد آزادگان و جانبازان که مشمول بند «الف» این ماده بوده و واجد شرایط مندرج در یکی از بندهای «ب» و «پ» نیز باشند، افزایشهای مقرر در بندهای اخیرالذکر پس از اعمال بند «الف» صورت می‌گیرد.

تبصره ۳- در صورتی که کارگاه فاقد طرح طبقه‌بندی مشاغل مصوب وزارت کار و امور اجتماعی باشد، افزایش مزد ناشی از اجرای بندهای «ب» و «پ» به ترتیب معادل پنج درصد (۵٪) و ده درصد (۱۰٪) مزد ثابت - بنا به تعریف ماده ۲۶ قانون کار - صورت می‌گیرد.

ماده ۳- مزد ثابت یا مزد مبنای کارگرانی که در مقاطع زمانی تعیین شده در جدول پیوست در مناطق جنگی یا جنگزده شاغ بوده‌اند، به ازای هر سال اشتغال در مناطق جنگی سه درصد (۳٪) و در مناطق جنگزده یک و نیم درصد (۱/۵٪) اضافه خواهد شد.

تبصره ۱- در صورتی که از نظر احتساب مدت اشتغال در مناطق مذکور، بین کارفرما و کارگر اختلاف نظر باشد، احراز زمان اشتغال با اداره کار و امور اجتماعی محل و در صورت عدم پذیرش اداره یاد شده، رأی مراجع حل اختلاف مقرر در قانون کار ملاک عمل خواهد بود.

تبصره ۲- مدت زمان حضور در جبهه یا اسارت و مفقودین کارگر جزء مدت مقرر در این ماده منظور نمی‌گردد.

ماده ۹- افزایشهای ناشی از اجرای این آیین‌نامه از تاریخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ پرداخت می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۸۱۷ مورخ ۱۳۷۸/۳/۳۰).

موضوع خلاف شرع بودن مواد ۵، ۳، ۲ و ۹ تصویبنامه شماره ۷۵۲۳۷/ت ۱۹۸۰۳ هـ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ هیأت وزیران از طرف شرکت سهامی خاص آرد شعله، در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۴/۳ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که خلاف موازین شرع تشخیص داده نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مغایرت مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۳ شورایعالی شهرسازی و معماری با شرع انور

شماره: ۱۶۹/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۱/۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای ابراهیم ابراهیمی فینی طی دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۶۹/۱۰/۳ شورایعالی شهرسازی و معماری شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای ابراهیم ابراهیمی فینی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۳ شورایعالی شهرسازی و معماری^(۱) (تحت عنوان ضوابط و مقررات مربوط به تأمین فضاهای عمومی و خدماتی شهرها) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: در این مصوبه مقرر شده است مالکان اراضی

(۱) مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۳ شورایعالی شهرسازی و معماری در خصوص ضوابط و مقررات مربوط به تأمین فضاهای عمومی:

ضوابط و مقررات مربوط به سطوح لازم برای تأسیسات و تجهیزات و خدمات عمومی که صاحبان اراضی اعم از دولتی و غیردولتی برای استفاده از مزایای ورود به محدوده خدماتی شهر و کسب اجازه قطعه‌بندی و تفکیک و ساختمان‌سازی پس از رعایت مقررات قانون زمین شهری باید واکذار نمایند به شرح زیر است:

۱- نسبت به مازاد بر هزار متر مربع از هر قطعه زمین در شهرهایی که طبق آخرین سرشماری کمتر از ۲۰۰ هزار نفر جمعیت داشته‌اند، ۵۰ درصد و در سایر شهرها غیر از تهران، ۵۵ درصد و در تهران ۷۰ درصد آن به معابر، تأسیسات و تجهیزات و خدمات عمومی و ۲۰ درصد موضوع تبصره ۴ قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرحهای دولتی و شهرداریها مصوبه ۲۹ آبان ۱۳۲۷ مجلس شورای اسلامی تعلق می‌گیرد.

برای استفاده از مزایای ورود به محدوده خدمات شهری و کسب اجازه قطعه‌بندی و ساختمان‌سازی باید حداقل ۵۰٪ از اراضی خود را به شهرداریها واگذار نمایند. این مصوبه که بر اساس آن، دستورالعمل شماره ۰۰۳/۰۰۳/۳۲۶۰۹۲/۲۰۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۲۷ مدیر کل دفتر ارزشیابی و بازرسی و رسیدگی به شکایات استانداری استان اصفهان صادر شده و در بند ۲ آن آمده است: حداقل ۵۰٪ آن قسمت از اراضی که براساس طرح ساماندهی محور فین به محدوده خدمات شهری ملحق است، توسط مالکین مربوطه به صورت بلاعوض به شهرداری واگذار گردد، مخالف موازین اسلامی است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۱۷۵۶

تاریخ: ۸۰/۴/۲۱

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۷۷/۱۶۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۲

موضوع خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۳ شورایعالی شهرسازی و معماری، در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۴/۲۰ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۲ شورایعالی شهرسازی و معماری که به طور مطلق و بدون اشتراط به تقاضای صاحبان زمینهای فین برای استفاده از مزایای ورود به محدوده توسعه و عمران شهر (مذکور در تبصره ۴ قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرحهای دولتی و شهرداریها مصوب ۱۳۶۷/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی) دادن ۵۰٪ زمینهای آنان را به صورت رایگان تصویب نموده است خلاف شرع شناخته شد؛

زیرا تبصره فوق الذکر تنها در برابر تقاضای صاحبان زمین، اجازه گرفتن مقداری از زمین آنان را داده است بنابراین در مواردی که هر یک از صاحبان زمینهای فین متقاضی استفاده از

مزایای ورود به محدوده توسعه عمران شهر نباشد، گرفتن رایگان مقدار کمی هم از زمین او خلاف شرع است.^(۱)

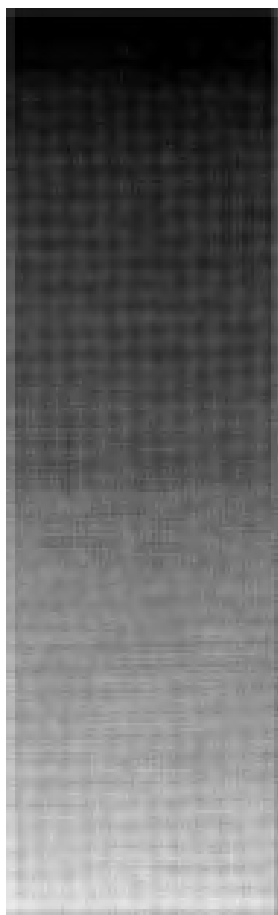
دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۳۴۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۶۹/۷۷ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

نظر به این که بند یک مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۳ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران به شرح نظریه مورخ ۱۳۸۰/۴/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان خلاف شرع تشخیص داده شده است لذا به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم به ابطال این قسمت از مصوبه مذکور صادر می شود و به تبع آن بند ۳ از طرح تفصیلی فین کاشان نیز کان لم یکن اعلام می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۶۳۶ مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۴).

سال چهارم

۱۳۸۰/۴/۲۶

تا

۱۳۸۱/۴/۲۵

۱۹۰

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۳۴/۲۶۵۰۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۵ سازمان
ثبت اسناد و املاک کشور با شرع انور

شماره: ۴۳۵/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۵/۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم سیما مختاری به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱/۳۴/۲۶۵۰۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۵ رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قریانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

خانم سیما مختاری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۱/۳۴/۲۶۵۰۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۵ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور^(۱) به لحاظ

(۱) بخشنامه شماره ۱/۳۴/۲۶۵۰۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۵ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور:

شماره: ۱/۴۴/۲۶۵۰۹

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۱/۵

ادارات کل ثبت استان تهران

به قرار اطلاع واصله، بعضی از دفاتر اسناد رسمی مستند به ردیف ۱ بخشنامه ۳/۷۰۹۹- و- مورخ ۱۳۷۹/۳/۱ کانون سردفتران و دفترباران که در خصوص نحوه محاسبه و وصول حق‌الثبت اسناد قطعی انواع خودرو صادر شده بهای مورد معامله را در این گونه امور با اختلاف فاحش از قیمت تعیین شده در جداول مربوطه در سند قید نموده و حق‌التحریر آن را بر مبنای مبلغ مندرج در سند در دفتر درآمد درج و محاسبه می‌نمایند. از آنجایی که این اقدام علاوه بر تضییع حقوق کارکنان دفاتر موجب نارضایتی و اعتراض آنان شده و سبب عدم ایصال حق کانون سردفتران و دفترباران نیز می‌گردد، لذا مقتضی است سریعاً به دفاتر اسناد رسمی حوزه تابعه ابلاغ نمایند که من بعد تعیین قیمت در این گونه اسناد و به تبع آن محاسبه حق‌التحریر نباید کمتر از قیمتی باشد که مأخذ محاسبه حق‌الثبت قرار می‌گیرد.

رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
محمد رضا علیزاده

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: در این بخشنامه به دفاتر اسناد رسمی ابلاغ شده که تعیین قیمت در اسناد قطعی انواع خودرو و به تبع آن محاسبه حق التحریر نباید کمتر از قیمتی باشد که مأخذ محاسبه حق الثبت قرار می گیرد. این امر موجب افزایش هزینه تنظیم سند در دفاتر اسناد رسمی شده است، در حالی که هرگونه افزایش قیمت در خدمات ثبتی باید مستند به قانون باشد.

مدیر کل حقوقی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور طی لایحه شماره ۱۱/۲۰۴۲ مورخ ۱۳۸۰/۳/۲۹ در پاسخ بیان داشته است: مفاد مندرج در بخشنامه مورد اعتراض برای تأکید بوده و منطبق با بند ۴ تبصره ۳۲ قانون بودجه سال ۱۳۷۹ (مصوبه ۱۳۷۸/۱۲/۲۴)^(۱) است و علت صدور آن، حفظ حقوق دولت و رعایت غبطه و مصالح سازمان ثبت است؛ لذا هرگونه تعیین قیمت معاملات به صورت توافقی و خارج از موارد اعلام شده در جداول مالیاتی، موجب نقض در وصول حقوق دولتی می شود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۱۶

تاریخ: ۸۰/۷/۲۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۳۵/۷۹/هـ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲؛

موضوع بخشنامه شماره ۱/۳۴/۲۶۵۰۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۵ رئیس سازمان ثبت و

(۱) بند ۴ تبصره ۳۲ قانون بودجه سال ۱۳۷۹:

۴- تعرفه ثبت اسناد رسمی برای تنظیم اسناد قطعی، بیع، صلح و وکالت انواع خودروهای سبک و سنگین اعم از سواری و غیرسواری و ماشین آلات راهسازی و کشاورزی و موتورسیکلت ساخت و مونتاژ داخل و ساخت خارج از نصابهای مذکور در بند الف ماده ۱ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین (مصوب ۱۳۷۳ مجلس شورای اسلامی) به مأخذ ده هزار برای خودروها و موتورسیکلتیهای ساخت داخل و مونتاژ داخل و بیست در هزار برای خودروها و موتورسیکلتیهای ساخت خارج بر اساس جداول تعیین شده وزارت امور اقتصادی و دارایی که هر ساله به تجویز تبصره های ۱ و ۲ ماده ۹ قانون اجازه وصول مالیات غیرمستقیم از برخی کالاها و خدمات مصوب ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی ملاک وصول مالیات نقل و انتقال خودروها و موتورسیکلتیهای مذکور قرار می گیرد، تغییر می یابد. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۰۴۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۶).

اسناد و املاک کشور، در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۶ صورتجلسه ۷۶ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران با شرع انور

شماره: ۱۰۳/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۴/۱۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دائمة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم علیا دهگان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۶ صورتجلسه ۷۶ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهارنظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

خانم علیا دهگان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۶ صورتجلسه ۷۶ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: به موجب بند ۱ صورتجلسه مورد اعتراض، اراضی واقع در محدوده ۲۵ ساله غرب مسیل کن به مدت ۵ سال از صدور مجوز مسکونی، صنعتی و خدماتی و سایر کاربریها محروم شده‌اند و این مغایر با قاعده تسلیط و حدیث مشهور «الناس مسلطون علی اموالهم» است و موجب تضییع حقوق قانونی اشخاص ذی‌نفع و صاحبان اراضی و مالکان املاک واقع در اراضی محدوده ۲۵ ساله غرب مسیل کن که از تاریخ ۱۳۷۱/۵/۱ آزاد اعلام گردیده، می‌شود.

(۱) بند ۶ صورتجلسه ۷۶ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران: اراضی واقع در محدوده ۲۵ ساله غرب مسیل کن به مدت ۵ سال به عنوان اراضی ذخیره تعیین و از هرگونه صدور مجوز اعم از مصادق مسکونی، صنعتی و خدماتی و سایر کاربریها خودداری گردد و وزارت مسکن و شهرسازی نسبت به تهیه طرح جامع منطقه‌ای تهران بزرگ ظرف مدت مذکور اقدام نماید.

دفتر هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به پیوست نامه شماره ه/۱۰۳/۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۶/۲۶^(۱) لایحه تکمیلی وکیل خواهان (خانم مهشید طبائی) را به شورای نگهبان ارسال نموده است. در لایحه مذکور به تنجیز خواسته و مشخص نمودن آن پرداخته شده و ابطال فقره یک از بند ۶ صورتجلسه شماره ۷۶ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران به لحاظ مخالف شرع بودن خواستار شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۱۷

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۲۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۱۰۳/۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۸؛

موضوع بند ۶ صورتجلسه ۷۶ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) نامه شماره ه/۱۰۳/۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۶/۲۶ مدیر دفتر هیأت عمومی دیوان عدالت اداری:

شماره: ه/۱۰۳/۸۰

مورخ: ۱۳۸۰/۶/۲۶

مدیریت محترم اداره قوانین شورای نگهبان

جناب آقای موسوی

با سلام؛

پیرو نامه شماره ه/۱۰۳/۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۸، عنوان فقهای محترم شورای نگهبان و عطف به مذاکره تلفنی، به پیوست، لایحه تکمیلی شاکی مبنی بر درخواست ابطال قسمت اول از بند ۶ صورتجلسه شماره ۷۶ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۵ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران به لحاظ مغایرت با موازین شرعی ایفاد می‌گردد.

مدیر دفتر هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عشق آبادی

عدم مغایرت تبصره ۳ بند ب شرایط داوطلبان از دفترچه آزمون فرهنگیان سال ۷۹
مصوب سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور با شرع انور

شماره: ۳۷۲/۷۹

تاریخ: ۱۳۸۰/۵/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای علی قلی پور به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع
بودن تبصره ۳ بند «ب» شرایط داوطلبان از دفترچه آزمون فرهنگیان سال ۱۳۷۹
شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده
تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قریانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای علی قلی پور در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تبصره ۳ بند «ب» شرایط
داوطلبان از دفترچه آزمون فرهنگیان مصوب سال ۱۳۷۹ سازمان مدیریت و
برنامه ریزی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است
که: براساس تبصره مذکور؛ فارغ التحصیلان سالهای ۱۳۶۹ الی ۱۳۷۳ دوره کاردانی
رشته آموزش ابتدایی مجاز به شرکت در هیچ یک از رشته‌ها نمی‌باشند. در حالی که این
امر، سلب حق تحصیل و جلوگیری از ارتقای سطح علمی است و بر خلاف آموزه‌های

(۱) تبصره ۳ بند ب شرایط دفترچه آزمون فرهنگیان:

دارندگان مدرک تحصیلی فوق دیپلم عمومی و یا معادل از دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور و نیز دارندگان
مدرک کاردانی رشته آموزش ابتدایی مجوز شوریاعالی آموزش و پرورش (شامل افرادی که در آزمون مهرماه سال
۱۳۶۸ دوره کاردانی رشته آموزش ابتدایی ضمن خدمت فرهنگیان شرکت نموده و پذیرفته شده‌اند و با مجوز شماره
۴۶۹ مورخ ۱۳۶۷/۹/۳ شوریاعالی آموزش و پرورش، در بهمن‌ماه سال ۱۳۶۸ یا در تابستان سال ۱۳۶۹ به دو
شیوه ادامه تحصیل داده‌اند و همچنین پذیرفته شدگان ورودیهای سالهای ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳ دوره
کاردانی رشته آموزش ابتدایی ضمن خدمت فرهنگیان) مجاز به شرکت در هیچ یک از رشته‌ها نمی‌باشند.

دینی و موازین اسلامی می‌باشد.

مدیر کل حقوقی وزارت آموزش و پرورش به پیوست لایحه شماره ۸/۲۶۱۲/۸۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۴/۶، در پاسخ به ادعای خواهان بیان کرده است که: ضوابط مذکور علی‌رغم اصرار این وزارتخانه و مکاتبات عدیده و انعکاس درخواستهای داوطلبان از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی وضع شده و در صفحه ۳ همان دفترچه تأکید شده است که داوطلبان باید واجد کلیه شرایط و ضوابط مندرج در این دفترچه باشند وگرنه نام آنان از لیست حذف و قبولی آنان کان لم یکن تلقی می‌گردد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۱۸

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۲۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۷۲/۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۵؛

موضوع تبصره ۳ بند «ب» شرایط داوطلبان از دفترچه آزمون فرهنگیان سال ۷۹ در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۹۳

عدم مغایرت بند ۱-۱ دستورالعمل شماره ۳۶/۲۱۹۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۷
مرکز آموزش مدیریت دولتی با شرع انور

شماره: ۳۹۲/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۴/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقایان مراد محمدی و علی حسن جوزیان به شرح دادخواست تقدیمی و لایحه تکمیلی آن، مدعی خلاف شرع بودن بند ۱-۱ دستورالعمل شماره ۳۶/۲۱۹۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۷ مرکز آموزش مدیریت دولتی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقایان مراد محمدی و علی حسن جوزیان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۱-۱ دستورالعمل شماره ۳۶/۲۱۹۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۷ مرکز آموزش مدیریت دولتی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در متن دادخواست و لایحه تقدیمی بیان کرده‌اند که: در بند مورد اعتراض دستورالعمل فوق مقرر شده است «افرادی که دوره‌های بلند مدت آموزش را با ارزش استخدامی بر اساس مجوزهای صادره و با

(۱) بند ۱-۱ دستورالعمل شماره ۳۶/۲۱۹۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۷ مرکز آموزش مدیریت دولتی:

شرایط ادامه تحصیل رتبه اول تا پنجم (دوره‌های آزمونی)

شرایط ادامه تحصیل در دوره‌های آموزشی حرفه‌ای تخصصی (بلند مدت) مرکز از نیم سال تحصیلی دوم سال تحصیلی (۱۳۷۹-۱۳۸۰) به شرح زیر می‌باشد:

۱/۱- افرادی که دوره‌های بلند مدت آموزشی با ارزش استخدامی بر اساس مجوزهای صادره از طرف سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (سازمان امور اداری و استخدامی سابق) را با رعایت ضوابط مربوطه طی نموده‌اند صرفاً با رعایت موارد ذیل مجاز به شرکت در آزمون سراسری سالانه مرکز (حداکثر در یک سطح بالاتر) خواهند بود.

رعایت ضوابط مربوط طی نموده‌اند، صرفاً با رعایت موارد ذیل مجاز به شرکت در آزمون سراسری سالانه مرکز، حداکثر در یک سطح بالاتر خواهند بود» و از این طریق از ادامه تحصیل پذیرفته شدگان در آزمون ورودی دوره کارشناسی ارشد جلوگیری نموده‌اند که بر اساس توصیه اسلام به طلب علم از گهواره تا گور و واجب بودن طلب علم بر مسلمین خلاف شرع مقدس اسلام است. علاوه بر این، حکم مقرر در این بند به پذیرفته شدگان قبلی تسری داده شده و عطف به‌ماسبق شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۱۹

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۲۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۹۲/۷۹/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۷؛

موضوع بند ۱-۱ دستورالعمل شماره ۳۶/۲۱۹۸۵ مورخ ۷۹/۹/۲۷ مرکز آموزش مدیریت دولتی در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۶ فقهای شورای محترم نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۹۴

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۳/۳۳۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۲۲ شرکت بیمه ایران با شرع انور

شماره: ۸۳/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۴/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای احمد رضا اسلام پور فاموری به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۳/۳۳۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۲۲ شرکت بیمه ایران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای احمد رضا اسلام پور فاموری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۳/۳۳۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۲۲ شرکت بیمه ایران^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور

(۱) بخشنامه شماره ۳/۳۳۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۲۲ شرکت بیمه ایران:

شماره: ۳/۳۳۵۰

تاریخ: ۱۳۷۹/۳/۲۲

مجمع - شعبه - مرکز

احتراماً به منظور رفع موانع و تسریع در پرداخت خسارات جانی مشمول مرور زمان و همچنین نحوه تسویه خسارت بر اساس «یوم الحکم و یوم الاداء» مراتب ذیل را به عنوان دستورالعمل اجرایی به استحضار می‌رساند:
۱- رسیدگی به پرونده‌های مرور زمان؛

الف - در مورد پرونده‌هایی که بیش از ۲ سال از تاریخ حادثه گذشته و مشمول مرور زمان شده‌اند، چنانچه اعلام خسارت از سوی مقصر یا ذی‌نفع به موقع انجام گردیده و رأی صادره پس از ۲ سال از تاریخ حادثه صادر شده و مقصر یا ذی‌نفع تقشی در تأخیر به وجود آمده نداشته باشند و بلافاصله پس از قطعیت دادنامه، آن را به شعبه ارائه نموده باشند، به شعب اختیار داده می‌شود در چنین مواردی تا ۵۰ درصد دیه متعلقه (حداکثر تا ۵۰٪ تعهدات بیمه‌نامه برای هر نفر) با مقصر و زیان‌دیده توافق و رأساً خسارت را تسویه نمایند.

مدیریت بیمه‌های اتومبیل و شخص ثالث

عنایت - بنائی

شده و در توضیح خواسته در متن دادخواست و لایحه تقدیمی بیان کرده است که: در جزء «الف» بند ۱ بخشنامه مورد اعتراض، مقرر شده، در مورد پرونده‌هایی که بیش از ۲ سال از تاریخ حادثه گذشته و مشمول مرور زمان شده‌اند، در صورت اعلام خسارت به موقع از سوی ذی‌نفع و صدور رأی دادگاه پس از دو سال، شعب بیمه می‌توانند تا ۵۰٪ دیه متعلقه را تسویه نمایند. در حالی که در غالب موارد به دلایلی چون التیام مصدومیت و قطعی شدن نظر پزشک قانونی و ازدحام پرونده و اطاله رسیدگی قضایی، دو سال مهلت تعیین شده کفاف نمی‌دهد و این وضع موجب تضییع حقوق بیمه‌شونده می‌گردد. ضمن اینکه مرور زمان استنادی در بخشنامه، شرعاً از سوی شورای نگهبان رد شده است و می‌تواند مبنای ابطال چنین بخشنامه‌ای قرار گیرد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۲۰

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۲۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۸۳/۸۰/هـ مورخ ۸۳/۴/۱۷؛

موضوع بخشنامه شماره ۳/۳۳۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۲۲ شرکت بیمه ایران در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۶ فقهای شورای محترم نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۱ ماده ۱۴۶ و ماده ۱۴۷ از مجموعه قوانین و مقررات سربازان
وظیفه (کتاب سرباز) اقتباس از ماده ۱۵۳ قانون استخدامی سپاه
(مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱ مجلس شورای اسلامی) با شرع انور

شماره: ۱۱۳/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۵/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای آرش بهزادی نژاد به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف
شرع بودن بند یک ماده ۱۴۶ و ماده ۱۴۷ از مجموعه قوانین و مقررات سربازان وظیفه
(کتاب سرباز) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع،
اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای آرش بهزادی نژاد در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند یک ماده ۱۴۶ و
ماده ۱۴۷ مجموعه قوانین و مقررات سربازان وظیفه (کتاب سرباز)^(۱) به لحاظ مخالفت
با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: بنابر بند یک ماده ۱۴۶، ماهانه
۱۰٪ حقوق سربازان وظیفه سپاه بابت بازنشستگی کسر می‌گردد و برابر ماده ۱۴۷،
مابه‌التفاوت افزایش حقوق ماهانه و حقوق اولین ماه خدمت سربازی در یک مرحله از

(۱) مواد مذکور عیناً از مواد ۱۵۲ و ۱۵۳ قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نقل شده که مواد مذکور
مقرر می‌دارند: وجوه زیر ماهانه از دریافتی پرسنل کسر می‌گردد:

الف - حق بازنشستگی به میزان ۱۰٪ حقوق ماهیانه.

ب - حق بیمه پرسنل به میزان ۱٪ حقوق ماهیانه.

ج - ...

ماده ۱۵۳ - وجوه زیر حسب مورد از دریافتی ماهانه کسر می‌گردد: الف - حقوق اولین ماه خدمت. ب - ...
(روزنامه رسمی شماره ۱۳۶۰۲ مورخ ۱۳۷۰/۸/۲۷).

حقوق آنان کسر و به صندوق بیمه و بازنشستگی واریز می‌گردد. در حالی که سرباز وظیفه، مستخدم دولت نیست و ممکن است هیچ‌گاه وارد مشاغل دولتی نشود. علاوه بر این، بیمه نوعی قرارداد است که صحت آن بستگی به تحقق قصد و رضا (موضوع ماده ۱۹۱ قانون مدنی)^(۱) دارد در حالی که معلوم نیست چنین قصدی از سوی سرباز وظیفه وجود داشته باشد؛ و آنکه ضرورتی در اخذ این مبلغ وجود ندارد و می‌توان هرگاه بعداً سرباز وظیفه بخواهد به استخدام دولت درآید او را ملزم به واریز مبلغ مذکور نمود. همچنین اخذ این مبالغ ضمان ما لم یجب است و نسبت به اشخاصی که هیچ‌گاه به استخدام دولت در نمی‌آیند دارا شدن ناعادلانه است و برخلاف قاعده لاضرر می‌باشد. دبیر هیأت عالی انضباطی سپاه در لایحه ۴۰/۵/س ط مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱۴ در پاسخ به ادعای خواهان بیان نموده است که: مورد اعتراض، از کتاب سرباز، از ماده ۱۵۳ قانون استخدامی سپاه^(۲) اقتباس شده و با توجه به اینکه ماده ۶ آن قانون، پرسنل وظیفه را جزء کارکنان سپاه محسوب کرده است، مشمول این مقررات می‌شوند.

در لایحه دیگری از اداره قوانین و امور حقوقی ستاد کل نیروهای مسلح آمده است: این مقررات در راستای حمایت از سربازان وضع شده و مستنبط از ماده ۸ آیین‌نامه تبصره ۳ ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی (مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸ هیأت وزیران)^(۳) است که در صورت عدم استخدام و رهایی از دستگاه ذی‌ربط، حق بیمه (آنچه از حقوق کسر گردیده است) قابل مطالبه می‌باشد.

(۱) ماده ۱۹۱ قانون مدنی:

عقد محقق می‌شود به قصد انشاء به شرط مقرون بودن به چیزی که دلالت بر قصد کند. (روزنامه رسمی شماره ۱۸۷۷ مورخ ۱۳۱۴/۱/۲۰).

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۳۶۰۲ مورخ ۱۳۷۰/۸/۲۷.

(۳) ماده ۸ آیین‌نامه تبصره ۳ ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی:

در صورتی که رابطه استخدامی شخص با دستگاه متبوعش به لحاظ استعفا، اخراج، بازخرید خدمت یا انفصال دائم قطع شده یا می‌شود و کسور بازنشستگی با حق بیمه خود را دریافت ننموده باشد، از لحاظ انتقال کسور بازنشستگی یا حق بیمه و احتساب مابه التفاوت متعلقه، تابع مقررات این آیین‌نامه خواهد بود. در مورد اشخاصی که کسور بازنشستگی متعلقه را جزئاً یا کلاً از صندوق بازنشستگی ذی‌ربط دریافت داشته‌اند، وسیله نقل و انتقال کسور موضوعات متنی است. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۹۵۹ مورخ ۱۳۶۸/۶/۸).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۲۱

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۲۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۱۱۳/۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۵؛

موضوع بند یک ماده ۱۴۶ و ماده ۱۴۷ از مجموعه قوانین و مقررات سربازان وظیفه
(کتاب سرباز) در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که
مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت دستورالعملهای شماره ۱/۷۶/۱۲۳۳۳ مورخ ۱۳۷۶/۷/۱۳

و شماره ۱/۷۷/۷۱۸۳ مورخ ۱۳۷۷/۷/۴ و شماره ۱/۷۸۱۳

مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ قوه قضائیه با شرع انور

شماره: ۴۴۰/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۵/۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سید محمد منصور علوی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن دستورالعملهای ۱/۷۶/۱۲۳۳۳ مورخ ۱۳۷۶/۷/۱۳ و ۷۶/۷/۱۳ و ۱/۷۷/۷۱۸۳ مورخ ۱۳۷۷/۷/۴ و ۷۷/۷/۴ و ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ قوه قضائیه شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای سید محمد منصور علوی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعملهای ۱/۷۶/۱۲۳۳۳^(۱) مورخ ۱۳۷۶/۷/۱۳ و

(۱) دستورالعمل شماره ۱/۷۶/۱۲۳۳۳ مورخ ۱۳۷۶/۷/۱۳ قوه قضائیه:

شماره: ۱/۷۶/۱۲۳۳۳

تاریخ: ۱۳۷۶/۷/۱۳

جناب آقای لاجوردی

ریاست محترم سازمان زندانها و اقدام تأمینی و تربیتی کشور

با ابلاغ سلام و تحیت؛

بازگشت به نامه شماره ۱/۳۲۳۶/۲/۱۵۵ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۲۰ به اطلاع می‌رساند که مفاد بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ صریح و روشن است. کلیه احکامی که بعد از سال ۱۳۷۴ صادر گردیده است، نرخ دیه بر اساس دستورالعمل وزارت دادگستری که هر سال به طور جداگانه به مراجع قضایی ابلاغ می‌گردد، معلوم و

۱/۷۷/۷۱۸۳^(۱) مورخ ۱۳۷۷/۷/۴ و ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰^(۲) قوه قضائیه به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که:

این دستورالعملها با وجود اعیان اصناف شش گانه دیات، بدون آنکه رضایت و مصالحه طرفین را لحاظ نمایند قیمت آنها را تجویز نموده و بر خلاف فتاوی مقام معظم رهبری و مراجع عظام^(۳) مانع از تحقق حق مجنی علیهم در مطالبه اعیان دیات شده اند که بر خلاف مسأله ۹ مبحث دیات (صفحه ۳۵۲ جلد ۴ تحریر الوسیله) می باشد. علاوه بر این با توجه به فتاوی مراجع عظام و مقام معظم رهبری، میزان و ملاک در محاسبه قیمت، «قیمت یوم الاداء» است در حالی که در دستورالعملهای شماره ۱/۷۶/۱۲۳۳۳ مورخ ۱۳۷۶/۷/۱۳ معاونت اجرایی قوه قضائیه زمان صدور حکم، مبنای محاسبه قیمت قرار گرفته و از این طریق موجب تضییع حقوق مجنی علیهم شده است.

مشخص است و باید مبنای محاسبه قرار گیرد اما نسبت به احکامی که قبل از سال ۱۳۷۴ لازم الاجرا گردیده، خواه اجرا شده باشد یا نه، شرح دیه تابع زمان صدور حکم می باشد و همان گونه که قضات اجرای احکام قبل از سال ۱۳۷۴ در احتساب نرخ دیه یا تراضی طرفین یا با استعلام از مراجع ذی ربط اقدام می کردند باید عمل نمایند.

معاون اجرایی رئیس قوه قضائیه

محمدرضا عباسی فرد

(۱) دستورالعمل شماره ۱/۷۷/۷۱۸۳ مورخ ۱۳۷۷/۷/۴ قوه قضائیه:

شماره: ۱/۷۷/۷۱۸۳

تاریخ: ۱۳۷۷/۷/۴

وزیر محترم دادگستری

حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای شوشتری

با ابلاغ سلام؛

ریاست محترم قوه قضائیه پس از ملاحظه نامه شماره $\frac{۱/۳۹۹۲۳}{۱۳۷۷/۶/۲۴}$ دفتر مقام معظم رهبری مرقوم فرمودند: نظر مبارک مقام معظم رهبری به وزیر محترم دادگستری اعلام و همچنین به محاکم به خصوص محکمه ای که به استناد استفتای وکیل، ادعای رقم بیشتری کرده ارسال شود و به طور کلی روش قبلی لازم العمل است. علی هذا ضمن ابلاغ مراتب، تصویر نامه به همراه کپی استفتای وکیل و نامه $\frac{۱/۷۷/۵۱۰۵}{۱۳۷۷/۵/۲۱}$ ریاست محترم قوه قضائیه جهت امعان نظر (و عنداللزوم اعلام به محاکم خصوصاً محکمه مورد نظر) ارسال می شود.

معاون اجرایی رئیس قوه قضائیه

محمدرضا عباسی فرد

(۲) همین کتاب، صفحه ۳۸۱.

(۳) استفتائیه ای از دفتر مقام معظم رهبری و حضرات آیات عظام «فاضل لنکرانی»، «بهجت» و «مکارم شیرازی» که همگی تأکید بر یوم الاداء بودن قیمت دیه و رجوع به قیمت در صورت تراضی و تعذر دارند پیوست شده است.

اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضائیه در لایحه ۷/۷۱۴۷/۷۴۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۷ در پاسخ به ادعای خواهان بیان کرده است که: تعیین بهای اعیان شش‌گانه، حسب تبصره ماده ۲۹۷ قانون مجازات اسلامی (مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ مجلس شورای اسلامی)^(۱) منحصرأ در شرایط تراضی طرفین یا تعدّر همه انواع صورت‌پذیر است و از آنجا که بنابه منطوق مواد ۳۰۲ و ۳۰۳^(۲) برای پرداخت، مهلت‌های معین و در یک مورد هم مهلت مناسب پیش‌بینی شده، بعضاً این مواعدها منطبق با تاریخ صدور احکام نیست. فلذا ضرورت قیمت روز پرداخت پیش می‌آید، مشروط بر آنکه تأخیر در تأدیه، ناشی از فعل اولیای دم نباشد. علی‌ای‌حال لزوم دستورالعملها از حیث تعیین قیمت سوقیه انواع دیات برای موارد تراضی و تعدّر ضروری است.

نظریه فقه‌های شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۸/۲۴۲۲

تاریخ: ۸۰/۷/۲۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۴۰/۷۷/هـ مورخ ۱۳۸۰/۵/۲؛

موضوع دستورالعملهای شماره ۱/۷۶/۱۲۳۳۳ مورخ ۷۶/۷/۱۳ و ۱/۷۷/۷۱۸۳ مورخ ۷۷/۷/۴ و ۱/۷۸۱۳ مورخ ۷۴/۵/۱۰ قوه قضائیه در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۶ فقه‌های محترم شورای نگهبان مطرح شد:^(۳)

«با توجه به اینکه به حسب توضیح ریاست محترم قوه قضائیه وقت این بخشنامه‌ها بر اساس

(۱) مقصود تبصره ماده ۳ قانون مجازات اسلامی (دیات) مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴ مجلس شورای اسلامی است که به موجب آن مقرر گردیده است: پرداخت قیمت هر یک از امور شش‌گانه در صورت تراضی طرفین کافی است و اگر تلفیق به عنوان پرداخت قیمت یکی از امور شش‌گانه باشد کافی است. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۰۳۰ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۱۸).

(۲) مقصود ماده ۸ قانون مجازات اسلامی (دیات) مصوب ۱۳۶۱/۹/۲۴ می‌باشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۰۳۰ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۱۸).

(۳) برای ملاحظه نظریه مشابه ر.ک: همین کتاب، صفحه ۳۸۲.

فتوای مقام معظم رهبری صادر شده است، فلذا بخشنامه‌ها خلاف شرع تشخیص داده نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱۹۷

عدم مغایرت بند ۳ مصوبه سیصد و هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۳/۳
شورای آموزش دانشگاه تربیت مدرس با شرع انور

شماره: ۷۲/۸۰/هـ

تاریخ: ۱۳۸۰/۶/۲۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای نادر علی پور قربانی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۳ مصوبه سیصد و هشتادمین جلسه مورخ ۷۹/۳/۳ شورای آموزش دانشگاه تربیت مدرس شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای نادر علی پور قربانی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۳ مصوبه سیصد و هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۳/۳ شورای آموزش دانشگاه تربیت مدرس^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: با تغییر مهلت فارغ التحصیلی کارشناسی ارشد و افزوده شدن مهلت آن، که در ارفاق به رقبای وی موثر بوده، از پذیرفته شدن در دوره دکتری محروم شده است. بدین ترتیب که مقررات مربوط به مهلت فارغ التحصیلی در زمان ورود در رقابت (تبصره ۱ شرایط اختصاصی مندرج در روزنامه ثبت نام مورخ ۱۳۷۸/۹/۱۰) حداکثر مهلت فارغ التحصیلی قطعی را ۱۳۷۹/۶/۵ اعلام نموده بود که پس از اعلام قبول شدگان و انجام مصاحبه در تاریخ ۱۳۷۹/۳/۳، این مهلت به ۱۳۷۹/۶/۳۱ افزایش پیدا کرده و

(۱) بند ۳ مصوبه سیصد و هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۳/۳ شورای آموزش دانشگاه تربیت مدرس: مقرر گردیده حداکثر مهلت فارغ التحصیلی کارشناسی ارشد جهت پذیرفته شدگان دکتری ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۰-۱۳۷۹، ۱۳۷۹/۶/۳۱ باشد.

رقبایی که به لحاظ عدم فارغ التحصیلی تا پایان مهلت؛ یعنی ۱۳۷۹/۶/۱۵، از رقابت خارج می شدند با استفاده از فرجه ۱۶ روزه و تحصیل شرایط، موجب خارج شدن وی از رقابت شده اند؛ لذا با عطف به ماسبق نمودن و بر هم زدن شرایط رقابت، حقوق وی تضییع شده و این خلاف شرع انور است.

معاونت آموزش دانشگاه در لایحه ۴۳/۱۱۹۸۸ مورخ ۴۳/۴/۲۰ در پاسخ به ادعای خواهان بیان کرده است که: شورای آموزش دانشگاه در مصوبات جلسه ۳۸۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۳ بر اساس تقاضای تعدادی از داوطلبان با در نظر گرفتن صلاحدید و پیشرفت برنامه های آموزش، مهلت دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد را که شرط ثبت نام قبول شدگان بوده، به مدت ۱۶ روز تمدید نمود و هماهنگی های آیین نامه ای را نیز به عمل آورد. در ضمن، دادن مهلت به داوطلبان واجد شرایط، نقض حق دیگران نیست. مهلت را شورا تعیین و خود نیز تمدید کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۷۷

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۸۰/۷۲ مورخ ۱۳۸۰/۶/۲۰؛
موضوع بند ۳ سیصد و هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۳/۳ شورای آموزش دانشگاه تربیت مدرس در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که خلاف شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۷ بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان
تأمین اجتماعی با شرع انور

شماره: ۲۲۵/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۶/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه دفتر حقوقی سازمان امور جانبازان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند (۷) بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

سازمان امور جانبازان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۷ بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: بند مورد اعتراض بخشنامه فوق، عملاً حقوق مربوط به واحدهای مشمول قانون تأمین اجتماعی را نادیده گرفته و این سازمان را به دلالتِ نامه شماره ۵۰۱۴/۹۵۷۵۹ مورخ ۱۳۷۶/۱۰/۲۶^(۲) موظف دانسته

(۱) بند ۷ بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی:

شماره: ۵۲/۳۰۳۸۰

تاریخ: ۱۳۷۵/۸/۲۸

با استناد به ماده ۱۹ قانون کلیه، دستگاههای مشمول ماده ۳ موظف به پرداخت حقوق و مزایای کامل جانبازان در ایام مرخصی استعلاجی گردیده‌اند. لذا دستگاههای مزبور مکلف به تنظیم لیست و پرداخت حق بیمه این قبیل از بیمه‌شدگان در ایام بیماری خواهند بود و سازمان تعهدی در این مورد نخواهد داشت.

(۲) متن نامه چنین است:

که نسبت به پرداخت حقوق و مزایای کامل ایام مرخصی استعلاجی جانبازان شاغل در سازمان اقدام نماید. این امر مستلزم پرداخت وجه از حساب بنیاد است که طبق نظر شورای نگهبان، دولت و مجلس در هیچ مورد نمی‌توانند برای بنیاد تعیین تکلیف نمایند؛^(۱) لذا از این جهت خلاف شرع است. همچنین تحمیل مسئولیت و ضرر و زیان ناشی از مصوبات سازمان تأمین اجتماعی به واحدهای غیردولتی، موافق با اصل عدالت نیست و بخشنامه از این حیث مخالف قاعده لاضرر است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۷۸

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۲۵/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱

موضوع بند (۷) بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی

۱۳۳

شماره: ۵۰۱۴/۹۵۷۵۹

مورخ: ۱۳۷۶/۱۰/۲۶

بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی
مرکز پشتیبانی سازمان امور جانبازان
سلام علیکم

احتراماً عطف به نامه شماره ۱۰۰/۵۳/۴/۲۱۲۸۴ مورخ ۱۳۷۹/۹/۱۹ به اطلاع می‌رساند:

با توجه به ضوابط مقرر در قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱ مجلس شورای اسلامی پرداخت غرامت دستمزد جانبازانی که در کارگاههای مشمول قوانین کار و تأمین اجتماعی شاغل می‌باشند به عهده دولت بوده که توسط واحدهای اجرایی این سازمان پرداخت می‌گردد. نظر به اینکه قانونگذار در زمینه پرداخت حقوق و مزایای ایام بیماری جانبازان، هیچ‌گونه تفکیکی در نوع استراحتهای پزشکی آنان (ناشی از جنگ - بیماری و حوادث) قائل نگردیده است و از طرف دیگر جانبازان شاغل در آن بنیاد از لحاظ استخدامی تابع مقررات استخدامی قانون کار جمهوری اسلامی ایران نمی‌باشند. لذا با عنایت به مراتب فوق، پرداخت غرامت دستمزد ایام بیماری آنان نیز به موجب ماده ۳ قانون صدرالاشعار به عهده آن نهاد بوده و در این زمینه تعهدی متوجه این سازمان نمی‌باشد.

مدیر کل امور فنی بیمه شدگان

حسین کاظمیان

در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«۱- اصل تصمیم سازمان تأمین اجتماعی به مقتضای بند ۷ بخشنامه مذکور، خلاف شرع نیست و تشخیص خلاف قانون بودنش به عهده دیوان عدالت اداری است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ماده ۲ آیین نامه نحوه ترتیب وصول پذیره و اهدایی
(مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) موضوع ماده ۱۳ قانون تشکیلات و
اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه با شرع انور

شماره: ۱۴۶/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۶/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رضا رمضان قربانی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف
شرع بودن ماده ۲ آیین نامه نحوه ترتیب وصول پذیره و اهدایی مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰
هیأت وزیران موضوع ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و
امور خیریه شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر
فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای رضا رمضان قربانی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۲ آیین نامه
نحوه ترتیب وصول پذیره و اهدایی (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) موضوع
ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه^(۲) به لحاظ

(۱) ماده ۲ آیین نامه نحوه ترتیب وصول پذیره و اهدایی (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران):
مستأجر عرصه‌ای که حق تملک اعیان داشته و احداث اعیان نموده است، چنانچه بخواهد مورد اجاره را به غیر انتقال
دهد، ۱۵ درصد مابه التفاوت ارزش فعلی عرصه موقوفه نسبت به ارزش زمان ایجاد را می‌باید به عنوان پذیره انتقالی به
هنگام تنظیم سند اجاره به نفع موقوفه پرداخت نماید. این ترتیب در نقل و انتقالات بعدی نیز رعایت خواهد شد. بدیهی
است قیمت عرصه به نحو مندرج در ماده یک محاسبه خواهد شد.
تبصره - چنانچه مستأجر در یک قطعه زمین موقوفه واحدهای متعددی احداث نماید، در موقع انتقال، قیمت عرصه هر
واحد طبق قانون تملک آپارتمانها تعیین و پذیره انتقالی براساس آن محاسبه و دریافت خواهد شد. (روزنامه رسمی
شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱).

(۲) ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه:

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: به موجب این ماده، مستأجر عرصه‌ای که حق تملک اعیان داشته و احداث عیان نموده است، چنانچه بخواهد مورد اجاره را به غیر انتقال دهد، باید ۱۵٪ مابه‌التفاوت ارزش عرصه موقوفه نسبت به ارزش زمان ایجار را به عنوان پذیره انتقال به هنگام تنظیم سند اجاره به نفع موقوفه پردازد و این ترتیب در نقل و انتقالات بعدی نیز اعمال می‌گردد؛ در حالی که مستأجر شرعاً تنها موظف به پرداخت اجاره بها می‌باشد و مسئولیت دیگری متوجه او نیست و مستأجری که مالک منافع می‌شود در عوض آن اجاره بها می‌پردازد و هرگونه مبلغ اضافه بر آن وجاهت شرعی ندارد.

سازمان اوقاف و امور خیریه در لایحه شماره ۱۸۴۷/۲۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۲ در پاسخ به ادعای فوق بیان کرده است که: دریافت پذیره به استناد ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و تبصره ذیل آن (مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲ مجلس شورای اسلامی) موزه که از تأیید شورای نگهبان گذشته است، این مقررات مبنای قراردادهای اجاره بها و شرایط تملک اعیان قرار می‌گیرد و مورد قبول مستأجر بوده است؛ وانگهی با توجه به اینکه با انتقال به غیر اعیانی، عرصه موقوفات نیز بدون تمایل موقوفه به تصرف غیر در می‌آید و در انتخاب منتقل‌الیه، موقوفه دخالت و حق انتخاب ندارد، اخذ پذیره از این جهت موجه است.

علاوه بر اینها دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۱۹۵/۷۳ به موجب دادنامه شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۷۴/۷/۲۹ نظر شورای نگهبان را در این خصوص استعلام نموده است و پاسخ شورای نگهبان،^(۱) نه تنها مؤید خلاف شرع نبودن اخذ پذیره بوده بلکه محدودیت مقرر در ماده یک آیین‌نامه را در صورتی که متعارف بیش از آن باشد، نپذیرفته است.

^۱ وجوهی که از محل پذیره و اهدایی حاصل از اجاره استیجار رقبات موقوفه دریافت می‌گردد از عواید همان موقوفات محسوب و به مصارف مقرر خواهد رسید.

تبصره - نحوه ترتیب وصول پذیره و اهدایی مطابق نامه‌ای است که به تصویب هیأت دولت خواهد رسید. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۶۱۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۲۳).

(۱) نظریه شماره ۱۰۷ مورخ ۱۳۷۴/۲/۸ قهای شورای نگهبان (همین مجموعه، صفحه ۲۹۰).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۷۹

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۴۶/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱؛

موضوع ماده ۲ آیین نامه و نحوه ترتیب وصول پذیره و اهدایی مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰
هیأت وزیران، موضوع ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و
امور خیریه، در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر
فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

در صورتی که ضمن عقد اجاره از ناحیه سازمان اوقاف شرط شده باشد که ۱۵ درصد تفاوت
را هنگام اجاره دادن به غیر بپردازد، همانطور که در توضیح سازمان اوقاف آمده است، گرفتن
این مقدار خلاف شرع نیست.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۲۰۰

عدم مغایرت بند ۱۶ مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در اصفهان با شرع انور

شماره: ۲۱۰/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۶/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای مسعود روانی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۱۶ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ مصوبه کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در اصفهان شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای مسعود روانی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۱۶ مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در اصفهان^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که:

(۱) بند ۱۶ مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران:

نامه شماره ۵/۳۲۹۳ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۸ شهرداری اصفهان در خصوص چگونگی تعویض ضابطه ساختمانی گذرهای اختصاصی و با توجه به مسائل شهرسازی و ایمنی و همچنین مالکیت افراد کمیسیون، ضوابط زیر را تصویب نمود.

الف- کلیه گذرها و راهروهای اختصاصی خواه دارای سند مالکیت باشد یا نباشد در صورتی که طول این گذرها کمتر از چهل متر باشد تعریض می‌بایستی به عرض چهار متر (دو متر از محور موجود) به عمل آید.

ب- گذرها و راهروهای اختصاصی دارای طول بیش از چهل متر، به عنوان گذر عمومی تلقی و تعریض این نوع گذرها با طول بین چهل تا هشتاد متر میبایستی به عرض شش متر از محور سه متر جهت ترغیب مالکین به آزادسازی مسیر در نظر

این مصوبه، عین و منافع گذرها و راهروهای اختصاصی را بدون رضایت و اطلاع و یا واگذاری عوض یا خرید قطعی از صاحبان آنها، برخلاف قوانین و مقررات اسلامی به تملک شهرداریها در آورده و عمومی تلقی کرده و کلیه حقوق مالکانه مشرف به گذرهای عمومی را به پلاکهای مشرف به گذر اختصاصی انتقال داده که خلاف موازین شرعی است.

رئیس سازمان مسکن و شهرسازی استان اصفهان در لایحه شماره ۲۶۹۳۸ در پاسخ به ادعای فوق بیان کرده است که: مصوبه مذکور که برای بار دوم پس از اعتراض خواهان، در کمیسیون مطرح و در مورخ ۱۳۷۹/۸/۲۹ در بند ۳۰^(۱) تصویب و تأیید شد، در چارچوب وظایف و اختیارات و در راستای اجرای قوانین و مقررات مربوطه بوده است.^(۲)

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۸۰

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۸/۲۱۰/هـ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱؛

موضوع بند ۱۶ مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی

گرفته شود.

ج- با توجه به تعریض انجام شده پلاکهای مشرف به گذر از کلیه حقوق مالکیت به مشرف به گذرهای عمومی برخوردار خواهند بود.

(۱) بند ۳۰ مصوبه کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری اصفهان:

نامه شماره ۷۸/۲۱۰/هـ مورخ ۱۳۷۹/۸/۷ و نامه شماره ۷۸/۲۱۰/هـ مورخ ۱۳۷۹/۴/۲۶ و نامه شماره ۷۸/۲۱۰/هـ مورخ ۱۳۷۸/۶/۳ دادگستری اصفهان و نامه شماره ۷۸/۲۸/۱۵۱۹ مورخ ۱۳۷۸/۸/۱۶ و نامه شماره ۷۸/۲۸/۹۸۲ مورخ ۱۳۷۸/۶/۳۱ شورای اسلامی شهر و درخواست شخصی در خصوص راهروهای اختصاصی در کمیسیون مطرح و مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ بند ۱۶ مجدداً تأیید شد.

(۲) مقصود، قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری و آیین نامه نحوه بررسی و تصویب طرحهای توسعه و عمران محلی، ناحیه‌ای، منطقه‌ای و ملی و مقررات شهرسازی و معماری کشور مصوب ۱۳۷۸/۱۰/۱۴ است. (روزنامه رسمی شماره ۸۲۲۴ مورخ ۱۳۵۲/۱/۳۰).

شهرسازی و معماری ایران در اصفهان در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵

سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور

شماره: ۷۵/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۶/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دائمة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقایان محمدرضا ابراهیمی، محمدعلی ابراهیمی و احمد جعفری به شرح دادخواستهای تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن دستورالعمل شماره ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ سازمان تأمین اجتماعی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهارنظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقایان محمدرضا ابراهیمی، محمدعلی ابراهیمی و احمد جعفری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال دستورالعمل شماره ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ سازمان تأمین اجتماعی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده‌اند که: به

(۱) دستورالعمل شماره ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ سازمان تأمین اجتماعی:

شماره: ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰

تاریخ: ۱۳۷۸/۸/۵

اداره کل استان تهران

موضوع: عدم شمول مقررات قانون تأمین اجتماعی درباره دامداران سستی

همان‌گونه که آگاهی دارند، شمول مقررات تأمین اجتماعی در مورد مشاغل و فعالیتهایی که قبلاً تحت پوشش بیمه قرار نگرفته‌اند مستلزم رعایت ضوابط مقرر در ماده ۷ قانون مذکور می‌باشند. به عبارت دیگر؛ گسترش نظام بیمه‌ای درباره فعالیتهای جدید قطعاً باید از مسیر اجرای تشریفات مقرر در ماده پیش گفته و ابلاغ مجوزهای لازم صورت گیرد. متأسفانه پاره‌ای از شعب سازمان این مهم را مورد توجه قرار نداده و علی‌رغم بخشنامه‌های صادره و همچنین

موجب این دستورالعمل اخذ حق بیمه از افراد غیرمشمول، از جمله دامداران سنتی ممنوع شده است، در حالی که قبل از این کارگران، دامداریهای سنتی با پرداخت حق بیمه، سالیان متمادی از آن بهره‌مند شده‌اند. بنابراین مفاد دستورالعمل موجب تضییع

مجوزهای خاص موردی اقدام به اخذ حق بیمه از افراد غیرمشمول و ارائه خدمات بیمه‌ای به آنان نموده‌اند که دامداران سنتی در زمره آنان می‌باشند.

دامداریهایی که در روستا و به صورت سنتی به پرورش دام اشتغال دارند، اگرچه ممکن است از سوی جهاد سازندگی درباره آنان کارت شناسایی دامداری (حاوی مشخصات دامداری، نوع دام، نژاد و غیره) صادر شده باشد ولی اساساً فاقد پروانه می‌باشند و تاکنون مجوزی در مورد شمول بیمه آنان صادر نشده است.

شعب و نمایندگیهایی که این موضوع را مورد توجه قرار نداده و دامداریهای سنتی را مشمول، تلقی و حق بیمه اخذ و تعهداتی را به مرحله اجرا درآورده‌اند ضروری است در اجرای مصوبه شماره ۱۱۰۰/۲۰۳۸۷ مورخ ۱۳۷۸/۶/۲۰ موضوع بند یک ششصد و نود و سومین جلسه هیأت محترم مدیره مورخ ۱۳۷۸/۶/۱۴ به شرح زیر عمل نمایند:

۱- در شعب و نمایندگیهایی که حمایت‌های بلند مدت (مستمری بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت) در رابطه با بیمه شدگان کارگاههای موصوف برقرار شده است در حد اقدامات انجام شده تا تاریخ صدور این دستور، مراتب تنفیذ می‌گردد و ادامه پرداخت مستمری به این گونه افراد بلامانع خواهد بود.

۲- در شعب و نمایندگیهایی که در رابطه با بیمه شدگان کارگاههای موصوف، تعهدات بلند مدت به استناد سوابق ایجاد شده ارائه نشده است، ادامه وصول حق بیمه و ارائه تعهدات از تاریخ صدور این دستور متوقف شود. در این موارد به مثالهای زیر توجه نمایند:

۱-۱: احدی از دامداریهای سنتی تا پایان سال ۱۳۷۶ برای کارگران خود لیست و حق بیمه ارسال و پرداخت نموده و برای یکی از بیمه‌شدگان نیز از سال ۱۳۷۷ مستمری بازنشستگی برقرار شده است. با توجه به اینکه اقدامات انجام شده قبل از صدور این دستور تحقق یافته است، لذا ضمن تنفیذ حق بیمه‌های وصول شده، بابت همان مورد ادامه پرداخت مستمری بلامانع خواهد بود، ولیکن وصول حق بیمه و ارائه تعهدات برای سایر کارگران متوقف خواهد شد.

۱-۲: چنانچه دامداری سنتی بدون ارسال لیست، حق بیمه مربوطه را صرفاً بر اساس بازرسها و اقدامات واحدهای درآمد پرداخت نموده باشد و واحدهای اجرایی قبل از صدور این دستور نسبت به برقراری مستمری فوت برای احدی از کارگران اقدام نموده باشد، چون ارائه تعهد بلند مدت قبل از تاریخ یاد شده بوده است مستمری برقرار شده تنفیذ ولی ادامه بیمه و انجام تعهدات بلند مدت در مورد سایر کارگران می‌بایست متوقف گردد.

۲-۱: در صورتی که دامداری سنتی نسبت به ارسال لیست و پرداخت حق بیمه تا قبل از وصل این دستور اقدام نموده باشد، هر چند که احدی از کارگران نیز واجد شرایط برقراری مستمریهای مورد نظر باشد، لیکن با توجه به عدم تحقق این امر تا قبل از صدور این دستور باید از ادامه وصول حق بیمه و ارائه هر نوع تعهد خودداری شود.

۲-۲: خاطر نشان می‌نماید چون این گونه اقدامات بدون اخذ مجوز، مشکلاتی را در پی خواهد داشت، لذا ضروری است به شعب و نمایندگیها و افرادی که اقدامات آنان منجر به ایجاد تعهدات شده است تذکر داده شود تا در آینده از انجام اقدامات مشابه خودداری و در رعایت قوانین و مقررات دقت لازم را معمول نمایند.

مسئول حسن اجرای این دستور، مدیران کل استانها، کارشناسان ارشد، رؤسای شعب و نمایندگیها و مسئولین امور بیمه‌شدگان، درآمد، مستمریها و حسابهای انفرادی واحدهای اجرایی می‌باشند.

عضو هیأت مدیره و سرپرست معاونت فنی و درآمد

رزاق صادق

بیمه‌شدگان سابق تأمین اجتماعی شده و به حکم اصل «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» و قاعده «عطف بماسبق نشدن»، ایجاد محرومیت از بیمه تأمین اجتماعی برای کارگران دامداریهای سنتی خلاف شرع است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۸۱

تاریخ: ۸۰/۸/۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۵/۷۹/هـ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱؛
موضوع دستورالعمل شماره ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ تأمین اجتماعی در
جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع
شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۲۰۲

عدم مغایرت بخشنامه‌های شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۲ و
 ۲۰۵۳۰/۷۱ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۲ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور با شرع انور
 شماره: ۱۸۵/۸۰/۵
 تاریخ: ۱۳۸۰/۶/۱۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدجعفر نصراللهی و غیره به شرح دادخواستهای تقدیمی،
 مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه‌های شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ مورخ ۷۹/۱۱/۱۲ و
 ۲۰۵۳۰/۷۱ مورخ ۸۰/۳/۱۲ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور شده‌اند، ضمن
 ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و
 رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای سیدجعفر نصراللهی به همراه عده‌ای دیگر طی دادخواستهای جداگانه‌ای،
 خواستار ابطال بخشنامه‌های شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۲^(۱) و

(۱) بخشنامه شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۲ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور:

شماره: ۱۱۸۳۷/۷۱/۱

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۱/۱۲

مدیریت محترم سازمان حمل و نقل و پایانه‌های استان

با سلام

احتراماً با توجه به اینکه طبق اعلام قبلی قرار است از ابتدای تیرماه سال آینده اولین گام برای محدودسازی تردد
 اتوبوسهای فرسوده در جاده‌های کشور برداشته شود، از صدور صورت وضعیت و ارائه سرویس به اتوبوسهای با عمر
 ۲۵ سال به مقصد تهران یا از مبدأ تهران خودداری شود. به منظور زمینه‌سازی برای اجرای سیاست خروج تدریجی
 ناوگان فرسوده از گردونه فعالیت، خواهشمند است با اولویت ویژه در مورد برگزاری مصاحبه‌های مطبوعاتی و رادیو،
 تلویزیونی و تشریح ضرورت‌های اجرای این سیاست اقدام نمایید. عوارض زیست محیطی و مخاطرات جانی تردد
 اتوبوسهای فرسوده در جاده‌ها از جمله عواملی است که در این مصاحبه می‌تواند مورد تأکید قرار گیرد و یادآوری

۲۰۵۳۰/۷۱ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۲ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود بیان کرده‌اند که: به موجب این مصوبات از تردد اتوبوسهای با بیش از ۲۵ سال کارکرد در مسیر خط تهران ممانعت به عمل می‌آورند که این امر خلاف اصل تسلیط و مانع کسب و کار کسانی است که از این طریق امرار معاش می‌کنند. همچنین از این طریق رانندگان، وادار به خرید اتوبوسهای جدید می‌شوند که با توجه به عدم اعلام بهای اتوبوسهای جدید، امکان اجحاف و استفاده از ممنوعیت‌های عمومی برای سوءاستفاده مالی فراهم می‌شود. ضمن اینکه امکانات مالی دارندگان اتوبوسهای ۳۰۲ نیز برای تبدیل آنها کافی نیست. لذا اجرای این بخشنامه موجب دشواری برای آنها می‌شود.

گردد که سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور تسهیلات ویژه‌ای برای متقاضیان ناوگان اتخاذ نموده است.

مصطفی درویشی

مدیر کل دفتر ریاست و روابط عمومی

(۱) بخشنامه شماره ۲۰۵۳۰/۷۱ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۲ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور:

شماره: ۲۰۵۳۰/۷۱

تاریخ: ۱۳۸۰/۳/۱۲

جناب آقای استاندار محترم

از معضلات عمده حمل و نقل جاده‌ای کشور، فرسودگی ناوگان به خصوص در بخش مسافری می‌باشد که عدم تأمین رفاه مسافران و نارضایتی آنها را در پی دارد. اطلاعات و آمار موجود در کشور نشان‌دهنده آن است که سالانه حدود ۱۷۰۰۰ نفر کشته و ۱۰۸۰۰۰ نفر مجروح، پیامدهای ناشی از تصادفات رانندگی در کشور می‌باشند که در این راستا فرسودگی ناوگان یکی از عوامل مهم بروز تصادفات و تلفات و صدمات ناشی از آن است.

در قالب برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، این سازمان سیاست نوسازی ناوگان حمل و نقل مسافری را در دستور کار خود قرار داد و با همکاری شرکتهای خودروسازی داخلی نسبت به عرضه اتوبوس با تسهیلات مناسب اقدام نمود. در حال حاضر امکان پرداخت تسهیلات به میزان چهارصد میلیون ریال با سود ۱۲ درصد برای کلیه متقاضیان خرید اتوبوس و با سود ۴ درصد برای مالکان اتوبوسهای فرسوده (با عمر بیش از ۲۵ سال) به شرط اسقاط اتوبوس فرسوده فراهم می‌باشد و بدین وسیله با حدود ۱۵۰۰ دستگاه وسیله نقلیه مسافربری به سیستم ناوگان حمل و نقل کشور افزوده شده است.

همزمان با تزریق ناوگان جدید ضرورت دارد برای ناوگان فرسوده محدودیتهایی ایجاد شود. به دلیل حجم تردد قابل ملاحظه در محورهای منتهی به شهر تهران، طرح ممنوعیت تردد اتوبوسهای بالای ۲۵ سال به شهر تهران و بالعکس در الویت قرار گرفت و طی یک سال گذشته تمهیدات لازم برای اجرای آن به عمل آمده است و از تاریخ ۱۳۸۰/۴/۱ طرح ممنوعیت فوق‌الذکر اجرا خواهد شد. خواهشمند است دستور فرمایید دستگاههای ذی‌ربط همکاری لازم با سازمان حمل و نقل و پایانه‌های آن استان به عمل آورند.

معاون وزیر و رئیس سازمان

محمود خوانساری

سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور در لایحه شماره ۴۱۸۲۵/۷۵/۳ مورخ ۱۳۸۰/۵/۷ در پاسخ به ادعای خواهان بیان داشته است که: بخشنامه شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ در راستای وظایف و در حدود اختیارات و صلاحیت این سازمان جهت افزایش ضریب امنیت مسافر و کاهش آسیبهای زیست محیطی و تصادفات جاده‌ای صادر شده است. ضمن اینکه ماده ۹ آیین‌نامه حمل بار و مسافر و مدت لغو پروانه فعالیت و تعطیلی مؤسسات حمل و نقل جاده‌ای (مصوب ۱۳۷۸/۸/۵ هیأت وزیران)،^(۱) شرکتها و مؤسسات حمل و نقل و مسافربری را مکلف به رعایت ضوابط وزارت راه و ترابری مربوط به حمل و نقل مسافر نموده است و ماده ۱۷ ضوابط حمل و نقل مسافر موضوع آن ماده، شرکتها را مکلف به رعایت محدودیتهای سنی تعیین شده از سوی این سازمان در خصوص عمر ناوگان حمل و نقل عمومی مسافر نموده است و این محدودیت فقط مربوط به ارائه خدمات مسافربری به مقصد تهران و بالعکس است و مانع از فعالیت اتوبوسهای مشمول در سایر مسیرها نمی‌شود. علاوه بر این، سازمان در جهت جایگزینی وسایل نقلیه موصوف با ارائه تسهیلات بانکی به مبلغ چهارصد میلیون ریال و با سود بانکی فوق‌العاده اندک (۴٪)، برای مالکان اتوبوسهای فرسوده با عمر بیش از ۲۵ سال تلاش نموده است تا ضمن نوسازی ناوگان حمل و نقل مسافر به مالکان این وسایل مساعدت نموده باشد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۸۲

تاریخ: ۸۰/۸/۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۸۵/۸۰/۵ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۹

(۱) ماده ۹ آیین‌نامه حمل بار و مسافر مصوب ۱۳۷۸/۸/۵ هیأت وزیران: شرکتها و مؤسسات حمل و نقل مسافربری مکلف به رعایت ضوابط وزارت راه و ترابری، مربوط به حمل و نقل مسافر در مورد نرخهای مصوب، نحوه صدور بلیط سرویس‌دهی، سوار و پیاده نمودن مسافر و چگونگی حرکت و توقف وسیله نقلیه می‌باشند و در صورت تخلف مشمول این آیین‌نامه خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۹۵۵ مورخ ۱۳۷۸/۹/۱۳).

موضوع بخشنامه‌های شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ مورخ ۷۹/۱۱/۱۲ و ۲۰۵۳۰/۷۱ مورخ ۸۰/۳/۱۲ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که «خلاف شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۲۰۳

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۷۳۹۰/۴۲۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۸ وزیر نیرو با شرع انور

شماره: ۹۷/۸۰/۵

تاریخ: ۸۰/۶/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای اسماعیل شهنایی به شرح شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۷۳۹۰/۴۲۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۸ وزارت نیرو شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای اسماعیل شهنایی با تقدیم شکایت، خواستار ابطال بخشنامه شماره ۷۳۹۰/۴۲۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۸ وزارت نیرو^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و

(۱) بخشنامه شماره ۷۳۹۰/۴۲۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۸ وزیر نیرو:

شماره: ۷۳۹۰/۴۲۱

تاریخ: ۱۳۷۷/۵/۸

به: کلیه شرکتهای آب و فاضلاب

موضوع: نحوه تقسیم بهای انشعاب آب و فاضلاب

نظر به اینکه پرداخت هزینه های انشعاب آب و فاضلاب باید همواره به صورت نقدی انجام گیرد و مبالغ اعلام شده در تعرفه های مورد عمل صرفاً ناظر به مواردی است که متقاضی هزینه های انشعاب را نقداً پرداخت می نماید، لذا هرگاه متقاضی انشعاب، قادر به پرداخت نقدی هزینه های موصوف نبوده و تقاضای تقسیط آن را داشته باشد، شرکت می تواند قرارداد برقراری انشعاب را به ترتیبی منعقد نماید که ضمن لحاظ تمامی نکات مترتب بر عقد «فروش اقساطی» از قبیل مبلغ، مدت تقسیط، کارمزد و...، مراتب ذیل نیز رعایت گردد:

- ۱- تنها هزینه های مربوط به حق انشعاب آب و فاضلاب و دیگر هزینه های مربوط به آن مورد تقسیط قرار خواهد گرفت و هزینه های نصب و همچنین شبکه و خطوط اختصاصی آب و فاضلاب در شمول این حکم نمی باشد.
- ۲- حداکثر پنجاه درصد از هزینه های مذکور در بخش نخست بند یک، مورد تقسیط واقع می شود. بدیهی است پرداخت نقدی حداقل $\frac{1}{3}$ هزینه های مذکور به هنگام عقد قرارداد و توسط متقاضی الزامی می باشد.
- ۳- مبالغ قابل تقسیط حق انشعاب آب و فاضلاب با کاربری های خانگی و غیرخانگی، به ترتیب مشمول محاسبه و

توضیح داده است که: برابر بخشنامه مورد اعتراض، علاوه بر اصل دین در قبال تأخیر در پرداخت آن نیز مطالبه کارمزد، می‌گردد در حالی که برابر نظریه ۳۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۲ شورای نگهبان^(۱) و فتوای حضرت امام(ره)، آنچه به حساب دیرکرد تأدیه بدهی گرفته می‌شود ربا و حرام است. همچنین در شکایت تقدیمی افزوده است: آنچه بر اساس بخشنامه به عنوان کارمزد و یا سود علاوه بر اصل طلب به جهت تقسیت آن به وسیله شرکتهای آب و فاضلاب وصول می‌شود، در حقیقت همان خسارت تأخیر تأدیه است و نظریه‌های ۹۴۹۹ مورخ ۱۳۶۲/۸/۲۵^(۲) و ۳۳۷۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۴^(۳) فقهای شورای نگهبان دلالت دارد که اخذ این گونه وجوه با وصف

وصول کارمزد به نرخ ۱۶ درصد و ۲ درصد در سال می‌باشد.

۴- تأخیر و عدم پرداخت حداکثر دو قسط توسط مشترک موجب قطع انشعاب و دریافت کارمزد مدت زمان اضافه شده به نرخهای مقرر در بند ۳، از سوی شرکت می‌گردد.

وزیر نیرو و رئیس مجمع عمومی

حبیب الله بیطرف

(۱) همین کتاب، صفحه ۴۸۷.

(۲) نظریه شماره ۹۲۹۹ مورخ ۱۳۶۲/۸/۲۵ فقهای شورای نگهبان:

شماره: ۹۲۹۹

تاریخ: ۱۳۶۲/۸/۲۵

شورای عالی قضایی

عطف به نامه شماره ۱/۲۶۹۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۵/۲۱:

موضوع در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و بررسی شد. دریافت خسارت تأخیر تأدیه موضوع مواد ۷۱۲ و ۷۱۹ قانون آیین دادرسی به نظر اکثریت فقها مغایر با موازین شرعی شناخته شد.

دبیر شورای نگهبان

لطف الله صافی

(۳) نظریه شماره ۳۳۷۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۴ فقهای شورای نگهبان:

شماره: ۳۳۷۸

تاریخ: ۱۳۶۷/۱۰/۱۴

شورای محترم عالی قضایی

عطف به نامه شماره ۱/۲۶۹۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۵/۳۱ آن شورای محترم و پیرونامه‌های شماره ۹۴۹۹ مورخ

۱۳۶۲/۸/۲۵ و شماره ۳۸۴۵ مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۲:

با اینکه نیازی به اظهار نظر مجدد نیست و تمام مواد و تبصره‌های موجود در قوانین و آیین نامه‌ها و مقرراتی که اجازه اخذ مبلغی را به عنوان خسارت تأخیر و تأدیه می‌دهد (که حقیقت آن اخذ مازاد بر بدهی بدهکار است) باطل است معذالک، بلحاظ اینکه بعضی مقامات ثبتی هنوز هم تردید دارند فلذا نظر شورای نگهبان به شرح ذیل اعلام می‌شود:

«آن قسمت از ماده ۳۴ قانون ثبت و تبصره ۴ و ۵ آن و ماده ۳۶ و ۳۷ آیین نامه اجرایی ثبت که اخذ مازاد بر بدهی بدهکار را

مذکور و هرگونه توافقی که در این خصوص صورت گیرد، غیرشرعی است و برابر بند «م» تبصره ۱۹ قانون برنامه دوم توسعه (مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی)،^(۱) وزارت نیرو و شرکتهای آب و فاضلاب صرفاً مجازند در طول برنامه مذکور برای تشویق مردم به وصل انشعابات فاضلاب اماکن مسکونی، متقاضیان را جهت دریافت تسهیلات با حداقل کارمزد به بانک معرفی نمایند؛ در حالی که با تصویب این بخشنامه شرکتهای مذکور مجازند با اخذ سود سالیانه بر مبنای ۱۲٪ وجوه مورد مطالبه را تقسیط نمایند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۴۸۳

تاریخ: ۸۰/۸/۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۹۷/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱؛

موضوع بخشنامه شماره ۷۳۹۰/۴۲۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۸ وزارت نیرو در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۸/۳ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد.

«بند ۳ بخشنامه به اتفاق آرا و بند ۴ نیز به اکثریت آرای فقها، خلاف شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

«ب» عنوان خسارات تأخیر تأدیه مجاز شمرده است خلاف موازین شرع و باطل اعلام می‌شود.

لازم به تذکر است که تأخیر اداء دین حال پس از مطالبه طلبکار برای شخص متمکن شرعاً جرم و قابل تعزیر است.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی‌گیلانی

(۱) بند م تبصره ۱۹ قانون برنامه دوم توسعه:

به منظور تشویق مردم، وصل انشعابات فاضلاب اماکن مسکونی، در طول برنامه پنج‌ساله دوم سالیانه مبلغی به عنوان تسهیلات بانکی با صرف حداقل کارمزد، از طریق بانکها تخصیص می‌یابد تا با معرفی شرکتهای آب و فاضلاب استانها به متقاضیان پرداخت گردد. شرکتهای آب و فاضلاب اصل وام را تضمین می‌نمایند و هر ساله مابه‌التفاوت کارمزد بانکی در قانون بودجه پیش‌بینی می‌گردد (روزنامه رسمی شماره ۱۴۵۱۵ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۸).

مغایرت مصوبه شماره ۱۸۳۵/۱۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹

وزارت کشور با شرع انور

شماره: ۴۰۶/۷۷/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۱/۳۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه اتحادیه صنف فخار یزد به شرح دادخواست تقدیمی و لایحه تکمیلی آن، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۱۸۳۵/۱۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ وزارت کشور شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

اتحادیه صنف فخار یزد طی دادخواستی خواستار ابطال مصوبه شماره ۱۸۳۵/۱۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ وزارت کشور به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن آورده است که: برابر بند ۱ ماده ۳۵ قانون تشکیل شوراهای اسلامی کشور (مصوب ۱۳۶۱/۹/۱ مجلس شورای اسلامی)^(۱) مقرر گردیده است «مادامی که درآمدهای پیش‌بینی شده کافی نباشد، شورای شهر می‌تواند با تنفیذ ولی امر برای تأمین هزینه‌های شهرداری، عوارضی متناسب با امکانات اقتصادی محل و خدمات ارائه شده تعیین نماید.» به همین منظور شهرداری یزد با تنظیم تعرفه ۳۳ صفحه‌ای، وصول ۱۰٪

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۱۰۲۲ مورخ ۱۳۶۱/۱۰/۷

عوارض از فخاری‌ها را پیش‌بینی نمود (ردیف ۳۸۰) و برای اخذ تنفیذیه ولی امر به وزارت کشور ارسال و وزارت کشور در ابلاغیه‌ای که مورد اعتراض است به استاندار یزد با ذکر مستندات اعلام نموده که نسخه تعرفه ۳۳ برگه ۱۲ شهرداری استان یزد با اخذ اجازه شرعی قابل اجراست. این میزان عوارض که به اضافه ۶٪ سایر عوارض، تقریباً معادل کل سود این صنف را شامل می‌شود و اثر تورمی آن مبرهن می‌باشد. لذا قید تنفیذ منتفی بوده و اجازه مقید به قید نیز به تبع آن منتفی است و با توجه به فتاوی مراجع عظام که اخذ عوارض مازاد بر مصوبات مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان را حرام و گیرنده ضامن دانسته‌اند موجب شرعی ندارد.

شهردار یزد در لایحه شماره ۲۷۶۲/۲۳۰ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۵ در پاسخ به این ادعا بیان داشته است که: ملاک و مبنای عمل در خصوص اخذ عوارض مرقوم تعرفه مصوب و ابلاغی ممه‌ور به مهر وزارت کشور می‌باشد که بر اساس بند ۱ ماده ۳۵ قانون تشکیل شوراهای اسلامی کشوری مصوب ۱۳۶۱/۹/۱ مجلس شورای اسلامی تصویب و مورد تنفیذ ولی امر مسلمین قرار گرفته و طی ابلاغیه شماره ۱۸۳۵/۱۸۳۴/۱/۳ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ وزارت کشور جهت اجرا ابلاغ شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۸۶۸

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۲

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۴۰۶/۷۷/هـ مورخ ۱۳۸۰/۱/۳۰؛

موضوع خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۱۸۳۵/۱۸۳۴/۱/۳ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ وزارت کشور از طرف اتحادیه صنف فخار یزد در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«چون تأیید نماینده ولی امر منوط به این است که عوارض ده درصد مذکور اثر تورمی نداشته

باشد، بنابراین اگر به نظر کارشناسان اخذ عوارض ده درصد اثر تورمی داشته باشد، اخذ آن خلاف شرع است.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۳۷۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۴۰۶/۷۷ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

به موجب نظریه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹ فقهای محترم شورای نگهبان اخذ عوارض از فخاریها به میزان ۱۰ درصد بر مبنای تولید به شرط اینکه به نظر کارشناسان دارای اثر تورمی باشد، خلاف شرع است، که چون مفاد نامه شماره ۱۰۱۶۴۱۳ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۱ وزراء صنایع و بازرگانی براساس نظریه کارشناسان کمیسیون تبصره ذیل ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی مربوط و همچنین دستور ریاست جمهوری در خصوص تسریع در کاهش میزان عوارض مذکور مفید تأیید آثار تورمی عوارض فخاریها به میزان ۱۰ درصد و در نتیجه متضمن حصول شرط مندرج در نظریه فقهای محترم شورای نگهبان است، بنابراین بند ۳۸۰ مصوبه شماره ۱۸۳۵/۳۴/۱ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ وزارت کشور به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۶۴۸ مورخ ۱۳۸۱/۲/۷).

مغایرت مصوبات مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳، ۱۳۶۰/۱۲/۵ و ۱۳۶۳/۹/۱۶

شورای نظارت بر گسترش شهر تهران با شرع انور

شماره: ۲۴۲/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدمهدی معصومی و غیره به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبات مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳، ۱۳۶۰/۱۲/۵ و ۱۳۶۳/۹/۱۶ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قریبا علی دژی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای سیدمهدی معصومی طی دادخواستی، خواستار ابطال مصوبات مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳^(۱)، ۱۳۶۰/۱۲/۵^(۲) و ۱۳۶۳/۹/۱۶^(۳) شورای نظارت بر گسترش شهر

۱) بند ۷ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران: خط کمر بند سبز جدید تصویب شد و مقرر شد زیر نظر شهرداری تهران و با همکاری وزارت نیرو و وزارت کشاورزی اقدام به اجرای آن گردد.

۲) بند ۱ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۵ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران: پیرو تصمیم متخذه در بند ۷ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران، موضوع خط کمر بند جنوب شهر تهران و تغییر خط محدوده ۲۵ ساله و مناطق آزاد شده مطرح شد. کلیات طرح به شرح مندرج در نقشه ۱/۳۰۰۰۰ مجدداً مورد موافقت اصولی قرار گرفت و مقرر شد شهرداری تهران ظرف مدت ۳ ماه خط کمر بند سبز و خط محدوده ۲۵ ساله را روی نقشه منعکس و مختصات و عوارض طبیعی و داخل آن را مشخص نماید و به علاوه محدوده دهات و آبادیها و کلیه مستحدثاتی که در داخل طرح با مجوز قانونی احداث شده‌اند، مشمول این طرح نبوده و ضوابط و مقررات حريم در مورد آنها قابل اجرا است.

تهران به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: بر اساس اعمال مصوبات طرح خط کمر بند سبز جنوب تهران از تبدیل مستحذات به مصارف دیگر جلوگیری و صدور پروانه مسکونی نسبت به آن املاک و یا انتقال مالکیت آنها به تعداد بیش از مالکان فعلی ممنوع شده است که نوعی محصور نمودن و سلب حقوق و آزادیهای اجتماعی مردم و مخالفت با اصل تسلیط و حدیث نبوی شریف «الناس مسلطون علی اموالهم» و حرمت اعمال تعدی بر حقوق و مالکیت مشروع و مکتب مسلمین و مستلزم ایراد ضرر و خسارات غیر قابل جبران و خلاف قاعده لاضرر و لاضرار فی الاسلام است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۸۶۹

تاریخ: ۸۰/۱۰/۲

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۸۰/۲۴۲ مورخ ۱۳۸۰/۷/۵؛

موضوع خلاف شرع بودن مصوبات مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳ و ۱۳۶۰/۱۲/۵ و

۱۳۶۳/۹/۱۶ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹

فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«بند ۱ صورتجلسه شماره ۹ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران مورخ ۱۳۶۳/۹/۱۶ که

۳) بند ۱۱ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۳/۹/۱۶ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران:

موضوع پیگیری طرح کمر بند سبز جنوب تهران مطرح شد که ضمن گزارش پیشرفت کار از سوی شهرداری دو مورد در این ارتباط درخواست شد که عبارتند از:

۱- طبق پیشنهاد صورتجلسه شماره ۲۳ مورخ ۱۳۶۳/۲/۲۸ کمیته هماهنگی شورای نظارت، اراضی کشاورزی و مستحذات داخل طرح مشمول مقررات طرح کمر بند سبز شده تا در تبدیل آنان به مصارف دیگر جلوگیری گردد و محدوده دهات و آبادیها صرفاً بافت ساختمانی و ستنی دهات و آبادیها محسوب شود.

۲- اعتبار لازم جهت اجرای طرح در اختیار شهرداری تهران قرار گیرد.

تبدیل مستحذات داخل طرح را به مصارف دیگر ممنوع نموده است، خلاف شرع شناخته شد.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۲۷۷ مورخ ۱۳۸۱/۸/۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۲۴۲/۸۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

الف - به موجب نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۶۹ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ فقهای محترم شورای نگهبان بند یک از شق ۱۱ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۳/۹/۱۶ شورای نظارت برگسترش شهر تهران که تبدیل مستحذات داخل طرح را به مصارف دیگر ممنوع نموده خلاف شرع شناخته شده است، بنابراین به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم به ابطال مصوبه مورد اعتراض در این قسمت صادر می‌شود.

ب - اعتراض نسبت به بند ۷ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳ شورای نظارت برگسترش شهر تهران در زمینه تصویب خط کمربند سبز جدید و ضرورت اجرای آن زیر نظر شهرداری تهران و با همکاری وزارت نیرو و وزارت کشاورزی قبلاً مورد رسیدگی قرار گرفته و به شرح دادنامه شماره ۱۶۷ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری و خارج از حدود اختیارات مربوط شناخته نشده است. بنابراین موردی برای رسیدگی و اتخاذ تصمیم مجدد در باب اعتراض به مصوبه شورای مذکور در این خصوص وجود ندارد و اعتراض نسبت به آن مشمول مدلول دادنامه فوق‌الذکر است. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۸۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۹/۳۰).

مقایرت بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی

امور عمرانی وزارت کشور با شرع انور

شماره: ۲۷۲/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۱۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه به شرح شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود. (البته شورای محترم نگهبان در یک مورد قبلاً اظهار نظر فرموده).

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه طی شکایت نامه ای تقدیمی به بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱^(۱) معاون هماهنگی

(۱) بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور:

شماره: ۲۱۶۹۸/۲/۳۳

تاریخ: ۱۳۷۲/۱۰/۱۱

استانداری مرکزی

معاونت محترم امور عمرانی

سلام علیکم؛

به طوری که آگاهی دارند در اجرای تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی توسط دفاتر فنی استانداریها ضمن سیر مراحل قانونی پس از تصویب هیأت رسیدگی استانداریها به بهره برداران واجد شرایط اعم از سازمانهای دولتی - تعاونی و بخش خصوصی واگذار می گردد و به موجب قانون بهره مالکانه، معادنی که در املاک خصوصی و یا موقوفه قرار دارد توسط مالکین خصوصی و متولیان موقوفه و یا سازمانهای اوقاف وصول گشته و حقوق مربوط به دولت که همان قیمت پایه می باشد توسط بهره برداران به حسابهای خزانه واریز می گردد.

امور عمرانی وزارت کشور به لحاظ مخالفت با شرع انور اعتراض کرده و در توضیح ادعای خود افزوده است که حسب نظریه شماره ۸۴۴۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۸ شورای محترم نگهبان،^(۱) معادن شن و ماسه و خاک رس تابع وضع زمین است و هرگونه تصرف، بدون قبولی و اخذ وجوه در این رابطه را غیرمشروع دانسته‌اند و مراجع صلاحیتدار مانند وزارت کشور، اداره حقوقی قوه قضائیه، هیأت حل اختلاف بین دستگاههای دولتی و معاونت حقوقی ریاست جمهوری، عدم شمول تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ مجلس شورای اسلامی^(۲) را نسبت به موقوفات تأیید نموده‌اند.

اخیراً سازمان اوقاف مدعی است که معادن واقع در املاک موقوفه از شمول تبصره مذکور مستثنی بوده و می‌باید هم بهره مالکانه و هم حقوق دولتی (قیمت پایه) را رأساً وصول نماید و گاه‌آ نیز اصرار به واگذاری مستقیم معادن به بهره‌برداران را داشته و در پاره‌ای از موارد نیز چنین عمل می‌نماید. مع‌هذا علی‌رغم مکاتبات فراوان و توضیحات لازم و جلسات مکرر سازمان مذکور، اجرای این درخواست را تعقیب می‌نمایند. نظر به اینکه مطالب عنوان شده گاه‌آ شبهاتی را به وجود آورده است لذا موضوع به دیوان عدالت ارجاع و طی رأی شماره ۴۲۵ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۷ نظریه دیوان که عیناً ضمیمه می‌باشد به شرح زیر ابلاغ شده است (عموم و اطلاق حکم مقرر در بند «الف» تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور مبنی بر لزوم اخذ حقوق دولتی مربوط به بهره‌برداری از معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی بر مبنای قیمت پایه مقید تعمیم و تسری آن به مطلق معادن مذکور با رعایت حدود و ضوابط مقرر در قانون مصوب ۱۳۶۲ می‌باشد). نظر به اینکه رأی مذکور تأیید مجددی است بر صحت نظریه این وزارت در اجرای آیین‌نامه اجرای تبصره ۶۶، خواهشمند است دستور فرمایند با رعایت موارد معنون کماکان از دریافت بهره مالکانه املاک خصوصی و موقوفه خودداری و برابر مقررات نسبت به اخذ حقوق دولتی و واریز آن به حساب خزانه اقدام نمایند.

رسول زرگر

معاون هماهنگی امور عمرانی

(۱) نظریه شماره ۸۴۴۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۸ فقهای شورای نگهبان:

شماره: ۸۴۴۴

مورخ: ۱۳۶۶/۳/۲۸

وزارت محترم کشور

عطف به نامه شماره ۴۱۳۷/۳۴/۱ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۰:

به نظر فقهای شورای نگهبان شن و ماسه و خاک رس تابع وضع زمین است که از آن برداشته می‌شوند. علیهذا اگر در زمین موقوفه یا ملکی باشد متعلق به وقف یا مالک است و جزء انفال نیست و هرگونه تصرف بدون اذن تنولی شرعی موقوفه و یا مالک و اخذ وجوه از آنها در این رابطه مشروع نمی‌باشد و تأیید تبصره ۶۶ بر اساس انصراف آن از شن و ماسه و خاک رس زمین‌های موقوفه و ملکی است.

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

(۲) تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور:

بند الف - از اول سال ۱۳۶۳ کلیه امور مربوط به بهره‌برداری از معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی به

بنابراین آیین‌نامه مربوطه، سالبه به انتفای موضوع است همچنین شورای محترم نگهبان مجدداً طی نامه شماره ۷۹/۲۱/۲۰۷۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۸^(۱) اظهار نظر نموده‌اند که نظریه تفسیری شورای نگهبان به شماره ۸۴۴۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۸ کماکان به قوت خود باقی است و هیچ مرجعی نمی‌تواند آن را ابطال کند بنابراین با درخواست رفع اثر از دادنامه ۳۸۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۳^(۲) ابطال بخشنامه فوق را خواستار شده است.

وزارت کشور محول می‌شود تا با رعایت مفاد تبصره ماده ۲۴ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱ مجلس شورای اسلامی از طریق فرمانداریها و بخشداریه‌ها و شهرداریهای هر محل و یا سازمانهای دولتی دیگر و یا بخش خصوصی انجام دهد و درآمد حاصله ناشی از قیمت پایه موضوع ماده (۲۶) قانون معادن فوق‌الذکر را به حساب درآمد عمومی کشور منظور نماید. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۴۲۲ مورخ ۱۳۶۳/۲/۲۶).

(۱) نامه شماره ۷۹/۲۱/۲۰۷ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۸ دبیر شورای نگهبان:

شماره: ۷۹/۲۱/۲۰۷۹

مورخ: ۱۳۷۹/۱۲/۲۸

نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه
با سلام

عطف به نامه شماره ۲۳۴۵۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۶؛ موضوع در جلسه رسمی ققهای شورای نگهبان مطرح شد که به شرح زیر اظهار نظر می‌گردد:

«نظریه تفسیری شورای نگهبان به شماره ۸۴۴۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۸ کماکان به قوت خود باقی است و هیچ مرجعی نمی‌تواند آن را ابطال کند و تاکنون هیچ مرجعی آن را ابطال نکرده است. لازم به تذکر است آنچه در دادنامه شماره ۳۸۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۳ دیوان عدالت اداری آمده است حاکی از آن است که بخشنامه شماره ۳۱۳۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور مغایر قانون نیست و مدیر کل دفتر فنی استانداری تهران طی نامه شماره ۷/۲۱۷/۳۶۰۲۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۱ را مغایر با قانون ندانسته است. علی‌هذا با توجه به اینکه در اوراق پیوستی متن هیچ کدام از دو بخشنامه مذکور ضمیمه نمی‌باشد، در این خصوص اظهار نظر به عمل نیامد»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۲) رأی شماره ۳۸۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۱/۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری:

مقدمه: شاکی طی دادخواست تقدیمی اعلام داشته‌اند؛ بر اساس نظریه شماره ۸۴۴۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۸ ققهای محترم شورای نگهبان باید تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کشور بر اساس انصراف آن از شن و ماسه و خاک رس زمینهای موقوفه و ملکی است نظریه فوق در پاسخ استفساریه ۱۳۶۶/۳/۲۰ وزارت کشور که «صراحتاً اعلام فرمائید که موقوفات مطروح مشمول تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ می‌باشد یا خیر؟ صادر گردیده است. علیرغم ابلاغ نظریه فوق معاونت عمرانی وزارت کشور با صدور بخشنامه مورد شکایت اخذ قیمت پایه از معادن شن و ماسه موقوفه را مجاز و الزامی نموده است. قوه مجریه اختیار تجدید و یا نادیده گرفتن نظریات شورای نگهبان را در خصوص مورد ندارد.

در خصوص تشکیک عواید معدن به عناوین بهره مالکانه و حقوق دولتی نیز باید گفت هر قیمتی که برای ماده معدنی تحت عنوان قیمت پایه مطابق ماده ۲۶ قانون معادن در مورد معادن واقع در اراضی موقوفه منظور گردد در حقیقت

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۸۷۰

تاریخ: ۸۰/۱۰/۲

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۸۰/۲۷۲ مورخ ۱۳۸۰/۸/۱۵؛

موضوع خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

«مفاد نامه شماره ۸۴۴۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۸ شورای نگهبان به وزارت کشور، به قوت خود باقی است و چنانچه بخشنامه‌ای بر خلاف آن تنظیم شده باشد خلاف شرع است و اعتبار قانونی ندارد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

بهای ماده معدنی قابل فروش و با استفاده است که در موقوفات شرعاً متعلق به موقوفه است و آنچه مطابق تبصره ۶۶ به وزارت کشور محول شده است عبارت است از تحصیل درآمد ناشی از قیمت پایه و لاغیر. بنابراین ابطال بخشنامه شماره ۲۱۶۸۹/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور مورد استدعاست.

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجه الاسلام والمسلمین دری نجف آبادی و با حضور روسای شعب بدوی و روستا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از استماع توضیحات وکیل شاکی و نمایندگان وزارت کشور پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رای می‌نماید.

رای هیأت عمومی: عموم و اطلاق حکم مقرر در بند الف تبصره ۶۶ قانون بودجه سال ۱۳۶۳ کل کشور مبنی بر لزوم اخذ حقوق دولتی مربوط به بهره‌برداری از معادن شن و ماسه معمولی و خاک رس معمولی بر مبنای قیمت پایه موضوع ماده ۲۴ قانون معادن مصوب ۱۳۶۲/۳/۱ مقید تصمصیم و تسری آن به مطلق معادن مذکور با رعایت حدود و ضوابط مقرر در قانون می‌باشد؛ بنابراین بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور مغایرتی با قانون ندارد.

۱) آرای شماره ۲۱ و ۲۰ مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۹۲/۸۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با عنایت به نظریه شماره ۸۴۴۴ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۸ فقهای محترم شورای نگهبان به عنوان وزارت کشور مبنی بر عدم مشروعیت اخذ وجه از اشخاص ذیربط در قبال برداشت شن، ماسه و خاک رس از اراضی موقوفه یا ملکی و نظریه شماره ۸۰/۲۱/۲۸۷۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ فقهای محترم شورای نگهبان مشعر بر مخالفت بخشنامه مورد اعتراض با احکام شرع بلحاظ مغایرت آن با نظریه فوق‌الاشعار، بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۶۷۰ مورخ ۱۳۸۱/۳/۴).

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۹
معاون وزیر نیرو در آب و فاضلاب شهری با شرع انور

شماره: ۱۶۷/۷۷/۸

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۱۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه سازمان بازرسی کل کشور در شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر نیرو در آب و فاضلاب شهری در خصوص اصلاح ماده ۲۰ آیین نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه های شرکتهای آب و فاضلاب موضوع کارمزد تقسیط حق اشتراک شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی دزّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

سازمان بازرسی کل کشور در شکوائیه تقدیمی، بخشنامه شماره ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر در آب و فاضلاب شهری را^(۱) در خصوص اصلاح

(۱) بخشنامه شماره ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر نیرو:

شماره: ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱

تاریخ: ۱۳۷۴/۹/۱۹

مدیر عامل شرکت آبهای استان تهران

بنابر موافقت مقام عالی محترم ریاست مجامع عمومی، بدین وسیله متن ماده ۲۰ در آیین نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه های شرکتهای آب و فاضلاب به شرح زیر تصحیح و ابلاغ می گردد.
ماده ۲۰- در صورتی که پرداخت حق و هزینه های انشعاب به طور یکجا برای متقاضی مقدور نباشد، با موافقت شرکت، وجوه مذکور بر اساس حداقل ۳۰ درصد نقد و مابقی حداکثر در ۲۴ قسط ماهانه متوالی دریافت می گردد. در این صورت به اقساط مزبور، سالانه ۱۵ درصد برای انشعابات مسکونی و ۲۰ درصد برای سایر موارد کارمزد تقسیط تعلق و

ماده ۲۰ آیین‌نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه‌های شرکت‌های آب و فاضلاب راجع به کارمزد تقسیط حق اشتراک به مخالف با شرع انور دانسته و خواستار ابطال آن شده و بیان کرده است که: بخشنامه مورد اعتراض که در مقام اصلاح ماده ۲۰ آیین‌نامه عملیاتی صادر گردیده در صورت وصول اقساطی باقیمانده هزینه‌های انشعاب سالانه، ۱۵٪ برای انشعابات مذکور مسکونی و ۲۰٪ برای سایر موارد، کارمزد تقسیط مقرر نموده که با توجه به نظریه شماره ۳۳۷۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۴ فقهای شورای نگهبان^(۱) خلاف شرع است.

مدیر کل دفتر حقوقی وزارت نیرو در لایحه شماره ۲۳۲۴/۴۱ مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۴ پاسخ داده است که: این بخشنامه داخلی بوده و ارتباطی به معاون وزیر نیرو در امور آب و فاضلاب شهری ندارد و درصد تعیین شده، به عنوان کارمزد تقسیط بدهی در نظر گرفته شده و متصرف از نظریه ۳۳۷۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۰/۱۴ فقهای شورای نگهبان است. در ضمن اخذ کارمزد در سیستم بانکی و اعتباری کشور رایج است و منع شرعی ندارد و بخشنامه مورد اعتراض با تصویب و ابلاغ آیین‌نامه جدید وزیر نیرو مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۰ سالب به انتفای موضوع شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۸۷۱

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۲

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۱۶۷/۷۷/۵ مورخ ۱۳۸۰/۷/۱۲؛

موضوع خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر نیرو در آب و فاضلاب شهری در خصوص اصلاح ماده ۲۰ آیین‌نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه‌های شرکت‌های آب و فاضلاب موضوع کارمزد تقسیط

دریافت شود.

خواهشمند است از تاریخ ۱۳۷۴/۹/۱۵ اقدام مقتضی به عمل آورند.

معاون وزیر نیرو در امور آب و فاضلاب شهری

غلامرضا منوچهری

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۲۷۲۹ مورخ ۱۳۶۷/۸/۱۸ و زیرنویس صفحه ۵۵۹ همین کتاب.

حق اشتراک در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«چون مفاد «أخذ ۱۵ درصد و ۲۰ درصد مزبور به عنوان کارمزد تقسیط» اضافه کردن هزینه انشعاب است لذا خلاف شرع شناخته نشد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) پس از اظهار نظر فقهای شورای نگهبان، ریاست کل دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۳۴/م/ک/۴۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۳ مراتب استفتاء خود از مقام معظم رهبری را به استحضار دبیر شورای نگهبان رسانده است:

شماره: ۲۳۴/م/ک/۴۱

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۲۳

حضرت آیه الله جنتی - دامت برکاته

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم و رحمة الله

احتراماً پیرو نامه شماره ۱۶۷/۷۷/۵ مورخ ۱۳۸۰/۷/۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، و اعلام نظر فقهای محترم شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۰/۱۰/۲ و طرح موضوع خدمت جناب عالی و آیه... هاشمی شاهرودی «دامت تأییداتها» در جلسه صبح روز ۱۳۸۰/۱۰/۲۲ و اینکه این قبیل موارد ریاست، متعاقباً نظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) را جویا شدم حضوراً از محضر ایشان سؤال شد که فرمودند: ریاست، تغییر اسم و عنوان به کارمزد فایده‌ای ندارد و ماهیت تغییر نمی‌کند. چرا که اگر یک کالا و یا خدمتی به دو نحو نقد و نسیه ارائه شود، برای نقد آن یک قیمت و برای نسیه قیمت دیگری منظور شود، بدیهی است اشکالی ندارد.

احیاناً دستگاههای اجرایی می‌توانند از این شیوه استفاده نمایند.

رئیس کل دیوان عدالت اداری

دری نجف‌آبادی

عدم مغایرت بند ۲ بخشنامه شماره ۸۵۵۶۸/۳/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۶/۵/۸

وزیر کشور با شرع انور

شماره: ۳۲۵/۷۸/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای عبدالرسول نوربهبشت به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۲ بخشنامه شماره ۸۵۵۶۸/۳/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۶/۵/۸ وزیر کشور شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای عبدالرسول نوربهبشت در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۲ بخشنامه شماره ۸۵۵۶۸/۳/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۶/۵/۸ وزیر کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن آورده است که: با پرداخت کلیه عوارض مربوطه در سال ۱۳۷۰، پروانه ساختمانی اخذ نموده‌ام و طبق نقشه تأیید شده ساختمان در سال ۱۳۷۳ به اتمام رساندم. لکن برای اخذ گواهی پایان کار مراجعه نکرده‌ام و اکنون که برای اخذ آن اقدام کرده‌ام، بر اساس این بند از بخشنامه، عوارض را به نرخ روز مطالبه می‌کنند در حالی که اعتبار مجوز ساختمانی مشروط به یک‌سال نبوده و در آن چنین قیدی دیده

(۱) در بند دوم این بخشنامه که به منظور رفع ابهام و همسان نمودن عملکرد شهرداریهای سراسر کشور در ارتباط با تمدید پروانه‌های ساختمانی و مستند به بند ۱۶ ماده ۷۱۵ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران با در نظر گرفتن سیاست عمومی دولت تصویب و اعلام شده، آمده است: «کسانی که بعد از اتمام مهلت مندرج در پروانه ساختمانی اقدام به تمدید آن نمایند مشمول پرداخت عوارض مجدد خواهند بود. بدیهی است کسانی که تا تاریخ ابلاغ این بخشنامه عوارض مربوطه را پرداخت نموده‌اند، پرونده آنان در هر مرحله‌ای که باشد مشمول مقررات این بخشنامه خواهد شد.»

نمی‌شود که اگر پس از یک سال برای تمدید مراجعه نشود و پروانه از اعتبار بیفتد. لذا محاسبه و اخذ عوارض به نرخ روز که مبلغی چندین برابر زمان اخذ پروانه ساختمانی می‌باشد، ظلم و تعدی در حق مردم و مخالف شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۸۷۲

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۲

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۷۸/۳۲۵ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲

موضوع خلاف شرع بودن بند ۲ بخشنامه شماره ۸۵۵۶۸/۳/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۶/۵/۸
وزیر کشور در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها
به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«بند ۲ بخشنامه مذکور خلاف شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۲۰۹

عدم مغایرت آیین نامه صدور جواز وکالت اتفاقی (موقت) به شماره ۱/۷۸/۲۱۱۴ مورخ ۱۳۷۸/۳/۴ قوه قضائیه با شرع انور

شماره: ۲۶۴/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای علیرضا دقیقی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن آیین نامه صدور جواز وکالت اتفاقی (موقت) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای علیرضا دقیقی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال آیین نامه صدور جواز وکالت اتفاقی (موقت) به شماره $\frac{۱/۷۸/۲۱۱۴}{۱۳۷۸/۳/۴}$ (۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: بنابر ماده ۲ قانون وکالت (مصوب ۱۳۱۵/۱۱/۲۵ مجلس شورای ملی) (۲) و آیین نامه مورد اعتراض، وکالت در محاکم قضایی و اخذ جواز وکالت اتفاقی را مقید به وکیل دادگستری و کانون وکلای دادگستری نموده اند، در حالی که در اسلام وکالت و توکیل قیدی ندارد و به همین دلیل مصوبه مجلس شورای اسلامی که ابتدا عنوان آن «طرح انتخاب وکیل دادگستری توسط اصحاب دعوی» بود با پیشنهاد

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۵۸۶۴ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۴.

(۲) ماده ۲ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵/۱۱/۲۵:

اشخاصی که واجد معلومات کافی برای وکالت باشند ولی شغل آنها وکالت در عدلیه نباشد، اگر بخواهند برای اقرای نسبی یا سببی خود تا درجه دوم از طبقه سوم وکالت بنمایند، ممکن است به آنها در سال سه نوبت جواز وکالت اتفاقی داده شود. (روزنامه رسمی شماره ۲۴۴۱ مورخ ۱۳۱۵/۱۱/۲۵).

نمایندگان مجلس^(۱) به «طرح انتخاب وکیل توسط اصحاب دعوی» تغییر یافت و در مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۱ توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام به تصویب رسید.^(۲) لذا آیین نامه مذکور مخالف مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام و شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۸۷۴

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۲

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۸۰/۲۶۴ مورخ ۱۳۸۰/۷/۲۲؛

موضوع خلاف شرع بودن آیین نامه صدور جواز وکالت اتفاقی (موقت) در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد: «در صورتی که به نظر دیوان عدالت اداری، مصوبه مجلس شورای اسلامی که مجمع تشخیص مصلحت نسبت به آن نظر داده است، اجازه وکالت را به همه کس داده باشد، آیین نامه صدور جواز وکالت اتفاقی چون خلاف قانون است اقدام به ابطال آن خواهد کرد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، جلسه ۳۱۴، صفحه ۲۴.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۳۵۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۷/۱۱.

۲۱۰

اظهار نظر در مورد بند ۱-۲-۵ از طرح تفصیلی شهر قزوین (مصوب کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری) در انطباق با شرع انور

شماره: ۵۰/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۶/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه خانم ربابه خوبان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۱-۲-۵ از طرح تفصیلی شهر قزوین شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

خانم ربابه خوبان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۱-۲-۵ طرح تفصیلی شهر قزوین^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته بیان کرده است که: مقررات مذکور در این بند مبنی بر تأمین فضای باز و کسر املاک شرعی اشخاص جهت استفاده عمومی، مازاد بر پیاده‌رو تحت عنوان گشایش معبر است و از مقوله طرح تفصیلی و امور مربوط به آن نبوده و خارج از اختیارات کمیسیون می‌باشد. برابر رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره ۱۸۶ مورخ ۱۳۷۱/۸/۳۰،^(۲) تأمین این‌گونه اراضی از طریق خرید و تملک صورت می‌گیرد، در حالی که اجرای این طرح گاهی مستلزم از بین رفتن کل ملک تجاری افراد شده و یا با اختصاص یافتن عمق ۳

(۱) بند ۱-۲-۵ طرح تفصیلی شهر قزوین مصوب کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری:

این اراضی معمولاً در حاشیه محورهای تجاری شهر قرار گرفته و حداکثر عمق آنها ۱۰ متر بوده و کاربری آنها عموماً تجاری می‌باشد. در صورتی که عمق پلاکی که بر آن تجاری خطی باشد، بیش از ۱۰ متر باشد، مقررات ساختمانی آن شامل مقررات ساختمانی اراضی تجاری متمرکز می‌باشد.

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۳۹۹۱ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۲۵.

متر، باقیمانده ملک از حیث ارتفاع می افتد. علاوه بر این مالکیت فضای مزبور را اختصاصی، ولی ارتفاع از آن را عمومی قرار داده اند که با دائمی بودن این مصوبه عملاً اختصاصی بودن حيله‌ای بیش نیست و آثار عملی ندارد. بنابراین با توجه به اظهار نظر شماره ۳۴۷۰ مورخ ۱۳۷۱/۶/۱۵ شورای نگهبان،^(۱) این بند خلاف شرع است.

رئیس سازمان مسکن و شهرسازی استان قزوین در لایحه شماره ۴۴۳۷-ح مورخ ۱۳۸۰/۵/۱۴ پاسخ داده است که: برابر ماده ۵ قانون تأسیس شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران،^(۲) تصویب این گونه ضوابط در صلاحیت کمیسیون آن ماده بوده و طرح تفضیلی قزوین بر اساس قرارداد تپ ۱۲ سازمان برنامه و بودجه و به منظور جلوگیری از ایجاد مزاحمت در عبور و مرور عابرین پیاده تهیه و وضع شده است و کاربری زمین جزء اوصاف ذاتی آن نیست بلکه به موجب طرح تفضیلی تعیین می گردد و از شرایط بهره‌مندی از آن، تمکین به مقررات مندرج در طرح تفضیلی است. در ضمن، تعویض معابر و اجرای طرحهای شهری مستلزم تجدید مالکیت اشخاص است که مواردی از آن در قوانین مختلف آمده است. از جمله؛ محرومیت موقت از اعمال حق مالکیت در ارتباط با اخذ پروانه ساختمانی تحت عنوان «قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرحهای دولتی» (مصوبه ۱۳۶۷/۸/۲۹ مجلس شورای اسلامی)^(۳) که همه این موارد از تأیید شورای نگهبان گذشته است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۲۸۷۶

تاریخ: ۸۰/۱۰/۲

ریاست محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

عطف به نامه شماره ه/۸۰/۵۰ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۱

(۱) همین کتاب، ص ۲۲۳.

(۲) ماده ۵ قانون تأسیس شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران:

بررسی و تصویب طرحهای تفضیلی شهری و تغییرات آنها در هر استان یا فرمانداری کل به وسیله کمیسیونی به ریاست استاندار یا فرماندار کل و به عضویت رئیس انجمن شهرستان و شهردار و نمایندگان وزارت فرهنگ و هنر و آبادانی و مسکن و نماینده مهندس مشاور تهیه کننده طرح انجام می شود. آن قسمت از نقشه‌های تفضیلی که به تصویب انجمن شهر برسد برای شهرداری لازم الاجرا خواهد بود. تغییرات و نقشه‌های تفضیلی اگر در اساس طرح جامع شهری موثر باشد باید به تأیید شورایی عالی شهرسازی برسد. (روزنامه رسمی شماره ۸۲۲۴ مورخ ۱۳۵۲/۱/۳۰).

(۳) روزنامه رسمی شماره ۱۲۷۵۸ مورخ ۱۳۶۷/۹/۲۲.

موضوع خلاف شرع بودن بند ۱-۲-۵ از طرح تفصیلی شهر قزوین در جلسه مورخ ۱۳۸۰/۹/۲۹ فقهای شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد: «در صورتی که قانون چنین حقی را به کمیسیون مقرر در ماده قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران داده باشد مصوبه این کمیسیون بلا اشکال است وگرنه می‌بایست دیوان عدالت از نظر غیر قانونی بودن، مصوبه را ابطال نماید.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) آراء شماره ۱۷۲ و ۱۷۳ مورخ ۱۳۸۱/۵/۲۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۹۰/۸۴ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

طبق ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۵۱ وظیفه و مسئولیت کمیسیون مذکور در این ماده بررسی و تصویب طرحهای تفصیلی شهری حسب مقررات مربوط است. نظر به این که وضع قاعده آمه در جهت تحدید یا سلب مالکیت مشروع و قانونی اشخاص اختصاص به حکم صریح قانونگذار دارد بنابراین مصوبه مورخ ۱۳۷۳/۷/۲۳ کمیسیون ماده پنج شهرستان قزوین مبنی بر الزام اشخاص به واگذاری قسمتی از املاک خود در مجاورت محور تجاری به عمق حداقل ۳ متر و به طول بر پلاک به منظور تأمین پیاده‌رو مغایر حکم مقنن در باب حرمت مالکیت اشخاص و اصل تسلط و خارج از حدود اختیارات آن کمیسیون در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می‌شود و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۷۸۲ مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۷).

عدم مغایرت بندهای ۴-۳۳-۱ و ۴-۳۳-۲ از آیین نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه های آب و فاضلاب (مصوب ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر نیرو در آب و فاضلاب شهری) با شرع انور

شماره: ۱۵۳/۸۰/۵

تاریخ: ۸۰/۱۰/۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رجبعلی فراز به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف بودن بندهای ۴-۳۳-۱ و ۴-۳۳-۲ آیین نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه های آب و فاضلاب شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای رجبعلی فراز در دادخواست تقدیمی خود، خواستار ابطال بندهای ۴-۳۳-۱ و ۴-۳۳-۲ آیین نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه های آب و فاضلاب^(۱) به لحاظ

(۱) بندهای مورد ایراد آیین نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه های آب و فاضلاب (مصوب ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر نیرو):

۴-۳۳ تغییر در نوع مصرف

۴-۳۳-۱- مشتری مجاز است فقط بر اساس مشخصات مندرج در قرارداد و با پروانه بهره برداری، از انشعاب استفاده نماید. چنانچه به تشخیص شرکت هر یک از مشترکین از انشعاب خود برای مصارفی به غیر از آنچه که در قرارداد یا فرم برقراری و یا پروانه بهره برداری انشعاب قید گردیده است، استفاده نمایند شرکت موظف است با اخطار کتبی نسبت به تغییر تعرفه از تاریخ مصرف غیر مجاز به تشخیص خود اقدام و بهای آب مصرفی و کارمزد خدمات دفع فاضلاب را تا ارائه پروانه مجاز و یا تغییر کاربری انشعاب، با تعرفه آزاد محاسبه و دریافت نماید.

۴-۳۳-۲- در صورتی که کاربری مالک دارای انشعاب آب و فاضلاب (به تشخیص شرکت) عملاً از نوعی به نوع دیگر تغییر کند و قرارداد قبلی لغو و بر اساس درخواست مشترک و در صورت وجود امکانات فنی، حق انشعاب قبلی و حدود هر دو بر طبق تعرفه های جاری (قیمت روز) محاسبه و مابه التفاوت اضافی دریافت و قرارداد جدید با توجه به نوع

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: در جزء ۳۳-۴ مشترکین به واحد مسکونی، تجاری، عمومی، تولیدی و غیره تقسیم شده و در بند ۱ آن جزء، تأکید شده که مشترک مجاز است فقط بر اساس مشخصات مندرج در قرارداد و یا پروانه بهره‌برداری از انشعاب استفاده نماید. در بند ۲ آن جزء نیز تغییر کاربری ملک دارای انشعاب آب و فاضلاب را باعث لغو قرارداد و محاسبه و حق انشعاب بر اساس تعرفه‌های جاری به علاوه مابه‌التفاوت اضافی دانسته است و از این طریق مشترکینی را که در ملک مسکونی اشتغال به مشاغل فوق دارند، تهدید به قطع آب نموده و آنها را وادار به پرداخت مبالغ گزاف برای تغییر کاربری نموده است.

وزارت نیرو در لایحه ۳۵۹۴۸/۴۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۶/۱۷ در پاسخ به ادعای فوق بیان کرده است که این مصوبه از مرجع ذیصلاح و در چارچوب وظایف و اختیارات قانونی صادر شده است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۰/۲۱/۳۲۷۳

تاریخ: ۸۰/۱۱/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۵۳/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۶؛
موضوع بندهای ۱-۳۳-۴ و ۲-۳۳-۴ آیین‌نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه‌های آب و فاضلاب در جلسه مورخ بیست و چهارم بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد فقهی محترم شورای نگهبان مطرح شد که خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

کاربری منعقد می‌گردد. در عین حال در صورت تغییر کاربری اگر مبالغ حق انشعاب جدید از مبلغ حق انشعاب قبلی کمتر شود، هیچ‌گونه وجهی به مشترک پرداخت نمی‌گردد.

مغایرت اطلاق بند ۵ مصوبات جلسات ۴۷۸ و ۴۸۰ شورایعالی انقلاب فرهنگی با شرع انور

شماره: ۳۰۱/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۱۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دایم برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای احمد محمدی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بند ۵ مصوبات جلسات ۴۷۸ و ۴۰۸ شورایعالی انقلاب فرهنگی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهارنظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای احمد محمدی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۵ مصوبات مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۲ و جلسات ۴۷۸ و ۴۸۰ شورایعالی انقلاب فرهنگی^(۱) به لحاظ مخالفت با

(۱) بند ۵ مصوبات جلسات ۴۷۸ و ۴۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۲ شورایعالی انقلاب فرهنگی:

۱- اطلاع‌رسانی صحیح، به هنگام و صادقانه در جهت انعکاس نظرات، انتقادهای سازنده، پیشنهادهای توضیحات مردم و مسئولین و طرح اشکالات و بیان نارساییها به قصد ریشه‌یابی و شناخت دقیق‌تر مسائل و دستیابی به راه‌حلهای مناسب و سازنده برای پیشرفت کشور با رعایت موازین اسلامی و مصالح جامعه و قانون اساسی؛

۲- نقل افکار و گفتار و مواضع فکری و عملی مخالفان انقلاب و نظام جمهوری اسلامی ایران به منظور نقد و بررسی محققانه و عالمانه آراء و اندیشه‌های آنان به نحوی که موجب تضعیف نظام نشود؛

۳- ترویج فرهنگ نقد و انتقاد سازنده با پرهیز از توهین، تحقیر و تخریب اشخاص؛

۴- نقد و نفی آداب و سنن غلط و انحرافی؛

۵- درج مقالات و مطالب علمی، تحقیقی و استدلالی و امثال آن در زمینه افکار و مکاتب الحادی در نشریات تخصصی، که فاقد موضع‌گیری تبلیغی و ترویجی باشد؛

۶- درج مطلب و تصویر در زمینه‌های اخلاقی، هنری، ورزشی، علمی، تخصصی به دور از تحریک و ابتذال و به منظور ایجاد شناخت بیشتر و توسعه بیش مخاطب، به گونه‌ای که بافت طبیعی مطلب مغایر با عفت عمومی نباشد؛

شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: در بند ۵ مصوبات مورد اعتراض، شورایعالی انقلاب فرهنگی به شیوه تقنین و تفسیر قانون اساسی و اصل ۲۴^(۱) آن عمل کرده که علاوه بر تعارض با قانون اساسی موارد مندرج در آن خلاف شرع مقدس اسلام نیز می باشد.

شورایعالی انقلاب فرهنگی در لایحه ۳۱۱۰/دش مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۳ در پاسخ به ادعای فوق پاسخ داده است که: این شورا برای تعیین چنین ضوابطی کاملاً ذی صلاح است و مطابق اصل ۲۴ قانون اساسی، تفصیل حدود آزادی مطبوعات در بیان مطالب و نیز اقدامات مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی به قانون موکول شده است. لذا وضع قواعد و مقرراتی که به تجویز قانون اساسی است، به مفهوم تفسیر قانون اساسی نیست تا مداخله در حوزه اختیارات شورای نگهبان تلقی گردد. ضمن اینکه سیاستهای اعلامی چنانکه در بند «و» مقدمه مصوبه تصریح شده است صرفاً به عنوان «راهنما و دستورالعملی برای مدیران فرهنگی» می باشد و وصف جزایی نداشته و وضع کیفر نشده است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۷۰۱

تاریخ: ۱۳۸۱/۳/۲۲

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۰۱/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۱؛

موضوع بند ۵ مصوبات جلسات ۴۷۸ و ۴۰۸ شورایعالی انقلاب فرهنگی در جلسه

۷۷. انتشار و درج تصاویر، مطالب طنز، طرحها و کاریکاتورهایی که حاوی توهین، افترا و هتک افراد حقیقی نبوده و به قصد انتقاد سازنده و اصلاح امور صورت گیرد.

سیاستهای فوق در یک مقدمه و ۱۲ بند در جلسات ۴۷۸ و ۴۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۸ و ۱۳۸۰/۴/۱۲ شورایعالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۱۱/دش مورخ ۱۳۸۰/۵/۲۰).

(۱) اصل بیست و چهارم قانون اساسی:

نشریات و مطبوعات در بیان مطلب آزادند مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد. تفصیل آن را قانون معین می کند.

مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

۱- اطلاق جزء (۵-۲) بند «و» چون شامل مواردی می‌شود که موجب تضعیف باورهای دینی می‌گردد خلاف شرع شناخته شد.

۲- چون اطلاق جزء (۵-۳) بند «و» شامل مواردی می‌شود که موجب تضعیف باورهای دینی می‌گردد خلاف شرع شناخته شد.

۳- چون اطلاق جزء (۵-۵) بند «و» شامل مواردی می‌شود که می‌تواند موجب اضلال و گمراهی کسانی گردد، خلاف شرع شناخته شد.

مگر اینکه مقالات و مطالب مذکور همراه با نقد متقن باشد.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۱) رأی شماره ۱۱۷ مورخ ۱۳۸۱/۴/۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۳۰۱/۸۰ که براساس همین نظریه صادر شده است:

«الف - به شرح نظریه مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۱ فقهای محترم شورای نگهبان مفاد بندهای ۵-۲، ۵-۳ و ۵-۵ از شق (و) مصوبه جلسات ۴۷۸ و ۴۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۸ و ۱۳۸۰/۴/۱۲ شورایعالی انقلاب فرهنگی تحت عنوان سیاستهای فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در حوزه مطبوعات از جهت اینکه مواردی از آنها موجب تضعیف باورهای دینی و اضلال و گمراهی اشخاص می‌شود خلاف شرع شناخته شده است. بنابراین مستنداً به اصل ۱۷۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری بندهای مذکور ابطال می‌شود. ب - قانونگذار به موجب اصل ۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با تثبیت اصل تفکیک قوای عالیّه مقننه، مجریه و قضائیه و تأکید بر استقلال آنها به شرح اصل ۵۸ اعمال قوه مقننه را به مجلس شورای اسلامی محول کرده و در اصل ۲۴ تعیین قلمرو آزادی نشریات و مطبوعات در بیان مطالب و موارد محل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی را به وضع قانون موکول نموده است. و همچنین مطابق اصل ۶۱ مسئولیت امر قضا بر اساس شقوق مندرج در اصل ۱۵۶ و تشخیص و احراز تحقق و اجتماع عناصر مادی و معنوی جرائم و عندالزوم اعمال تخفیف یا عفو مجازات مرتکبین جرائم مطبوعاتی را به عهده قوه قضائیه محول کرده و به شرح اصل ۹۸ نیز مسئولیت تفسیر اصل قانون اساسی را به شورای نگهبان تفویض نموده است. نظر به مراتب فوق‌الذکر و عنایت به مسئولیتهای خاص شورایعالی انقلاب فرهنگی در باب وضع ضوابط و قواعد خاص به منظور تنظیم و تنسيق امور مربوط به دستگاهها و مؤسسات آموزش عالی و نحوه گزینش و امور انضباطی دانشجویان به شرح مصرح در فرمان مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۶ حضرت امام خمینی رضوان الله تعالی علیه مصوبه فوق‌الذکر شورایعالی انقلاب فرهنگی در سایر شقوق مورد اعتراض آن که متضمن تفسیر قانون و تعیین عناصر تشکیل دهنده بزه اخلال از طریق نشریات و مطبوعات و شرایط تخفیف یا عفو مجازات مرتکبین بزه مزبور و در نتیجه از مقوله ورود در قلمرو صلاحیت مراجع ذیصلاح فوق‌الذکر می‌باشد، خارج از حدود اختیارات آن شورای عالی تشخیص داده می‌شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد.» (روزنامه رسمی شماره ۱۶۷۴۷ مورخ ۱۳۸۱/۶/۵).

۲۱۳

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱/۷ سازمان

ثبت اسناد و املاک کشور با شرع انور

شماره: ۴۷۵/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۱/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمودرضا سروری راد و به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱/۷ رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای محمودرضا سروری راد در دادخواست تقدیمی، خواستار ابطال بخشنامه ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱/۷ رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: در این بخشنامه شرط عدم

(۱) بخشنامه شماره ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱/۷ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور:

شماره: ۱/۳۴/۳۵۱۶۱

تاریخ: ۱۳۸۰/۱/۷

اداره کل ثبت استان تهران

حسب اطلاعات واصله، بعضی از سران دفاتر اسناد رسمی بر خلاف مقررات، اصل اعتبار و کالنتنامه تنظیمی را که حق عزل وکیل در آن اسقاط گردیده است، صرفاً به بهانه اینکه عدم عزل به صورت عقد خارج لازم شرط نشده است، نادیده گرفته و با تقاضای موکل مبادرت به عزل وکیل می نمایند.

از آنجایی که ماده ۷۰ قانون تأکید بر اعتبار تمام محتویات و امضاهای مندرج در سند رسمی دارد و از طرف دیگر تشخیص عدم اعتبار مفاد اسناد رسمی از عهده سردفتر خارج و نیاز به بررسی قضایی و حکم محکمه صالح مبنی بر بطلان تمام یا قسمتی از سند دارد، لذا عزل وکیل به شرح فوق خلاف قانون و مقررات و اصل اعتبار اسناد رسمی بوده و مراتب بدین وسیله اعلام می گردد تا از ارتکاب این قبیل تخلفات اکیداً پرهیز شود.

رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

عزل وکیل، ضمن عقد جایز وکالت شده، که بر خلاف مقتضای عقد وکالت و موجب ابطال شرط و عقد است و بر خلاف فتاوی مشهور فقهای عظام از جمله فتوای حضرت امام (ره) در رساله استفتائات می باشد که صراحتاً شرط عدم عزل وکیل ضمن عقد وکالت را غیر نافذ دانسته و شهید ثانی و سید کاظم یزدی در عروة الوثقی مقتضای عقد وکالت را جواز و قابلیت فسخ آن دانسته و شرط بر خلاف مقتضای آن را فاسد و مفسد عقد اعلام نموده اند. مرحوم آیه الله خویی نیز در حاشیه عروة الوثقی شرط را باطل اعلام نموده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۷۰۲

تاریخ: ۸۱/۳/۲۲

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۷۵/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۱/۱/۱۷؛

موضوع بخشنامه ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۷ رئیس سازمان اسناد و املاک کشور در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد. (۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) دادنامه شماره ۲۷۹ مورخ ۱۳۸۱/۸/۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۴۷۵/۸۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است.

الف - به موجب نظریه شماره ۸۱/۳۰/۷۰۲ مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۲ فقهای محترم شورای نگهبان مفاد بخشنامه شماره ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۷ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مغایر با موازین شرع شناخته نشده است. بنابراین موردی برای ابطال بخشنامه مذکور در اجرای قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری وجود ندارد. ب - با عنایت به احکام قانون مدنی در مبحث وکالت به ویژه ماده ۶۷۸ آن قانون، وکالت عقدی جایز است و به صراحت ماده ۶۷۹ قانون مذکور «موکل می تواند هر وقت بخواهد وکیل را عزل کند مگر این که وکالت وکیل یا عدم عزل در ضمن عقد لازمی شرط شده باشد». بنابراین قسمت آخر بخشنامه شماره ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۷ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در حدی که مبین عدم اعتبار عزل وکیل بدون شرط آن ضمن عقد خارج لازم است، خلاف مقررات فوق الذکر تشخیص داده می شود و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد.» (روزنامه رسمی شماره ۱۶۸۴۲ مورخ ۱۳۸۱/۹/۳۰).

عدم مغایرت مصوبه ۱۶۳۶/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی

زمین و مسکن با شرع انور

شماره: ۳۸۸/۸۰/هـ

تاریخ: ۱۳۸۱/۱/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای جمشید رستمی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن مصوبه ۱۶۳۶/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی زمین و مسکن شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده و موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دژی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای جمشید رستمی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال مصوبه ۱۶۳۶/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی زمین و مسکن^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: بر اساس بند ۳-۱ این مصوبه، هیأت مدیره سازمان مذکور بهای ملک را با ربح متعلقه مطالبه می‌نماید و مطالبه مبالغ درخواستی فعلی برای

(۱) مصوبه شماره ۱۶۳۶/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی زمین و مسکن:

۱-۳- با توجه به عدم مراجعه متقاضیان در موعد مقرر زمانی و پی‌گیری مراتب از سوی متقاضیان در قالب قانون اصلاحی ماده ۱۴۸ ثبت و عدم اجرای دستورالعمل ۱۰۳۹۵/۱ در سنوات بعد از ۱۳۷۱، بهای اراضی تا ۱۲۰ متر مربع با قیمت منطقه‌ای سال ۱۳۷۱ و مازاد کارشناسی سال ۱۳۷۱ و تبدیل مبلغ حاصله به ارزش ریالی فعلی طبق برآورد و نظریه کارشناس وفق دستورالعمل فروش اقساطی و یا کل مبلغ استحصالی به علاوه احتساب سود بانکی مورد عمل بانک مسکن و در صورت غیر واجد بودن متقاضی کلاً به قیمت کارشناسی ۱۳۷۱ و تبدیل آن به ارزش ریالی فعلی طبق دستورالعمل فروش اقساطی و یا به علاوه احتساب سود بانکی مورد عمل بانک مسکن. خاطر نشان می‌نماید انتخاب هر یک از روشهای مطروحه در بند فوق با متقاضی خواهد بود.

زمینی که سالها قبل توسط دولت واگذار شده و دولت در این مدت نتوانسته است اسناد مالکیت آن را ارائه دهد، به انضمام بهره تأخیر دیرکرد اسناد مالکیت، خلاف فتاوی فقهای عظام است.

سازمان ملی زمین و مسکن در لایحه شماره ۶۹۳۷۸/۶۸۶۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۱ پاسخ داده است که: واگذاری اراضی که در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۶۲ توسط حاکم شرع ویژه مستقر در شهرداری تهران، بر خلاف موازین قانونی وقت انجام گرفته منجر به تصرف قطعات وسیعی از اراضی ملکی دولت توسط اشخاص و ساخت و سازهای بی‌رویه و مغایر با ضوابط شهرسازی شده است. در همان سالها سازمان زمین شهری وقت در جهت حل و فصل این واگذاریها، طی دستورالعمل شماره ۱۰۳۹۵/۱ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۱۱ وزیر مسکن و شهرسازی مقرر نموده تا ۱۲۰ متر مربع از این اراضی به قیمت منطقه‌ای و مابقی به بهای کارشناسی به کسانی که اسامی آنها در خدمت واگذاریهای حاکم شرع سابق باشد، پس از احراز واجد شرایط بودن (نداشتن واحد مسکونی) و به افراد غیر واجد شرایط، چنانچه احداث بنا نموده‌اند با قیمت کارشناس واگذار گردد.

این دستورالعمل تا پایان سال ۱۳۷۱ قابلیت اجرایی داشت و متقاضیانی که پس از آن به سازمان مراجعه می‌نمودند طبق مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ اصلاحی قانون ثبت^(۱) به ادارات ثبت هدایت می‌شدند و برابر تبصره ۳ ماده ۱۴۸ قانون اصلاح مواد ۱ و ۲ و ۳ قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک مصوب ۱۳۷۰^(۲) در صورتی که متقاضی، فاقد مسکن بود و زمین متصرفی بیش از ۲۵۰ متر مربع نبود، رأی

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۵۲۹۹ مورخ ۱۳۷۶/۶/۱۷.

(۲) تبصره ۳ ماده ۱۴۸ قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک (مصوب ۱۳۷۰): در مورد آن دسته از متقاضیان که اعیان آنها در اراضی دولت یا شهرداری ایجاد شده است، هیأت پس از دعوت از نماینده مرجع ذی‌ربط و احراز واقع، چنانچه متقاضی فاقد واحد مسکونی باشد و زمین مورد تصرف بیش از ۲۵۰ متر مربع نباشد، رأی به انتقال ملک به قیمت منطقه‌ای می‌دهد. و الا نسبت به مازاد ۲۵۰ متر مربع به قیمت عادلانه روز رأی خواهد داد و اگر متقاضی، واحد مسکونی دیگری داشته باشد رأی به انتقال عرصه به قیمت عادلانه روز خواهد داد. نحوه ابلاغ دعوتنامه و وصول وجوه مربوط و ارجاع کار به کارشناس و سایر موارد اجرایی طبق آیین‌نامه این قانون خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۵۷۷ مورخ ۱۳۷۰/۷/۲۸).

به انتقال ملک به بهای منطقه‌ای داده می‌شد. لکن در سال ۱۳۷۶ با تصویب قانون اصلاح مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ اصلاحی قانون ثبت اسناد و املاک، به موجب بند «ه» تبصره ۳ ماده (۱)^۲ اراضی تصرف شده واقع در محدوده قانونی و حریم استحفاظی در شهرهای بزرگ با جمعیت دویست هزار نفر و بیشتر موضوع بند «الف» و جزء اول بند «د» نیز به بهای عادلانه روز محاسبه می‌شود. لذا هیأت مدیره سازمان به منظور تعیین تکلیف متقاضیانی که قبلاً از حاکم شرع مستقر در شهرداری، زمین دریافت نموده‌اند و بنا به دلایلی تا سال ۱۳۷۱ به سازمان مراجعه نکرده‌اند و در جهت تسهیل و ترفیه حال ایشان وفق مصوبه شماره ۱۶۳۶/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ (مورد اعتراض) با انتقال اراضی مورد نظر با همان روش پیش‌بینی شده در دستورالعمل ۱/۱۰۳۹۵ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۱۶ وزیر مسکن و شهرسازی وقت بر اساس قیمتهای سال ۷۱ با تبدیل به ارزش ریالی فعلی و اخذ ۵۰٪ بهای احتسابی به صورت نقد و مابقی طی اقساط هر ساله طبق دستورالعمل فروش اقساطی مورد عمل بانک مسکن موافقت می‌نماید. لذا نه تنها اجحافی در حق این افراد که سالها بدون پرداخت بهای زمین ملکی دولت در آن احداث بنا و سکونت نموده‌اند، روا نداشته بلکه تمهیداتی نیز برای حل و فصل مشکل آنان اتخاذ شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۷۰۳

تاریخ: ۸۱/۳/۲۲

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۸۸/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۱/۱/۱۷؛

(۱) تبصره ۳ ماده ۲ قانون اصلاح مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ قانون ثبت اسناد و املاک؛
تبصره ۳- در مورد آن دسته از متقاضیان که و بنا متعلق به آن‌ها در اراضی دولت یا شهرداری‌ها ایجاد شده باشد هیأت پس از دعوت از نماینده مرجع ذیربط و احراز واقع و به شرح زیر رای به انتقال ملک صادر می‌نماید:
ه- اراضی تصرف شده واقع در محدوده قانونی و حریم استحفاظی شهرهای بزرگ با جمعیت دویست هزار نفر و بیشتر موضوع بند (الف) و جزء اول بند (د) نیز به بهای عادلانه روز. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۵۷۷ مورخ ۱۳۷۰/۷/۲۸).

موضوع مصوبه ۱۶۳۶/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی زمین و مسکن در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد. (۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۴۱ مورخ ۱۳۸۱/۴/۲۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در پرونده کلاسه ۳۸۸/۸۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

الف - به شرح نظریه مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۱ فقهای محترم شورای نگهبان مصوبه مورد اعتراض خلاف شرع شناخته نشده است. بنابراین موردی برای ابطال آن در اجرای قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری وجود ندارد. ب - نظر به این که وضع قاعده آمره در مورد واگذاری اراضی دولتی به اشخاص فاقد مسکن و تعیین شرایط مربوط از حیث مساحت و بهای زمین و واگذاری منوط به حکم یا اذن صریح قانونگذار به مراجع ذیصلاح است و قانونگذار به شرح قوانین موضوعه مربوط از جمله قوانین اراضی شهری و زمین شهری شرایط واگذاری اراضی دولتی و بهای آن را مشخص کرده است، بند ۴-۱ مصوبه ۱۶۳۶/هـ مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی زمین و مسکن که متضمن وضع قاعده آمره در باب بهای اراضی و واگذاری شده به اشخاص واجد شرایط به غیر از ترتیب مقرر در قانون می باشد خارج از حدود اختیارات قانونی سازمان مذکور تشخیص داده می شود و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۷۵۰ مورخ ۱۳۸۱/۶/۹).

۲۱۵

عدم مغایرت ماده ۱۰ آیین نامه هماهنگی اقدامات عمرانی مؤسساتی که خدمات آنها داخل محدوده شهرها و مستلزم حفاری معابر و احداث تأسیسات می باشد
(مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۴ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۴۲۸/۸۰/هـ

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۲/۲۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت گاز استان خراسان به شرح دادخواست تقدیمی (بند ۴)، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۰ دستورالعمل نحوه هماهنگی و صدور مجوز حفاری در سطح شهرهای کشور به لحاظ تحمیل هزینه های جدید بیش از جبران اصل خسارت حتی نسبت به بخش های غیر دولتی می باشند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.
رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

شرکت گاز استان خراسان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال ماده ۱۰ دستورالعمل کمیسیون عالی هماهنگی^(۱) در خصوص نحوه هماهنگی و صدور مجوز حفاری در سطح شهرهای کشور به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: این ماده، مؤسساتی را که اقدام به حفاری در معابر می نمایند ملزم می نماید علاوه بر هزینه مرمت، نسبت به پرداخت هزینه کلی روکش آسفالت، شامل طول محل حفاری به علاوه ۵۰ متر طول در منتهی الیه دو طرف نوار اقدام کنند. لذا به

(۱) ماده ۱۰ دستورالعمل نحوه هماهنگی و صدور مجوز حفاری (مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۴ هیأت وزیران):
در صورتی که عمر آسفالت کمتر از ۴ سال و عرض معابر بیش از ۸ متر باشد، سازمان حفر موظف به پرداخت هزینه کلی روکش علاوه بر هزینه مرمت حفاری خواهد بود. (هزینه فوق الذکر شامل طول محل حفاری به علاوه ۵۰ متر طول در منتهی الیه دو طرف نوار خواهد بود) و چنانچه منتهی الیه نوار بین دو تقاطع ختم گردد، ۵۰ متر ذکر شده محاسبه نمی گردد و تقاطع چهارراه ملاک عمل است.

لحاظ استفاده بلاجهت و تحمیل جبران خسارت بیش از اصل خسارت، مخالف شرع انور است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۷۰۴

تاریخ: ۸۱/۳/۲۲

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۲۸/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۰؛

موضوع ماده ۱۰ آیین نامه هماهنگی اقدامات عمرانی مؤسساتی که خدمات داخل آنها داخل در محدوده شهرها، مستلزم حفاری معابر و احداث تأسیسات می باشد، مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۴ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۳/۲۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت تصویبنامه‌های شماره ۱۵۲/۱۷۸۶۶ هـ مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳ و

شماره ۲۳۷۳۳/ت/۱۶۷۲۹ هـ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۰ هیأت وزیران با شرع انور

شماره: ۳۹۷/۸۰/هـ

تاریخ: ۱۳۸۱/۲/۱۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای قدرت‌الله منجری به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تصویبنامه‌های شماره ۱۵۲/۱۷۸۶۶ هـ مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳ و ۲۳۷۳۳/ت/۱۶۷۲۹ هـ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۰ هیأت وزیران شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای قدرت‌الله منجری در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال تصویبنامه‌های شماره ۱۵۲/۱۷۸۶۶ هـ مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳^(۱) و ۲۳۷۳۳/ت/۱۶۷۲۹ هـ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۰^(۲)

(۱) ماده ۱ تصویبنامه شماره ۱۵۲/۱۷۸۶۶ هـ مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳ هیأت وزیران:

ماده ۱- جدول تخصیص مشاغل مستخدمین مشمول این آیین‌نامه به گروه‌های ورودی بر اساس مدرک تحصیلی همانند جدول موضوع ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت موضوع تصویبنامه شماره ۵۷۳۵۰/ت/۴۷۴ هـ مورخ ۱۳۷۰/۱۱/۸ می‌باشد.

تبصره ۱- دارندگان مدرک تحصیلی دوره اول متوسطه و دیپلم کامل متوسطه که تصدی یکی از مشاغل رسته امور بندری و کشتیرانی و سایر مشاغل مرتبط به مشاغل مزبور را به عهده دارند، با تأیید سازمان امور اداری و استخدامی کشور از یک گروه بالاتر برخوردار خواهند شد.

(۲) تصویب نامه شماره ۲۳۷۳۳/ت/۱۶۷۲۹ هـ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۰ هیأت وزیران:

بند «ج» ماده ۵ تصویب‌نامه شماره ۱۷۸۶۶/ت/۱۵۲ هـ مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳ هیأت وزیران، حذف و بند «ب» آن به شرح زیر تغییر می‌یابد:

ب- متصدیان سایر مشاغل حداکثر تا ۱۰۰٪ حقوق مبنا.

هیأت وزیران به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: ضوابط مقرر در تصویبنامه‌های مورد اعتراض اختلاف فاحشی در میزان پرداخت فوق‌العاده شغل بین مستخدمین واجد مدرک لیسانس و بالاتر و واجدین مدرک دیپلم و فوق دیپلم ایجاد کرده است که توجیه منطقی ندارد و موجب تجربه‌زدایی و تبعیض ناروا می‌گردد و دور از عدالت اسلامی است.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در لایحه شماره ۴۳/۲۷۵۶۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸ در پاسخ به ادعای فوق، بر تصویب و صدور مصوبات مورد اعتراض در چارچوب قانون و از مرجع ذیصلاح تأکید کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۸۶۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۴/۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۹۷/۸۰/هـ مورخ ۱۳۸۱/۲/۱۸؛

موضوع تصویبنامه‌های شماره ۱۵۲/۱۷۸۶۶ هـ مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳ و ۲۳۷۳۳/ت/۱۶۷۲۹ هـ مورخ ۷۵/۴/۱۰ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۴/۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت ممنوعیت از معافیت تحصیلی موضوع بخشنامه شماره ۵۷-۳۴-۰۳-۴۰۲

مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ معاونت وظیفه عمومی ناجا با شرع انور

شماره: ۴۱/د/۲۵۶۰

تاریخ: ۸۱/۲/۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محسن کمایی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۵۷-۳۴-۰۳-۴۰۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ معاونت وظیفه عمومی ناجا شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای محسن کمایی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۵۷-۳۴-۰۳-۴۰۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ معاونت وظیفه عمومی ناجا^(۱) به لحاظ مخالفت

(۱) بخشنامه شماره ۵۴-۳۴-۰۳-۴۰۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ معاونت وظیفه عمومی ناجا:

شماره: ۵۴-۳۴-۰۳-۴۰۲

تاریخ: ۱۳۷۶/۱۱/۱۴

از: اداره کل و -ع ناجا- اداره قوانین طرح و آموزش

به: فرماندهان محترم نواحی انتظامی - مد وظیفه عمومی

موضوع: دانشجویان انصرافی یا اخراجی

سلام علیکم

پرو ۵۳-۳۴-۰۳-۴۰۲ مورخ ۱۳۷۶/۸/۲۷، شورای هماهنگی (موضوع تبصره ۲ ماده ۲۱ قانون خدمت وظیفه عمومی) در یکصد و نهمین جلسه خود در تاریخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۲ با ادامه تحصیل دانشجویان بازمانده از تحصیل (اخراجی یا انصرافی) تحت جمیع شرایط زیر موافقت نمود:

۱- ادامه تحصیل مجدد مورد تأیید مؤسسه آموزشی قرار گرفته و از بخش وظیفه تقاضای احیای معافیت تحصیلی

با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: بخشنامه مذکور معذوریت شرعی و قطعیت و مسلم شدن اخراج دانشجو را در نظر نگرفته و به تعیین مطلق مدت ۴ ماه بدون در نظر گرفتن وضعیتهای خاص، محرومیت از ادامه تحصیل و اعزام به خدمت سربازی را رقم زده است. در حالی که هرگاه شخصی به دلیل گرفتاری و بیماری (که سبب افت تحصیلی شده) از دانشگاه اخراج شود و تلاشهای اداری و رسیدگی به موضوع وی بیش از ۴ ماه طول بکشد و سپس حکم به بازگشت به تحصیل داده شود، از تحصیل محروم می شود.

معاونت وظیفه عمومی ناجا در لایحه شماره ۲۳/۱/۱۰/۲۸۷۶/۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۸ پاسخ داده است که: با عنایت به قسمت اخیر ماده ۳۵ قانون خدمت وظیفه عمومی (مصوب ۱۳۶۳/۷/۹ مجلس شورای اسلامی)،^(۱) معافیت تحصیلی فقط یک بار داده می شود و ترک تحصیل، اخراج یا فراغت از تحصیل، معافیت را زائل می کند و صدور مجدد آن، خلاف قانون^(۲) است.

شده باشد؛

۲- از تاریخ اخراج یا انصراف بیش از چهار ماه نگذشته باشد؛

۳- دانشجوی اخراجی یا انصرافی با ارائه گواهی اخراج یا انصراف هیچ یک از معافیتهای مقرر و قانونی را (مانند کفالت - پزشکی - دو برادری و غیره) محک نزده باشد. به طور مثال چنانچه در نتیجه تسلیم گواهی ترک تحصیل یا اخراج به ادعای معافیت کفالت یا پزشکی وی رسیدگی و نهایتاً توسط هیأت رسیدگی بدوی یا شورای پزشکی سرباز شناخته شده باشند، معافیت تحصیلی مجدد تعلق نخواهد گرفت، اما اگر بدون رسیدگی به ادعای هر نوع معافیتی، صاحب دفترچه آماده به خدمت شده باشد ولو اینکه موعد تعیین شده برای اعزام هم سپری شده باشد با رعایت دقیق سایر شرایط مقرر در بندهای ۱ و ۲، با ادامه تحصیل مجدد وی موافقت شود.

مدیرکل و -ع - ناجا

سرئیب ۲ پاسدار جعفر نوروزی

(۱) ماده ۳۵ قانون خدمت وظیفه عمومی:

مشمولان دیپلمه که با داشتن برگ آماده به خدمت یا برگ معافیت موقت از خدمت دوره ضرورت در مسابقه ورودی یکی از دانشگاهها یا مؤسسات آموزش عالی داخل کشور قبول شده، تا زمانی که به تحصیل اشتغال دارند، می توانند از معافیت تحصیلی استفاده نمایند مشروط به اینکه دارای غیبت غیرموجه نباشند. این معافیت فقط برای یک بار داده خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۵۶۹ مورخ ۱۳۶۳/۸/۲۲).

(۲) آیین نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی (روزنامه رسمی شماره ۱۱۷۸۳ مورخ ۱۳۶۴/۵/۲۱).

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۸۶۶

تاریخ: ۸۱/۴/۸

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
یا سلام؛

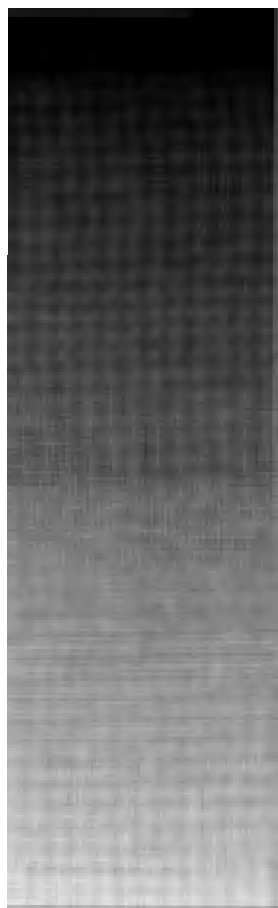
عطف به نامه شماره ۴۱/د/۲۵۶۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۷؛

موضوع بخشنامه شماره ۵۷ - ۳۴ - ۰۳ - ۴۰۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ معاونت وظیفه
عمومی ناجا در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۴/۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که
نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«در صورتی که قوانین و مقررات اقتضاء کند که افراد مانند ایشان نمی‌توانند معافیت تحصیلی
داشته باشند این مقررات خلاف شرع نیست. البته تشخیص اقتضا یا عدم اقتضای مقررات
نسبت به مورد مزبور خارج از صلاحیت شورای نگهبان است.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

سال پنجم

۱۳۸۱/۴/۲۶

تا

۱۳۸۲/۴/۲۵

مغایرت بخشنامه شماره ۸۵۳۳/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان
اوقاف و امور خیریه با شرع انور

شماره: ۴۵۲/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۱/۲۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم به شرح شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن
بخشنامه شماره ۸۵۳۳/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه
شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده
تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دژی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکوائیه تقدیمی خود، معترض بخشنامه شماره
۸۵۳۳/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه^(۱) به لحاظ

(۱) بخشنامه شماره ۸۵۳۳/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه:

به منظور تسهیل در انجام امور اداری و جهت رفاه حال مستأجرین رقبات موقوفات کشور لازم است از تاریخ وصول
این بخشنامه در مورد مدت اسناد اجاره اراضی موقوفات متصرفی و غیرمتصرفی با کاربری مسکونی، اداری، آموزشی،
درمانی، بهداشتی و خدماتی (با اعطای حق تملک اعیان) و رقبات با کاربری زراعی، باغات و همچنین واحدهای
تجاری، انباری (دارای حق سرقفلی) و صنعتی از قبیل مرغداریها، دامداریها و کارخانجات و غیره اعم از واگذاری
اولیه و یا تجدید اجاره که مدت آنها منقضی شده باشند به شرح زیر اقدام فرماید.

۱- مدت اجاره در اسناد اجاره به ۱۰ سال افزایش یابد؛

۲- قیمت پایه اجاره بهای سال اول رقبه توسط کارشناس رسمی و یا خبره محلی با رعایت کلیه جوانب امر و صرفه و
صلاح وقف تعیین گردد؛

۳- هر سال ۱۰٪ به اجاره بهای سال نسبت به سال قبل از آن افزوده و یک جا در سند اجاره با تعیین موعد پرداخت آن
ذکر شود؛

۴- برای رقبات تجاری اعم از عرصه تجاری و یا عرصه و اعیان تجاری سالانه ۲۰٪ افزایش اجاره بهاء به شرح بند ۳ در

مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن افزوده است که: با توجه به اینکه مقصود از کلمه متصرفی، آن دسته از موقوفات و محبوساتی است که بر اساس بند اول تا هفتم (الحاقی ۱۲/۱۲/۱۳۷۵) ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲)^(۱) فاقد متولی یا مجهول التولیه هستند و سازمان آنها را مستصرف و رأساً اداره می‌کند و مقصود از غیر مستصرفی، موقوفات و محبوساتی است که خارج از شمول ماده مذکور بوده و در تصرف و مدیریت متولی اعم از منصوص و مستنبط است. این‌گونه رقبات مشمول توقیع شریف^(۲) و مسأله ۸۳

نظر گرفته شود؛

۵. پیش دریافت اجاره بهای چند سال رقبه بلامانع می‌باشد. لکن همه ساله باید اجاره بهای همان سال در جهت اجرای ثبات واقف هزینه گردد؛

۶. سند اجاره رقبات مسکونی که عرصه و اعیان آنها وقف است باید یک‌ساله تنظیم شود و تضمین لازم برای تخلیه به موقع نیز از مستأجر اخذ گردد؛

۷. در نقل و انتقالات مجاز رقبات فوق، تمدید اجاره برای بقیه مدت بوده و باید به شرح بندهای فوق اقدام گردد؛
۸. در مورد موقوفاتی که در متن و قضنامه برای مدت اجاره رقبات موقوفه حداکثری تعیین شده باشد (مثلاً سه سال) همان مدت در نظر گرفته شود ولی مبنای افزایش مال الاجاره برای سالهای دوم به بعد طبق مفاد این بخشنامه خواهد بود.
تبصره- در کلیه موارد برای اطمینان از وصول اجاره بها و رعایت شرایط مندرج در سند اجاره اخذ وثیقه و یا ضامن معتبر به جز در مورد سازمانهای دولتی و مستأجرینی که اجاره بها را به صورت پیش‌پرداخت تأدیه می‌نمایند ضروری است.

بدین ترتیب ضمن حفظ حقوق موقوفات و کاسته شدن از حجم کار و جلوگیری از رفت و آمدهای مکرر مستأجرین و امکان استفاده آنان از تسهیلات بانکی فرصت بیشتری برای برنامه‌ریزیهای کلان و دراز مدت مدیران و رؤسای ادارات و سایر همکاران در جهت افزایش بهره‌وری موقوفات حاصل خواهد شد انشاءالله.

۱) ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۲:

از تاریخ تصویب این قانون، سازمان اوقاف به سازمان حج و اوقاف و امور خیریه تغییر نام می‌یابد و امور ذیل به عهده این سازمان واگذار می‌گردد:

۱- اداره امور موقوفات عام که فاقد متولی بوده یا مجهول التولیه است و موقوفات خاصه، در صورتی که مصلحت وقف و بطون لاحق و یا رفع اختلاف موقوف علیهم متوقف بر دخالت ولی فقیه باشد.

ماده واحده- منتهای زیر به ترتیب عنوان بند ۷ و تبصره ۳ به ماده ۱ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۳) اضافه می‌شود:

۷- اثلاث باقیه، محبوسات، نذورات، صدقات و هر مال دیگری که به غیر از عنوان وقف برای امور عام‌المنفعه و خیریه اختصاص یافته در حکم موقوفات عامه است و چنانچه فاقد متولی و متصدی باشد با اذن ولی فقیه، تحت اداره و نظارت سازمان اوقاف و امور خیریه قرار خواهد گرفت. رعایت مفاد اسناد تنظیمی مربوط به این اموال و رقبات اعم از وصیت نامه و حبس نامه و سیره جاریه در اداره امور و مصرف عواید آنها ضروری خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۶۱۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۲۳ و روزنامه رسمی شماره ۱۵۱۸۱ مورخ ۱۳۷۶/۱/۲۷).

۲) از حضرت ولی عصر (عج) در جواب مسائل ابی الحسن محمد ابن جعفر الأسدی است که فرموده‌اند:

تحریر الوسیله^(۱) است که فی الجمله و بالجمله دخالت غیر متولی در اداره امور موقوفات و محبوسات را ممنوع و حرام مؤکد دانسته‌اند.

علی‌رغم نصوص شرعی مذکور که متفق علیه شیعه و مفاد و مضمون آنها مجمع علیه تمام مسلمین است، ماده ۱۰ قانون^(۲) فوق، اختیار تنظیم اجاره‌نامه رسمی با مستأجرین موقوفات را از متولیان، سلب و ثبت قرارداد مربوط به موقوفات را منوط به اجازه سازمان اوقاف نموده است و سرمنشأ تجاوزات و بدعتهای دیگری است؛ برای مثال طبق نص ماده ۱۴ آیین‌نامه اجرایی قانون مذکور، در اجاره رقباتی که از طریق مزایده واگذار می‌شود کمیسیون مزایده مرکب از: رئیس اوقاف محل، نماینده دارایی محل و متولی خواهد بود که برنده مزایده با اکثریت آرا (که می‌تواند نظر رئیس اوقاف و نماینده دارایی باشد) تعیین می‌شود.

مورد دیگر اینکه اوقاف بدون مداخله متولیان پیش‌نویس اجاره‌نامه‌های موقوفات تحت تولیت آنها را تهیه و به دفتر اسناد رسمی ارسال می‌دارد که متولیان نقشی در تعیین شروط اسناد اجاره و تشخیص مصلحت موقوفات ندارند. در همین راستا، بخشنامه مورد اعتراض اصدار یافته است. در این بخشنامه آمده است: «لازم است از تاریخ وصول این بخشنامه در مدت اسناد اجاره اراضی موقوفات متصرفی و غیر متصرفی... به شرح زیر اقدام فرمایید»، که ایرادات شرعی ذیل در این ارتباط مطرح است:

۱- نسبت به موقوفات غیر متصرفی (دارای متولی) به جای متولیان، پیشایش تصمیم‌گیری نموده و اجرای آن را به واحدهای تابعه خود دستور داده است.

۲- در فراز ۱ بخشنامه، مدت اجاره موقوفات را ده سال کامل مقرر نموده و اختیار متولیان را که غبطه موقوفه را در تعیین مدت کمتر یا بیشتر تشخیص می‌دهند سلب نموده است.

«فَانْ ذَالِكَ جَائِزٌ لِّمَنْ جَعَلَهُ صَاحِبُ الضَّيْعَةِ قِيَمًا عَلَيْهَا اِنَّمَا لَا يَجُوزُ ذَلِكُ لغيره» (احتجاج طبرسی، شماره ۳۵۱، به نقل از: الحر العاملی، وسائل الشیعه، پیشین، ج ۱۹، ص ۱۸۱).

(۱) «و لیس لاحد مزاحمته فیہ حتی الموقوف علیهم» (امام خمینی (ره)، تحریر الوسیله، پیشین، ج ۲، ص ۷۴۷).

(۲) ماده ۱۰ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:

ثبت معاملات راجع به عین یا منفع موقوفات و بنیادها و مؤسسات خیریه مذکور در ماده ۹، در دفتر اسناد رسمی موکول به موافقت سازمان حج و اوقاف و امور خیریه است. دفتر اسناد رسمی مکلفند رونوشت مصدق وقف‌نامه‌ها و اسناد راجع به وقف را ظرف ۱۰ روز پس از ثبت به اداره اوقاف مربوطه ارسال دارند. (روزنامه رسمی شماره ۱۱۶۱۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۲۳).

۳- در فراز ۳ بخشنامه، افزایش مداخل و عواید موقوفات را به ده درصد در سال محدود کرده‌اند، در صورتی که طبق شاخصهای بانک مرکزی نرخ تورم بیش از این میزان است.

۴- در فراز ۶، مدت اجاره مسکونی اماکن مسکونی موقوفه را یک سال تعیین کرده و متولیان را بر خلاف اختیارات مفوضه به آنها در وقفنامه‌ها، محدود کرده است.

سازمان اوقاف و امور خیریه در لایحه جوابیه شماره ۲۳۰/۴۸۶۳ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۰ به ادعاهای فوق چنین پاسخ داده است: در بخشنامه مورد شکایت فراز یا بند و عبارتی که سالب حقوق و اختیارات شرعی متولیان و مغایر احکام اسلام باشد وجود ندارد و ماده ۱۰ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه به تصویب مجلس رسیده و از تأیید شورای نگهبان گذشته است و بخشنامه مورد اعتراض نیز در راستای اجرای آن اصدار یافته و مقصود از آن، ایجاد رویه معین در نحوه تنظیم اجاره موقوفات است.

با عنایت به مرقومه ۱/۳۵۰۳ مورخ ۱۳۶۹/۸/۱۴ رهبر معظم انقلاب،^(۱) سازمان حق دارد موقوفات واجد متولی را هرگاه وی در مظان تعدی و تفریط باشد، نظارت نماید و مفاد بخشنامه نوعی نظارت است و اینگونه نظارتها نیز استصوابی می‌باشند. در خصوص متولیان منصوص نیز که در مظان تعدی و تفریط نباشند، در ماده ۳ طرح توجیهی تعیین تکلیف شده و بخشنامه شامل آنها نمی‌شود و قسمت اخیر ماده ۱۴ قانون نیز ناظر به همین امر است.

در خصوص اجاره موقوفات، مواد ۱۱ و ۱۴ آیین‌نامه اجرایی قانون مصوب

(۱) متن مرقومه چنین است:

شماره: ۱/۳۵۰۳

مورخ: ۱۳۶۹/۸/۱۴

جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای امام جماعتی

نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

با سلام - طرح ارسالی طی نامه شماره ۱۲۰/۵۹۳۱ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۳ در خصوص نظارت آن سازمان بر اعمال متولیان موقوفات که اصل آن به پیوست ارسال می‌گردد، به استحضار مقام معظم رهبری رسید. در ذیل همین نامه مقرر فرمودند:

جناب حجة الاسلام آقای جماعتی - عمل به این آیین‌نامه با رعایت احتیاط در اجرای مضمون وقفنامه‌ها، خوب و مفید است و با آن موافقت می‌شود. ۶۹/۸/۷

۱۳۶۷/۲/۱۰ هیأت وزیران^(۱) در جهت حفظ حقوق موقوفات است و سالب حقوق متولیان نیست بلکه طبق فرم آگهی مزایده موقوفات، متولی در رد یا قبول پیشنهادات یا برندگان مزایده مجاز است و در ایجار موقوفات متصرفی نیز رئیس اوقاف در اقلیت کمیسیون است. در تعیین مدت‌های تعیین شده برای اجاره، عرف و قوانین جاریه مورد توجه بوده و در هر حال از متولیان منصوص این حق سلب نشده که مهلت‌های دیگری را

(۱) مواد مورد اشاره آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:

ماده ۱۱- به منظور رعایت مصلحت وقف و بهره برداری صحیح باید رقبات موقوفه را با توجه به مفاد وقف‌نامه و قوانین مربوطه و با جلب نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و رعایت شرایط زیر از طریق این مزایده به اجاره واگذار نمود. الف- خسارات احتمالی حتی الامکان به عهده مستأجر باشد.

ب- از مستأجر باید ضامن معتبر و یا وثیقه مناسب برای تأدیه حقوق موقوفه و تخلیه و تحویل آن در پایان مدت اخذ شود.

ج- حق انتقال مورد اجاره از طرف مستأجر به غیر محسوب مورد موکول به موافقت کتبی و متولی و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه باشد، بدیهی است رعایت آیین‌نامه نحوه وصول پذیره و اهدایی الزامی است.

د- مدت اجاره نباید بیش از ده سال باشد مگر با جلب موافقت سرپرست سازمان.

ح- از پیشنهاد دهندگان برابر ده درصد مبلغ پیشنهادی به عنوان سپرده اخذ شود.

و- حداقل مال الاجاره بر اساس نظر کارشناس رسمی یا خبره محلی و به نرخ عادلانه روز و سایر شرایط لازم در آگهی مزایده قید گردد.

ز- اجاره‌نامه باید رسمی باشد و در مواردی که تنظیم اجاره‌نامه رسمی میسر نیست قرارداد تنظیم گردد.

تبصره ۱- در مورد رقباتی که درآمد سالیانه آنها تا دویست هزار ریال می‌باشد مزایده الزامی نیست. مشروط بر اینکه، میزان اجاره از طرف کارشناس رسمی یا خبره محلی با توجه به نرخ عادلانه روز تعیین شده باشد.

تبصره ۲- آگهی مزایده باید متضمن شرایط مذکور در ماده قبل و هرگونه اطلاعات باشد و در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار محلی نیز منتشر شود. فاصله انتشار آگهی تا تاریخ قرائت پیشنهادها کمتر از ۱۵ روز و بیشتر از ۳۰ روز نخواهد بود.

ماده ۱۴- کمیسیون مزایده از مسؤول اداره حج و اوقاف و امور خیریه، نماینده اداره امر اقتصادی و دارایی محل و متولی موقوفه تشکیل می‌شود، در صورتی که موقوفه بدون متولی باشد نماینده دادستان عمومی شهرستان در جلسه شرکت خواهد نمود.

تبصره ۱- در مواردی که پیشنهادی نرسیده و یا پیشنهادات واصله به نظر کمیسیون مزایده مخالف مصالح وقف تشخیص داده شود، مزایده یک بار دیگر تجدید می‌شود و در صورت تکرار وضعیت اولیه، تکلیف به وسیله اکثریت اعضای کمیسیون مذکور تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- در مورد آن قسمت از باغات موقوفه که فروش سردرختی آنها از طریق دید به حال موقوفه مفید باشد می‌توان فروش را منحصر به یک فصل و مزایده را بر طبق عرف و عادات محل و با نظر کارشناس یا خبره محلی به طور حضوری انجام داد.

تبصره ۳- در صورت تساوی پیشنهادات واصله برنده مزایده با نظر اکثریت اعضای کمیسیون تعیین خواهد شد.

تبصره ۴- رقبات موقوفات مشمول قانون ابطال اسناد رقبات، آب و اراضی موقوفه برابر آیین‌نامه اجرایی آن به اجاره واگذار می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۳۰۷۸ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۲).

اگر به مصلحت موقوفه دیدند اعمال ننمایند.

در خصوص افزایش اجاره بها، در بند ۲ بخشنامه، قیمت پایه توسط کارشناس رسمی و یا خبره محلی تعیین می شود و عواملی چون مدت اجاره و رعایت کلیه جوانب مدنظر کارشناس خواهد بود و حق متولیان در پیشنهاد و اعمال افزایش درصدهای مورد بحث سلب نشده است. خلاصه اینکه بخشنامه شماره ۲۱۰/۱۰۴۴۶/الف مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۱ از یک سو به منظور تأکید بر حقوق شرعی و قانونی متولیان از سوی دیگر برای و نظارت شرعی و قانونی سازمان که مستند به مجوز از مقام معظم رهبری است صادر شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۱۱۷۷

تاریخ: ۱۳۸۱/۵/۳

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۵۲/۸۰/ه مورخ ۱۳۸۱/۱/۲۱؛

موضوع بخشنامه شماره ۲۱۰/۱۴/۲۲۵/۸۵۳۳ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۴/۳۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

۱- نظر به اینکه موقوفات غیر متصرفی مذکور در صدر بخشنامه، شامل موقوفاتی می شود که متولیان منصوص آنها در مظان تعدی و تفریط نباشند. فلذا اعمال نظارت نسبت به آنان خلاف ماده ۳ طرح توجیهی است و شمول مفاد بخشنامه نسبت به آنان مخالف موازین شرع شناخته شد.

۲- در بند ۱ بخشنامه، الزام متولیان - اگرچه در مظان تعدی و تفریط باشند - به اینکه همه جا مدت اجاره راده ساله قرار دهند خارج از محدوده نظارت تجویز شده می باشد و می بایست در تعیین مدت اجاره غبطه وقف در نظر گرفته شود از این جهت اطلاق این الزام نسبت به همه موارد خلاف شرع شناخته شد.

۳- در بند ۳ بخشنامه، اطلاق حکم به اینکه مقدار افزایش اجاره بها در هر سال فقط به مقدار

ده درصد نسبت به سال قبل باشد، به همان جهتی که در بند فوق ذکر شد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

۴- بند ۴ بخشنامه نیز همان ایراد بند ۳ را دارد و اطلاق آن نسبت به مواردی که تورّم بیش از ۲۰٪ پیش‌بینی شود خلاف شرع می‌باشد.

۵- در بند ۶ بخشنامه، الزام به اینکه مدت اجاره رقبات مسکونی باید یک ساله باشد همان ایراد بند ۱ را دارد و اطلاق آن نسبت به مواردی که غبطه وقف چنین اقتضایی را نداشته باشد و یا اقتضای خلاف را بنماید، خلاف موازین شرع می‌باشد.

۶- در بند ۷، بخشنامه اطلاق منع تمدید اجاره برای بقیه مدت در موارد نقل و انتقالات مجاز در مواردی که بر خلاف غبطه وقف نباشد خلاف موازین شرع می‌باشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بندهای الف، پ و ت ماده ۷ آیین نامه دادرسی
دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی) با شرع انور

شماره: ۱۲۵/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۵/۱۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای محمد کرمی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بندهای «الف»، «پ» و «ت» ماده ۷ آیین نامه دادرسی دیوان عدالت اداری شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دژی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای محمد کرمی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بندهای «الف»، «پ» و «ت» ماده ۱۷ آیین نامه دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح بیان کرده است که: مقید کردن شاکی در بند «الف» ماده ۷ آیین نامه مذکور به اینکه وکیل منتخب وی باید دارای وکالتنامه رسمی باشد اشکال شرعی دارد و چنانچه امضای موکل توسط مراجع ذیصلاح گواهی گردد، وکالت محرز می شود و نظریه فقهای شورای نگهبان در مورد ماده ۱۲۰۹ قانون مدنی مؤید این امر است.

(۱) ماده ۷ آیین نامه آئین دادرسی دیوان عدالت اداری:

ماده ۷- در امور زیر اختیارات وکیل باید در وکالتنامه نفیاً یا اثباتاً تصریح شود:

الف- وکالت در استرداد شکایت یا انصراف از شکایت؛

ب- وکالت در تردید و انکار و ادعای جعلیت نسبت به سند طرف استرداد سند؛

پ- وکالت برای درخواست تجدید نظر از رأی دیوان در مواردی که قابل تجدیدنظر است. (روزنامه رسمی شماره

۱۱۲۳۷ مورخ ۱۳۶۳/۷/۲).

در بند «پ» نیز مقید کردن وکالتنامه به گواهی مأمورین کنسولی موجب تضییع حقوق افرادی می‌شود که در محل زندگی آنها کنسولگری ایران وجود ندارد و یا ایران با آنها رابطه سیاسی ندارد.

در بند «ت»، مقید کردن اینکه وکالت در دیوان عدالت یا مراجع قضایی باید تصریح شود، مانع از اعتبار وکالت‌های مطلق و یا وکالت‌هایی که برای تمام امور موکل داده می‌شود، می‌گردد، در حالی که وکالت مطلق، شرعاً مؤثر و معتبر است.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۱۸۶۹

تاریخ: ۱۳۸۱/۸/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۲۵/۸۱/هـ مورخ ۱۳۸۱/۵/۱۰؛

موضوع بندهای «الف»، «پ» و «ت» ماده ۷ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری در جلسه فقهی محترم شورای نگهبان مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۲۲۰

مغایرت ماده ۲۱ و صدر ماده ۲۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
شماره: ۴۱/د/۸۶۷۶
تاریخ: ۱۳۷۹/۵/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم طی شکایت نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲۱ و صدر ماده ۲۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکوائیه ای به ماده ۲۱ و صدر ماده ۲۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور معترض شده و در توضیح آن افزوده است:
الف - آیین نامه مذکور، موقوفه را مقید به وقفیت عرصه و اعیان کرده است و نتیجتاً موقوفات فاقد اعیان خارج از شمول آن شده است، در حالی که در مدارک اسلامی از

(۱) مواد مورد اشاره آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:
ماده ۲۱ - برای تعمیرات و بازسازی موقوفاتی که عرصه و اعیاناً وقف شده یا نیاز به تعمیرات دارد، حداکثر بیست درصد مجموع عایدات هر سال در بودجه منظور می گردد و در صورتی که کلاً یا بعضاً به مصرف نرسد جزء ذخیره عمرانی موقوفه محسوب و نگهداری تا در موقع مقتضی به مصرف عمران موقوفه برسد.
ماده ۲۲ - در صورتی که ذخیره مذکور در ماده قبل به علاوه درآمد یکساله موقوفه یا مکان اسلامی برای تعمیر یا بازسازی آن تکافو ننماید، حسب مورد متولیان و ادارات حج و اوقاف و امور خیریه و امنای وقف درآمد دو یا چند سال موقوفه را به اضافه وجوه موجود در حساب مخصوص همان موقوفه ذخیره تا به موقع به مصرف لازم برسانند. (روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱).

جمله توقیع شریف که فرموده است:

«يَجْعَلُ لَنَا حِيتَنَا ضِعْفَةً وَيُسَلِّمُهَا مِنْ قِيمِ يَقُومُ بِهَا (فيها) وَيَعْمُرُهَا وَيُؤَدِّي مِنْ دَخْلِهَا خَرَجَهَا وَمُؤْتَهَا وَيَجْعَلُ مَا بَقِيَ مِنَ الدَّخْلِ لَنَا حِيتَنَا»^(۱) برای تأدیه مؤونه موقوفه هیچ‌گونه قید و شرطی اعم از اینکه عرضاً و اعیاناً وقف شده باشد وجود ندارد.

ب - در توقیع شریف، بقیه دخل پس از کسر خراج و مؤونه برای موقوف علیه اختصاص یافته ولی در آیین‌نامه، ۲۰٪ آن به عنوان ذخیره عمرانی کسر و نگهداری می‌شود. اگر چه موقوفه بالفعل نیاز به تعمیر نداشته باشد.

ج - اگر واقف ذخیره عمرانی از درآمد موقوفه را شرط نکرده باشد، کسر و ذخیره آن مغایر با جعل واقف است.

د - محدود کردن مخارج تعمیر (در صورت نیاز موقوفه به تعمیر) به ۲۰٪ مجموع درآمد خلاف شرع است و اگر نیاز به تعمیر نباشد کسر ۲۰٪ و ذخیره آن موجب اجرا نشدن نیات واقف است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۰۶۷

تاریخ: ۸۱/۹/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۱/د/۲۶۹۷۴ مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸؛

موضوع ماده ۲۱ و صدر ماده ۲۲ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه، مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰، در جلسه فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«اطلاق ماده ۱۲ آیین‌نامه اجرایی که تجویز بلکه الزام به اخذ ۲۰٪ از درآمد موقوفات و ذخیره

(۱) البحر العاملی، وسایل الشیعه، پیشین، ج ۱۹، ص ۱۸۱.

آن می‌کند، نسبت به موردی که فعلاً موقوفه نیاز به تعمیر ندارد و تعمیر آن به واسطه درآمد سال بعد و یا از هر راه دیگر مانند وام گرفتن امکان دارد، خلاف شرع است.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۳۶۲ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۲۴/۷۹ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با عنایت به این که ماده ۲۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران به شرح نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۶۷ مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۵ ققهای محترم شورای نگهبان خلاف شرع شناخته شده است و نظر به این که مفاد ماده ۲۲ آیین‌نامه مزبور ناظر به ماده ۲۱ فوق‌الذکر و تابع مدلول آن می‌باشد. بنابراین به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم به ابطال دو ماده فوق‌الذکر صادر می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۹۰۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۱).

۲۲۱

مغایرت ماده ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و تبصره های ۱ و ۲ و ۳ آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
شماره: ۱۲۱/۷۹/۵
تاریخ: ۱۳۷۹/۶/۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحیم اقدم طی شکایت نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن ماده ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و تبصره های ۱ و ۲ و ۳ آن، مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به مورد، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای رحیم اقدم در شکایت نامه تقدیمی به ماده ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و تبصره های ۱ و ۲ و ۳ آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور معترض شده و در توضیح

(۱) ماده ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:
ماده ۱۴- کمیسیون مزایده از مسئول اداره حج و اوقاف و امور خیریه، نماینده اداره امور اقتصادی و دارایی محل و متولی موقوفه تشکیل می شود. در صورتی که موقوفه بدون متولی باشد، نماینده دادستان عمومی شهرستان در جلسه شرکت خواهد نمود.

تبصره ۱: در مواردی که پیشنهادی نرسیده و یا پیشنهادات واصله به نظر کمیسیون مزایده مخالف مصالح وقف تشخیص داده شود، مزایده یک بار دیگر تجدید می شود و در صورت تکرار وضعیت اولیه، تکلیف به وسیله اکثریت اعضای کمیسیون مذکور تعیین خواهد شد.

تبصره ۲: در مورد آن قسمت از باغات موقوفه که فروش سر درختی آنها از طریق دید به حال موقوفه مفید باشد، می توان فروش را منحصر به یک فصل و مزایده را بر طبق عرف و عادات محل و با نظر کارشناس یا خبره محلی به طور حضوری انجام داد.

تبصره ۳: در صورت تساوی پیشنهادات واصله، برنده مزایده با نظر اکثریت اعضای کمیسیون تعیین خواهد شد.
(روزنامه رسمی شماره ۱۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۱).

افزوده است که: موارد مذکور از این جهت که مقرر داشته‌اند اشخاصی غیر از متولی شرعی، در امر ایجار موقوفات دخالت و تصمیم‌گیری کنند و نیز از این جهت که (مقرر داشته‌اند در صورت مخالف بودن دو عضو دیگر کمیسیون مقرر در ماده ۱۴ مزبور با نظر متولی)، نظر متولی شرعی رعایت نشود، مخالف توقیع شریف است که حضرت ولی عصر (عج) فرموده‌اند^(۱) «فَإِنْ ذَلِكَ جَائِزٌ لِمَنْ جَعَلَهُ صَاحِبُ الضَّيْعَةِ قِيَمًا عَلَيْهَا إِنَّمَا لَا يَجُوزُ ذَلِكَ لغيره».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۰۶۸

تاریخ: ۱۳۸۱/۹/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۶۹۷۴/د/۴۱(۲) مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۸؛

موضوع ابطال ماده ۱۴ آیین‌نامه اجرایی و تبصره‌های ۱، ۲ و ۳ و ابطال ماده ۲۱ و صدر ماده ۲۲، قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب مورخ ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)، در جلسه فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«تبصره ۱ و ۳ ماده ۱۴ نسبت به مواردی که تولیت شرعی امین در اقلیت قرار گیرد خلاف شرع است»^(۳).

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) احتیاج طبرسی، توقیع ردیف ۳۵۱، الحر العاملی، وسائل الشیعه، پیشین، ج ۱۹، ص ۱۸۱.

(۲) ظاهراً این شماره اشتباه درج شده و نامه مربوط به شماره ۱۲۱/۷۹/هـ و به تاریخ ۱۳۷۹/۶/۶ است.

(۳) رأی شماره ۳۶۱ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۱۲۱/۷۹ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

با عنایت به این که تبصره‌های ۱ و ۳ ماده ۱۴ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه در مواردی که تولیت شرعی امین در اقلیت قرار گیرد به شرح نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۰۶۸ مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۵ فقهای محترم شورای نگهبان خلاف شرع شناخته شده است، به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری حکم به ابطال دو تبصره فوق‌الذکر صادر می‌شود و چون نسبت به مخالفت ماده ۱۴ آیین‌نامه مزبور و تبصره ۲ آن اعلام مغایرت با احکام شرع نشده است موردی برای ابطال ماده فوق‌الاشعار و تبصره ۲ آن وجود ندارد. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۹۰۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۱).

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۷۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۰ بانک مسکن
(سرپرستی منطقه شرق استان تهران) با شرع انور

شماره: ۶۳/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۶/۲۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای امیرحسین لیاقی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۵۷۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۰ بانک مسکن (سرپرستی منطقه شرق تهران) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم گردد.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای امیرحسین لیاقی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بخشنامه شماره ۵۷۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۰ بانک مسکن (سرپرستی منطقه شرق تهران)^(۱) به لحاظ مخالفت با

(۱) بخشنامه شماره ۵۷۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۰ بانک مسکن (سرپرستی منطقه شرق استان تهران)

شماره: ۵۷۹۰

تاریخ: ۱۳۷۸/۳/۲۰

دفتر خانه اسناد رسمی شماره تهران

همکاران محترم بانک مسکن شعبه

باسلام - به استحضار می‌رساند به موجب اعلام اداره محترم بازرسی بانک، مشاهده گردیده تعدادی از دفاتر اسناد رسمی مبادرت به تنظیم و کالتنامه‌های بلاعزل در مورد وثائق غیر منقول بانک می‌نمایند که به موجب و کالتنامه‌های مزبور حق انتقال به غیر با أخذ ثمن به وکیل اعطا می‌شود و از این طریق موجبات اضرار به بانک و همچنین رواج واسطه‌گری و دلالتی در نقل و انتقال امتیازات حساب صندوق پس‌انداز مسکن را جهت سوء استفاده عده‌ای سودجو فراهم می‌نمایند.

اینکه با عنایت به اینکه به موجب مفاد اسناد رسمی رهنی، واگذاری حق رهن نسبت به وثائق غیر منقول بانک در مدت رهن جزئاً و کلاً سلب گردیده، خواهشمند است از تنظیم این گونه و کالتنامه‌ها جداً اجتناب فرمایید.

شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است:

سلب حقوق مذهبی افراد تنها از طریق حکم مقام قضایی و یا وضع قوانین قابلیت اعمال دارد. لهذا حق شرعی و قانونی أخذ وکیل، که به خصوص در شرع مقدس اسلام برای همه افراد به ویژه افراد خاص توصیه شده است، قابل سلب نمی باشد.

اداره حقوقی بانک مسکن در لایحه شماره ۵۲۲۲۱۲ مورخ ۱۳۸۱/۴/۱ به ادعای فوق چنین پاسخ داده است.

بخشنامه مورد اعتراض عیناً از روی ردیف ۴۰ مجموعه بخشنامه‌های صادره از کانون سردفتران و دفترباران تهران^(۱) و مستند به شماره‌های ۳۴/۹۲۷۳ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۸ و ۳۴/۶۳۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۸ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور است و سلب قسمتی از حقوق مدنی ممنوع نیست، کما اینکه مفهوم مخالف ماده ۹۵۹ قانون مدنی^(۲) که مقرر می‌دارد: «هیچ کس نمی‌تواند به طور کلی حق تمتع و یا حق اجرای تمام یا قسمتی از حقوق مدنی را از خود سلب نماید»، بر این معنا دلالت دارد و در مانحن‌فیه نیز راهن به اراده خود و به موجب قرارداد رهنی منعقد، حق نقل و انتقال مورد رهن را در مدت رهن، تحت هر یک از عناوین و عقود ناقله؛ اعم از صلح و وکالت از خود سلب نموده است.

بدیهی است در صورت مشاهده تنظیم وکالتنامه به شرح فوق و یا موارد مشابه، علاوه بر قطع همکاری با آن دفترخانه نسبت به تعقیب سردفتر از طریق مبادی ذی‌ربط اقدام لازم معمول خواهد شد.

قبلاً از بذل توجه و عنایتی که می‌فرمایید تشکر و قدردانی می‌گردد.

سرپرستی منطقه شرق تهران
محمدرضا ناصر توحیدی

رونوشت:

- شعبه جهت اطلاع؛ خواهشمند است دستور فرمایید به محض اطلاع و آگاهی از تنظیم این گونه وکالتنامه‌ها، شماره و تاریخ سند رهنی و نیز شماره و تاریخ سند وکالتنامه تنظیمی را با ذکر شماره دفتر اسناد رسمی تنظیم کننده این گونه اسناد جهت تعقیب سردفتر از طریق مبادی ذی‌ربط و سایر اقدامات لازم به این سرپرستی گزارش فرمایید.

(۱) ردیف ۴۰ از مجموعه بخشنامه‌های صادره از کانون سردفتران و دفترباران تهران:

تنظیم وکالتنامه کلی خرید و فروش رهن و اجاره اموال و املاک (به استثنای فروش وسائط نقلیه موتوری و ماشین آلات کشاورزی و اموالی که در رهن و وثیقه و اسناد مربوط به تسهیلات بانکی است و مالک ضمن سند رسمی حق انتخاب وکیل را از خود سلب نموده است) بلامانع است.

بند ۲ بخشنامه شماره ۱۱/۳۷۱۰۰ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۲۵ کانون سردفتران و دفترباران تهران (مورد تأیید سازمان ثبت اسناد و املاک کشور طبق نامه‌های شماره ۳۴/۹۲۷۳ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۸ و شماره ۳۴/۶۳۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۸ اداره کل امور اسناد و سردفتران).

(۲) روزنامه رسمی شماره ۱۸۷۷ مورخ ۱۳۸۴/۱/۲۰.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۰۶۹

تاریخ: ۱۳۸۱/۹/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۶۳/۸۱/هـ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲۱؛
موضوع: بخشنامه شماره ۵۷۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۰ بانک مسکن (سرپرستی منطقه
شرق تهران) در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که
مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۲ بخشنامه شماره ۱۴۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۳۰ درآمد سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور

شماره: ۱۷۷/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۴/۲۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه شرکت سیما یاران شرق به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۲ بخشنامه شماره ۱۴۹ درآمد سازمان تأمین اجتماعی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر نموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

شرکت سیما یاران شرق در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۲ بخشنامه شماره ۱۴۹ درآمد سازمان تأمین اجتماعی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح خواسته خود در لایحه شماره ۳۲/س - ۱۳۸۱/۳/۳۰ بیان داشته است:

در این بند از بخشنامه مقرر شده در صورتی که حق بیمه دریافتی از پیمان، بیشتر از بیمه متعلقه به فهرستهای مشمول بیمه دستمزد باشد، وجهی مسترد نمی‌گردد و این موجب دارا شدن ناعادلانه و دریافت بلا استحقاق است و وجوه اضافی اخذ شده از کل قرارداد، اضافه بر میزان مقرر در قانون که به دستمزد افراد مشمول تعلق می‌گیرد، حق قانونی تأمین اجتماعی نیست و به میل و رضایت نیز پرداخت نشده است و قطعاً قصد و رضای

(۱) بند ۲ بخشنامه شماره ۱۴۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۳۰ درآمد سازمان تأمین اجتماعی:

در کلیه حالات قید شده در تصویبنامه، به استثنای پیمانکاران و مهندسين مشاور مذکور در ماده ۶ و تبصره آن، در صورتی که حق بیمه طبق لیستهای ارسالی پیمانکار در دوره اجرای عملیات پیمان بیش از حق بیمه به مأخذ تعیین شده در تصویبنامه باشد، لیستهای ارسالی پیمانکار مبنای مطالبه و وصول حق بیمه قرار می‌گیرد.

حق بیمه پردازان بر تبرع نمی باشد.

همچنین اخذ بیمه بابت حقوق و مزایای افرادی که در یک پیمان تابع قوانین خاص بوده و از مزایای تأمین اجتماعی نمی توانند بهره مند شوند و تأمین اجتماعی هم در قبال دریافت حق بیمه نمی تواند خدماتی به آنها ارائه دهد، مخالف شرع انور است و چنین وجوهی باید به صاحبان آن عودت داده شود. لذا درج کلمه «کلیه و عموم حکم این بند نسبت به قراردادهایی که وصف خاص دارند صحیح نمی باشد. نمایندگان سازمان تأمین اجتماعی در لایحه جوابیه ای که به شورای نگهبان ارسال کرده اند در پاسخ ادعای فوق بیان داشته اند: بخشنامه مورد اعتراض بر مبنای ماده ۴۱ قانون تأمین اجتماعی^(۱) و تصویب نامه مورخ ۱۳۷۰/۱/۲۴ شورای عالی تأمین اجتماعی^(۲) در خصوص نحوه و نسبت مزد به کل کار انجام یافته در مورد کارهایی که نوع آنها ایجاب می کند، اصدار یافته و ضوابطی در خصوص نحوه دریافت حق بیمه این گونه فعالیتها مقرر کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۰۷۰

تاریخ: ۱۳۸۱/۹/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۱۷۷/۷۹ مورخ ۱۳۸۱/۴/۲۰؛
موضوع بند ۲ بخشنامه شماره ۱۴۹ درآمد سازمان تأمین اجتماعی در جلسه فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) ماده ۴۱ قانون تأمین اجتماعی:

در مواردی که نوع کار ایجاب کند سازمان می تواند به پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب شورای عالی سازمان، نسبت مزد را به کل کار انجام یافته تعیین و حق بیمه متعلق را به همان نسبت مطالبه و وصول نماید. (روزنامه رسمی شماره ۸۸۹۴ مورخ ۱۳۵۴/۴/۲۵).

(۲) ماده ۵ تصویب نامه مورخ ۱۳۷۰/۱/۲۴ شورای عالی تأمین اجتماعی:

در تمامی موارد فوق چنانچه حق بیمه لیستهای ارسالی پیمانکار بیشتر باشد، ملاک محاسبه و وصول حق بیمه، لیستهای پیمانکار خواهد بود.

عدم مغایرت تبصره ذیل بند ۱۰ قسمت الف مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای (مصوب ۱۳۸۰/۸/۱۵ شورایعالی انقلاب فرهنگی) با شرع انور شماره: ۸۲/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۶/۲۰

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رضا شیخ‌بهایی به شرح شکایت‌نامه تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن تبصره ذیل بند ۱۰ قسمت «الف» مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای مصوب شورایعالی انقلاب فرهنگی شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
قربانعلی درّی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای رضا شیخ‌بهایی در شکایت‌نامه تقدیمی متعرض تبصره ذیل بند ۱۰ قسمت «الف» مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای مصوب شورایعالی انقلاب فرهنگی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن افزوده است: شورایعالی انقلاب فرهنگی علاوه بر اینکه بر خلاف صلاحیت خود در جهت اجرای فرمان مقام معظم رهبری (مورخ ۱۳۸۰/۳/۷) که طی شماره ۱۰۳۳/۱/۱۰۳۳^(۲) مورخ ۱۳۸۰/۳/۹ به

(۱) تبصره ذیل بند ۱۰ قسمت الف مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای (مصوب ۱۳۸۰/۸/۱۵ شورایعالی انقلاب فرهنگی):

شرکتهای بخش خصوصی که تاکنون نسبت به ایجاد نقطه تماس بین المللی اقدام کرده‌اند، لازم است ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه، نسبت به جمع‌آوری تأسیسات یا واگذاری به بخشهای دولتی اقدام نمایند.

(۲) فرمان شماره ۷۰۸/د.ش مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۶ مقام معظم رهبری:

شماره: ۷۰۸/د.ش

تاریخ: ۱۳۸۰/۳/۱۶

جناب حجة الاسلام و المسلمين آقای هاشمی رفسنجانی - رئیس محترم مجمع تشخیص مصلحت

ریاست جمهوری ابلاغ گردیده است، مبادرت به تصویب آیین‌نامه و ضوابطی نموده که متضمن قواعد آمره موجد حق و تکلیف و سلب حقوق مکتسبه قانونی و آزادیهای مشروع و مجاز اشخاص است، از این حیث که تبصره مذکور حقوق مکتسبه و قانونی شرکتهای خصوصی فعال را با عطف بماسبق شدن، سلب نموده و موجبات ابطال سرمایه کلان شرکتهای خصوصی و بیکاری جمع کثیری از افراد جوان و تحصیل کرده کشور و از دست رفتن فرصتهای شغلی بی شماری را فراهم می آورد، با حکم شرعی «الناس مسلطون علی اموالهم» و قاعده «لا ضرر» تعارض دارد.

شورای عالی انقلاب فرهنگی در لایحه شماره ۲۱۴۳/دش مورخ ۱۳۸۱/۵/۱۹ در پاسخ به ادعای فوق، با تأکید بر صلاحیت آن شورا در تصویب ضوابط مذکور عنوان کرده است که در چارچوب بند ۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی و ابلاغیه شماره ۱/۱۰۳۳ مورخ ۱۳۸۰/۳/۹ سیاستهای کلی شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای^(۱) و توشیح مقام معظم

حضرت آیه الله سید محمود هاشمی شاهرودی - رئیس محترم قوه قضائیه
جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای خاتمی - رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران
جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای کروبی - رئیس محترم مجلس
سلام علیکم

به پیوست ابلاغیه مقام معظم رهبری «مدظله العالی» درباره سیاستهای کلی شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای ابلاغ می‌شود.

- ۱- متن سیاستهای کلی شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای به قرار زیر است:
- ۱- ایجاد، ساماندهی و تقویت نظام ملی اطلاع رسانی رایانه‌ای و اعمال تدابیر و نظارتهای لازم به منظور صیانت از امنیت سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و جلوگیری از جنبه‌ها و پیامدهای منفی شبکه‌های اطلاع رسانی.
  - ۲- توسعه کمی و کیفی شبکه اطلاع رسانی ملی و تأمین سطوح و انواع مختلف خدمات و امکانات این شبکه برای کلیه متقاضیان به تناسب نیاز آنان و با رعایت اولویتها و مصالح ملی.
  - ۳- ایجاد دسترسی به شبکه‌های اطلاع رسانی جهانی صرفاً از طریق نهادهای و مؤسسات مجاز.
  - ۴- حضور فعال و اثرگذار در شبکه‌های جهانی و حمایت از بخشهای دولتی و غیر دولتی در زمینه تولید و عرضه اطلاعات و خدمات ضروری و مفید با تأکید بر ترویج فرهنگ و اندیشه اسلامی.
  - ۵- ایجاد و تقویت نظام حقوقی و قضایی متناسب با توسعه شبکه‌های اطلاع رسانی به ویژه در جهت مقابله کارآمد با جرایم سازمان یافته الکترونیکی.

- ۶- توسعه فن آوری اطلاعات (به ویژه حفاظت از اطلاعات) و آینده‌نگری در خصوص آثار، تحولات فن آوری اطلاعات در سطح ملی و جهانی و گسترش مطالعات و تحقیقات و تربیت نیروی انسانی متخصص در این زمینه.
- ۷- اقدام مناسب برای دستیابی به میثاقها و مقررات بین المللی و ایجاد اتحادیه‌های اطلاع رسانی با سایر کشورها به ویژه کشورهای اسلامی به منظور ایجاد توازن در عرصه اطلاع رسانی بین المللی و حفظ و صیانت از هویت و فرهنگ ملی و مقابله با سلطه جهانی.

رهبری و تفویض وظیفه رهبری در این خصوص طی ابلاغیه ۱/۱۰۷۲ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۲ به ریاست جمهوری^(۱) و رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی راجع به نظارت بر حسن اجرای سیاستهای کلی نظام و زیر نظر مقام ولایت امری به تصویب رسیده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۰۷۱

تاریخ: ۸۱/۹/۲۵

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۸۲/۸۱/هـ مورخ ۱۳۸۱/۶/۲۰؛

(۱) ابلاغیه شماره ۱/۱۰۷۲ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۲ دفتر مقام معظم رهبری:

شماره: ۱/۱۰۷۲

مورخ: ۱۳۸۰/۲/۱۲

حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدمحمد خاتمی

ریاست محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی

با سلام و احترام

پرو تصمیم و ابلاغ سیاستهای کلی نظام درباره شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای از سوی مقام معظم رهبری «مدظله العالی»، معظم له در زمینه تهیه ضوابط و مقررات لازم برای شبکه‌های مزبور، فرمودند:

۱- شورای عالی انقلاب فرهنگی برای تهیه و تصویب مقررات و ضوابط مربوط به شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه‌ای، ذی صلاح است و این مقررات را بر اساس سیاستهای کلی تصویب و جهت اجرا به مراجع مربوط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت کند.

۲- مناسب است که شورا مأموریت تهیه مقررات را به هیأت ویژه‌ای از اعضا بسپارد و وزیر پست و تلگراف و تلفن و رئیس سازمان صدا و سیما هم عضو این هیأت باشند. البته لازم است برای این کار زمان معینی گذارده شود (مثلاً در حدود یک ماه).

۳- از آنجا که وضعیت کنونی شبکه جهانی در داخل کشور به هیچ وجه مناسب نیست، لازم است در مقررات مربوط مهلتی برای اجرای آن تعیین و اعلام گردد تا پس از انقضای مدت، قاطعانه با تخلفات برخورد شود.

۴- با توجه به نقش وزارت پست و تلگراف و تلفن و سازمان صدا و سیما در این خصوص، مسئولان این دو نهاد و دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، موضوع بند ۲ را با هماهنگی کامل تا حصول نتیجه عملی پی‌گیری و گزارش آن را علاوه بر جناب آقای رئیس جمهور به طور مستمر به اینجانب نیز ارائه کنند.

مراتب برای اطلاع و صدور دستور مقتضی ایفاد می‌شود.

محمدی گلپایگانی

موضوع تبصره ذیل بند ۱۰ قسمت «الف» مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۴/۵۶- آیین نامه تکمیلی تعرفه های برق
(مصوب ۱۳۷۶/۶/۱۰) وزارت نیرو با شرع انور

شماره: ۳۹۶/۸۰/ا

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۰/۸

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامه برکاتهم)
با اهداء سلام؛

نظر به اینکه آقای سید محمد معصومی به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۴/۵۶- آیین نامه تکمیلی تعرفه های برق شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دزی نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای سید محمد معصومی در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۴/۵۶- آیین نامه تکمیلی تعرفه های برق^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: شرکت توزیع برق منطقه ای استان قم بر اساس این بند مبلغی را بابت حق نگهداری شبکه که اصطلاحاً «دیمانده» نامیده می شود از متقاضیان (مشترکین) اخذ می کند، در حالی که احداث شبکه از محل عبور شبکه اصلی تا محل مورد تقاضا توسط

(۱) بند ۴-۵۶- آیین نامه تکمیلی تعرفه های برق (مصوب ۱۳۷۶/۶/۱۰ وزارت نیرو):

در مورد متقاضیانی که تا تاریخ مقرر در قرارداد، کلیه تعهدات مالی خود را انجام داده باشند لکن تمام یا قسمتی از تعهدات فنی آنها هنوز اجرا نشده باشد، شرکت در صورتی که آمادگی تأمین برق را داشته باشد از تاریخی که در قرارداد جهت تأمین برق مشخص گردیده است، با اعلام قبلی، متقاضی را به عنوان مشترک شناخته و بر طبق تعرفه مربوطه نسبت به ارسال صورتحساب اقدام خواهد نمود. در صورت عدم پرداخت صورتحساب از طرف مشترک مطابق بندهای ۴-۵۰ و ۴-۵۲ عمل خواهد شد. در صورتی که شرکت آمادگی تأمین برق متقاضی را نداشته باشد نمی باید اقدام به صدور صورتحساب نماید. در مورد متقاضیان کشاورزی در صورت عدم اشتغال به کشاورزی بعد از اعلام آمادگی شرکت نسبت به تأمین برق، متقاضی، مشترک شناخته می شود و شرکت باید نسبت به محاسبه حداقل بهای برق (معادل حداقل بهای برق تعرفه صنعتی) اقدام کند.

خود مشترک صورت می‌گیرد و عملاً در اختیار برق روستایی جهادهای استان و یا تعاونی کارمندان شرکت توزیع برق است. معمولاً احداث شبکه‌های فرعی به تناسب فاصله آن و رفع مسائل اداری و جانبی حداقل ۶ ماه تا یک سال و بیشتر زمان می‌برد و با وجودی که مسئولین شرکتهای توزیع برق به این امر واقفند، مع‌هذا هنوز شبکه‌ای احداث نشده و به برق اصلی وصل نگردیده و کتوری معین نشده است. با این حال، پس از گذشت ۳ ماه از درخواست خرید اشتراک، ماهیانه مبلغ هنگفتی بابت دیماند مطالبه می‌کنند که این مخالف با موازین اسلامی است.

وزارت نیرو در لایحه ۲۹۱۰۳/۴۱۰ مورخ ۱۳۸۱/۵/۱۵ در پاسخ به ادعای فوق بیان کرده است که: در ماده ۸ قرارداد خرید برق، طرف قرارداد پذیرفته است که بهای نیروی برق تحویلی را بر اساس تعرفه‌ها و شرایط عمومی تعرفه‌های مورد عمل شرکت برق بپردازد و یکی از شرایط تعرفه‌های برق، ماده ۴-۵۶-۴ است که هرگاه متقاضی تعهدات مالی خود را انجام داده باشد ولی تعهدات فنی او اجرا نشده باشد با اعلام قبلی متقاضی به عنوان مشترک شناخته شده و صورتحساب برای وی صادر می‌گردد؛ لذا اخذ این مبالغ در چارچوب شرط ضمن عقد و اصل «المؤمنون عند شروطهم» است. و آنکه مشترک که باید آماده تحویل برق باشد با تجهیز نکردن خود به دریافت کالا، سرمایه‌گذارهای شرکت برق را معطل می‌سازد و برق تولید شده آماده فروش باقی می‌ماند. در ضمن مدت ۳ ماه کاملاً قراردادی است و مشترک در تعیین مدت در قرارداد آزاد است. دیماند نیز بر خلاف تصور مدعی، حق نگهداری شبکه نیست و مستند قانونی آن بند «د» تبصره ۲۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۳^(۱) و تبصره بند «ج» ماده ۱۲۱ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی^(۲) می‌باشد و چنانچه در جزوه ضمیمه آمده است «اعمال تعرفه‌هایی بر مبنای اخذ مبالغ جداگانه بابت دیماند و انرژی

(۱) بند د تبصره ۲۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور:

هرگونه افزایش قیمت، عوارض، حق اشتراک، انشعاب، امتیاز دیماند و سایر دریافتی‌های مربوط به برق، تلفن و پست و همچنین قیمت انشعاب و آب مصرفی کشاورزی در غیر از موارد این تبصره در سال ۱۳۷۳ ممنوع می‌باشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۳۱۳ مورخ ۱۳۷۳/۲/۷).

(۲) تبصره بند ج ماده ۱۲۱ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی:
در صورت قطع برق با ایجاد محدودیت، به نسبت ضرر و زیان وارده، مصرف‌کنندگان از پرداخت دیماند و سایر پرداختهای مربوط معاف خواهد بود. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۰۷۰ مورخ ۱۳۷۹/۲/۱۱).

به دلیل ماهیت چند قسمتی هزینه‌های صنعت برق است و از طریق این تعرفه‌بندی که شامل هزینه قدرت و انرژی است هزینه‌هایی که صنعت برق بابت ارائه خدمت به هر مشترک متحمل می‌شود را عادلانه‌تر از زمانی که تنها یک نرخ یکنواخت اعمال می‌شود می‌توان محاسبه و دریافت نمود.»

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۴۳۳

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۱/۱۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۹۶/۸۰/ه مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۸؛

بند ۴-۵۶/۴ موضوع آیین‌نامه تکمیلی تعرفه‌های برق در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۹

فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۷۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ۳۹۶/۸۰ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

الف - با عنایت به این که بند ۴-۵۶-۴ آیین‌نامه تکمیلی تعرفه‌های برق به موجب نظریه شماره ۸۱/۳۰/۲۴۳۳ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ فقهای محترم شورای نگهبان خلاف احکام شرع شناخته نشده است، موردی برای ابطال آن در اجرای قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری وجود ندارد.

ب - نظر به این که اخذ هرگونه وجه از اشخاص توسط واحدهای دولتی منوط به حکم صریح و یا مجوز مأذون از قبل قانونگذار است وضع قاعده آمره در این خصوص بدون اتکا به اجازه مقنن وجاهت قانونی ندارد، اطلاق قسمت اول بند ۴-۵۶-۴ آیین‌نامه تکمیلی تعرفه‌های برق که به موجب آن ارسال صورتحساب برای متقاضیان برق و مطالبه وجوه مندرج در آن را بدون برخورداری اشخاص از نیروی برق مجاز اعلام داشته است مغایر قانون تشخیص داده می‌شود و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۷۰۶۳ مورخ ۱۳۸۲/۷/۵).

عدم مغایرت بند ۴/۴ مصوبه چهل و نهمین جلسه شورای پزشکی و تخصصی کشور
(مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۸) با شرع انور

شماره: ۳۷۴/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۰/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سعید الوندیان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بند ۴/۴ مصوبه چهل و نهمین جلسه شورای آموزش پزشکی و تخصصی کشور مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۸ شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر فرموده تا موجبات رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دزی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

آقای سعید الوندیان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند ۴/۴ مصوبه چهل و نهمین جلسه شورای آموزش پزشکی و تخصصی کشور مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۸^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که: در بند مذکور حداکثر سن داوطلب برای شرکت در دورهٔ دستیاری، چهل سال معین شده و به این ترتیب پزشکان بالای چهل سال سن از ادامه تحصیل و تکمیل علوم پزشکی و خدمت به مردم محروم شده‌اند که مخالف صریح آیهٔ شریفه «هل یستوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون»^(۲) و

(۱) بند ۴/۴ مصوبه چهل و نهمین جلسه مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۸ شورای پزشکی و تخصصی کشور: هر داوطلب می‌تواند حداکثر تا سن مجاز ورود به دورهٔ دستیاری (۴۰ سال تمام، تا پایان شهریور ماه سال تحصیلی مربوطه) بدون محدودیت دفعات، در آزمون ورودی دستیاری شرکت نماید.

تبصره: مدت زمان حضور داوطلبان رزمندگان در جبهه و مدت اسارت آزادگان به حداکثر سن مجاز برای ورود به دورهٔ دستیاری تخصصی اضافه می‌شود.

(۲) سوره زمر، آیه ۹: «أَمَّنْ هُوَ قَانَتْ آتَاءُ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةً رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ».

حدیث مربوط به وجوب تحصیل از پیامبر گرامی اسلام «طلب العلم فريضة على كل مسلم و مسلمة»^(۱) و «اطلب العلم من المهد الى اللحد»^(۲) است.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در لایحه ۱۳۱۱۳۴/ن مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۹ به ادعای فوق چنین پاسخ داده است که: مقررات گزینش پزشکان برای ادامه تحصیل به منظور تأمین نیاز جامعه به نیروهای متخصص وضع گردیده و براساس اختیارات قانونی شورای آموزش پزشکی و تخصصی کشور شرط سنی مقرر نموده است تا علاوه بر ارتقای کیفیت آموزش و تربیت نیروی متخصص، بهره‌مندی بیماران را نیز در نظر گرفته باشد؛ زیرا با توجه به کاهش توان جسمی و روحی در سنین بالا پس از پایان تحصیل، میزان بهره‌وری آنان کم می‌شود و با کمبود نیروی متخصص روبرو خواهیم شد.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۴۳۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۱/۱۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۷۴/۸۱/هـ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۷؛

بند ۴/۴ موضوع مصوبه چهل و نهمین جلسه شورای آموزش پزشکی و تخصصی کشور مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۸ در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۹ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) بحارالانوار، پیشین، ج ۱، ص ۱۷۷.

(۲) همان، ص ۱۸۰.

عدم مغایرت بند ۷ بخشنامه ۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان

تأمین اجتماعی با شرع انور

شماره: ۲۲۵/۸۰/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۰/۱۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان (دامة برکاتهم)

با اهداء سلام؛

نظر به اینکه دفتر حقوقی سازمان امور جانبازان به شرح دادخواست تقدیمی، مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ (بند هفت) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط، لطفاً نسبت به موضوع، اظهار نظر نموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دژی نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

دفتر حقوقی سازمان امور جانبازان در دادخواست تقدیمی خواستار ابطال بند هفت بخشنامه شماره ۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی^(۱) به لحاظ مخالفت با شرع انور شده و در توضیح آن بیان کرده است که:

برابر مقررات استخدامی سازمان امور جانبازان، پرسنل این سازمان بیمه تأمین اجتماعی هستند و حق بیمه از حقوق دریافتی آنان کسر و به حساب سازمان واریز می‌گردد. لذا برابر ماده ۶۳ قانون تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ مجلس شورای

(۱) بند ۷ بخشنامه شماره ۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی:

با استناد به ماده ۱۹ قانون، کلیه دستگاههای مشمول ماده ۳ موظف به پرداخت حقوق و مزایای کامل جانبازان در ایام مرخصی استعلاجی گردیده‌اند، لذا دستگاههای مزبور مکلف به تنظیم لیست و پرداخت حق بیمه این قبیل از بیمه شدگان در ایام بیماری خواهند بود و سازمان تعهدی در این مورد نخواهد داشت.

ملی)،^(۱) مستحق غرامت دستمزد ایام بیماری در مواردی که عدم اشتغال به کار و معالجه به سبب بیماری باشد و بیمار در بیمارستان بستری باشد، می‌گردند و معمولاً حقوق سه روز اول بیماری در این صورت برای یک نوبت در سال از سوی کارفرما پرداخت می‌گردد؛ در حالی که در بند مورد اعتراض، سازمان تأمین اجتماعی خود را از چنین تعهدی مبرا نموده است و حاصل آن پرداخت چنین مبالغی از مبالغ مالی بنیاد می‌باشد. با این حال بنابه نظر شورای نگهبان، دولت و مجلس در این موارد نمی‌توانند برای بنیاد تعیین تکلیف نمایند. همچنین مفاد بخشنامه با توجه به اینکه سازمان حق بیمه دریافت می‌دارد، مخالف با عدالت و انصاف و قاعده «لاضرر» است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۱/۳۰/۲۴۳۶

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۱/۱۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۸۰/۲۲۵ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۵

بند هفت موضوع بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین

اجتماعی در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۹ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که

(۱) ماده ۶۳ قانون تأمین اجتماعی:

در مورد بیماریها یا حوادث، آخرین مزد یا حقوق روزانه بیمه شده به منظور محاسبه غرامت دستمزد ایام بیماری عبارت است از: جمع کل دریافتی بیمه شده که به مأخذ آن حق بیمه دریافت شده است در آخرین ۹۰ روز قبل از شروع بیماری، تقسیم بر روزهای کار و در مورد بیمه شدگانی که کارمزد دریافت می‌کنند آخرین مزد عبارت است از: جمع کل دریافتی بیمه شده که به مأخذ آن حق بیمه دریافت شده است در آخرین ۹۰ روز قبل از شروع بیماری، تقسیم بر نود؛ مشروط بر اینکه غرامت دستمزد این مبلغ از غرامت دستمزدی که به حداقل مزد کارگر عادی تعلق می‌گیرد کمتر نباشد. در صورتی که بیمه شده دریافت کننده کارمزد، ظرف سه ماه مذکور مدتی از غرامت دستمزد استفاده کرده باشد، متوسط دستمزدی که مبنای محاسبه غرامت دستمزد مذکور قرار گرفته است به منزله دستمزد روزانه ایام بیماری تلقی و در محاسبه منظور خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۸۸۹۴ مورخ ۱۳۵۴/۴/۲۵).

مغایر با موازین شرع شناخته نشد. (۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) آرای شماره‌های ۵۴ تا ۵۶ مورخ ۱۳۸۲/۲/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۲۲۶ و ۲۲۷ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

قانونگذار با وضع دو حکم متمایز به شرح مقرر در ماده ۱۹ قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی و تبصره ذیل آن به ترتیب پرداخت حقوق و مزایای کامل ایام مرخصی استعلاجی جانبازان را جز در موارد مصرح در تبصره ماده ۱۹ به عهده دستگاههای مشمول قانون فوق‌الذکر و پرداخت حقوق و مزایای مزبور در واحدهای مشمول قانون کار و قانون تأمین اجتماعی نسبت به مدت مرخصی استعلاجی بالاتر از سقف قانونی را از طریق سازمان تأمین اجتماعی به عهده دولت محول کرده است. بنابراین عموم و اطلاق بند ۷ بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی که مفهم تسری حکم عام ماده ۱۹ قانون به واحدهای مشمول حکم مقرر در تبصره آن ماده است، خلاف حکم صریح مقنن تشخیص داده می‌شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۹۸۲ مورخ ۱۳۸۲/۳/۳۱).

مغایرت بندهای ۲-۳ و ۲-۴ بخشنامه شماره ۱۳۷ در آمد سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور

شماره: ۳۵۳/۷۹/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۸/۱۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای جلیل میرزائی به شرح دادخواست و لایحه تکمیلی مورخ
۱۳۸۱/۷/۲۳ مدعی خلاف شرع بودن بندهای ۲-۳ و ۲-۴ بخشنامه شماره ۱۳۷ در آمد
شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا
موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

شکات آقایان جلیل میرزائی و سیدحسین شریعت پناهی طی دادخواستی به طرفیت
سازمان تأمین اجتماعی مدعی مغایرت بخشنامه شماره ۱۳۷ در آمد سازمان تأمین
اجتماعی^(۱) با قانون شده اند و در توضیح خواسته خویش آورده اند که رابطه مابین ما از
نوع روابط موجر و مستأجر بوده نه از نوع رابطه کارفرما و کارگر و به این دلیل رابطه ما
مشمول قانون تأمین اجتماعی نمی باشد تا بر طبق آن حق بیمه پرداخت نمائیم.
در پاسخ به این ادعا معاون حقوقی و امور مجلس سازمان تأمین اجتماعی طی دفاعیه

(۱) بخشنامه شماره ۱۳۷ مورخ ۱۳۶۷/۸/۱۰ سازمان تأمین اجتماعی با موضوع «شناخت کارفرما» تنظیم
و صادر شده است که بندهای ۲-۳ و ۲-۴ آن مقرر می دارد:

۲-۳: در صورتی که کارگاه (فاقد اجازه کار) از سوی مالک حسب اسناد رسمی (مانند اجاره صلح نامه، اقرار نامه،
قرارداد محضری و نظائر آن) به شخص یا اشخاص حقیقی واگذار شده باشد انتقال گیرنده یا انتقال گیرندگان کارفرما
محسوب می گردند.

۲-۴: اسناد اجاره عادی تنظیمی توسط ارگانهای دولتی و نهادهای انقلابی نظیر ادارات اوقاف، بنیاد مستضعفان و بنیاد
شهید و... در زمره اسناد رسمی تلقی و مستأجر یا مستأجرین کارفرما شناخته خواهند شد.

شماره ۱۰۳۸۱/د/۷۱۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۴/۸ توضیح داده است که صرف تنظیم اجاره نامه عادی که امروزه جهت فرار از مقررات تأمین اجتماعی و سرپوش گذاشتن به رابطه حقوقی واقعی (کارگری و مزدبگیری) امری شایع می باشد و بعضاً نیز حتی بدون تمایل و رضای واقعی کارگر، چنین قراردادی صرفاً از باب جلوگیری از تعلق حق بیمه بر ذمه کارفرما امضا می گردد کافی و وافی در جهت نفی رابطه کارگری و کارفرمایی نمی باشد، از هیأت عمومی دیوان عدالت اداری استدعای رسیدگی و رد شکایت شکات را کرده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۲/۳۰/۲۸۸۳

تاریخ: ۱۳۸۲/۲/۱۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۳۵۳/۷۹ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۴:

بندهای ۲-۳ و ۲-۴ بخشنامه شماره ۱۳۷ درآمد سازمان تأمین اجتماعی در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۲/۴ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که نظر فقها، به شرح زیر اعلام می گردد:

«کارفرما تلقی نمودن مالک مغازه را در فرض مذکور در شکایت شاکی و مطالبه حق بیمه شخص دیگر از او خلاف موازین شرع می باشد»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۷۶ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاسه پرونده ه/۳۵۳/۷۹ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

الف - اطلاق بند ۱-۴ بخشنامه شماره ۱۳۷ درآمد سازمان تأمین اجتماعی که نافی اعتبار اسناد عادی مسلم الصدور و معتبر انتقال کارگاه به لحاظ حصر مدارک مثبت انتقال خلاف حکم مقنن در باب اعتبار اسناد معتبر است. ب - فقهای محترم شورای نگهبان به شرح نظریه شماره ۸۲/۳۰/۲۸۸۳ مورخ ۱۳۸۲/۲/۱۰ بندهای ۲-۳ و ۲-۴ بخشنامه فوق الاشعار را از جهت کارفرما تلقی نمودن مالک مغازه در فرض مذکور در شکایت شاکی و مطالبه حق بیمه شخص دیگر از او، خلاف موازین شرع اعلام داشته اند. بنا به جهات فوق الذکر بندهای مذکور مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۹۸۲ مورخ ۱۳۸۲/۳/۳۱).

عدم مغایرت مفاد ماده ۸ اصلاحی آیین نامه تبصره (۳) ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی با شرع انور

شماره: ۲۵۷/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۱/۲۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حسین فرهنگ فلاح به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن قسمتی از ماده ۸ اصلاحی آیین نامه تبصره ۳ ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی موضوع تصویب نامه شماره ۵۴۱۹۴/ت/۶۵۳ مورخ ۱۳۶۸/۵/۳۱ هیأت وزیران^(۱) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

خواهان آقای حسین فرهنگ فلاح طی دادخواستی مدعی مغایرت تصویب نامه راجع به اصلاح ماده ۸ آیین نامه تبصره ۳ ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸ هیأت وزیران، با قانون اساسی و موازین شرع می شود به این دلیل که ماده مذکور موجب سلب و اسقاط حق و حقوق شخصی از افراد می گردد و از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال و حذف دو کلمه «... جزئاً یا ...» از قسمت اخیر مصوبه مذکور می شود. معاون دفتر امور حقوقی دولت طی نامه شماره

(۱) ماده ۸ اصلاحی آیین نامه تبصره ۳ ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی: در صورتی که رابطه استخدامی شخص با دستگاه متبوعش به لحاظ استعفاء، اخراج، بازخرید خدمت یا انفصال دائم قطع شده یا می شود و کسور بازنشستگی یا حق بیمه خود را دریافت ننموده باشد از لحاظ انتقال کسور بازنشستگی یا حق بیمه و احتساب مابه التفاوت متعلقه تابع مقررات این آیین نامه خواهد بود. در مورد اشخاصی که کسور بازنشستگی متعلقه را جزئاً یا کلاً از صندوق بازنشستگی ذریط دریافت داشته اند مسئله نقل و انتقال کسور موضوعاً منتهی است. (روزنامه رسمی شماره ۱۹۹۵۹ مورخ ۱۳۶۸/۶/۸).

۵۶۰۹۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۶^(۱) به این ادعا پاسخ داده و رأی شماره ۳۱۵ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری^(۲) را مبنی بر عدم مغایرت قانونی ماده یاد شده در پیوست نامه فوق به عنوان دلیل می آورد.

نظریه فقهی شورای نگهبان

شماره: ۸۲/۳۰/۳۲۰۸

تاریخ: ۱۳۸۲/۳/۱۹

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۵۷/۸۱/ه مورخ ۱۳۸۲/۱/۲۱:

موضوع ماده (۸) اصلاحی آیین نامه تبصره (۳) ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی موضوع تصویب نامه شماره ۵۴۱۹۴/ت/۶۵۳ مورخ ۱۳۶۸/۵/۳۱ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۵ فقهی محترم شورای نگهبان مطرح شد، که نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

(۱) نامه شماره ۵۶۰۹۸ مورخ ۱۳۸۱/۱۱/۶ معاون دفتر امور حقوقی دولت:

شماره: ۵۶۰۹۸

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۱/۶

دیوان محترم عدالت اداری

عطف به نامه شماره ۲۵۷/۸۱/ه مورخ ۸۱/۷/۲۳ منضم به دادخواست راجع به ابطال قسمت اخیر ماده (۸) اصلاحی آیین نامه تبصره (۳) ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی موضوع تصویب نامه شماره ۵۴۱۹۴/ت/۶۵۳ مورخ ۶۸/۵/۳۱ به پیوست تصویر رأی شماره ۳۱۵ مورخ ۷۵/۱۲/۱۱ هیأت عمومی محترم آن دیوان مبنی بر عدم مغایرت قانونی ماده یاد شده ایفاد می گردد.

معاون دفتر امور حقوقی دولت

بهمن جوادیان

(۲) رأی شماره ۳۱۵ مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۲۴۵/۷۵: منظور مقنن از انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی مذکور در ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی ناظر به موردی است که حق مزبور در هر یک از صندوقهای مندرج در قانون باقی باشد و در صورت دریافت کسورات بازنشستگی و حق بیمه با توجه به ماده ۸ آیین نامه اصلاحی آن مصوب سال ۱۳۶۸ موضوع انتقال کسورات و حق بیمه منتفی می باشد. بنابراین دادنامه شماره ۴۹۶ - ۷۵/۶/۲۰ شعبه ششم که متضمن این معنی است موافق قانون تشخیص داده می شود. این رأی مطابق ذیل ماده ۲۰ قانون دیوان عدالت اداری برای شعب دیوان و سایر مراجع مربوطه در موارد مشابه لازم الاتباع است. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۲۴۶ مورخ ۱۳۷۶/۴/۱۶).

«مفاد ذیل ماده (۸) اصلاحی که مورد اعتراض شرعی نامبرده قرار گرفته چون تنها از نقل و انتقال کسور بازنشستگی به صندوق دیگر منع نموده است ولی از پرداخت آن کسور بازنشستگی به صندوق دیگر منع نموده است ولی از پرداخت آن کسور به مستخدم منع نموده فلذا خلاف شرع شناخته نشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مغایرت اطلاق ماده ۲۶ مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۳۲۰۳

مورخ ۱۳۸۰/۴/۵ هیأت وزیران با شرح انور

شماره: ۴۱/د/۴۱۳۶

تاریخ: ۱۳۸۲/۲/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات

نظر به اینکه آقای مقدم مهدوی به شرح دادخواست تقدیمی و لایحه تکمیلی آن مدعی خلاف شرع بودن مواد ۲۲ و ۲۶ از مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۳۲۰۳ مورخ ۸۰/۴/۵ هیأت وزیران^(۱) و^(۲) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

خواهان طی دادخواستی به طرفیت هیأت دولت مدعی شده است که هیأت وزیران با مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۳۲۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۴/۵، خصوصاً طی ماده‌های ۲۲ و ۲۶ این مصوبه، دفتری را که با مصوبه قبلی مجوز فعالیت اخذ کرده و به اعتبار همان مجوز سرمایه‌گذاری کرده‌اند ملزم به تطبیق شرایط خود با شرایط مصوبه جدید و آنهم ظرف مدت ۶ ماه نموده و کسانی هم که بتوانند در مدت یاد شده شرایط خود را تطبیق دهند مجوزشان تعلیق و لغو خواهد شد. وی در ادامه توضیح داده که هیأت وزیران با عطف به‌ماسبق نمودن قانون، حقوق مکتسبه اینجانب را نادیده انگاشته و مطابق اصل چهارم

(۱) ماده ۲۲ مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۳۲۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۴/۵ هیأت وزیران:

در صورتی که شخص حقیقی صاحب مجوز تمام یا یکی از شرائط مقرر در این آیین‌نامه را برابر تشخیص مرجع صدور از دست بدهد مجوز وی تا ۶ ماه معلق می‌شود و اگر در مدت یادشده به تکمیل شرایط اقدام ننماید مجوز لغو می‌شود.

(۲) ماده ۲۶ مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۳۲۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۴/۵ هیأت وزیران:

هر یک از دفتراهایی که ارکان تشکیلات و مجوز آنها با این آیین‌نامه مطابقت ندارد موظفند حداکثر تا شش ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این آیین‌نامه وضعیت خود را با مفاد آن تطبیق دهند.

قانون اساسی قواعد و مقررات دولتی مغایر با احکام شرع باطل و از درجه اعتبار ساقط است لذا خواستار ابطال موارد ۲۲ و ۲۶ مصوبه مذکور به جهت مغایرت با شرع می شود.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۲/۳۰/۳۵۰۲

تاریخ: ۱۳۸۲/۴/۱۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۴۱۳۶/د/۴۱ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۵:
موضوع مواد ۲۲ و ۲۶ از مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۳۲۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۴/۵ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۴/۴ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد، که نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد.
«اتلاق ماده ۲۶ نسبت به صاحبان دفاتری که طبق مقررات سابق با دارا بودن مدرک دیپلم اقدام به تأسیس دفتر نموده اند و امکان کسب مدرک کارشناسی در مدت شش ماه وجود ندارد چون اقتضا دارد که دفتر آنها از اساس تعطیل و پروانه آنها لغو گردد، این معنی تجویز اضرار بلاتدارک به آنها است و خلاف شرع می باشد.»^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۵۶۱ مورخ ۱۳۸۳/۱۱/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۱۱۱/۸۱ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

نظر به اینکه فقهای محترم شورای نگهبان به شرح نظریه شماره ۸۲/۳۰/۳۵۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۱۴ مدلول ماده ۲۶ تصویب نامه مورد اعتراض را از مقوله تجویز اضرار بلاتدارک و نتیجتاً خلاف شرع تشخیص داده اند، بنابراین به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ماده ۲۶ آیین نامه فوق الاشعار ابطال می شود. ب - اطلاق حکم مقرر در ماده ۲۲ تصویب نامه مورد اعتراض در خصوص تعلیق یا لغو مجوز تأسیس دفاترهای خدمات مسافرتی - سیاحتی - جهانگردی و زیارتی اشخاص حقیقی به واسطه از دست دادن تمام یا یکی از شرایط مندرج در آیین نامه مزبور مفهم عطف بمسابق شدن حکم مذکور است و بدین جهت خلاف ماده ۴ قانون مدنی تشخیص داده می شود و مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد. ج - بند ۶ قسمت پ ماده ۴ آیین نامه مورد اعتراض در باب شرایط صدور مجوز تأسیس دفاترهای خدمات مسافرتی - سیاحتی - جهانگردی و زیارتی که با استفاده از اذن مقنن تهیه و تصویب شده است مغایرتی با قانون ندارد. (روزنامه رسمی شماره ۱۷۵۴۳ مورخ ۱۳۸۴/۳/۲).

عدم مغایرت بند ۴ ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون ابطال
استاد فروش رقبات (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۳۴۴/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۲/۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه بانک ملی ایران به شرح شکایت نامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن
بند ۴ ماده یک آیین نامه اجرایی قانون ابطال استاد فروش رقبات مصوب ۱۳۷۴/۲/۳
هیأت وزیران^(۱) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع
اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

اداره حقوقی و دعاوی بانک ملی ایران طی شکوائیه شماره ۱۱۱۵۶/۳/۴ مورخ
۱۳۸۱/۸/۱۹، از دیوان عدالت اداری تقاضای رسیدگی و صدور حکم بر ابطال قسمت
ذیل بند ۴ ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون ابطال استاد فروش رقبات... مصوب
۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران، می نماید و در ادامه شکوائیه توضیح می دهد: ذیل مفاد بند ۴
ماده ۱، صدور مجوز شرعی را از سوی مجتهدین جامع الشرایط شرط صحت آن قرار
داده اند که این قید در هیچ یک از متون شرعی وجود ندارد.

هر چند نظارت و دخالت مجتهدین محترم جامع الشرایط در امر فروش موقوفات

(۱) بند ۴ ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون ابطال استاد فروش رقبات (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران):

ماده ۱- تعاریف و اصطلاحات:

...۱

۴- مجوز شرعی، مجوزی که براساس ضوابط شرع مقدس اسلام در مورد تبدیل یا فروش اموال موقوفه توسط مجتهد
جامع الشرایط صادر شده باشد. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۶۱۰ مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۳).

می‌تواند در اجرای مفاد ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات مصوب ۱۳۷۱/۱۱/۲۵ و رعایت مقررات شرعی و تأمین نظر واقف و حفظ موقوفات نقش شایسته‌ای را ایفاء نماید اما مشروط نمودن فروش موقوفات در صدور مجوز مربوط از سوی مقامات محترم مذکور به لحاظ عدم صراحت متون شرعی به این امر، به عنوان شرط تحقق جواز شرعی بیع وقف فاقد وجاهت قانونی و شرعی است.

همچنین با عنایت به عطف به‌ماسبق شدن قانون ابطال اسناد فروش رقبات و تبعاً آیین‌نامه مربوط به قبل از انقلاب اسلامی و با توجه به اینکه در آن زمان الزامی در صدور مجوز فروش از سوی مجتهدین جامع الشرایط وجود ندارد حال با اجرای مفاد آیین‌نامه مورد اعتراض تمامی مبیعات به عمل آمده قابل ابطال می‌باشد و از این حیث آیین‌نامه مذکور مخالف با اصول فقهی و حقوقی و حقوق مکتسبه افراد می‌باشد.

سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه طی نامه شماره ۱/۲/۲۳۰/۴۲۳۳ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۶ در پاسخ به ادعای بانک ملی ایران چنین اظهار نظر کرده است:

درخواست بانک ملی هیچگونه توجیه شرعی و قانونی ندارد و در تنظیم آن به سوابق امر و چگونگی تصویب قانون و آیین‌نامه اجرایی آن توجه لازم مبذول نگردیده است. یکی از نخستین اهداف نظام رفع اثر از اقدامات خلاف شرعی بود که در رژیم طاغوت صورت پذیرفته بود در خصوص مسائل مربوط به وقف نیز حسب فرمان بنیانگذار نظام حضرت امام خمینی (ره) مقرر گردید موقوفاتی که در رژیم سابق برخلاف موازین شرعی بفروش رفته به وقفیت اعاده شود و در اجرای این فرمان این قانون و آیین‌نامه آن تصویب شد با این توضیح اعتراض بانک ملی در خصوص عطف به‌ماسبق شدن این مقررات غیر وارد است زیرا منظور و مقصود و فلسفه تصویب و اجرای قانون و آیین‌نامه مورد بحث جز این بوده است که از اقدامات غیرمشروع سابق رفع اثر گردد. بنابراین واضح است موقوفاتی که با مجوز شرعی تبدیل و انتقال یافته از حکم قانونی خروج موضوعی دارد بدیهی است برای تشخیص این مقوله، ضرورت داشته و دارد که در مورد جواز شرعی تعریفی به دست داده شود و این تعریف همان است که در بند ۴ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی بیان گردیده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۲/۳۰/۳۵۰۱

تاریخ: ۱۳۸۲/۴/۱۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

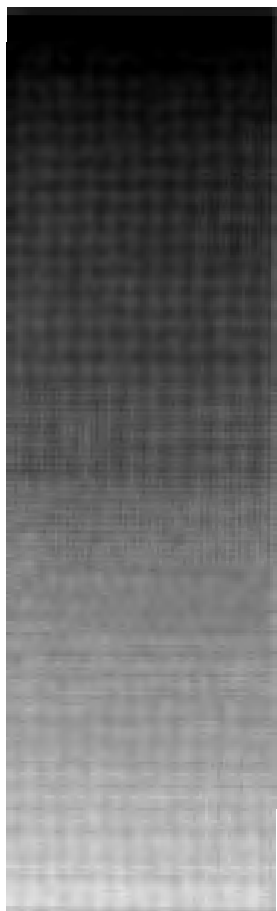
عطف به نامه شماره ه/۸۱/۳۴۴ مورخ ۱۳۸۲/۲/۴:

موضوع بند (۴) ماده (۱) آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات مصوب
۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۴/۴ فقهای محترم شورای نگهبان
مطرح شد، که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

سال ششم

۱۳۸۲/۴/۲۶

تا

۱۳۸۳/۴/۲۵

عدم مغایرت بند «ز» ماده ۱/۱۶ آیین نامه استخدامی
سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران با شرع انور

شماره: ۳۷۷/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۶/۲۵

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای حسین افسر به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بند (ز) ماده (۱/۱۶) آیین نامه استخدامی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران^(۱) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهارنظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای حسین افسر طی دادخواستی خواستار ابطال بند (ز) ماده ۱/۱۶ آیین نامه استخدامی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به لحاظ مغایرت با قانون و شرع شده است، با این توضیح که ماده مزبور (بند ز) وارث بودن پدر و مادر را منوط به این دانسته که ایشان تحت تکفل فرزند (فرد متوفی) بوده باشند. در صورتی که چنین شرطی باطل است و مخالف صریح با قوانین موضوعه دارد؛ چرا که در موانع ارث، ذکری از عبارت «تحت تکفل بودن» به عنوان موانع ارث به میان نیامده است. پس آنچه از اموال منقول و غیر منقول متوفی باقی می ماند جزء ماترک و متعلق به ورثه قانونی و

(۱) ماده ۱/۱۶ آیین نامه استخدامی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران:
خانواده کارکنان در این آیین نامه به شرح زیر می باشد:

الف - زن (زوجه) یا زنان دائمی.

ب - شوهر در صورتی که علیل، از کار افتاده تحت تکفل همسر خود باشد.

ج - ...

ز - پدر و مادری که تحت کفالت فرد می باشند، مادام العمر.

ح - ...

حین الفوت است.

مدیر کل امور حقوقی سازمان صدا و سیما طی نامه شماره ۱۱۵۰/۳۶۲۴/د مورخ ۱۳۸۲/۶/۸ در پاسخ به این ادعا اظهار نظر کرده است که: «بر اساس مواد آیین نامه استخدامی سازمان صدا و سیما هرگاه کارمند بازنشسته یا از کار افتاده فوت کند، تمام حقوق بازنشستگی یا مستمری او به عنوان حقوق وظیفه به وراث قانونی وی پرداخت می گردد که در ماده ۱/۱۶ آیین نامه وراث قانونی تعریف گردیده است. برخلاف ادعای شاکی مقررات مزبور هیچگونه مخالفتی با شرع و قانون خصوصاً قانون ارث نداشته و هیچگاه وارث بودن والدین را منوط به تحت تکفل بودن فرد متوفی ندانسته است، بلکه همانند تمامی مقررات موضوعه کشور برای برخورداری از بعضی مزایا شرایط خاصی پیش بینی گردیده است که منافاتی نه با قانون مدنی دارد نه با قانون ارث. به عنوان مثال در قانون استخدام کشوری، قانون کار، تأمین اجتماعی و... جهت برقراری حقوق وظیفه برای فرزندان، والدین و ... شرایط خاصی پیش بینی گردیده است. علیهذا با اعلام مراتب، رد شکایت شاکی مورد استدعاست».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۲/۳۰/۵۶۵۳

تاریخ: ۱۳۸۲/۸/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام

عطف به نامه شماره ۳۷۷/۸۱/هـ مورخ ۱۳۸۲/۶/۲۵،

موضوع بند «ز» ماده (۱/۱۶) آیین نامه استخدامی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۱ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می گردد:

«مقید نمودن پدر و مادر به اینکه تحت کفالت فرد متوفی باشد در بند «ز» ماده (۱/۱۶) خلاف شرع شناخته نشد زیرا پرداخت حقوق مستمری بازماندگان متوفی از باب ارث نیست».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۴ ماده ۱۶۹ آیین نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور با شرع انور

شماره: ۳۸/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۳/۲۲

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سعید شکورپناه نویری به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بند ۴ ماده ۱۶۹ آیین نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۱۳۸۰/۴/۲۶ ریاست محترم قوه قضائیه^(۱) شده اند. ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای سعید شکورپناه نویری طی دادخواستی به طرفیت سازمان زندانها و قوه قضائیه خواستار ابطال بند ۴ ماده ۱۶۹ آیین نامه اجرایی سازمان زندانها مصوب ۱۳۸۰/۴/۲۶ رئیس قوه قضائیه شده است. با این توضیح که بند ۴ ماده ۱۶۹ آیین نامه مذکور با قوانین اساسی، مدنی و سایر قوانین موضوعه و شرع انور مغایرت داشته و از چارچوب آیین نامه اجرایی خارج و در حکم قانونگذاری می باشد.

اداره کل حقوقی و تدوین قوانین وزارت دادگستری طی نامه شماره ۲۲۷/۱۷۶۹ مورخ ۱۳۸۱/۴/۶ در پاسخ به این دادخواست اظهار نظر کرده است که: «نظر به اینکه زندان انفرادی تمهیدی است منحصر به حفظ ادله جرم و آنهم در مرحله تعقیب و برای

۱) ماده ۱۶۹ آیین نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور (مصوب ۱۳۸۰/۴/۲۶ رئیس قوه قضائیه):

تنبیهاات انضباطی عبارتند از: ۱- توبیخ کتبی با درج در پرونده شخصیتی زندانی ۲- محرومیت از ملاقات حداکثر تا یک ماه ۳- محرومیت از مرخصی تا ۶ ماه ۴- زندان انفرادی تا یک ماه ۵- تغییر زندان با رعایت مقررات مربوطه ۶- عدم پیشنهاد عفو و آزادی مشروط حداکثر تا یکسال. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۴۳۰ مورخ ۱۳۸۰/۵/۷).

مدت کوتاهی به دستور مقام قضائی برای پیشگیری از امحاء دلایل جرم از طریق ارتباط متهم با افراد دیگر قابل استفاده است لذا استفاده از آن به عنوان تنبیه انضباطی آنهم تا یکماه با اصول ۳۳ و ۳۶ قانون اساسی^(۱) و^(۲) منافات پیدا می کند و گونه ای تصرف در امر قانونگذاری است. اعضای شورای انضباطی زندان جایگاه قانونی و قضائی ندارند و مآلاً اقدام به این تنبیه مخالف منطوق ماده ۵۷۹ قانون مجازات اسلامی^(۳) بوده و مأمورین را در معرض جرم جویی و قابلیت مجازات قرار می دهد. با التفات به مراتب مرقوم بند ۴ ماده ۱۶۹ آیین نامه اجرایی سازمان زندانها مخالف قانون بوده و ابطال پذیر به نظر می رسد».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۲/۳۰/۵۶۵۲

تاریخ: ۱۳۸۲/۸/۲۴

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۸/۸۱/هـ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۲،
موضوع بند (۴) ماده (۱۶۹) آیین نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مصوب ۱۳۸۰/۴/۲۶ ریاست محترم قوه قضائیه، در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۱
فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) اصل سی و سوم:

هیچ کس را نمی توان از محل اقامت خود تبعید کرد یا از اقامت در محل مورد علاقه اش ممنوع یا به اقامت در محلی مجبور ساخت مگر در مواردی که قانون مقرر می دارد.

(۲) اصل سی و ششم:

حکم به مجازات و اجراء آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد.

(۳) ماده ۵۷۹ قانون مجازات اسلامی:

چنانچه هر یک از مأمورین دولتی محکومی را سخت تر از مجازاتی که مورد حکم است مجازات کند یا مجازاتی کند که مورد حکم نبوده است به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد و چنانچه این عمل به دستور فرد دیگری انجام شود فقط آمر به مجازات مذکور محکوم می شود و چنانچه این عمل موجب قصاص یا دیه باشد مباشر به مجازات آن نیز محکوم می گردد و اگر اقدام مزبور متضمن جرم دیگری نیز باشد مجازات همان جرم حسب مورد نسبت به مباشر یا آمر اجرا خواهد شد.

عدم مغایرت مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۸

شهرداری تبریز با شرع انور

شماره: ۶۲۱/۸۲/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۰/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای ساعد تنباکوچی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۸ شهرداری تبریز^(۱) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای ساعد تنباکوچی طی دادخواستی مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ

(۱) مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۸ شهرداری تبریز:

شماره: ۹۰۰۱/۲۹

تاریخ: ۱۳۷۷/۴/۲۸

قائم مقامی محترم شورای شهر
سلام علیکم

احتراماً به استحضار می‌رساند تعدادی از شهروندان با سند عادی (قولنامه) املاکی را ابتیاع و بدون رعایت قوانین و مقررات اقدام به تخریب باغ و اشجار نموده و تغییر ماهیت داده و النهایه اقدام به احداث بنا می‌نمایند که با این عمل حقوق مسلم شهرداری ضایع می‌گردد، علیهذا خواهشمند است موافقت فرمائید از مالکین املاکی که در اراضی دایر مزروعی یا مشجر بدون رعایت ضوابط شهرسازی و ماده ۵ قانون زمین شهری احداث اعیانی نموده و نیز به استناد ماده ۱۴۷ اصلاحی قانون ثبت، سند اخذ نموده‌اند، در صورت اخذ پرونده به کمیسیون ماده صد [معرفی] و ابقاء اعیانی‌های احداثی معادل ۵۵٪ ارزش عرصه به تاریخ اخذ سند رسمی به قیمت کارشناسی تحت عنوان حق تأسیس و تأمین فضاهای عمومی و خدمات شهری اخذ و گواهی لازم صادر گردد، جهت مزید اطلاع تصویر رای شعبه ۱۴ دیوان عدالت اداری و مصوبه کمیسیون ماده ۵ در این خصوص به ضمیمه تقدیم می‌گردد.

اشراف‌تیا

شهردار تبریز

۱۳۷۷/۴/۲۸ شهرداری تبریز را به دلیل اینکه اجازه اخذ عوارض را از مالکین می‌دهد مغایر قانون و موازین شرع دانسته و از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال این مصوبه شده است.

شهرداری تبریز نیز در پاسخ به این ادعا اعلام داشته که مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۸ شهرداری تبریز با پی نوشت مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۰ مورد موافقت قائم مقام شورای شهر تبریز قرار گرفته و طی نامه شماره ۱۹۰۰/۷/۸۸ مورخ ۱۳۷۷/۶/۱^(۱) جهت اجرا به اداره درآمدهای عمومی شهرداری ارسال شده است.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۰۹

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۶۲۱/۸۲/ه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۴:

موضوع مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۸ شهرداری تبریز، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که نظر فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«در صورتی که قائم مقام شورای شهر تبریز، از نظر قانونی حق تصویب اخذ عوارض مذکور را داشته باشد مصوبه خلاف موازین شرع نیست.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) نامه شماره ۱۹۰۰/۷/۸۸ مورخ ۱۳۷۷/۶/۱ شهرداری تبریز:

شماره: ۱۹۰۰/۷/۸۸

تاریخ: ۱۳۷۷/۶/۱

اداره درآمدهای عمومی شهرداری

سلام علیکم

به پیوست تصویر موافقت قائم مقامی شورای شهر در مورد نامه شماره ۹۰۰۱/۲۹ - ۷۷/۴/۲۸ جهت اجرا ارسال می‌گردد.

اشرف‌نیا

شهردار تبریز

۲۳۵

عدم مغایرت بند ۳ ماده ۴ آیین نامه اجرایی تبصره یک ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق (مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۲ رئیس قوه قضائیه) با شرع انور

شماره: ۲۰۷/۸۱/۵

تاریخ: ۱۳۸۱/۱۲/۲۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان - دامت برکاتهم

با سلام و تحیات و عرض تسلیت به مناسبت ایام سوگواری حضرت اباعبدالله الحسین (ع)، نظر به اینکه آقای علیرضا دقیقی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بند (۳) از ماده (۴) آیین نامه اجرایی تبصره یک ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲^(۱) و^(۲) می باشند. ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای علیرضا دقیقی طی دادخواستی خواستار ابطال بند (۳) از ماده (۴) آیین نامه اجرایی تبصره یک ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق (مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۲) رئیس قوه قضائیه شده است با این توضیح که در نظر گرفتن حداقل چهار سال تمام برای داوران منتخب یا منصوب خلاف شرع بوده و خارج از اختیار است

(۱) تاریخ صحیح تصویب آیین نامه مذکور ۱۳۷۱/۱۲/۲ می باشد که در نامه دیوان عدالت اداری به اشتباه ۱۳۸۱/۱۲/۲ آمده است.

(۲) بند ۳ ماده ۴ آیین نامه اجرایی تبصره ۱ ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق (مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۲ رئیس قوه قضائیه):

ماده ۴-....

۱-....

۳- حداقل چهار سال تمام.

۴-....

واضعین این آیین نامه می باشد.

اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضائیه طی نامه شماره ۷/۶۷۰۸/۱۸۷۵ مورخ ۱۳۸۱/۹/۱۱ در پاسخ به این ادعا چنین اظهار نظر کرده است: «نظر به اینکه قانون مدنی اصلاحی سن رشد را برای مردان ۱۸ سال قرار داده و برای غایت و استمرار رشد قید سنی معین نگردیده است، لذا تأکید بر اینکه داور منصوب یا منتخب باید چهل سال داشته باشد افراد ذینفع را از بهره مندی داوری کسان و نزدیکان خود که دارای سنین ۱۸ تا ۳۹ سالگی هستند محروم می کند و ضرورتاً افراد مورد وثوق به لحاظ قلت سن باید جای خود را به افراد احیاناً غریبه و ناآشنا که شاخص سنی مزبور را دارند سپرده و مآلاً چنین جابجایی به اصل داوری که اشراف به اوضاع و احوال طرفین دعوی را اقتضا دارد صدمه می زند. بدیهی است چنین اقدامی قهراً دسته ای از واجدین مورد قبول شخص را از حیطه انتخاب دور می دارد و چنین ممانعتی منافی با حقوق مسلم شهروندان است. لذا قید سن چهل سال به صورت محتوم برای داور مورد نالازمی به نظر می رسد و در این مورد صرف سن رشد و متأهل بودن داور کفایت دارد».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۱۰

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۸۱/۲۰۷ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۶،

موضوع بند (۳) ماده (۴) آیین نامه اجرایی تبصره یک ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۷

سازمان اوقاف و امور خیریه با شرع انور

شماره: ۳۹۶/۸۲/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۸/۲۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای اکبر نایب‌زاده به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بخشنامه شماره ۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۷ سازمان اوقاف و امور خیریه^(۱) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً نسبت به موضوع اظهارنظر فرموده تا

(۱) بخشنامه شماره ۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۷ سازمان اوقاف و امور خیریه:

شماره: ۴۲۰/۲۰۶۰

تاریخ: ۱۳۷۳/۳/۷

اداره کل اوقاف و امور خیریه استان تهران

چون در مورد احداث طبقات اضافی روی اراضی واگذار شده و نحوه وصول پذیره و احتساب تراکم موجود برای برخی از واحدهای اوقافی سؤالاتی پیش آمده لذا بدینوسیله اعلام می‌گردد.

۱- به منظور اتخاذ روش واحد متباعد هنگام واگذاری زمین جهت احداث واحد مسکونی کارشناس مربوطه می‌بایست با توجه به موقعیت و امکانات زمین از نظر احداث واحدها و تراکم موجود قیمت آن را تعیین و بر این اساس پذیره بر مبنای ۳۰٪ محاسبه و دریافت گردد.

۲- به هنگامی که مستأجر با خرید مساحت زیربنای مازاد بر تراکم از شهرداری مجوز احداث بنا در آن را اخذ می‌نماید ارزش زمین پس از اخذ مجور یاد شده تعیین و ۳۰٪ مابه‌التفاوت آن نسبت به زمان ایجار محاسبه و اخذ خواهد شد. بدیهی است هنگام انتقال چنین واحدی پذیره انتقال نیز دریافت خواهد شد.

۳- در مواردی که تعداد طبقات در سند اجاره قید گردیده باشد در صورتی که مستأجر علاوه بر طبقات مجاز اقدام به احداث طبقات اضافه بنماید می‌بایست بابت هر طبقه اضافه ۳۰٪ پذیره بقدرالسهم عرصه بر اساس قانون تسلک آپارتمانها پرداخت نماید.

۴- در مواردی که تعداد طبقات در سند اجاره قید نشده و مستأجر طبقات متعدد احداث نموده اخذ پذیره اضافی موردی ندارد البته به هنگام انتقال می‌بایست ۱۵٪ پذیره انتقال دریافت شود.

در خاتمه یادآوری این نکته ضروری است که کارشناسان را توجه خواهد نمود تا با عنایت به امکان احداث طبقات اضافی و تراکم موجود قیمت واقعی زمین را جهت محاسبه پذیره تعیین نمایند. بدیهی است کلیه دستورالعملهای سابق که مغایر با این بخشنامه باشد کان لم یکن تلقی می‌گردد.

سیلمهدی جمارانی

نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه

موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای اکبر نایب‌زاده طی دادخواستی به طرفیت سازمان اوقاف و امور خیریه، از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال بخشنامه شماره ۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۷ آن سازمان شده است با این توضیح که بخشنامه مذکور عطف بماسبق کرده و از کسانی که اضافه بنا داشته باشند - مانند شهرداریها - جریمه اخذ می‌نماید. به همین دلیل این بخشنامه مخالف با احکام شرع می‌باشد.

سازمان اوقاف و امور خیریه طی نامه شماره ۱۹۵۸/۱۳/۲۳۰ مورخ ۱۳۸۲/۷/۷ در پاسخ به این ادعا اظهار داشته است: «بخشنامه مورد نظر به منظور اقدام یکنواخت ادارات اوقاف نسبت به مستأجرینی که طبقات اضافی روی اراضی واگذار شده احداث می‌نمایند و نحوه وصول پذیره و احتساب تراکم موجود با توجه به موقعیت و امکانات زمین از نظر احداث واحدها و تراکم موجود و اخذ ۳۰ درصد پذیره قانونی مربوطه می‌باشد، و نه تنها هیچگونه خللی به حقوق مستأجرین وارد نمی‌سازد، بلکه برعکس به این ترتیب هیچگونه تبعیض نسبت به مستأجرین به عمل نمی‌آید. و این بخشنامه برخلاف نظر خواهان، عطف بماسبق نمی‌شود؛ زیرا در بند ۴ بخشنامه تصریح شده که در مواردی که تعداد طبقات در سند اجاره قید نشده و مستأجر طبقات متعدد احداث نموده اخذ پذیره اضافی موردی ندارد. با اعلام مراتب فوق درخواست رد دادخواست خواهان را می‌نماید».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۱۱

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۳۹۶/۸۲/هـ مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۶:

موضوع بخشنامه شماره ۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۷ سازمان اوقاف و امور خیریه، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر با موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۲۳۷

عدم مغایرت تبصره ۳ ماده ۳ آیین نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان (مصوب ۱۳۷۴/۵/۲۲ هیأت وزیران) با شرع انور

شماره: ۷۳۶/۸۲/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۰/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدمنصور سجادی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن مدت ۶ ماهه از تبصره ۳ از ماده ۳ آیین نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان مصوب ۱۳۷۴/۵/۲۲ هیأت وزیران^(۱) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً نسبت به موضوع اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای سیدمنصور سجادی طی دادخواستی به طرفیت وزارت امور اقتصادی و دارایی از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال و حذف مدت شش ماهه از تبصره ۳ ماده ۳ آیین نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان (مصوب ۱۳۷۴/۵/۲۲ هیأت وزیران) شده است، با این توضیح که تعیین و قید مهلت ۶ ماهه فقط افراد خاصی را شامل شده و باعث ایجاد تبعیض می گردد.

(۱) تبصره ۳ ماده ۳ آیین نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان (مصوب ۱۳۷۴/۵/۲۲ هیأت وزیران):

مدیران دستگاههای اجرایی که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تا تاریخ تصویب این آیین نامه حداقل (۱۰) سال در ارتباط با امور حسابرسی، مالی، محاسباتی و مالیاتی تصدی داشته باشند در صورتی که ظرف شش ماه پس از تصویب این آیین نامه درخواست خود را به دبیرخانه هیأت ارایه دهند، به تشخیص هیأت و مشروط به داشتن سایر شرایط مذکور در این ماده از آزمونهای موضوع این بند معاف خواهند بود.

نظریه فقه‌های شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۱۲

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۳۶/۸۲/۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۴،

موضوع مدت (۶) ماهه از تبصره (۳) از ماده (۳) آیین‌نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان مصوب ۱۳۷۴/۵/۲۲ هیأت وزیران، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ فقه‌های محترم شورای نگهبان مطرح شد که مغایر موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مغایرت مصوبات جلسات شماره ۴۷۲، ۴۷۴ و ۵۱۳

شورایعالی انقلاب فرهنگی با شرع انور

شماره: ۷۴۳/۸۲/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۰/۲۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه قم به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن مصوبات جلسات ۴۷۲ و ۴۷۴ و ۵۱۳ شورایعالی انقلاب فرهنگی^(۱) و^(۲) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً نسبت به موضوع

(۱) مصوبه جلسات ۴۷۲ و ۴۷۴ شورایعالی انقلاب فرهنگی:

۱- ردیف ۳ ماده ۱۴، ردیف ۲ ماده ۱۵، ردیف ۲ ماده ۱۸ و همچنین ماده ۲۳ بایستی مطابق اساسنامه الگوی مؤسسات آموزش عالی غیردولتی و غیرانتفاعی باشد.

۲- در خصوص ماده ۲۹، پیشنهاد هیأت مؤسس مبنی بر واگذاری تصمیم‌گیری در خصوص اموال و دارایی دانشگاه بعد از اعلام انحلال آن به آن هیأت به تصویب نرسید و مقرر شد اموال و دارایی دانشگاه بعد از اعلام ختم تصفیه براساس مصوبه جلسه ۳۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۳ شورایعالی در اختیار دولت (وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) قرار گیرد تا به هر نحو صلاح بداند اقدام کند.

۳- در ذیل ماده ۲۹ اساسنامه الگو تبصره‌ای به این شرح افزوده شود:
تبصره: در خصوص اموال و وقفی، مطابق وقفنامه عمل می‌شود. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۳۲۸ مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۲۳).

(۲) مصوبه جلسه ۵۱۳ شورایعالی انقلاب فرهنگی:

شورایعالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۵۱۳ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ گزارش جمع‌بندی هیأت بررسی‌کننده مسائل و مشکلات دانشگاه علوم پزشکی غیردولتی و غیرانتفاعی فاطمیه قم را به این شرح تصویب کرد:

۱- تأیید مصوبه شورای گسترش وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مبنی بر انحلال دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه قم.

۲- تشکیل هیأت تسویه براساس اساسنامه دانشگاه مذکور.

۳- پرداخت بدهی دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه قم به دانشگاه علوم پزشکی ارتش از محل کمک‌های ریاست محترم جمهور برای حل مشکلات دانشجویان دوره بالینی (۷۰ نفر باقیمانده).

۴- پرداخت مطالبات کارکنان دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه از محل کمک‌های ریاست محترم جمهور.

۵- تشکیل هیئتی برای بررسی چگونگی تأسیس و تشکیل دانشگاه علوم پزشکی دختران با ترکیب ذیل:

۱- حضرت آیت الله مؤمن.

۲- جناب آقای دکتر مسعود پزشکیان

اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

خواهان (دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه قم) طی دادخواستی از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال مصوبات جلسات شماره ۴۷۲ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۳ و شماره ۴۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۱ و شماره ۵۱۳ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورایعالی انقلاب فرهنگی به دلیل مغایرت این مصوبه‌ها با قانون و موازین شرع شده است، با این توضیح که براساس اساسنامه دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه قم^(۱) هرگونه تغییر یا اصلاح در اساسنامه الزاماً باید با پیشنهاد هیأت مؤسس و تأیید شورای گسترش علوم پزشکی و تصویب شورایعالی انقلاب فرهنگی انجام پذیرد. اما شورایعالی انقلاب فرهنگی طبق مصوبات جلسات شماره ۴۷۲ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۳ و شماره ۴۷۴ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۱ بدون رعایت نظر و پیشنهاد مؤسسين دانشگاه و برخلاف مفاد اساسنامه‌ای که خود قبلاً آن را تصویب نموده تغییراتی در اساسنامه به عمل آورده و سرانجام براساس مصوبه شماره ۵۱۳ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ حکم به انحلال دانشگاه داده است.

۳- جناب آقای دکتر علی اکبر ولایتی

۴- جناب آقای دکتر علی باغبانیان

۵- جناب آقای دکتر احمد پورنجاتی

۶- جناب آقای دکتر حسن غفوری فرد

۷- سرکار خانم منیره نوبخت

۸- سرکار خانم دکتر لباف

۹- یک نماینده به انتخاب وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. (روزنامه رسمی شماره ۱۶۹۴۷ مورخ

۱۳۸۲/۲/۱۷).

(۱) روزنامه رسمی شماره ۱۵۵۶۳ مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۴.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۱۳

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۷۴۳/۸۲/هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۴؛

موضوع مصوبات جلسات ۴۷۲ و ۴۷۴ و ۵۱۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که مصوبات جلسات مذکور خلاف موازین شرع شناخته شد.^(۱)

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) رأی شماره ۱۹۰ مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۷۴۳/۸۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است:

به شرح نظریه‌های شماره ۸۳/۳۰/۷۱۰۸ مورخ ۸۳/۳۰/۷۱۱۳ و ۸۳/۳۰/۷۸۵۲ مورخ ۸۳/۳۰/۷۱۱۳ فقهای محترم شورای نگهبان مصوبات جلسات ۳۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۳ و ۴۷۲ و ۴۷۳ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۳ و ۵۱۳ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی خلاف موازین شرع شناخته شده است، بنابراین به استناد قسمت اول ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری مصوبات فوق‌الذکر ابطال می‌گردد. (روزنامه رسمی شماره ۱۷۳۶۳ مورخ ۱۳۸۳/۷/۱۵).

عدم مغایرت بند ۱۳ مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۲ شورای
صنعت استان همدان با شرع انور

شماره: ۶۶۹/۸۲/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۱/۲۹

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای رحمت الله بقالی و غیره به شرح دادخواست تقدیمی مدعی
خلاف شرع بودن مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۲ شورای صنعت استان همدان (بند ۱۳)^(۱)
شده‌اند ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهارنظر فرموده تا
موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

خواهان‌ها با وکالت عبدالله یوسفی به طرفیت اداره کل صنایع همدان و فرمانداری
ملایر طی دادخواستی به مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۲ شورای صنعت استان همدان
اعتراض نموده و از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال این مصوبه شده‌اند، با این
توضیح که با تصویب مصوبه یادشده دایر بر لغو و جلوگیری از هرگونه فعالیت کوره‌های
آجریزی، عملاً بیکار مانده‌اند، که این امر مغایر قانون اساسی و موازین شرع می‌باشد.
در پاسخ به ادعای فوق سازمان صنایع و معادن استان همدان طی نامه شماره ۲۲۴۴۷
مورخ ۱۳۸۲/۳/۲ اظهارنظر نموده است که: «ابطال پروانه‌های بهره‌برداری کوره‌های
آجریزی براساس بند ۱۳ مصوبه شورای صنعت و معدن و نیز با توجه به نامه مشاور
حقوقی وزیر و مدیر کل دفتر حقوقی وزارت متبوع صورت گرفته است. علاوه بر این

(۱) بند ۱۳ مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۲ شورای صنعت استان همدان:
هرگونه فعالیت کوره‌های آجر اعم از پروانه‌دار و غیرمجاز ممنوع بوده و این بند برای کلیه دستگاههای اجرایی
لازم‌الاجرا می‌باشد.

اشخاص شاکی دارای پروانه تأسیس می‌باشند که با توجه به ظهرویس پروانه، اعتبار آن یکسال خواهد بود که پس از پایان یکسال در صورتی که تبدیل به پروانه بهره‌برداری نشوند از درجه اعتبار ساقط می‌باشند».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۵۶

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۸۲/۶۶۹ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۹،
موضوع مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۲ شورای صنعت استان همدان (بند ۱۳)، در جلسه
مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که خلاف موازین شرع
شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بخشنامه شماره ۸۷۷۸/۷۱۱۳-۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱

سازمان امور مالیاتی کشور با شرع انور

شماره: ۱۸۸/۸۶/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۲/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه محمد تقی قاسم زاده به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع و قانون اساسی بودن بخشنامه شماره ۸۷۷۸/۷۱۱۳-۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ سازمان امور مالیاتی کشور^(۱) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً نسبت به موضوع از

(۱) بخشنامه شماره ۸۷۷۸/۷۱۱۳-۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ سازمان امور مالیاتی کشور:

شماره: ۲۰۱-۸۷۷۸/۷۱۱۳

تاریخ: ۱۳۸۲/۲/۲۱

سازمان امور اقتصادی و دارایی استان	شورای عالی مالیاتی
اداره کل	دفتر فنی مالیاتی
دیرخانه هیاتهای موضوع ماده ۲۵۱ مکرر	هیأت عالی انتظامی مالیاتی
دانشکده امور اقتصادی	دادستانی انتظامی مالیاتی
جامعه حسابداران رسمی ایران	پژوهشکده امور اقتصادی
سازمان حسابرسی	

به قرار اطلاع برخی همکاران عضو سازمان متبوع با وجود اشتغال در این سازمان، در ساعات غیراداری در شرکتها و سایر مؤسسات تجاری قبول خدمت می نمایند، در حالی که اولاً طبق اصل یکصد و چهل و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به طور کلی مشاوره حقوقی کارمندان دولت ممنوع می باشد، ثانیاً همانطور که در بخشنامه های قبلی وزارت متبوع نیز تذکر داده شده، اصولاً اینگونه افراد با وجود داشتن مسئولیت در واحدهای مالیاتی، طبعاً به لحاظ ایجاد حلقه بین مستخدم و آمر نمی توانند در انجام وظایف قانونی خود جوانب بی طرفی را کاملاً رعایت کنند، لذا به موجب این بخشنامه به کلیه کارکنان مالیاتی تابع سازمان امور مالیاتی کشور ابلاغ می شود که در دوران اشتغال به هیچ وجه مجاز به انجام دادن مشاوره مالیاتی و تنظیم دفتر و اظهارنامه و اموری نظیر آنها در ساعات اداری و غیراداری نمی باشند و اگر به دلایلی ناگزیر از قبول خدمت در مؤسسات مزبور هستند، مقرر می شود ظرف پانزده روز از تاریخ وصول این بخشنامه (در مورد آنهایی که اکنون مشغول خدمت به آن ترتیب می باشند) و یا قبل از شروع خدمت (در مورد افرادی که بعداً تصمیم به این امر اتخاذ نمایند) مراتب را به مدیر واحد مربوط اعلام دارند تا ترتیب انتقال آنها به سازمانهای غیرمالیاتی داده شود.

شایان ذکر است که حسب مفاد قسمت اخیر اصل ۱۴۱ مذکور سمتها و فعالیتهای آموزشی در دانشگاهها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است.

عیسی شهسوار خجسته

لحاظ شرع انور و قانون اساسی و تفسیر اصل ۱۴۱ اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

خواهان طی دادخواستی به دیوان عدالت اداری به طرفیت سازمان امور مالیاتی کشور خواستار ابطال بخشنامه شماره ۷۱۱۳/۸۷۸-۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ این سازمان شده است، با این توضیح که این بخشنامه به استناد اصل ۱۴۱ قانون اساسی^(۱) کارکنان سازمان امور مالیاتی کشور را از اشتغال در ساعات غیراداری و آزاد منع نموده و این امر با قانون اساسی و موازین شرع مغایرت دارد.

سرپرست دفتر حقوقی سازمان امور مالیاتی کشور طی لایحه‌ای در پاسخ به ادعای فوق اظهار داشته است: «اصل ۱۴۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران صریحاً مقامات و کارمندان دولت را علاوه بر لزوم اجتناب از داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسسات دولتی و عمومی و نمایندگی مجلس شورای اسلامی، به طور کلی از وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و ریاست و مدیریت عامل و عضویت در هیأت مدیره انواع مختلف شرکتهای خصوصی به غیر از شرکتهای تعاونی ادارات و مؤسسات منع نموده است. به علاوه به جز حکم مذکور در اصل ۱۴۱ قانون اساسی، صدور بخشنامه مذکور یک امر کاملاً اصولی و منطقی بوده و پرواضح است که بین مؤدیان مالیاتی و مأموران مالیاتی رسیدگی کننده به پرونده مؤدیان مذکور هرگز نباید ارتباط مالی در حد روابط بین آمر و مستخدم وجود داشته باشد. بنابراین اگر مأموران مالیاتی مربوطه در دوران اشتغال خود مجاز به انجام امور حسابداری و مشاوره و نظایر آن در شرکتهای و مؤسسات تجاری نیز

(۱) اصل یکصد و چهل و یکم:

رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور، وزیران و کارمندان دولت نمی‌توانند بیش از یک شغل دولتی داشته و داشتن هر نوع شغل دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای اسلامی و وکالت دادگستری و مشاوره حقوقی و نیز ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیأت مدیره انواع مختلف شرکتهای خصوصی، جز شرکتهای تعاونی ادارات و مؤسسات برای آنان ممنوع است. سمتهای آموزشی در دانشگاهها و مؤسسات تحقیقاتی از این حکم مستثنی است.

باشند طبعاً ماموران مذکور ناچار به ارائه خدمت به مؤدیان ابوابجمعی خود نیز خواهند بود و مسلماً نمی‌توانند در انجام وظایف قانونی خود جوانب بی‌طرفی را کاملاً رعایت نمایند و انجام چنین رویه‌ای موجب بروز فساد مالی و مالیاتی خواهد گردید. فلذا سازمان امور مالیاتی کشور نیز جهت جلوگیری از عواقب و پیامدهای این امر مبادرت به صدور بخشنامه موصوف نموده است».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۵۷

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۱۸۸/۸۲/هـ مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۱۷:

موضوع بخشنامه شماره ۱۸۷۷۸/۷۱۱۳-۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ سازمان امور مالیاتی کشور، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

عدم مغایرت بند ۱ مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۵

ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز با شرع انور

شماره: ۵۲۲/۸۲/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۱/۲۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه مدیرعامل منطقه آزاد شهر قشم به شرح شکایتنامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن بند یک مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۵ ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز^(۱) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهارنظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

خواهان (مدیرعامل منطقه آزاد شهر قشم) طی دادخواستی از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال بند یک مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۵ ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز شده است، با این توضیح که: «در مناطق آزاد تجاری - صنعتی هر فرد تبعه کشور حق دارد در سال یک مرتبه با استفاده از تسهیلات گمرکی به میزان ۸۰ دلار

(۱) بند ۱ مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۵ ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز؛ با توجه به صراحت قانونی جزء (۷) بند (ر) تبصره ۱۹ قانون بودجه و مفاد جزء ۲ بند (ب) نحوه تأمین طرحهای زیربنایی و حاکمیتی در مناطق آزاد ابلاغی ۱۸۸۰۸/ت/۲۸۵۷۴ هـ مورخه ۸۲/ هیأت محترم دولت که مقرر می‌دارد: «مجوز واردات مسافری صرفاً محدود به مسافران واقعی می‌باشد» بنابراین هرگونه تجمع کالا چه هنگام ترخیص از گمرک مناطق آزاد و چه بعد از ترخیص، ممنوع است و مدرک کارت سبز همراه مسافر برای انجام معاملات تجاری و حمل تجمعی کالاهای همراه مسافر در بیرون از مناطق آزاد دارای اعتبار و ارزش گمرکی نمی‌باشد و از جمله اسناد مثبته محسوب نمی‌گردد. ضمناً با توجه به مشکلات مناطق آزاد، کمیسیون ماده یک ظرف دو هفته در جهت تعیین راهکارهای عملی جزء (۸) بند (ب) (راهکارهای اصلاحی برای بهبود عملکرد) مبنی بر «ایجاد تسهیلات بیشتر برای مناطق آزاد جهت جایگزینی واردات تجاری از مناطق آزاد به سرزمین اصلی با واردات تجاری از کشورهای همجوار به سرزمین اصلی» را معین و ابلاغ نماید، از جمله تخفیف تعرفه واردات و سایر امتیازات.

جنس خریداری و با معافیت مقرر به کشور وارد نماید. برای اجرای این امر در مناطق آزاد برگ سبز ارائه شده و با احراز هویت به هر فرد یک برگ سبز فروخته می‌شود. این افراد همگی مصرف کننده نیستند، بلکه برای بردن سود ناچیزی مبادرت به خرید اجناس و سپس فروش آن می‌نمایند. خریداران عمده برای خرید این گونه اجناس از مسافرین دوگونه عمل می‌کردند:

۱- مسافرین خود برگ سبز را خریداری و سپس آن را به خریداران اجناس می‌فروختند و خریداران به تعداد برگ سبزه‌ها اجناس مورد نظر خود را تهیه و بدون حضور صاحب اصلی برگ سبز، اجناس را به گمرک حمل و از آنجا ترخیص و وارد کشور می‌کردند. این روش بر طبق بند ۷ تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ ممنوع شد.

۲- برگ سبزه‌ها را شخص مسافر تهیه و اجناس را خریداری و خود با مراجعه به گمرک آن را شخصاً ترخیص و در خارج از گمرک آن را به خریداران دیگر فروخته و تحویل می‌نماید. با توجه به مدلول بند ۷ تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور که مقرر داشته: «واردات کالا به صورت تجاری از طریق تسهیلات در نظر گرفته در مقررات برای کالاهای مورد مصرف شخصی از قبیل همراه مسافر، مبادلات مرزنشینی ممنوع می‌باشد»، طریقه اول ممنوع شده و چون در سخنان برخی مقامات احتمال تسری بند فوق به روش دوم نیز احساس می‌گردید بلافاصله مراتب از اداره کل قوه قضائیه استعلام شده که پاسخ شماره ۷/۲۶۳۰ مورخ ۸۱/۶/۲۴^(۱) واصل گردید و پاسخ مزبور به

(۱) نظریه مشورتی شماره ۷/۲۶۳۰ مورخ ۸۱/۶/۲۴ اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضائیه:

شماره: ۷/۲۶۳۰

تاریخ: ۸۱/۶/۲۴

ریاست هیأت مدیره و مدیرعامل منطقه آزاد قشم

بازگشت به استعلام شماره ۴۴۰۴-۸۱/۳/۸۱۰۰، نظریه مشورتی اداره کل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضائیه به شرح زیر اعلام می‌شود:

در مورد شق اول استعلام، چنانچه حجم و میزان کالا به مقداری باشد که بتوان آن را «واردات به صورت تجاری» قلمداد کرد، مورد مشمول بند ۷ ماده ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور خواهد بود. اما در مورد بند دوم، نظر به اینکه مسافر با استفاده از تسهیلات گمرکی و به میزان قانون، کالا از گمرک ترخیص کرده و با توجه به اینکه کالا در مالکیت او قرار دارد و می‌تواند آن را به هر ترتیب به دیگری واگذار کند لذا بند ۷ ماده ۱۹ قانون مرقوم در این خصوص موقعیت اجرا ندارد.

مدیرکل حقوقی و تدوین قوانین قوه قضائیه

غلامرضا شهری

صراحت شمول بند یاد شده را به روش ثانوی منتفی دانست. اینک با گذشت قریب یکسال، ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز در سی و دومین جلسه خود تصویب نموده که «هرگونه تجمیع کالا چه هنگام ترخیص از گمرک مناطق آزاد و چه بعد از ترخیص ممنوع است...».

نظر به اینکه با ترخیص کالا از گمرک مالکیت شخص مسافر نسبت به آن تثبیت شده و او مطابق مقررات قانونی و شرعی حق هرگونه تصرف از جمله فروش آن را دارد لذا بند ۱ مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۸۲/۴/۲۵ ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز مخالف صریح ماده ۳۰ قانون مدنی و نیز مخالف اصل شرعی تسلیط که برگرفته از حدیث مورد قبول عامه مسلمین «الناس مسلطون علی اموالهم» بوده، لذا تقاضای ابطال بند فوق را بلحاظ مخالفت با قانون و شرع انور را می نماید».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۱۵۵

تاریخ: ۱۳۸۳/۱/۲۶

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ه/۸۲/۵۲۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۷،

موضوع بند یک مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۵ ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۶ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

منتفی بودن شکایت به دلیل لغو بخشنامه موضوع شکایت

شماره: ۵۲۱/۸۲/هـ

تاریخ: ۱۳۸۲/۸/۲۱

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم

با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای جلیل میرزائی به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن قسمتی از بندهای ۳ و ۴ قسمت ج بخشنامه شماره ۱۳۷ درآمد سازمان تأمین اجتماعی^(۱) شده‌اند ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهارنظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف‌آبادی

خلاصه موضوع

خواهان طی دادخواستی به طرفیت سازمان تأمین اجتماعی از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال بند (۳) و بند (۴) قسمت (ج) بخشنامه شماره ۱۳۷ آن سازمان شده است، با این توضیح که موارد مذکور خلاف موازین شرع می‌باشد؛ زیرا به موجب آن حق بیمه کارگران مستأجر از مالک یا موجر به طور تضامنی مطالبه می‌شود.

(۱) بندهای ۳ و ۴ قسمت ج بخشنامه شماره ۱۳۷ درآمد سازمان تأمین اجتماعی:

با عنایت به ماده ۳۷ قانون تأمین اجتماعی در مواردی که نقل و انتقال عین یا منافع کارگاه به طور غیررسمی (عادی) صورت گرفته و انتقال گیرنده به تکلیف قانونی خود در خصوص اخذ گواهی سازمان مبنی بر نداشتن بدهی معوق کارگاه بابت حق بیمه و متفرعات آن از انتقال دهنده عمل ننموده باشد همانند نقل و انتقالات رسمی جهت پرداخت مطالبات سازمان دارای مسئولیت تضامنی خواهد بود.

در مواردی که کارگاه به علت فسخ یا انقضای قرارداد اجاره یا بهره‌برداری از محل، در اختیار مالک یا موجر قرار گیرد نوعی انتقال محسوب و حسب مورد مالک یا موجر و مستأجر (بهره‌بردار کارگاه) تضامناً مسئول پرداخت حق بیمه خواهند بود. لیکن چنانچه محل کسب حسب حکم دادگاه و به وسیله اجرائیه از طریق اجرای ثبت تخلیه و در اختیار مالک یا موجر قرار گرفته باشد و نیز در صورتی که احراز گردد مستأجر بدون اطلاع مالک یا موجر بهر نحوی کارگاه را تخلیه نموده است مالک یا موجر مسئول پرداخت حق بیمه کارگاه نخواهد بود مگر اینکه به محل حق کسب و بیشه سرقتی تعلق گیرد که تا میزان متعلقه مالک یا موجر مسئول پرداخت حق بیمه می‌باشند.»

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۲۳۵

تاریخ: ۱۳۸۳/۲/۷

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره ۵۲۱/۸۲/هـ مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۱،

موضوع بندهای (۳) و (۴) قسمت (ج) بخشنامه شماره (۱۳۷) در آمد سازمان تأمین اجتماعی، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰ فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که چون بخشنامه (۱۳۷) موضوع نامه دیوان عدالت اداری طی بخشنامه شماره (۱۹) مورخ ۱۳۸۳/۸/۱۸ لغو گردیده است و این موضوع طی نامه شماره ۲۸۸۵۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹^(۱) به ریاست محترم دیوان نیز ابلاغ شده است، عملاً موضوع شکایت آقای جلیل میرزائی منتفی است.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

(۱) نامه شماره ۲۸۸۵۲ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۹ معاون حقوقی و امور مجلس سازمان تأمین اجتماعی:

شماره: ۲۸۸۵۲

تاریخ: ۱۳۸۲/۱۰/۹

حضرت حجة السلام و المسلمین جناب آقای دری نجف آبادی
رئیس کل محترم دیوان عدالت اداری
با سلام

احتراماً، پیرو اعتراضیه شماره ۲۲۷۶۸/د/۷۱۰۰ مورخ ۸۲/۸/۱۱ در خصوص شکایت آقای جلیل میرزایی صادره در پرونده کلاسه ۵۲۱/۸۲/هـ بدینوسیله لایحه دفاعیه سازمان به شرح ذیل تقدیم می‌گردد.
دفاعیات:

نظر به اینکه مشارالیه به صراحت خواسته خویش را در دادخواست تقدیمی ابطال بندهای (۳) و (۴) بخشنامه ۱۳۷ در آمد سازمان قرار داده است و بخشنامه مزبور نیز طی بخشنامه ۱۹ جدید در آمد به تاریخ ۸۲/۸/۱۸ ملغی اعلام شده است لذا محلی برای رسیدگی به مورد متنازع فيه باقی نمانده است.
حالیه با امعان نظر به مطالب مارالذکر رد شکوائیه شاکی از آن هیأت محترم مورد استدعاست.

معاون حقوقی و امور مجلس

طاهر موهبتی

عدم مغایرت تبصره ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمانها با شرع انور

شماره: ۲۲۸/۸۲/۵

تاریخ: ۱۳۸۲/۶/۱۶

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیدرسول حسینی طباطبائی به شرح شکایتنامه تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن قسمت اخیر تبصره ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمانها مصوب هیأت وزیران^(۱) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوط لطفاً نسبت به موضوع اظهارنظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.
رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای سیدرسول حسینی طباطبائی طی دادخواستی از دیوان عدالت اداری خواستار ابطال تبصره ماده (۸) آیین نامه اجرای قانون تملک آپارتمانها شده است، با این توضیح که: «آیین نامه مزبور اکثریت عددی را براکثریت ملکی در مقام اتخاذ تصمیم و اقدام، نفوذ و اعتبار داده که این نفوذ و اعتبار برخلاف نص صریح قانون و برخلاف شرع است. بدیهی است که طرز اداره اموال مشترک و مشاعی موکول برتحصیل طرق قانونی و جواز شرعی است و الا اصل احترام به مالکیت و اصل تسلیط براموال و حقوق نقض و عناوین غضب و ضمان مترتب بر آن می‌گردد».

دفتر امور حقوقی دولت طی لایحه دفاعیه‌ای در پاسخ به ادعای فوق اظهارنظر کرده است که: «اولاً مطابق ماده ۱۲ قانون دیوان عدالت اداری رسیدگی در دیوان محتاج

(۱) ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمانها:

برای رسمیت مجمع حضور مالکیت بیش از نصف مساحت تمام قسمت‌های اختصاصی یا نماینده آنان ضروری است. تبصره: در صورت عدم حصول اکثریت مندرج در این ماده جلسه برای پانزده روز بعد تجدیدخواهد شد. هرگاه در این جلسه هم اکثریت لازم حاصل نگردد جلسه برای ۱۵ روز بعد تجدید و تصمیمات جلسه اخیر با تصویب اکثریت عده حاضر معتبر است. (روزنامه رسمی شماره ۶۷۶۱ مورخ ۱۳۴۷/۲/۱۸).

تقدیم دادخواست بر روی برگهای چاپی مخصوص است که ظاهراً شکایت مذکور فاقد این وصف بوده و طرح شکایت به این صورت به لحاظ شکلی خالی از ایراد نمی باشد. ثانیاً در شکایت مطروحه به مواد مختلف قانون مدنی اشاره شده است که گذشته از عدم ارتباط برخی موارد استنادی با موضوع، توجه به این نکته حائز اهمیت است که قانون تملک آپارتمانها و آئین نامه اجرایی آن نسبت به قانون مدنی قانون خاص محسوب شده و قانون مذکور مخصص قانون مدنی بوده و جز در موارد سکوت قانون خاص، استناد به قانون عام صحیح به نظر نمی رسد.

ثالثاً از آنجا که در مجتمههای آپارتمانی خصوصاً در مجتمههای بزرگ آپارتمانی عمده مشکل در خصوص برگزاری مجامع عمومی، بی تفاوتی مالکین و عدم تمایل آنان به حضور و مشارکت در تصمیم گیری های مجامع می باشد که در نتیجه آن عموماً اکثریت لازم جهت رسمیت جلسات مجامع عمومی حاصل نمی شود، قانونگذار به جهت حل معضل فوق در تبصره ماده (۸) آیین نامه قانون تملک آپارتمانها پیش بینی نموده که چنانچه در نوبت اول و دوم اکثریت لازم جهت رسمیت جلسات مجامع عمومی حاصل نگردد، در نوبت سوم تصمیمات با حضور اکثریت حاضر در جلسه اتخاذ گردد تا بدین شکل اتخاذ تصمیم و اداره امور مجتمع های مسکونی دچار اختلال نگردد. بدون شک حذف قسمت اخیر ماده فوق الذکر باعث ایجاد مشکلات عدیده در مجتمههای مسکونی و اختلال در امور خواهد بود. بدیهی است که اتخاذ تصمیم به شرح فوق مسقط حق اکثریت مساحتی مالکین جهت لغو تصمیمات از طریق تشکیل مجامع عمومی فوق العاده نخواهد بود و چنانچه اکثریت مساحتی مالکین به طور ضمنی با تصمیمات اتخاذ شده در نوبت سوم مخالف باشند، می توانند با استناد به تبصره (۲) ماده ۱۶ آیین نامه اجرایی قانون فوق الذکر تصمیمات مجمع عمومی عادی نوبت سوم را لغو و تصمیم مقتضی اتخاذ نمایند.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۲۵۸

تاریخ: ۱۳۸۳/۲/۱۰

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

با سلام؛

عطف به نامه شماره ۲۲۸/۸۲/هـ مورخ ۱۳۸۲/۶/۱۶،

موضوع قسمت اخیر تبصره ماده (۸) آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمانها مصوب هیأت وزیران، در جلسات فقهای محترم شورای نگهبان مطرح شد که خلاف موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

مغایرت مصوبه شماره ۳۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۳

شورایعالی انقلاب فرهنگی با شرع انور

شماره: هع/۸۲/۷۴۳

تاریخ: ۱۳۸۳/۳/۴

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم

با سلام و تحیات؛

عطف به نامه شماره ۸۳/۳۰/۷۱۰۸ مورخ ۸۳/۱/۲۰ نظر به اینکه عضو هیأت مؤسس مؤسسه اقتصادی فاطمیه به شرح لایحه شماره ۴۲۰/د مورخ ۸۲/۱۰/۱۵ مدعی خلاف شرع بودن مصوبه شماره ۳۵۵ مورخ ۷۴/۴/۳ شورایعالی انقلاب فرهنگی^(۱) شده‌اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً نسبت به موضوع

(۱) مصوبه شماره ۳۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۳ شورایعالی انقلاب فرهنگی:

در مورد بند (الف) مقرر شد زمانی که به تشخیص شورای گسترش دانشگاههای علوم پزشکی، این دانشکده واجد شرایط «دانشگاه» شد، تغییر نام از دانشکده به دانشگاه صورت پذیرد.

- بند «ب» پیشنهاد اضافه کردن یک تبصره ماده ۱۱ اساسنامه مورد تصویب قرار نگرفت.

- بند «ج» ماده ۴ (منابع مالی دانشکده) بدین شرح است:

۱- شهریه پرداختی دانشجویان

۲- موقوفات

۳- مساعدت مالی افراد خیر، نهادها با صلاحدید هیأت مؤسس

- بند «د» که در مورد ماده ۸ اساسنامه (اعضای هیأت امنا) است بدین شرح تصویب شد:

۱- یک نفر روحانی به پیشنهاد هیأت مؤسس و تأیید شورایعالی انقلاب فرهنگی.

۲- سه نفر از اعضای هیأت مؤسس به انتخاب آن هیأت.

۳- استاندار تهران.

۴- رئیس دانشگاه.

۵- دو الی چهار نفر از شخصتهای علمی و فرهنگی و یا اجتماعی که نقش مؤثری در توسعه و پیشرفت مؤسسه داشته باشند با تصویب شورایعالی.

تبصره: حداقل ۲ نفر از این افراد لازم است از اعضای هیأت علمی دانشگاهها و یا دانشکدههای علوم پزشکی با مرتبه استادیاری و بالاتر و با ۳ سال سابقه علمی در دانشگاه باشند.

- بند «ه» در مورد انحلال دانشکده علوم پزشکی فاطمیه قم (ماده ۱۳ اساسنامه) این تبصره به ماده ۱۳ اساسنامه اضافه شود.

اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای محسن رفیق دوست (عضو هیأت مؤسس و نماینده تام الاختیار هیأت مؤسسين مؤسسه اقتصادی فاطمیه) طی شکوائیه‌ای به ریاست دیوان عدالت اداری به مصوبه جلسه ۳۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۳ شورایعالی انقلاب فرهنگی اعتراض کرده و خواستار ابطال آن شده است با این توضیح که:

«۱- مصوبات شورایعالی انقلاب فرهنگی می‌بایست در چارچوب قانون و مطابق با آن باشد و حال آنکه شورایعالی انقلاب فرهنگی مصوبه‌ای را تصویب فرموده که با توجه به دلایل ذیل خارج از اختیارات آن شورای محترم و برخلاف مصرحات قانونی می‌باشد:

الف - مطابق بند ۲ و ۸ ماده ۱۴ اساسنامه^(۱) دانشگاه هرگونه تغییر در مواد اساسنامه منوط به پیشنهاد هیأت مؤسس می‌باشد. بر همین اساس در پیشنهاد هیأت مؤسس راجع به ماده ۲۹ چنین آمده است: «پس از انجام تعهدات و تأدیه کلیه دیون دانشگاه باقیمانده دارائی دانشگاه به هیأت مؤسس منتقل می‌شود و زیر نظر هیأت مؤسس به مصرف رشد و اعتلای آموزش و پژوهش دینی خواهد رسید.» بنابراین شورایعالی انقلاب فرهنگی مستقلاً بدون پیشنهاد هیأت مؤسس حق تغییر این ماده از اساسنامه را نداشته است.

تبصره: پس از تسویه امور مالی در صورتی که امکانات و یا دارائیهای برای دانشگاه باقی بماند تماماً در اختیار دولت (وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی) قرار می‌گیرد تا به هر نحو صلاح بداند اقدام کند. (روزنامه رسمی شماره ۱۴۷۶۶ مورخ ۱۳۷۴/۸/۲۰).

۱) بند ۲ و ۸ ماده ۱۴ اساسنامه دانشگاه فاطمیه (س. قم):
ماده ۱۴-وظایف و اختیارات هیأت مؤسس:

۱-...

۲- تدوین اساسنامه دانشگاه و پیشنهاد آن به شورایعالی انقلاب فرهنگی.

۳-...

۸- پیشنهاد هرگونه تغییر در مواد اساسنامه به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

۹-... (روزنامه رسمی شماره ۱۵۵۶۳ مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۴).

ب - با توجه به ماده ۵ اساسنامه دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه «س» قم،^(۱) دانشگاه مزبور غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد و کلیه اموال و دارائیهای دانشگاه متعلق به مؤسس یا مؤسسين دانشگاه یاد شده است. لذا تصمیم گیری راجع به انتقال باقیمانده اموال بعد از تصفیه به دولت بدون جلب رضایت و توافق صاحبان حقوق و مالکین اموال دانشگاه خلاف اصول مسلم قطعی قانونی و شرعی می باشد؛ زیرا شورایعالی انقلاب فرهنگی بدون دارا بودن هیچ گونه علقه و حق قانونی مندرج در ماده ۲۹ قانون مدنی^(۲) اعم از مالکیت و غیره حکم به رد باقیمانده اموال دانشگاه را به دولت داده است. بدیهی است این مصوبه با اصل ۴۷ قانون اساسی^(۳) و ماده ۳۱ قانون مدنی^(۴) و مفهوم ماده ۳۰ قانون^(۵) مغایرت بین و منافات جدی دارد.

ج - از طرفی به موجب ماده ۲۴۷ قانون مدنی^(۶) تصرف و معامله به مال غیر، جز به عنوان ولایت یا وصایت یا وکالت نافذ نیست. بنابراین شورایعالی انقلاب فرهنگی بدون دارا بودن هیچ گونه حق و سلطه قانونی اعم از مالکیت ولایت وصایت، و وکالت نسبت به اموال دانشگاه به موجب ماده ۲۹ تصمیم گرفته است که باقیمانده اموال بعد از تصفیه

(۱) ماده ۵ اساسنامه دانشگاه فاطمیه (س) قم:

دانشگاه واحدی است غیردولتی - غیرانتفاعی و درآمدهای آن صرف هزینه ها و سرمایه گذاریهای عمرانی و تجهیزاتی و توسعه فعالیتهای آن خواهد شد. (روزنامه رسمی شماره ۱۵۵۶۳ مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۴).

(۲) ماده ۲۹ قانون مدنی:

ممکن است اشخاص نسبت به اموال علاقه های ذیل را درآ باشند:

۱- مالکیت (اعم از عین یا منفعت)

۲- حق انتفاع

۳- حق ارتفاق به ملک غیر.

(۳) اصل چهل و هفتم قانون اساسی:

مالکیت شخصی که از راه مشروع باشد محترم است. ضوابط آن را قانون معین می کند.

(۴) ماده ۳۱ قانون مدنی:

هیچ مالی را از تصرف صاحب آن نمی توان بیرون کرد مگر به حکم قانون.

(۵) ماده ۳۰ قانون مدنی:

هر مالکی نسبت به مایملک خود حق همه گونه تصرف و انتفاع دارد مگر در مواردی که قانون استثنا کرده است.

(۶) ماده ۲۴۷ قانون مدنی:

معامله به مال غیر جز به عنوان ولایت یا وصایت یا وکالت نافذ نیست ولو اینکه صاحب مال باطناً راضی باشد ولی اگر مالک یا قائم مقام او پس از وقوع معامله آن را اجاره نمود در این صورت معامله صحیح و نافذ می شود.

به دولت مسترد شود. این تصمیم با ماده قانونی مذکور (۲۴۷ قانون مدنی) منافات دارد. د - مضافاً اینکه تصمیم شورای عالی انقلاب فرهنگی با «قاعده تسلیط» و حدیث نبوی «الناس مسلطون علی اموالهم» و قاعده «لا ضرر» نیز مغایرت دارد.

۲- لازم به ذکر است مطابق بندهای ۲ و ۳ ماده ۲۷ اساسنامه دانشگاه، هیأت مؤسس مکلف به ایفای کلیه تعهدات خود به وزارتخانه‌ها و یا مؤسسات دولتی... و مسترد نمودن اموال عمومی و دولتی می‌باشد.

حال مسئله این است بعد از انجام تعهدات و کلیه دیون دانشگاه و انجام تصفیه به شرح ماده ۲۷ و ۲۹ اساسنامه،^(۱) و^(۲) حکم به رد و انتقال باقیمانده اموال به دولت محمل قانونی ندارد، زیرا این تصمیم و مصوبه از طرفی موجب تضییع حقوق هیأت مؤسس و از طرف دیگر موجب «دارا شدن بی سبب و غیر عادلانه» دیگری (دولت محترم) می‌شود. بنابراین مصوبه مذکور بنا به دلایل یاد شده خلاف قانون و شرع و اصول و قواعد حقوقی و فقهی می‌باشد و ابطال آن مورد استدعا است».

(۱) ماده ۲۷ اساسنامه دانشگاه فاطمیه (س) قم:

در صورتی که شورای عالی انقلاب فرهنگی با انحلال دانشگاه موافقت اصولی نماید، هیأت مؤسس موظف است اقدامات زیر را انجام دهد:

۱- کلیه تعهدات مربوط به دانشجویان خود را تا اتمام دوره تحصیلات و امور فارغ التحصیلی آنان به نحو مطلوب و طبق مصوبات و ضوابط مربوط به انجام برساند.

۲- کلیه امتیازات و اموالی را که از منابع عمومی و دولتی و بانکها و شهرداری‌ها و غیره در اختیار دانشگاه قرار گرفته است مسترد نماید یا موافقت صاحبان حق را مبنی بر واگذاری امتیازات و اموال مذکور به هیأت مؤسس ارائه دهد.

۳- کلیه تعهدات خود را در برابر وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، نهادهای عمومی غیردولتی، بانکها، شهرداریها، سایر اشخاص حقوقی و حقیقی (اعم از اعضای هیأت علمی و کارمندان خود) انجام دهد. و یا هیأت مؤسس با توافق صاحبان حق تعهدات دانشگاه را راساً بپذیرد.

(۲) ماده ۲۹ اساسنامه دانشگاه فاطمیه (س) قم:

پس از انجام تعهدات و تأدیه کلیه دیون دانشگاه و اعلام ختم تصفیه، باقیمانده دارایی دانشگاه به هیأت مؤسس منتقل می‌شود و زیر نظر هیأت مؤسس به مصرف رشد و اعتلای آموزش و پژوهش خواهد رسید.

تبصره: هیأت تصفیه موظف است در مورد فوق صورتمجلس که به امضای کلیه اعضای هیأت تصفیه و رئیس هیأت مؤسس خواهد رسید، تنظیم و یک نسخه از آن را به دانشگاه یا هیأت مؤسس و نسخه دیگر آن را به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تسلیم نماید.

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۸۵۲

تاریخ: ۱۳۸۳/۴/۱۱

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه ه/ع ۷۴۳/۸۲ مورخ ۱۳۸۳/۳/۴ و پیرو نامه شماره ۸۳/۳۰/۷۱۰۸ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰،

موضوع مصوبه شماره ۳۵۵ مورخ ۷۴/۴/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۴/۱۰ فقهای معظم شورای نگهبان مطرح شد که نظر رسمی فقها به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«همانگونه که در نامه ۸۳/۳۰/۷۱۰۸ مورخ ۱۳۸۳/۱/۲۰^(۱) اعلام شد تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی - بعنوان تبصره ماده (۱۳) اساسنامه و یا غیر آن - که اموال و امکانات دانشگاه تماماً در اختیار دولت قرار گیرد خلاف شرع می‌باشد و اکنون نیز بر آن تأکید می‌شود. البته باید این اموال و امکانات در مصارفی که شرعاً جائز است به مصرف برسد.»^(۲)

(۱) همین مجموعه، صفحه ۶۵۷.

(۲) رأی شماره ۱۹۰ مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در کلاس پرونده ۷۴۳/۸۲ که به استناد همین نظریه صادر شده است: (ر.ک: همین مجموعه، صفحه ۶۵۷).

عدم مغایرت ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه با شرع انور

شماره: هـ/۸۲/۶۸۸

تاریخ: ۱۳۸۳/۲/۱۷

محضر مبارک فقهای محترم شورای نگهبان دامت برکاتهم
با سلام و تحیات؛

نظر به اینکه آقای سیداحمد مبرقع به شرح دادخواست تقدیمی مدعی خلاف شرع بودن ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه^(۱) شده اند، ضمن ارسال تصویر سوابق مربوطه لطفاً در این خصوص اظهار نظر فرموده تا موجبات طرح و رسیدگی به پرونده فراهم شود.

رئیس هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
دری نجف آبادی

خلاصه موضوع

آقای سیداحمد مبرقع طی دادخواستی خواستار ابطال ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه شده است با این توضیح که مفاد این ماده عملاً موجبات زحمت متولیان و هتک حرمت و حیثیت موقوف علیهم و مانع از اجرای نیات واقف خواهد بود و عملاً سبب تعطیلی این امر خیر و بی رغبتی مسلمین در ایجاد موقوفات در آینده خواهد شد. و چون این مسأله برخلاف شرع مطهر

(۱) ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه:

با توجه به اینکه حفظ موقوفات از وظایف متولیان است و اموال وقف باید از اموال شخص متولی جدا و متمایز باشد متولیان موقوفات و امنای اماکن متبرکه مکلفند دفتر مخصوصی برای ثبت درآمد و هزینه موقوفه یا اماکن مزبور تنظیم نمایند و هرگاه درآمد سالانه آنها بیش از صد هزار ریال باشد، باید با معرفی اداره حج و اوقاف و امور خیریه حساب جداگانه ای بنام موقوفه یا مکان متبرکه در یکی از بانکها افتتاح و عواید حاصله را به آن حساب واریز و هرگونه پرداخت را از طریق آن انجام دهند.

تبصره - در مورد موقوفات و اماکنی که از طرف سازمان برای آنها امنائی منصوب شده است حساب مذکور با امضای مشترک (امنا و اداره حج و اوقاف و امور خیریه) افتتاح خواهد شد.

و قوانین موضوعه می باشد، درخواست رسیدگی و صدور رأی بر ابطال ماده فوق الذکر کرده است.

معاون امور اوقافی و خیریه سازمان اوقاف و امور خیریه طی لایحه دفاعیه شماره ۲۳۰/۳۳۴۰ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۲ در پاسخ به ادعای فوق اظهار نظر کرده است که:

«۱- شکایت شاکی متکی به هیچ یک از موازین شرعی و قانونی نیست؛ زیرا ماده ۲۴ آیین نامه به منظور روشن بودن جریان امور مالی موقوفات به تصویب هیأت محترم وزیران رسیده است و افتتاح حساب در یکی از بانک ها هیچگونه مضیقه و مشکلی برای متولیان به وجود نمی آورد. به خصوص که موقوفاتی که درآمد آنها جزئی است نیازی به داشتن حساب بانکی ندارند.

۲- واریز عواید موقوفه به حساب بانکی و برداشت از آن وسیله اطمینان بخشی در جهت اجرای نیات واقف است. شاکی چون هیچگونه دلیل موجهی ندارد تا این رویه شفاف را مورد ایراد و اعتراض قانونی قرار دهد، در دادخواست تقدیمی نوشته است این اقدام «موجبات زحمات متولیات و هتک حرمت و حیثیت موقوف علیهم و مانع از اجرای نیات واقف خواهد بود» که چنین مطلبی حقیقتاً موجب تعجب است؛ زیرا واریز و برداشت از حساب بانکی که روزانه در سطوح وسیعی از جامعه جریان دارد با کدام دلیل می تواند هتک حرمت کسی را فراهم سازد؟ به علاوه با کدام استدلالی می توان واریز و صدور چک و دریافت آن از بانک را زحمت تلقی نمود و چنین زحمت فرضی را دلیلی برای ابطال آیین نامه دانست؟

۳- شاکی در متن دادخواست می نویسد «وجود دفتر جهت ثبت درآمد و هزینه ها مورد قبول و تأیید است» و با این ترتیب وجود ضوابط برای محاسبات موقوفات را مورد تأیید قرار می دهد، اما متأسفانه به این امر توجهی نکرده است که حساب بانکی نیز در راستای همین ضوابط می باشد و اگر به زعم ایشان افتتاح حساب بانکی از تعدی و تفریط احتمالی معدودی از متولیان جلوگیری نکند، مسلماً ابطال ماده ۲۴ و لازم ندانستن حساب بانکی قطعاً این انحرافات و تعدی و تفریطها را افزایش خواهد داد.

با عنایت به مجموع مراتب، درخواست رد شکایت شاکی را دارد».

نظریه فقهای شورای نگهبان

شماره: ۸۳/۳۰/۷۸۵۱

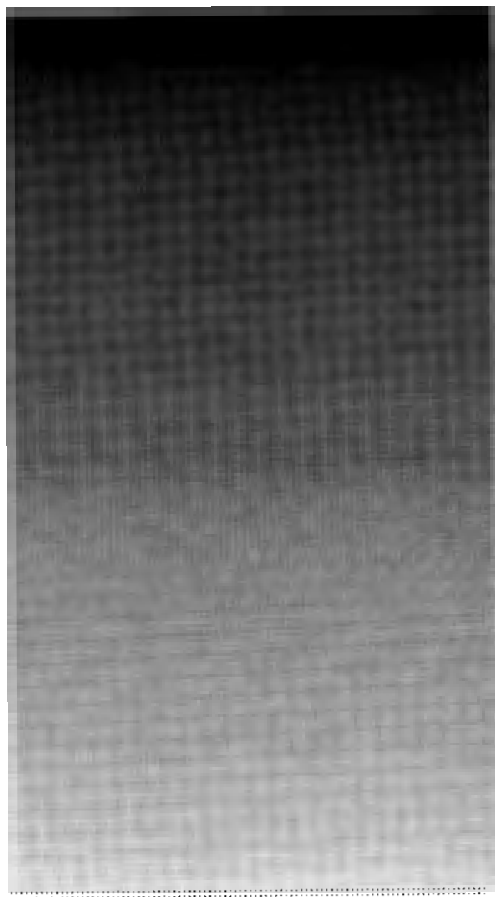
تاریخ: ۱۳۸۳/۴/۱۱

رئیس محترم هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
با سلام؛

عطف به نامه شماره هـ/۶۸۸/۸۲ مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۷،
موضوع ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور
خیریه، در جلسه مورخ ۱۳۸۳/۴/۱۰ فقهای معظم شورای نگهبان مطرح شد که خلاف
موازین شرع شناخته نشد.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

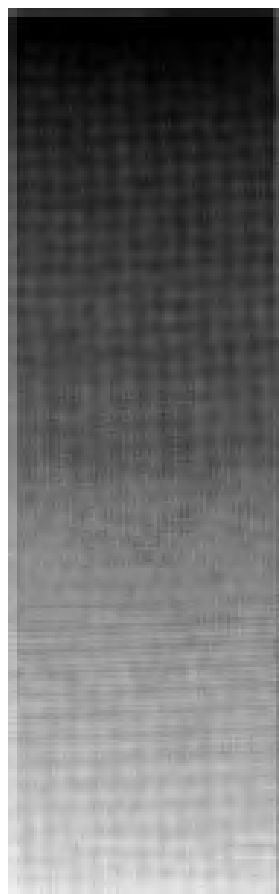

نمایه‌ها

نمایه مصوبات،
آیین نامه ها و
بخشنامه ها

ارتش جمهوری اسلامی ایران

بخشنامه شماره ۵۹-۱۹-۱۷-۴/۷۰۱ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۴ فرماندهی دانشکده علوم نظامی
نیروی زمینی ۱۶۸

سازمان امور اداری و استخدامی (مدیریت و برنامه‌ریزی)

آیین‌نامه اجرایی طبقه‌بندی مشاغل (مصوب ۱۳۶۴/۱۰/۲۴) ..... ۷۴، ۷۳
دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ دبیر کل سازمان ..... ۵۰۵، ۴۱۷، ۴۱۶، ۴۱۵
مصوبه شرایط داوطلبان از دفترچه آزمون فرهنگیان سال ۱۳۷۹ ..... ۵۲۷

سازمان اوقاف و امور خیریه

بخشنامه شماره ۲۱۰/۱۰۴۴۶ الف مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۱۱ ..... ۶۰۵
بخشنامه شماره ۱۰۰/۱۵۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۶ ..... ۴۵۳
بخشنامه شماره ۷۷۷۷ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۳۰ ..... ۲۶۲
بخشنامه شماره ۲۱۰/۱۴/۲۲۵/۸۵۳۳ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ ..... ۶۰۰
بخشنامه شماره ۴۲۰/۸۸۱ مورخ ۱۳۶۸/۲/۲۵ ..... ۲۰۱
بخشنامه شماره ۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۷ ..... ۶۵۰
دستورالعمل شماره ۵۱۴/۷۱۷۴/۳۱/۴۲۰/ف مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۳۰ ..... ۲۰۱
دستورالعمل شماره ۲۳۰/۹۱۹ مورخ ۱۳۶۵/۳/۲۷ ..... ۲۰۲

سازمان بهزیستی کشور

آیین‌نامه شماره ۸۰۰/۱۴۸۵ (مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۱) ..... ۱۴۰، ۱۳۸

سازمان تأمین اجتماعی

آیین‌نامه شماره ۱۲۳ (مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۹) ..... ۱۲۲، ۱۲۰
بخشنامه شماره ۵۹۴ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۴ ..... ۴۳۸، ۴۳۶
بخشنامه شماره ۱۲۰ مورخ ۱۳۶۱/۵/۱۰ ..... ۱۲۱
بخشنامه شماره ۵۲۳/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ ..... ۶۳۰، ۶۲۹، ۶۲۸، ۵۴۲
بخشنامه شماره ۱۴۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۳۰ درآمد ۶۱۷
بخشنامه شماره ۵۲-۲۴۸۱۷ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۲۴ مدیر کل درآمد ۵۰۲
دستورالعمل شماره ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ ..... ۵۵۳، ۵۵۱
بخشنامه شماره ۱۳۷ درآمد ..... ۶۶۶، ۶۳۲، ۶۳۱

سازمان صدا و سیما

آیین‌نامه استخدامی ..... ۶۴۳، ۶۴۲

شوراهای عالی

شورایعالی اداری

- مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش مورخ ۱۳۷۱/۸/۶ ..... ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰
- مصوبه شماره ۱۶۵۵۱/و مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۹ ..... ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰
- شورایعالی انقلاب فرهنگی
- مصوبه شماره ۸۳ جلسه مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۱ ..... ۱۷۰، ۱۷۱
- مصوبه شماره ۳۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۳ ..... ۶۵۷، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۵
- مصوبات جلسات ۴۷۲ و ۴۷۴ و ۵۱۳ ..... ۶۵۵، ۶۵۷
- مصوبات جلسات ۴۷۸ و ۴۸۰ مورخ ۱۳۸۰/۵/۱۷ ..... ۵۸۳، ۵۸۵
- مصوبه مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای (مصوب ۱۳۸۰/۸/۱۵) ۶۱۹
- شورایعالی بیمه
- بخشنامه شماره ۳/۳۳۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۲۲ شرکت بیمه ایران ..... ۵۳۱، ۵۳۲
- مصوبه مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۳ شورایعالی بیمه راجع به تعیین سقف سنی بیمه عمر و حوادث .. ۴۸۱، ۴۸۲

شورایعالی شهرسازی و معماری

- بخشنامه شماره ۳۵۱۸ مورخ ۱۳۶۸/۴/۱۴ ..... ۱۵۱
- صورتجلسه شماره ۱۵۹ مورخ ۱۳۶۹/۶/۱۸ ..... ۲۶۶
- صورتجلسه شماره ۱۸۲ کمیسیون ماده ۵ ..... ۳۶۳، ۳۶۵
- صورتجلسه ۷۶ کمیسیون ماده ۵ ..... ۵۲۵، ۵۲۶
- مصوبه (دستورالعمل) جلسه مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲ ..... ۵۱، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۸۲، ۸۳، ۲۱۱، ۳۲۸
- مصوبه جلسه مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ ..... ۱۴۹، ۲۶۷
- مصوبه جلسه مورخ ۱۳۷۱/۳/۴ ..... ۲۶۶، ۲۶۸
- مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۳ راجع به ضوابط و مقررات مربوط به تأمین فضاهاى عمومى و خدماتى شهرها ..... ۵۱۸، ۵۱۹
- مصوبه طرح تفصیلی شهر ارومیه ۴۶۱
- مصوبه طرح تفصیلی شهر قزوین (مصوب کمیسیون ماده ۵) ۵۷۸
- مصوبه مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۱۹ ..... ۷۶
- مصوبه مورخ ۱۳۶۸/۳/۱۱ در خصوص تعیین فضای سبز کنار جاده کمربندی قائم‌شهر ..... ۴۷۱، ۴۷۲
- مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در اصفهان ..... ۵۴۸، ۵۴۹

شورای اقتصاد

- مصوبه شماره ۱۱۱/م/ح/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ ..... ۴۱۱، ۴۱۴
- مصوبه شماره ۱۸۲/۳۴ مورخ ۱۳۷۵/۳/۲۶ ..... ۴۲۷

شورای انقلاب اسلامی

- آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون در خصوص تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران زیر نظر شهرداری ..... ۴۷۶، ۴۷۷

- آیین‌نامه اجرایی ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه
 (مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۷) ۴۴
- اساسنامه سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولیدکنندگان (مصوب ۱۳۵۸) ۴۱۳
- تصویب‌نامه شماره ۴۶۲ مورخ ۱۳۵۹/۱/۱۶ ..... ۶۴

قوه قضائیه

- آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضائی) .. ۶۰۷، ۲۰۴، ۵۷
- آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی راجع به حق‌التحریر دفاتر اسناد رسمی (مصوب ۱۳۶۰/۳/۱) ۴۶
- آیین‌نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور (مصوب ۱۳۸۰/۴/۲۶) ۱۳۸۰
- رئیس قوه قضائیه ..... ۶۴۵، ۶۴۴
- آیین‌نامه اجرایی تبصره یک ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق
 (مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۲ رئیس قوه قضائیه) ۶۴۸

شورایعالی قضائی

- آیین‌نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریان اسنادرسمی (مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۴) ۳۶۶
- رئیس قوه قضائیه ..... ۴۱۹، ۴۱۸
- آیین‌نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریان (مصوب ۱۳۷۶ رئیس قوه قضائیه) ..... ۴۱۹، ۴۱۸
- آیین‌نامه صدور جواز وکالت‌اتفاقی (موقت) به شماره ۱/۷۸/۲۱۱۴ مورخ ۱۳۷۸/۳/۴ ..... ۵۷۶
- رئیس قوه قضائیه ۱۲۹
- بخشنامه شماره ۴۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۷ ..... ۶۱۵
- بخشنامه شماره ۳۴/۹۲۷۳ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۸ کانون سردفتران و دفتریان ۶۱۵
- بخشنامه شماره ۳۴/۶۳۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۸ کانون سردفتران و دفتریان ..... ۵۳۸، ۵۳۷، ۵۳۶
- دستورالعمل شماره ۱/۷۶/۱۲۳۳۳ مورخ ۱۳۷۶/۷/۱۳ رئیس قوه قضائیه ..... ۵۳۸، ۵۳۶
- دستورالعمل شماره ۱/۷۷/۷۱۸۳ مورخ ۱۳۷۷/۷/۴ رئیس قوه قضائیه ..... ۵۳۸، ۵۳۶
- دستورالعمل شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ معاون قوه قضائیه ..... ۵۳۸، ۵۳۷، ۵۳۶، ۳۸۳، ۳۸۲، ۳۸۱

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

- بخشنامه شماره ۲/۱۶۴۳ مصوب ۱۳۵۴/۳/۸ ..... ۹۷
- بخشنامه شماره ۳/۶۸۸ مورخ ۱۳۶۲/۳/۲۲ ..... ۵۴، ۵۱
- بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ ..... ۴۷۰، ۴۶۹
- بخشنامه شماره ۱/۳۴/۲۶۵۰۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۵ ..... ۵۲۳، ۵۲۲
- بخشنامه شماره ۱/۳۴/۳۵۱۶۱ مورخ ۱۳۸۰/۱/۷ ..... ۵۸۷، ۵۸۶
- بخشنامه شماره ۲/د/۱۳۰/۱۶/۱ مورخ ۱۳۷۰/۲/۱۱ اداره کل سردفتران ثبت اسناد
 و املاک ..... ۲۴۳، ۲۴۲

کمیسیونهای مشترک مجلسین ملی و سنا

- آیین‌نامه انتظامی نظام پزشکی (مصوب ۱۳۴۸/۳/۳) ۸

نخست وزیر

دستور شماره ۷۶۳۵۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۰ ..... ۶۴، ۶۵، ۲۵۰

وزارت آموزش و پرورش

آیین‌نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی ..... ۳۷۲، ۳۷۳
 آیین‌نامه شماره ۲۰۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۹ ..... ۱۴۰، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۸
 بخشنامه شماره ۱۴۲/۱۰ مورخ ۱۳۶۴/۶/۲۵ ..... ۱۹۴
 بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۷ مورخ ۱۳۶۸/۴/۶ ..... ۱۰۸، ۱۰۹
 بخشنامه شماره ۷۱۰/۲۹۷۱۸/۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۱۷ ..... ۱۶۳، ۱۶۴
 بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۰۵ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۵ ..... ۳۱۷، ۳۱۸
 بخشنامه شماره ۶۴۶۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲ اداره آموزش و پرورش قم ۱۵۸
 بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳۰ در خصوص ممنوعیت نقل و انتقال
 فرهنگیان ..... ۱۶۳، ۱۶۴
 بخشنامه شماره ۱/۱۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۰ ..... ۱۱۵
 بخشنامه شماره ۹۰۰/۵۸۹ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۲ ..... ۱۳۱
 بخشنامه شماره ۱۰۰/۳۲۲/۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۲/۳ ..... ۳۷۲، ۳۷۳
 دستورالعمل اجرایی مدارس نمونه مردمی ..... ۳۱۷، ۳۱۸

وزارت امور اقتصادی و دارایی

بخشنامه شماره ۴۲۱/م مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ ..... ۳۳۹، ۳۴۰
 بخشنامه شماره ۱۴۹۴/۲۰۸۲۴ مورخ ۱۳۶۸/۵/۲ ..... ۱۸۲
 بخشنامه شماره ۸۷۷۸/۷۱۱۳ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ سازمان امور مالیاتی کشور ..... ۶۶۰، ۶۶۲
 دستورالعمل ارزش معاملات املاک برای سالهای ۱۳۷۰-۱۳۶۹-۱۳۶۸ ..... ۱۹۰، ۱۹۱
 بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
 بخشنامه شماره ۱۰/سا/۱۰۶۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ ..... ۴۴۳
 بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ مورخ ۱۳۷۴/۴/۵ ..... ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷
 بخشنامه شماره ۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۴ ..... ۳۸۴، ۳۸۵
 بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۹ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۳ ..... ۴۴۸، ۴۵۰
 بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ ..... ۴۵۸
 دستورالعمل شماره ۱۵۸۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۵ ..... ۳۸۴، ۳۸۵

بانک مسکن

بخشنامه شماره ۵۷۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۰ سرپرستی منطقه شرق استان تهران ..... ۱۴، ۱۶، ۶۱۶

بانک ملی ایران

بخشنامه شماره ۱۷۷۲۹/۰۵۱۲ مورخ ۱۳۷۶/۴/۵ ..... ۴۴۳
 دستورالعمل افتتاح حساب‌های پس‌انداز قرض‌الحسنه توسط مادر برای طفل صغیر ۱۹۲

مجمع عمومی بانکها

آیین‌نامه استخدامی مشترک بانکها (مصوب ۱۳۶۰/۶/۳) ..... ۴، ۶
 آیین‌نامه اصلاحی استخدامی مشترک بانکها (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱) ..... ۶، ۴۹۸

وزارت بازرگانی

بخشنامه شماره ۲۶۴۷ مورخ ۱۳۶۹/۷/۳ مدیرکل امور اصناف و بازرگانان و دبیر هیأت عالی نظارت ۲۳۵
دستورالعمل شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۳ سازمان حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان ..... ۳۹۶، ۳۷۵، ۳۷۴
دستورالعمل شماره ۱۹۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۳ سازمان حمایت از تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان ... ۳۷۴

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

آیین‌نامه آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی (مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی) ۳۷۹
آیین‌نامه اجرایی مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ ..... ۱۱۲، ۱۱۰
آیین‌نامه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی ..... ۳۸۶، ۳۷۹
بخشنامه شماره ۱۱۶/۲۳۰۱ مورخ ۷۷/۲/۹ معاونت بهداشت و درمان ..... ۵۱۳، ۵۱۱
بخشنامه شماره ۱۱۴۱۵ مورخ ۱۳۷۷/۶/۲۳ ..... ۵۱۲، ۵۱۱
بخشنامه شماره ۶/۱۸۸۵ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۸ معاونت امور درمان ..... ۳۳۸، ۳۳۶
دستورالعمل بیست و سومین دوره آموزش دستیاری به شماره ۱۳۶۵/۳/۲۵ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۵ (مصوب چهل و سومین جلسه شورای پزشکی و تخصصی) ۳۴۸
دستورالعمل شماره ۱۴۳۱۰ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ معاونت درمان ..... ۳۰۳، ۳۰۲
دستورالعمل نحوه به کارگیری فارغ التحصیلان دکتری علوم آزمایشگاهی به شماره ۲۵۹۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۵ ..... ۱۵۶
مصوبه چهل و نهمین جلسه شورای پزشکی و تخصصی کشور مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۸ ..... ۶۲۶

وزارت پست و تلگراف و تلفن

صورتجلسه شماره ۱۰۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۱ هیأت مدیره شرکت پست جمهوری اسلامی ایران ۱۶۰
مصوبه شماره ۱۱۱/۸۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲۱ هیأت مدیره شرکت مخابرات ایران ... ۳۲۶، ۳۲۴
شرکت مخابرات ایران
صورتجلسه شماره ۱۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۸ مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام ۴۴۱

وزارت جهاد سازندگی

آیین‌نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگل‌ها و مراتع کشور (مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲۰) ..... ۲۷۱، ۲۷۰، ۲۶۹
اساسنامه شرکت مرغداران مرکز مصوب سازمان مرکزی تعاون روستائی ۱۱۷

وزارت دادگستری

آیین‌نامه اجرایی استخدام قضات و شرایط کارآموزی (مصوب ۱۳۵۵/۲/۵) ۱۳۰
آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶) ..... ۴۱۰، ۴۰۸، ۳۹۸، ۳۹۵

آیین‌نامه قانون ثبت املاک (مصوب ۱۳۱۷) ۱۹۹
بخشنامه شماره ۳۵/۱۳۰۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۷ معاونت اداری مالی ۲۲۶
بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱/۸ وزیر دادگستری ..... ۵۳۷، ۳۸۱، ۳۷۸، ۳۷۶

وزارت راه و ترابری

بخشنامه شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۲ سازمان حمل و نقل پایانه‌های
کشور ..... ۵۵۷، ۵۵۴
بخشنامه شماره ۲۰۵۳۰/۷۱ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۲ سازمان حمل و نقل پایانه‌های کشور .. ۵۵۷، ۵۵۵، ۵۵۴

وزارت صنایع و معادن

سازمان صنایع ملی ایران (گسترش و نوسازی صنایع ایران)
بخشنامه شماره ۱۳۲۷/۸۹۲۲/ب/۱۰۰ مورخ ۱۳۶۳/۲/۴ ..... ۸۶، ۸۵
مجمع عمومی سازمان صنایع ایران
بخشنامه شماره ۱۲۳۴/۷۱۲۰۲ مورخ ۱۳۶۳/۳/۱۴ ..... ۸۶
صورتجلسه مورخ ۱۳۶۳/۱/۷ ..... ۸۴

وزارت فرهنگ و آموزش عالی (علوم، تحقیقات و فناوری)

دستورالعمل شماره ۳۶/۲۱۹۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۷ مرکز آموزش مدیریت دولتی .. ۵۳۰، ۵۲۹
دستورالعمل مربوط به اجاره خوابگاه‌های دانشجویی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی
(مصوب ۱۳۷۸/۳/۱۹ هیأت امنای صندوق رفاه دانشجویان) ۴۸۷
مصوبه سید و هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۳/۳ شورای آموزی دانشگاه تربیت مدرس ۵۴۰
مصوبه یکصد و هشتاد و دومین جلسه شورایعالی برنامه‌ریزی مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۲۴ ... ۴۹۵، ۴۹۴

وزارت کشاورزی

دستورالعمل شماره ۱۲/۱/۳۲۱۳ مورخ ۱۳۶۱/۱۲/۲ ..... ۶۱

وزارت کشور

آیین‌نامه اجرایی شماره ۳-۳۳/۹۸۶۷ در مورد کیفیت فنی و رعایت اصول شهرسازی و معماری و
کنترل نظارت بر امور مهندسين (مصوب ۱۳۶۸/۵/۴) ۱۱۴
آیین‌نامه شماره ۲۰۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۹ ..... ۱۸۸، ۱۸۵، ۱۸۴، ۱۴۰
بخشنامه شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ ..... ۴۴۶، ۴۴۵، ۳۹۴، ۳۹۲، ۱۶۵
بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۳۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ ..... ۵۷۰، ۵۶۹، ۵۶۷
بخشنامه شماره ۸۵۵۶۸/۳/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۶/۵/۸ ..... ۵۷۵، ۵۷۴
بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۴/۲۶۰۴ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۲ معاون فرهنگی و امور عمرانی ۵۰۰
بخشنامه شماره ۴۰۲۰۳-۳۴-۵۷ مورخه ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ معاونت وظیفه ناجا ۵۹۶
دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ ..... ۴۴۶، ۴۴۵، ۳۹۴، ۳۹۲، ۱۶۵
دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ ..... ۴۴۷، ۴۴۶، ۴۴۵، ۳۹۴، ۳۹۲

- دستورالعمل شماره ۱۲۰۸۸۴۳۵۳ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۶ معاون راهنمایی رانندگی امور حمل و نقل ناجا ۳۲۲
- مصوبه شناسنامه ساختمانی تصویبی وزارت کشور (مصوب ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورای عالی اداری) ... ۴۷۸
- مصوبه شماره ۱۰/۴۹۶۳۶ مورخ ۱۳۶۴/۲/۶ ..... ۷۸
- مصوبه شماره ۱۳۳۵/۱۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ ..... ۵۶۳، ۵۶۲، ۵۶۱
- مصوبه شماره ۱۰۹۴۸/۵۰۸۱۶۰ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۱۰ قائم مقام شورای شهر تهران ... ۲۵۵، ۲۵۴
- مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۵ ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز ... ۶۶۵، ۶۶۳
- استاندارداری اصفهان**
- دستورالعمل شماره ۱/۵۷۵۹/۳/۳۱ (مصوب ۱۳۶۷/۳/۱۴) ۹۴
- دستورالعمل شماره ۳۷۵۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ اداره کل زمین شهری ..... ۱۲۵، ۱۲۳
- دستورالعمل شماره ۰۰۳/۰۳/۳۲۶۰۹۲/۲۰۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۲/۲۷ مدیر کل ارزشیابی و رسیدگی به شکایات ۵۱۹
- استاندارداری بوشهر**
- آیین نامه حمل و نقل وسایل درون شهری سازمان اتوبوسرانی بوشهر (مصوب شورای هماهنگی ترافیک) ..... ۳۵۴، ۳۵۳
- استاندارداری تهران**
- صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ در خصوص تعیین قیمت شن و ماسه ..... ۲۱۴، ۲۱۳
- استاندارداری سمنان**
- بخشنامه شماره ۸۸۴/۴۲ دفتر فنی ۲۱۱
- دستورالعمل حفظ باغات، ضوابط مصوب ۱۳۶۹/۴/۱۸ دفتر فنی ۲۱۱
- صورتجلسه مورخ ۱۳۶۸/۲/۹ شهرسازی ..... ۲۲۳، ۲۲۲
- استاندارداری مازندران**
- دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه و خدمات درمانی استان مازندران ..... ۴۰۷، ۴۰۶
- استاندارداری همدان**
- مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۲ شورای صنعت و معدن ..... ۶۵۹، ۶۵۸
- استاندارداری یزد**
- مصوبه شماره ۴/۲۱۷۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۴ ..... ۷۷، ۷۵
- سازمان ثبت احوال کشور**
- بخشنامه شماره ۴۳/۱۶۵۸ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۷ ..... ۴۲
- بخشنامه شماره ۵۰/۱۷۴ مورخ ۱۳۶۸/۱/۲۰ ..... ۱۹۸، ۱۹۷
- شورای اسلامی شهر تهران**
- مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۱ ..... ۴۶۷
- شهرداری تبریز**
- بخشنامه شماره ۲۳۳۵۲/۵۷ مورخ ۱۳۶۶/۶/۱۷ ..... ۳۴۴
- مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۸ ..... ۶۴۷، ۶۴۶

شهرداری تهران

آیین‌نامه تشکیل شرکت تعاونی مسافری (مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶)	۴۹، ۴۸، ۳۸
بخشنامه شماره ۱۳۰۸/م مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۱	۳۱۶، ۳۱۱
بخشنامه شماره ۸۱۱/۸۸۸۹/۶۵۶۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳	۳۸۹
صورتجلسه شماره ۲۰۸ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۱۸ شورای طرح و بررسی	۴۴۰، ۴۳۹
مصوبه مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳ شورای نظارت برگسترش شهر تهران	۵۶۶، ۵۶۵، ۵۶۴
مصوبه مورخ ۱۳۶۰/۱۲/۵ شورای نظارت برگسترش شهر تهران	۵۶۵، ۵۶۴
مصوبه مورخ ۱۳۶۳/۹/۱۶ شورای نظارت برگسترش شهر تهران	۵۶۶، ۵۶۵، ۵۶۴
مصوبه شماره ۱۳۶۸/۱۶۰ مورخ ۱۳۶۱/۸/۹	۸۹

شهرداری فرخ‌شهر

مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۶ کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنفی	۴۸۵

فرمانداری مشهد

صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۷	۲۳۸، ۲۳۷

وزارت مسکن و شهرسازی

بخشنامه شماره ۴۴/۹۱۹۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۲۰ معاون امور مسکن	۲۹۵، ۲۹۴
بخشنامه شماره ۳۱۲/۶۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۹/۲ سرپرست دبیرخانه مرکزی هیأت رسیدگی به اختلافات موضوع قانون تعیین اراضی اختلافی	۲۱۰، ۲۰۶
دستورالعمل آماده‌سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرکهای کشور	۳۲۱، ۳۲۰، ۳۱۹، ۱۴۶
دستورالعمل شماره ۱/۱۰۳۹۵ مورخ ۱۳۶۸/۱۱/۱۱ وزیر مسکن و شهرسازی ...	۵۹۰، ۵۸۹، ۵۸۸
دستورالعمل ماده ۱۴ قانون زمینی شهری به شماره ۱/۱۶۱ مورخ ۱۳۷۲/۴/۴ وزیر مسکن و شهرسازی	۳۲۷
دستورالعمل شماره ۱/۸۹۹۰ مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۶	۱۲۸، ۱۲۷، ۱۲۶
دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۳ - ۱/۷۳۹۱ مورخ ۱۳۶۸/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی در خصوص حفظ باغات و اراضی کشاورزی	۲۱۲، ۲۱۱، ۱۷۷، ۱۷۶

سازمان زمین شهری

بخشنامه شماره ۵۶۳۴۱ مورخ ۱۳۶۷/۲/۹	۲۴۴
بخشنامه شماره ۲۶۹۱۵ و مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۲	۱۲۶
دستورالعمل شماره ۶۸۷۲ مورخ ۱۳۷۹/۳/۷ سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی ...	۵۰۸
دستورالعمل اجرایی مواد ۱ و ۱۴ آیین‌نامه قانون زمین شهری	۲۳۹
مصوبه شماره ۱۶۳۶/ه مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی زمین و مسکن	۵۸۸

وزارت معادن و فلزات

بخشنامه شماره ۷۱/۲۱۳۴/۲۷ مورخ ۱۳۷۱/۷/۲۵	۲۶۰

وزارت نیرو

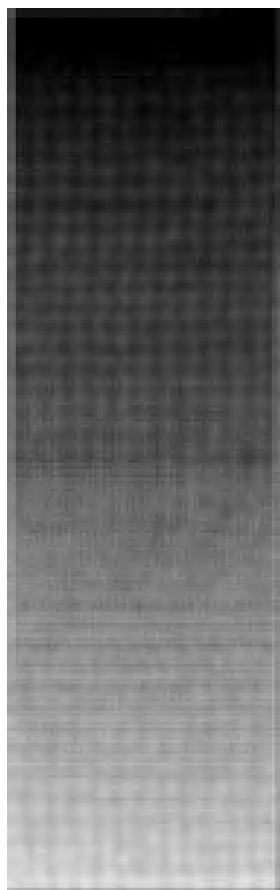
آیین نامه تکمیلی تعرفه های برق (مصوب ۱۳۷۶/۶/۱۰ وزارت نیرو) ۶۲۵، ۶۲۳	
آیین نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه های آب و فاضلاب (مصوب ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون آب و فاضلاب شهری)	۵۸۲، ۵۸۱
بخشنامه شماره ۷۲۷۸/م/۷ مورخ ۱۳۷۰/۲/۷	۱۷۵، ۱۷۴
بخشنامه شماره ۷۳۹۰/۴۲۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۸	۵۶۰، ۵۵۸
بخشنامه شماره ۳۹۳۶۱/۳۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۰ در خصوص شرایط عمومی تعرفه های برق	۴۹۷، ۴۹۶
بخشنامه شماره ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون مدیر نیرو در آب و فاضلاب شهری	۵۷۲، ۵۷۱

هیأت وزیران

آیین نامه اجرایی اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۲۲)	۹۹
آیین نامه اجرایی بسند ه تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور به شماره ۲۹۰۱۱/ت/۱۹۸۵۰ مورخ ۱۳۷۷/۶/۱۶	۲۳۰
آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری (مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰)	۲۲۴، ۱۷، ۱۵
آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمانها	۶۷۰، ۶۶۹، ۶۶۸، ۶۵۰، ۵۴۵، ۴۳۷
آیین نامه اجرایی قانون حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰)	۱۰۲، ۹۹، ۷۰
	۳۳۵، ۳۳۴، ۳۰۹، ۳۰۷، ۳۰۰، ۲۹۹، ۲۹۳، ۲۹۱، ۲۹۰، ۲۸۸، ۲۷۴، ۲۷۲، ۲۴۸، ۲۰۲
	۶۱۲، ۶۱۱، ۶۱۰، ۶۰۹، ۵۴۷، ۵۴۵، ۴۰۱، ۴۰۰
آیین نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی (مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳)	۲۸۴
آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵)	۲۱۸، ۲۱۵، ۱۷۶، ۱۷۲، ۱۵۴، ۱۴۳، ۱۲۷
آیین نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی شهری (مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲)	۱۴۰، ۱۲
آیین نامه اجرایی قانون واگذاری زمینهای بایر و دایر (مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹)	۱۳۷، ۱۳۳
آیین نامه اجرایی ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۵۵/۱۰/۲۵)	۴۲۴
آیین نامه اجرایی نحوه استفاده از خانه های سازمانی (مصوب ۱۳۴۶)	۲۵۰
آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات و آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۷۴/۴/۳)	۴۹۲
آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴)	۲۴۵، ۲۲۹
آیین نامه استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی حریم شهرها (مصوب ۱۳۶۹/۳/۲۳)	۱۵۲، ۱۵۱
آیین نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی (مصوب ۱۳۶۲/۹/۱۶)	۶۸
آیین نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان (مصوب ۱۳۷۴/۵/۲۲)	۶۵۴، ۶۵۳
آیین نامه تبصره ۳ ماده واحده قانون نقض و انتقالات حق بیمه یا بازنشستگی (مصوب ۱۳۶۸/۵/۲۸)	۶۳۳، ۵۳۴
آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان اوقاف وامورخیریه (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰)	۳۶۲، ۳۶۱

- آیین‌نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰) ..... ۲۸۸، ۲۶۲، ۲۰۲، ۵۴۷، ۵۴۵، ۳۱۰، ۳۰۹، ۲۹۰، ۲۸۹
- آیین‌نامه هماهنگی اقدامات عمرانی موسساتی که خدمات آنها داخل محدوده شهرها و مستلزم حفاری معابر و احداث تاسیسات می‌باشد (مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۴) ..... ۵۹۳، ۵۹۲
- آیین‌نامه اجرایی قانون کار جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۱/۶/۲۲) ۲۵۸
- آیین‌نامه تبصره ۳ ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی (مصوب ۱۳۶۸/۵/۳۱) ..... ۶۳۴، ۶۳۳، ۵۳۴، ۴۵۴
- تصویبنامه افزایش سهام کارکنان دولت مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۱ ..... ۲۲۷
- تصویبنامه شماره ۱۴۴۵۹۴/ت/۸۰۵ مورخ ۱۳۶۶/۱۱/۲۵ در خصوص تعطیلی روز پنج‌شنبه ۳۰۴
- تصویبنامه شماره ۹۶۶۲۰/ت/۸۰۵ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۲ در خصوص تعطیلی روز پنج‌شنبه ۳۰۴
- تصویبنامه شماره ۵۲۸۳/ت/۱۰۹ هـ مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۹ در خصوص چگونگی واگذاری سهام متعلق به دولت ..... ۲۴۷، ۲۴۶
- تصویبنامه شماره ۲۹۷۱۰/ت/هـ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۴ در خصوص تعطیلی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۷۳/۹/۹ ..... ۳۰۴
- تصویبنامه شماره ۵۲۵۹۶/ت/۱۷۰۱۳ هـ مورخ ۱۳۷۶/۲/۷ در خصوص قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان ۴۹۸
- تصویبنامه شماره ۷۵۲۳۷/ت/۱۹۸۰۳ هـ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ در خصوص اعطای امتیازات ایثارگری و اشتغال در مناطق جنگی و جنگزده به کارگران مشمول قانون کار ۵۱۵
- تصویبنامه شماره ۲۳۷۳۳/ت/۱۶۷۲۹ هـ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۰ در خصوص پرداخت فوق‌العاده شغل ..... ۵۹۵، ۵۹۴
- تصویبنامه شماره ۸۱۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۱ در خصوص حق بیمه صندوق بازنشستگی اعضای هیأت علمی دانشگاهها ..... ۳۳، ۳۲
- تصویبنامه شماره ۵۲۱۶۶ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ در خصوص قانون نقل و انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی ..... ۴۵۷، ۴۵۴
- تصویبنامه شماره ۵۲۳۷۳ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ در خصوص قانون نقل و انتقال حق بیمه یا کسور بازنشستگی ..... ۴۵۷، ۴۵۴
- تصویبنامه شماره ۱۵۲/۱۷۸۶۶ هـ مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳ در خصوص پرداخت فوق‌العاده شغل ..... ۵۹۵، ۵۹۴
- مصوبه شماره ۵۲۳۷۳/ت/۱۵۶۴۹ هـ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ در خصوص حق بیمه صندوقهای تأمین اجتماعی ..... ۴۹۱، ۴۹۰
- مصوبه شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱ هـ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۸ در خصوص تعیین تعرفه کارمزد خدمات ارائه شده از سوی مؤسسه استاندارد ..... ۴۶۶، ۴۶۴
- مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۲۲۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۴/۵ در خصوص نحوه فعالیت دفاتر ایرانگردی و جهانگردی ..... ۶۳۷، ۶۳۶

نمایه واژه‌های
کلیدی

آب. ... ۴۴، ۴۵، ۶۴، ۷۶، ۱۲۴، ۱۴۱، ۱۴۲، ۲۳۷، ۲۴۵، ۲۶۲، ۴۲۱، ۴۲۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۹۲، ۴۹۳، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۸۱، ۵۸۲، ۶۰۴، ۶۲۴، ۶۴۵، ۶۳۷، ۲۹۵، ۶۴	آپارتمان
۵۱۰، ۵۰۹، ۵۰۸	آذربایجان
آموزش پزشکی. ... ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۵۶، ۲۸۶، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۴۹، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۶، ۳۸۷، ۴۳۰، ۴۵۴، ۴۵۵، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۵۵، ۶۷۲، ۶۷۴	آموزش و پرورش. ... ۶۴، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۲۶، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۴۰، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۷۲، ۳۷۳، ۵۲۸، ۵۲۷
اتوبانها. ... ۱۴۹، ۱۵۰، ۲۶۶، ۲۶۷	اتفاق آرا. ... ۱۴، ۲۹، ۲۷۱، ۴۶۷، ۵۶۰
اجاره. ... ۴۵، ۴۹، ۶۴، ۶۵، ۱۳۵، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۳۷، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۸۸، ۲۸۹، ۳۵۴، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۷۸، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۶۰۰، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۱۵، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۶۶	احداث. ... ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۵، ۴۸، ۴۹، ۵۱، ۵۵، ۵۶، ۷۸، ۱۱۳، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۷۴، ۱۷۷، ۲۰۲، ۲۱۲، ۲۱۶، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۷، ۲۴۵، ۲۶۲، ۲۶۶، ۲۸۹، ۳۱۱، ۳۲۰، ۳۴۱، ۳۴۴، ۳۴۷، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۴۶، ۵۴۵، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۲، ۵۹۳، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۴۶، ۶۵۰، ۶۵۱
احیا. ... ۱۳، ۱۴، ۴۵، ۶۰، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۴۰، ۲۷۱، ۲۹۷، ۲۹۸، ۳۳۴، ۳۷۹، ۴۹۱، ۴۹۹، ۵۹۶، ۶۴۹	اختیارات. ... ۴۱، ۷۵، ۸۰، ۸۷، ۹۱، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۱۲، ۱۲۷، ۱۳۴، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۸۵، ۱۸۹، ۱۹۵، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۹، ۲۳۶، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۲، ۲۶۲، ۲۶۶، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۵، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۴۹، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۹۳، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۱۵، ۴۶۶، ۴۹۵، ۵۰۵، ۵۰۷، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۹، ۵۵۶، ۵۶۸، ۵۷۸، ۵۸۰، ۵۸۲، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۹۱، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۷، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۷۲، ۶۷۴، ۶۷۶
اخراج. ... ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۴۵۴، ۵۳۴، ۵۹۶، ۵۹۷، ۶۳۳	اذن. ... ۱۴۲، ۱۵۸، ۱۷۱، ۲۶۴، ۳۹۱، ۵۶۸، ۵۹۱، ۶۰۱، ۶۳۷
اراضی. ... ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۲۱، ۴۴، ۴۵، ۵۱، ۵۴، ۵۵، ۶۰، ۷۵، ۷۶، ۸۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۸، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۶۶، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۹۰، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۴۰، ۲۴۴، ۲۶۲، ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۸، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۱، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹	ارزش. ... ۲۱، ۶۴، ۱۶۸، ۱۶۹، ۶۵۵
ارث. ... ۴۵، ۵۵، ۱۱۱، ۱۳۹، ۲۰۴، ۲۱۸، ۳۴۲، ۴۸۱، ۴۸۲، ۶۴۲، ۶۴۳	ارزش معاملاتی. ... ۱۲۴، ۱۹۰، ۱۹۱، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۳۱۱، ۳۸۹

ارگانها.....	۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۶، ۱۷۳، ۲۱۶، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۱
ارومیه.....	۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳
ازدواج.....	۴۲، ۴۳، ۱۶۴، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۵۴، ۴۸۳، ۴۸۴
اساسنامه.....	۸۷، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۶۰، ۱۶۲، ۳۹۹، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۵۵، ۴۵۶
استخراج.....	۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵
استرداد.....	۲۹، ۲۹۶، ۴۳۱، ۶۰۷
استظهار.....	۳۹، ۲۰۰، ۲۱۷
اسناد.....	۱۴، ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۵۱، ۵۴، ۶۲، ۶۳، ۹۷، ۱۲۴، ۱۲۳، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۳، ۱۷۲، ۱۹۷، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۱۱، ۲۱۵، ۲۱۸، ۲۲۹، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۸، ۲۶۲، ۲۹۶، ۲۹۹، ۳۲۵، ۳۴۶، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۸، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۳، ۴۱۹، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۴، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۸، ۴۸۴، ۴۹۲، ۴۹۳، ۵۰۲، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۴، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۶۳، ۶۶۴
اشخاص.....	۱۸، ۲۶، ۴۴، ۴۵، ۴۹، ۶۲، ۷۱، ۱۳۸، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۲، ۱۸۲، ۱۸۵، ۱۸۷، ۲۰۷، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۲۹، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۸۲، ۳۱۴، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۵۳، ۳۶۱، ۳۹۸، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۴، ۴۴۶، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۸۸، ۴۹۲، ۵۰۹، ۵۲۵، ۵۷۰، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۳، ۵۸۵، ۵۸۹، ۵۹۱، ۶۲۰، ۶۲۵
اصفهان.....	۶۱، ۹۴، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۳۷۷، ۵۱۹، ۵۴۹، ۵۵۰
اصلاحات.....	۶۰، ۶۱، ۱۰۸، ۱۳۴، ۱۳۸، ۱۴۲، ۱۹۹، ۲۰۸، ۴۲۶، ۴۲۳، ۴۷۲
اصلاحی.....	۶، ۱۴، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۶، ۲۲۴، ۲۲۹، ۲۵۰، ۲۵۸، ۲۶۶، ۳۰۸، ۳۱۱، ۳۶۷، ۳۸۱، ۳۸۹، ۴۰۹، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۵۴، ۴۹۸، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۸۸، ۵۸۹، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۴۶، ۶۴۹، ۶۶۳
اصناف.....	۲۳۵، ۲۳۶، ۳۷۷، ۵۳۷
اطلاق.....	۱۸، ۱۹، ۲۸، ۲۹، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۳۷، ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۶۹، ۲۷۳، ۲۸۲، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۳، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۸۷، ۴۰۰، ۴۱۲، ۴۱۵، ۴۱۸، ۴۳۷، ۴۶۶، ۵۶۷، ۵۶۹، ۵۸۳، ۵۸۵، ۵۹۰، ۶۰۶
اظهارنظر.....	۲۹، ۴۸، ۵۱، ۶۰، ۶۴، ۷۰، ۷۸، ۸۴، ۹۴، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۹۹، ۲۱۵، ۲۲۹، ۲۳۹، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۸، ۲۵۴، ۲۵۸، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۸۴، ۲۹۹، ۳۰۲، ۳۰۷، ۳۱۷، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۹، ۳۳۶، ۳۳۹، ۳۴۴، ۳۵۱، ۳۵۹، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۸، ۳۷۹، ۳۸۱، ۳۸۶، ۳۹۲، ۳۹۵، ۳۹۸، ۴۰۸، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۶، ۴۶۱، ۴۸۷، ۴۹۰، ۵۰۵، ۵۱۸، ۵۲۵، ۵۳۱، ۵۳۳، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۴۸، ۵۵۱، ۵۵۴، ۵۵۸، ۵۶۱، ۵۶۷، ۵۶۹، ۵۷۱، ۵۷۳، ۵۷۶، ۵۷۸، ۵۸۳، ۶۱۲، ۶۲۸، ۶۳۱، ۶۳۳، ۶۳۶، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۶
اعتبار قانونی.....	۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۳، ۶۵۶، ۶۵۸، ۶۶۱، ۶۶۳، ۶۶۶، ۶۶۸، ۶۷۲، ۶۷۶، ۶۷۷
افتتاح.....	۱۱۰، ۱۱۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۲۶۹، ۶۷۶، ۶۷۷
اقتصاد.....	۸۵، ۹۱، ۱۱۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۹۰، ۱۹۱، ۲۴۷، ۳۱۱، ۳۱۴، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۶، ۳۸۹، ۳۹۳، ۳۹۹، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۲۷، ۴۴۶، ۴۵۰، ۴۵۸، ۴۵۵
.....	۵۶۱، ۵۶۴، ۶۱۲، ۶۲۰، ۶۲۴، ۶۵۳، ۶۶۰، ۶۷۱، ۶۷۲

اقدامات	۸۴، ۳۸۱، ۴۱۴، ۴۳۶، ۵۰۰، ۵۰۹، ۵۳۷، ۵۵۱، ۵۸۴، ۵۹۲، ۵۹۳، ۶۱۴، ۶۳۹، ۶۴۴، ۶۴۵
اکتشافی	۲۶۱، ۲۶۰
اکثریت آرا	۱۸، ۱۹، ۹۱، ۱۱۲، ۱۸۹، ۲۰۹، ۲۲۴، ۳۲۱، ۵۶۰، ۵۶۹، ۶۰۲
الحاق	۹۱، ۱۱۵، ۱۳۰، ۳۳۲، ۴۲۲، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۹۸
الزام	۴۳، ۷۸، ۱۰۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۳۰۵، ۳۲۱، ۳۶۴، ۳۷۸، ۴۳۴، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۹، ۴۵۰
.....	۵۰۵، ۵۰۹، ۵۸۰، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۱۰
املاک	۱۴، ۲۱، ۴۷، ۵۱، ۵۴، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۷۹، ۹۵، ۹۷، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۸۲، ۱۹۰، ۱۹۱
.....	۱۹۷، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۲۰، ۲۲۹، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۷۶، ۲۷۹، ۲۹۸
.....	۳۱۱، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۸۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۳۳، ۴۴۰، ۴۶۱، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۸۴
.....	۴۸۵، ۴۹۲، ۴۹۳، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۵، ۵۶۵، ۵۶۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰
.....	۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۹، ۵۹۰، ۶۱۵
اموال منقول	۳۹۰، ۴۰۹، ۶۴۲
امین	۲۷۲، ۲۹۳، ۳۰۰، ۳۸۲، ۶۱۳
انفال	۴۴، ۵۶۸
انقضای مدت	۱۵، ۱۱۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۸۵، ۲۳۳، ۲۳۴، ۴۴۷، ۶۲۱
اوقاف	۱۵، ۱۷، ۲۱، ۴۴، ۷۰، ۷۱، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۲۹، ۲۴۸
.....	۲۴۹، ۲۵۲، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۹
.....	۳۰۰، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۵۹، ۳۶۱، ۳۶۲، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۲۰، ۴۲۳، ۴۳۴
.....	۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۹، ۵۱۰
.....	۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۳۱، ۵۳۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸
اهدایی	۷۵، ۷۶، ۲۰۲، ۲۶۲، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۳۰۹، ۳۱۰، ۴۳۳، ۴۴۵، ۴۴۷، ۶۰۴
بازرگانی	۲۱، ۲۳۵، ۲۳۶، ۴۱۱، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۲۷، ۵۰۱، ۵۶۳
بازنشستگی	۴، ۵، ۶، ۳۳، ۴۷، ۶۴، ۱۱۵، ۲۴۲، ۲۵۰، ۳۶۶، ۳۶۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶
.....	۴۹۰، ۴۹۱، ۵۰۶، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۵۱، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۴۳
باغات	۵۱، ۵۴، ۵۵، ۸۲، ۱۴۸، ۱۶۶، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۹۹، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۸، ۲۶۲، ۲۷۰، ۳۲۷، ۴۷۱
.....	۶۰۰، ۶۰۴، ۶۱۲
بانک	۴، ۵، ۶، ۱۹، ۲۸، ۴۶، ۸۵، ۹۰، ۱۲۳، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۹۶، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۴۳
.....	۴۴۴، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۵۶۰، ۵۸۸، ۵۹۰، ۶۰۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۷۷
باورهای دینی	۵۸۵
بودجه	۲۸، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۷۱، ۸۶، ۱۰۰، ۲۱۳، ۲۴۴، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۳۱۴
.....	۳۵۶، ۴۰۰، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۵۸، ۴۸۶، ۴۸۸، ۴۹۸، ۵۲۳، ۵۶۰، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۹، ۶۰۹، ۶۲۴
.....	۶۶۳، ۶۶۴
بهداشت	۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۵۶، ۲۸۶، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۸۷، ۴۳۰
.....	۴۵۴، ۴۵۵، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۲۷، ۶۵۵، ۶۷۲، ۶۷۴

بيمه... ٢٢٠، ١٢١، ١٢٢، ٢٢٣، ٣٠٣، ٣٣٧، ٣٦٦، ٤٠٦، ٤٠٧، ٤١٨، ٤١٩، ٤٢٢، ٤٢٣، ٤٢٤، ٤٢٥، ٤٢٦، ٤٢٧، ٤٢٨، ٤٢٩، ٤٣٠، ٤٣١، ٤٣٢، ٤٣٣، ٤٣٤، ٤٣٥، ٤٣٦، ٤٣٧، ٤٣٨، ٤٣٩، ٤٤٠، ٤٤١، ٤٤٢، ٤٤٣، ٤٤٤، ٤٤٥، ٤٤٦، ٤٤٧، ٤٤٨، ٤٤٩، ٤٥٠، ٤٥١، ٤٥٢، ٤٥٣، ٤٥٤، ٤٥٥، ٤٥٦، ٤٥٧، ٤٥٨، ٤٥٩، ٤٦٠، ٤٦١، ٤٦٢، ٤٦٣، ٤٦٤، ٤٦٥، ٤٦٦، ٤٦٧، ٤٦٨، ٤٦٩، ٤٧٠، ٤٧١، ٤٧٢، ٤٧٣، ٤٧٤، ٤٧٥، ٤٧٦، ٤٧٧، ٤٧٨، ٤٧٩، ٤٨٠، ٤٨١، ٤٨٢، ٤٨٣، ٤٨٤، ٤٨٥، ٤٨٦، ٤٨٧، ٤٨٨، ٤٨٩، ٤٩٠، ٤٩١، ٤٩٢، ٤٩٣، ٤٩٤، ٤٩٥، ٤٩٦، ٤٩٧، ٤٩٨، ٤٩٩، ٥٠٠، ٥٠١، ٥٠٢، ٥٠٣، ٥٠٤، ٥٠٥، ٥٠٦، ٥٠٧، ٥٠٨، ٥٠٩، ٥١٠، ٥١١، ٥١٢، ٥١٣، ٥١٤، ٥١٥، ٥١٦، ٥١٧، ٥١٨، ٥١٩، ٥٢٠، ٥٢١، ٥٢٢، ٥٢٣، ٥٢٤، ٥٢٥، ٥٢٦، ٥٢٧، ٥٢٨، ٥٢٩، ٥٣٠، ٥٣١، ٥٣٢، ٥٣٣، ٥٣٤، ٥٣٥، ٥٣٦، ٥٣٧، ٥٣٨، ٥٣٩، ٥٤٠، ٥٤١، ٥٤٢، ٥٤٣، ٥٤٤، ٥٤٥، ٥٤٦، ٥٤٧، ٥٤٨، ٥٤٩، ٥٥٠، ٥٥١، ٥٥٢، ٥٥٣، ٥٥٤، ٥٥٥، ٥٥٦، ٥٥٧، ٥٥٨، ٥٥٩، ٥٦٠، ٥٦١، ٥٦٢، ٥٦٣، ٥٦٤، ٥٦٥، ٥٦٦، ٥٦٧، ٥٦٨، ٥٦٩، ٥٧٠، ٥٧١، ٥٧٢، ٥٧٣، ٥٧٤، ٥٧٥، ٥٧٦، ٥٧٧، ٥٧٨، ٥٧٩، ٥٨٠، ٥٨١، ٥٨٢، ٥٨٣، ٥٨٤، ٥٨٥، ٥٨٦، ٥٨٧، ٥٨٨، ٥٨٩، ٥٩٠، ٥٩١، ٥٩٢، ٥٩٣، ٥٩٤، ٥٩٥، ٥٩٦، ٥٩٧، ٥٩٨، ٥٩٩، ٦٠٠، ٦٠١، ٦٠٢، ٦٠٣، ٦٠٤، ٦٠٥، ٦٠٦، ٦٠٧، ٦٠٨، ٦٠٩، ٦١٠، ٦١١، ٦١٢، ٦١٣، ٦١٤، ٦١٥، ٦١٦، ٦١٧، ٦١٨، ٦١٩، ٦٢٠، ٦٢١، ٦٢٢، ٦٢٣، ٦٢٤، ٦٢٥، ٦٢٦، ٦٢٧، ٦٢٨، ٦٢٩، ٦٣٠، ٦٣١، ٦٣٢، ٦٣٣، ٦٣٤، ٦٣٥، ٦٣٦، ٦٣٧، ٦٣٨، ٦٣٩، ٦٤٠، ٦٤١، ٦٤٢، ٦٤٣، ٦٤٤، ٦٤٥، ٦٤٦، ٦٤٧، ٦٤٨، ٦٤٩، ٦٥٠، ٦٥١، ٦٥٢، ٦٥٣، ٦٥٤، ٦٥٥، ٦٥٦، ٦٥٧، ٦٥٨، ٦٥٩، ٦٦٠، ٦٦١، ٦٦٢، ٦٦٣، ٦٦٤، ٦٦٥، ٦٦٦، ٦٦٧، ٦٦٨، ٦٦٩، ٦٧٠، ٦٧١، ٦٧٢، ٦٧٣، ٦٧٤، ٦٧٥، ٦٧٦، ٦٧٧، ٦٧٨، ٦٧٩، ٦٨٠، ٦٨١، ٦٨٢، ٦٨٣، ٦٨٤، ٦٨٥، ٦٨٦، ٦٨٧، ٦٨٨، ٦٨٩، ٦٩٠، ٦٩١، ٦٩٢، ٦٩٣، ٦٩٤، ٦٩٥، ٦٩٦، ٦٩٧، ٦٩٨، ٦٩٩، ٧٠٠، ٧٠١، ٧٠٢، ٧٠٣، ٧٠٤، ٧٠٥، ٧٠٦، ٧٠٧، ٧٠٨، ٧٠٩، ٧١٠، ٧١١، ٧١٢، ٧١٣، ٧١٤، ٧١٥، ٧١٦، ٧١٧، ٧١٨، ٧١٩، ٧٢٠، ٧٢١، ٧٢٢، ٧٢٣، ٧٢٤، ٧٢٥، ٧٢٦، ٧٢٧، ٧٢٨، ٧٢٩، ٧٣٠، ٧٣١، ٧٣٢، ٧٣٣، ٧٣٤، ٧٣٥، ٧٣٦، ٧٣٧، ٧٣٨، ٧٣٩، ٧٤٠، ٧٤١، ٧٤٢، ٧٤٣، ٧٤٤، ٧٤٥، ٧٤٦، ٧٤٧، ٧٤٨، ٧٤٩، ٧٥٠، ٧٥١، ٧٥٢، ٧٥٣، ٧٥٤، ٧٥٥، ٧٥٦، ٧٥٧، ٧٥٨، ٧٥٩، ٧٦٠، ٧٦١، ٧٦٢، ٧٦٣، ٧٦٤، ٧٦٥، ٧٦٦، ٧٦٧، ٧٦٨، ٧٦٩، ٧٧٠، ٧٧١، ٧٧٢، ٧٧٣، ٧٧٤، ٧٧٥، ٧٧٦، ٧٧٧، ٧٧٨، ٧٧٩، ٧٨٠، ٧٨١، ٧٨٢، ٧٨٣، ٧٨٤، ٧٨٥، ٧٨٦، ٧٨٧، ٧٨٨، ٧٨٩، ٧٩٠، ٧٩١، ٧٩٢، ٧٩٣، ٧٩٤، ٧٩٥، ٧٩٦، ٧٩٧، ٧٩٨، ٧٩٩، ٨٠٠، ٨٠١، ٨٠٢، ٨٠٣، ٨٠٤، ٨٠٥، ٨٠٦، ٨٠٧، ٨٠٨، ٨٠٩، ٨١٠، ٨١١، ٨١٢، ٨١٣، ٨١٤، ٨١٥، ٨١٦، ٨١٧، ٨١٨، ٨١٩، ٨٢٠، ٨٢١، ٨٢٢، ٨٢٣، ٨٢٤، ٨٢٥، ٨٢٦، ٨٢٧، ٨٢٨، ٨٢٩، ٨٣٠، ٨٣١، ٨٣٢، ٨٣٣، ٨٣٤، ٨٣٥، ٨٣٦، ٨٣٧، ٨٣٨، ٨٣٩، ٨٤٠، ٨٤١، ٨٤٢، ٨٤٣، ٨٤٤، ٨٤٥، ٨٤٦، ٨٤٧، ٨٤٨، ٨٤٩، ٨٥٠، ٨٥١، ٨٥٢، ٨٥٣، ٨٥٤، ٨٥٥، ٨٥٦، ٨٥٧، ٨٥٨، ٨٥٩، ٨٦٠، ٨٦١، ٨٦٢، ٨٦٣، ٨٦٤، ٨٦٥، ٨٦٦، ٨٦٧، ٨٦٨، ٨٦٩، ٨٧٠، ٨٧١، ٨٧٢، ٨٧٣، ٨٧٤، ٨٧٥، ٨٧٦، ٨٧٧، ٨٧٨، ٨٧٩، ٨٨٠، ٨٨١، ٨٨٢، ٨٨٣، ٨٨٤، ٨٨٥، ٨٨٦، ٨٨٧، ٨٨٨، ٨٨٩، ٨٩٠، ٨٩١، ٨٩٢، ٨٩٣، ٨٩٤، ٨٩٥، ٨٩٦، ٨٩٧، ٨٩٨، ٨٩٩، ٩٠٠، ٩٠١، ٩٠٢، ٩٠٣، ٩٠٤، ٩٠٥، ٩٠٦، ٩٠٧، ٩٠٨، ٩٠٩، ٩١٠، ٩١١، ٩١٢، ٩١٣، ٩١٤، ٩١٥، ٩١٦، ٩١٧، ٩١٨، ٩١٩، ٩٢٠، ٩٢١، ٩

پالس ..... ۴۴۲، ۴۴۱
پایانه‌های کشور ..... ۵۵۷، ۵۵۶، ۵۵۵، ۵۵۴
پذیره ..... ۴۴۵، ۳۹۳، ۳۹۲، ۳۱۰، ۳۰۹، ۳۰۷، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۸۸، ۲۶۲، ۲۰۳، ۲۰۲، ۱۸۰، ۷۹، ۷۸
پذیره متعارف ..... ۶۵۱، ۶۵۰، ۶۰۴، ۵۴۷، ۵۴۶، ۵۴۵، ۴۶۲، ۴۵۲، ۴۵۱، ۴۴۶
پروانه فعالیت ۲۹۰
پزشکی ۵۵۶
..... ۳۴۸، ۳۳۸، ۳۳۷، ۳۳۶، ۳۰۳، ۳۰۲، ۲۸۷، ۲۸۶، ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۱۰، ۹، ۸
..... ۶۵۵، ۶۲۷، ۶۲۶، ۵۹۶، ۵۴۲، ۵۱۳، ۵۱۲، ۵۱۱، ۴۵۵، ۴۵۴، ۴۳۰، ۳۸۷، ۳۸۶، ۳۸۰، ۳۷۹، ۳۵۰، ۳۴۹
..... ۶۷۴، ۶۷۳، ۶۷۲، ۶۵۶

تأخير تأديه ..... ٥٨٩، ٤٨٧، ٤٥٣، ٤٥٢، ٢٢٦، ٢٢٥، ٣٨٥

تاكسیرانی ..... ٤٧٧، ٤٧٦

تأسيس ..... ١٨٥، ١٨٤، ١٥٧، ١٥٦، ١٤٩، ١٣٨، ١١٦، ١١٥، ١١٢، ١١١، ١١٠، ١٠٤، ٩٩، ٩٨، ٥١

..... ٥٤٨، ٤٧٣، ٤٧٢، ٤٦٦، ٤٦٥، ٤٦٤، ٤٢٢، ٤٢١، ٣٥٣، ٣١٨، ٢٨٦، ٢٦٨، ٢٦١، ٢٣٨، ١٨٩، ١٨٨، ١٨٧

..... ٦٥٩، ٦٥٥، ٦٤٦، ٦٣٧، ٥٨٠، ٥٧٩، ٥٧٨، ٥٤٩

تأسيسات ... ٦١٩، ٥٩٣، ٥٩٢، ٥١٨، ٥٠١، ٥٠٠، ٤٧١، ٢٢٤، ٢١٨، ١٥٢، ١٥١، ١٤٦، ١٣٧، ١١٨، ٤٩

تأمين اجتماعي ..... ٤٩١، ٤٩٠، ٤٥٦، ٤٥٥، ٤٥٤، ٤٣٨، ٤٣٧، ٤٣٦، ٤٢٥، ٤٢٤، ١٢٢، ١٢١، ١٢٠

..... ٤٢٣، ٤٢٢، ٤٣١، ٤٣٠، ٤٢٩، ٤٢٨، ٤١٨، ٤١٧، ٥٥٣، ٥٥١، ٥٤٤، ٥٤٣، ٥٤٢، ٥١٣، ٥٠٤، ٥٠٣، ٥٠٢

..... ٦٦٧، ٦٦٦

تبريز ..... ٦٤٧، ٦٤٦، ٥٠٨، ٣٤٥، ٣٤٤

تجوز ..... ٦٣٧، ٤١٠، ٤٠٥، ٥٨٤، ٥٢٧، ٥٢٣، ٥١٢، ٢٢٦، ٣٧٥، ٣٢٠، ٢٦٢، ٢٠٠، ١٤٣، ٨٨

تخصی ..... ٦٢٧، ٢٢٦، ٥٨٣، ٥٢٩، ٣٨٧، ٣٨٦، ٣٨٠، ٣٧٩، ٣٥٠، ٣٤٩، ٣٤٨، ٣٣٦

تربيت مدرس ..... ٥٤١، ٥٤٠

ترك خدمت ٣٣

تسويه ..... ٦٥٥، ٥٣٢، ٥٣١، ٥٠٩، ٤٦٠، ٤٥٨، ٤٤٨، ٣٨٤، ٣٥٦، ٣٥٥

تشکيلات ..... ٢٨١، ٢٧٤، ٢٧٣، ٢٧٢، ٢٦٢، ٢٥٢، ٢٤٩، ٢٤٨، ٢٠٣، ٢٠٢، ١٦٥، ١٠١، ٩١، ٢١

..... ٤٤٦، ٤٠١، ٤٠٠، ٣٩٣، ٣٣٥، ٣٣٤، ٣١٠، ٣٠٩، ٣٠٨، ٣٠٧، ٣٠٠، ٢٩٩، ٢٩٣، ٢٩٢، ٢٩١، ٢٩٠، ٢٨٨، ٢٨٢

..... ٦٧٨، ٦٧٦، ٦٣٦، ٤١٣، ٤١٢، ٤١١، ٤١٠، ٤٠٩، ٤٠٤، ٤٠٣، ٤٠٢، ٤٠١، ٥٧٤، ٥٧٣، ٥٤٦، ٥٤٥، ٥١٣

تصرف ... ٥٨٩، ٥٨٨، ٥٤٦، ٤٩٣، ٤٧٣، ٤٢٣، ٢٧٩، ٢٢٩، ٢١٦، ٢٠٧، ١٩٩، ١٤٢، ١٣٤، ١٣٣، ١٤

..... ٦٧٣، ٦٦٥، ٦٤٥، ٤٠١، ٥٩٠

تضييع ..... ٢٢٧، ٢٢٠، ٢١٤، ٢١٢، ١٨٨، ١٨٧، ١٤١، ٩٢، ٩٠، ٧٤، ٤٩، ٤٧، ٣٩، ٣٣، ٢٩، ٢٦، ٩

..... ٤١٨، ٤١٥، ٣٧٣، ٣٦٦، ٣٦٤، ٣٦٩، ٣٦٢، ٣٣٧، ٣٢٢، ٣٠٥، ٢٩٨، ٢٩٦، ٢٨٤، ٢٨٢، ٢٦٨، ٢٦١، ٢٦٠، ٢٤٠

..... ٦٧٤، ٤٠٨، ٥٤١، ٥٢٧، ٥٢٢، ٥٢٥، ٥٢٢، ٥٠٦، ٥٠٥، ٥٠٣، ٤٩٩، ٤٩٥، ٤٦٢، ٤٥٦، ٤٤٦، ٤٤٤

تطبيق ..... ٦٣٦، ٤٦٥، ٤٣٨، ٢٩٦، ٢٦٨، ٢٦٢، ٢٢٩، ١٨٥، ٤١، ٤٠

تعاونیها	۳۲۱، ۳۲۰، ۳۱۹، ۲۲۹، ۱۴۶
تعذی	۶۷۷، ۶۰۵، ۶۰۳، ۵۷۵، ۵۶۵، ۲۹۹، ۲۹۱، ۲۸۹، ۲۷۲، ۱۵۲، ۱۰۰، ۸۶، ۷۱
تعرض	۲۵۳، ۱۴
تعرفه‌های آب	۵۸۲، ۵۸۱
تعرفه‌های برق	۶۲۵، ۶۲۴، ۶۲۳، ۴۹۷، ۴۹۶
تعمیر	۶۱۰، ۶۰۹، ۴۵۸، ۱۴۹
تعهد	۴۱۳، ۳۲۵، ۳۲۱، ۳۲۰، ۳۱۹، ۳۰۳، ۲۷۸، ۲۲۹، ۱۹۴، ۱۴۶، ۱۳۹، ۱۳۸، ۱۲۹، ۱۱۵، ۱۴
تعهدات	۵۵۱، ۵۱۰، ۵۰۹، ۵۰۸، ۴۸۷، ۴۵۹، ۴۵۸، ۴۵۰، ۴۴۸، ۴۴۰، ۴۳۱، ۴۳۰
	۴۵۹، ۴۵۸، ۴۴۹، ۴۴۸، ۴۳۷، ۴۳۲، ۴۳۱، ۴۳۰، ۳۵۳، ۳۳۷، ۱۷۵، ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۲۷
	۶۷۴، ۶۷۲، ۶۲۴، ۶۲۳، ۵۵۱، ۵۳۱
تفصیلی	۵۸۰، ۵۷۸، ۵۲۰، ۴۷۲، ۴۷۱، ۴۶۳، ۴۶۲، ۴۶۱، ۴۳۹، ۲۷۸، ۲۶۶، ۱۴۶
تفکیک	۱۷۷، ۱۷۶، ۱۶۶، ۱۴۸، ۱۴۶، ۱۲۸، ۱۲۱، ۹۵، ۹۴، ۸۲، ۷۷، ۷۶، ۷۵، ۵۵، ۵۴، ۵۱، ۱۴
	۲۱۲، ۲۱۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۹، ۲۴۰، ۲۴۴، ۲۸۲، ۳۱۱، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۷، ۳۶۴، ۴۲۱، ۴۴۸، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۷۰
	۵۸۵، ۵۶۹، ۵۱۸
تقسیم	۵۷۳، ۵۷۲، ۵۷۱، ۵۶۰، ۵۵۹، ۵۵۸، ۴۵۱، ۱۷۴، ۱۲۱، ۱۲۰
تقویم	۲۶۸، ۱۹۱، ۱۹۰، ۱۷۳، ۱۷۲، ۱۵۵، ۱۲۴، ۹۸
تلفن	۶۲۴، ۶۲۱، ۴۴۲، ۴۴۱، ۳۹۸، ۱۶۲، ۱۶۱، ۹۳، ۹۲
تمرکز	۴۷۷، ۴۷۶، ۴۲۱
تنفیذ	۵۶۲، ۵۶۱، ۵۵۱، ۴۹۹، ۴۴۶، ۴۳۶، ۳۹۳، ۱۶۷، ۱۰۵، ۹۶، ۹۴، ۹۱، ۱۶
توزم	۶۰۶، ۶۰۳
تولیت شرعی	۶۱۳
ثبیت	۱۹۷، ۱۷۲، ۱۵۴، ۱۴۶، ۱۲۷، ۱۲۶، ۹۸، ۹۷، ۶۳، ۶۲، ۵۴، ۵۱، ۴۷، ۴۵، ۴۳، ۴۲، ۲۱، ۱۴
	۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۱۱، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۹، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۸۲، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۱۷، ۳۳۶
	۳۵۵، ۳۷۳، ۳۸۰، ۳۸۷، ۳۹۵، ۳۹۶، ۴۱۴، ۴۲۱، ۴۲۸، ۴۵۸، ۴۶۱، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۲، ۴۷۹، ۴۸۴، ۴۹۲، ۴۹۳
	۶۷۷، ۶۷۶، ۶۶۶، ۶۱۵، ۶۰۲، ۵۹۰، ۵۸۹، ۵۸۸، ۵۸۷، ۵۸۶، ۵۵۹، ۵۴۱، ۵۴۰، ۵۲۳، ۵۲۲، ۴۹۴
جاده	۴۷۳، ۴۷۱، ۲۳۷، ۱۵۱
جراحی	۳۸۷، ۳۸۶، ۳۸۰، ۳۷۹، ۳۳۷، ۳۳۶
جرایم نقدی	۴۲۶
جعل	۶۱۰، ۲۷۷، ۱۶۷، ۱۰۰، ۸۰، ۲۱
جامع الشرائط (مجتهد)	۶۳۹، ۶۳۸
حجامت	۵۱۴، ۵۱۳، ۵۱۲، ۵۱۱
حرام	۶۰۲، ۵۵۹، ۴۸۷، ۴۵۲، ۳۸۵، ۳۳۴، ۲۸۹، ۱۰
حریم	۵۹۰، ۴۷۳، ۴۷۲، ۴۷۱، ۴۳۹، ۲۶۶، ۱۷۷، ۱۵۲، ۱۵۱
حسابداران	۶۶۰، ۶۵۴، ۶۵۳
حصول	۶۶۸، ۶۲۱، ۵۶۳، ۴۸۲، ۳۸۲، ۱۸۳، ۱۴۶، ۱۳۳

حقاری.....	۵۹۲، ۵۹۳
حق اشتراک.....	۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۶۲۴
حق بیمه.....	۳۲، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۲۴۲، ۲۴۳، ۳۰۳، ۴۱۸، ۴۲۴، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۸۱، ۴۹۰، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۴۲، ۵۵۱، ۵۵۲، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۶۶، ۶۳۴
حق مرغوبیت.....	۷۶، ۷۷، ۲۰۲، ۳۱۴، ۳۹۱
حقوقی.....	۹، ۲۶، ۲۹، ۴۵، ۴۹، ۶۰، ۶۲، ۷۵، ۹۹، ۱۰۱، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۳۱، ۱۳۸، ۱۴۶، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۲، ۱۸۵، ۱۸۷، ۲۰۴، ۲۰۶، ۲۲۹، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۹، ۲۸۹، ۳۰۵، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۵، ۳۳۴، ۳۳۷، ۳۹۵، ۴۲۴، ۴۳۴، ۴۴۰، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۸، ۴۵۲، ۴۶۵، ۴۷۸، ۴۸۷، ۴۸۸، ۵۰۶، ۵۱۲، ۵۲۳، ۵۲۸، ۵۳۴، ۵۳۸، ۵۴۲، ۵۶۸، ۵۷۲، ۶۱۵، ۶۲۰، ۶۲۸، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۹، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۴، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۷۴
حقیقت.....	۱۱۷، ۳۸۲، ۴۳۸، ۵۵۹، ۵۶۹
حکومت.....	۹، ۲۱، ۵۵
حمایت.....	۱۱۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۹۹، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۲۷، ۵۳۴، ۶۲۰
حمل و نقل.....	۳۹، ۵۰، ۳۲۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷
خدمات.....	۴۸، ۶۸، ۶۹، ۷۹، ۸۷، ۹۱، ۱۱۸، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۸۵، ۲۱۸، ۲۲۹، ۲۴۵، ۲۹۵، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۱۴، ۳۳۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۹۳، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۱۳، ۴۴۶، ۴۵۸، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۸۵، ۴۸۶، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۳، ۵۵۱، ۵۵۶، ۵۵۱، ۵۶۱، ۵۸۱، ۵۹۲، ۶۴۶، ۶۳۷، ۶۲۰، ۵۹۳
خسارت.....	۵۶، ۹۷، ۱۲۰، ۱۲۱، ۳۱۴، ۳۲۵، ۳۸۵، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۸۷، ۵۳۱، ۵۳۲
خلاف شرع.....	۹، ۱۳، ۱۵، ۱۸، ۱۹، ۲۸، ۳۲، ۳۳، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۶، ۴۷، ۵۷، ۶۲، ۶۴، ۶۶، ۶۸، ۷۰، ۷۳، ۷۶، ۷۸، ۸۲، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۲، ۹۷، ۹۹، ۱۰۱، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۳، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۲، ۲۴۶، ۲۴۹، ۲۵۲، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۱، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۹۱، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۲، ۳۰۴، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۷، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۱، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۱، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۲۱، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۷۰، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۸۱، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۹۰، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۵، ۴۹۸، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۶، ۵۰۸، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵

خوابگاه ..... ۴۸۸، ۴۸۷
 خواسته ..... ۹۵، ۹۴، ۸۵، ۸۴، ۸۲، ۷۸، ۷۰، ۶۴، ۶۲، ۵۷، ۵۴، ۵۱، ۴۳، ۴۲، ۴۰، ۳۸، ۳۲، ۲۸، ۱۵
 ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۴، ۱۳۸، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۶،
 ۱۶۰، ۱۷۴، ۱۸۵، ۱۹۸، ۲۰۴، ۲۲۹، ۲۴۴، ۲۴۷، ۲۵۰، ۲۸۱، ۳۰۲، ۳۰۵، ۳۱۹، ۳۲۵، ۳۳۲، ۳۳۶، ۳۳۹
 ۳۴۱، ۳۴۹، ۳۶۳، ۳۸۰، ۳۹۶، ۴۱۳، ۴۳۱، ۴۴۱، ۴۶۱، ۴۶۵، ۴۷۲، ۴۸۱، ۴۸۳، ۴۸۵، ۴۹۰، ۴۹۷، ۴۹۸
 ... ۵۱۲، ۵۱۸، ۵۲۳، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۴۸، ۵۵۵، ۵۷۸، ۶۱۷، ۶۳۱، ۶۶۷
 خیریه ... ۲۱، ۴۴، ۷۰، ۷۱، ۹۹، ۱۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۶۲، ۲۷۲، ۲۷۴، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۸
 ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۹، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۳۱، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۶۱، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۲۰، ۴۲۳، ۴۵۱، ۴۵۲
 ..... ۴۵۸، ۴۹۲، ۵۶۷، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۹، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۳۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۷۶، ۶۷۷

دادگاههای دادگستری ۲۸۵
 دانشجویی ..... ۴۸۹، ۴۸۸، ۴۸۷، ۱۶۹
 دانشگاه ..... ۶۷۵، ۶۷۴، ۶۷۳، ۶۷۲، ۶۵۶، ۶۵۵، ۵۹۷، ۵۴۱، ۵۴۰، ۵۱۱، ۳۴۸، ۱۹۴، ۱۶۸، ۳۴، ۳۲
 داوطلبان ..... ۵۴۱، ۵۲۸، ۵۲۷، ۴۳۳، ۳۸۶، ۳۷۹، ۳۴۸
 درآمد ..... ۴۰۰، ۳۶۶، ۳۵۹، ۳۴۶، ۳۳۳، ۳۳۲، ۳۱۴، ۲۹۱، ۲۷۶، ۲۵۴، ۱۳۸، ۱۲۲، ۱۲۰، ۹۰، ۸۶، ۶
 ۴۳۰، ۴۳۶، ۴۸۶، ۴۸۸، ۵۰۲، ۵۰۴، ۵۱۶، ۵۲۲، ۵۵۱، ۵۶۸، ۵۶۹، ۶۰۴، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۳۱
 ..... ۶۷۷، ۶۷۶، ۶۶۷، ۶۶۶، ۶۳۲
 درمان ..... ۴۵۴، ۴۳۰، ۳۸۷، ۳۴۹، ۳۳۸، ۳۳۷، ۳۳۶، ۳۰۳، ۳۰۲، ۲۸۶، ۱۵۶، ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۱۰
 ..... ۶۷۴، ۶۷۲، ۶۵۵، ۶۲۷، ۵۱۳، ۵۱۲، ۵۱۱، ۴۵۵
 دریافت وجه ..... ۳۸۴، ۳۲۱، ۳۱۹، ۳۱۶، ۳۱۱
 دستورالعمل ..... ۱۲۶، ۱۲۵، ۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۱، ۹۵، ۹۴، ۸۵، ۷۴، ۶۸، ۶۴، ۶۱، ۵۴، ۵۳، ۵۱، ۴۲
 ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۷۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳
 ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۸، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۱۱، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸
 ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۶، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۹
 ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۸۷، ۴۸۹، ۵۰۳، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۸، ۵۱۰
 ..... ۵۱۹، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۲
 دستیاری ..... ۶۲۶، ۳۸۷، ۳۸۶، ۳۸۰، ۳۷۹، ۳۵۰، ۳۴۹، ۳۴۸
 دفتریاران ..... ۶۱۵، ۵۲۲، ۴۱۹، ۴۱۸، ۳۶۷، ۳۶۶، ۲۴۲، ۴۶
 دولت ..... ۱۲۴، ۱۱۴، ۱۱۲، ۸۶، ۶۴، ۴۹، ۴۷، ۴۵، ۴۴، ۳۳، ۳۲، ۲۷، ۲۶، ۲۴، ۲۱، ۱۹، ۱۸، ۱۴، ۵
 ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۶۱، ۱۷۲، ۱۹۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۴۶
 ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۱۱، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۹، ۳۳۱، ۴۰۶، ۴۱۵، ۴۲۱، ۴۲۳
 ۴۳۴، ۴۴۰، ۴۴۹، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۷۱، ۴۷۳، ۴۷۹، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۹، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۵، ۵۶۷
 ..... ۵۷۴، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۳، ۶۳۶، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۳، ۶۶۸، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵

ذی نفع ..... ۵۳۲، ۵۳۱، ۵۲۵، ۴۸۲، ۳۹۶، ۲۲۸، ۲۰۷، ۱۳۸، ۱۰۳

رایگان ..... ۵۱۹، ۳۲۱، ۳۱۹، ۳۱۸، ۱۵۰، ۱۴۸، ۱۴۶، ۱۳۰

[illegible]

١٥٤، ١٤٠، ١٣٨، ١٣٤، ١١٢، ١١١، ١١٠، ٩٨، ٩٧، ٨٨، ٨٢، ٧١، ٦٣، ٤٧، ١٤، ٩ ..... صلاحیت
 ٤٢٣، ٤٢٠، ٣٩٥، ٣٣٧، ٣٢٥، ٣١٣، ٣٠٥، ٢٨٩، ٢٨٧، ٢٧٧، ٢٧٦، ٢٦٧، ٢٦٦، ٢٣٣، ٢١٤، ٢١٠، ١٨٨، ١٨٥ .....
 ٦٥٤، ٦٥٣، ٦٢٠، ٦١٩، ٥٩٨، ٥٨٥، ٥٧٩، ٥٥٦، ٤٩٥، ٤٩٢، ٤٨٨، ٤٨٦ .....
 ٤١٣، ٢٤٦، ١١٨، ٨٨، ٨٧، ٨٦، ٨٥، ٨٤، ٢٩، ٢٨، ٢٧، ٢٦، ٢٤، ٢١، ١٩، ١٨، ١٠ ..... صنایع
 ٦٥٨، ٥٦٣، ٤٦٤، ٤٢٦، ٤٢٤ .....
 ٥٦٢، ٥٦١، ٤٨٦، ٢٥٥، ٢١٤، ٩٠، ٨٩، ٤٨، ٣٩، ٣٨ ..... صنف
 ٢٣٨، ٢٣٧، ٢٢٣، ٢٢٢، ٢١٥، ٢١٤، ٢١٣، ١٦٢، ١٦١، ١٦٠، ١٤٦، ٩٨، ٩٤، ٨٥، ٨٤ ... صورتجلسه
 ٥٦٦، ٥٦٥، ٥٦٤، ٥٢٦، ٥٢٥، ٤٨٥، ٤٤١، ٤٤٠، ٤٣٩، ٤٢٧، ٣٦٥، ٣٦٣، ٣٢٤، ٢٦٨، ٢٦٧، ٢٦٦ ...
 ٢٩٣ ..... ضم امین
 ١١٥، ١١٣، ١١٠، ١٠٨، ٩٤، ٨٤، ٨٢، ٧٨، ٧٦، ٧٣، ٧٠، ٥٥، ٥٤، ٥٣، ٤٤، ٣٢ ..... ضمایم
 ٤٤٦، ٤٤٥، ٤٠٩، ٣٨٩، ٣٨٥، ٢٧٨، ١٩٠، ١٥١، ١٤١، ١٢٣، ١٢٠ .....
 ٤٨٤، ٤٨٣، ١١٩ ..... ضمن العقد
 ١٤٩، ١٤٦، ١٤٠، ١٣٨، ٩٥، ٩٤، ٨٣، ٨٢، ٧٦، ٧٥، ٥٦، ٥٥، ٥٤، ٥١، ٥٠، ٣٩، ١٥، ١٣ ... ضوابط
 ٢٦٤، ٢٦٣، ٢٢٩، ٢٢٠، ٢١٨، ٢١٢، ٢١١، ٢٠٣، ٢٠٢، ١٨٤، ١٧٧، ١٧١، ١٧٠، ١٦٤، ١٦٣، ١٥١، ١٥٠ .....
 ٤٢٢، ٤١٣، ٤٠٧، ٤٠٦، ٣٨٠، ٣٦٤، ٣٥٣، ٣٤٩، ٣٤٧، ٣٤٦، ٣٣٧، ٣٢٠، ٢٧٨، ٢٧٠، ٢٦٨، ٢٦٧، ٢٦٦ .....
 ٥٤٨، ٥٤٢، ٥٣٠، ٥٢٩، ٥٢٨، ٥١٨، ٥٠٩، ٤٩٠، ٤٨٦، ٤٧٩، ٤٧١، ٤٦٧، ٤٦٢، ٤٦١، ٤٥٤، ٤٤٧، ٤٤٣ .....
 ٦٧٧، ٦٦٦، ٦٣٨، ٦٢٢، ٦٢١، ٦٢٠، ٦١٩، ٥٩٥، ٥٨٩، ٥٨٥، ٥٧٩، ٥٦٩، ٥٦٧، ٥٥٦، ٥٥١ .....
 ٦٣٩، ٢٥١، ٦١، ٢١ ..... طاغوت
 ٤٣، ٤٢ ..... طلاق (مقررات)
 ٥٦٨، ٥٥١، ٣٨٧، ٣١١، ٢٧٧، ٢٧٦، ١٣٣ ..... عدم شمول
 ٥٨٧، ٥٨٦، ٤٨٣، ٢٩٣، ٧١، ٧٠ ..... عزل
 ١٦٩، ١٦٨ ..... علوم نظامی
 ٦٠٩، ٥٩٣، ٥٩٢، ٥٧٠، ٥٦٩، ٥٦٨، ٥٦٧، ٥٠١، ٥٠٠، ٤٥٨، ٣١٤، ٣١١، ٢٤٦، ٩٤، ٨٦ ..... عمرانی
 ٦٧٣، ٦١٠ .....
 ٢٧٣، ٢٧١، ٢٥٤، ١٦٧، ١٦٥، ١٢٥، ١٠٠، ٩٥، ٩١، ٩٠، ٨٩، ٨٠، ٧٩، ٧٨، ٧٦ ..... عوارض
 ٥١٣، ٥١١، ٥٠١، ٥٠٠، ٤٦٢، ٤٤٧، ٤٤٦، ٤٤٥، ٣٩٣، ٣٩٢، ٣٩٠، ٣١٥، ٣١٤، ٣١٣، ٣١١، ٢٩٩، ٢٧٨ .....
 ٦٤٧، ٦٢٤، ٥٧٥، ٥٧٤، ٥٦٣، ٥٦٢، ٥٦١، ٥٥٤ .....
 ٦٧٧، ٢٩٠ ..... عواید موقوفه
 ٦٠٣، ٦٠٢، ٥٨١، ٤٨٣، ٢٩٦، ٢٤٠، ٢٣٩ ..... فراز
 ٦٥٨، ٥٧٩، ٢٣٨، ٢٣٧ ..... فرمانداری
 ٥٢٨، ٥٢٧، ١٥٩، ١٥٨، ١٢٥ ..... فرهنگیان
 ٤٧٣، ٤٧٢، ٤٧١، ٢٦٨، ٢٦٧، ٢٦٦، ٢١٢، ١٥٥، ١٥٠، ١٤٩، ٥١ ..... فضای سبز
 ٦٠٣، ٦٠٢، ٥٨١، ٤٨٣، ٢٩٦، ٢٤٠، ٢٣٩ ..... فراز
 ٦٥٨، ٥٧٩، ٢٣٨، ٢٣٧ ..... فرمانداری
 ٥٢٨، ٥٢٧، ١٥٩، ١٥٨، ١٢٥ ..... فرهنگیان
 ٤٧٣، ٤٧٢، ٤٧١، ٢٦٨، ٢٦٧، ٢٦٦، ٢١٢، ١٥٥، ١٥٠، ١٤٩، ٥١ ..... فضای سبز

قائم مقامی.....	۷۵، ۸۰، ۹۰، ۹۵، ۲۲۹، ۶۴۶، ۶۴۷
قرارداد.....	۵، ۱۷، ۲۱، ۲۹، ۳۲، ۳۹، ۴۹، ۶۴، ۶۵، ۱۲۵، ۱۲۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۳، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۹۵، ۲۰۲، ۲۰۷، ۲۵۴، ۲۶۲، ۲۹۴، ۲۹۵، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۳۷، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۶۳، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۱۴، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۸، ۴۳۱، ۴۳۵، ۴۵۹، ۴۸۱، ۴۸۲، ۵۰۴، ۵۱۶، ۵۳۴، ۵۴۶، ۵۵۸، ۵۷۹، ۵۸۱، ۵۸۲، ۶۰۲، ۶۰۴، ۶۱۵، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۴۹، ۶۶۶، ۶۶۷
قرض.....	۱۰، ۱۰۰، ۱۹۲
قرض الحسنه.....	۱۹۲
قضای.....	۹، ۴۵، ۴۶، ۵۷، ۹۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۷۰، ۱۸۸، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۲۹، ۲۶۹، ۲۹۶، ۳۲۳، ۳۲۹، ۳۶۱، ۳۷۶، ۳۸۱، ۳۹۵، ۴۰۶، ۴۲۰، ۴۲۵، ۴۳۴، ۴۴۴، ۴۷۹، ۴۸۳، ۴۸۴، ۵۰۵، ۵۰۹، ۵۳۲، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۵۹، ۵۷۶، ۵۸۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۱۵، ۶۲۰
قیمت عادله.....	۲۱۳، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۴۷۱، ۴۷۳، ۵۸۹
کارشناسان.....	۱۸۵، ۳۱۱، ۴۳۶، ۵۵۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۶۵۰
کارشناسی.....	۱۳۰، ۲۴۴، ۲۵۴، ۳۴۵، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۸۲، ۴۵۳، ۴۶۲، ۵۳۰، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۸۸، ۵۸۹
کارگر و کارفرما.....	۵۱۶
کارمزد.....	۹۰، ۳۵۶، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۸۱، ۶۲۹
کارمندی.....	۲۲۷، ۴۸۱
کسور بازنشستگی.....	۵، ۳۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۹۰، ۴۹۱، ۵۳۴، ۶۳۳، ۶۳۵
کمیسیون.....	۱۵، ۱۷، ۲۱، ۴۵، ۵۱، ۹۲، ۹۴، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۴۶، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۶، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۹۰، ۱۹۱، ۲۰۲، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۹۶، ۳۱۱، ۳۱۴، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۴۵۸، ۴۶۲، ۴۷۲، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۹۲، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۴۸
.....	۵۴۹، ۵۶۳، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۹۲، ۶۰۲، ۶۰۴، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۴۶، ۶۶۳
لازم الاجرا.....	۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۹۱، ۲۳۳، ۳۶۱، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰
.....	۴۲۴، ۴۳۱، ۴۹۴، ۵۳۶، ۶۳۶
لازم الرعايه.....	۱۸۷، ۲۷۷، ۳۸۱، ۳۸۳، ۵۳۷
لاضرر.....	۷۸، ۱۷۷، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۴۱۲، ۴۱۸، ۴۲۸، ۴۳۱، ۴۹۵، ۵۳۴، ۵۴۳، ۵۵۳
.....	۵۶۵، ۶۲۹، ۶۷۴
لغو.....	۱۲، ۱۳، ۱۴، ۳۲، ۵۱، ۵۴، ۶۱، ۶۲، ۶۴، ۶۵، ۶۸، ۷۶، ۸۹، ۹۱، ۱۰۸، ۱۲۴، ۱۳۸، ۱۳۹
.....	۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۹، ۱۹۴، ۲۴۰، ۳۱۱، ۳۱۴، ۳۳۶، ۳۵۳، ۴۰۹، ۴۴۴، ۵۰۹، ۵۵۶، ۵۸۱، ۵۸۲، ۶۳۶، ۶۳۷
.....	۶۵۸، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۹
مازندران.....	۱۱۳، ۳۱۹، ۳۲۹، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۷۲
مال الاجاره.....	۶۵، ۲۸۹، ۴۲۲، ۴۵۳، ۶۰۰، ۶۰۴
مالکانه.....	۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۲، ۲۱۸، ۲۲۹، ۲۶۶، ۲۶۸، ۲۷۱، ۲۹۸، ۲۹۹، ۵۴۹، ۵۶۷، ۵۶۹
مالیاتی.....	۱۶، ۶۳، ۱۸۲، ۲۱۸، ۲۷۶، ۲۷۷، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۵۹، ۳۶۰، ۵۲۳، ۵۵۳
.....	۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲

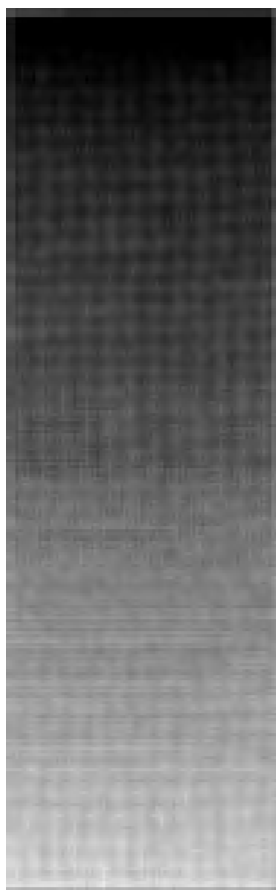

میزان مطلقه	۴۰۱، ۴۰۰
متقن	۵۸۵
متولی	۲۸۲، ۲۷۶، ۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۲، ۲۶۴، ۲۶۹، ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۰۱، ۱۰۰، ۹۹، ۷۱، ۷۰، ۱۷
مجموع	۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۵۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۳۴، ۵۶۸، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۷۶
مجهول‌المصرف	۴۰۱، ۴۰۰
محبوسات	۶۰۲، ۶۰۱، ۲۴۸
محکوم‌علیه	۳۹۶
مخارج دادرسی	۳۹۶
مدلول	۶۶۴، ۶۳۷، ۶۱۱، ۵۶۶، ۲۹۱، ۲۶۴، ۷۲، ۷۱
مدیرعامل	۶۶۴، ۶۶۳، ۳۳۶، ۳۲۴، ۱۷۵، ۱۲۸، ۱۲۶، ۶۸، ۲۱
مدیریت دولتی	۵۳۰، ۵۲۹
مرجع قضایی	۱۲۷، ۱۳۶
مرکز آموزش	۵۳۰، ۵۲۹، ۳۳۶، ۳۲۴
مسافرتی	۶۳۷، ۴۴۴، ۴۴۳، ۶۹، ۶۸
مسامحه	۲۱۵، ۱۷
مستثنی	۶۶۱، ۶۶۰، ۴۹۹، ۴۷۱، ۴۶۴، ۴۵۴، ۲۶۶، ۱۲۷، ۱۳۶، ۱۳۵، ۱۳۳، ۱۲۶، ۶۴
مستثنیات دین	۴۰۹، ۴۰۸، ۳۹۹، ۳۹۸
مستحدثات	۵۶۶، ۵۶۵، ۵۶۴، ۴۲۱، ۲۷۸، ۲۶۹، ۲۱۸
مستند	۳۹۱، ۳۶۶، ۳۶۲، ۳۵۶، ۳۵۰، ۳۴۸، ۳۴۲، ۲۹۶، ۲۲۹، ۲۱۰، ۲۰۰، ۱۰۵، ۸۷، ۶۳، ۶۲
مسکن	۶۲۴، ۴۲۴، ۴۳۹، ۴۴۶، ۴۵۸، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۲۳، ۵۷۴، ۶۰۵، ۶۱۵، ۶۲۴
مشترکین	۱۷۲، ۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۴۶، ۱۴۳، ۱۲۸، ۱۲۶، ۱۲۵، ۹۵، ۸۲، ۵۵، ۵۱، ۲۸، ۱۵، ۱۴
مشروعیت	۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۵۰، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۹۴، ۲۹۵
مصرف	۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۷، ۳۲۹، ۳۹۸، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۵۱، ۴۷۲، ۴۷۹، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۲۵، ۵۴۹، ۵۷۹، ۵۸۸
مصوبه	۶۱۶، ۶۱۵، ۶۱۴، ۵۹۱، ۵۹۰، ۵۸۹
معايير	۶۲۳، ۵۸۲، ۵۸۱، ۴۹۶، ۴۴۲، ۴۴۱
مغایر	۵۷۰، ۵۱۲، ۳۰۵، ۲۸۲، ۲۳۴، ۲۰۰، ۹۶، ۷۶
مطلوبه	۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰

معافیت.....	۲۱، ۶۸، ۲۷۶، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۶۰، ۴۷۶، ۴۸۸، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۶۶۴
معماری.....	۵۱، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۷۶، ۸۲، ۸۳، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۲۶۶، ۲۶۷
مغایر.....	۵، ۱۳، ۱۴، ۱۹، ۲۱، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۹، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۴، ۵۸، ۶۰، ۶۱، ۶۳، ۶۵
.....	۶۹، ۷۱، ۹۱، ۱۰۲، ۱۲۸، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۹۱، ۱۹۳، ۱۹۶، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۸
.....	۲۰۹، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۵، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۱، ۲۴۳، ۲۴۵، ۲۴۷، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۵، ۲۵۹، ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۶۵
.....	۲۷۳، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۰۳، ۳۰۶، ۳۱۸، ۳۲۱، ۳۲۸، ۳۳۶، ۳۳۸، ۳۵۴، ۳۶۲، ۳۶۵، ۳۶۷، ۳۷۳
.....	۳۷۵، ۳۸۰، ۳۹۶، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۲۵، ۴۲۸، ۴۳۷، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۷۱، ۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۳، ۴۹۷، ۴۹۹، ۵۰۴
.....	۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۸، ۵۳۰، ۵۳۲، ۵۳۵، ۵۵۰، ۵۵۳، ۵۵۹، ۵۶۹، ۵۸۰، ۵۸۳، ۵۸۷، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۳
.....	۵۹۵، ۶۰۳، ۶۰۸، ۶۱۰، ۶۱۶، ۶۱۸، ۶۲۲، ۶۲۵، ۶۲۷، ۶۳۰، ۶۳۷، ۶۴۰، ۶۴۵، ۶۴۷، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۲
.....	۶۵۸، ۶۵۴
مفهوم.....	۱۵، ۸۸، ۱۲۱، ۳۶۹، ۵۸۴، ۶۱۵، ۶۷۳
مقالات.....	۵۸۳، ۵۸۵
مقررات.....	۴، ۱۴، ۳۲، ۳۴، ۳۸، ۳۹، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۵۱، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۶۲، ۶۴، ۶۷، ۷۵
.....	۷۸، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۷، ۹۱، ۹۴، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۱، ۱۲۸، ۱۳۷، ۱۳۸
.....	۱۴۶، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۷، ۱۸۲، ۱۹۱، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۰۰، ۲۰۶، ۲۱۰، ۲۱۱
.....	۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۴۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۷۴، ۲۹۱، ۲۹۶، ۳۱۱، ۳۲۰
.....	۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۵، ۳۳۲، ۳۳۴، ۳۳۷، ۳۴۲، ۳۴۷، ۳۴۹، ۳۵۱، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۶۴، ۴۰۰، ۴۱۱
.....	۴۱۴، ۴۱۵، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۴، ۴۳۱، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۴۰، ۴۴۳، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۴، ۴۵۵
.....	۴۵۶، ۴۵۸، ۴۶۲، ۴۶۷، ۴۷۱، ۴۷۸، ۴۸۱، ۴۸۸، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۶، ۵۰۸، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۸، ۵۲۴، ۵۳۳
.....	۵۳۵، ۵۴۰، ۵۴۲، ۵۴۶، ۵۴۹، ۵۵۱، ۵۶۴، ۵۶۷، ۵۷۴، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۹۸، ۶۱۹، ۶۲۰
.....	۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۷، ۶۳۹، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۶، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۶۴، ۶۶۵
ملاک.....	۱۶، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۸۳، ۱۹۷، ۲۰۷، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۶۶، ۲۷۰، ۲۹۷، ۳۱۱
.....	۳۸۹، ۴۱۴، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۷۹، ۴۹۴، ۴۹۵، ۵۰۲، ۵۱۵، ۵۲۳، ۵۲۷، ۵۶۲، ۵۹۲، ۶۱۸
ملک.....	۱۶، ۴۵، ۶۲، ۷۸، ۷۹، ۱۳۷، ۱۴۶، ۱۸۲، ۱۹۹، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۹، ۲۳۷، ۲۳۹
.....	۲۶۶، ۲۶۸، ۲۷۷، ۲۷۹، ۳۱۱، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۲۰، ۳۸۹، ۴۷۰، ۴۷۸، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۲، ۵۸۸، ۵۸۹
.....	۵۹۰، ۶۷۳
منوع المداخله.....	۲۹۳
موات.....	۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۲۱، ۴۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۴۶، ۱۷۲، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۹
.....	۲۴۰، ۲۶۶، ۲۷۸، ۴۷۹
مواد خوردنی و آشامیدنی.....	۱۱۱، ۲۸۶، ۲۸۷، ۵۱۲
موازن شرع.....	۳۹، ۴۰، ۵۶، ۵۸، ۶۰، ۶۹، ۷۱، ۷۴، ۷۷، ۸۲، ۸۳، ۸۸، ۹۳، ۱۰۲، ۱۰۹، ۱۱۲
.....	۱۱۴، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۵۰، ۱۵۵، ۱۵۷، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۷، ۱۸۹، ۱۹۱، ۱۹۶، ۱۹۸
.....	۲۰۰، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۷، ۲۲۱، ۲۲۳، ۲۲۵، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۴۱، ۲۴۳، ۲۴۷
.....	۲۴۹، ۲۵۳، ۲۵۹، ۲۶۱، ۲۶۸، ۲۷۱، ۲۷۴، ۲۸۰، ۲۸۳، ۲۸۵، ۲۹۰، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۰، ۳۰۳، ۳۰۶
.....	۳۱۸، ۳۲۳، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۳۰، ۳۳۵، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۲، ۳۵۰، ۳۵۴، ۳۵۸، ۳۶۰، ۳۶۲، ۳۶۵، ۳۶۶
.....	۳۶۷، ۳۷۳، ۳۷۵، ۳۸۰، ۳۸۷، ۳۹۱، ۴۰۱، ۴۰۶، ۴۱۰، ۴۱۴، ۴۱۹، ۴۵۹، ۴۶۸، ۴۷۳، ۴۸۲، ۴۸۴، ۴۸۹

۵۸۷، ۵۸۲، ۵۵۹، ۵۵۳، ۵۵۰، ۵۳۵، ۵۳۲، ۵۳۰، ۵۲۸، ۵۲۶، ۵۲۴، ۵۱۷، ۵۰۴، ۴۹۹، ۴۹۷، ۴۹۳، ۴۹۰، ۴۸۷، ۴۸۴، ۴۸۰، ۴۷۷، ۴۷۴، ۴۷۰، ۴۶۷، ۴۶۴، ۴۶۰، ۴۵۷، ۴۵۴، ۴۵۰، ۴۴۷، ۴۴۴، ۴۴۰، ۴۳۷، ۴۳۴، ۴۳۰، ۴۲۷، ۴۲۴، ۴۲۰، ۴۱۷، ۴۱۴، ۴۱۰، ۴۰۷، ۴۰۴، ۴۰۰، ۳۹۷، ۳۹۴، ۳۹۰، ۳۸۷، ۳۸۴، ۳۸۰، ۳۷۷، ۳۷۴، ۳۷۰، ۳۶۷، ۳۶۴، ۳۶۰، ۳۵۷، ۳۵۴، ۳۵۰، ۳۴۷، ۳۴۴، ۳۴۰، ۳۳۷، ۳۳۴، ۳۳۰، ۳۲۷، ۳۲۴، ۳۲۰، ۳۱۷، ۳۱۴، ۳۱۰، ۳۰۷، ۳۰۴، ۳۰۰، ۲۹۷، ۲۹۴، ۲۹۰، ۲۸۷، ۲۸۴، ۲۸۰، ۲۷۷، ۲۷۴، ۲۷۰، ۲۶۷، ۲۶۴، ۲۶۰، ۲۵۷، ۲۵۴، ۲۵۰، ۲۴۷، ۲۴۴، ۲۴۰، ۲۳۷، ۲۳۴، ۲۳۰، ۲۲۷، ۲۲۴، ۲۲۰، ۲۱۷، ۲۱۴، ۲۱۰، ۲۰۷، ۲۰۴، ۲۰۰، ۱۹۷، ۱۹۴، ۱۹۰، ۱۸۷، ۱۸۴، ۱۸۰، ۱۷۷، ۱۷۴، ۱۷۰، ۱۶۷، ۱۶۴، ۱۶۰، ۱۵۷، ۱۵۴، ۱۵۰، ۱۴۷، ۱۴۴، ۱۴۰، ۱۳۷، ۱۳۴، ۱۳۰، ۱۲۷، ۱۲۴، ۱۲۰، ۱۱۷، ۱۱۴، ۱۱۰، ۱۰۷، ۱۰۴، ۱۰۰، ۹۷، ۹۴، ۹۰، ۸۷، ۸۴، ۸۰، ۷۷، ۷۴، ۷۰، ۶۷، ۶۴، ۶۰، ۵۷، ۵۴، ۵۰، ۴۷، ۴۴، ۴۰، ۳۷، ۳۴، ۳۰، ۲۷، ۲۴، ۲۰، ۱۷، ۱۴، ۱۰، ۷، ۴، ۰، ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳،

وظایف.....	۸۷، ۹۱، ۹۹، ۱۰۱، ۱۴۲، ۱۶۲، ۱۸۵، ۱۸۸، ۲۶۸، ۲۷۷، ۲۹۲، ۳۰۰، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۷۳
.....	۳۷۵، ۳۹۳، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۳۷، ۴۴۲، ۴۶۶، ۴۷۹، ۵۰۵، ۵۰۷، ۵۱۳، ۵۴۹، ۵۵۶، ۵۷۴، ۵۸۲، ۶۶۰، ۶۶۲
.....	۶۷۶، ۶۷۲
وقف خاص.....	۲۷۶، ۳۵۹، ۳۶۰
وقف عام.....	۳۳۱، ۳۶۰
وکالت اتفاقی.....	۵۷۷، ۵۷۶
ولی امر.....	۹۱، ۱۶۷، ۲۰۸، ۲۴۷، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۹، ۴۴۶، ۴۴۷، ۵۶۱، ۵۶۲
ولی فقیه.....	۶۰، ۹۹، ۱۰۱، ۱۳۹، ۲۷۳، ۲۸۲، ۲۹۲، ۳۱۳، ۳۵۹، ۳۹۱، ۴۵۱، ۴۵۳، ۴۶۷، ۴۹۲
.....	۵۶۷، ۶۰۱، ۶۰۳، ۶۵۰
هزینه اشعاب.....	۱۲۴، ۱۷۴، ۵۷۳
هزینه تحصیلی.....	۳۲۶
همگانی.....	۳۷۲، ۳۷۳
هیأت مدیره.....	۲۸، ۶۸، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۶، ۱۶۰، ۱۶۲، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۵۵۱
.....	۵۸۸، ۵۹۰، ۶۱۸، ۶۶۱، ۶۶۴
هیأت وزیران.....	۱۲، ۱۵، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۴۴، ۶۸، ۷۰، ۸۶، ۹۹، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۴۳
.....	۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۲۱۵، ۲۱۸، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۹، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۱
.....	۲۵۸، ۲۵۹، ۲۷۲، ۲۸۴، ۲۸۸، ۲۹۱، ۲۹۳، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۶۱، ۳۶۲
.....	۴۰۰، ۴۰۱، ۴۲۴، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۳، ۴۳۵، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۷، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۷۶، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲
.....	۴۹۳، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۱۳، ۵۱۵، ۵۱۷، ۵۳۴، ۵۴۵، ۵۴۷، ۵۵۶، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۶۰۴، ۶۰۹، ۶۱۱
.....	۶۱۲، ۶۱۳، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۴۰، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۶۸

نمایه
اعلام حقوقی

آستان قدس رضوی	۲۲۹، ۱۵
آموزش و پرورش ناحیه ۳ مشهد	۶۴
اتحادیه صنف فحّار ایران	۸۹
اتحادیه صنف مسافری تهران	۴۸، ۳۸
اداره آموزش و پرورش قم	۱۵۸
اداره زمین شهری نجف آباد	۱۲۳
اداره عمران شهری	۱۴۸
اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان	۱۳۱
اداره کل امور اسناد و سردفتران	۶۱۵، ۲۴۲، ۶۲
اداره کل امور اوقافی	۲۶۲
اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران	۴۰۷، ۴۰۶
اداره کل تهران بزرگ	۵۰۲
اداره کل ثبت استان تهران	۵۸۶
اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان زنجان	۲۰۱
اداره حج و اوقاف و امور خیریه شهرستان قزوین	۲۰۲
اداره کل حقوقی ریاست جمهوری	۱۵۴
اداره کل حقوقی نخست وزیری	۱۰۱، ۹۹
اداره کل زمین شهری استان اصفهان	۱۲۴، ۱۲۳
اداره کل سردفتران سازمان ثبت اسناد و املاک	۲۴۳، ۲۴۲
اداره کل مسکن و شهرسازی	۲۹۵، ۲۹۴، ۱۴۶، ۱۲۸
اداره کل منابع طبیعی استان تهران	۲۰۶
اداره منابع طبیعی	۲۶۹
اداره مهدهای کودک خصوصی	۱۸۹، ۱۸۸، ۱۸۴، ۱۳۸
اداره کل و - ع ناجا - اداره قوانین طرح و آموزش	۵۹۶
ارتش جمهوری اسلامی ایران	۱۶۹، ۱۶۸
استان همدان	۶۵۹، ۶۵۸
استانداری اصفهان	۵۱۹، ۹۴
استانداری تهران	۵۶۹، ۲۱۴، ۲۱۳
استانداری سمنان	۲۱۱
استانداری فارس	۵۰۰
استانداری مازندران	۱۱۳
استانداری مرکزی	۵۶۷
استانداری یزد	۷۶، ۷۵
امور عمرانی وزارت کشور	۵۷۰، ۵۶۹، ۵۶۸، ۵۶۷، ۵۰۱، ۵۰۰
بانک مرکزی ایران	۴۵۰، ۴۴۹، ۴۴۸، ۴۴۴، ۴۴۳، ۳۸۵، ۳۸۴، ۳۵۸، ۳۵۷، ۳۵۶، ۳۵۵، ۹۰، ۸۵
.....	۶۰۳، ۴۶۰، ۴۵۹، ۴۵۸
بانک ملی ایران	۶۳۹، ۶۳۸، ۴۴۴، ۴۴۳، ۴۶

بانک مسکن ..... ۲۸، ۵۸۸، ۵۹۰، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶

بنیاد جانبازان ۱۲۶

بنیاد شهید انقلاب اسلامی ۱۲۶

بنیاد مستضعفان ..... ۲۶، ۲۷، ۱۷۲، ۵۴۲، ۶۳۱

بورس اوراق بهادار ۲۴۶

جنگلداری شهرستان کرج ۴۴

حسابداران رسمی ..... ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۶۰

دادستانی کل کشور ۱۸

دادگاه عمومی تهران ۲۹

دادگستری شیروان ۴۲

دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران ۵۱۲

دانشکده علوم نظامی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران ..... ۱۶۸، ۱۶۹

دانشکده نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران ۱۶۸

دانشگاه تهران ..... ۳۲، ۳۴

دانشگاه صنعتی شریف ۳۲

دانشگاه علوم پزشکی فاطمیه قم ۶۵۵

دبیرخانه مرکزی هیأت رسیدگی به اختلافات ..... ۲۰۶، ۲۰۷

دفتر امور حقوقی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ..... ۱۱۰، ۳۳۷، ۵۱۲

دفترخانه اسناد رسمی شماره ۲۱ تبریز ۵۰۸

دفتر شورای نگهبان ..... ۸، ۹، ۱۴۱

دفتر فنی استانداری تهران ..... ۲۱۳، ۲۱۴، ۵۶۹

دفتر فنی استانداری سمنان ۲۱۱

دفتر مقام معظم رهبری ..... ۱۴۱، ۳۱۴، ۵۳۷، ۶۲۱

دیوانعالی کشور ..... ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۴، ۲۶

دیوان عدالت اداری ..... ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۴، ۲۶

۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۵۰، ۵۱، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۶۰، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۳، ۷۵، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۵، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۴، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷،

۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱

راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل ناجا. ۳۲۲
ریاست جمهوری ..... ۱۸، ۱۹، ۱۰۴، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۶۳، ۳۰۵، ۵۶۳، ۵۶۸، ۶۲۰، ۶۲۱

ژاندارمری ..... ۲۱، ۹۰، ۱۳۸، ۳۹۸

سازمان اتوبوسرانی بوشهر ..... ۳۵۲، ۳۵۳

سازمان اداری و استخدامی ۲۲

سازمان امور اداری و استخدامی کشور ..... ۷۳، ۷۴، ۳۰۵، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۵۴، ۴۵۵، ۵۰۵، ۵۰۶

سازمان اوقاف ..... ۱۵، ۱۷، ۴۴، ۷۱، ۹۹، ۱۰۰، ۲۴۹، ۲۶۴، ۲۷۳، ۲۸۱، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲

۲۹۳، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۵۹، ۳۶۱، ۳۶۲، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۲۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳

۴۹۲، ۴۹۶، ۵۴۶، ۵۶۷، ۵۶۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۳۹

۶۷۸، ۶۷۷، ۶۷۶، ۶۵۲، ۶۵۱، ۶۵۰

سازمان بازرسی کل کشور ۵۷۱

سازمان برنامه و بودجه ..... ۲۸، ۲۹، ۸۶، ۲۴۶، ۴۵۸، ۵۷۹

سازمان بهزیستی ..... ۱۲۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۸۸

سازمان تأمین اجتماعی ..... ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۴۲۴، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۵۰۲، ۵۰۳

۵۰۴، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۵۱، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۶۶، ۶۶۷

سازمان تربیت بدنی ..... ۲۵۸، ۲۵۹

سازمان ثبت احوال کشور ..... ۴۲، ۱۹۷، ۱۹۸

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ..... ۴۷، ۵۱، ۵۴، ۶۲، ۶۳، ۹۷، ۱۹۷، ۲۱۵، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۸۴

۴۹۲، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۸۶، ۵۸۷، ۶۱۵

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ..... ۴۴، ۹۹، ۱۰۱، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۵۲، ۲۶۲، ۲۷۲، ۲۷۳

۲۷۴، ۲۸۱، ۲۸۲، ۳۳۱، ۳۳۴، ۳۶۱، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳

سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان ..... ۳۴۶، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۲۷

سازمان حمل و نقل پایانه‌های استان ۵۵۴

سازمان زندانها و اقدام تأمینی و تربیتی کشور ..... ۵۳۶، ۶۴۴، ۶۴۵

سازمان زمین شهری ..... ۱۵، ۵۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۴۴، ۱۴۶، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۴۴، ۲۷۸، ۳۱۹، ۵۸۹

سازمان صنایع ایران ۸۴

سازمان صنایع ملی ..... ۱۰، ۲۱، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸

سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران ۴۶۷

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران ..... ۸۵، ۸۶، ۸۷

سازمان مرکزی تعاون روستایی ..... ۱۱۷، ۱۱۸

سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی.....	۵۱۰، ۵۰۹، ۵۰۸
سازمان ملی زمین و مسکن.....	۵۹۱، ۵۹۰، ۵۸۹، ۵۸۸، ۲۹۵
سازمان منطقه‌ای بهداشت و درمان استان تهران.....	۳۳۶
سازمان نظام پزشکی ایران.....	۸
سازمانهای گسترش مالکیت واحدهای تولیدی.....	۸۴
ساواک.....	۲۱
ستاد فرماندهی کل قوا.....	۱۹۷
ستاد کل نیروهای مسلح.....	۵۳۴
ستاد مرکزی واگذاری زمین.....	۱۳۷، ۱۳۶، ۱۳۳
ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز.....	۶۶۵، ۶۶۳
ستاد مرکزی هیأت‌های واگذاری و احیای اراضی.....	۲۰۸، ۶۰
سرجنگلداری کل استان فارس.....	۴۴
سندیکای تولید کنندگان شن و ماسه.....	۲۱۳
شرکت آب و فاضلاب شیراز.....	۵۰۰
شرکت آبفای استان تهران.....	۵۷۱
شرکت آسان موتور.....	۳۴۶
شرکت اس - آ - ای.....	۲۹
شرکت برق منطقه‌ای هرمزگان.....	۱۷۵
شرکت پست جمهوری اسلامی.....	۱۶۲، ۱۶۰
شرکت تعاونی خدمات.....	۴۸
شرکت تعاونی گاز و اکسیژن دامغان.....	۴۹۶
شرکت تعاونی مسافری.....	۳۸
شرکت تعاونی مسکن فرهنگیان نجف‌آباد.....	۱۲۵
شرکت حمل واردات ایران.....	۱۶۰
شرکت ریسمان رسی سمنان.....	۱۲۰
شرکت مخابرات ایران.....	۴۴۲، ۴۴۱، ۳۲۶، ۳۲۵، ۳۲۴، ۹۳، ۹۲
شرکت مرغداران مرکز.....	۱۱۷
شرکت مسافرتی و جهانگردی سفرمن.....	۶۸
شرکت نساجی پارس تهران.....	۱۲۰
شرکتهای سیمان تهران و شمال.....	۲۱
شورای اسلامی شهر تهران.....	۴۶۷
شورای اقتصاد.....	۴۲۷، ۴۱۴، ۴۱۳، ۴۱۲، ۴۱۱، ۳۴۷، ۳۴۶
شورای انقلاب اسلامی.....	۴۱۳، ۳۹۰، ۸۷، ۶۴، ۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۴، ۳۹، ۳۸، ۲۶، ۲۱، ۱۹، ۱۸، ۶
.....	۴۷۷، ۴۷۶، ۴۴۱، ۴۲۰
شورای شهر یزد.....	۷۵
شورایعالی اداری.....	۴۷۸، ۲۷۹، ۲۷۸

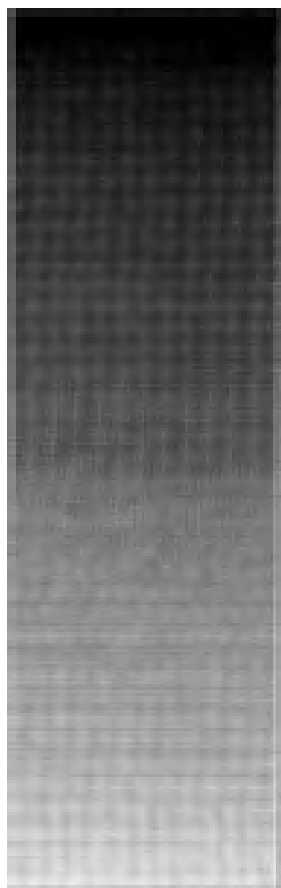
شورایعالی انقلاب فرهنگی.....	۱۷۰، ۱۷۱، ۱۸۴، ۱۸۸، ۳۴۹، ۴۶۷، ۵۸۳، ۵۸۴، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۵۵، ۶۲۲
شورایعالی برنامه‌ریزی.....	۴۹۵، ۴۹۴، ۳۴۹
شورایعالی بیمه.....	۴۸۲، ۴۸۱
شورایعالی پشتیبانی جنگ.....	۱۹۷
شورایعالی شهرسازی و معماری ایران.....	۵۱، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۷۶، ۸۲، ۸۳، ۱۵۱، ۲۱۲، ۲۶۶، ۲۶۷
شورایعالی قضایی....	۴۵، ۴۶، ۵۷، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۳۳، ۱۳۵، ۲۰۴، ۴۰۶، ۴۲۵، ۴۸۳، ۴۸۴، ۵۵۹، ۶۰۷
شورایعالی مالیاتی.....	۲۷۶، ۲۷۷، ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۵۹، ۳۶۰
شورایعالی معادن.....	۲۱۴
شورای نگهبان.....	۲، ۳، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۴، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۶، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۷، ۴۸، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۸، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۸، ۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۲، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲
شهرداری تبریز.....	۳۴۴، ۳۴۶، ۳۴۷
شهرداری تهران.....	۳۸، ۳۹، ۴۸، ۴۹، ۷۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۱۰۴، ۱۹۰، ۲۶۷، ۳۱۱، ۳۱۳، ۳۶۴، ۳۸۹
شهرداری دامغان.....	۳۹۰، ۳۳۹، ۴۴۰، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۹۸، ۵۶۴، ۵۶۶، ۵۸۹
شهرداری گرگان.....	۱۱۳، ۱۱۴
شهرداری نطنز.....	۹۴
شهرداری یزد.....	۷۵، ۷۶، ۵۶۱
صندوق بازنشستگی.....	۴، ۶، ۳۳، ۴۹۱، ۵۳۴، ۶۳۳
صندوق رفاه دانشجویان.....	۲۸۸
فاطمیه (مؤسسه اقتصادی).....	۶۷۱، ۶۷۲
فرمانداری مشهد.....	۲۳۷، ۲۳۸

قوه قضائیه.....	۱۲۹، ۱۳۰، ۱۴۱، ۱۶۷، ۱۷۱، ۳۶۶، ۳۷۶، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۴۰۹، ۴۱۸، ۵۳۶
.....	۵۳۷، ۵۳۸، ۵۶۸، ۵۷۶، ۵۸۵، ۶۱۹، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۶۴
قوه مجریه.....	۱۴، ۳۴، ۱۱۲، ۱۳۷، ۲۰۹، ۳۲۱، ۳۵۱، ۴۱۵، ۵۶۹
کانون سردقتران و دفترياران.....	۴۶، ۲۴۲، ۵۲۲، ۶۱۵
کمیته انقلاب اسلامی.....	۱۸۵
کمیته علوم تربیتی شورای برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی.....	۱۸۴
کمیسیون اصل ۹۰ قانون اساسی.....	۱۷۱، ۱۷۰
کمیسیون امور اوقافی.....	۲۰۲
کمیسیون تقویم املاک.....	۱۹۱، ۱۹۰
کمیسیون خریده‌های خارجی.....	۲۱
کمیسیون فنی استان.....	۹۴
کمیسیون قانونی آزمایشگاهها.....	۱۵۶
کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری.....	۱۵۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۶۶، ۲۶۷
.....	۳۶۳، ۳۶۵، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۷۸، ۶۴۶
کمیسیون ۵۶ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها.....	۴۵
کمیسیون ماده ۱۰۰ قانون شهرداری.....	۱۰۳، ۱۰۴، ۳۱۲
کمیسیون مرکزی واگذاری تلفنهای خارج.....	۹۲
کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنعتی فرخ‌شهر.....	۴۸۵، ۴۸۶
کمیسیونهای مشترک مجلسین ملی و سنا.....	۸
مجلس شورای اسلامی.....	۱۵، ۱۸، ۴۰، ۷۶، ۱۱۲، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۵، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۸۲، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۳۳، ۲۷۶، ۲۷۷، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۲۰، ۴۸۶، ۴۹۹، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۸
.....	۵۱۹، ۵۲۳، ۵۳۳، ۵۳۸، ۵۴۲، ۵۴۶، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۸، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۹، ۵۸۵، ۵۹۷، ۶۶۱
مجلس شورای ملی.....	۹، ۲۱، ۲۸۶، ۵۰۴، ۵۷۶
مجمع عمومی بانکها.....	۴، ۶
مجمع عمومی سازمان حفاظت.....	۱۹، ۲۰
مجمع عمومی سازمان صنایع ایران.....	۸۴
مجمع عمومی شرکت سهامی گسترش و نوسازی صنایع ایران.....	۸۶
مجموعه اداری شاه‌رود.....	۲۲۲
مدیریت کل ثبت اسناد و املاک و اوقاف.....	۲۱
مرکز آموزش تحقیقات درمانی قلب و عروق شهید رجایی.....	۳۳۶
مرکز پشتیبانی سازمان امور جانبازان.....	۵۴۲
مرکز تحقیقات شورای نگهبان.....	۳۵۶
معاونت اداری و مالی وزارت دادگستری.....	۲۲۸، ۲۲۶
منطقه آزاد شهر قشم.....	۶۶۳
مؤسسه اقتصادی فاطمیه.....	۶۷۱، ۶۷۲
مؤسسه کرایه‌دهی تاکسی‌بار.....	۲۳۵

نخست وزیر	۱۰۱، ۹۹، ۶۴
نهاد ریاست جمهوری	۱۵۱
نیروهای مسلح	۵۳۴، ۳۷۶، ۲۱۶، ۱۲۶
وزارت آبادانی و مسکن	۲۵۰
وزارت آموزش و پرورش	۱۰۸، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۵، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶
	۵۲۸، ۳۷۳، ۳۷۲، ۳۱۸، ۳۱۷
وزارت ارشاد اسلامی	۶۸
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۱۸۲
وزارت بازرگانی	۴۲۷، ۲۳۶، ۲۳۵
وزارت بهداشت	۱۱۱
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۵۶، ۲۸۶، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۳۶
	۳۳۸، ۳۸۷، ۴۵۴، ۴۵۵، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۶۲۷، ۶۵۵، ۶۷۲، ۶۷۴
وزارت پست و تلگراف و تلفن	۹۲، ۹۳، ۱۶۱، ۱۶۲، ۶۲۱
وزارت تعاون	۱۱۷، ۲۲۶
وزارت تعاون و امور روستا	۱۱۷
وزارت جهادسازندگی	۲۷۱، ۲۷۰
وزارت دادگستری	۵۱، ۱۳۰، ۱۹۹، ۲۲۶، ۲۲۸، ۳۹۵، ۳۹۸، ۴۰۸، ۴۲۴، ۵۳۶، ۶۴۴
وزارت دارایی	۱۶۱، ۲۵۰، ۳۳۲
وزارت راه و ترابری	۵۵۶
وزارت صنایع	۱۸، ۲۴، ۲۸، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۴۱۳، ۴۶۴
وزارت صنایع سنگین	۸۶
وزارت صنایع و معادن	۲۴
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۴۸۸
وزارت علوم و آموزش عالی	۳۴۹
وزارت کار و امور اجتماعی	۲۵۸، ۲۵۹، ۵۱۵
وزارت کشاورزی	۶۰، ۶۱، ۲۰۹، ۲۲۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۵۶۶
وزارت کشور	۳۹، ۴۲، ۷۸، ۹۱، ۱۱۳، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۸۵، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴
	۴۲۱، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰
وزارت مسکن و شهرسازی	۱۴، ۱۵، ۵۱، ۸۲، ۹۵، ۱۲۸، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۷۲
	۱۷۶، ۱۷۷، ۲۱۲، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۲۴، ۲۲۹، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۷۸، ۲۹۴، ۲۹۵، ۳۱۹، ۳۲۰، ۵۲۵
وزارت معادن و فلزات	۲۶۱، ۲۶۰، ۲۱۴
وزارت منابع طبیعی	۲۹۶
وزارت نیرو	۶۴، ۱۷۴، ۱۷۵، ۴۲۱، ۴۹۶، ۵۵۸، ۵۶۰، ۵۶۶، ۵۷۲، ۵۸۲، ۶۲۳، ۶۲۴
هیأت رسیدگی به تخلفات اداری	۹۲
هیأت عالی نظارت وزارت بازرگانی	۲۳۶، ۲۳۵

هیأت عمومی دیوان عدالت اداری. ۳، ۵، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۲۶، ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۳۴، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۵۰، ۵۱، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۸، ۶۲، ۶۴، ۷۷، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۳۳، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۳، ۱۴۶، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۵، ۱۶۸، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۵، ۱۹۷، ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۴، ۲۰۶، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۱۳، ۲۱۵، ۲۱۸، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۷، ۲۳۹، ۲۴۲، ۲۴۴، ۲۴۶، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۲، ۲۵۴، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۴، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۷، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۱، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۶۹، .....
 هیأت مرکزی گزینش دانشجو ۱۷۰
 هیأت واگذاری زمین ۱۳۳
 هیأت وزیران. .... ۱۲، ۱۵، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۴۴، ۴۸، ۷۰، ۸۶، ۹۹، ۱۱۰، ۱۱۲، ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۵، ۲۱۸، ۲۲۴، ۲۲۶، ۲۲۹، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۷۲، ۲۸۴، ۲۸۸، ۲۹۱، ۲۹۳، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۱، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۱۳، ۵۱۵، ۵۱۷، ۵۲۴، ۵۴۵، ۵۴۷، ۵۵۶، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۹، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۱، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶

نمایه
اعلام حقیقی

۹۲	آریافر، یوسف
۴۷۶	آقازاده، رضا
۱۹۲	آموزگار، محمدحسن
۵۱۸	ابراهیمی فیضی، ابراهیم
۵۵۱	ابراهیمی، محمدرضا
۵۵۱	ابراهیمی، محمدعلی
۲۸۴	ابراهیمی، ناصر
۱۲۶	احمدی، غلامعلی
۴۳۶	اسبغی، نورعلی
۲۵۴	اسدی فرد، علی اکبر
۴۹۰	اسفندیار جهرمی، عبدالرضا
۵۳۱	اسلام پور قاموری، احمدرضا
۷۰	اسماعیلی، حاج بابا محمد اسماعیل
۱۵۸	اسماعیلی طباطبائی، سیدعباس
۲۶۰	اشراقی، نعمت‌الله
۴۰۹، ۴۰۸	اصغری، مهران
۶۲	اصولی، محمد
۶۴۲	افسر، حسین
۶۱۲، ۶۰۹، ۶۰۰، ۴۹۲، ۴۰۱، ۴۰۰، ۳۶۱، ۳۳۴، ۲۹۹، ۲۹۱، ۲۸۸، ۲۷۲	اقدام، رحیم
۱۱۵	اکرمی، سید کاظم
۱۸۲	الفتی، فوزی
۶۲۶	الوندیان، سعید
۲۶۴، ۲۳۳، ۱۹۲، ۱۸۳، ۱۷۱، ۱۷۰، ۱۰۵، ۶۵، ۴۸، ۲۷، ۲۶، ۲۱، ۲	(امام) خمینی، سیدروح‌الله
۶۳۹، ۵۸۵، ۵۵۹، ۴۷۰، ۳۷۸، ۳۶۴، ۳۳۲، ۲۷۳، ۲۷۰	
۶۵۰، ۶۰۳، ۲۶۲، ۲۰۲	امام جمارانی، سید مهدی
۴۰۴، ۱۸۰، ۳۶، ۲	امامی کاشانی، محمد
۲۰۱	امیری نجف آبادی
۲۳۵	امراللهی، مهدی
۴۸۷	امیری، بیژن
۵۰۰	اولادگران، محمدعلی
۵۱۱	انصاری، حسن
۴۶۹، ۱۴۱	ایمانی شاهرودی، محمد
۳۱۷، ۱۴۹	بابایی، احمد
۶۵۵	باغبانان، علی
۲۲۳	بشارت، سید مرتضی
۶۵۸	بقالی، رحمت‌الله
۵۳۱	بنائی، عنایت
۲۰۴، ۵۷	بندرچی، محمدرضا

۲۱۳	بنویدی، حسین
۵۳۷	بهجت، محمدتقی
۲۰۶	بهره‌ور، محمدرسول
۵۳۳	بهزادی‌نژاد، آرش
۵۵۸	بیطرف، حبیب‌ا...
۳۳۶	بیکس فهادان، اکبر
۴۰۸	پارسانیا، پرویز
۲۹۴، ۲۵۸	پاشازاده، حسن
۶۵۵	پزشکیان، مسعود
۴۵۵، ۴۵۴	پناه‌نوری، محمد
۶۵۵	پورنجاتی، احمد
۴۶۱	پوروهاب‌برنجی، ابراهیم
۱۶۳	پیروندیری، سیدتقی
۲۵۴	تاجداری، سیامک
۱۹۹	تافتناچی، محسن
۳۴۱	تافتناچی، نیلو
۲۰۶	تقوی، عبدالحسین
۴۲۸، ۴۲۷	توانگر، محمد
۶۱۴	توحیدی، محمدناصر
۹۷	توکل محلاتی، زهرا ملوک
۱۰۳	توکلی، احمد
۲۵۲، ۲۴۸	جزایری، صدیقه
۵۵۱	جعفری، احمد
۸۴	جعفری، برزانی
۲۱۲، ۲۱۰، ۲۰۵، ۲۰۳، ۲۰۰، ۱۹۸، ۱۹۶، ۱۹۳، ۱۹۱، ۱۸۹، ۱۸۳، ۱۸۰، ۳۶، ۲	جنتی، احمد
۲۵۵، ۲۵۳، ۲۵۱، ۲۴۹، ۲۴۷، ۲۴۵، ۲۴۳، ۲۴۱، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۳۴، ۲۲۸، ۲۲۵، ۲۲۳، ۲۲۱، ۲۱۷، ۲۱۴	
۲۵۹، ۲۶۱، ۲۶۵، ۲۶۸، ۲۷۱، ۲۷۴، ۲۷۷، ۲۸۰، ۲۸۳، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۰	
۳۱۶، ۳۱۸، ۳۲۱، ۳۲۳، ۳۲۶، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۳، ۳۳۵، ۳۳۸، ۳۴۰، ۳۴۲، ۳۴۵، ۳۴۷، ۳۵۰، ۳۵۲	
۳۵۴، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۲، ۳۶۵، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۳، ۳۷۵، ۳۷۸، ۳۸۰، ۳۸۳، ۳۸۵، ۳۸۸، ۳۹۱	
۳۹۴، ۳۹۷، ۳۹۹، ۴۰۱، ۴۰۴، ۴۰۷، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۷، ۴۱۹، ۴۲۳، ۴۲۶، ۴۲۸، ۴۳۲، ۴۳۵	
۴۳۸، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۴، ۴۴۷، ۴۵۰، ۴۵۳، ۴۵۷، ۴۶۰، ۴۶۳، ۴۶۶، ۴۶۸، ۴۷۰، ۴۷۳، ۴۷۷، ۴۸۰، ۴۸۲	
۴۸۴، ۴۸۶، ۴۸۹، ۴۹۱، ۴۹۳، ۴۹۵، ۴۹۷، ۴۹۹، ۵۰۱، ۵۰۴، ۵۰۷، ۵۱۰، ۵۱۴، ۵۱۷، ۵۲۰، ۵۲۴، ۵۲۶	
۵۲۸، ۵۳۰، ۵۳۲، ۵۳۵، ۵۳۹، ۵۴۱، ۵۴۴، ۵۴۷، ۵۵۰، ۵۵۳، ۵۵۷، ۵۶۰، ۵۶۳، ۵۶۶، ۵۶۹، ۵۷۳، ۵۷۰	
۵۷۵، ۵۷۷، ۵۸۰، ۵۸۲، ۵۸۵، ۵۸۷، ۵۹۱، ۵۹۳، ۵۹۵، ۵۹۸، ۶۰۶، ۶۰۸، ۶۱۱، ۶۱۳، ۶۱۶، ۶۱۸، ۶۲۲	
۶۲۵، ۶۲۷، ۶۳۰، ۶۳۲، ۶۳۵، ۶۳۷، ۶۴۰، ۶۴۳، ۶۴۵، ۶۴۷، ۶۴۹، ۶۵۲، ۶۵۴، ۶۵۷، ۶۵۹، ۶۶۲، ۶۶۵	
۶۶۷، ۶۷۰، ۶۶۷	

۶۳۴	جوادیان، بهمن
۲۳۵	جواهریان، پیام
۵۲۹	جوزیان، علی حسن
۴۹۴	جهانی، نجم الدین
۷۸	چالشتری، علی اکبر
۳۵۳	چه تلی، قاسم
۳۳۹	حاجی خانی، اسماعیل
۱۶۳	حبیبی، حسن
۶۱۳، ۶۱۰، ۶۰۱، ۳۶۱	حر عاملی، محمدجواد
۴۵۱	حسین نژادآریایی، علی اصغر
۶۶۸	حسینی طباطبائی، سیدرسول
۲۴۷	حضرت علی (ع)
۱۱۷	حقیقت، سیدمسعود
۳۲۹	حیدرزاده، هادی
۶۲۱	خاتمی، سیدمحمد
۵۱۲	خاتمی، سیدمحمدرضا
۱۷۳، ۱۷۲	خامسی، فاطمه
۳۸۲، ۳۷۶، ۱۷۱، ۱۰۴، ۱۹	خامنه‌ای، سیدعلی
۳۸۱	خلیلی، صغری
۵۵۵	خوانساری، مسعود
۵۷۸	خوبان، ربابه
۵۸۷	خویی، سیدابوالقاسم
۵۱۱	خیراندیش، حسن
۳۴۶	داودزاده، فرامرز
۸۵	داور، اردشیر
۵۵۴	درویش، مصطفی
۴۹۲، ۴۹۰، ۴۸۷، ۴۸۵، ۴۸۳، ۴۸۱، ۴۷۸، ۴۷۶، ۴۷۱، ۴۶۹، ۴۶۷	درّی نجف‌آبادی، قربانعلی
۵۴۰، ۵۳۶، ۵۳۳، ۵۳۱، ۵۲۹، ۵۲۷، ۵۲۵، ۵۲۲، ۵۱۸، ۵۱۵، ۵۱۱، ۵۰۸، ۵۰۲، ۵۰۰، ۴۹۸، ۴۹۶، ۴۹۴	
۵۸۱، ۵۷۸، ۵۷۶، ۵۷۴، ۵۷۳، ۵۷۱، ۵۶۹، ۵۶۷، ۵۶۴، ۵۶۱، ۵۵۸، ۵۵۴، ۵۵۱، ۵۴۸، ۵۴۵، ۵۴۲	
۵۸۳، ۵۸۶، ۵۸۸، ۵۹۲، ۵۹۴، ۵۹۶، ۶۰۰، ۶۰۷، ۶۰۹، ۶۱۲، ۶۱۴، ۶۱۷، ۶۱۹، ۶۲۳، ۶۲۶	
۶۴۴، ۶۴۲، ۶۳۱، ۶۲۸	
۶۴۸، ۵۷۶	دقیقی، علیرضا
۵۲۵	دهگان، علیا

۱۸۴	ذکائی، مریم
۱۹۰	رئسی، سیدعلی
۱۹۵، ۱۹۴	راجی، بشیر
۱۰۸	رجائی، سیدعباس
۴۰۹، ۴۰۸	رحمانی، حسین
۱۹۷	رحمانی، علی اکبر
۴۴۳	رژاز زاده، روح‌ا...
۴۸۰، ۴۷۸، ۳۷۲	رستم‌زاده، محمد
۵۸۸	رستمی، جمشید
۱۴۴	رسولی، هدایت‌ا...
۲۴۴	رضایی، کرامت‌ا...
۷۵	رضایی، محمدعلی
۸	رضوی‌نسب، محمد
۴۱۸	رفیعی‌پور، احمد
۵۴۵	رمضان قربانی، رضا
۵۰۵، ۴۱۵	روا، سعید
۵۴۸	روانی، مسعود
۵۵، ۵۴	زارعیان، ابراهیم
۵۶۷	زرگر، رسول
۹۷	زرین‌لعل، احمد
۱۷۴	زنگنه بیژن
۲۷۹، ۲۷۸	ژیان، حمیدرضا
۶۵۳	سجادی، سید منصور
۲۲۹	سازور، سیدعلی
۵۸۶	سروری‌راد، محمودرضا
۴۹۸	سعیدی مهرآباد، جعفر
۳۸۶، ۳۷۹	سلامتیان، محمد
۳۲۷، ۱۶۵، ۵۴، ۵۱	سلطانی، حیدرقلی
۵۰۲	سلیمانی، حسینعلی
۲۶۹	سیدمظفری، اشرف
۱۳۱	سید نژاد
۵۰۲	سیرانی، یوسف

۲۸۷، ۲۸۶	شاهچراغیان، عزیز
۲۶۲	شجری، محمد
۲۶۹	شرف‌الدین، محمدابراهیم
۴۶	شریعت، سیدکاظم
۶۳۱	شریعت پناهی، سیدحسین
۹۹	شریف ثانوی، محمدحسین
۶۴۴	شکورپناه‌نویری، سعید
۳۷۶	شوشتری، اسماعیل
۵۵۸	شهنائی، اسماعیل
۲۴۵، ۳۹۴، ۳۹۲	شهیدی، محمدرضا
۶۱۹	شیخ‌بهای، رضا
۳۹۶، ۳۹۵	صادقیان، آرش
۵۵۱	صادق، رزاق
۱۴۶	صحافی، علی‌اکبر
۳۲۴	صدرنیا، محمدتقی
۱۶۸	صفریان، محمدرضا
۳۵۹، ۲۷۶	صفوی‌پور، اسد
۳۵۹، ۲۷۶	صفوی‌پور، حسن
۲۸۶	صمدی قوشچی، حسین
۲۴۶	ضیاء قزوینی، جواد
۳۴۸	طاهری، سیدعلی
۵۲۶	طباطبائی، مهشید
۳۳۱	طرشتی‌نژاد، جعفر
۴۰۸	طونبی، علی
۲۱۱، ۱۷۷، ۱۷۶	طیبی، میرطاهر
۱۲۳	عابدی اراتی، محمد
۴۲۱، ۴۲۰	عابدینی، رضا
۲۱۱، ۸۲	عالمی، شمس‌الدین
۱۲۹	عاملی، حسن
۴۳۳	عباد... دهمدشتی، فضل‌الله
۱۸۲، ۱۷۶، ۱۷۴، ۱۷۲، ۱۷۰، ۱۶۸، ۱۶۵، ۱۶۳، ۱۶۰، ۱۵۸، ۱۵۶، ۱۵۴	عباسی‌فرد، محمدرضا
۲۳۵، ۲۲۹، ۲۲۶، ۲۲۴، ۲۲۲، ۲۱۸، ۲۱۵، ۲۱۳، ۲۱۱، ۲۰۶، ۲۰۴، ۲۰۱، ۱۹۹، ۱۹۷، ۱۹۵، ۱۹۲، ۱۹۰	
۵۳۷، ۵۳۶، ۳۸۱، ۲۶۲، ۲۶۰، ۲۵۸، ۲۵۴، ۲۵۲، ۲۵۰، ۲۴۸، ۲۴۶، ۲۴۴، ۲۴۲، ۲۳۹، ۲۳۷	

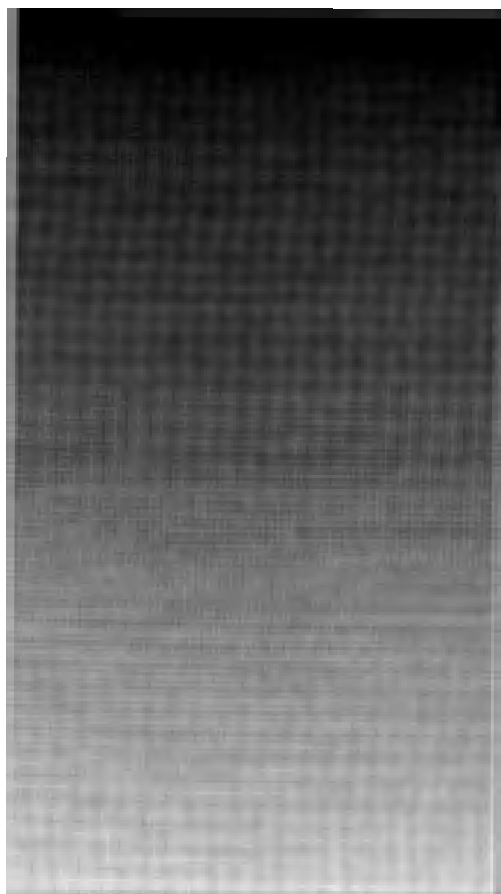
۳۸۴	عبداللہی فرشینہ، بابک
۲۲۲	عرب اسدی، عباسعلی
۳۵۶	عزیزی، احمد
۲۶۶	عسگری، ذبیح
۲۲۴	عسگری طباطبائی، اسدا
۱۲۶	عسگری، کامران محمدعلی
۵۰۵	عشق آبادی، رحیم
۲۳۷	عطاریاشی، زهره
۴۳۰	عظیمی، بہرام
۱۲۳	علوی دھکردی، سیدعلیرضا
۵۴۰	علی پور قربانی، نادر
۳۱۰، ۳۰۸، ۳۰۶، ۳۰۳	علیزادہ، احمد
۵۲۲	علیزادہ، محمدرضا
۲۹۴	غریبہ، علی
۶۵۵	غفوری فرد، حسن
۵۳۷	فاضل لنکرانی، محمد
۲۰۸، ۶۰	فاضل ہرندی
۷۵	فتاح، سیدمرتضی
۱۳۶، ۱۳۳	فتی، نورالسماء
۵۸۱	فراز، رجبعلی
۳۵۵	فراہانی، مجتبی
۳۳۶	فرجی، فریدون
۲۵۴	فرجی، نبی
۱۷۵، ۱۷۴	فرح بخش، صادق
۳۰۲، ۲۹۹، ۲۹۶، ۲۹۴، ۲۹۱، ۲۸۸، ۲۸۴، ۲۸۱، ۲۷۸، ۲۷۶، ۲۷۲، ۲۶۹، ۲۶۶	فردوسی پور، اسماعیل
۳۵۱، ۳۴۸، ۳۴۶، ۳۴۴، ۳۴۱، ۳۳۹، ۳۳۶، ۳۳۴، ۳۳۱، ۳۲۷، ۳۲۴، ۳۲۲، ۳۲۱، ۳۱۹، ۳۱۷، ۳۰۹، ۳۰۷، ۳۰۴	
۳۹۸، ۳۹۵، ۳۸۹، ۳۸۶، ۳۸۱، ۳۷۹، ۳۷۶، ۳۷۴، ۳۷۲، ۳۶۸، ۳۶۶، ۳۶۳، ۳۶۱، ۳۵۹، ۳۵۵، ۳۵۳	
۶۳۳	فرہنگ، حسین
۳۸۹	فرہنگی، حسین
۳۲۲	فقیہ نصیری، روح
۴۴۱	فلاح تفتی، محمدعلی
۸۴، ۸۲، ۷۸، ۷۵، ۷۳، ۷۰، ۶۸، ۶۴، ۶۲، ۵۷، ۵۴، ۵۳، ۴۶، ۴۴، ۴۰، ۳۹	فیض، محمدعلی
۱۳۸، ۱۲۰، ۱۱۷، ۱۱۵، ۸۹	
۶۶۰	قاسم زادہ، محمدتقی
۹۴	قاسمی، رحمت

۳۱۷	قاضی، سید عمادالدین
۱۷۱، ۱۷۰	قضائی فر، بهزاد
۵۲۷	قلی پور، علی
۳۹۹، ۳۹۸	قنبری قوشچی، نوذر
۱۹۷	قهارى موسى، سیداحمد
۲۰۱	کارتاب، اکبر
۱۴۶، ۱۲۸	کازرونی، سراج الدین
۵۴۲	کاظمیان، حسین
۲۹۴	کامروا، سید محمدعلی
۷۸	کبیریان، رمضان
۳۱۱	کرباسچی، غلامحسین
۶۰۷	کرمی، محمد
۶۱۹	کروبی، مهدی
۲۴۲	کریمی، محمود
۳۵۵	کفاشیان، علی
۱۵۱	کلاته ملائی، محمدباقر
۴۷۱	کمالیان نوایی، سیدرضا
۵۹۶	کمایی، محسن
۳۶۶	کیا، سیدحسین
۴۰۹، ۴۰۸	کیانوش، محمدرضا
۱۳۸	کی نژاد، احمد
۱۴۲	گلپایگانی، محمدرضا
۱۶۸	گوهری، پرویز
۳۵۶، ۳۲۵	گنجی، حسن
۹۴	گیتی، محسن
۵۳۶	لاجوردی، اسد...
۶۵۵	لباف
۶۴	لبیبی، محمدجواد
۶۱۴	لیاقی، امیرحسین
۶۷۶	مبرق، سید احمد
۲۹۶	مجتبی اشرفی، غلامرضا
۲۳۹	مجدوبی، علی اصغر
۴۲۱	محلانی، فضل...
۳۳۹	محمدخان، مرتضی

۵۸۳	.....	محمدی، احمد
۶۲۱	.....	محمدی گلیپایگانی
۱۱۴	.....	محمدی گیلانی، محمد
۱۶۷	.....	.....
۵۵۹	.....	.....
۵۲۹	.....	محمدی، مراد
۲۵۰	.....	محمودی، اسد...
۵۲۲	.....	مختاری، سیما
۴۱۲	.....	مداح، بهمن
۷۸	.....	مرادی، پرویز
۶۱	.....	مرتضوی، سیدعلی
۳۱۱	.....	مروستی، بی‌بی شرافت
۳۱۷	.....	مستوفی، محمدرضا
۴۸۳	.....	مسعودی، سیدابوالحسن
۴۷۱	.....	مشهدیان، علیرضا
۳۶۳	.....	مطیعی، هومن
۱۵۸	.....	معافی مدنی، محمدتقی
۳۴۴	.....	معرفت، جعفر
۶۲۳	.....	معصومی، سیدمحمد
۵۶۴	.....	معصومی، سیدمهدی
۵۳۷	.....	مکارم شیرازی، ناصر
۱۲۳	.....	مکانیکی، جواد
۲۰۱	.....	ملاوردیخانی
۳۰۴	.....	منتظری، محمدجعفر
۵۹۴	.....	منجری، قدرت...
۲۷۶	.....	منش کریمی، رضا
۲۱۸	.....	منصوری نراقی، محمود
۵۷۱	.....	منوچهری، غلامرضا
۱۲۳	.....	موسوی تبریزی، سیدابوالفضل
۴۲۰	.....	.....
۴۶۱	.....	.....
۶۱	.....	موسوی الخادمی، حسین
۴۸۵	.....	موسوی قهفرخی، سیدعباس
۶۶۷	.....	موهبتی، طاهر
۲۲۶	.....	مهاجر، علی
۶۳۶	.....	مهدوی، مقدم
۷۳	.....	مهدی‌پور خشک‌رودی، محمود
۳۷۶	.....	مهدیزاده عطار، صدیقه

۵۰۸	مهرابیان، علی
۱۴۲، ۱۲۹، ۱۰۵، ۹۱	مهرپور، حسین
۱۵۴	میرجلیلی، ملکه
۱۱۳	میرکتولی، سیدعلی
۶۶۶، ۶۳۱	میرزائی، جلیل
۴۵۱	ناظرمقدم، مجتبی
۶۵۰، ۱۳۱	نایب‌زاده، اکبر
۸۵	نبوی، بهزاد
۱۶۴، ۱۶۳، ۱۰۸	نجفی، محمدعلی
۳۲۴	نراقی، محمد
۵۵۴	نصراللهی، سیدجعفر
۱۱۵	نصیری، محمدباقر
۱۳۵، ۱۳۳	نگهبان، همت
۸۵	نمازی، حسین
۶۵۵	نوبخت، منیره
۳۵۶	نوربخش، محسن
۵۷۴	نوربهشت، عبدالرسول
۵۹۶	نوروزی، جعفر
۵۱۰، ۵۰۸	نوروزی فرزاد، رحیم
۳۱۴	نوری
۱۱۰	نیرومند، فریده
۳۰۲	نیکوآمال‌راد، حسن
۲۲۶	واحدی، غلامحسین
۴۶۷	واعظی، منصور
۲۰۶	وکیلیان، محمدرضا
۶۵۵	ولایتی، علی‌اکبر
۸۴	هاشمی، سیدمصطفی
۶۱۹	هاشمی رفسنجانی، اکبر
۶۱۹، ۵۷۳، ۴۰۴، ۱۸۰	هاشمی شاه‌رودی، سیدمحمود
۵۸۷	یزدی، سیدکاظم
۵۳۷، ۴۰۹، ۴۰۴، ۳۸۲، ۳۸۱، ۳۶	یزدی، محمد
۴۸۱	یگانه‌پور، محمود

فهرست تفصیلی

عنوان

صفحه

- دوره اول (۱۳۵۹/۴/۲۶ تا ۱۳۶۵/۴/۲۵) ۱
- سال سوم (۱۳۶۱/۴/۲۶ تا ۱۳۶۲/۴/۲۵) ۳
- ۱- مغایرت تبصره ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ آیین نامه استخدامی مشترک بانکها (مصوب ۱۳۶۰/۶/۳ مجمع عمومی بانکها) با شرع انور ۴
- ۲- عدم مغایرت تبصره ۳ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ اصلاحی آیین نامه استخدامی مشترک بانکها (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱ مجمع عمومی بانکها) با شرع انور ۶
- ۳- عدم مغایرت ماده ۶۱ آیین نامه انتظامی نظام پزشکی (مصوب ۱۳۴۸/۳/۳) ۶
- کمیسیونهای مشترک مجلسین ملی و سنا) با شرع انور ۸
- ۴- عدم مغایرت تصرفات قرض گیرنده در مورد قرض ربوی با شرع انور ۱۰
- سال چهارم (۱۳۶۲/۴/۲۶ تا ۱۳۶۳/۴/۲۵) ۱۱
- ۵- مغایرت مواد مربوط به اراضی موات در آیین نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی شهری (مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ هیأت وزیران) با شرع انور ۱۲
- ۶- مغایرت ماده ۵۵ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری (مصوب ۱۳۶۱/۳/۳۰ هیأت وزیران) با شرع انور ۱۵
- ۷- عدم مغایرت ماده ۲ لایحه متمم قانون حفاظت و توسعه صنایع ملی ایران (مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۴ شورای انقلاب اسلامی) با شرع انور ۱۸
- ۸- پاسخ به استفساریه در مورد بخشنامه مورخ ۱۳۶۳/۲/۲۲ معاون وزیر صنایع و مدیرعامل سازمان صنایع ملی ایران با شرع انور ۲۱
- سال پنجم (۱۳۶۳/۴/۲۶ تا ۱۳۶۴/۴/۲۵) ۲۵
- ۹- عدم مغایرت قانون حفاظت و توسعه ایران (مصوب ۱۳۵۸/۴/۲۵ شورای انقلاب اسلامی) با شرع انور ۲۶
- ۱۰- مغایرت اطلاق ماده ۸ آیین نامه لایحه قانونی مربوط به تعیین مدیر یا مدیران موقت (مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۴ وزارت صنایع و معادن - کار و امور اجتماعی) با شرع انور ۲۸
- سال ششم (۱۳۶۴/۴/۲۶ تا ۱۳۶۵/۴/۲۵) ۳۱
- ۱۱- عدم مغایرت تصویب نامه شماره ۸۱۸۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۱ هیأت وزیران با شرع انور ۳۲

۳۵	دوره دوم (۶۵/۴/۲۶ تا ۷۱/۴/۲۵)
۳۷	سال اول (۶۵/۴/۲۶ تا ۶۶/۴/۲۵)
۳۸	۱۲- مغایرت ماده یک آیین‌نامه تشکیل شرکت تعاونی مسافربری (مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶ شهرداری تهران) با شرع انور
۴۰	۱۳- میسر نبودن بررسی تمام مواد آیین‌نامه اجرایی تبصره ذیل ماده دوم لایحه قانونی احداث ترمینال‌های مسافربری و آیین‌نامه تشکیل شرکت‌های مسافربری
۴۲	۱۴- عدم مغایرت بند ۵ بخشنامه شماره ۴۳/۱۶۵۸ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۷ سازمان ثبت احوال کشور با شرع انور
۴۴	۱۵- بی‌اشکال بودن تبصره ذیل ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی ماده واحده قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۵۸/۲/۱۷ شورای انقلاب اسلامی)
۴۶	۱۶- عدم مغایرت ماده ۱۲ آیین‌نامه اجرایی لایحه قانونی راجع به حق‌التحریر دفاتر اسناد رسمی (مصوب خردادماه ۱۳۶۰ شورایعالی قضایی) با شرع انور
۴۸	۱۷- مغایرت مواد ۱ و ۲ آیین‌نامه تشکیل شرکت‌های تعاونی مسافربری موضوع اجرای قانون احداث ترمینال‌های مسافربری مصوب ۱۳۵۹/۲/۹ شورای انقلاب اسلامی (مصوب ۱۳۵۹/۲/۱۶ شهرداری تهران) با شرع انور
۵۱	۱۸- میسر نبودن اظهارنظر به لحاظ کلی بودن موضوع استعلام
۵۲	۱۹- مغایرت بند ۱ ماده ۳ ضوابط مقررات شهرسازی مربوط به نحوه افراز و تفکیک باغات و مزارع در محدوده شهری (مصوب جلسه ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران) با شرع انور
۵۷	۲۰- مغایرت بند الف ماده ۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی) با شرع انور
۵۹	سال دوم (۱۳۶۶/۴/۲۶ تا ۱۳۶۷/۴/۲۵)
۶۰	۲۱- ارسال نظریه شماره ۱۳۷۱ مورخ ۱۳۶۳/۴/۲۱ شورای نگهبان در خصوص قانون اصلاحات اراضی و قوانین ناظر به آن
۶۲	۲۲- عدم مغایرت بند ۷۷ از مجموعه بخشنامه‌های ثبتی صادره از سازمان ثبت اسناد و املاک کشور (تا پایان مهر ماه ۱۳۶۵) با شرع انور
۶۴	۲۳- اعاده موضوع (قرارداد اجاره خانه سازمانی و دستورالعمل‌های ۱۳۵۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۲/۱۸ و ۷۶۳۵۸ مورخ ۱۳۶۳/۱۱/۱۰ نخست‌وزیر) جهت رسیدگی بدوی در دیوان و استعلام در صورت وجود شائبه مغایرت آیین‌نامه یا تصویب‌نامه مربوطه با شرع انور

۶۷

سال سوم (۱۳۶۷/۴/۲۶ تا ۱۳۶۸/۴/۲۵)

۲۴- عدم مغایرت ماده ۸ آیین نامه تأسیس و نظارت بر دفاتر خدمات مسافرتی (مصوب

۶۸

۱۳۶۲/۹/۱۶ هیأت وزیران) با شرع انور

۲۵- عدم مغایرت تبصره های ۱ و ۳ ماده ۲۰ و ماده ۳۰ آیین نامه اجرایی قانون حج و

۷۰

اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

۲۶- عدم مغایرت ماده ۱۳ آیین نامه اجرایی طبقه بندی مشاغل (مصوب ۱۳۶۴/۱۰/۲۴

۷۳

سازمان امور اداری و استخدامی کشور) با شرع انور

۷۵

۲۷- مغایرت مصوبه ۴/۲۱۷۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۴ استانداری یزد با شرع انور

۲۸- عدم مغایرت اخذ عوارض پذیره به میزان نصف مابه التفاوت ارزش سطح مسکونی یا

۷۸

تجاری با شرع انور

۸۱

سال چهارم (۱۳۶۸/۴/۲۶ تا ۱۳۶۹/۴/۲۵)

۲۹- مغایرت ماده ۴ ضوابط شهرسازی در خصوص تعیین حداقل ۱۰۰۰ مترمربع برای

افراز و تفکیک اراضی مزروعی (مصوب ۱۳۶۲/۱/۲۲ شورای عالی شهرسازی و معماری)

۸۲

با شرع انور

۳۰- مغایرت بند ۶ صورتجلسه ۱۳۶۳/۱/۷ مجمع عمومی سازمان صنایع ایران

۸۴

با شرع انور

۸۹

۳۱- عدم مغایرت مصوبه ۱۶۰/۱۳۶۸ شهرداری تهران با شرع انور

۳۲- عدم مغایرت بندهای ۵ و ۱۷ آیین نامه واگذاری تلفن به کارکنان شرکت مخابرات

۹۲

با شرع انور

۳۳- منوط نمودن اعلام نظر در خصوص دستورالعمل شماره ۱/۵۷۵۹/۳/۳۱ (مصوب

۹۴

۱۳۶۷/۳/۱۴ استانداری اصفهان) به ضمیمه نمودن سند تنفیذ آن

۳۴- خارج بودن رسیدگی به مغایرت بخشنامه شماره ۲/۱۶۴۳ (مصوب ۱۳۵۴/۳/۸

۹۷

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور) با قانون از صلاحیت شورای نگهبان

۳۵- عدم مغایرت ماده ۹ و تبصره ماده ۱۰ و تبصره ۱ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی قانون

تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت

۹۹

وزیران) با شرع انور

۱۰۳	۳۶- عدم مغایرت فعالیت کمیسیون ماده ۱۰۰ قانون شهرداری (و نظریه شماره ۱۰/۲۱۱۶ مورخ ۱۳۶۲/۱/۲۲ فقهای شورای نگهبان) با شرع انور
۱۰۷	سال پنجم (۱۳۶۹/۴/۲۶ تا ۱۳۷۰/۴/۲۵)
۱۰۸	۳۷- عدم مغایرت بند ۳ بخشنامه شماره ۷۱۰/۴۷ مورخ ۱۳۶۸/۴/۶ وزارت آموزش و پرورش با شرع انور
۱۱۰	۳۸- عدم مغایرت ماده ۵ آیین نامه اجرایی ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (مصوب ۱۳۶۵/۵/۲۶ هیأت وزیران) با شرع انور
۱۱۳	۳۹- عدم مغایرت ماده ۲ آیین نامه اجرایی در مورد کیفیت فنی و رعایت اصول شهرسازی و معماری و کنترل و نظارت بر امور مهندسين ناظر (مصوب ۱۳۶۸/۵/۴ وزارت کشور) با شرع انور
۱۱۵	۴۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۱۳ مورخ ۱۳۶۵/۱۲/۲۰ وزارت آموزش و پرورش با شرع انور
۱۱۷	۴۱- عدم مغایرت بند ب ماده ۸ اساسنامه شرکت مرغداران مرکز (مصوب سازمان مرکزی تعاون روستایی) با شرع انور
۱۲۰	۴۲- مغایرت بند ۵ آیین نامه شماره ۱۲۳ (مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۹ سازمان تأمین اجتماعی) با شرع انور
۱۲۳	۴۳- مغایرت دستورالعمل شماره ۳۷۵۵۲ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ اداره کل زمین شهری استان اصفهان با شرع انور
۱۲۶	۴۴- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۶۹۱۵/و مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۱۲ سازمان زمین شهری با شرع انور
۱۲۹	۴۵- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۴۹۶ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۲۷ قوه قضائیه با شرع انور
۱۳۱	۴۶- عدم نیاز به اظهارنظر به دلیل انقضای مدت بخشنامه شماره ۵۸۹/۹۰ مورخ ۱۳۶۸/۲/۱۲ وزارت آموزش و پرورش
۱۳۳	۴۷- مغایرت ذیل تبصره ماده ۳ و قسمتی از ماده ۱۲ و تبصره ۳ آن از آیین نامه اجرایی قانون واگذاری زمینهای بایر و دایر (مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۲۹ هیأت وزیران) با شرع انور
۱۳۸	۴۸- انتهای موضوع شکایت از آیین نامه شماره ۸۰۰/۱۴۸۵ (مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۱ سازمان بهزیستی کشور) و عدم لزوم اظهارنظر در خصوص آن

- ۴۹- عدم اظهار نظر شورای نگهبان در خصوص وقایع خارجی و موضوعات بین شرعی
- ۵۰- عدم مغایرت ماده ۵۲ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵)
- ۱۴۱
- هیأت وزیران) با شرع انور
- ۱۴۳
- سال ششم (۱۳۷۰/۴/۲۶ تا ۱۳۷۱/۴/۲۵)
- ۱۴۵
- ۵۱- عدم امکان اعلام نظر در خصوص دستورالعمل آماده سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرکهای کشور به لحاظ فقدان اشکال مطرح شده در دادخواست
- ۱۴۶
- ۵۲- عدم مغایرت مصوبه جلسه مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ شورای عالی شهرسازی و معماری با شرع انور
- ۱۴۹
- ۵۳- عدم مغایرت رأی کمیسیون ماده ۵ شورای عالی شهرسازی موضوع بخشنامه شماره ۲۵۱۸ مورخ ۱۳۶۸/۴/۱۴ و تبصره ۴ اضافه شده به ماده ۴ آیین نامه مربوط به استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی حریم شهرها (مصوب ۱۳۶۹/۳/۲۳ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۱۵۱
- ۵۴- عدم مغایرت ماده ۳۷ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵)
- ۱۵۲
- هیأت وزیران) با شرع انور
- ۵۵- عدم مغایرت بند ۷ دستورالعمل شماره ۱۰/۲۵۹۶۲ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۱۵ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در مورد نحوه به کارگیری فارغ التحصیلان دکترای علوم آزمایشگاهی با شرع انور
- ۱۵۶
- ۵۶- متفی بودن و عدم وجاهت قانونی اعلام نظر در خصوص بند ۵ بخشنامه شماره ۶۴۶۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۲ اداره آموزش و پرورش قم
- ۱۵۸
- ۵۷- عدم مغایرت صورتجلسه شماره ۱۰۸ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۱ هیأت مدیره شرکت پست با شرع انور
- ۱۶۰
- ۵۸- عدم مغایرت بخشنامه های شماره ۷۱/۲۹۷۱۸/۲ مورخ ۱۳۶۸/۱۲/۱۷ و شماره ۷۱۰/۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۴/۳۰ وزارت آموزش و پرورش با شرع انور
- ۱۶۳
- ۵۹- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ وزارت کشور با شرع انور
- ۱۶۵
- ۶۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۷-۱۹-۵۹-۴/۷۰ مورخ ۱۳۶۹/۷/۲۴ فرماندهی دانشکده نیروی زمینی ارتش با شرع انور
- ۱۶۸

۱۷۰

۶۱- عدم مغایرت مصوبه هشتادوسومین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۶/۱۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی با شرع انور

۱۷۲

۶۲- عدم مغایرت ماده ۶۰ آیین‌نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور

۱۷۴

۶۳- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۷۸/م ۷ مورخ ۱۳۷۰/۲/۷ وزارت نیرو با شرع انور

۱۷۶

۶۴- مغایرت بند ۸ دستورالعمل شماره ۸/۶۰۳۳- ۱/۷۳۹۱ مورخ ۱۳۶۸/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی موضوع مواد ۱۴ قانون زمین شهری و ماده ۶۳ آیین‌نامه اجرایی آن قانون (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵) با شرع انور

۱۷۹

دوره سوم (۱۳۷۱/۴/۲۶ تا ۱۳۷۷/۴/۲۵)

۱۸۱

سال اول (۱۳۷۱/۴/۲۶ تا ۱۳۷۲/۴/۲۵)

۱۸۲

۶۵- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۰۸۲۴/۱۴۹۴ مورخ ۱۳۶۸/۵/۲ وزارت امور اقتصاد و دارایی با شرع انور

۱۸۴

۶۶- عدم مغایرت آیین‌نامه شماره ۲۰۸۸ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۲۹ وزارتخانه‌های کشور، آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور (مصوب هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۶۵/۵/۲۱ شورایعالی انقلاب فرهنگی) با شرع انور

۱۹۰

۶۷- عدم مغایرت بند ۱۱ دستورالعمل ارزش معاملاتی املاک برای سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۰ وزارت اموراقتصاد و دارایی با شرع انور

۱۹۲

۶۸- عدم مغایرت بند ۲ دستورالعمل افتتاح حسابهای پس‌انداز قرض‌الحسنه توسط مادر برای طفل صغیر با شرع انور

۱۹۴

۶۹- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۴۲ د مورخ ۱۳۶۴/۶/۲۵ وزارت آموزش و پرورش با شرع انور

۱۹۷

۷۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۰/۱۷۴ مورخ ۱۳۶۸/۱/۲۰ سازمان ثبت احوال کشور با شرع انور

۱۹۹

۷۱- عدم مغایرت ماده ۴۵ آیین‌نامه قانون ثبت املاک (مصوب ۱۳۱۷ وزارت دادگستری) با شرع انور

- ۷۲- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۱۳۶۹/۱۱/۳۰ ف مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۳۰ سازمان حج و اوقاف و امور خیریه با شرع انور
- ۷۳- عدم مغایرت ماده ۱۶ آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورایعالی قضایی) با شرع انور
- ۷۴- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۳۱۲/۶۹۶ مورخ ۱۳۷۰/۹/۲ سرپرست دبیرخانه مرکزی هیأت رسیدگی به اختلافات موضوع قانون تعیین اراضی اختلافی با شرع انور
- ۷۵- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۱/۷۳۹۱-۸/۶۰۳۳ مورخ ۱۳۶۷/۸/۸ وزیر مسکن و شهرسازی با شرع انور
- ۷۶- عدم مغایرت صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۵/۱۹ دفتر فنی استانداری تهران با شرع انور
- ۷۷- عدم مغایرت تبصره ۳ و قسمت اخیر ماده ۲۷ و تبصره ۲ ماده ۳۸ و بند ۶ ماده ۳۶ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۷۸- عدم مغایرت مواد ۱، ۳، ۶، ۱۳، ۱۴ (و تبصره آن) ۱۶، ۳۶ و بند ۵ و ۶ ماده ۳۶ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۶۷/۴/۱۵ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۷۹- مغایرت بند ۶ صورتجلسه مورخ ۱۳۶۸/۲/۹ کمیسیون ماده ۵ شهرسازی با شرع انور
- ۸۰- عدم مغایرت ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون اراضی شهری (مصوب ۱۳۶۱ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۸۱- مغایرت بخشنامه شماره ۳۵/۱۳۰۴ مورخ ۱۳۷۱/۳/۱۷ معاونت اداری مالی وزارت دادگستری با شرع انور
- ۸۲- عدم مغایرت مواد ۱۳، ۱۵ (و تبصره آن)، ماده ۱۶ (و سه تبصره آن)، مواد ۱۷، ۱۸ و بند ۴ و پاراگرافهای الف و ب و ج و دو قسمت آخر بند ۵ از ماده ۱۹ و مواد ۲۱، ۲۳ و ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری (مصوب ۱۳۷۱/۳/۲۴ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۸۳- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۶۴۷۵ مورخ ۱۳۶۹/۷/۳ مدیر کل امور اصناف و بازرگانان و دبیر هیأت عالی نظارت وزارت بازرگانی با شرع انور
- ۸۴- عدم مغایرت بند ۲ صورتجلسه مورخ ۱۳۷۰/۹/۲۷ فرمانداری مشهد با شرع انور
- ۸۵- عدم مغایرت فراز ۶ دستورالعمل اجرایی و مواد ۱ و ۱۴ آیین نامه قانون زمین شهری با شرع انور

- ۸۶- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۳۰/۱۶/۱/و/د/۲ مورخ ۱۳۷۰/۲/۱۱ اداره کل
سردفتران سازمان ثبت اسناد و املاک با شرع انور ۲۴۲
- ۸۷- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۶۳۴۱ مورخ ۱۳۶۷/۲/۹ سازمان زمین شهری
با شرع انور ۲۴۴
- ۸۸- عدم مغایرت بخشنامه بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور و تصویبنامه شماره
۵۲۸۳/ت/۱۰۹ - ه مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۹ هیأت وزیران با شرع انور ۲۴۶
- ۸۹- مغایرت ماده ۴۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف
و امور خیریه و تبصره آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور ۲۴۸
- ۹۰- عدم مغایرت آیین نامه اجرایی نحوه استفاده از خانه های سازمانی (مصوب ۱۳۴۶) و
ماده ۳ اصلاحی آن (مصوب ۱۳۶۳/۱۰/۱۹ هیأت وزیران) با شرع انور ۲۵۰
- ۹۱- نظر توضیحی در خصوص اظهار نظر فقهی شماره ۴۱۷۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۶
فقه های شورای نگهبان ۲۵۲
- ۹۲- عدم مغایرت ماده ۵ مصوبه شماره ۱۰۹۴۸ - ۱۶۰/۵۰۸ مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۱۰ قائم
مقام شورای شهر تهران با شرع انور ۲۵۲
- سال دوم (۱۳۷۲/۴/۲۶ تا ۱۳۷۳/۴/۲۵) ۲۵۷
- ۹۳- عدم مغایرت ماده ۳ آیین نامه اجرایی ماده ۱۴۵ قانون کار (مصوب ۱۳۷۱/۶/۲۲
هیأت وزیران) با شرع انور ۲۵۸
- ۹۴- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۷۱/۲۱۳۴/۲۷ مورخ ۱۳۷۱/۷/۵ معاونت معدنی و
اکتشافی وزارت معادن و فلزات با شرع انور ۲۶۰
- ۹۵- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۷۷۷۷ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۳۰ سرپرست سازمان حج و
اوقاف و امور خیریه با شرع انور ۲۶۲
- ۹۶- عدم مغایرت مصوبه جلسه مورخ ۱۳۷۱/۳/۴ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران
با شرع انور ۲۶۶
- ۹۷- مغایرت بند ۲ ماده ۱ و ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی قانون تعیین تکلیف اراضی
اختلافی موضوع اجرای ماده ۵۶ قانون جنگلها و مراتع کشور (مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۲۰
وزارت جهاد سازندگی) با شرع انور ۲۶۹
- ۹۸- مغایرت مواد ۴ و ۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و
اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور ۲۷۲

۲۷۵	سال سوم (۱۳۷۴/۴/۲۶ تا ۱۳۷۳/۴/۲۵)
	۹۹- عدم شمول ماده (۳) قانون مالیاتها نسبت به موقوفات خاص و خارج بودن اظهار نظر در خصوص شمول یا عدم شمول قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی از صلاحیت شورای نگهبان
۲۷۶	۱۰۰- عدم مغایرت بند ۲ مصوبه شماره ۱۵۶۰/دش مورخ ۱۳۷۱/۸/۶ و بند ۹ مصوبه ۱۶۵۵۱/و مورخ ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری با شرع انور
۲۷۸	۱۰۱- نظر توضیحی در خصوص اظهارنظر فقهی شماره ۵۸۵۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۲۵
۲۸۱	فقههای شورای نگهبان
	۱۰۲- عدم مغایرت ماده ۱۱۵ آیین نامه اجرایی قانون خدمت وظیفه عمومی (مصوب ۱۳۶۴/۵/۱۳ هیأت وزیران) با شرع انور
۲۸۲	۱۰۳- عدم مغایرت ماده ۳ قانون مربوط به امور پزشکی و دارویی و مواد خوردنی و آشامیدنی (مصوب ۱۳۳۴/۳/۲۹ مجلس شورای ملی) با شرع انور
۲۸۶	۱۰۴- مغایرت اطلاق ماده ۱ آیین نامه نحوه و ترتیب وصول پذیره و اهدایی و اطلاق ماده ۷ آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
۲۸۸	۱۰۵- مغایرت عموم ماده ۲۰ و تبصره ۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
۲۹۱	۱۰۶- عدم مغایرت بند ۴ بخشنامه شماره ۴۴/۹۱۹۰ مورخ ۱۳۶۹/۱۱/۲۰ معاون امور مسکن و وزارت مسکن و شهرسازی با شرع انور
۲۹۲	۱۰۷- عدم مغایرت فراز ۳ از بند ۳۴۸ مجموعه بخشنامه های ثبتی (تا اول مهرماه ۱۳۶۵) با شرع انور
۲۹۶	۱۰۸- عدم مغایرت تبصره های ۱ و ۲ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
۲۹۹	سال چهارم (۱۳۷۴/۴/۲۶ تا ۱۳۷۵/۴/۲۵)
۳۰۱	۱۰۹- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۱۴۳۱۰ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ معاون درمان وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی با شرع انور
۳۰۲	۱۱۰- عدم مغایرت تصویب نامه های شماره ۱۴۴۵۹۴۳/ت/۸۰۵ مورخ ۱۳۶۷/۱۱/۱۲ و ۲۹۷۱۰/ت/ه مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۱۴ هیأت وزیران با شرع انور
۳۰۴	

۳۰۷	۱۱۱- مغایرت اطلاق تبصره ۳ ماده ۲۰ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
۳۰۹	۱۱۲- اعلام نظر در خصوص ماده ۱۳ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران)
۳۱۱	۱۱۳- مغایرت دریافت وجه فقط به موجب دستورالعمل و آیین‌نامه بدون وجود قانون (موضوع بخشنامه شماره ۱۳۰۰۸/م مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۱ شهرداری تهران) با شرع انور
۳۱۷	۱۱۴- عدم مغایرت تبصره ماده ۲۰ دستورالعمل اجرایی مدارس نمونه مردمی و شق ۲ بند ج بخشنامه شماره ۱۰۰/۷۱۰/۴۰۵ مورخ ۱۳۷۲/۱۲/۱۵ معاون امور مالی وزارت آموزش و پرورش با شرع انور
۳۱۹	۱۱۵- مغایرت دریافت وجه موضوع بند ۳ بخش دوم و بند ۵ بخش سوم دستورالعمل آماده‌سازی اراضی متعلق به نهادها، ارگانها، تعاونیها و اشخاص حقیقی و حقوقی در کلیه شهرها و شهرک‌های کشور در صورت عدم ابتناء به قانون با شرع انور
۳۲۲	۱۱۶- عدم مغایرت تبصره ۳ دستورالعمل شماره ۱۲۰۸۸۴۳۵۳ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۶ معاون راهنمایی و رانندگی و امور حمل و نقل ناجا با شرع انور
۳۲۴	۱۱۷- عدم مغایرت مصوبه شماره ۱۱۱/۸۴۴ مورخ ۱۳۶۹/۵/۲۱ هیأت مدیره شرکت مخایرات ایران با شرع انور
۳۲۷	۱۱۸- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۱/۱۶۱ مورخ ۱۳۷۲/۴/۴ وزیر مسکن و شهرسازی در مورد ماده ۱۴ قانون زمین شهری با شرع انور
۳۲۹	۱۱۹- اعلام نظر توضیحی در خصوص اظهارنظر فقهی شماره ۸۴۰ مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۲ فقهای شورای نگهبان
۳۳۱	۱۲۰- عدم مغایرت رأی شماره ۳۰/۴/۳۴۴۲ مورخ ۱۳۶۹/۲/۶ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی با شرع انور
۳۳۴	۱۲۱- عدم مغایرت ماده ۴۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور
۳۳۶	۱۲۲- اظهارنظر در مورد بخشنامه شماره ۶/۱۸۸۵ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۸ معاون امور درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۳۳۹	۱۲۳- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۴۲۱/م مورخ ۱۳۷۳/۲/۲۱ وزارت امور اقتصادی و دارایی (مشروط بر عدم مخالفت با قانون) با شرع انور

- ۱۲۴- عدم مغایرت بند ۵ نظریه شماره ۳۰/۵/۳۹۴۱ مورخ ۳۰/۴/۱۳۶۸ مدیر کل دفتر فنی مالیاتی وزارت امور اقتصاد و دارایی (مشروط بر عدم مخالفت با قانون) با شرع انور سال پنجم (۱۳۷۵/۴/۲۶ تا ۱۳۷۶/۴/۲۵)
- ۱۲۵- عدم مغایرت بند ۱ بخشنامه شماره ۲۳۳۵۲/۵۷ مورخ ۱۳۶۶/۶/۱۷ شهرداری تبریز (مشروط بر عدم مخالفت با قانون) با شرع انور
- ۱۲۶- عدم مغایرت بند ۵ مصوبه شماره ۱۱۱/م/خ/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد با شرع انور
- ۱۲۷- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۱/۳/۶۵۴۳ مورخ ۱۳۷۴/۹/۲۵ بیست و سومین دوره آزمون دستیاری (مصوب چهل و سومین جلسه شورای پزشکی و تخصصی) (در صورت استناد و انطباق با قانون) با شرع انور
- ۱۲۸- نظر توضیحی در خصوص اظهار نظرهای کلی اخیر
- ۱۲۹- عدم مغایرت تبصره ۲ ماده ۱ و مواد ۸ و ۱۱ آیین نامه حمل و نقل وسایل درون شهری سازمان اتوبوسرانی بو شهر با شرع انور
- ۱۳۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۵۱ مورخ ۱۳۷۴/۴/۵ بانک مرکزی با شرع انور
- ۱۳۱- مغایرت رأی شماره ۱۴۴۳۷-۳۰/۴ مورخ ۱۳۷۱/۱۲/۱۹ هیأت عمومی شورایعالی مالیاتی با شرع انور
- ۱۳۲- عدم مغایرت ماده ۲۹ آیین نامه کیفیت تحقیق در شعب تحقیق سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۹/۳۰ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۱۳۳- عدم مغایرت بند ۳۶ صورتجلسه ۱۸۲ کمیسیون ماده ۵ شورایعالی شهرسازی و معماری با شرع انور
- ۱۳۴- عدم مغایرت ماده ۴ آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفترباران اسناد رسمی (مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۴ رئیس قوه قضائیه) با شرع انور
- ۱۳۵- اعلام نظر توضیحی در خصوص اظهار نظرهای کلی اخیر
- سال ششم (۱۳۷۶/۴/۲۶ تا ۱۳۷۷/۴/۲۵)
- ۱۳۶- عدم مغایرت بند ۱ ماده ۲۸ آیین نامه اجرایی آموزش و پرورش همگانی و بخشنامه شماره ۱۰۰/۳۲۲/۲۳ مورخ ۱۳۷۳/۲/۳ وزارت آموزش و پرورش با شرع انور
- ۱۳۷- عدم مغایرت بند الف دستورالعمل شماره ۱۴۱۸۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۳ و بند ۵ دستورالعمل شماره ۱۹۸۱ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۳ سازمان حمایت تولیدکنندگان و مصرف کنندگان با شرع انور

- ۱۳۸- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۵/۲۲ مورخ ۱۳۷۴/۱/۸ وزیر دادگستری
با شرع انور ۳۷۶
- ۱۳۹- عدم مغایرت آیین‌نامه آموزشی دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی (مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی) با شرع انور ۳۷۹
- ۱۴۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ معاون اجرایی قوه قضائیه با شرع انور ۳۸۱
- ۱۴۱- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۱/۱۶۱۶ مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۱۴ و دستورالعمل شماره ۱۵۸۱ مورخ ۱۳۷۱/۲/۵ بانک مرکزی با شرع انور ۳۸۴
- ۱۴۲- عدم مغایرت آیین‌نامه مورخ ۱۳۶۶/۱۲/۵ شورای آموزش پزشکی و تخصصی (مندرج در دفترچه راهنمای آموزش دوره دستیاری گروه جراحی ترمیمی) با شرع انور ۳۸۶
- ۱۴۳- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۸۱۱/۸۸۸۹/۶۵۶۷۸ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۱۳ شهرداری تهران با شرع انور ۳۸۹
- ۱۴۴- عدم مغایرت تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ با شرع انور و اظهارنظر در مورد دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور ۳۹۲
- ۱۴۵- عدم مغایرت ماده ۲۴۹ آیین‌نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا و طرز رسیدگی به شکایات از عملیات اجرایی (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری) با شرع انور ۳۹۵
- ۱۴۶- اظهارنظر در مورد بندهای (د) و (و) الحاقی به ماده ۶۹ آیین‌نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری) ۳۹۸
- ۱۴۷- مغایرت ماده ۵۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور ۴۰۰
- دوره چهارم (۱۳۷۷/۴/۲۶ تا ۱۳۸۳/۴/۲۵) ۴۰۳
- سال اول (۱۳۷۷/۴/۲۶ تا ۱۳۷۸/۴/۲۵) ۴۰۵
- ۱۴۸- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۳۰۰۳/۸۰۴۰ مورخ ۱۳۷۵/۶/۱۹ اداره کل بیمه خدمات درمانی استان مازندران با شرع انور ۴۰۶

۴۰۸	۱۴۹- مغایرت تبصره ۳ الحاقی به ماده ۶۹ آیین نامه اجرایی مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا (مصوب ۱۳۵۵/۴/۶ وزارت دادگستری) با شرع انور
۴۱۱	۱۵۰- عدم مغایرت بند د بخشنامه شماره ۱۱۱/م/ح/۳۴ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۱۴ شورای اقتصاد با شرع انور
۴۱۵	۱۵۱- عدم مغایرت ذیل بند ۷ دستورالعمل شماره ۲۲۸۰/د مورخ ۱۳۶۵/۷/۵ دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور با شرع انور
۴۱۸	۱۵۲- عدم مغایرت ماده ۴ اصلاحی آیین نامه بیمه و بازنشستگی سردفتران و دفتریاران (مصوب ۱۳۷۶ رئیس قوه قضائیه) با شرع انور
۴۲۰	۱۵۳- عدم صلاحیت دیوان عدالت اداری در مورد مغایرت یا عدم مغایرت قوانین با شرع و عدم مداخله شورای نگهبان در مورد موضوعات قضایی
۴۲۴	۱۵۴- عدم مغایرت ماده ۱ آیین نامه اجرایی ماده ۵۰ قانون تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۵۵/۱۰/۲۵ هیأت وزیران) با شرع انور
۴۲۷	۱۵۵- قابل رسیدگی نبودن شکایت شاکی در دیوان عدالت اداری با عدول خواهان از ادعای خود
۴۲۹	سال دوم (۱۳۷۸/۴/۲۶ تا ۱۳۷۹/۴/۲۵)
۴۳۰	۱۵۶- عدم مغایرت مواد ۲ و ۴ (و تبصره آن) آیین نامه اجرایی بند «ه» تبصره ۱۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور (مصوب ۱۳۷۷/۶/۱۶ هیأت وزیران) با شرع انور
۴۳۳	۱۵۷- عدم مغایرت بند یک ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات آب و اراضی و موقوفه (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران) با شرع انور
۴۳۶	۱۵۸- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۹۴ مورخ ۱۳۶۸/۷/۲۴ سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور
۴۳۹	۱۵۹- عدم مغایرت بند ۱۷ صورتجلسه شماره ۲۰۸ مورخ ۱۳۶۱/۱۱/۱۸ شورای طرح و بررسی شهرداری تهران با شرع انور
۴۴۱	۱۶۰- عدم مغایرت بند ۳ صورتجلسه شماره ۱۷۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۸ مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام شرکت مخابرات ایران با شرع انور
۴۴۳	۱۶۱- عدم اظهارنظر در مورد بخشنامه شماره ۱۷۷۲۹/۰۵۱۲ مورخ ۱۳۷۶/۴/۵ بانک ملی و بخشنامه شماره ۱۰/سا/۱۰۶۲۵ مورخ ۱۳۷۶/۵/۴ بانک مرکزی به لحاظ الغای بخشنامه ها و انتفاء موضوع

۴۴۵	۱۶۲- عدم مغایرت تبصره ۳ بند ب دستورالعمل شماره ۳۹۰۰/۱/۳/۳۴ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۷ و دستورالعمل شماره ۳۸۷۰۵ مورخ ۱۳۷۰/۱۲/۴ وزیر کشور با شرع انور
۴۴۸	۱۶۳- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۰۹ مورخ ۱۳۷۸/۱/۲۳ بانک مرکزی با شرع انور
۴۵۱	۱۶۴- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۰۰/۱۵۵ مورخ ۱۳۷۵/۱/۲۶ نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه با شرع انور
۴۵۴	۱۶۵- عدم مغایرت تصویبنامه‌های شماره ۵۲۱۶۶ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ و ۵۲۳۷۳ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران با شرع انور
۴۵۸	۱۶۶- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۶۰/۱۰۹۷ مورخ ۱۳۷۴/۶/۲۹ بانک مرکزی با شرع انور
۴۶۱	۱۶۷- عدم مغایرت بند ۴-۷ ضوابط شرح تفصیلی شهر ارومیه (مصوب ۱۳۷۳/۵/۵ شورایعالی شهرسازی و معماری) (مشروط به مستند بودن به قانون) با شرع انور
۴۶۴	۱۶۸- عدم مغایرت مصوبه شماره ۱۵۰۵۴۴/ت/۵۳۱ هـ مورخ ۱۳۶۹/۱۲/۲۸ هیأت وزیران با شرع انور
۴۶۷	۱۶۹- مغایرت مصوبه مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۱ شورای اسلامی شهر تهران در خصوص تصویب اساسنامه سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران با شرع انور
۴۶۹	۱۷۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۰/۲۲۵۵۷ مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور با شرع انور
۴۷۱	۱۷۱- مغایرت تصرفات دولت یا شهرداری در بنا و تأسیسات سابق بدون پرداخت قیمت عادلانه روز (موضوع مصوبه مورخ ۱۳۶۸/۳/۱۱ شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در خصوص تعیین فضای سبز کنار جاده کمربندی قائم شهر) با شرع انور
۴۷۵	سال سوم (۱۳۷۹/۴/۲۶ تا ۸۰/۴/۲۵)
۴۷۶	۱۷۲- عدم مغایرت بند ث ماده ۶ آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون در خصوص تمرکز امور مربوط به تاکسیرانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران (مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب اسلامی) با شرع انور
۴۷۸	۱۷۳- موضوعیت نداشتن دادخواست به دلیل ابطال بند ۲ مصوبه شناسنامه ساختمانی تصویبی وزارت کشور (مصوب ۱۳۷۱/۸/۱۹ شورایعالی اداری) در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

۴۸۱	۱۷۴- عدم مغایرت بند ۱/۱ مصوبه مورخ ۱۳۷۷/۸/۲۳ شورایعالی بیمه راجع به تعیین سقف سنی بیمه عمر و حوادث با شرع انور
۴۸۳	۱۷۵- عدم مغایرت فراز ۴ ذیل بند ب شرایط ضمن عقد مندرج در سندهای ازدواج (مصوب سال ۱۳۶۱ شورایعالی قضایی) با شرع انور
۴۸۵	۱۷۶- اظهارنظر در مورد مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۶ کمیسیون نظارت بر سازمانهای صنفی فرخ شهر
۴۸۷	۱۷۷- عدم مغایرت بند ۵ دستورالعمل مربوط به اجاره بهای خوابگاههای دانشجویی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی (مصوب ۱۳۷۸/۳/۱۹ هیأت امنای صندوق رفاه دانشجویان و وزارت فرهنگ و آموزش عالی) با شرع انور
۴۹۰	۱۷۸- عدم مغایرت تبصره یک بند الف مصوبه شماره ۵۲۳۷۳/ت/۱۵۶۴۹/هـ مورخ ۱۳۷۷/۸/۱۱ هیأت وزیران با شرع انور
۴۹۲	۱۷۹- عدم مغایرت ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد و فروش رقبات و آب و اراضی موقوفه (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران) با شرع انور
۴۹۴	۱۸۰- عدم مغایرت مصوبه یکصد و هشتاد و دومین جلسه شورایعالی برنامه ریزی و وزارت فرهنگ و آموزش عالی (مورخ ۱۳۶۸/۱۰/۲۴) با شرع انور
۴۹۶	۱۸۱- عدم مغایرت بند الف ماده ۴ بخشنامه شماره ۳۹۳۶۱/۳۰/۱۰۰ مورخ ۱۳۷۸/۱۲/۲۰ وزارت نیرو در خصوص شرایط عمومی تعرفه های برق با شرع انور
۴۹۸	۱۸۲- عدم مغایرت ماده ۲۵ الحاقی به آیین نامه اجرایی قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت (موضوع تصویب نامه شماره ۵۲۵۹۶/ت/۱۷۰۱۳ مورخ ۱۳۷۶/۲/۷ هیأت وزیران) با شرع انور
۵۰۰	۱۸۳- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۸۳۲۴/۳/۳۴/۲۶۰۴ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۲ معاون فرهنگی و امور عمرانی وزارت کشور با شرع انور
۵۰۲	۱۸۴- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۲-۲۴۸۱۷ مورخ ۱۳۷۷/۱۱/۲۴ مدیر کل درآمد سازمان تأمین اجتماع با شرع انور
۵۰۵	۱۸۵- عدم الزام شورای نگهبان به اظهارنظر به علت خارج بودن موضوع از وظایف و اختیارات دیوان عدالت اداری
۵۰۸	۱۸۶- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۶۸۷۲ مورخ ۱۳۷۹/۳/۷ سازمان مسکن و شهرسازی آذربایجان شرقی با شرع انور

- ۱۸۷- مغایرت بخشنامه‌های شماره ۱۱۶/۲۳۰۱ مورخ ۱۳۷۷/۲/۹ و شماره ۱۱۴۱۵ مورخ ۱۳۷۷/۶/۲۳ معاونت بهداشت و درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با شرع انور ۵۱۱
- ۱۸۸- عدم مغایرت مواد ۲ و ۳ و ۵ و ۹ تصویب‌نامه شماره ۷۵۲۳۷/ت/۱۹۸۰۳ هـ مورخ ۱۳۷۸/۲/۱۸ هیأت وزیران با شرع انور ۵۱۵
- ۱۸۹- مغایرت مصوبه مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۳ شورایی عالی شهرسازی و معماری با شرع انور ۵۱۸
- سال چهارم (۱۳۸۰/۴/۲۶ تا ۱۳۸۱/۴/۲۵) ۵۲۱
- ۱۹۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱/۳۴/۲۶۵۰۹ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۵ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور با شرع انور ۵۲۲
- ۱۹۱- عدم مغایرت بند ۶ صورتجلسه ۷۶ کمیسیون ماده ۵ شورایی عالی شهرسازی و معماری ایران با شرع انور ۵۲۵
- ۱۹۲- عدم مغایرت تبصره ۳ بند ب شرایط داوطلبان از دفترچه آزمون فرهنگیان سال ۷۹ مصوب سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با شرع انور ۵۲۷
- ۱۹۳- عدم مغایرت بند ۱-۱ دستورالعمل شماره ۳۶/۲۱۹۸۵ مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۷ مرکز آموزش مدیریت دولتی با شرع انور ۵۲۹
- ۱۹۴- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۳/۳۳۵۰ مورخ ۱۳۷۹/۳/۲۲ شرکت بیمه ایران با شرع انور ۵۳۱
- ۱۹۵- عدم مغایرت بند ۱ ماده ۱۴۶ و ماده ۱۴۷ از مجموعه قوانین و مقررات سربازان وظیفه (کتاب سرباز) اقتباس از ماده ۱۵۳ قانون استخدامی سپاه (مصوب ۱۳۷۰/۷/۲۱ مجلس شورای اسلامی) با شرع انور ۵۳۳
- ۱۹۶- عدم مغایرت دستورالعمل‌های شماره ۱/۷۶/۱۲۳۳۳ مورخ ۱۳۷۶/۷/۱۳ و شماره ۱/۷۷/۷۱۸۳ مورخ ۱۳۷۷/۷/۴ و شماره ۱/۷۸۱۳ مورخ ۱۳۷۴/۵/۱۰ قوه قضائیه با شرع انور ۵۳۶
- ۱۹۷- عدم مغایرت بند ۳ مصوبه سیصد و هشتادمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۳/۳ شورای آموزش دانشگاه تربیت مدرس با شرع انور ۵۴۰
- ۱۹۸- عدم مغایرت بند ۷ بخشنامه شماره ۵۲/۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور ۵۴۲

- ۱۹۹- عدم مغایرت ماده ۲ آیین‌نامه نحوه ترتیب وصول‌پذیره و اهدایی (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) موضوع ماده ۱۳ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امورخیریه با شرع انور *
- ۵۴۵- عدم مغایرت بند ۱۶ مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۴ کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری ایران در اصفهان با شرع انور
- ۵۴۸- عدم مغایرت دستورالعمل شماره ۵۰۱۳/۲۹۰۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۸/۵ سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور
- ۵۵۱- عدم مغایرت بخشنامه‌های شماره ۱۱۱۸۳۷/۷۱/۱ مورخ ۱۳۷۹/۱۱/۱۲ و ۲۰۵۳۰/۷۱ مورخ ۱۳۸۰/۳/۱۲ سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور با شرع انور
- ۵۵۲- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۷۳۹۰/۴۲۱ مورخ ۱۳۷۷/۵/۸ وزیر نیرو با شرع انور
- ۵۵۸- عدم مغایرت مصوبه شماره ۱/۳/۳۴/۱۸۳۵ مورخ ۱۳۶۶/۲/۹ وزارت کشور با شرع انور
- ۵۶۱- عدم مغایرت مصوبات مورخ ۱۳۶۰/۳/۱۳، ۱۳۶۰/۱۲/۵ و ۱۳۶۳/۹/۱۶ شورای نظارت بر گسترش شهر تهران با شرع انور
- ۵۶۲- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۱۶۹۸/۲/۲۳ مورخ ۱۳۷۲/۱۰/۱۱ معاون هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور با شرع انور
- ۵۶۷- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۲۳/۵۷۲۲/۵۰۱ مورخ ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر نیرو در آب و فاضلاب شهری با شرع انور
- ۵۷۱- عدم مغایرت بند ۲ بخشنامه شماره ۸۵۵۶۸/۳/۳۴/۲ مورخ ۱۳۷۶/۵/۸ وزیر کشور با شرع انور
- ۵۷۲- عدم مغایرت آیین‌نامه صدور جواز وکالت اتفاقی (موقت) به شماره ۱/۷۸/۲۱۱۴ مورخ ۱۳۷۸/۳/۴ قوه قضائیه با شرع انور
- ۵۷۶- اظهارنظر در مورد بند ۵۲-۱ از طرح تفصیلی شهر قزوین (مصوب کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورایعالی شهرسازی و معماری) در انطباق با شرع انور
- ۵۷۸- عدم مغایرت بندهای ۴-۳۳-۱ و ۴-۳۳-۲ از آیین‌نامه عملیاتی و شرایط عمومی تعرفه‌های آب و فاضلاب (مصوب ۱۳۷۴/۹/۱۹ معاون وزیر نیرو در آب و فاضلاب شهری) با شرع انور
- ۵۸۱- عدم مغایرت اطلاق بند ۵ مصوبات جلسات ۴۷۸ و ۴۸۰ شورایعالی انقلاب فرهنگی با شرع انور
- ۵۸۳

۵۸۶

۲۱۳- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۳۵۱۶۱/۳۴/۱ مورخ ۱۳۸۰/۱/۷ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور با شرع انور

۵۸۸

۲۱۴- عدم مغایرت مصوبه ۱۶۳۶/ه مورخ ۱۳۸۰/۴/۳۰ سازمان ملی زمین و مسکن با شرع انور

۵۹۲

۲۱۵- عدم مغایرت ماده ۱۰ آیین نامه هماهنگی اقدامات عمرانی مؤسساتی که خدمات آنها داخل محدوده شهرها و مستلزم حفاری معابر و احداث تأسیسات می باشد (مصوب ۱۳۶۶/۱۱/۴ هیأت وزیران) با شرع انور

۵۹۴

۲۱۶- عدم مغایرت تصویب نامه های شماره ۱۷۸۶۶/۱۵۲/ه مورخ ۱۳۷۲/۵/۲۳ و شماره ۲۳۷۳۳/ت/۱۶۷۲۹ه مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۰ هیأت وزیران با شرع انور

۵۹۶

۲۱۷- عدم مغایرت ممنوعیت از معافیت تحصیلی موضوع بخشنامه شماره ۵۷-۳۴-۴۰۲ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۱۴ معاونت وظیفه عمومی ناجا با شرع انور

۵۹۹

سال پنجم (۱۳۸۱/۴/۲۶ تا ۱۳۸۲/۴/۲۵)

۶۰۰

۲۱۸- مغایرت بخشنامه شماره ۸۵۳۳/۲۲۵/۱۴/۲۱۰ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۰ سازمان اوقاف و امور خیریه با شرع انور

۶۰۷

۲۱۹- عدم مغایرت بندهای الف، پ و ت ماده ۷ آیین نامه دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۶۲/۶/۱۰ شورای عالی قضایی) با شرع انور

۶۰۹

۲۲۰- مغایرت ماده ۲۱ و صدر ماده ۲۲ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

۶۱۲

۲۲۱- مغایرت ماده ۱۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه و تبصره های ۱ و ۲ و ۳ آن (مصوب ۱۳۶۵/۲/۱۰ هیأت وزیران) با شرع انور

۶۱۴

۲۲۲- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۵۷۹۰ مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۰ بانک مسکن (سرپرستی منطقه شرق استان تهران) با شرع انور

۶۱۷

۲۲۳- عدم مغایرت بند ۲ بخشنامه شماره ۱۴۹ مورخ ۱۳۷۰/۲/۳۰ درآمد سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور

۶۱۹

۲۲۴- عدم مغایرت تبصره ذیل بند ۱۰ قسمت الف مقررات و ضوابط شبکه های اطلاع رسانی رایانه ای (مصوب ۱۳۸۰/۸/۱۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی) با شرع انور

۶۲۳

۲۲۵- عدم مغایرت بند ۴- ۵۶- ۴ آیین نامه تکمیلی تعرفه های برق (مصوب ۱۳۷۶/۶/۱۰ وزارت نیرو) با شرع انور

- ۶۲۶- ۲۲۶- عدم مغایرت بند ۴/۴ مصوبه چهل و نهمین جلسه شورای پزشکی و تخصصی کشور (مورخ ۱۳۷۷/۹/۲۸) با شرع انور
- ۶۲۸- ۲۲۷- عدم مغایرت بند ۷ بخشنامه ۳۰۳۸۰ مورخ ۱۳۷۵/۸/۲۸ سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور
- ۶۳۱- ۲۲۸- مغایرت بندهای ۲-۳ و ۲-۴ بخشنامه شماره ۱۳۷ درآمد سازمان تأمین اجتماعی با شرع انور
- ۶۳۳- ۲۲۹- عدم مغایرت مفاد ماده ۸ اصلاحی آیین نامه تبصره (۳) ماده واحده قانون نقل و انتقال حق بیمه یا بازنشستگی با شرع انور
- ۶۳۶- ۲۳۰- مغایرت اطلاق ماده ۲۶ مصوبه شماره ۱۴۴۰۴/ت/۳۲۰۳ مورخ ۱۳۸۰/۴/۵ هیأت وزیران با شرع انور
- ۶۳۸- ۲۳۱- عدم مغایرت بند ۴ ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون ابطال اسناد فروش رقبات (مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۶۴۱- سال ششم (۱۳۸۲/۴/۲۶ تا ۱۳۸۳/۴/۲۵)
- ۶۴۲- ۲۳۲- عدم مغایرت بند ز ماده ۱/۱۶ آیین نامه استخدامی سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران با شرع انور
- ۶۴۲- ۲۳۳- عدم مغایرت بند ۴ ماده ۱۶۹ آیین نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور با شرع انور
- ۶۴۶- ۲۳۴- عدم مغایرت مصوبه شماره ۹۰۰۱/۲۹ مورخ ۱۳۷۷/۴/۲۸ شهرداری تبریز با شرع انور
- ۶۴۸- ۲۳۵- عدم مغایرت بند ۳ ماده ۴ آیین نامه اجرایی تبصره یک ماده واحده قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق (مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۲ رئیس قوه قضائیه) با شرع انور
- ۶۵۰- ۲۳۶- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۲۰۶۰ مورخ ۱۳۷۳/۳/۷ سازمان اوقاف و امور خیریه با شرع انور
- ۶۵۳- ۲۳۷- عدم مغایرت تبصره ۳ ماده ۳ آیین نامه تعیین صلاحیت حسابداران رسمی و چگونگی انتخاب آنان (مصوب ۱۳۷۴/۵/۲۲ هیأت وزیران) با شرع انور
- ۶۵۵- ۲۳۸- مغایرت مصوبات جلسات شماره ۴۷۲، ۴۷۴ و ۵۱۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی با شرع انور
- ۶۵۸- ۲۳۹- عدم مغایرت بند ۱۳ مصوبه مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۲ شورای صنعت استان همدان با شرع انور

۶۶۰

۲۴۰- عدم مغایرت بخشنامه شماره ۱۳۸۷۸/۷۱۱۳-۲۰۱ مورخ ۱۳۸۲/۲/۲۱ سازمان امور مالیاتی کشور با شرع انور

۶۶۳

۲۴۱- عدم مغایرت بند ۱ مصوبه شماره ۲۴۰۲ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۵ ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز با شرع انور

۶۶۶

۲۴۲- منتفی بودن شکایت به دلیل لغو بخشنامه موضوع شکایت

۶۶۸

۲۴۳- عدم مغایرت تبصره ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمانها با شرع انور

۶۷۱

۲۴۴- مغایرت مصوبه شماره ۳۵۵ مورخ ۱۳۷۴/۴/۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی با شرع انور

۶۷۶

۲۴۵- عدم مغایرت ماده ۲۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه با شرع انور

کتاب منتشر شده مرکز تحقیقات شورای نگهبان

- ۱- مجموعه نظریات شورای نگهبان، ویژه لایحه بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور
- ۲- مجموعه نظریات شورای نگهبان، درباره مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم، سال اول)
- ۳- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور
- ۴- مجموعه نظریات شورای نگهبان، تفسیری و مشورتی در خصوص اصول قانون اساسی، به انضمام استفساریه با و تذکرات (۱۳۸۰ - ۱۳۵۹)
- ۵- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم، سال دوم)
- ۶- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم، سال سوم)
- ۷- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی (دوره ششم، سال چهارم)
- ۸- مجموعه نظریات قضی شورای نگهبان، در پاسخ به استعلامات دیوان عدالت اداری (۱۳۸۳ - ۱۳۶۱)

کتاب در دست انتشار مرکز تحقیقات شورای نگهبان

۱- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات دوره پنجم مجلس شورای اسلامی
(خرداد ۱۳۷۵ تا خرداد ۱۳۷۹)

۲- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات دوره چهارم مجلس شورای اسلامی
(خرداد ۱۳۷۱ تا خرداد ۱۳۷۵)

۳- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات دوره سوم مجلس شورای اسلامی
(خرداد ۱۳۶۷ تا خرداد ۱۳۷۱)

۴- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات دوره دوم مجلس شورای اسلامی
(خرداد ۱۳۶۳ تا خرداد ۱۳۶۷)

۵- مجموعه نظریات شورای نگهبان، در مورد مصوبات دوره اول مجلس شورای اسلامی
(خرداد ۱۳۵۹ تا خرداد ۱۳۶۳)

**Collection of
Guardian Council *Fiqh* Views**

**Answer to Queries of
Administrative Court of Justice
(1361 - 1383)**

**Guardian Council Research Center
(GCRC)**